

Holy Bible

Aionian Edition®

Ɓwázà Bible

Mbula-Bwazza Bible

New Testament

Holy Bible Aionian Edition ®

Bwázà Bible
Mbula-Bwazza Bible
New Testament
Language: Mbula-Bwazza
Nigeria (Adamawa)

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2025

Source text: eBible.org

Source version: 9/10/2025

Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0

The Seed Company, 2022

Formatted by Speedata Publisher 5.3.10 (Pro) on 12/3/2025

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously and <https://AionianBible.org>

Published by Nainoia Inc, <https://Nainoia-Inc.signedon.net>

All profits are given to <https://CoolCup.org>

We pray for a modern Creative Commons translation in every language

Translator resources at <https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources>

Volunteer help and comments are welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Bwáza at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aīdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aīdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is *eternal*! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to *eternal* life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of *eternal punishment*. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Please understand these eleven words. The original translation is unaltered and a highlighted note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read at AionianBible.org, with Android, and with TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal and purple is the color of royalty! All profits are given to CoolCup.org.

History

Bwáza at AionianBible.org/History

- 06/21/75 - Two boys, P. and J., wonder if Jesus saves all and pray.
- 04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
- 12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
- 06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
- 01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
- 06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
- 12/07/16 - Nainoa Inc established as non-profit corporation.
- 01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
- 01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
- 07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
- 07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
- 02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
- 03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
- 09/15/18 - Aionian Bible dedicated as J. and J. pray again.
- 10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
- 11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
- 03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
- 10/28/19 - Aionian Bible nursed as another J. and J. pray.
- 10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
- 02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
- 05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
- 08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
- 12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
- 03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
- 11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
- 12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
- 01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
- 01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
- 01/23/22 - Volunteers celebrate with pie and prayer.
- 02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEPBible.
- 02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
- 12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
- 02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
- 05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
- 08/05/24 - 378 translations now available in 165 languages.
- 08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.
- 10/20/24 - Gospel Primer handout format.
- 11/24/24 - Progressive Web Application off-line format.
- 01/28/25 - All profits are given to CoolCup.org.
- 03/12/25 - 382 translations now available in 166 languages.
- 06/21/25 - 468 translations now available in 230 languages.
- 09/01/25 - 538 translations now available in 291 languages.

Table of Contents

NEW TESTAMENT

Matiu	1
Markus	35
Luka	57
Yohana	94
Amə Mishan	124
Amə Roma	164
1 Amə Korinti	183
2 Amə Korinti	201
Amə Galati	213
Amə Afisu	220
Amə Filipi	227
Amə Kolosi	231
1 Amə Tasalonika	235
2 Amə Tasalonika	239
1 Timoti	241
2 Timoti	246
Titus	250
Filimon	253
Amə Ibəru	254
Jemis	267
1 Bitərus	272
2 Bitərus	277
2 Yohana	280
3 Yohana	281
Yahuda	282
Səna	284

APPENDIX

- Reader's Guide
- Glossary
- Maps
- Destiny
- Illustrations, Doré

NEW TESTAMENT

Pələa Yesu na ama, Pələa asoje kocəca amur agir-nğgürəu male, à gakkia rəia.

Luke 23:34

Matiu

1 Aña maləmce ka tåu mənana Yesu Kərəsti,

Məkà Dauda, Məkà Ibərayim, pùr kàm ngga ndya ka: **2** Ibərayim bəl Ishaku, Ishaku bəl Yakupu, Yakupu bəl a Yahuda andə amə'eambi, **3** Yahuda bəl Parisa anda Zera. Nggea nda Tamar. Parisa nda tár Hezəron, Hezəron bəl Ram, **4** Ram bəl Aminadap, Aminadap bəl Nashon, Nashon bəl Salmon, **5** Salmon bəl Boaza. Nggea nda Rahap. Boaza bəl Obet. Nggea Obet nda Rut. Obet bəl Jeshi, **6** Sə Jeshi yi bəl murəm Dauda. Dauda bəl Solomon. Nggea Solomon difyal ka mā-lú mala Yuriya na. **7** Solomon bəl Riabwam. Riabwam bəl Abija. Abija bəl Asa. **8** Asa bəl Jehoshafat. Jehoshafat bəl Joram. Joram bəl Uzziya. **9** Uzziya bəl Jotam. Jotam bəl Ahas. Ahas bəl Hezekiya, **10** Hezekiya bəl Manasa. Manasa bəl Amon. Amon bəl Josiya, **11** sə Josiya yi bəl Jekonaya andə amə'eambi (a bákú mana a bwal amə Isərayila a nzali malea à um nəia guro a nzali Babila ka). **12** A nzəm mana à umna nəia a Babila ka Jekonaya bəl Shaltiyel. Shaltiyel bəl Jerubabel. **13** Jerubabel bəl Abiuda. Abiuda bəl Iliyakim. Iliyakim bəl Azura. **14** Azura bəl Zadok. Zadok bəl Akim. Akim bəl Eliyu. **15** Eliyu bəl Eleaza. Eleaza bəl Matan. Matan bəl Yakupu. **16** Sə Yakupu yi bəl Yisəfu, bura Maryamu. Maryamu nda yi bəl Yesu, mana à tunəki ama Kərəsti ka. **17** Ləmdə ama tite arə Ibərayim yi bwal ban Dauda ka anza lum-nong-ine na. Sə lo a ban Dauda yi bwal bákú mala pwanban aban o a Babila ka anza lum-nong-ine na. Sə lo a bákú mala pwanban aban o a Babila yi bwal ban Kərəsti ka anza lum-nong-ine na. **18** Ani sə bəl Yesu Kərəsti pa. Nggè, yì Maryamu ka Yisəfu pùr amurí nə ali. Maryamu ka malaká yiu a bala mala Yisəfu peatu dàng, sə muna kpa a bumi nə kanı mala Bangjo Məfele. **19** Burí Yisəfu, acemənana yì ka, bwa məboarne na ka, eare ama nə pə wi kirsakya a məsə abwana dàng. Yì ka, pàk dənyicau ama à nə gauwa abə səmbərəa. **20** Lang nda mur mənia yì dənyicau ka, maturonjar mala Mətalabangjo yi pusərəi a baní a lòrəo. Məturonjar banggi wi ama, “Yisəfu Məkà Dauda, bangciu bə kəa pakko arə twal

Maryamu bə duk māmō dàng. Acemənana muna mana a bumi ka pə mala Bangjo Məfele na. **21** Yì ka, nə bəl muna-bwabura, sə awu nə tsəki wi lulləu ama Yesu, acemənana nə yia amsə abwana male abalə acaubikea malea ka.” **22** Agir mənia kat ka à yì pa anggo ace mənana bə à lùmsə cau mala Mətalabangjo mana puro a kún məbangnəa male ama: **23** “Nsari nə kum muna-bum, nə bəl muna-bwabura, à nə tunəi ama Immanuyel,” bələi ama, “Bakuli nda atà səm.” **24** Lang Yisəfu loapi ntulo ka, pàk gır mana maturonjar mala Mətalabangjo banggi wi ka; twal Maryamu bə duk māmí. **25** Sə yì ka, pak bwama nəi dang yi pur a gbáshí muna-bwabura male, pələa tsəki muna lulləu ama Yesu.

2 À bəl Yesu a Betalami, a nzali Yahudi, a bákú mənana Hirədus nda murəm ngga. Tù anzəm bəl Yesu ka, amə'sələe amur anlero pur nə takuli sə à yiu a Urəshalima, **2** à yì diban ama, “Murəm mala ama Yahudi mənana à loa bəle ka, nda ake? Səm sən nlero mala bəle a takuli, nda səm yiuwa peri a baní ka.” **3** Lang murəm Hirədus ok mənia yì cau ka, ban fiki wi andə abwana kat a Urəshalima mənana à ok ce ka. **4** Pələa tunə agbani paris andə amə'kànì Nggercau rambia, sə dia cè ban mənana à nə bəl Kərəsti kàm ngga. **5** Sə à ne wi ama, “A Betalami a bu-nzali Yahudi. Mənia ka nda cau mənana məbangnəa mala Bakuli gilə ka: **6** “We Betalami, a nzali Yahudi, a gatti pale dàng atà amurəma mala nzali Yahudi. Acemənana a bələo sə murəm nə puro, mənana nə yál abwana mem amə Isərayila ka.” **7** Hirədus pələa tunə amə'sələgir mənia ka abə səmbərəa sə dia pepə pwari maria à səna nlero nəi ka. **8** Pələa nea wia ama, “Wu kyane a Betalami wu kya alta ban munê ɓukbuk, bə wu kuməni ka, wu nyare wu yi banggàm, mim gbal ka mə nə ká peri a baní.” **9** Lang à ongjəna cau mala murəm ngga, à pələa à bwal njar malea aban o. Sə à nda rə o ka, kara à sən nlero mənana à səni difyal a takuli ka, puro akia wia dəmba aban ká, sə yi came amur ban mənana muné pàk kàm ngga. **10** Banboaria wia kərkör arə sən mənia yì nlero ka. **11** À nə kutio a bala ka, à sən muna andə ngge Maryamu, sə à funno a badəmbi, à

peri. Pələa à panzəki agəna malea sə à pè wi wu pələ nzəm wun arə acaubikea ma'wun, aboro mala bolo-njengəlan, andə myang-kwarra ace mənana Domurəm mala kùli gbashina.” 3 andə mər. 12 Bakuli nunkiria a lòrəo ama bəà Yohana Məbatisəma ka nda fwa mənana Ishaya kəa nyare a ban Hirədus dàng. Pələa à twal bə məbangnəa mala Bakuli bang ce ama: “Bè bwa njargula dàng à nyare a nzali malea. 13 Lang kə hama nə giu məcandəe abə pədanban a njenza amə'sələe amur anlero umna ka, məturonjar kə na ama, ‘Wu giləki tanjar mala Mətalabangyo. mala Mətalabangyo pusərəi a ban Yisəfu a lòrəo Wu tamsə anjarkusəu ace pərapəra.’” 4 Agir-sə banggi wi ama, “Lo twal muna andə ngge nggūrəu mala Yohana mana oasə ka à tea nə wu bangja wu o a nzali Masar. Wu duk kano nyang kalakadambi. Nggur-bunu male ka nggú she bən bangjəno ama wu nyar ka, acemənana na. Girlina male ka doshi na andə nyi-pu. 5 Hirədus ka nda nə nggá alta muna ama nə wal- Bwapəndəa pur abə nggea-là Urəshalima, andə lui.” 14 Sə Yisəfu lo twal muna andə ngge àkə abea la a bu-nzali Yahudi kat, andə bareban bu dui sə à o a nzali Masar. 15 Akanó sə kya do mala Nggeasala Jodan kat, à o a baní. 6 À bang bà lú mala Hirədus. Mənia ka yi lumsə cau mala acaubikea malea, sə pakkia wia batısəma a Mətalabangyo mana pur a kun məbangnəa male Nggeasala Jodan. 7 Sə lang Yohana sən amə ama, “Abə nzali Masar sə ən tunə munem.” 16 Farisi andə ama Saduki à nə nggə yiu pas a baní Lang Hirədus yi sələ ama aməno yì amə'sələgir ace mənana bəà pakkia wia batısəma ka, nea əosəkini ka, bumi lul kərkár. Pələa tasə asoje a wia ama, “Wun amuna an'yau barya! Yan nun Betalami andə alá mana a nkanggari ka à wal-lú kir wun ama bə wu banggi bashi mala Bakuli amuna-burana məkəke mənana kat pələa malea mənana kə yiu ka? 8 Wu pak agir mənana bari andə a mənana à bwal raka, kārəi arə pwari à nə ləmdə ama wu pwana'nzali, wu dekina mənana ongjəna cê nəi a kun amə'sələgir ka. acaubikea ma'wun nggə. 9 Sə wu kəa səni kəla 17 Abə məno anggo ka sə cau mənana pur a kun dənyicau ma'wun mənana ama Ibərayim nggə Irimiya məbangnəa ka yi lumsəo, mana ama: kə wun na ka, nə amsə wun dàng. Ən nggə 18 “À ok buà mala bəswa a Rama, buà keban bangga wun, Bakuli nə gandə loasə atali mənia andə bumkidikea mə'kərkár nì. Rahila na kə à nə pələi Ibərayim aməkau. 10 Ko ado ka Bakuli buà ace amuni ka. Binə girikiban, acemənana kwakina kun bero a tər anggun. Nggun mənana à wukina kat.” 19 A nzəm lú mala Hirədus ka, kat pusə bəle məboarne raka, à nə kwarí à nə məturonjar mala Mətalabangyo pusərəi a ban túri a bəsa. 11 “Ən nggə pakka wun batısəma Yisəfu a lòrəo a nzali Masar. 20 Məturonjar ne nə mur mənana nə ləmdə ama wu nyìngjənà wi ama, “Lo twal muna andə ngge, nyare a nzali acaubikea ma'wun. Nənzámò ka, bəswa nda Isərayila, ace mənana Hirədus andə abwana nə nggá yiu mənana kútiám nə bangjo ka, mana à alkiyita yiləmi muna ka à wukina.” mənana yàle nkura kusəi ka ən kārəa mə bwali 21 Pələa Yisəfu lo twal muna andə ngge, sə à a buam dàng. Yì ka, nə yia pakka wun batısəma nyare a nzali Isərayila. 22 Sə lang Yisəfu ok ama nə Bangjo Məfele andə bəsa. 12 Kwar sarəgir Arkilawus nda duk murəm Yahudi a nzəm lú male nda a bui, nə yia pusə kwá arə məsəsa a mala tárrí Hirədus ka, bangciu pakki wi arə katəra, nə so məsəsa a bà, sə kwá ka nə pisəi ká a Yahudi. Sə məturonjar nunkiri a lòrəo ka, a bəsa mənana pà nə limgi raka.” 13 Abələ pələa o a bui mala amə Galili. 23 Nda à wario à anonggio məno ka, Yesu pur a Galili sə yiu a kya do a bekə là mənana à tunəki ama Nazarat Nggeasala Jodan ace mənana Yohana bə yi pakki ka. Mənia ka nda lùmsə cau mala amə'bangnəa wi batısəma ka. 14 Sə Yohana ka əariki ama nə mala Bakuli mana ama, “À nə tunəi ama bwa binəi wi. Ne wi ama, “Mim bwan mə nə ká a bano ace batısəma ka a nyare a yiu a banam mə pakko batısəma!” 15 Sə Yesu pa eare ka ne wi ama, “Deki bə pa ana adyan. Anggo ka sə səm nə lùmsə agir mənana kat Bakuli earkicea

3 Arə abákú məno ka, Yohana Məbatisəma
 yi kə hamnə cau abə pədanban a njenza a
bu-nzali Yahudi 2 kə na ama, “Wu pwanzali

ka.” Pələa Yohana eare pakki wi batisəma. **16** kir wun, wun amə nzali Zebulu andə Naftali. Lang Yohana maləna pàkkî Yesu batisəma, sə Wun abwana mənana wu do amur njargula ká Yesu eapi mur ani ka, kara kùli mənana sə sən a kun Garang, a nkaring Mur Jodan ngga. Wu Bangjo mala Bakuli aban suləo kəla kutu, yi do kwaki kir wun, wun amə Galili, la mala abwana amurí. **17** Abwana ok gi Bakuli nacau a kùli ama, mana ama Yahudi na raka. **16** Abwana mənana “Mənia ka nda Munem, mənana ən earkiyice, mənana bumam kə pwasa rəi kərkár ka.”

4 Pələa Bangjo Məfele loasə Yesu um nəi aba

pəfanban a fabondo ace mənana Shaitan bə kya kārəki ka. **2** Sə lang Yesu gilnamur pwari lumi-ine andə du lumi-ine ka, nzala wali kərkár. **3** Makārakibən pələa yiu a baní sə ne wi ama, “Bə a nda muna mala Bakuli ka, banggi atali mənia bəà pələ ndəmo.” **4** Sə Yesu nyesəi wi ama, “À gilə a Maləmce mala Bakuli ama: “Girliña nda nəmürət tsəkiyi bwa sə nə dum nə yiləmu ka dəng. Nda anda cau mənana kat ka pur a kun Bakuli ka.”” **5** Pələa Shetan wari na Yesu aba Urəshalima nggea-là məfele, sə kya tamsai a fong Ndàməgule mala Bakuli, **6** sə ne wi ama, “Bə a nda Muna mala Bakuli ka ta zurro a nzali! Acemənana à gil aña Maləmce mala Bakuli ama, “Bakuli nə tsək aməturonjar male bəa tsəkiro. À nə eo a fabuia, ace mənana wu kəa tul kusəo arə tali raka.”” **7** Sə Yesu pələi wi ama, “Maləmce mala Bakuli bang gbal ama, “Ce a kārəki Mətalabangjo Bakuli mo dang.”” **8** Shetan nyar dəm wari na Yesu a fong bekə nkono nggea mə'dähre, pələa ləmdəki wi ala-murəm mənana kat a banza ka andə gulo andə gəna mənana aßaləia ka kat. **9** Sə ne wi ama, “Bə awu nə bun a badəmbam sə a nə peri a banam ngga, mə nə po amənia yì agir ka kat.” **10** Yesu ne wi ama, “Shetan, upi banam! Maləmce mala Bakuli ka na ama, “Peri a ban Mətalabangjo Bakuli mo, Kə yì mwashat bərbər na a nə kpate ka.”” **11** Nda sə Shetan dekina Yesu ka, sə aməturonjar yiu à yì bwali wi kám. **12** Lang Yesu ongjəna ama murəm Hirədus Antipas kùrna Yohana a ndàkurban ngga, lo deki nzali Yahudi o a bu-nzali Galili. **13** Banı sau a Nazarat dang, tūro kya do a Kapanahum, a kun Garang Galili a buì mala amə Zebulu andə amə Naftali. **14** Mənia ka pa anggo ace mənana bəà lùmsə cau mana pur a kun Ishaya məbangnəa mala Bakuli ka ama: **15** “Wu kwaki

abwana mənana à do a yinggəli lú ka, tălaban suləna a bania.” **17** Lo a bákú məno ka Yesu titə hamnə cau, kə na ama, “Wu pwanzali, wu pələ nzəm wun arə acaubikea ma'wun, acemənana Domurəm mala kùli gbashınà.” **18** Yesu na ban gya a kun Garang Galili, sə məsəi kpa arə abwana bari amə'eambəu, Shiman mənana à tunəki ama Bitərus ka andə mə'eambi Andəru. À nda ban taula nə ndámbú aba Garang ace mənana yia ka bwal-nji nda túró malea. **19** Yesu nea wia ama, “Wu yiu a tam, mə nə tsək wun, wu nə pələ amə oari abwana acem.” **20** À lo tū à nyig andámbú malea sə à o atè. **21** Yesu nggə ká a dəmba ka, yi sən abea amə'eambəu bari dəm, Jemis muna mala Zabadi andə mə'eambi Yohana. À nda bá waru anda tárrià Zabadi. À nda ban taliki andámbú malea. Pələa Yesu tunəia. **22** À lo à fwa rəia à nyig waru andə tárrià sə à o atè. **23** Yesu gya aba nzali Galili kat kə kanigir abalə andakpapi mala amə Yahudi, sə kə hamnə Cau Amsəban mala Domurəm mala Bakuli amur abwana. Twalí abwana ban ambalang arəpangja andə akwánó kat. **24** Cau male gya akiban aba bu-nzali Suriya kat. À yinəi wi nə aməkwánó dəngdəng: a mənana à nda bá rəkwana kərkár, andə a mənana akukwar kutia rəia, andə a mənana bekə barea wu ka, yi twalia wia ban akwánó malea kat. **25** Bwbunda pas mənana à pur a bu-nzali Galili, andə Dekapolis ka, à pu atà Yesu. Abea gbal ka à purkio arə anggea-là Urəshalima, andə mala acili abu-nzali mala amə Yahudi andə aban mənana a nkaring Nggeasala Jodan ngga, kat à o atè.

5 Lang Yesu sən lakkí mala əwabundəa ka, kya eauwe do a bum nkono. Alaggana male yiu a baní, **2** sə titə kania wia gır ama: **3** Abwana mənana à sələ ama yia ka amə'tər na abə bangjo ka, à ndanə tsəkbu mala Bakuli, acemana Domurəm mala kùli ka malea na.

4 Amə bumkidikea ka à ndanə tsəkbu mala abwana ama bəà pa kəla yì ka, nè nggá duk rítău Bakuli, acemənana à nè kum girikiban. 5 aba Domurəm mala kùli. Sə ɓwa mənana kə Amə nongsəmúrū ka à ndanə tsəkbu mala kpata amənia yì anzongcau, sə kə kani abwana Bakuli, acemənana à nè li ɓanza. 6 Abwana ama bəà pa kəla yì ka, nè nggá duk ɓwaməgule mənana à dum nə nzala andə məsamur mala a Domurəm mala kùli. 20 Ðn nggə na wun ama cauboarna a bumia ka, à ndanə tsəkbu mala 6à ɓealboarna ma'wun kúti mala amə Farisi Bakuli, acemənana à nè kum dəmsəban. 7 andə aməkani Nggurcau mala Musa raka, wu Amə sən məsəswatər ka à ndanə tsəkbu mala pà wu nè kum kutio aba Domurəm mala kùli Bakuli, acemənana à nè sən məsəswatər malea. dang ko bəti. 21 Wu ongjəna à banggi abwana 8 Amə ɓabum məboarnsari ka à ndanə tsəkbu mənana a pwarian ngga ama, “A pà wu ná wal-mala Bakuli, acemənana à nè sən Bakuli. 9 lú dang; ɓwa mənana wal-lú ka à nè pakki wi Amə giləki dotarəu ka à ndanə tsəkbu mala ɓashi.” 22 Sə mim nggə ən nggə na wun ama Bakuli, acemənana à nè duk amuna mala Bakuli. 6wa mənana bumi lúllô arə ɓi ka à nè pakki wi 10 Abwana mənana à kə pea wia tanni ace ɓashi. Sə dəm nggə à bang ama ɓwa mənana cauboarna ka, à ndanə tsəkbu mala Bakuli, tunəñ ɓi ɓwabana ka à nè kánəi aban amə'ɓashi. acemənana Domurəm mala kùli ka malea na. 11 Wu ndanə tsəkbu mala Bakuli yi mənana 6ash. Sə mim nggə ən nggə na wun ama 6à a ne ɓwa abwana kə sáng wun, à kə pa wun tanni, à 6ash. Sə dəm nggə à bang ama ɓwa mənana 12 Wu pak bumpwasəa, ban ɓe boara wun, ka, 24 nying boro mô abadəm gyangjan, nyare acemənana tangnakusa wun nggə məgule na a kya giləki cê wuna ɓwe peatu, sə wu yi pa boro kùli. Anggo sə à pe amə'bangnəa mala Bakuli mô. 25 Bè kəbwa wulio ka, gbara giləki nre wun mənana à akà wun dəmba ka tanni. 13 Wu nda wunəi a njar aban ká ndaɓashi. Bè a na raka, ka tuɓamur mala ɓanza. Sə ɓè tuɓamur dwanyi nè nggá kpapio wunə mə'ɓashi, sə mə'ɓashi cyauwe male ka mana gir ni nè tsəl sə nè cyau ka nè tasəo a bu amə'munagara, sə à nè nggá dəm? Panə boaro dəm dang; à nè sukki abwana oasəo a ndàkurban. 26 Ðn nggə no məsəcau nə parki a fakusəia. 14 Wu nda ka tălaban mala a pa ná purî nggúr dang shebə a mbwena gır ɓanza. Nggea-là mənana à ɓe amur tali ka pà mənana kat à kásəd ka. 27 Wu ongjəna à bang nè səmbəra dang. 15 À pà nè tsək ɓəsa a pitəla ama “A pà wunə nongnə ɓwa mənana wu al rə sə à nè kùmsəi wi nkenye amurí dang. A kun wun wunəi raka dang.” 28 Sə mim nggə ən nggə mani ka à nè tamsəi amur gir-tamsə pitəla, a na wun ama ɓwa mənana kat sən ɓwama nə ban mənana nè pa tălaban a ban abwana kat sənban nshawari ka, angjəna dəmba nongjəna a bala ka. 16 Anggo sə wun nè nyig tălaban nəi a ɓabumi. 29 Bè məsəo məlì kə tsəo a kə pak ma'wun ɓe ta a badəmbə abwana ace mənana caubikea ka, pusə túr. Kəpəna wu dwanyi bekə ɓeà sən atúró boarna ma'wun, sə ɓeà gusələ bareo mwashat amur mənana ɓeà túr nggūrəo Tár wun mana a kùli ka. 17 Wu kəa twali ama kat aña tūli-ɓəsa ka. (Geenna g1067) 30 Sə ɓe buo ən yiu ace tamsə Nggurcau mala Musa andə kanigir mala amə'bangnəa mala Bakuli dang; Kəpəna wu dwanyi bekə bareo mwashat amur ən yiu ace tamsəia dang. Nda ace lùmsəia. 18 Ðn mənana ɓeà túr nggūrəo kat aña tūli-ɓəsa ka. nggə na wun məsəcau, ɓeà kùli andə nzali ka tea (Geenna g1067) 31 Dəm nggə à bang ama, “Bè ɓwa mal raka, kə munə-cau pà kàm, sə ɓe kəgir bəti nè gau andə mámí ka, duməna púp nè pè wi pà kàm abə Nggurcau mala Musa mənana nè takada gauwa.” 32 Sə mim nggə ən nggə na wun ndərmi ka dang, she ɓe nê malea kat lùmsənà ama ɓwa mənana pər mámí, sə pa ace caubikea ka. 19 Bè yana kat sə yàllí nzong məkyauwe mala nongnəban a nza ná dobala raka, ndarə mwashat abalə amənia yì anzongcau, sə kə kani tsəie abə caubikea mala mə'nongginəban nə

abea aburana a nza né dobala. Sə bwa mənana ka, wu lùmsə nə cauboarna kəla mənana Tár al mənia yì bwama mənana burí pari ka, ndarə wun mana a kùli ka lùmsə nə cauboarna ka. pak caubikea mala nongnə mälá bəswa. 33 Sə dəm ngga wu ongjəna à banggi abwana mənana a pwarian ngga ama, “A pà ná kágir aba nyir dàng. She awu nə lùmsə agir mənana a kána a ɓadəm Mətalabangjø ama a nə pea ka.” 34 Sə mim ngga ən ngga na wun ama, wu kəa kágir dàng. Wu kəa kágir nə kùli dàng, acemənana nda buno-murəm mala Bakuli. 35 Sə pa wu nə kágir gbal nə nzali dàng, acemənana nda buno'tsək-kusəu male. Sə wu kəa kán gbal nə Urəshalima dàng, acemənana nda nggealà mala Murəm Məgule kat. 36 Sə kəa kán nə ɓamuro dàng, acemənana a pà ná gandə pəla nyang muro mwashat bə pwasəo ko bə pəndə ka dàng. 37 Deki “E” mó bə duk “E,” sə “Awo” mó bə duk “Awo”; bə wori mənia ka pur nə ban Məbealbika. 38 Wu ongjəna à bang ama, “Ar məsəu a kún ar məsəu, sə bun minəu a kún bun minəu.” 39 Sə mim ngga ən nggə na wun ama, kəa nyesə məbane a kún məbane mənana à pakko ka dàng. Bə bwa kweo a takiro malì ka, pələi wi bə takiro. 40 Bə bwa na ama nə nggá wulio nə ako daura mó ka, pe wi anda nggea-daura mó gbal. 41 Bə bwa tsəo púp ama bə wu o wunəi mel mwashat ka, wu kyan wunəi mel bari. 42 Bə bwa zəmbo ka, pe wi, sə bwa mənana yiua ak tangna a buo ka, ce a girì nəi dàng. 43 Wu ongjəna à bang ama, “Earce bio mə'murkala,” sə wu bina bioməbura. 44 Sə mim ngga ən nggə na wun ama: Wu earce abi wun aməbura sə wu kə pakhiwi ace abwana mənana à bínəməsə wun sə à kə pa wun tanni ka. 45 Bə wu pak anggo ka wun nə duk amuna mala Tár wun mənana a kùli ka. Acemənana yì ka, kə tsək pwari male kə ta amur abwana aməbane andə aməboarne, sə kə nya mbulo amur amə pàk cauboarna andə amə pàk bealbika. 46 Bə earcearə ma'wun ngga nda ace amə'earce wun nəmurəia ka, ya tangnakusəu na wu ndanəi? Nggearə amə'caubikea ka anggo sə à pakkiyia. 47 Sə bə amə'eam wun na nəmurəia wu makkiyia kún ngga, nə man sə wu kúti acili abwana mənana aməkpatañ na raka? Nggearə aməbanza ka anggo sə à pakkiyia. 48 Ace məno

6 Wu tsəkir wun, wu kəa pakki atúró-boarna ma'wun a ɓaməsə abwana ace mənana bəà sən wun ngga dàng. Bè wu kə pa anggo ka, pà wu nə kum bekə tangnakusəu a ban Tár wun mana a kùli ka dàng. 2 Bè wun nə pè amə'talè boro ka, wu kəa ham nə ce, kəla pě mala amə'kúnbárína abalə andakpapi mala amə Yahudi andə mur anjarbala ka dàng. À kə pa anggo ace mənana bə abwana sən atúró-boarna malea bəà bwangsəia. Ən nggə bangga wun məsəcəu, à angjəna tangnakusəia puppup. 3 Bè awu nə pè amə'talè boro ka, ce a eare bə kəbwa sələce gır mənana a pakkiy ka dàng, 4 ace mənana bə pagır mó ka bə pa abə səmbərəa. Sə Tárró mana kə sən gır mənana a kə pè abə səmbərəa ka nə po tangnakusəo. 5 Bè wun nə pakhiwi ka, wu kəa pe a pě mala amə'kúnbárína dàng, mənana à kə earce camgi abalə andakpapi andə agauwata anjarbala sə à nə pakhiwi, ace mənana bə abwana sənia ka. Ən nggə bangga wun məsəcəu à angjəna dəmba à kuməna tangnakusəia. 6 Sə we ka, bə awu nə pakhiwi ka, kutio abə nda mó, gır kun-nda sə pakhiwi aban Tárró mənana à səngiyi raka. Sə Tárró mana kə sən gır mənana a kə pe abə səmbərəa ka, nə po tangnakusəo. 7 Sə bə a nda ban pakhiwi ka, kəa camarə ɓəsələki acau mana balaià pà kám raka, kəla pě mala amə'kpatálú ka dàng. À kə səni kəla ɓəsələki acau malea ka nə tsəa Bakuli nə oea. 8 Wu kəa pa kəla yia dàng, acemənana kaniama wun nə zəm ngga, Tár wun angjəna dəmba súrénà rə gır mənana wu earkiyice ka. 9 Ani ka, sə wun nə pakhiwi: “We Tár səm mənana a kùli ka, bə lùlləo kum gulo. 10 Domurəm mó bə yiu. Gır mənana a earkiyice ka, bə səm pe a banza, kəla mənana à kə pe a kùli ka. 11 Pa səm girlina mala yalung. 12 Twala səm ban acaubikea ma'səm, kəla mənana səm nggə twali abwana mana à kə pakka səm caubikea ka. 13 Bwala səm bə səm kəa kutio abə kárəkiban dang, amsə səm a bu Məbealbika. [Domurəm, andə rəcandəa, andə gulo ka amo na kat, mana masələate pà kám raka, Bè do anggo.]” 14 Bè wu twali abwana

ban acaubikea mana à kə pakka wun ngga, Tár denyicau? 28 Palang sə wu kə pe rə wun tanni wun mənana a kùli ka nè twala wun banì gbal. bà ace agir-nggürəu? Wu sən to mala apwasəo-
15 Sə bə wu twali abwana ban acaubikea mana bondo mənana a tàkuri ka. À kə pak kə túró à kə pakka wun raka, Tár wun gbal ka pà nè dang, sə à kə swàrì bamuria agir-nggürəu dang, twala wun ban acaubikea ma'wun dang. 16 Bè 29 Sə ən nggə na wun ama nggearə Murəm awu nə gilmùr ka, cè a kur baməsəo kəla pě Solomon aba gulo andə kume male ka oasə mala amə'kúnbárína dang. Pak ka à kə kidiki agir mə'boarjamnì kəla apwasəo-bondo mənia baməsəia ace mənana bəà ləmdəi abwana ama ka dang. 30 Bè Bakuli kə pakki abondo agir-à ndarə gilmùr ka. Ən nggə na wun məsəcəu nggürəu anggo ka, mənana à ndakam yalung à angja dəmba à kuməna tangnakusəia. 17 Sə sə li ka à pisənia a bəsa ka, pà nè pakka wun we ka, bə awu nə gilmùr ka, lak baməsəo sə wu agir-nggürəu mənana kúti məno ka re? Ma'wun hasə mürú. 18 Anggo ka abwana pà nè sələ ama nggə gūliarəu mana wu ndanai a ban Bakuli ka a ndarə gilmùr dang, she kə Tárró mənana à nda fi ki kyauwe ka! 31 Cè wu kəa buanəbum səngiyi raka. Sə Tárró mənana kə sən gır mana wun ama, “Mana səm nè li, ko mana səm nè a kə pe aña səmbərəa ka nè po tangnakusəo. nu, ko mana səm nè oasəo” ka dang. 32 Amənia
19 Wu kəa rambi bamur rə wun gəna a kani a ka à nda ka gir mənana aməbanza alkiyitea banza dang, yì ban mənana a kàm ngga nkungga ka. Tár wun mənana a kùli ka, sələna ama wu andə sásà nə kifiki, sə amən'í nə bun kam à kə paktèle amənia yì agir ka. 33 Wu tsək alta nə kutio à nə pwani ka. 20 Ndikəna wu tsək Domurəm mala Bakuli andə pakki agir mənana gəna ma'wun a kùli, a ban mənana nkungga earkiyice ka a dəmba, sə amənia yì agir kat ka, andə sásà pà nə kifiki raka, sə ban na mənana à nə pa wun nia. 34 Balə wun bə kəa kasəkyia amən'í pa nə ganda kutio à nə iun'í kam raka. amur cau mala lí dang, acemənana pwari mala 21 Ban mənana gəna mô pàk kàm ngga, a kàm sə lí ka ndanə amale yì tanni. Koya pwari ka ndanə babumo nə pa gbal. 22 Məsəu ka nda kəla pitəla mənana kə pe bwa tǎlaban ngga. Bè aməsə bwa
ka aməboarne na ka, nə sən gır mana pakkiy ka pepè. 23 Sə bə aməsə bwa ka aməbane na ka, pà nə sən gır mana pakki ka dang. Sə bə bwa kə sən gır mana pakki ka pepè raka, ləmdə ama pəndəa mənana nda bālai ka məgule na kərkér. 24 Bwa pà nə ganda duk guro mala amətala bala bari atārəia dang. She əweni nə əinə mwashat ateà sə nə earce bì, ko nə pa bamúri a ban bwa mwashat sə nə bəsəki bì. Wu pà nə ganda kpata Bakuli andə boalo atārəia dang. 25 Nda ən nggə na wun ama, wu kəa pe rə wun tanni nə denyicau bangciu amur do ma'wun, ace gır mənana wun nə li andə mənana wun nə nu ka dang; ko ace gır mənana wun nə oasəo arə wun ngga. Nggearəi ka, yiləmu kúti girlina re, sə nggürəu kúti agir-nggürəu re? 26 Wu sən anyal a kùli; à kə beal dang, à kə can dang sə à kə rambəa a bà dang. Sə Tár wun mənana a kùli ka kə linəia. Wun ngga wu kúti anyal re?
27 Yana atà wun nə ganda tsək anonggio mala yiləmi bəà yàl kàm bəti ná pe rəi tanni aba

7 Wu kəa pakki abwana bashi dang, ace mənana Bakuli bə kəa pakka wun bashi raka. 2 Kəla mənana wu kə bashia abwana ka, anggo sə Bakuli nə bashia wun; sə kəla mənana wu kə pang nə abwana ka, anggo sə Bakuli nə pang nə wun. 3 Ace mana sə a kə sən kəkar mənana a məsə bio ka, sə a sən gələlanggun mənana aba mò yì məsəu ka dang? 4 Bè a na raka, lang sə a nə ne bio ama came mə pusə kəkar a məsəo, sə we ka nggea gələlanggun na gaurə a məsəo ka? 5 We mə'kunbarina, pusə gələlanggun mənana a məsəo ka peatu, sə awu nə sənban pepè mənana a nə pusə bio kəkar mana a məsəi ka. 6 Gır mənana à tarri ace Bakuli ka wu kəa pè anvwa dang. Bè wu pa anggo ka, à nə kàrra à nə nəmnggi wun. Wu kəa túrì atəmbərəm-bala agir məboarne ma'wun dang. Bè wu pa anggo ka, à nə parkia a bakusəia. 7 Wu zəmba a ban Bakuli, nə pà wun; wu alte a bu Bakuli, wun nə kùmō; wu wali Bakuli kunkurəm, nə mənba wun. 8 Bwa mənana kat zəm ngga à nə pe wi; bwa mənana alte ka nə kùmō; sə bwa mənana wal

kunkurəm ngga, à nà mənbi wi. 9 Yana atà wun kpatea raka à nà kànì ràì arə gəmbwa mənana mənana bù muni zəmbi wi ndəmo ka, nà pe wi bùk bala male amur sala ka. 27 Mbulo nya, mur tali? 10 Ko bù zəmbi wi njì ka, nà pe wi n'yau ka? lo akiban, gung-mbulo bua wal arə mənia yì 11 Kat andə bealbíkeia ma'wun ngga wu sələ pe bala ka. Sə balae kpa, nggea kpa məcandə! amuna ma'wun aboro məboarne, sə nà Tár wun abwabundəa pak ndali arə kanigir male, 28 Lang Yesu maləna naki amənia yì acau ka, mənana a kùli ka? Ndanə babum mana boaro kutibañì ka nà pe abwana mənana à zəmbi wi acemənana kanigir male ka ndanə rəcandə. Pa ka, agir məboarne! 12 Aña gìr kat ka, pakki kəla mala aməkani Nggurcau malea dàng. abwana agir mənana a earkiyice ama bùà pakko ka. Mənia ka nda bá Nggurcau mala Musa andə kanigir mala amə'bangnəa mala Bakuli. 13 Wu kútì nà kunbala məbweari, acemənana kunbala ká lú-bəsa ka mətangne na, sə tanjarnì ka kwan dang. Abwana pas sə à kə kútì a njarnì. 14 Sə kunbala ká yiləmu ka məbweari na, sə tanjarnì ka məkwane na. Abwana mənana à kə kumi ka, à lakkì dàng. 15 Wu tsəkir wun arə amə'bangnəa mə'nyirì. Pak ka à kə bosəki rəia kəla anzur, sə məsərəia ka anvwa bondo mə'lülle na. 16 Wun nà súrìa arə atúró malea. Zwe pa nà pusə bəla anap dàng. Sə imdi pa nà bəl vwari dàng. 17 Anggo gbal koya nggun məboarne ka kə pusə bəle məboarne, sə nggun məbəne ka kə pusə bəle məbəne. 18 Nggun məboarne pa nà pusə bəle məbəne dàng, sə nggun məbəne pa nà pusə bəle məboarne dàng. 19 Nggun mənana kat pusə bəle məboarne raka à nà kasəi à nà túri a bəsa. 20 Anggo sə wun nà súrì amə'bangnəa mə'nyir nì arə atúró malea. 21 Abwana na mənana kat à kə tunəam ama, "Mətalabangjo, Mətalabangjo" ka, sə à nà kutio a Domurəm mala kùli ka dàng, she bwa mənana kə pak gìr mana Tárrám mana a kùli ka earkiyice ka. 22 A masələata apwari ka abwana pas nà yiu à nà nam ama, "Mətalabangjo, Mətalabangjo, nà lùlləò sə səm hamnə cau re, sə nà lùlləò sə səm pusəki akukwar, səm pakki agir-ndələki pas re?" 23 Pələa mə nə banggia wia ama, "Ən súrì wun pale dàng. Wu upi banam, wun amə'bealbíkeial!" 24 Ace mani ka, bwa mana kat kə ok amənia yì acau mem sə kə kpatea kə pea ka, à nà kànì ràì arə bwa məsəle mənana bùk bala male amur tali ka. 25 Mbulo nya, mur lo akiban, gung-mbulo bua wal arə mənia yì bala ka. Sə balae kpa dang, acemənana kusəba ka à kwákíté amur tali. 26 Sə bwa mana kat kə ok amənia yì acau mem sə kə

kpatea raka à nà kànì ràì arə gəmbwa mənana mənana bù muni zəmbi wi ndəmo ka, nà pe wi bùk bala male amur sala ka. 27 Mbulo nya, mur tali? 10 Ko bù zəmbi wi njì ka, nà pe wi n'yau ka? lo akiban, gung-mbulo bua wal arə mənia yì 11 Kat andə bealbíkeia ma'wun ngga wu sələ pe bala ka. Sə balae kpa, nggea kpa məcandə! amuna ma'wun aboro məboarne, sə nà Tár wun abwabundəa pak ndali arə kanigir male, 28 Lang Yesu maləna naki amənia yì acau ka, mənana a kùli ka? Ndanə babum mana boaro kutibañì ka nà pe abwana mənana à zəmbi wi acemənana kanigir male ka ndanə rəcandə. Pa ka, agir məboarne! 12 Aña gìr kat ka, pakki kəla mala aməkani Nggurcau malea dàng.

8 Lang Yesu sùlónì mûr nkono ka, 6wabundəa pas kana atè. 2 Bè mədakali yiu a baní yì bunno a bādəmbi sə na ama, "Bwaməgule, bù a nə ear ka, a nə twàlâm-ban rəkwana man bù rəam boarnsari." 3 Sə Yesu ləmdə bù je 6wabure sə na ama, "Ən earəna, bù rəo boarnsari." Àkə baní kara kwánó dakali nying ràì. 4 Sə Yesu ne wi ama, "Kəa ne kəbwa dàng. We ka, kyane kya ləmdə rəo a ban pəris, sə wu pa boro mənana Musa bang ama bùà pà ka, mənana nà ləmdə twalban rəkwana mo a bania ka." 5 Kutio mala Yesu aba nggea-là Kapanahum ka, bù 6waməgule mala asoje yiu a baní kə zəmbi wi 6 ama, "Bwaməgule, muna-bala mem na ban nongyo a bala nə kwánó rəwuna, nda aba tanni kərkár." 7 Yesu ne wi ama, "Mə nə ká mə nə twali wi ban rəkwane." 8 Bwaməgule soje pələa eari wi ama, "Bwaməgule, ən kārəa wu yiu a bala mem dàng. Ne kwane cau, sə munabala mem ngga ràì nà mala. 9 Nggearə mim ngga mə nda abata bəbwa sə mə ndanə asoje a batam. Kani bù ən ne mənia ama, 'Kyane' ka, nà ká; sə bù ən ne məno ama, 'Yiu' ka, nà yiu. Bù ən ne guro mem ama, 'Pak ani' ka, nà pa." 10 Lang Yesu ok cau mənia ka, ce nî pe wi ndali. Sə pələa ne aməkpate ama, "Ən nggə na wun məsəcau, ən malaká kum kəbwa aba nzali Isərayila nə gūliarəu məgule kəla man dàng. 11 Mə ndarə bangga wun, a bwa pas nà purkio arə aban dàngdàng a bum banza à nà yia do a Domurəm mala kùli, à nà lìli banboarnado atà Ibərayim, andə Ishaku, andə Yakupu. 12 Sə abwana mana bá à nda à nà duk amə'balamurəm ngga à nà ramtea a nza aba pəndəa. À nà bua à nà nəmnggi munabuia." 13 Yesu pələa ne 6waməgule soje ama, "O a bala. Kəla mənana a pa babumo arəi ka, anggo sə nà pa." Akə bá nacau məno ka rə munê mala. 14 Yesu

wari a bala mala Biterus. Yi kum nkil Biterus sém aba domwan mala atembérém-bala.” 32 maßwame aban nongjo ná kwánó bauwa. 15 Sə Yesu nea wia ama, “Wu kyane!” Sə akukwar ní Yesu je a garabui, kara bauwa mali røi. Pøløa puro, à kya kutio arø atembérém-bala. Pøløa lo pe Yesu girlina. 16 Ná pwarikpøra mèno domwan mènana kat ka tù atárøia ná mire, à kya ka à yiu ná abwana pas a baní, amènana ná bunno a kun gwanyi, a sukkio a mür à wukio. akukwar a røia ka. Pusə akukwar mèno ná cau. 33 Amø'yl atembérém-bala twal mire aban o a Sə amèkwánó ka twalia wia ban arèkwana malea là. À kya bang gír mènana kum atembérém-kat. 17 Yesu pak mènana yì gír ka ace mènana bøø bala ka andø cau mala aburana bari mènana à lùmsé bangnæa mala Ishaya mènana ama: “Yi pusə akukwar arøia ka. 34 Sə là pur kat, à yiu ak arapangnæ ma'søm sə twal akwánó ma'søm.” aban Yesu. À nà yia sən Yesu ka, à buakia røi bøø nying bu-nzali malea.

à yiu a baní ka, tsæk alaggana male bøø yàle a bøø nkaring Garang. 19 Bè mèkani Nggurcau yiu a baní sə ne wi ama, “Maløm, mə ná ká atò ko aya ban a ná ká kam ngga.” 20 Yesu ne wi ama, “Amø'nzègban ndanø atüli, sə amunayal mana à kø gya kùli ka, à ndanø andea, sə Muna mala Bwa ka, pànø ban mènana nà nong kam ngga däng.” 21 Bè mèkpate yi ne wi ama, “Bwamègule, nyem bøø èn kyane mə kya tsæk lú tárrám peatu sə mə nyare mə ná yia kpato.” 22 Sə Yesu ne wi ama, “Nying alú bøø tsæk alú malea, sə we ka kpatam.” 23 Pøløa Yesu kutio aba waru sə alaggana male eauwe atè. 24 Puro malea aba nggeomùr ka, kara nggea gung mècandæ loarøia, mur kø ali aba waru. Sə Yesu ka nda a ntulo. 25 Alaggana male wario à kya loasøi sə à ne wi ama, “Bwamègule, amsø səm, səm nda səm nà limge!” 26 Sə nea wia ama, “Wun ngga, gùlì ma'wun arø Bakuli kyau fat. Palang sə bangciu pakka wun?” Pøløa lo sà arø gung andø eaki-nkono mala nggeomùr. Kara ban pwal ateà døong. 27 Sə abwana mènana ka à ndali sə à na ama, “Ya ulang bwa nda mènana, mènana gung andø eaki-nkono mala nggeomùr à kø oki wi ka?” 28 Lang Yesu yi eauna a nkaring garang, a bu-nzali mala amø Gadara ka, yi je andø aburana bari mènana à ndanø akukwar a røia ka. À pur abølø abembe sə à kø yiu a baní. Biki lúllø malea tsøa këbwa kø kar a njargula mèno däng. 29 À loasø già arø Yesu ama, “Mana a alkuyite arø səm, we Muna mala Bakuli? A yiu pa səm tanni sə pwari malaká karø däng le?” 30 Abania tù ka atembérém-bala nia pas à kø lili a domwan malea ka. 31 Akukwar ní pøløa à zëmbi Yesu ama, “Bè a ná pusə səm ngga, tasø

9 Yesu pøløa eauwe a waru, yàle a nkaring o a la male. 2 Abea abwana yinøi wi ná bøø mèrèwuna a kala. Lang Yesu sən gùliarøu malea ka, ne makwánó ama, “Nwangsø babumo, munem, à twaløno ban acaubikea mó.” 3 Abea amèkani Nggurcau nea røia ama, “Bwa mènana kø twal fámùri ama yì ka, ‘Bakuli na!’” 4 Acemènana Yesu súréñà rø denyicau malea ka, banggia wia ama, “Palang sə wu kø pak denyicau maßane a babum wun anggo? 5 Mø ye na kwano kútì bøø: bøø na ama, ‘À twaløno ban acaubikea mó’ le, ko bøø na ama, ‘Lo gya?’ 6 Sə ace mènana bøø wu səlø ama Muna mala Bwa ka ndanø røcandæ a banza nà twalban acaubikea ka, mə ná lamdaa wun.” Pøløa Yesu pøløa aban mèrèwuna sə ne wi ama, “Lo kar kala mó o a bala mó.” 7 Sə swabure par buì lo o a bala. 8 Abwana mana à ram ngga, bangciu pakkia wia arø gir mana à sən ngga. À bwangsø Bakuli mènana pø abwana-mèpøndæ ulang man yì røcandæ ka. 9 Yesu puro nà kútì ka yi sən bëbwa mana à tunèki ama Matiu mø'ak boalo-cemi, aban do aba tara ak boalo-cemi. Yesu ne wi ama, “Yiu atàm.” Kara lo o atà Yesu. 10 Lang Yesu na ban li a bala ka, amø'aki aboalo-cemi pas andø afea abwana mana amø Farisi twalia amø'caubikea na ka, à yì do atà Yesu andø alaggana male a ban li. 11 Sə amø Farisi sən Yesu aban li andø abwana mènana ka, à dì alaggana male ama, “Ace man sə bwamègule ma'wun kø lili andø amø'ak boalo-cemi andø amø'caubikea?” 12 Yesu nà ok man yì cau ka pøløa earia wia ama, “Abwana mènana røia bang ngga këgir oasøia arø mèsonzø däng; amèkwánó na à alkuyita mèpañuri ka. 13 Wu kyane wu kya bøø

mənia yì nggurcau mana ama: ‘Sən məsəswatər nəi ama mə nə gandə mən aməsə wun le?’ na ən earkiyice ka, pà gır’nkila na dang.’ Ən à eare ama, “E, Mətalabangjo!” 29 Pələa je yiu ace tunə amə’cauboarna dang, nda ace məsəia sə na ama, “Kəla mənana wu earəna nəi amə’caufikea.” 14 Əkə pwari məno ka alaggana ka bə dupa wun anggo.” 30 Əkə banı, məsəia mala Yohana Məbatisəma yiu a ban Yesu sə məna. Sə Yesu nunkiria pepə ama, “Wu kəa ne à dì ama, “Man tsəa sə səm sənə amə Farisi kəbwa ce dəng.” 31 Səa ma à puro à kya mesə ka, səm nggə gilmür sə alaggana mo ka à kə ce Yesu a bu-nzali məno kat. 32 Ə nda ban puro gilmür dəng?” 15 Yesu nyəsəia wia ama: Lang sə à nə o ka, abea əwana yiu nə bəbwa mənana agyajam mala bura-māfela nə pak bumkisikea kukwar kutia rəi sə kə gandə nacau raka aban mənana nda a bania peatu ka? Pwari nə nggá Yesu. 33 Yesu pusə kukwar mənana arəi ka, əkə yiu à nə yia twal bura-māfela a rəia; a pwarı sə banı əwa mənana kə gandə nacau dīdyl raka, à nə gilmür. 16 Kə əwa pà nə kpakəri eakəna tita nacau. Bwabunda ndali sə à na ama, “Səm daura nə kasəna nggubyau məbəshe dəng. Bəa malaká sən kəgir kəla man abə Isərayila dəng.” pa anggo ka kasəna məbəshe nə yia tsək eakəna 34 Sə amə Farisi ka à yi bang ama nə murəm daurae nə san kpəm nə wori man dīdyl ka. mala akukwar sə Yesu kə pusəki akukwar. 35 17 Sə dəm ngga, kəbwa pà nə so bəsa mür- Yesu gya arə anggea-là andə amuna-là kat, anap abələ asambəram mə'e dəng. Bə soe ka aban kanigir abələ andakpapi mala amə Yahudi, asambərami nə arkia, sə mür-anap ni nə sukkio, kə hamna Cau Amsəban mala Domurəm mala sə asambərami nə uebə. Bəsa mür-anap ka à kə Bakuli, sə kə twalban akwánó andə arəpangja soe abələ asambəram məbəshe. Anggo sə yia kat. 36 Lang yi sən lakkı mala abwabundə ka, kəm ngga à nə àwá. 18 Lang Yesu na ban nea məsəswatər malea pakki wi, acemənana à nda wia amənia yì acau ka, bə əwaməgule ndakpapi abə tanni. Kə məpyauməsəu pa amúrià dəng, mala amə Yahudi yiu yi kū’ndəo a badəmbi, ne kəla anzur mənana yalu pa amúrià raka. 37 wi ama, “Boarnsarilem wu əkə dyadyan. Yiu Pələa ne alaggana male ama, “Túró Wal-məsa tsək buo arəi, sə məsəi nə sa nə pak yiləmu.” 19 ka nda kpəm, sə amətúró lakkı dəng. 38 Wu Yesu pələa lo o atè, andə alaggana male. 20 Nə zəmbi Mətala-baban bə tasə amətúró bəa yiu a nggə ká ka, bə əwama mənana nkila kə kángí baban male.”

arəi apəlkia lum-nong-bari ka, kar a nzəmi yi je kun daura male. 21 Ne əbamúri ama, “Bə mə nə kumō mə je daura male ka, rəam nə málá.” 22 Yesu pələ rəi səni, sə ne wi ama, “Bwama, əngciu bə kəa pakko dəng! Güliarəu mo arəam twaləno ban kwánó mo.” Əkə banı məno sə rə əwame málá. 23 Kutio mala Yesu a bala mala məno yì əwaməgule ka, yi sən amə’twang ntetu andə abwana mana à ramba à kə əua ka. 24 Pələa nea wia ama, “Wu məsəe! Boarnsarile wu nə wú dəng. Nda a ntulo.” Kara à oali na oalo. 25 Lang à tsəngjənə abwana à purna a nza ka, Yesu kutio bwal boarnsarile a garabui, sə lo dumnədo. 26 Mənia yì cau ka akiban kat abə məno yì bu-nzali ka. 27 Yesu purni ban məno nə nggə o ka, abea ante bari lo aban ká atè. À loasə già ama, “Muna mala Dauda, əwamur səm!” 28 Lang Yesu kutina a bala ka, ante mənia yiu a banı, sə dia ama, “Wu earəna

10 Yesu tunə alaggana male lum-nong-bari sə peia wia rəcəndəa bəa pusə abangjo məbane sə bəa twalban koya kwánó andə rəpangja. 2 Amənia ka à nda ka lullə amə’mishan lum-nong-bari: A dəmba ka nda Shiman (mənana à tunəki ama Bitərus ka) andə mə’eambi Andəru; Jemis andə mə’eambi Yohana (amuna mala Zabadi); 3 Filip andə Batalomi; Toma, andə Matiu (mə’ak boalo-cemi); Jemis (muna mala Alfiyus), andə Tadawus; 4 Shiman (mə’earce came ace là male), sə Yahuda Iskariyoti (mənana mak Yesu ka). 5 Yia mənia lum-nong-bari ka Yesu tasəia sə nea wia ama: Wu kəa ká a ban abwana mənana amə Yahudi na raka dəng. Wu kəa kár a bəkə la mala amə Samariya dəng. 6 Wu dəshı anzur mala amə Isərayila mənana à əwarki ka. 7 Ká ma’wun ngga, kə cau mənia ka nda wun nə hamnəi ka: “Domurəm mala kùli gbashìna.” 8 Wu twalban

rèkwana, wu loasə alú, wu sonzə amədakali, wu dàng. 25 Mə'eauləkigir ka 6è alte 6è kum do puski akukwar. Bà sə à pà wun. Wu pè abwana kəla maləm male, sə muna-bala ka 6è alte 6è gbal fà. 9 Wu kəa twal kə boalo a bu wun ko a kum do kəla mətala-bala male. Bà mətala-bala ləpan dàng, koya ulangnì nani ka. 10 Wu kəa ka à tunəi ama Murəm mala akukwar ka, acili twal kəluru ko daura andə nkura nggadfa, ko aməbala ka lulləu mana à nè tunəia nəi ka nè gara-gya a bu wun dàng. Məturo ka 6è à pè wi 6ike nè kutibani! 26 Ace mani ka bangciu 6è gır mənana boaro 6è kum ngga. 11 Bè ya nggea- kəa pakka wun arə abwana dàng. Gır mənana à là ko muna-là wu kútí kam ngga, wu alta bwa mbubbáki tè ado ka tè nè nggá puro, sə kəgır məboarne mənana nè ak wun ngga, wu suləo a pà kàm mənana səmbərəa sə à pà nè sələce baní bà pwari mənana wun nè nyìngjènà lè nəi raka. 27 Acau mənia ən nggə na wun a pəndəa ka. 12 Bala mənana wun nè kútí kam ngga, wu ka, wu kya nea a banfana. Cau mənana ən nea wia ama 6è rə wun pwalo. 13 Bè aməbalae sherae wun a kir wun ngga, wu hamna ce amur ak wun ngga, 6è dorəpwala ma'wun do ateà, sə akurəm. 28 Wu kəa banggi abwana mənana 6è à kə wal nggürəu ka dàng; à pà nè gandə je atà wun. 14 Bè ya bala ko là mənana gingə wun yiləmu dàng. Bwa mənana wun nè banggi wi ko kwakikiri arə cau ma'wun raka, 6è wun nè ka nda kə Bakuli mwashat, mənana nè kidiki nying banì ka, wu kətəriki tú là malea mənana nggürəu andə yiləmu a lú-bəsa ka. (Geenna g1067) a kusə wun ngga. 15 Ən nggə na wun məsəcau, 29 Amuna-nyal fari ka à kə mea kwapo mwashat a pwari bashi ka, amə Sodom andə amə Gomora re? Sə anggo ka kə 6è pà kàm mwashat nè kpa ka, bashi malea nè boari mala ala məno. 16 Mə a nzali nè wú sə pà nè sələe mala Tár wun ndya ən nggə túr wun kəla anzur abalə anvwa raka. 30 Nggearə anyiaun-bamur wun ngga à bondo. Ace mani ka, wu dum nə kwaro kəla balnia. 31 Ace mani ka bangciu 6è kəa pakka an'yau, sə wu duk amə'dwanyicau arəu kəla wun dàng. Wu kútí amuna-nyal kusə pas. 32 akutu. 17 Wu par kir wun nə abwana. À nè Bwa mənana bang pašamuru male arəàm a kánə wun aban amə'bashi. À nè kok wun abalə dəmbə abwana ka, mə nə twalce gbal ama yì ka, andakpapi malea. 18 À nè kánə wun a badəmbə memna a badəm Tárrám mənana a kùli ka. 33 Sə amurəma andə amətala nzali ace cau mem, ace bwa mənana makgır súràm a dəmbə abwana mənana 6è wu bang Cau Amsəban mem abania ka, mim gbal ka mə nə makgır súràe a badəm sə aban abwana mənana amə Yahudi na raka. 19 Tárrám mənana a kùli ka. 34 Wu kəa twali ama Sə 6è à yì bwalkina wun ngga, balə wun 6è kəa ən yiua yinəi banza dotarəu. Awo, ən yiua yinə kasəkia arə cau mənana wun nè na ko lang sə dotarəu dang, ən yiua yinə nggeabyau. 35 Ən wun nè na ce ka dàng. Akè pwari məno Bangjo yiua pələ "Bwabura arə tárrí, muna-bwama arə mala Bakuli nè pà wun cau mənana wun nè ngge, sə bwama arə nkili-məbwame; 36 abwana na ka. 20 Acemənana wu nda wun nè nacau ka mana a bala mala bwa ka, à nda à nè pələ abi-dàng, Bangjo mala Tár wun na nè nacau nə məbura ka." 37 Bwa mənana earce tárrí ko kún wun ngga. 21 Mə'eambu nè mak mə'eambi nggè kútíam ngga, kārəa nè duk məkpatam 6è à wali. Tárrú nè mak muni 6è à wali. Amuna dang. Bwa mənana earce muni məbwabure ko nè pələa arə atáriià andə anggea sə à nè tsəa məbwame kútíam ngga, kārəa nè duk məkpatam 6è à walia. 22 Abwana kat à nè binəməsə wun dàng. 38 Bwa mənana twal nggun-gangndəi acem; sə bwa mənana cam kàngkàng aban ká male sə yiü atàm raka, kārəa nè duk məkpatam masələate ka nè àwá. 23 Bè à pà wun tanni a dàng. 39 Bwa mənana kə yál yiləmi ace amsəe ka 6è la ka, wu bangja wu kya 6è. Ən nggə na nè nggá dwanyibani, sə bwa mana túrtà yiləmi wun məsəcau kaniama wun nè mal nya arə acem ngga, nè nggá kumi. 40 Bwa mənana alá mala amə Isərayila kat ka, Muna mala Bwa ak wun ngga mə nda akiyiam ngga. Sə bwa nyarəna yina. 24 Mə'eauləkigir kútí məkani wi mana em ngga ndarə ak bwa mənana tasəam gır dàng. Sə muna-bala kútí mətala-bala male ngga. 41 Bwa mana ak məbangnəa mala Bakuli

acemənana ama yì ka, bwa mala Ḫakuli na ka, Məbatisəma yi bwal a dyan ngga, Domurəm nè kum tangnakusəu mala məbangnəa. Sə bwa mala Kùli ka kə nutanni kərkér a bu abwana, mənana ak mə'cauboarna ace mənana ama yì sə amə bumpina ka à kə é nə rəcandəa. 13 ka, mə'cauboarna na ka à nə pe wi tangnakusəu Amə'bangnəa mala Ḫakuli kat andə maləmce mala mə'cauboarna. 42 Ko bè mür pwala na a Nggurcau mala Musa ka, à hamna nə cau amur kwap sə koya bwa pè mwashat atà aməkèke Domurəm mala Ḫakuli yi pur a pwari mala mənia, acemənana ama məkpatam na ka, 6afo Yohana. 14 Sə bè wun nə eare wun nə ak cau nə kum tangnakusəi.

11 Anzəm mana Yesu yi maləna ne alaggana male lum-nong-fari amənia yì akwarkiru ka, pələa nyig ban məno kutio o nə nggá kanigir andə hamnə cau arə alá mala amə Galili. 2 Yohana Məbatisəma ka nda a ndàkurban sə ok cè agir mana Kərəsti kə pea ka, pələa túr alaggana male 3 bəà kya dì ama, “A nda Mə'amsəban mənana səm kundəkiyi mūrí ka le, ko bə səm tsək məsə səm arə bəbwa dəng?” 4 Yesu nyesəia wia ama, “Wu nyare wu kya ban Yohana wu kya banggi wi cau mala agir mana wu kə sənia sə wu kə oea ka. 5 Ante kə sənbən, agbakore kə gya, à kə twali amədakali ban a akwánó-bəsa malea, aməkir'ara kə okban, à kə loasə alú, sə à kə hamnə Cau Amsəban a ban amə'tər. 6 Tsəkbu mala Ḫakuli na amur abwana mənana kum bə kəgir annda arəàm raka.” 7 Lang alaggana mala Yohana purna à nə nggə o ka, Yesu tita ne abwana cau amur Yohana ama: Mənana wu puro wu wari abə pədənban a njenza aban Yohana ka, mana de wu wari a səne? Wu wari a sən ndərdangŋa mənana gung kə dəurəki ka le? 8 Bè pa ana raka, mana wu puro wu wari a səne? Wu wari a sən bwa mana oasə agir-nggürəu məboarne arə ka le? Awo, abwana mənana à oasəkiyi agir-nggürəu məboarne arəia ka à nda abələ apalta mala amurəma. 9 Sə mana dē wu wari a səne? Məbangnəa na le? E, ən nggə bangga wun, yì ka kúti məbangnəa. 10 Yì nda bwa mənana à gilə mənia yì cau amurí ka ama: “Mə nə túr məturonjar mem a bədəmbo, mənana nə yia giləkio njar ace yiu mô ka.” 11 Ən nggə na wun məsəcəu: Atà bwapəndəa kat ka à malaká bəl kəbwa a ɓanza man mənana kum gulo kúti mala Yohana Məbatisəma ka dəng; səama bwa məkyauwe kat a Domurəm mala kùli ka, kúti Yohana nə gulo. 12 Lo a nza mala Yohana

ama nə yiu ka. 15 Bwa mənana kat ndanə akiru okban ngga bə ok cau. 16 Arə mana sə mə nə kànì amə'nza man? À nda kəla amuna mana à do abə limo sə à kə akiarəia tunəkiban nə cau ama: 17 “Səm twangga wun ntetu, sə wu ta'nggwam dang; səm tuka wun nggyal búa lú, sə wu búa dang.” 18 Yohana yiu, liki kəgir dang, sə nuki kəgir gbal dang. À yi bang ama, “Ndanə kukwar arəi.” 19 Muna mala Bwa yiu kə li sə kə nu, à yi bang ama, “Məligula na sə mə'biki nu mur anap na, gyajam mala amə'aki aboalo-cemi andə acilia amə'caubikea ka.” Sə sələe mala Ḫakuli ka à kə súrəl arə túrō male. 20 Yesu kütí a naki acau nə bumkidikea amur alá mana kya pakki agir-ndali kàm kútì acili abān kat ka, acemənana à ɓinə pwanzali bəà nyig acaubikea malea ka. Na ama: 21 Wun amə Korazin, ban nə bicea wun! Wun amə Beseda, ban nə bicea wun! Bè ama agir-ndali mənana ən pea abələ alá ma'wun ngga à nda ən pea arə alá mala amə Taya andə amə Sidon ngga, bə à oasəkina asanginagır arəia sə à songjəna tú amūrià dīdyl mana nə ləmdə ama à nyìngjənà acaubikea malea ka. 22 Sə mím nggə ən nggə na wun ama gır mənana nə kum wun a pwari bashi ka, nə bice nə kúti gır mana nə kum amə Taya andə amə Sidon ngga. 23 Sə we Kapanahum ngga, ama à nə loasəo a kùli le? Awo, a nggearənzali a tūli-lú sə à nə yinə we. Bè ama agir-ndali mana ən pakkia a bāləo ka ən pangjənia a Sodom ngga bə yalung ngga ndakam piü. **(Hadəs 986)** 24 Sə ən nggə no ama, gır mənana nə kúmə a pwari bashi ka, nə bice nə kúti gır mənana nə kum nzali Sodom ngga. 25 A pwari məno ka Yesu na ama: ən nggə ɓwangəo, we Dâ, mətala kùli andə nzali, ace mənana a səmbərə agir mənia ka arə amə'sələgir andə amə sələcau, sə a ləmdəia a banfana aban amə'dwanyi-sələe. 26 E, Dâ, anggo

sə boarô ama bò pa. 27 Tárrám Bakuli panam pà nà nggá bwali nà eamsai re? 12 Bwapəndæa agir kat a babuam. Kə bwa súräm yì Muni dâng, ka kútì nzur. Acemani ka Nggurcau eare ama she kə yì Bakuli Tárrám; sə kəbwa súrè Bakuli bəà amsə bwa mana nda aba tanni ka a pwari yì Tárrám dâng, she kə mim Muni andə abwana Sabbath.” 13 Pələa banggi bwabure ama, “Sárá mana ən tarkia mə nə ləmdə Bakuli Tárrám buò.” Bwabure pələa sárá buì, sə buì nyare abania ka. 28 Wu yiù abanam, wun mənana pak pepe kəla bì. 14 Amə Farisi pələa à puro kat wu kə tanni sə twalo dəmbərya wun ngga, a nza à kya kurkunarsia amur njar mənana à mə nə pà wun usələo. 29 Wu pa fəmūr rə wun nà kùmō à nə wal Yesu ka. 15 Yesu yi sələia abata nzongcau mem, kəla mana nda-rya kə wia ka, pələa nying banì. Abwana pas o atè. pa bamúrì abata nggun-rya ka. Acemənana mə Aməkwánó mənana abaləia ka, Yesu yi twalia nda bukbuk, nə nwangsəmuru a babum ngga, wia ban arəkwana malea kat. 16 Yì nunkiria wu kànì arəäm, sə yiləmi wun nà kum usələo. bəà kəa ne kəbwa yan nda yì dâng. 17 Mənia ka 30 Nggun-rya mem ngga nda halku, sə twalo nda lùmsə cau mala Ishaya məbangnəa mala mem ngga nda hapəlam.

12 Anzəm amənō yì acau ka, a bë pwari Sabbath

Yesu andə alaggana male na aban gya nə ban ababan məssa. Alaggana male ka nzala walia sə à kütí a harki kir məssa, à kə she. 2 Amə Farisi nə yia sənia ka, à banggi Yesu ama, “Səni, gır mənia alaggana mô kə pè a pwari Sabbath ka, yàl Nggurcau ma'səm na.” 3 Sə pələia wia ama: Wu bal gir mənana Dauda pak a pwari mana yì andə bwana male ka nzala walia ka re? 4 Yì kutio a Ndà mala Bakuli sə yì andə abwana mana atè ka, à kya shak bəredi mənana à tərì bë duk məfele ka, mana boaro bəà li ka dâng, ace mənana bəredinî ka, nda ace apəris nəmurəia. 5 Ko wu bal mbo aba Nggurcau mala Musa ama, koya pwari Sabbath a Ndàməgule mala Bakuli ka apəris kə yâl nzongcau mala Sabbath sə à sənia nə caubikea raka? 6 Ən ngga na wun ama, bwa mənana kútì Ndàməgule mala Bakuli na gulo ka nda kani. 7 Bè wu súrənà rə bá mənia yì cau mənana ama, “Məsəswatər na ən earkiyice ka, pà gir'nkila na raka,” bá pa wun nə bəsəki abwana mana à panə cau arəia raka dâng. 8 Mim, Muna mala Bwa ka Mə nda Mətala Sabbath. 9 Yesu nying ban məno ka, yi kutio aba ndakpapi malea. 10 Bè bwabura mənana bë buì wu ka ndakam abanì. Amə Farisi ka, à ndarə alta njar à nə kum məbane mənana à nə na arə Yesu ka. Pələa à dì ama, “Nggearə ka, Nggurcau ma'səm eare ama bəà twalban rəkwana a pwari Sabbath le?” 11 Pələa earia wia ama, “Bè bë kəbwa atà wun ndanə nzur male, sə nzurnì yi kpa a tūli, a pwari Sabbath ka, bwe

Bakuli ka. Na ama: 18 “Guro mem mənana ən tarri ka ndya ka, mənana ən nggə earce sə bumam kə pwasəa rəi ka. Mə nə tsəki wi Bangjo mem amurí, sə yì ka nə hamnə bashi mem mə'məsəcaunì aban abwana a banza ama à nə kum amsəban a buäm. 19 Pà nə pələki rəi andə kəbwa, ko nə loàsəban dâng; kəbwa pà nə ok gì abala abwana dâng. 20 Yì ka, nda bukbuk aban abwana mənana à pànə rəcandəa raka, sə nə sən məsəswatər mala abwana mənana à nda bá tanni ka, nə bwalia wia kam. Nə lidəmba nə pa rəcandəa arə pe anggo she bë tsəngjənà kpata-məsəcau linamurəm ngga. 21 Arəi sə abwana kat a banza nə tsəkbaləia.” 22 Pələa afea bwana yin bë nte mənana kukwar na arəi sə mətalasə-bunna na ka, aban Yesu. Yesu twali wi ban kwánó male, sə bwe titा nacau sə kə sənban. 23 Bwabunda kat ndali sə à dīban ama, “Ko Yesu ka nda Muna mala Dauda, Mə'amsəban mənana səm kundakiyi yiü male ka le?” 24 Sə amə Farisi ka, lang à ok mənia yì cau ka à bang ama, pa bá dâng, nə rəcandəa mala Be'elzebul, Murəm mala akukwar sə kə pusəki akukwar. 25 Yesu súrè denyicau malea pələa nea wia ama: Nzali mana kat abwana male kə munəo arəarəia kadomurəm malea nə kidikì. Là ko bala mənana gau ka pà nə cam dâng. 26 Bè Shetan kə pusə Shetan ngga, bala gauna arəi. Lang sə domurəm male nə came? 27 Bè ən nggə pusə akukwar nə rəcandəa mala Be'elzebul ka, nə mana sə abwana ma'wun kə pusəia? Yia na à nə bashiia wun ngga. 28 Sə bë nə Bangjo mala Bakuli sə ən nggə pusə akukwar ka, ləmdə ama Domurəm

mala Bakuli yina abalə wun. 29 Sə dəm ngga, Mā-murəm mala amə Sheba nə lo nə mak amə lang sə bwa nə kutio a bala mala ɓwabura-bwa nza man; acemənana pur a nzali male kuko a nə pwan agirkuma male, sə ak dəmba taka abú njar-kunmur sə yiu ace ok səlæe mala Solomon; yì ɓwabura-bwa dàng? Bè pa anggo raka pà sə bwa mənana kúti Solomon ngga ndakani. 43 nə ganda pwan agirkuma male dàng. 30 Bwa Bè bangjo məbane purī rə bwa ka, pak ka kə mənana pà atàm raka nda a bibura nə mim, sə gāli arə aban mə'ime ace alta ban usələo, sə bə bwa mənana kə bwalàm ramgi gır raka, ndarə kum raka, 44 pələa nə na ama, “Mə nə nyare a mesəke. 31 Ace mani ka ən nggə na wun ama, bala mənana ən pur kàm ngga.” Sə bə nyare yi koya caubikea andə na caukyauwikiban mənana kum bala na atarəi, à esekini sə à giləkini ka, 45 abwana ne amur Bakuli ka, à nə twalbani, sə pələa nə o nə nggə yinə abea bangjo tongno-bwa mənana na caukyauwikiban amur Bangjo nong-fari mənana à kúti nə bealbicea ka, sə à mala Bakuli ka, à pà nə twali wi banı dàng. 32 Bwa mənana na caukyauwikiban amur Muna mala Bwa ka, à nə twali wi banı, sə bwa mənana na caukyauwikiban amur Bangjo Məfele ka, à pà nə twali wi banı dàng, a banza mənia andə banza mənana nə yiu ka. (aiōn g165) 33 Bè bwa ka nə fike nə kúti mədəmbe. Anggo sə nə pang nə nza məbealbice mənia. 46 Yesu na mur banggi ɓwabundəa cau sə nggə andə amə'eambi nggun boar ka bəle gbal ka nə boaro, sə bə andə amə'eambo nia came a nza ka, ama à nə nggun ngga məbane na ka, bəle gbal ka nə duk no cau.” 48 Pələa Yesu pələi wi ama, “Yana nda məbane; nggun ka à suráki arə bəle. 34 Wun amuna baffu, lang sə cau məboarne nə pur a kun wun, yi mənana wu nda ka amə'bealbicea ka? Gır mənana nda a babum ngga, nda kún banggiyi ka. 35 Bwa məboarne kə pusə aba cau məboarne mənana ramba a babumi ka, sə bwa məbane gbal ka, kə pusə aba məbane mənana ramba a babumi ka. 36 Sə ən nggə na wun ama a pwari bashi ka, abwana nə bəlki bá koya cau məbane na pur a kunia ka. 37 Acau mənana à pur a kuno ka, à nda à nə pakko bashi nəia ka. À nə amsəo ko à nə kùrō. 38 Abea amə Farisi andə aməkani Nggurcau ne wi ama, “Maləm, səm nggə earce sən bē kəgir məgule mənana nə ləmdəa səm ama rəcandəa mò ka pur nəban Bakuli.” 39 Sə nyesəia wia ama: Kə nza mala amə'bealbicea andə amə'dswanyi súrə Bakuli na à nə alta sən gır'ndali ka. Sə bekə gır'ndali pà kàm à nə ləmdəa wun dàng shekə mala məbangnəa Yunana. 40 Kəla mənana Yunana pak pwari tárú andə du tárú a bum nggea nji ka, anggo gbal sə Muna mala Bwa nə pak pwari tárú andə du tárú aba nzali. 41 A pwari bashi ka amə Nineva nə lo à nə mak wun amə nza mənia. Acemənana à nying acaubikea malea lang à oangna hama mala Yunana ka, sə bwa mənana kúti Yunana ka ndakani. 42 A pwari bashi ka

nə yia kutio à nə do abalai. Masələata mənia yì nə ya kutio à nə do abalai. Masələata mənia yì pang nə nza məbealbice mənia. 46 Yesu na mur banggi ɓwabundəa cau sə nggə andə amə'eambi yiu à yi came a nza. À kə earce ama à nə bang andə amə'eambo nia came a nza ka, ama à nə nggun ngga məbane na ka, bəle gbal ka nə duk no cau.” 48 Pələa Yesu pələi wi ama, “Yana nda məbane; nggun ka à suráki arə bəle. 34 Wun amuna baffu, lang sə cau məboarne nə pur a kun wun, yi mənana wu nda ka amə'bealbicea ka? Gır mənana nda a babum ngga, nda kún banggiyi ka. 35 Bwa məboarne kə pusə aba cau məboarne mənana ramba a babumi ka, sə bwa andə mə'nggaulem, andə nggem.”

13 Àkə pwari məno ka Yesu puro nyig bala sə kya do a kún Garang. 2 Abwabundəa mana à yì ramba a banı ka à lakkì kərkár gandəa eauwe do aba muna-waru, sə abwana kat came a kún mur. 3 Pələa banggia wia agir pas nə kanicau. Na ama: Mə'rya puro war i feale. 4 Lang ndarə kwak məsəbeale ka abea sukkio amur njargula, sə amuna-nyal suləo à yì tarkia. 5 Abea kpa a məsətali, a ban mənana nzali pa akám pepè raka. Zuku ka à yì sangna acemənana nzali banı lim dàng. 6 Lang pwari camta ka, kara à wulì. À ime acemənana nlerəia bwal nzali pepè dàng. 7 Abea məsəbeale kpa abalə azwe. Azwe gulo à sorəkia. 8 Abea məsəbeale kpa amur nzali məboarne, à yì bəl pas à kúti məsəbeale kusə gbəman, abea ka kusə lumi-tongno-nong-mwashat, sə abea ka kusə lumi-tárú. 9 Bwa mənana ndanə akiru ka bə o. 10 Alaggana male yiu a baní à dì ama, “Ace mana sə a kə ne abwana cau nə kanicau?” 11 Yesu earia wia ama: Súrə gir-basəmbərəa mala Domurəm mala

kùli ka à pana wuni, sè yia ka à pea wia dàng. abwana nda ntulo kat ka, bimèbura yiu yi beal 12 Abwana mana à kè kwakikiria arè kanigir nkwangjan aba mèssa, sè pèlæa o. 26 Mèssa mem ngga à nè pea wia bë sòlè amur mènana à tita bwalo, sè nkwangjan pusèrèi. 27 Aguro ndanæi ka, sè à nè kum sùrègir kpèm. Sè abwana mala mètala babanì yiu a baní sè à dì ama, mana à kè kwaki kiria raka, kè mènana à ndanæi “Bwamègule, mèssèbeale mèboarne na a beal a ka à nè é a røia. 13 Mènia ka nda gîr mana tsœa baban mô ka re? Sè ankwangjan pur na këshe?” sè èn nggè nea wia cau nè kanicau ka. À ndanæ 28 Sè na ama, “Biam-mèbura nè pak gîr man.” amèssèu, sè à kè sènban dâng; À ndanæ akiru, Sè aguro dì ama, “A earce ama bë sèm kya ukkia sè à kè ok cau kpakia wia dâng. 14 Abania ka le?” 29 Sè earia wia ama, “Awo, acemènana bangnæa mala Ishaya yi lùmsø, mana ama: bë wu ndaré ukki ankwangjan ngga, wun nè “Wun nè nggè o, sè pà nè kpaka wun dâng, gandè ukkia andæa mèssa. 30 Wu dékia bë à gulo Wun nè nggè sèna, sè pà wu nè bwalte dâng, atârøia. Pwari wale ka mè nè ne amatúró bë à târ 15 Babum abwana mènia ka jimgbèrina; à kè nkwangjan bë à kùrkia sè bë à pisèia. Sè mèssa gandè okban nè akiria dâng, sè yìà ka à girkina ka bë à soapa mi a bà.” 31 Yesu banggia wia bë amèssèia. Bë ana raka mèssèia nè sènban, à nè kanicau dèm ama: À nè kànì Domurèm mana a okban nè akiria, à nè bwalta bacau nè babumia, kùli ka arè mèssè musta, mènana bëbwa twali sè à nè pèlæa, à nè nyare abanam, sè mè nè sè beali a baban male ka. 32 Ata amèssèbeale sonzèia.” 16 Ma'wun she ka mûr wun boaro. kat ka nda mèssè kèke kútibán ngga, sè bë yi Acemènana amèssè wun kè sènban, sè akir wun gulna ka kè gulo kè kútì acili agirpwala, sè kè kè okban. 17 Èn nggè banggia wun mèssècau, pèlè nggun mènana amuna-nyal mana a kùli amèbangnæa mala Bakuli andè abwana mala ka à kè bwal ndà arè abui ka. 33 Yesu nea wia Bakuli pas pàk nzal sèn gîr mana wu kè sèn bë kanicau dèm ama: Domurèm mala kùli ka ngga, sè à kumô à sèn dâng. À earøna ce oë, nda kala yist mènana bë bwama twali sè sùrèi sè à kumô à ok dâng. 18 Wu kwaki kir wun andè muku tasau târù, sè yi aki fá muku tsøi wu ok bá kanicau mala mèbeale: 19 Bë bwa vwali. 34 Yesu ne abwana acau mènia ka kat nè ok cau mèboarne amur Domurèm mala kùli, akanicau. Kè cau pà kàm mènana banggia wia sè cê kpâkì wi raka, nda kèla mèssèbeale mana mana kanicau pà kàm raka. 35 Pak mènia ka kpa a tanjargula ka. Mèssèbeale kò yiu kè fwa ace mènana bë à lùmsø cau mana mèbangnæa gîr mana à beali a babumi ka. 20 Mèssèbeale mala Bakuli bang ama, “Mè nè mèn kunam mènana kpa amur taliban ngga cam a kún bwa nè kanicau, Mè nè arkia wia bâlè agir mana mènana ok cê sè é tù nè bumpwasèa. 21 Sè à nda abà sèmbèrèa pur a tita banza ka.” 36 acemènana nlerai ko a nzali raka, gandè came Yesu déki bwabundæa a nza pèlæa kutio a bala, banì sau dâng. Pwari mènana tanni yipì wi Alaggana male kutio atè à yì ne wi ama, “Bèla acemènana pabamuri arè cau mala Bakuli ka, sèm bá kanicau mana amur nkwangjan a baban nè kaurè a kpa. 22 Mèssèbeale mènana kpa abâlè ngga.” 37 Sè Yesu pèlæia wia ama: Bwa mènana azwe ka, nda cam a kún bwa mana kè ok cê, sè beal mèssèbeale mèboarne ka nda Muna mala bumpina arè alta agir mala banza mènia andè Bwa. 38 Baban ngga nda banza, sè amèssèbeale swarkibani mala kume à yì marèki sè à tsøi pusè ka muna mala Bakuli a bële dâng. (aiòn g165) 23 Sè mènana kpa amur Domurèm male. Sè ankwangjan ngga à nda nzali mèboarne ka cam a kún bwa mènana ok ka muna mala Mèssèbeale. 39 Bibura mènana cau mala Bakuli sè kpâkì wi ka. A buù mènia beal nkwangjan ngga nda Shetan. Wal-mèsa ka ka pà bële gbèman, a bë buù ka pà bële lumi-tongno-nong-mwashat, sè a bë ka lumi-târù. 24 nda masèlèata banza, sè amèwalmèsa ka à nda ka amèturonjar mala Bakuli. (aiòn g165) 40 Kèla Yesu nea wia bë kanicau dèm ama: À nè kànì mènana à kè ram nkwangjan sè à nè pisè a Domurèm mala kùli arè bëbwa mènana beal bësa ka, anggo sè nè pa a masèlèata banza gbal. mèssèbeale mèboarne a baban male ka. 25 Lang (aiòn g165) 41 Muna mala Bwa nè túr amèturonjar

male, bəà yi pusə koya gìr mənana kat kə yiu nə caufikea, andə abwana mənana kat à kə pak gìr məbane abə Domurəm male ka. **42** À nə ramtea abə bəsa mənana pi kərkér ka. A ban məno ka à nə nggə bua sə à nə nggə nəmgbgi munabuia. **43** Sə amə'bealboarna ka à nə tă kəla pwari abə Domurəm mala Tárrià. Bwa mənana ndanə kir okban ngga, bə ò. **44** Domurəm mala kùli ka nda kəla gəna mənana səmbərəa a bə baban ngga. Bè bwa kumi sə səmbərəi. Banboarnado tsəi makki agirkuma male kat, yi kúr məno yì bəban ngga. **45** Dəm ngga Domurəm mala kùli ka nda kəla ma'nggaliki mənana kə alta nzali ka. **46** Lang yi kuməna məboarne ka, pələa nyare o kya makki agir male kat sə yi kúrī. **47** Dəm ngga, Domurəm mana a kùli ka nda kəla ndámbú məgule mənana à túrī a nggeamùr sə bwal koya ulang nji kat ka. **48** Lang ndámbú lùmsənà ka, aməkpakya sunyi à yinəi a nza. À yì do à tárki anji məboarne abalə azace, sə aməbane ka à sukkia. **49** Anggo sə nə pa a masələata banza. Aməturonjar mala Bakuli nə yiu à nə yia pusəki amə'bealbika abalə amə'bealboarna (**aiōn g165**) **50** sə à nə ramta amə'bealbika abə ndà-bəsa. Akàm ngga à nə bua à nə nggə nəmgbgi munabuia. **51** Yesu dia ama, “Wu bwaləna ta amənia yì acau ka le?” À ear ama, “E, kpana səm.” **52** Pələa nea wia ama “Ace mani ka, mə'leauləki Nggurcau mala Musa mənana à kani wi gìr, kum kwar-rəu ace Domurəm mala kùli ka, nda kəla mətala-bala mənana kə pusə gəna məbəshe andə amə'e abə bah male ka.” **53** Lang Yesu maləna naki amənia yì akanicau ka, pələa loapi banì. **54** Nyare a là male a Nazarat. Tita kànì abwana gìr abə ndakpapi malea. Bwapəndəa ndali sə à diban ama, “Ake sə mənia yì bwa ka kum mənia yì sələe andə bangjø mala pakki agir-ndələki ka? **55** Mənia ka muna mala kapinta na re? Nggè nda Maryamu sə amə'eambi nda ka Jemis, Yisəfu, Shiman andə Yahuda re? **56** Sə amə'nggaule kat ka à pà atà səm akan re? Sə ake sə bwe man kum mənia yì agir kat ka?” **57** Bumia lúllô arəi, à ginə earnəi. Pələa Yesu nea wia ama, “Məbangnəa a koya ban ngga, là kə pe wi gulo, səama a là male abalə abwana male ka, à pākiyi wi gulo dang.” **58** Pakki agir-ndələki pas a là male dàng ace dwanyi earnəbwa malea.

14 Abalə anonggio məno ka Hirədus murəm mala bu-nzali Galili ok cau amur Yesu. **2** Ne amətè ama, “Mənia ka Yohana Məbatisəma na loapi bembe ka! Nda gìr mana tsəa sə ndanə bangjø mala pakki agir-ndali ka.” **3** Hirədus angjəna dəmba bwaləna Yohana kùrni sə oasəni a ndàkurban. Kùrri ace Hirədiya mala Filip m'əambi yì Hirədus. **4** Nda ace mana Yohana camarə banggi wi dīfyal ama: “Boaro wu do wunə bwame dang.” **5** Eare male yì Hirədus ka nə wal-lú Yohana, sə bangciu pakki wi ama abwana nə loasə munəo, acemənana koyan ngga twal Yohana məbangnəa mala Bakuli na. **6** A pwari pakkidire bəlban mala Hirədus ka, nsari mala Hirədiya ta'nggwam mənana tsək Hirədus banboari wi kərkér, **7** gandəa kánmbi wi gìr ama nə pe wi ko mana zəm ngga. **8** Yì muna ka nggè soakite bə na ama, “Bəa pam bamur Yohana Məbatisəma abə tasau akani adyan.” **9** Murəm ngga bumi kìdikì, sə ace kángìr andə abəri mana atè a ban li ka, gandəa tsəa bəà pè muna-bwame gìr mənana zəm ngga; **10** pələa tasə abwana à kya kasə bamur Yohana a ndàkurban. **11** À yiu nə bamur Yohana abə tasau, sə à pè muna-bwame; pələa twali kya pē nggè. **12** Alaggana mala Yohana yiu à yì twal lui à tsəkbani, sə à kutio à kya banggi Yesu. **13** Lang Yesu yi ok mənia yì cau ka, pələa eauwe a waru à samsəa à o a ban mənana kəbwa pà kàm raka. Abwana nə yia ok ama Yesu eauna a waru umna ka, à purkio arə alá malea à o atè nə kusəia. **14** Yesu yi kpashi, nə eapi waru ka sən bwabundəa kərkér aban rambəa. Məsəswatər malea pakki wi pələa twalia aməkwánó mana abaləia ka ban arəkwana malea. **15** Pwari nə yia kpa ka, alaggana male yiu a baní à yì ne wi ama, “Ban mənia ka babondo na, sə pwari kpana, nying bwabundəa bəà o arə amuna-là bəà kya kúrì bamuria girlina.” **16** Yesu nea wia ama, “Bəa ka o anggo dang, wu pea wia girlina bəà li.” **17** Sə à ne wì ama, “Kə bəredi tongno nə amənji bari nda mənana səm ndanəi a bu səm ngga.” **18** Sə na ama, “Wu yinəàm nəia akan.” **19** Pələa tsək abwana bəà do amur munabondo.

Sə twal abəredi mənia tongno andə anji bari Yesu pələia wia ama: Sə ace man de sə wu kə ka, loasə məsəl a kùli pakki Bakuli yàwá, sə yàl nzongcau mala Bakuli ace pakki akanìgir ɓwanggi, pələa pe alaggana male, sə yia gbal ma'wun? 4 Bakuli ka bang ama, “Pè tárró andə ka à gakkia abwana. 20 Yia kat à li à dəmbəo. nggo gulo, sə ɓwa mənana sáng tárrí ko nggè Sə alaggana male ramgi abwagine mana ue ka, duməna púp à nè wali ɓè wú.” 5 Sə wun ka, à lùmsə azace lum-nong-bari. 21 Lakkı mala ngga wu bang ama ɓè ɓwa ne tárrí ko nggè abwana mana à lili ka, aburana á-tongno na. ama, “Gır mənana ɓə a wú ná kúmó a buam Amaməna andə amuna ka à ballia dang. 22 Tù ace po għasha ka, ən pani Bakuli ka,” 6 ɓwe nà anzəm man ngga Yesu ne alaggana male ɓəà gandə ginə pe tárrí ko nggè gulo nəi. Anggo ka eauwe a waru ɓəà aki dəmba aban o a nkaring, wu nyesəna cau mala Bakuli ɓə ace pàkkiagir sə yì ka, ueo ace nea abwana ɓəà o a la. 23 Lang ma'wun. 7 Wun amə'kúnbarína! Bangna mala Yesu mesəna ɓwapəndəa ka, pələa eauwe amur Ishaya amur wun ngga nda a njari, mənana nkono nəmurei ace pakhiwi. Ban yi bwalo nda bang ama: 8 “Abwana mənia ka à kə pam gulo akanó nəmurei. 24 Anggo ka waru nyingjènà nə mburkunia, sə ɓabumia ka nda kuko nə kún gwangyi umna dār aba mür, sə nggea mim. 9 Peri malea abanam ngga məbane na; gung longjèna nə nggə pea wia tanni. 25 Nə akanìgir malea ka anzongcau mala ɓwapəndəa tadəmbari mbul-mbul ka Yesu puro kə gya amur na à kaniki ka.” 10 Yesu tunə ɓwabundəa sə mür aban yiu abania. 26 Lang alaggana male banggia wia ama, “Wu kwaki kir wun ɓè cau nə səni aban gya amur mür ka, bangciu pakkia kpaka wun. 11 Gir mana kə kutio a kun ɓwa ka wia. À mak'zwalo, à na ama, “Kukwar na!” 27 nda kə pəndəki ka dang, cau mana purkiyi a Anggo ka kara Yesu nea wia cau ama, “Wu cam kúni ka, nda mana kə tsəi sə kə pəndəki ka.” 12 kàngkàng! Mə nda. Wu kəa ɓang dang.” 28 Pələa Alaggana male pələa à yiu a baní sə à dī ama, Bitərus ne wi ama, “Mətalabangyo, ɓə à nda ka, “A sələ ama bum amə Farisi lúllō arə cau mana banggàm ɓən gya amur mür ɓən kyane a bano.” a ne ka?” 13 Sə Yesu pələia wia ama, “Bè ya 29 Yesu ne wi ama, “Yiu.” Bitərus pələa sùləñ girpwala nani à pandəi mənana Tárrám mana a bá waru sə gya amur mür aban ká a ban Yesu. kùli ka nə pandəi raka, à nə ui. 14 Wu dekia; yia 30 Lang sən eaki-nkono mala mür ka, bangciu ka à nda ka ante mana à kə bwali ante gara ka. pakki wi, kara tita ko a mür. Mak zwalo ama, ‘Bè nte bwali nte gara ka, yia kəm ngga à nə “Mətalem, amsəam!” 31 Kara Yesu ləmdə buù kpa tūli.” 15 Bitərus ne wi ama, “Bəla səm bá bwali sə ne wi ama, “We ka, gūliarəu mo arəäm kanicau mana ama girlina na kə tsək ɓwa sə kyau fat, palang sə a tuti a ɓabumo?” 32 Lang à kə pəndəki raka.” 16 Yesu nea wia ama: Wun eauna aña waru ka kara gung kùro. 33 Abwana gbal ka cau kə kpaka wun re? 17 Wu sələ mbo mənana aba waru ka à peri a baní, à na ama, ama gır mana kat kutio a kun ɓwa ka kə o a “Bafo, à nda Muna mala Bakuli.” 34 À samsəa à bumi, sə nə nggá pur a nza? 18 Sə agir mənana yì kpashi a nkaring mala amə Jenasaret. 35 Lang à kə pur a kun ɓwa ka à kə yiu nə ɓabumi, amə-le nə yia sələ ama Yesu na ka, à turkiban sə à nda ka mənana à nə tsək ɓwa nə do nə arə abwana aɓalə amuna-là mana a ban məno pəndəky ka. 19 Àkə ɓabum ɓwa sə afeniyicau ka. Abwana yiu nə aməkwánó malea kat a baní. məbane kə puro; wal-lú, nongnəban a nza nə 36 À zəmbi wi ace mənana ɓə amə rəkwana ɓəà dobala, gyagung, ən'i, kùmsəkün, sə zaləban. je kun daura male ka. Sə abwana mana à je kat 20 Amənia ka à nda ka gir mənana à nə tsək ka rəkwana malea malâ.

15 Anzəm mani ka abea amə Farisi andə aməkani Nggurcau mala Musa pur a Urəshalima, à yiu a ban Yesu sə à dī ama, 2 “Mana tsəa sə alaggana mo kə yàl nzongcau mala aká səm? À kə lak buia sə à nə lili dang!” 3

nying ban məno sə o a nzali mala amə Taya anda amə Sidon. 22 Bè ɓwama Kan'ana mənana do a məno yì bu ban ngga, yiu a baní nə bua ama, “Mətalabangyo, Muna mala Dauda, sən

məsəswatər mem! Boarnsarilem ngga nda abə dang. 39 Yesu pələa ne abwabundəa bəà o a la, tanni kərkér a bəbù kukwar mənana kutia rəì sə kutio a waru o a bu-nzali Magadan.

16 Amə Farisi andə amə Saduki yiu a ban Yesu à nè kārəki. À zəmbi wi ama bə ləmdəia wia bekə gir'ndali mana nè ləmdə ama yì ka, pur nəban Bakuli. 2 Yesu pələia wia ama: Nə pwarikpəra ka bə wu sən kùli bang ngga wu kə na ama, "Ban no nè boaro." 3 Sə nə budəmbari bə wu sən kùli bangja sə ban pəndə ka, wu na ama, "Mbulo no nè nya yalung." Wu kə gandə bang bá pa mala bumkuli, sə agir mana à kə ləmdə pa mala nza man ngga wu bwaltea dang.

4 Nza mala amə'bealbicea andə amə'dwanyi banggi Bakuli na à alkiyita gir mana à nè sən ngga. Sə à pà nè ləmdəia bekə gir'ləmdəa dang, shekə mala Yunana. Yesu pələa nyia o. 5 Lang alaggana mala Yesu eauwe a bə nkaring nggeomùr ka, à səni ka baləia lorə à twal bəredi a buia dang. 6 Yesu nea wia ama, "Wu par kir wun, wu yál fəamur rə wun arə yist mala amə Farisi andə amə Saduki." 7 Pələa alaggana male kütí a nacau arəarəia ama, "Bang anggo acemənana səm yiu nə bəredi raka." 8 Yesu yi sələia wia nə cau məno à nakiyi ka sə dia ama, "Palang sə wu kə nacau arəarə wun amur dwanyi bəredi? Gūliarəu ma'wun kyau fat!" 9 Wun ado ka wu kə ganda bwalta cau mbo? Balə wun lorəna ce abəredi tongno mənana ən linə abwana á-tongno nəi ka? Azace shen sə wu lùmsəia nə abwangine? 10 Sə lang arə abəredi tongno-nong-bari mənana ən linə abwana á-ine nəi ka? Azace shen sə wu lùmsəia nə abwangine mənana a ueo ka? 11 Palang sə wu gandə sələ ama ən pa arə nacau amur bəredi raka? Mə nda arə na ama wu par kir wun ce wu earnə yist mala amə Farisi andə amə Saduki dang."

12 Nda sə cê kpania wia ama pa arə nunkiria amur yist mana à tsəkiyi arə bəredi ka dang. Nda arə nacau amur kaniigir nyir mala amə Farisi andə amə Saduki. 13 Lang Yesu yina a nzali Kaisariya Filipi ka, dì alaggana male ama, "Yana de abwana kə na ama nda mim Muna mala Bwa?" 14 Sə à pa eare ama, "Abea abwana kə na ama a nda Yohana Məbatisəma; abea ka à kə na ama, Iliya; sə abea gbal ka ama Irimiyo ko mwashat abalə amə'bangnəa mala Bakuli." 15

Pələa Yesu dia ma, "Sə wun ngga, wu kə na ama mə nda yan?" 16 Shiman Bitərus pa eare ama, "A nda Kərəsti, Muna mala 'Bakuli məyiləmu.'"
17 Yesu ne wi ama: Tsəkbu na muro, we Shiman 17 Anzəm nongyo tongno-nong-mwashat ka
mə nda kano nəmurəia ka, 2 kara rə Yesu twalo
muna mala Yunana, acemənana súrəè mala nggadi a bəməsəia. Bəməsəia ta kəla pwari, agir-
bwapəndəa na ləmdəo mənia yì gır ka dəng. nggūrəi pələ aməpwəsəe pwapwat. 3 Kara Musa
Tárrám mənana a kùli ka nda. 18 Sə we Bitərus andə Iliya puro à came, à kə nacau nə Yesu.
ka a nda tali, sə amur tali mənia ka mə nə 4 Pələa Bitərus ne Yesu ama, "Mətalabangyo,
bak Ikəlisiya mem, sə rəcəndəa mala Lú pa ndanə boaro mənana səm nda kani ka. Bə a nə
nə gandəi dəng. (Hadəs 986) 19 Mə nə po akyî ear ka, mə nə gilə agumli tərū; mwashat aceo,
mala Domurəm mənana a kùli ka; gır mənana mwashat ace Musa sə mwashat ace Iliya." 5
kat à kùrri a banza ka, anggo sə à nə kùrri a Ndara nacau piú ka, kara pərbəng məpwəsəe
kùli, sə gır mənana kat a panzəi a banza ka, pwapwat yi gir mūrià, sə giu pur aba pərbəng na
anggo sə à nə panzəi a kùli. 20 Pələa nunkir ama, "Mənia ka nda Munem mənana ən earkiyi
alaggana male ama bəa kəa ne kəbwa ama yì ace raka; mənana ban kə boaram arəi pepə ka.
nda Kərəsti dəng. 21 Twal a pwari məno ka Yesu Wu ok cau male!" 6 Lang alaggana male ok
tita məngi alaggana male bá cau ama, "Duməna mənia yì giu ka, ən'ò pakkia wia kərkər, pələa à
púp mə nə ká a Urəshalima, mə nə ká nu tanni kpa à kùmsə bəməsəia a nzali. 7 Sə Yesu yi
kərkər a bu abwana-məgule, agbani pəris andə tsək bui a rəia, sə nea wia ama, "Wu lo, bangciu
aməkani nggurcau. À nə wal-luem, səama a bə kəa pakka wun dəng." 8 À nə loasə məsəia
təruià nongyo ka mə nə loapi bəmbe nə yiləmu." ka, Yesu na kara à səni nəmūrəi ka. 9 Lang à
22 Bitərus pələa tunəi zak sə pərki nə ce a kúni ndaban sùləf mur nkono ka, Yesu kwarkiria
ama, "Pà nə pək dəng, Mətalabangyo. Kəgir pà ama, "Wu kəa ne kəbwa ce gır mənana wu sən
nə kúmə anggo dəng!" 23 Yesu pələa arə Bitərus ngga dəng she bəà loasəna Muna mala 'Bwa a
sə ne wi ama, "Nyərām anggo, Shetan! A kə bəmbe ka." 10 Alaggana male pələa à dī ama, "Sə
earce tsəem mə annda, acemənana denyciā bə nda anggo ka, palang sə aməkani nggurcau
mo ka mala 'Bakuli na dəng, mala bwapəndəa kə na ama she bə Iliya angjəna dəmba yina
na." 24 Pələa Yesu banggi alaggana male ama: ka sə Kərəsti nə yi?" 11 Pələa Yesu eare ama,
'Bwa mənana kat earce ama nə yi atəm nə "Məsəcau na à bang ngga, Iliya nə ak tadəmba
duk məkpətam ngga, duməna púp nə nyiing nə yi, nə yia giləki agir kat. 12 Sə ən nggə
denyciā bəmūrì, nə twal nggun-gangndəi male na wun ama Iliya ka yina, sə à sələ ama yì
sə nə kpətam. 25 'Bwa mana kat kə səni nə amsə na dəng, sə à pəngjəni wi gir mənana bəməsəia
yiləmi ka nə nggá dwanyibə, sə bwa mənana earkiyice ka. Anggo gbal sə Muna mala 'Bwa nə
kə turta yiləmi acem ngga, nə nggá kumi. 26 'Bə nu tanni a buia." 13 Nda sə alaggana male yi sələ
bwa kum koya gır a banza man kat, sə dwanyi ama ndarə bang cau amur Yohana Məbatisəma
yiləmu mənana málá male pà kəm raka, ləmdə ka. 14 Lang à sùlənì mür nkono à yina a ban
ama pà nə kəgir dəng. Sə bə dwanyini yiləmu bwabundəa a nzali ka, bəbwa yi kūndəó a
mənana málá male pà kəm raka, pà nə kəgir bədəm Yesu 15 sə na ama, "Mətalabangyo, ən
mənana nə pa sə nə kumi dəm ngga dəng. 27 nggə zəmbō, sən məsəswatər mala laggalem.
Acemənana Muna mala 'Bwa ka nə nggá yiу Ndanə kwánó wukiaban mənana kə pe wi tanni
aba gulo mala Tárrí, andə aməturonjar male kərkər ka. Kusə pas bə loapi wi ka, kə kpa aba
atə, sə nə yia pə koyan ngga tangnakusəi, ace bəsa ko mür. 16 Ən yinəi aban alaggana mō, sə à
gır mənana pək ka. 28 Ən nggə na wun aba gandə twalban kwanè dəng." 17 Yesu pələa na
məsəcau ama, abea bwana na kani aban came ama, "Wun abwana mala nza mala kìdikì andə
mənana à pà nə wù dəng shebə à səna yiу mala amə'dwanyi pabamuru aban Bakuli! Nə ngga
Muna mala 'Bwa a Domurəm male ka.

ká a ya pwari sə mə nə do atə wun sə wun nə

kànì pàk bè kègìr? Nè ngga ká a ya pwari sè ngga nda bwamègule kat a Domurèm mala mæ nggæ twal gandèrèu næ dwanyi earnè cau kùli. 5 Koya bwa sè ak muna mèkyauwe kola ma'wun arèam? Wu yinè munè abanam.” 18 mènia acem ngga, Mæ nda akiyiam ngga. 6 Yesu pèlèa sà arè kukwar mènana arè muna Bè kèbwa tsèk mwashat atà amuna mèkèke ka. Pèlèa kukwar purì rè. Àkè banì rè munè mènia mènana à earnè mim sè pak caubikea ka, mala. 19 Nènzémò ka alaggana mala Yesu yiu a kèpèna bèa dûrri bwe taligo a mealì sè bèa túrì baní nèmurèi sè à dì ama, “Mana tsèa sè sèm abà nggeomùr mèlime. 7 Caukwban na nè ganda pusè kukwarnì dang?” 20 Yesu nea wia banza ace agir mènana à kà tsèk abwana bèa ama: Nda acemènana pañamuru ma'wun ngga pak caubikea ka! Agir tamban ngga à nè yiu gatti. Sèama èn nggæ na wun mèsaçau, bèa pùp. Sèama caukwanban na nè bwa mènana à bang ama wu earnè Bakuli bèti kèla kyauwe kà pur nèbani ka! 8 Bè buo ko kusèo kà tsèo mala mèsa musta ka, wun nè ganda ne mènia a kà pak caubikea ka, kasèi túrì. Kèpèna wu yì nkono ka ama, “Turî ban mènia, o kano” sè kutio a yilèmu nè bu-kasèa ko kusèo-kasèa yì ka, nè turò. Bè kègìr pà kàm nè ganda wun amur mènana wu dum nè abuo bari ko akusèo dang. 21 [Sèama ulang mènia yì kukwar ka, kà bari sè bèa túrò abà bësa mènana pà nè limgi ear puro dang she nè hiwi andè gilmùr.] 22 raka. (aiōnios g166) 9 Bè mèsaçau kà tsèo a kà pak Lang alaggana male yi ramèna kat a Galili ka, caubikea ka, ui túrì. Kèpèna wu kutio a yilèmu Yesu nea wia ama, “Bè bwa ndo nè nggå mak Muna mala Bwa a ban abwana, 23 sè à nè nggå amèsaçau bari sè bèa túrò a lú-bësa ka. (Geenna wal-luí. A tàruià nongjo ka nè lo nayilèmu.” g1067) 10 Wu tsèkir wun, wu këa bürace mwashat Kara ban biki alaggana male kèrkár. 24 Lang atà amuna mèkèke mènia ka dang. Èn nggæ na Yesu andè alaggana male bwälèna Kapanhum wun mèsaçau amätonjar malea a koya pwari ngga, amècemi bá Ndàmègule mala Bakuli yiu ka, à nda abadèm Tárrám mènana a kùli ka. 11 aban Bitérus sè à dì ama, “Mètala-fala ma'wun [Muna mala Bwa yiu ace amsè abwana mènana ngga kà mbwe boalo cemi mala Ndàmègule à bwarki tanjar ka.] 12 Lang sè wu sèni, bè bwa re?” 25 Bitérus earia wia ama, “E, kà mbwe.” nanè anzur gbèman sè mwashat bwarki ta bi Pèlèa kutio a bala nè nggå ne Yesu cè. Malaká ka, pà nè nyig amènia lumi-tongno-nong-iné loasè kúni dang Yesu ak dèmba dì ama, “Sè we bwamđa tongno-nong-iné ka amur nkono sè nè Shiman ngga, lang sè a sèni? A bu a yana sè oa alta mènana bwàr ka re? 13 Sè bè yi kumèni amurèm banza akiy boalo-cemi? A bu amètala ka, èn nggæ na wun mèsaçau ban nè foari wi là lè, ko a bu abori?” 26 Bitérus eari wi ama, ace nzur mènia mwashat ka nè kútì mènana “A bu abori.” Pèlèa Yesu ne wi ama, “Lèmda ndanøi ace acili amèno à bwarki raka. 14 Anggo ama amètala là ka, à pa abà mbwe dang. 27 Sè gbal sè Tár wun mènana a kùli ka eare ama ace mènana bè sèm ngga lulbumia raka, kyane bè mwashat atà amèkèke mènia ka bè bwàr a kun nggeomùr kya túr nli. Nji mènana awu raka. 15 Bè mèeambo pakko caubikea ka, kya nè tità bwale ka, mèn kúni, a nè kum boalo bani nèmurèo lèmdèi wi caubikea male, a nre kam. Twali kya mbwena boalo-cemi ma'sèm wun bari. Bè oako ka, a nyesèna mèeambo a nèi, mem andè mó.”

18 A nzèm mèno bèti ka alaggana mala Yesu yiu a baní sè à dì ama, “Yana gulo kútìban kat a Domurèm mala kùli?” 2 Yesu pèlèa tunè bè muna mèkyauwe sè tamsøi abaløia. 3 Sè na ama: Mèsaçau, èn nggæ bangga wun, bè wu nggadya wu do kèla amuna mèkèke raka, pà wu nè kutio a Domurèm mala kùli dang. 4 Sè bwa mènana kat nwangsè ëamúrì kèla muna mèkyauwe man

ama, bë abwana bari atà wun akani a banza à **19** Lang Yesu maløna banggi acau mènia ka, nè eare amur koya gîr mènana wu nè zem ngga, nying bu-nzali Galili së o a buì mala amè Tárrám mènana a kùli ka nè pakka wuni. **20** Bë Yahudi a nkaring Nggeasala Jodan. **2** Bwabundaaya ban së abwana bari ko târú dapi aba lulløam pas o atè, së amè røkwana mana abaløia ka ngga, Më nda abaløia. **21** Pøløa Bitørus yiu a twalia wia ban akwánó malea akanó. **3** Abea ban Yesu së dì ama, “Møtalabangjo, kusø shen amè Farisi yiu aban Yesu, à yiua tambe. À yì së bë mæ'eambam camara pakkam cauøikea dì ama, “Nggearøi ka, Nggurcau eari bwa bë ka bë òn twali wi banì? Kusø tongno-nong- pør mämí ace ko man ngga le?” **4** Së pøløia wia bari na le?” **22** Yesu eari wi ama: Awo, kusø ama, “Wu balli mbo aña Malømce ama, ‘A titetongno-nong-bari na dang, lumi tongno-nong- ka Møpusø-banza pak bwabura andø bwama,’ **5** bari kusø tongno-nong-bari na! **23** Ace cau së bang ama, ‘Ace mènia ka bwabura nè nyng mènia ka à nè kànì Domurøm mala kùli arø tárrí andø ngge së nè lanza arø mämí. Yì andø bë murøm mènana earce nè bølki kusø agøna mämí ka à dumøna bwa mwashat?’ **6** Lømdø male mènana a bu amè'túró-bala male ka. **24** ama yià ka à pa bari døm dang, à nda mwashat. Lang tinata bølki kusø agøne ka à kya yiu nè bë Ace mani ka abwana mana Bakuli kpapinia ka bwabura a bødømbi, mènana li tangna boalo këbwa bë këa gauwia dang.” **7** Pøløa à dì ama, kërkér. **25** Së ace mènana bwabure ganda mbwe “Bë nda anggo ka, mana tsøa së Musa bang raka, bwamøgule male tsøa bëa me, yì andø ama bwabura nè gandø pe mämí takada gau mämí andø amuni andø agirkuma male kat, bëa dobala së nè pøri bë o?” **8** Yesu pøløia wia ama, mbwe tangnè nøi. **26** Møtúró-bala man pøløa “Musa eare bë wu pør amälá wun ace fámúrbun amur ankünøi a bødømbi së zømba ama, candøa ma'wun. Së a share banza ka, gïrní pa “Bwamøgule, pakkam munyi, mæ nø mbweko anggo dang. **9** Së òn nggø na wun ama, ko yana boalo mo kat.” **27** Murøm yi sën mæsøswatør mènana par mämí së pa ace nongnøban a nza mala møtúró-bala man nda së twaliban tangne nø dobala raka, së kya al bë bwama ka, nda arø së nyi bë o. **28** Lang møtúró-bala man purna a pak cauøikea mala nongnøban a nza nø dobala.” nza ka, yi kum biøi møtúró-bala mènana kë kpate **10** Alaggana male pøløa à ne wi ama, “Bë ce na tangna boalo bøti ka. Pøløa kpe a mæsø'meali anggo a nre bwabura andø bwama ka, këpøna kàngkàng ne wi ama, “Mbwem gir mènana òn bë bwa bë këa al-bwama dang.” **11** Pøløa Yesu nggø kpato ka.” **29** Biøi møtúró-bala bun amur nyøsøia wia ama, “Koyan së nè ak mènia yì ankünøi së zømbi wi ama, “Pakkam munyi, kanigir ka dang, she abwana mènana Bakuli pa mæ nø mbweo.” **30** Bwabure fìnøi. O kya tsøa ce nì acea ka. **12** Abea bwana ka à pà nè gandø a oasø bi a ndàkurban ama she bë mbwena al bwama dang acemønana à bølia ka abaran tangna mènana kë kpate ka. **31** Abi amøtúró na; abea ka abwana nø tsøia së à pølø abaran, sën gîr man nggø bumia kìdikì, pøløa à kya së abea ka à twalî fámuria à nè do anggo ace banggi bwamøgule malea ce kat. **32** Bwamøgule pàkkiagir mala Domurøm mala Bakuli nømurø. tunøi ne wi ama, “We mæbealøikea, òn twalo Bwa mènana nè gandø ak mènia yì kanigir ka bë ban tangna mo acemønana a zømbam ngga. **33** é.” **13** Abea bwana yiu nø amuna a ban Yesu ace Boaro wu sën mæsøswatør mala bio møtúró këla mènana bë tsøkbu amúrià së bë pakkia wia hiwi mènana òn sën mo ka re?” **34** Bum bwamøgule ka. Pøløa alaggana mala Yesu lo, à sà arø abwana lul kërkér, pøløa tasø te a ndàkurban bëa pe mæno à yiu nø amuna ka. **14** Së Yesu na ama, tanni, she bë mbwena tangna mènana amurí “Wu nyng amuna amækèke bëa yiu abanam, kat ka. **35** Anggo gbal së Tárrám mènana a kùli wu këa parkia dang, acemønana Domurøm mala ka nè pang nø ko yana ka abalø wun, yi mènana kùli ka nda ace abwana këla amuna mènia ka.” bë wu twali amæ'eam wun ban acauøikea malea **15** Lang Yesu tsøngjønà bu amur amuna ka, nø babum wun mwashat raka. **16** Bë bwa yiu a ban Yesu së dì ama, “Maløm, ya gîr mæboarne na mæ nø pa

sə mə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka?" (aiōnios g166) 17 Yesu nyésəi wi ama, "Ace mana sə a kə diem amur gir mənana məboarne na ka. Kə Bakuli nəmürəi nda məboarne. Sə ɓea earce a nə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka, duməna púp a nə kpata anzongcau male." 18 Bwabure dì ama, "Amə ye na?" Yesu eari wi ama, "Kəa wal-lú dang, bwal rəo ara amaməna, kəa iun'í dang, kəa na nyir amur abwana dàng, 19 pe tárró andə nggo gulo, sa earce bio məkunbala kəla bámúrò." 20 Lagga məno ne wi ama, "Ən kpana ta anzongcau mənia kat. Mana ueo dəm?" 21 Yesu nyésəi wi ama, "Bə a nə lùmsə nə cauboarna ka, o kya makki agirkuma mó, boale ka pè amə'tər, awu nə kum gəna a kùli. Sə wu yiu wu yi kpatam." 22 Lang lagga ok cau mənia ka, nyare o nə bumkisikea, acemənana yì ka, məkume na kərkér. 23 Pələa Yesu ne alaggana male ama, "Ən nggə na wun məsəcəu, ndanə kwano bə məkume bə pa bámúrì bə kutio a Domurəm mala kùli. 24 Ən nggə bangga wun dəm, pa bámuru mala məkume abata yálmúrú mala Bakuli ka, kwano kúti kutio mala kalakadambi a tūli nlerəman." 25 Lang alaggana male ok mənia yì cau ka, à ndali kərkér sə à dì ama, "Bə nda anggo ka, yana bwe na nə àwá?" 26 Yesu sənia kyap-kyap sə na ama, "Aban ɓwapəndəa ka mənia ka pà nə pak dàng, sə a ban Bakuli ka koya gır ka nə gandə pa." 27 Pələa Bitərus nyésəi wi ama, "Səm nyiŋŋənà agir kat səm nda ban kpato, mana ado səm nə kùmō?" 28 Yesu nea wia ama: Ən nggə na wun məsəcəu, a pwari mana bəsa banza nə yiu ka, Muna mala Bwa nə do a buno-murəm məboarbwe male. Sə wun mənana wu kə kpatam ngga, wu nə do amur abuno-murəm lum-nong-bari gbal. Wu nə pakki atau mala amə Isərayila lum-nong-bari bashi.

29 Sə ɓwa mənana kat nyiŋ gála ko amə'eambu andə amə'nggaula, ko tárrú, ko nggeau, ko amuna, ko anzali, ace lulləam ngga, nə kumia kusə gbəman. Sə nə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka. (aiōnios g166) 30 Səama abwana pas mana abwana kə twalia tyang-tyang ngga, à nə nggá pələ amana à büracea ka, sə abwana pas mana à kə büracea ka à nə nggá duk abwana mana à nə twalia tyang-tyang ngga.

20 Yesu lidəmba nə kanigir male ama: À nə kànì Domurəm mala kùli arə bə mətala baban mənana pur nə dəmbari sífyal ace alta amatúró ɓea kya pakki wi túró a baban male ka. 2 Yì ka, eare nə pea wia dinari mwashat ace túró pwari mwashat. Pələa tasəia a baban male. 3 A bu-pwari tongno-nong-iné nə dəmbari ka, yi kum abea abwana aban came bə a kún limo. 4 Pələa nea wia ama, "Wun gbal ka wu kya túró a baban mem, mə nə mbwe wun gır mənana kat nda boaro ɓea pa wun ngga." 5 Pələa à bwal njar à wario. Nyare pur dəm nə pwarizəkyə andə wulio mala pwari kya pwan abea amə'túró. 6 A bu-pwari tongno mala pwarikpəra ka, nyare puro kya kum abea abwana dəm aban came à kə pak kəgir dang. Sə dia ama, "Mana tsəa sə pwari kpa wun kani aban came bə wu kə pak kəgir dang?" 7 À eari wi ama, "Kə ɓwa pà səm túró mənana səm nə pak ka dàng." Pələa nea wia ama, "Wu kyan gbal a túró a baban mem." 8 Lang pwari kpana ka, mətala baban ne ɓwa mənana tsai bə kə sənbi wi baban ngga ama, "Tunə amatúró, mbwea tangnakusəia. Tite amur amə'nzámò sə wu kya mur amədəmba." 9 Abwana mana à twalia a bu-pwari tongno mala pwarikpəra ka, ko yana ka à mbwe dinari mwashat. 10 Amana à twalia nə dəmbari ka à yiu nə tsəkbaləu ama malea nə kúti mala abwana məno ka. Sə kə boalo mə'mwashati na à pea wia ka. 11 Lang à angjəna boalo ka, à titi nggwani arə mətala baban. 12 À bang ama, "Abwana mənana à twalia túró nənzámò ka, à pak túró bu-pwari mwashat, kə ndo ka, sə à mbwe səm, səm karə sənəia, səm mənana pwari wal səm málá amur səm aban túró ka." 13 Pələa eari ɓeɓwa mwashat ateà ama, "Biam, ən lio dang. A ear amur dinari mwashat re? 14 Twal gır mənana à mbweo ka o. Nə eare mem sə ən mbweo kəla mana ən mbwe ka amə'nzámò ka. 15 Pa mə nə gandə pak gır mana ən earce ka nə boalo mem re? A kə pak mbali ace boaro mem le?" 16 Anggo sə amə'nzámò à nə pələ amədəmba, sə amədəmba nə pələ amə'nzámò. 17 Lang Yesu nda aban o a Urəshalima ka, tunə

alaggana male lum-nong-bari a giriban, sə nea pakka wun?" 33 À banggi wi ama, "Bwaməgule, wia ama: 18 Səm ndo səm nggə eauwe aban ká a səm nggə earce bā məsə səm sənban." 34 Yesu Urəshalima ka, sə Muna mala Bwa ka à nà nggá sən məsəswatər malea sə tsək buì a məsəia. me a ban agbani pəris andə aməkani Nggurcau. Kara məsəia mənna àkè banì, pələa a o atè.

À nà pakki wi bashi mənana nà ká nəi a lú ka.

19 À nà tasəi a bu abwana mənana amə Yahudi na rakamənana à nà bəsəki, à nà koè, sə à nà gbàllì a nggun-gangndəi ka. A təruià nongjo ka nè lo nə yiləmu! 20 Nggea ka muna mala Zabadi yiü a ban Yesu nə amuni Yohana andə Jemis, sə yi kū`ndəo a nzali sə zəm bwamuru. 21 Yesu dì ama, "Mana a earkiyice?" Pələa na ama, "Mə nda aban zəmba ama alaggalem mənia bari ka, wu tsək mwashat bē do a buo məlì, sə bē mənia ka a buo mə'nggare a Domurəm mò." 22 Yesu nyəsəia wia ama, "Wu súrè gir mənana wu zəmgi ka dang. Wu nà gandə nu tanni mənana ado mə nə nu ka le?" À ear ama, "E, səm nà gandəi." 23 Yesu nea wia ama, "Bafo, wu nà gandə nu tanni mənana mə nə nu ka, səama pa ban-do a buam-məlì ko mə'nggare ka pà aña rəcandaə mem dang. Amənia yì aban ngga, à nda ace abwana mənana Tárrám gilakia wia ka." 24 Lang acili alaggana mala Yesu mənia lum ok ce ka, bumia lúllō arə amə'eambu mənia bari ka. 25 Yesu pələa tunəia abanarəia sə na ama, "Wu sələa ama amurəma mala mənia yì bəanza ka à kə ləmdə gulo amur abwana malea, sə abwana-məgule malea kə ləmdəia wia rəcandaə. 26 Sə ma'wun ngga, anggo sə nə pak dang. Bè ya bwa na earce nə duk bwaməgule atà wun ngga, duməna púp nə nyəsə bəmúrì nda munabala a ban wun. 27 Sə bwa mənana earce nə duk murəm ngga, duməna púp nə duk guro ma'wun. 28 Nda kəla Muna mala Bwa, mənana yiu ace dumsə abwana aguro raka. Yiu ace duk guro sə nə pa yiləmi ace amsəabwana pas." 29 Lang Yesu andə alaggana male na rə purrì bá là Jeriko ka, abwana pas kana ateà. 30 Ante bari na ban do a girəi njargula. Lang à ok ama Yesu na kə kútì ka, à loasə già ama, "Mətalabangjo, Muna mala Dauda, sən məsəswatər ma'səm!" 31 Bwabunda sə arəia ama bəa duk kunia più. Sə à bínæ, à loasə già bàng-bàng ama, "Mətalabangjo, Muna mala Dauda, sən məsəswatər ma'səm!" 32 Yesu pələa came sə dia ama, "Mana wu earkiyice bən

21 Lang Yesu andə alaggana male gbàshinà Urəshalima ka à yì kara a muna-là mənana à tunəi ama Betafaji, mana amur Nkono mala anggun Olif ka. Yesu túr alaggana male bari. 2 Banggia wia ama, "Wu kyane a muna-là mana a bədəm wun ngga. Wun nà kútì ani ka, wun nà nggá kum mədambəriso à kùrni nə muni atè. Wu panzəi wu yinəàm nəi. 3 Bè kəbwə na wun kə cau ka, wu ne wi ama, Mətalabangjo kə earcea. Nà dekia wunia tū." 4 Mənia ka pa anggo ace mənana bəà lùmsə bəngnəa mala Zakariya mənana ama: 5 "Wu ne amə Urəshalima ama, Wu səni, murəm ma'wun ndya kə yiu a ban wun ngga! Yì ka, mə'hwangsə-muru na, kə yiu a nzəm dambəritso. A nzəm muna-dambəritso sə kə gya." 6 Pələa alaggana man wario à kya pak gìr mənana Yesu túriá ace ka. 7 À kya yiu nə dambəritso andə muni. À makkia anggubyau malea a nzəmia, pələa Yesu eauwe do. 8 Bwabunda kərkər sáróki anggubyau malea a tanjargula, acilia man ngga à kasəki abunggu à nongsəkia a tanjargula. 9 Abwabundəa mənana a bədəmbi andə amana a nzəmi ka à loasə già ama, "Wu bwangṣə Məkà Dauda! Tsəkbu mala Bakuli nda muri, yì bwa mənana kə yiu aña lullə Mətalabangjo ka! Bəà bwangṣəkai Bakuli akanó a kùli!" 10 Lang Yesu kutina a Urəshalima ka, nggea-là kat lo came amur kusəi. Bwapəndəa díban ama, "Yana bwe nda man le?" 11 Abwabundəa ear ama, "Mənia ka Yesu na, Məbəngnəa mala Bakuli mənana pur a Nazarat, a bu-nzali Galili ka." 12 Lang Yesu kutio abə Ndàməgule mala Bakuli ka, pər amə kúrkúró andə amə makkiagir, ramgita atebəl mala amə nggadì boalo, sukkia, andə abuno mala amə makki akutumurəm. 13 Nea wia ama, "Maləmce mala Bakuli bang ama, "Bala mem ngga à nə tunəi ama ndà ace pak hiwi," sə wu nyəsəi duk mpu mala amə'bəmbəriban!" 14 Ante andə agbakəre yiü a baní abə Ndàməgule mala Bakuli, yi twalia wia ban akwánó malea. 15

Lang agbani pəris andə aməkani Nggurcau sən pà mə nə na wun ko nə ya bangjø sə ən nggə agir-ndali mənana peă, andə amuna mana à kə pakki amənia yì agir ka dàng. 28 “Sə mana nda pak banboarnado aba Ndàməgule mala Bakuli denyicau ma'wun amur mania yì cau mə nə ama, “Bwangsekiban ngga duməna mala Muna bangga wun ngga? Bè bwa nakam nə amuna-mala Dauda” ka, bumia lúllō. 16 Pələa à dì Yesu burana bari. Wario a ban muna-dəmba sə ne ama, “A ná nggə ok cau mənana amuna mənia wi ama, ‘Munem, kya baban kya paktúró kam kə ne ka?’” Earia wia ama, “E, Mə nda ən nggə yalung.” 29 “Muna pələa ne tárrí ama, ‘Pa mə oea ka, sə wun ngga wu balli mbo aba Maləmce nə ká dàng.’ Səa ma nənzámò ka balki babumi mala Bakuli ama, “À tsék bwangsekibán a kún pələa wario. 30 “Tár amuna pələa kutio a ban amuna məkèke andə abangna-muna?” 17 Pələa bari muni sə kya ne wi kəcav mə'mwashati. Yì nyia purí bá nggea-lá o a Betani, a kàm sə ka, earí tárrí ama nə ká, sə warí dàng. 31 “Abalə kya nongjø. 18 Nə dəmbari didyal Yesu nyärí amuna mənia bari ka yana pak gır mənana tárrí Betani, nda ban ká a Urəshalima ka, nzala wali. earce ka?” Pələa à earí Yesu ama mədəmba na.

19 Məsəì kpa arə nggun vwari a giréi njargula, Yesu pələa nea wia ama: ən nggə bangga wun pələa sana wari a tərí. Sə kya kum kə bəle dàng, məsəcau, amə'aki aboalo-cemi andə amā-gung mbui na nəmurəì. Pələa ne nggun ama, “A pà ná à nə akà wun dəmba kutio a Domurəm mala bəl dəm dàng!” Àkə banì kara ngguní ime. (aión Bakuli. 32 Yohana Məbatisəma yiu yi kania wun g165) 20 Alaggana nə yia səni ka gır nî pakkia tanjar məbafoe, sə wu earnəi dàng; sə amə'aki wia gir'ndali gandə à díban ama, “Lang sə aboalo-cemi aba andə amā-gung earnəi. Kat nggun vwari man kaurə ime anggo?” 21 Yesu andə mənana wu sən mənia ka, wu nggadı nea wia ama, “Bafo, ən nggə na wun, bə wu denyicau ma'wun wu earnəi dàng. 33 Wu kwaki ndana pəbamuru sə wu tuti aba denyicau raka, kir wun arə bə kanicau. Bè mə'rya tsák baban mənia yì gır à pakki nggun ngga nda mana anap, kàrì nə nkāndan, təm tūlī kamggi anap nəmurəì wun nə gandə pe ka dàng. Bè wun abaləi sə bək ban mə'dähre ace mə'yale. Nyinggi nə ne mənia yì nkono ama, ‘Lo, kya kpa aba abea amə'rya a buia bəà kə sənbí wi, pələa o a nggeomùr’ ka, anggo sə nə pa. 22 Gır mənana bəri. 34 Kunbəla mala anap yì karna ka, túr abea kat wu zəmba abə hiwi nə pəbamuru ka, wun amuna-bala male bəà kya aki wi bəla anap a bu nə kumi.’” 23 Yesu kutio aba Ndàməgule mala amə'yál baban. 35 Amə'rya yi bwal amuna-bala Bakuli; lang nda ban kanigir ka agbani pəris man. Mwashat ka à walki, bə ka à wali wú, sə andə abwana-məgule mala amə Yahudi yiu a bə man ngga à bukki nə atali. 36 Mətala-baban baní sə à dì ama, “Ná yà bangjø sə a kə pakki nyare tasə abea amuna-bala mana à lakkì à kütì amənia yì agir ka, sə yana po bangjø mala pakki amədəmba ka. Kəgir mə'mwashati na amə'rya agir ní?” 24 Yesu pələa earia wia ama, “Mə nə dì man yi pakkia wia ka. 37 A masələate ka, pələa wun cau gbal mwashat, bə wu panam eare ka túr muni a bania. A nê male ka à nə pè muni sə mə nə bangga wun ko nə ya bangjø sə ən gulo. 38 Lang amə'rya man nə yia sən muni ka, nggə pakki amənia yì agir ka. 25 Batisəma mala à nea rəia ama, “Məlibala nya kə yiu ka. Səm nə Yohana ka, pur nə kəshe? Pur nə ban Bakuli yia wal-luí ace mənana bə baban duk ma'səm!” le ko pur nə ban bwapəndəa?” À kütì a pələki 39 Pələa à yì bwali à túrí a nzəm nkāndan baban ce arəarəia ama, “Bè səm na ama, ‘Pur nə ban sə à wali wú. 40 Sə bə mətala baban yiu ado ka, Bakuli’ ka, nə bangga səm ama, ‘Sə palang sə mana gir nì na nə yia pangnə amə'rya mənia wu ginə earnəi?’ 26 Sə bə səm bang gbal ama, ka? 41 Agbani pəris andə abwana-məgule earí ‘Pur nə ban bwapəndəa’ ka bəngciu kə pakka wi ama, “Nə yia wal-lú amə'rya amə'bealbíkea səm arə abwana, acemənana bwapəndəa kat man, sə nə ak baban nə pea amə'rya mənana à sələna ama Yohana ka məbangnəa mala Bakuli nə pè wi bəlanggun baban bə kumbèle karna ka.” na.” 27 Ace mani ka à ne wi ama, “Səm sələ 42 Yesu pələa nea wia ama, “Wu bal cau mana dàng.” Yesu pələa nea wia ama, “Mim gbal ka Maləmce mala Bakuli bang ngga re? Mənana

ama, ““Tali mana aməba ginai ka, nda yi pələ takā bui andə akusəi, wu túrí a nza abə pəndəa. məboarne kat-kat ka. Mənia ka pé mala Bakuli Akanó sə nà búa nà nggə nəmnggi munabuù.” na; Gìr ndali na a ban səm.’ 43 “Sə ən nggə na 14 Bakuli tunə abwana pas sə bəti na à dum wun ama Domurəm mala Bakuli ka, à nà é arə nə məsəcau bə Bakuli taria ka. 15 Amə Farisi wun à nà pè abwana mənana à nà pak gìr mana o à kya kurkunarəia amur njargula mənana Bakuli earkiyice ka. 44 Bwa man kat kpa amur à nà bwali nai kàm abə nacau ka. 16 Pələa à tali man nggə nà bungio. Sə bwa mana tali man túr amuna-bala malea andə abea bwana mala kpa amurí ka nà betaki.” 45 Lang agbani pəris Hiradus a baní. À na ama, “Maləm, səm sələna andə amə Farisi yi okakanicau mala Yesu, sə ama we ka a nda bwa məbafoe, dəm ngga a kə à yì sələ ama nda arə bangcau amúrià ka, 46 kani tanjar mala Bakuli nə məsəcau. A kə tär à alte ama à nà bwali, sə bangciu pakkia wia bwa dang, acemənana abwana kat a bano ka à arə abwana, acemənana bwapəndəa pas earəna nda miwashat. 17 Bangga səm, a səne mo ka, ama Yesu ka məbangnəa na.

22 Yesu ne abwana cau dəm nə akanicau

ama: 2 Domurəm mala Bakuli ka à nà kànì arə pakkidire mana bə murəm tunəo ace isə mälá muni ka. 3 Túr amuna-bala male bə à kya ne abwana mənana à tunəia ka bə à yiuu pakkidire isəban. À gina yiu. 4 Nyare túr abea amuna-bala male bə à kya ne abwana mənana à tunəia ka ama, “Ən maləna pak girlina kat. Ən waləna ajamnda andə alo-nda amə'nyange mem. Girbunda kat ka à maləna pe. Wu yiuu pakkidire isəban!” 5 Amənia yì abwana à tunəia ka à tsək kiriā dang, à kütí a pakkia agir malea mana boaria wia ka. Bè bwa ka o a baban male, sə bəbwa ka o a ban kúrkúró male. 6 Acilia man nggə à bwal amuna-bala male à pakkia wia məbane sə à wal-luia. 7 Bum murəm man lul kərkár; tasə asoje male à yì wal aməwalkialu man, sə à pisə la malea. 8 Pələa tunə amuna-bala male sə nea wia ama, “Girbunda kat mala pakkidire isəban nggə à maləna pe. Sə abwana mənana ən tunəia ka à kārəa à nà yiu a ban isəban dang. 9 Ado ka wu kyane amur agauwata anjarbala sə wu tunə abwana mənana kat wu kumia a kàm nggə, bə à yiuu pakkidire.” 10 Nda amuna-bala man puro à o arə agauwata anjarbala sə à tunəki abwana mənana kat à kum nggə, aməbane andə aməboarne. À yì lumsə bala isəban. 11 Lang murəm kutio nà sən abəri ka, məsəi kpa arə bəbwa na kam mana túr daura isəban arə raka. 12 Pələa murəm dì ama, “Biam, a kar lang sə a yiu kani daura isəban pa a rəo dang?” Yì ka, kum cau mənana nà na ka dang. 13 Murəm ne amuna-bala ama, “Wu

boaro bə səm pè Kaisar, Murəm mala amə Roma boalo-cemi le ko boar dang?” 18 Yesu súrénà rə denyicau malea məbane kat pələa dia ama, “Wun amə'kún'bárína, ace mana sə wu kə earce tambam? 19 Wu ləmdəam məsəboalo mana à mbwekina boalo cemi nai ka!” À pələa à pè wi məsəboale. 20 Sə dia ma, “Lullə yana andə foto mala yana arə məsəboalo mənia ka?” 21 À eari wi ama, “Mala Kaisar na.” Pələa nea wia ama, “Gir mənana mala Kaisar na ka wu pè Kaisar, sə mənana mala Bakuli na ka wu pè Bakuli.” 22 Lang à oè anggo ka, à ndali; kara à deki à bwal njar malea à o. 23 Akə pwari məno ka amə Saduki mənana à nakiyı ama loapi bembə pà kàm raka à yiu a ban Yesu à yì dì ama, 24 “Maləm, Musa bang ama bə bwa wu pànə muna raka mə'eambi bə al māmí bə bəli lú amuna. 25 A ban səm didyal ka abea abwana tongnonong-bari à nda amə'eambu. Mədəmba malea al bwama sə wu ko kum muna andəi dang. Bwa mənana kpa a nzəmi ka pələa twal bwame. 26 Anggo gbal sə kum bariā andə təruià, kya bwal bu tongno-nong-baria. 27 A nzəm lú malea kat ka, pələa bwame wu. 28 Sə ado ka, a pwari loapi bembə ka, yana abaləia nda bura bwama, yì mana yia kat ka à duməna nai ka?” 29 Yesu pələa earia wia ama, “Wu bwarkio ace dwanyi súrə Maləmce andə rəcandəa mala Bakuli. 30 A pwari loapi bembə ka alban pà kàm dəm dang. Ko yana le ka nà do kəla amaturonjar mana a kùli ka. 31 Sə amur loapi bembə ka, wu bəl cau mana Bakuli bangga wun nggə re? Na ama, 32 ‘Mə nda Bakuli mala Ibərayim, mala Ishaku, andə mala Yakupu.’ Bakuli ka mala

alú na dang, mala abwana mana nayilemu ka andə amelbuia. Ankonggúr kun adaura malea nda.” 33 Lang abwabundəa ok mani ka, à ndali ka amasake na. 6 Bè abwana rambəa a ban nə kanigir male. 34 Lang amə Farisi ongjəna pakkidire ka à kə earce bəà pea wia aban-do ama Yesu gandəna amə Saduki ka, à ram rəia à məboarne. Bè nda abə Ndakpapi ka, à earce yiu. 35 Bè bwa abaləia mənana súrè Maləmce abuno mənana à tsəia ace abwana-məgule ka. 7 mala Musa pepè ka, dì ama, 36 “Maləm, atà À earce bəà abwana makkiakun nə pagulo abə anzongcau mənana abə Ngurcau mala Musa limo, sə bəa kə tunəia ama, “Maləm.” 8 Wu kəa ka, mə yani na kútì afea?” 37 Yesu ne wi ama: eare bəa tunə wun ama “Maləm” dang. Wu nda “Earce Mətalabangjø, Bakuli mō nə babumo ka amə'eamrəarəu kat. Maləm ma'wun ngga mwashat, na yiləmo kat andə denyicau mò nda mwashat bərbər. 9 Sə wu kəa tunə kəbwə kat.” 38 Mənia ka nda nzongcau mədəmbe andə akani a banza ama “Tarrú” dang, acemənana məgule mənana kútì afea kat ka. 39 Mənana kə Tár wun na mwashat bərbər a kùli. 10 Sə kpate ka nda kəla yì, ama: “Earce bio məkunbala bəa kəa tunə wun gbal ama “Bwaməgule” dang kəla mənana a earce bəamúrò ka.” 40 Ngurcau acemənana kə bwaməgule ma'wun nda Kərsti. kat andə Akanigir mala amə'bangnəa mala 11 Bwa mənana gulo kútì abī abalə wun ngga nda Bakuli ka, à gyare arə anzongcau mənia bari ka. bwa mənana nə duk muna-bala ma'wun ngga. 41 Lang amə Farisi raməna a banbwáná ka, Yesu 12 Bwa mənana gusələ bəamúrì ka, à nə kyauwiki, dia ama, 42 “Mana nda denyicau ma'wun amur sə bwa mənana kyamsə bəamúrì ka à nə gusələi. Mezaya? Muna mala yana?” À eare ama, “Muna 13 Caukwban nə wun amə Farisi andə aməkani mala Dauda na.” 43 Yesu nea wia ama, “Bè Ngurcau mala Musa, wun amə'kúnbarína! Wu muna mala Dauda na ka, palang sə Dauda, ná gır kun njar kutio a Domurəm mala kùli arə kanì mala Bangjø mala Bakuli a bumi ka, tunəi abwana. Wun nə bəamur rə wun ngga wu kútì ama ‘Mətalem?’ Acemənana yì Dauda ka bang dang, sə abwana mənana à earce ama à nə ama, 44 “Mətalabangjø ne Mətalem ama: Do a kútì ka wu earia wia dang. 14 [Caukwban nə buam malì, she bə ən tsángjənà abio-aməbura wun amə Farisi andə aməkani Ngurcau mala abata kusəo ka.] 45 Sə bə Dauda tunə Mezaya Musa, wun amə'kúnbarína! Wu kə ləmdə rə ama ‘Mətalem’ ngga, palang sə Mezaya nə pələ wun kəla wu nda ka amə'bealboarne nə pakki muni?” 46 Kəbwə gandə nyəsəi wi cau dang, sə ahiwi məsauwe, sə bəfo ka wu nda mana wu kə kùmsəkun amā-lú wu kə liki agirkuma malea arə bala malea ka. Acemani ka, Bakuli nə pa wun tanni mana kutibani kə kərkör.] 15 Caukwban nə wun amə Farisi andə aməkani Ngurcau mala Musa, wun amə'kúnbarína! Wu kə twal gya məsauwe arə anzali andə mur anggeamùr ace yinə bwa mwashat a tanjar ma'wun. Sə bə wu yina nəi ka pələa wu nyəsəi duk bəwaká-lubəsa kútì wun kusə bari. (Geenna g1067) 16 Caukwban nə wun, wu nda ka ante mana à kə bəwali ante gara ka! Wu kə kani abwana ama: “Bè bwa kán nə Ndàməgule mala Bakuli ka, kágìrní pà nə bwali dang; səama bə bwa kán nə bolo-njengəlan mana abə Ndàməgule ka, kágìrní nə bwali.” 17 Wun agəm, ante! Bolo-njengəlan andə Ndàməgule mənana tsək bolo-njengəlan sə pak məfele ka, məyenani kútì bī? 18 Nyar dəm ngga wu na ama, “Bè bwa

23 Pələa Yesu ne abwabundəa andə alaggana male cau ama: 2 Amaləm Ngurcau mala Musa andə amə Farisi ka à ndà kə abwana mənana à ndanə rəcandəa mala bəlkı abwana bá Ngurcau mala Musa ka. 3 Ace mani ka wu kpata gır mana kat à kania wun ngga, dəm ngga wu pak gır mana à bangga wun ama bəà wu pak ka. Səa ma wu kəa kpata atúró malea dang, acemənana gır mana à kə kani ka à kə pe dang. 4 Pak ka à kə yiu nə acau məkwane sə à nə tsək abwana ama bəa pea. Sə yia na nggearia ka à pà nə pak ko mwashat atà məno yì agir ka dang. 5 Ko man à kə pak le ka à kə ləmdəki bəà abwana səni. Pak ka amunalaru malea mala tsək amə'mbu-maləmce mala cau mala Bakuli ka à kə pea bəa tanggî mala acili abwana sə à nə kùrkia a kundəmbəia

kán nə gyangjan paboro ka kágìrní pà nè bé pà sém nə pu nzém gir ménana aká sém bwali däng; sə bë bwa kán nə boro mana amúr pakkì amə'bangnæa, à wal-luia ka däng.” 31 gyangjan ngga nə bwali.” 19 Wun ante! Møyani Bangje ma'wun ménana ana ka lémða ama wu gulo kútì fi: boro mana amur gyangjan ngga le, nda ka amékau mala abwana ménana à wal ko gyangjan mana tsák boro sə pak mafele ka? amə'bangnæa ka. 32 Wu lidembäa wu maselə 20 Bwa mana kán nə gyangjan ngga, kánəna kun caubikea mana aká wun tite ka! 33 Wun nəi andə gir mana amurí ka. 21 Bwa mana kán an'yau, wun amuna baffu! Lang sə wun nə apí nə Ndàmægule mala Bakuli ka, kánəna nəi andə bashi ká lú-bësa? (Geenna g1067) 34 Acemani ka, Bakuli mana do abaləi ka. 22 Bë bwa kán nə kùli mə ndo mə nə tura wun ban nə amə'bangnæa, ka kánəna nə buno-murəm mala Bakuli andə andə amə'séləe, andə amékànigir. Abea ateà Bakuli mana do amur buno-murəm ngga. 23 ka wun nə walia, wun nə gbällia a nggun; sə Caukwban nə wun amə Farisi andə amékani acilia ka wun nə koea abalə andakpapi sə wun Nggurcau mala Musa, wun amə'kúnbarína! Wu nə pörtea arə alá, wun nə pea wia tanni. 35 kə pe Bakuli gauwe mwashat abalə agauwe Acemani ka, tangnakusəu məbane ace sukki lum mala agir mækèke kəla ambukagir baban nkila mala amə'bealboarna kat mana à walia a ma'wun, sə wu bürace agir məboarne ménana banza ka, nə nyare amur wun, tite arə Habila nggurcau kànì ka, kəla bang məsəcau, andə yí bwal ban Zakariya, muna mala Berikiya, bwamuru, andə pak məboarne. Amənia ka à mana wu wali a nre ban mafele andə gyangjan nda ka gir ménana boaro bë wu kə pea atärøia ngga. 36 Məsəcau, amənia yì atanni kat ka, andə acilia məno ka. 24 Wu nda ka ante mana à à nə kum abwana mana a nza man ngga. kə bwali ante gara ka! Wu tsák bāmur rə wun 37 Oi amə Urəshalima, amə Urəshalima, wun wu kə kpata amuna nzongcau mala Nggurcau amə'wal-lú amə'bangnæa mala Bakuli, wun mana à bwal kə ban pepè raka, sə anzongcau amə'bukki abwana ménana Bakuli túriá a ban amégulke mala Nggurcau ka, wu büracea sə wun ngga. Kusə shen Mə nda arə earce mə wu sələ däng. 25 Caukwban nə wun amə mən abuam amur wun kəla ménana nggū kə Farisi andə amékani Nggurcau mala Musa, wun məngi ankpmartari amur amuni ka, sə wu ginə amə'kúnbarína! Wu nda kəla akwar andə atasau nkang! 38 Adyan ngga, Ndàmægule ma'wun ngga mana à lak nzémia pepè ka, sə balə wun ngga à ginəkina wuni, uena atärøi. 39 Ón nggə na lùmsə nə atúró bealbika andə mbali. 26 We ntei wun, twal a yalung ngga pa wu nə sən məsəam bwa Farisi! Tsákro arə giləki babumo bë duk dəm däng, she pwari ménana wun nə na ama, nə boarnsari, sə abwana nə sən atúró boarna “Tsákbu mala Bakuli na amur yì bwa ménana mō, à nə earnøja. 27 Caukwban nə wun amə kə yiu aña lulla Mətalabangø ka.”

Farisi andə amékani Nggurcau mala Musa, wun amə'kúnbarína! Wu nda kəla abembe mana à tasə nzémia nə pyanti məpwasaë ka; à boarsəna nə nza, sə baləia ka lùmsə nə amú mala alú andə agir byakəno. 28 Ana gbal, a nza ka, abwana kə sən wun kəla wu nda ka amə'bealboarna, sə a babum wun ngga, wu lùmsə nə swarkibani andə bealbika. 29 Caukwban nə wun amə Farisi andə amákani Nggurcau mala Musa, wun amə'kúnbarína! Wu kə bak abembe mala amə'bangnæa mana aká wun wal-luia, sə wu kə giləkice mala amə'cauboarna mana aká wun wal-luia ka. 30 Sə pak ka wu kə na ama, “Bë sém ndanə do mala aká sém a pwarian ngga,

24 Lang Yesu nyìngjènà bá Ndàmægule mala Bakuli sə nda ban o ka, alaggana male yiu a baní sə à ne wi ama bë sən a'ulang abah mala Ndàmægule mala Bakuli. 2 Pələa nea wia ama, “Wu sən abah mənia ka re? Ón nggə na wun məsəcau à nə yia arkia à nə sukkia a nzali, kə tali pa nə ueo aban came amur bi däng.” 3 Nə nzémò ka Yesu yì do amur Nkono mala anggun Olif. Alaggana male yiu a baní nəmūrøi sə à ne wi ama, “Sém ama wu bangga sém, a ya pwari sə agir mənia ka nə yia pa, sə mana nda gır ménana nə lémða yiu mo andə maseləata banza ka?” (aión g165) 4 Yesu pələia wia ama: Wu tsákir

wun, wu kəa eare bə kəbwə bosəki wun dang. 5 kàm nə au dàng, səama ace abwana mənana Acemənana abwana pas nə nggá yiu aba lulləam Bakuli tarkia ka nə amsə anonggio məno. 23 à nə na ama à nda ka Kərəsti, sə à nə bosəki ‘Bə kəbwə puro sə na wun ama, “Kərəsti nia abwana pas. 6 Wu nə ok ce a'lwa andə gəshi ka,” ko “Ndako ka,” wu kəa eare ama məsəcau a'lwa, cala bangciu pakka wun dang. Amənia yì na dang. 24 Acemənana akərəsti mə'nyirì andə agir ka à nə yia pa púp, sə masələata banza ka amə'bangnəa mə'nyirì à nə puro sə à nə pakki nda piü. 7 Nzali nə ká lwa arə be nzali. Murəm agir-ləmdəa məgulke andə agir-ndali ace swarki nə ká lwa arə be murəm. Nzala, andə akwánó abwana, yàle bə à nə gandai ka, nggearə abwana twàl-là, andə dəurəo mala nzali nə pa arə aban mənana Bakuli tarkia ka, à nə bosəkia. 25 Wu dàngdáng aba banza. 8 Amənia yì agir kat ka tsəkir wun, ən gbara ən bangjnəa wun adyan. à nda ka titə tanni mənana kə yiu ka. 9 À nə 26 Bə kəbwə na wun ama, “Wu səni, Kərəsti yia bwalki wun, à nə ká nə wun a ban abwana ndako a babondo ka,” ce wu kyan dang; ko bəà mənana à nə pa wun tanni sə à nə wal-lú wun na ama, “Ndya səmbərəa a bakurəm ngga,” wu ngga. Abwana arə anzali kat à nə binə məsə wun kəa earnəi dang. 27 Yiu mala Muna mala Bwa acemənana wu nda ka amə kpatam ngga. 10 ka nə pa kəla mənana tǎlaban kə li'nzama nə Abalə aməno yì apwari ka abwana pas nə nyig takuli sə abwana a njar-nzali kə səni ka. 28 rəbamuru malea arəàm, à nə oasəkimür rəarəia Ban mənana lugir nong kam ngga, abanì sə sə à nə binəməsə rəarəia. 11 Amə'bangnəa adəkəlaki nə rambəa. 29 Tù àkə nzəm tanni mə'nyirì pas nə yia puro à nə bosəki abwana mənana abalə aməno yì anonggio ka, “Pəndəa pas. 12 Sə acemənana bealbikəa nə yia lakkì ka, nə gır bəməsə pwari, sə zongyo ka pà nə ta dəm earcearəu mala bangula abwana arəarəia ka nə dàng; anlero nə purı kùli à nə kpa, sə arəcandəa amsəa, 13 səama bwa mənana cam kàngkàng mənana a bumkuli ka à nə dəurəkio.” 30 Sə abə pəbamuru aban ká masələate ka, nə àwá. 14 anggo ka, gır mənana nə ləmdə ama Muna mala Sə mənia yì Cau Amsəbanmala Domurəm mala Bwa na kə yiu ka nə pusərəi a kùli. Bwabunda kùli ka, à nə hamnai abə banza kat ace mənana man kat a banza ka nə bua. À nə sən Muna mala abwana arə anzali kat bəa o. A nzəm məno ka sə Bwa aban yiu abalə apərbang a bumkuli, nə masələata banza nə yiu. 15 Wu nə yia sən yì “Gır rəcandəa andə boarbwa məgule. 31 Sə nə tasə beami mənana kə tsəa Bakuli nə nyig ban-do aməturonjar male nə tunəban gi njawe məgule, male abalə abwana,” mana Daniyel məbangnəa à nə dapikia abwana male mənana à tarkia ka mala Bakuli bang ce, caməna a ban məfele abə arə aban kat abə banza. 32 Wu kənì mənia yì Ndàməgule mala Bakuli. Sə bə wu sənəni ka, gır ka arə nggun vwari; bə tinata to sə nda ban bwa mənana kə bal mənia yì cau ka bə súrə pusə mbui ka, wu sələ ama mbulo gbashina. bələi. 16 Sə abwana mənana a nzali Yahudi ka 33 Ana gbal, bə wu səna amənia yì agir ka, wu bəà bangja bəà o abalə ankono. 17 Bwa mənana sələ ama pwari gbashina, nda kun bala tù. 34 nda amur kurəm ngga bə kəa na ama nə suləo Bafo, ən nggə bangga wun, nza man pa nə kútí nə twal kəgir a bala dàng. 18 Bwa mənana nda bə dàng she bə amənia yì agir ka à pàngjnəa a baban ngga bə kəa na ama nə nyare nə nggá ka. 35 Agir mənana a bumkuli andəa mənana a twal daura male dàng. 19 Abalə aməno yì apwari nzali ka teà nə malâ, sə cau mem ngga tè pà nə ka nə duk gir bangciu kərkér nə amə'munabum mal dang. 36 Kə bwa súrə pwari ko bu-pwari andə amə'nggeamur! 20 Wu zəmba bə bangja mənana Muna mala Bwa nə yiu noi ka dang, ma'wun bə kəa pa a kundwal ko a pwari Sabbath Aməturonjar mənana a kùli ka à súrəi dang, dang. 21 Acemənana nggea tanni məgule nə lo, ko nggearə Muna mala Bakuli ka súrəi dang, mənana a puro mala banza yi bwal ado ka, à she kə Bakuli nəmurəi. 37 Kəla mənana yi pa malaká sən ulang yì dəm dang, sə à nzəmi ka à pà nə a nza mala Nuhu ka, anggo sə yiu mala Muna sən ulang yì dəm dang. 22 Yàle bə Bakuli amsə mala Bwa nə pa. 38 A nza mənana mūr-gùla ma anonggio mala tanni məno raka, kəbwə pà malaká yiu peatu raka, bwapəndəa kə lili, kə

nu, sə à kə al rəarəia, yi bwari pwari kutio mala mana à kwar raka à banggi aman à kwar ka Nuhu abə nggea-waru. **39** À sələ ama bə kəgir nə ama, “Wu dārəa səm mūrú ma'wun; apitəla yia kumia dāng, kara mūr-gūla yi pwania kat. ma'səm ndya à kə wu ka.” **40** Pələa aməkware Anggo sə yiu mala Muna mala Bwa nə pa. **40** A earia wia ama, “Awo, mūrú ka pà nə karə səm pwari mənə ka, à nə kum aburana bari atārəia a sənəa wun dāng. Ndikəna wu kya ban aməme bəban; à nə twal mwashat, à nə deki bə. **41** À nə wu kúr ma'wun.” **10** Lang à nda njar aban ká kúr kum amaməna bari amur tali aban gogô, à nə mūrú ka, bura-māfela yi tusəo. Ansarina mana à twal man mwashat ka, à nə nyig bə. **42** Ace do abə gilərəu ka à kutio atà bura-māfela a ban mani ka, wu tsəkir wun acemənana wu sūrə li girlina isəban. Pələa à gir kubala. **11** Zuku ka pwari mənana Mətala wun nə yiu nəi ka dāng. acili ansarina nyarəna. À wal kubala sə à loasə **43** Sə wu sələ ama, bə mətala-bala sūrə bu dū già à na ama, “Bwaməgule! Bwaməgule! Mənba mənana mən'í nə yiu nəi ka, nə dum nə məsəl, səm kubala!” **12** Bura-māfela earia wia ama, pà nə eare bə à yi bun kubala male dāng. **44** “Bafo, ən sūrə wun dāng.” **13** Paləa Yesu masələ Anggo gbal wu dum nə gilərəu, acemənana cau ama: Ace mənana bə mənia bə kəa kum wun Muna mala Bwa nə yiu a bu-pwari mənana wu raka, wu do abə tsək məsə wun, acemənana wu pak denyicau mala yiu male raka. **45** Yana bwe sūrə pwari ko bu-pwari mala yiu mem dāng. nda gro mə'məsəcau nì andə mə'sələe mənana **14** Sə dəm ngga Domurəm mala kùli ka nə yia mətala-bala male twali tsəi amur acili aguro, bə pa kəla biebwa mana lo nə oa bəri ka, tunə kə pe a wia girlina a bu-pwari mənana kasə ka? amə'túrō-bala male sə nyiggiā wia agirkuma **46** Mənia yì gro ka ban nə boari wi mənana bə male a buià. **15** Man mwashat atà amə'túrō-mətala bala male nyare yi kumi nə nggə pak bala male ka pe wi luru məsəboalo tongno, sə tūrē ka. **47** Məsəcau ən nggə bangga wun, nə bə ka pe wi luru bari, sə bə man ngga pe wi yia tsəi bə ka denyi nə kume male kat. **48** Sə bə luru mwashat. Kārəi arə rəcandəa mana səni gro mənə ka məbealbicea na, sə ne bəamurì ko yana ateà nə gandə pak nə boale ka. Pələa ama, “Mətala-bala mem pà nə yiu tū dāng.” **49** bwal njar o. **16** Mətúrō-bala mənana à pe wi Sə tita kwaki abi aguro sə kutia li andə nuki luru məsəboalo tongno ka wario kya nggālikı agir atà aməwalo mba ka, **50** mətala-bala mala nəi, pələa kum mūr luru tongno amur aməno. mənə yì gro ka nə yiu a pwari mənana tsək **17** Mətúrō-bala mənana ak luru məsəboalo bari bāləi raka, a bu-pwari mənana pànə sələ raka. ka wari gbal kya kum mūr luru bari amur aməno. **51** Nə yia koè nə kasəki wi anpenye, sə nə ramte **18** Mala mənia yì mətúrō-bala ak luru atà amə'kúnbárína, abanì sə à nə nggə bua à nə məsəboalo mwashat ka, puro o kya təm nzali, nggə nəmuggi munabuia.

25 A bākú mənə ka à nə kānì Domurəm mala kùli arə ansarina lum mənana à twal apitəla malea sə à puro à nə ká kúllimúr bura-māfela ka. **2** Aman tongno ateà ka à kwar dāng, sə aman tongno ka à kwaro. **3** Aman à kwar raka à twal apitəla malea sə à twal bə mūrú a buià dāng. **4** Sə aman à kwar ka à twal apitəla malea andə mūrú arə adú a buià. **5** Bura-māfela ka banì sauwa yiu tū dāng, nda ntulo aki ansarina man gandə à koa ntulo kat. **6** Nə bā dū ka à ok tunəban ama, “Bura-māfela ndya kə yiu ka! Wu puro, wu yi kulli!” **7** Pələa ansarina mənia lo kat sə à kütí a giləki apitəla malea. **8** Ansarina

səmbərə boalo mala mətala-bala male kām. **19** Bwaməgule mala amuna-bala ka banì sauwa a bəri, sə kya nyare yi kúti a bəlta kusə gır mana amə'túrō-bala mənə pang nə aboalo male mana a buià ka. **20** Bwabura mana à pe wi luru məsəboalo tongno ka yiu nə afea aluru tongno mana kumō amur aməno ka. Bang ama, “Bwaməgule, a pam luru məsəboalo tongno, sə ən nggālikı nəi. Səni, ndya ən kum afea tongno amur aməno ka.” **21** Bwaməgule male ne wi ama, “À pángjənà pepè, a nda mətúrō-bala məboarne andə mə'məsəcau nì! A ləmdə məsəcau arə agir bəti. Mə nə nyingga agir pas a buò. Yiu li banboarnado mala mətala-bala mò!” **22** Bwabura mənana à pè wi luru məsəboalo bari

ka yiú gbal sə na ama, “Bwaməgule, a pam luru makkam kún.” 37 Sə amə'bealboarna nə eari wi məsəboalo bari. Səni, ndya ən kum mür luru ama, “Mətalabangjo, a ya pwari sə səm səno nə bari amur aməno a pam ngga.” 23 Bwaməgule nzala sə səm po girlina, ko nə məsamur sə səm male ne wi ama, “A pángjènà pepè, a nda po mür-nùná? 38 A ya pwari sə səm kumō a nda mətúró-bala məboarne anda mə'məsəcāu nì! A bəri sə səm yinəo a bala, ko nə bato sə səm po ləmdə məsəcāu arə agir bəti. Mə nə nyingga agir agir-nggūrəu? 39 A ya pwari sə səm kumō nə pas a buò. Yiu li banboarnado mala mətala-bala rəkwana ko aba ndàkurban sə səm yiua səno?” mó!” 24 Mətúró-bala mana ak luru məsəboalo 40 Pələa Murəm nə nyəsəia wia ama, “Bafo, mwashat ka yiú sə na ama, “Bwaməgule, ən ən nggə bangga wun, gır mana kat wu pakki súrəo. We ka, a nda bwa məkwane kərkár. A mwashat atà abwana mem, ko nggearə mənana kə cancane a ban mənana we ka a beal kam à kə səni nda bwa məkyauwe mala abī ka, Mə raka, a kə ramgya a ban mənana we ka a kwak nda wu pakkam ngga.” 41 Pələa nə ne abwana məsəbeale kam raka. 25 Bangciu pakkam nda mana a buì mə'nggare ka ama, “Wu upi banam, ən kya səmbərə boalo mô a nzali ka. Səni, ndya wun mənana Bakuli su wun ngga! Wu kya bá ka, ak gır mó.” 26 Mətala-bala male eari wi bəsa mənana li male pà nə mal raka, mənana ama, “We mətúró məbealbīke, mənkundər nì! A à pè ace Shetan anda aməturonjar male ka. sələna she ama ən nggə cancane a ban mənana girlina dang. Məsamur walam, wu pam mür-mənana ən kwak məsəbeale kam raka? 27 Sə bá nùná dang. 43 Mə nda bəri, wu em a bala dang. nda anggo ka, boaro male ka a tsángjènà boalo Mə ndanə batam, wu pam agir-nggūrəu dang. mem a ban aməbanki, sə nyare mem kəla man Mə nda aba rəkwana, dəm ngga mə nda aba ngga bá ən kuməna boalo mem nə mür amurí.” ndàkurban, wu yi makkam kún dang.” 44 Sə 28 Pələa mətala-bala bang ama, “Wu ak luru yia gbal ka à nə ear ama, “Mətalabangjo, a ya məsəboalo məno ka arə, wu pè bwa mənana pwari sə səm kumō aba nzala, ko aba məsamur, ndanə aluru lum ngga. 29 Bwa mana ndanəi ka ko a nda bəri, ko a ndanə bato, ko a nda aba à nə tsəki wi bē amurí, sə nə kum kpəm. Sə bwa rəkwana, ko aba ndàkurban, sə səm ginə denyi mana pànai raka, nggearə mənana a buì bəti ka nə we?” 45 Yì ka, nə earia wia ama, “Bafo, ən à nə é arə. 30 Sə wu ramta mənia yì mətúró- nggə bangga wun, gır mana kat wu ginə pakki bala məbāne ka a nza aba pəndəa, a ban mana mwashat atà abwana mem, ko nggearə mənana nə nggá búa sə nə nggə nəməggi amunabuì ka.” à kə səni nda bwa məkyauwe mala abī ka, Mə 31 A pwari mana Muna mala Bwa nə yiú aba nda wu ginə pakkam ngga.” 46 Pələa amənia ka gulo male, andə aməturonjar kat atè ka, nə à nə tasaia bəà kütì aba tanni mana málá male yia do amur buno-murəm male. 32 Bwapəndəa man kat a ɓanza ka nə ramba a ɓadəmbi, sə pà kám raka, sə amə'cauboarna ka à nə kütì aba nə gau abwana abalə abwana kəla mana yalgit yiləmu mana masələate pà kám raka. (aiōnios g166) 33 Nə tsək anzur atà buì məlì, sə ambul-pəndəa ka atà buì mə'nggare. 34 Sə Murəm nə ne aman a buì məlì ka ama, “Wu yiú, wun abwana mana tsəkbu mala Tárrám nda mür wun ngga. Wu yi ak Domurəm mana à giləki ace wun pur a titə ɓanza ka. 35 Acemənana nzala walam, wu pam girlina. Məsamur walam, wu pam mür-nùná. Mə nda bəri, wu em a bala. 36 Mə ndanə batam, wu pam agir-nggūrəu. Mə nda aba rəkwana, wu tsəkiram. Mə nda aba ndàkurban, wu yiua

26 Lang Yesu maləna banggi abwana amənia yì acau kat ka, pələa ne alaggana male ama, 2 “Wu sələna ama ueo nongjø bari sə Lamsan Yálímurū nə tite. Abalə aməno yì apwari mala Lamsan ngga sə bənwa nə nggá mak Muna mala Bwa, a bu abī-məbura, sə à nə nggá gbàllì a nggun-gangndəi.” 3 A bákú məno ka agbani pəris andə abwana-məgule mala amə Yahudi yi rambəa a palta mala pəris məgule mana à tunəki ama Kayafas ka, 4 sə à kurkunarəia amə à nə bwal Yesu a səmbərəa à nə wal-lúi. 5 Pələa à nea rəia ama, “Bè səm ká pak gır man a pwari

Lamsan Yàlîmurû dang, bè sém pa anggo ka Yesu nè ear ka na ama, “Bwa mana oasə buì a abwana nè loasə munao a la.” 6 Aba məno kwar atàm ngga, bwe na nè nggá mem ngga. 24 anggo ka Yesu na a Betani a bala mala mədakali Muna mala Bwa ka nè wú kəla mənana à giləi man yì Shiman ngga. 7 Duməna aban lili, pələa amurí ka. Səama caukwanban na nè bwama man bə bwama yiú a baní nə mürú mə'rəmboarne, nè mak Muna mala Bwa ka! Kəpəna mənia yì mana boale pa bəti raka, aba muna-du mənana bwā ka à bəli raka.” 25 Pələa Yahuda, mana à bə nə bekə tali mana à tunəki ama alabasta nda nè nggá me ka dì ama, “Maləm, Mə nda ka, yi soləi Yesu a bəmúrí. 8 Lang alaggana le?” Yesu eari wi ama, “E, a nda.” 26 À nda mala Yesu sən mənia yì gır ka bumia kidiki, à ban li girlina ka, Yesu twal bəredi, pak yàwá na ama, “Palang sə bwama man kidiki mürú pələa bwani, pè alaggana male sə nea wia ama, man ani? 9 Boaro male ka bá à mangjóni amur “Wu ang, wu li; mənia ka nggūrəam na.” 27 boalo məgule, sə boale ka à nè pè amə'tér.” 10 Pələa twal kwap mala mür anap, pak yàwá sə Yesu sələnia cau məno kat pələa nea wia ama: pea wia, na ama, “Wu nu abaləi, wun kat. 28 Palang sə wu kə zurəi bum bwama man? Yì ka, Mənia ka nda nkifləm mala kürcau məbəshe, pàngjénàm gır mana məboarne na ka. 11 Wu mənana à sukki ace twalban acaubikea mala nda atarə wun wunə amə'tér ko a ya pwari ka, abwana pas ka. 29 Ən nggə bangga wun, pa mə sə mim ngga pa mə nə pa atà wun ko a ya pwari nə nu mənia yì mür-bəlanggun anap ka dəm ka dang. 12 Mürú mənia bwama man soapam a dəng she a məno yì pwari mənana mə nə nuì rəàm ngga, soe ace giləki tsək luem. 13 Bafo ən bəshe sənəa wun a Domurəm mala Tárrám ka.” nggə bangga wun, ko a ya ban abə banza kat à 30 Lang à tuna nggyal ka, à puro à o a nkono nè hamnə Cau Amsəban man kam ngga, à nè mala anggun Olif. 31 Lang à nda amur nkono bang ce gir mənia bwama man pe ka, ace denyi Olif ka, Yesu pələa ne alaggana male ama, “A bá nəi. 14 Pələa bə bwā mwashat atà alaggana male dù man yalung ngga, wun kat wun nə məsəe, mənia lum-nong-bari, mənana à tunəki ama wun nə dekiam. Mənia ka nda acemənana abə Yahuda Iskariyoti ka, puro wari a ban agbani Maləmce ka Bakuli bang ama: “Mə nə wal pəris 15 sə dia ama, “Mana wu nə eare wu nə yalgir, sə anzur mana a domwan ngga à nə pam mana bə ən pa wun Yesu a bu wun ngga?” mesəke.’ 32 Sə a nzəm lo mem a bəmbe ka, mə Pələa à bal boalo zənariya məsəi lumi-tàrú sə à nə akà wun dəmba aban ká a Galili.” 33 Bitərus pe wi. 16 Lo àkə pwari məno ka Yahuda kütí a eari wi ama, “Ko bə abwana kat bəngja à dekio alta njar mana nə pana Yesu nəi a bavia ka. 17 ka, mim ngga pà mə nə bəng dəng.” 34 Yesu A pwari mana à tinata pakkidire mala Bəredi nyesəi wi ama, “Məsəcau, ən ngga banggo, àkə Mana à Tsəki Yist raka, alaggana mala Yesu yiú bu dù mənia ka, kaniama nggū nə búa ka awu a baní sə à dì ama, “A ya ban sə a kə earce bə nə təmcem kusə tárú.” 35 Bitərus bang ama, səm giləkio girlina Lamsan Yàlîmurû?” 18 Pələa “Ko bə mə nə wu sənə we ka, pà mə nə bínəo nea wia ama, “Wu kya bá nggea-là a ban bəfwa dang.” Sə acili alaggana gbal ka à bang anggo. nda kam, wu ne wi ama, ‘Maləm ama pwari 36 Pələa Yesu andə alaggana male o a bə ban mana Bakuli tsəki wi ka gbashinà, nə li girlina mana à tunəki ama Gefsemani ka, sə nea wia Lamsan Yàlîmurû a bala mo andə alaggana ama, “Wu duk kani, mim ngga mə nə ká akanó male.” 19 Alaggana mala Yesu o à kya pa kəla mə nə pak hiwi.” 37 Tunə Bitərus andə amuna mana banggia wia ka, à kya lam girlina Lamsan mala Zabadi bari, Yohana andə Jemis atè, sə Yàlîmurû. 20 Lang adyan pwari kpana ka, yi do tita pak bumkidikea, sə babumi zuriki. 38 Pələa a ban li andə alaggana male lum-nong-bari. 21 nea wia ama, “Bumkidikea mənana a yiləmem À nda a ban li ka, pələa nea wia ama, “Bafo ən ngga gul kərkár kəla nə wal luem. Wu duk kani, nggə bangga wun, bəfwa abalə wun nə nggá wu dum nə aməsə wun atàm.” 39 Tùr a dəmba mem.” 22 Babumia zuriki kərkár sə ko yana ka bəti ka, kya kùmsə nə bəməsəi a nzali, pak hiwi tita die ama, “Mə nda le Mətalabangjō?” 23 ama, “Dâ, bə awu nə ear ka, twàlām mənia yì

tanni ka. Sëama mani ka gìr mënana bumo këla më nda møyàl-nzongcau? Ko aya pwari ka kànì ka nda, mem na dàng.” 40 Nyare yiu a èn nggë do aba Ndàmègule mala Bakuli aban ban alaggana male yi kumia ka à nda ntulo. Ne kanigir, së wu bwalam dang. 56 Së mënà kat ka Bitèrus ama, “Pà wu nà gandà do atàm nà mësà pâ ace lùmsë cau mënana amà'bangnëa mala wun bu-pwari mwashat dang mbo? 41 Wu duk ‘Bakuli gilëa a Malómce male ka.’ Nda alaggana nà amësà wun, së wu pak hiwi, ace mënana wu male kat bangja à déki némurà ka. 57 Abwana këa kutio aba kárakiban raka. Bangjo ma'wun mëno à bwal Yesu ka à um nai a ban përis kë earce nà pak gìr mëboarne së nggürëu ka mëgule, yì Kayafas. Akanó së amëkani Ngurcua pà nà rëcandëa dàng.” 42 Nyar dàm o kya pak mala Musa andë abwana-mëgule yi dapia. 58 Garia hiwi ama, “Dâ, bë mënà yì tanni ka a Bitèrus ka kpata Yesu a nzámò kuko aban ká pà nà twalami raka, she bë èn nuni ka, kànì a fala mala Përis Mëgule. Yi kutio së do atà mò bë pa.” 43 Nyare yiu abania, yi kumia dàm amà'yálban nà sën gìr mana à nà pakki Yesu ka, ngga à nda ntulo; amburmësëa dëmbäréikina. 59 Yia agbani përis andë acili abwana-mëgule 44 Pélæa nyia o kya pak taruià hiwi; bësèl kë ka à ndarà alte à nà kum cau nyir amur Yesu cau më'mwashati. 45 Nyare yiu a ban alaggana mënana à nà kùmô à nà wal-luí noi ka, 60 së male së banggia wia ama, “Wu nda a ntulo più kat andë mani ama abwana pas puro à banggi aban usèlø? Wu sëni, bu-pwari yina à ndo à nà acau nyir amurí ka, à kum ko mwashat dang, pà Muna mala Bwa a bu amà'caubikea. 46 Wu A maslèate ka abea bwana gari puro. 61 À na lo, sëm nà umi! Bwa mënana mak Muna mala ama, “Mënà yì bwa ka bang ama yì ka, nà gandà Bwa ka ndya kë yiu ka!” 47 Nda bá nacau più, arki Ndàmègule mala Bakuli së nà nyare nà bë Yahuda mënana nda abalè alaggana male man aba nongjo tarú.” 62 Përis mëgule pélæa lo cam lum-nong-bari ka, yi tusøo. Yiu andë abwana nà came së ne Yesu ama, “A panë cau mënana pas nà anggea-byau andë agarë a buia. Agbani awu nà bang amur mëno yì cau ka re? Mana përis andë abwana-mëgule mala amà Yahudi nà nda bá mënà yì cau à kë ne a muro ka?” 63 tasëia. 48 Yì bwa mënana mé ka angja dëmba Yesu duk kúnì più. Përis mëgule ne wi ama, “Èn kàninià wia gìr mënana nà pa së à nà súrèì nggë kpapio wunë Bakuli Møyilémùi wu bangga ka ama, “Bwa mënana më nà makkikun, më sëm ko a nda Kérësti, Muna mala Bakuli?” 64 nà kùrrì ka, bwe na, wu bwali.” 49 Yahuda Yesu eare ama, “E, kë nda a bang ngga, së èn gya yi kútì kporong a ban Yesu, ne wi ama, nggë bangga wun kat, “A dëmba ka wun nà “Malém, èn nggë makkòkun.” Pélæa yi mèn abui sën Muna mala Bwa dumëna atà bù-mèlì mala kùr Yesu zep. 50 Yesu banggi wi ama, “Biam, Bakuli Mëtalabangjo, aban yiu abalè apérbang pàk gìr mënana yinà we ka.” Pélæa abwana a bumkuli.” 65 Kara Përis mëgule bwal daura mëno yi gbami Yesu, à bwali kàngkàng. 51 male sannì së na ama, “Nyesëna bamùrì kala Anggo ka, bëswa abalè abwana mënana atà Bakuli! Ya cau nani sëm alkiyite amurí nà kútì Yesu ka, kwetë nggeabyau male kwarëna bë mënà? Wu ongjëna cau bësèki Bakuli mënana guro mala përis mëgule nai, kasë mburkiri kpat. pur a kúnì ka. 66 Mana nda denyicau ma'wun?” 52 Yesu ne wi ama, “Nyesëna nggeabyau mò oasëi À pélæa à eari wi ama, “Kárána bëà wali bë wú.” a ndè, acem mënana bwa kat mana kë munë nà 67 Pélæa à tàkki ntära a bamësëi së à tulki nà nggeabyau ka, nà nggeabyau së à nà wali. 53 abuia. Abea bwana ka à kwaki a takiri 68 së à Wu kë sëni këla pà më nà gandë zëmbi Tárrám, na ama, “Bangga sëm, we Kérësti, yana nda së nà tasëam amëturonjar pas àkà dyadyan à bwa mënana walo ka?” 69 Anggo ka Bitèrus nà yia munë acem re? 54 Së bë èn pa anggo nda nà nza aban do aba palta. Bë munà-bwama ka, lang së cau mënana Malómce mala Bakuli matúrò-bala yiu a baní, ne wi ama, “We gbal ka bangji ama nà pa ana ka nà lùmsø?” 55 Yesu wu nda tarë wun wunë Yesu, Bwa Galili.” 70 ne bwabundëa mënana yiua bwale ka ama, “Wu Së Bitèrus ka makgìr a badëmbè abwana kat yiu nà anggea-byau andë agarë ace bwalam ama, “Awo, èn súrè gir mënana a banggiyi cau

amurí ka dàng.” 71 Pèlèa puro a kun palta. Nggwamna dì ama, “A nda murèm mala amè Bè muna-èwama dàng sèni pèlèa ne abwana Yahudi le?” Yesu eari wi ama, “E, nda kèla mènana a baní ka ama, “Bwa man dìfyal ka mènana a bang ngga.” 72 Bitèrus nyare abwana-mègule yi banggi acau à tsèki Yesu arèi makgìr dèm nè kána ama: “Awo, èn sùrà bwe ka, duk kúni più. 73 Bilatus pèlèa dì ama, “A mèno dang!” 73 Zuku ka abwana mèno à nda ok acau mana abwana man kè na a muro ama ban came a baní ka à sungjo a ban Bitèrus sè a pak ka re?” 14 Sè Yesu loasè kúni amur ko à ne wi ama, “Mènacau, we ka a nda abalèia, kè cau mwashat dang. Gìr nî pakki nggwamna acemènana lasèo lèmdè ama a nda èwa Galili.” gîr’ndali. 15 Ko a ya pwari Lamsan Yàlìmurû 74 Pèlèa Bitèrus kângìr sè na ama, “Bè Bakuli bò ka pàk ka nggwamna kè panzè mwashat atà kisikiam mènana bò à na ama èn sùrà mènia yì apursèna mana abwabundèa earce ka. 16 A èwa ka!” Anggo ka kara nggù bua. 75 Nda bòlè bakú mèno ka bò pursèna ndakam lùllèì ama Bitèrus kasèa arè cau mènana Yesu banggi wi Barabbas. Abwana sùrà pepè nggea kanggerang ka ama, “Kaniama nggù nè bua ka, a nè na kusè mèyàl-nzongcau na. 17 Lang èwabundèa yi tarú ama a sùràm dàng.” Pèlèa puro a nza kya ramèna ka, Bilatus dia ama, “Yana mwashat wu bua, buà mèkwambanì.

27 Lang ban kwarna adyan ngga, agbani pèris kat andè abwana-mègule à yì dapi à kurkunarèia amur Yesu à nè wal-luì. 2 À taka bui sè à um nòi a ban Bilatus èwa Roma, nggwamna mala bu-nzali Yahudi. 3 Lang Yahuda mana mak Yesu sèni à kasèna bashi à nè wal Yesu ka, pak bumkidikea, pèlèa nyèsè agbani pèris andè abwana-mègule mèsèboalo zènariya lumitárú mana ak a buia ka. 4 Nea wia ama, “Èn pângjònà caubikea, mana èn mak èwa mènana pàk bekè caubikea raka.” À pèlèa à ne wi ama, “Man oasè sèm aba mèno ka? Mâna ka mona nèmurèo.” 5 Pèlèa Yahuda twal boale ka sukki a nzali aba Ndàmègule mala Bakuli, sè puro o kya dur nggûr a myali gyar ëamur rà. 6 Agbani pèris pwan boale sè à na ama, “Nggurcau bang ama boaro bò à tsék ulang mènia yì boalo ka aba ndaboalo mala Ndàmègule mala Bakuli dàng, acemènana boalo nkila na.” 7 À naki acau amur boale, sè à masèlèate ka à na ama à nè kuróna nzali mala mèbaki-ankwaring nòi bò duk ëembe tsék abèri. 8 Nda gîr mènana tsaa sè à kè tunè baní yalung ama, “Nzali Nkila” ka. 9 Mènia ka nda lùmsè ëangnèa mala Irimiya mènana ama, À twal boalo zènariya mèsè lumi-tárú, boalo mènana amè Isèrayila kasèa à nè pa amurí ka, 10 nda à kuróna nzali mala mèbaki-ankwaring nòi ka, kèla mènana Mètalabangyo bang ngga. 11 Yesu yì came a badèm Bilatus èwa Roma, nggwamna amur bu-nzali Yahudi.

earce bò à panzè wuni: Barabbas na le ko Yesu mana à tunèki ama Kèrèsti ka?” 18 Yì ka, sèlèna ama mbali na tsék abwana-mègule sè à yiù nè Yesu a baní bò pakki wi bashi ka. 19 Lang Bilatus na ban do amur buno bashi ka, mâmí túriban nè cau ama, “Pusèki abuo, nying èwa mèno andè kunpwasa male, acemènana èn tanni a lòrèò kèrkár yalung atàcau male.” 20 Agbani pèris andè abwana-mègule ka à gorikitakun abwabundèa ama bò à ear ama Barabbas na bò à nyì, sè Yesu ka bò à wal-luì. 21 Bilatus nyare dì èwabundèa dèm ama, “Atà abwana man bari ka yana ma nyi bò o le?” À ear ama, “Barabbas!” 22 Bilatus pèlèa dia ama, “Sè Yesu mana à tunèki ama Kèrèsti ka, mana bò à pang nòi?” À loasè già kat ama, “Bò à gbàllì a nggun!” 23 Bilatus dia ama, “Ace mana? Ya caubikea nani pa?” Sè èwabundèa loasè già kèrkár ama, “Bò à gbàllì a nggun!” 24 Lang Bilatus sèni pà nè gandè pak kègìr raka, sè dèm ngga abwana ndo à nè loasè munèo a kusè ce ka, twal mùr lakkí abui a ëamèsa abwabundèa. Na ama, “Buam pa aba nkila mala mènia yì èwa ka dàng. Mâna ka ma’wun na!” 25 Bwabunda kat ear ama, “Bò nkile do amur sèm sènè amuna ma’sèm!” 26 Bilatus pèlèa panzèia wia Barabbas, sè Yesu ka tsaa bò à koè, pèlèa tasèi a buia bò à kya gbàllì a nggun. 27 Asoje mala nggwamna twal Yesu a um nòi a bantúró mègule malea sè à kya rambè acili asoje a kàri à balèu. 28 À swárki wi adaura rài sè à túrì wi daura-murèm mèbangje. 29 À

alta zwe à tana jeko nəi sə à oasəi wi a bəmúrí. ka, à na ama, “Ndarə tunə Iliya.” 48 Bè bwa À pè wi gara a bui məlì sə à bun a ɓadəmbi à kə abaləia bang tsuk-tsuk kya twal soso, parri abə bangginəi ama, “Bà rəo pwalo, Murəm mala mür-anap məhangŋe pələa oasəi a kun gara amə Yahudi!” 30 À takkì ntāra arəl, pələa à ak ləmdə wi ama ɓè nu. 49 Acili abwana məno ka gara mana a bui ka à walki nəi a bəmúrí. 31 a na ama, “Come səm nə səni ko yakəla Iliya Lang à banggina nəi ka pələa à swárlì wi daura- nə yiu nə yia amsəi.” 50 Yesu nyar dəm loasə murəm mana à túrì wi ka, sə à nyesə amale à gì búa nə rəcandəa, pələa yiləmi purí rəi. 51 túrì wi arəl. À kútí nəi aban ká gbàlle. 32 Lang à Abə məno anggo ka kara lagir mənana à kasəna purni bá nggea-là ka, à kya je anda bəbwa mala ban məfele nəi abə Ndàməgule mala Bakuli nggea-là Sayirin, lùlləi ama Shiman. À tsəi púp ka san a kùli kya bwal nzali, gau a baləu bari. 6è aki Yesu twal nggun-gangndəi. 33 À yì bik Nzali dəurəo, atali arkia. 52 Abembe məngya, sə ban mənana à tunəki ama Golgota ka (ban mala abwana mala Bakuli mənana à wu cífyal ka, à nkpolu bamuru). 34 Akanó à pè Yesu mür-anap lo nə yiləmu. 53 À purkî falə abembe. Anzəm lo mana à zurəi andə ɓe mūrgir mə'lùlle ama 6è mala Yesu a bəmbe ka, à yì kutio abə nggea-nui. Lang oè a kúnì ka, ɓinəi. 35 Asoje pələa à là məfele, à ləmdə rəia aban abwana pas. 54 gbàlli Yesu a nggun-gangndəi sə à kocàca amur Lang bəwaməgule mala asoje anda asoje məno à adaura male, à gakkia rəia. 36 Pələa à kya dum tamsəia yál Yesu sən dəurəo mala nzali andə nə do a banì à yálí. 37 À gilə cau mana à bashì wi agir mana à kumban kat ka, bangciu pakkia nəi ka sə à gbàlli arə nggun amurí, ama: ‘‘BWA wia kərkér, sə à na ama, “Bafo, bwa man ngga MƏNIA KA NDA YESU, MURƏM MALA AMƏ Muna mala Bakuli na.”’’ 55 Amaməna nda a banì YAHUDI. 38 À gbàlli Yesu anda abea abwana pas mana à pur a Galili sə à yiu atà Yesu ace bari ama-akiagir mala abwana nə mazo, arə denyi nəi ka. À cam zak à kə sən gír mənana anggun-gangndi malea, mwashat a bui məlì sə kə kumban kat ka. 56 Maryamu Bwa Magdala, ɓe a bui ma'nggare. 39 Abwana mana à kə kútí a sə Maryamu nggea ka Jemis anda Yisəfu, anda njargula ka à sanggì, à pikimuria a mala oalban nggea ka amuna mala Zabadi, à ndakam abalə 40 à kə na ama, “We bwan a nə arki Ndàməgule amaməne. 57 Lang pwari kpana ka, ɓe məkume, mala Bakuli sə a nə ɓe abə nongyo-tàrú ka, bwa Arimatiya yiu. Lùlləi ama Yisəfu. Yì gbal ka amsə bamuro wuni ra. Bè a nda Muna mala məkpata Yesu na. 58 Kutio o a ban Bilatus kya Bakuli ka, sùləi mur nggun-gangndəi mana ka.” zəmba ɓe à pè wi lú Yesu. Bilatus pələa bang 41 Agbani pəris anda amaləm nggurcau anda ama ɓe à pè wi. 59 Yisəfu ka twal lú Yesu sə abwana-məgule gbal ka à bangginəi anggo. 42 marəki abə lagir məpwasəe məboarnsari 60 A na ama, “Yì ka, amsə abea bəwana sə ganda pələa tsəi a bəmbe male məbəshe mana təmi amsə bamur rəi däng! Bè yì nda Murəm mala a nsoro tali ka. Ramgita nggea tali mətangŋe amə Isərayila ka, ɓe sùləi mür nggun-gangndəi girna kun bəmbe nəi pələa kutio o. 61 Maryamu man ado, sə səm nə earnəi. 43 Yì ka, gülì arə Bwa Magdala anda ɓe Maryamu à yì do akanó Bakuli, sə na ama yì ka, Muna mala Bakuli na. a ɓadəm bəmbe. 62 Lang ban fa ka, nda pwari Bè Bakuli earce nə amsəi ka, ɓe amsəi ado səm Sabbat, agbani pəris anda amə Farisi yi ramba a nə səni.” 44 Amə-akiagir mala abwana nə mazo ɓadəm Bilatus. 63 À ne wi ama, “Bwaməgule, man à gbàllia andəi ka à ne wi acau məbəne galə səm kasəa ama mana məno yì məswárki gbal. 45 Nə bu-pwari lum-nong-bari mala pwari abwana ndanə yiləmu ka, bang ama nongyo a kùli ka, kara pəndəa yi gir ban, yi pur a bu- tarú a nzəm lú male ka, nə loapi bəmbe. 64 pwari tarú. 46 Lang à ndarə gbaishi bu-pwari Nda səm ama wu tsəa ɓe à kə yál bəmbe she ɓe tarú məno ka, Yesu loasə gì kpəm na ama, “Eli, anongyo tarú lumsəna ka. Bè ana raka yakəla Eli, lama sabatani?” Báləi ama, “Bakuli mem, alaggana male nə yia iu lui sə à nə banggi Bakuli mem, palang sə a pələàm nzəmō?” 47 abwana ama long nə lo a bəmbe. Sə mənia yì Lang abea bəwana mana à came a banì à ok Yesu swarkiban nənzémò ka nə kútí mədəmbe nə

bike.” 65 Bilatus banggia wia ama, “Wu kya tsék ka. Mənia yì cau ka aki kún amə Yahudi yi pur a asoje bəà yál bembe pepè abá njar mənana kat yalung. 16 Alaggana man lum-nong-mwashat wu nà gandə pe ka.” 66 Pələa à o à kya tsék ka à kutio à o a Galili, amur nkono mana Yesu parbu mala murəm amur bembe ace mənana banggia wia ama bəà kyan kam ngga. 17 Lang à bə bwa je ka à nà sələa, sə à tamsə asoje bəà yál səni ka, à bun a bədəmbi à peri; səama afea banì.

28 A nzəm pwari Sabbath, nə dəmbari dīfyal a pwari Ladi ka, Maryamu Ḫwa Magdala andə bə Maryamu waria sən bembe. 2 Lang ngga, kara nzali dəurəo kərkér. Məturonjar mala Mətalabangjō pur a kùli yi suləo, ramta tali mana à girna kun bembe nəi ka, pələa do amurí. 3 Rəi kə ta gbəang kəla li'nzama mala mbulo; anggubyau male pwasə pwapwat kəla buke. 4 Amə'yál bembe səni ka, rəiə bəla nə nggea bangciu, sə à kya kpa nzali kəla abwana mana à wuna ka. 5 Məturonjar ne amaməne ama, “Bangciu bə kəa pakka wun dāng. Ən sələna ama wu nda ban alta Yesu mana à gbəllì a nggun ka. 6 Pa akani dāng; Ḫakuli loasəni nə yiləmu, kəla mənana bangga wun ngga. Wu yiu wu yi sən ban mana nong kam ngga. 7 Sə wu nyare a kaurəa wu kya ne alaggana male ama, ‘Longjəna nə yiləmu, dəm ngga nda akà wun damba kə ká a Galili ka. Wun nə nggá səni akanó.’ Ḫalə wun bə kasəa ama ən bangjəna wun ngga.” 8 Amaməna man nying bembe tsuk-tsuk. Bangciu pakkia wia sə bumia pwasə kərkér. À bangjə à nə nggá banggi alaggana male ce. 9 À nda njar aban ká ka, kara Yesu yi kasəa a dəmbia, nea wia ama, “Ən nggə makka wun kun.” À pələa à yiu a bəni tù, à yì kurri zəp arə akusəi, sə à peri. 10 Yesu pələa nea wia ama, “Bangciu bə kəa pakka wun dāng. Wu kyane wu kya ne amə'eambbam bəà o a Galili, à nə nggá sənam kam.” 11 Lang amaməna man nda ban o ka, afea amə'yálban mənana à cia yál bembe ka, à o abá nggea-là à kya banggi agbani pəris ce gır mənana kumban kat ka. 12 Agbani pəris andə abwana-məgule ramba à kurkunarəia. À twal nggea boalo məgule à pea soje. 13 À nea wia ama, “Wu bang ama wu nda ntulo nə du sə alaggana male yiu à yì iuwi à um nəi. 14 Ko bə nggwamna ok ce ka, səm nə nggá oasəkì cau arəi pà nə pakka wun kəgir dāng.” 15 Pələa asoje ak boalo sə à kpata cau man gbal à banggia wia

Markus

1 Ani sə Cau Amsəban mala Yesu Kərəsti, é!" 16 Lang Yesu nda ban gya a kun Nggeomùr Muna mala Bakuli tite. 2 Kəla mana à gilə Galili ka, məsəl kpa arə Shiman andə mə'eambi abə maləmce mala Ishaya, məbəngnəa mala Andəru, aban taula nə andámbú, acemənana yia Bakuli ka, Bakuli bang ama: "Mə ndya ən ka aməbwalki anji na. 17 Yesu nea wia ama, "Wu nggə túr məturonjar mem bə ako dəmba, bə yiu atàm, mə nə tsək wun wu nə duk aməbwalki yi giləkio tanjargula." 3 "Giu mala bəfwa kə abwana." 18 Àkə banı kara à deki andámbú tunəban a njenza ama, 'Wu giləki tanjar ace malea, à kpate. 19 Nə túr a dəmba bəti anggo ka, Mətalabangjo! Wu tamsəi wi atanjar pərapəra nyare sən Jemis, muna mala Zabadi atārəia andə bə ging nggaml!" 4 Mənia yì məturonjar ka mə'eambi Yohana. Yia ka à nda aba waru aban nda Yohana Məbatisəma. Puro yiu kə hamna Giləki andámbú malea. 20 Yesu tunəia. Pələa Cau Amsəban a ban abwana abə pədənban a à deki tárrıa yì Zabadi aba waru andə abwana njenza ama, "Wu pwanzali wu deki bu wun ara mənana à twalia ace nun ndámbú ka, à o atè. 21 acaubikea ma'wun, Bakuli nə twala wun bania, Yesu andə alaggana male wari a Kapanahum. sə duməna púp bəa pakka wun batisəma." 5 Pwari Sabbath karna ka Yesu kutio a ndakpapi, Bwabunda puro arə acilia alá aba nzali Yahudi, tita kanigir kam. 22 Kənigir male pakkia wia andə bə Urəshalima aban yiu a səne sə à nə ndali, acemənana kə kania wia gır nə sələe andə ok hama male. À kə bang acaubikea malea, sə Yohana kə pakkia wia batisəma a kún Nggeasala rəcəndəa, pa kəla mala amaləm Nggurcau dəng. Jodan. 6 Agir-nggürəu male yì Yohana ka, à pea məbəane arəl abə ndakpapi, lo mak'zwalo, kə nə nggu kalakadambi, sə nggur-funu male ka na ama, 24 "We Yesu bəwa Nazarat, mana a nggú-bángnjá na. Girlina male ka doshi na andə earkiyice arə səm? A yiua kidiki səm, a nə mur'nyi mənana kúmó bun kano a babondo ka. 7 Kə hama, kə bang ama, "Bə bəwa nda kə mal səm le? Ən súrəo, a nda Bwa Məfele mala anggur nkura kusəl ka ən kárəa mə nə kū'ndəo ka." 8 Nə mur sə ən nggə 'Bakuli!" 25 Yesu sə arə kükwar, ne wi ama, "Duk pakka wun batisəma, sə yì ka, nə pakka wun kuno più, purī rə bəwa man!" 26 Bangjo məbəane batisəma nə Bangjo Məfele!" 9 Abələ aməno dəkərəki nə rəcəndəa, mak'zwalo, pələa purī yì anonggio ka, Yesu pur a Nazarat, a bu-nzali mə nə panzəia dəng. 27 Bwapəndəa ndali kərkər gandəa à kə diki Galili. Yohana yì pakki wi batisəma a Nggeasala rəarəia ama, "Mana aman? Bə kə bəsa kanigir Jodan. 10 Yesu na aban eapi mür ani ka, kara na nə rəcəndəa! Nggearə abangjo məbəane ka, sən kùli məna. Bangjo Məfele suləo aban yiu kə sàrəia sə à kə oki wi." 28 Àkə dyadyan cau amurí kəla kutu. 11 Gì Bakuli pur nə kuli na male akiban a bu-nzali Galili kat. 29 Yesu nə purī ama, "A nda Munem mənana ən earkiyi ace bāndakpapi ani ka, yì, andə Jemis andə Yohana, raka; ban kə boaram a rəo kərkér." 12 Zuku ka, à kutio a bala mala Shiman andə Andəru. 30 Bangjo loasə Yesu aban ká abə pədənban a Nkl Shiman məbwame ka nda aban nongjo, njenza. 13 Nda kano abə pədənban a njenza, bauwa eari wi dəng, pələa à banggi Yesu cau nongjo lumi-ine, Shetan na aban karəke. Yesu mala rəkwana male. 31 Yesu kutio a banı kya ka nda nəmurel andə anyam babondo mana a bwali a garabui loasəi. Bauwa purī rəi, pələa wi kám. 14 Anzəm mana à bwaləna Yohana à bwali a garabui loasəi. Bauwa purī rəi, pələa oasəni a ndàkurban ngga, Yesu o a nzali Galili, amə lě yiu nə aməkwánó, andə abwana mənana kə hamna Cau Amsəban mala Bakuli. 15 Kə bang à ndanə akukwar abə nyamia ka, a baní. 33 Bwapəndəa mana a là kat ka à dapi a kufbala. ama, "Pwari káréna! Domurəm mala Bakuli à 34 Yesu twalban arəkwana dəngdəng arə abwana earia wia bəə nacau dəng. 35 Nə dəmbari dīfyal,

ban malaká fa pepe dâng, Yesu purí bá là o a ulang cau man? Nyesé báamúri kela nda Bakuli! ban ménana kébwa pà kám raka, kya pak hiwi. Ké Bakuli raka, yana bwe nè gandə twalban 36 Shiman anda aší à puro aban alte. 37 Lang caubikea?" 8 Anggo ka kara Yesu sôla denyicau à kya kuméni ka, à ne wi ama, "Koyana le ka ménana a bábumia ka, sô dia ama, "Palang sô nda ban alto!" 38 Yesu earia wia ama, "Wu fa wu ké ndali amur ménana yì agir ka a bábum sém nè kánì aré acili amuna-lá mana akani wun? 9 Mèye na kwano kutibáni, yi ménana báà tù ka. Mè nè nggá hamnè Cau Amséban kam ne mèkwánó ama, 'À twaléno ban acaubikea gbal, aceménana nda kégir ménana yiné mim mó' ka le, ko báà na ama, 'Lo, twal kala mó, sô ngga.' 39 Pélæa gya aba nzali Galili kat, kutio aré wu gya' ka? 10 Sô ace ménana bá wu sôlè ama andakpapi malea aban hamnè Cau Amséban, Muna mala Bwa ka, ndané rôcandéa akani a sô ké pusé akukwar aré abwana. 40 Bé bwa banza, mala twalban caubikea ka, mè ndo mè mèdakali yiu yi kú ndáó a bádém Yesu, zémbi nè lèmdéa wun ngga." Pélæa ne mèkwánó ama, wi ama, "Bé a nè ear ka, a nè gandə twálám- 11 "Má nè banggo, lo, twal kala mó, o a bala!" 12 ban ménana yì kwánó ka bá rôam boarnansari." Pélæa mèkwánó lo, twal kala male, àkè bámaséia 41 Mèmèswatér bwal Yesu kérkér, pélæa lèmdé kat, aban o. Koyan ngga gír nî pakki wi ndali, à bui jena râi nái, ne wi ama, "Ôn earéna, bá guséle Bakuli à ká bang ama, "Sém malaká sén rò malâ!" 42 Àkè báni kara dakali maléna, râi ulang ménana yì gír ka dâng!" 13 Yesu nyare puro boarnansari. 43 Yesu ne wi cau nunkiri, pélæa o a kun Nggeomùr Galili. Bwabunda puro aban taséi bá o. 44 Ne wi ama, "Kéa ne kébwa ce dâng. ká a baní, pélæa kania wia gír. 14 Nda ban kutio A kún mani ka, kutio kya lèmdé bámu a ban ka, mèsé kpa aré Lawi, muna mala Alfiyus, péris bá pelækio. Sô ace ménana bá koyan ngga duména aban ak boalo-cemi, aba mèdanki cemi. bá sôlè ama rò maléna ka, kyane kya pa boro- Yesu ne wi ama, "Yiu atâm." Pélæa Lawi lo o bu a Ndàmègule kela ménana Musa kaséa ace até. 15 Anzém ménana ka Yesu do aban li girlina a sonzéa mala rò ka." 45 Sôama lang purna ka, bála mala Lawi. Amacemi pas andé aménana kara titá mesé ce a koya ban ngga. Gír nî tséa abwana twalia ama amé'caubikea na ka, à yì do Yesu gandə kutio a beké là a bámasé abwana à ká lili andé Yesu andé alaggana male. Abwana dâng, ak râi aré aban ménana kébwa pà kám ulang aménana ka à ndakam pas ménana à ká gya raka. Kat andé amani ka, bwapéndéa puro a atâ Yesu ka. 16 Lang amalém Nggurcau mala koya ban ngga aban yiu a báni.

2 Anzém anongjo bëti ka, Yesu nyare a Kapanahum. Céi akiban ama nyaréna nda a bala. 2 Zuku ka bwabundéa yiu yi lumséna ban kângkâng, yi pur a kun bala, ko ká ban oasé kuséu pa kám dâng. Lang Yesu na aban hambia wia ná cau mala Bakuli ka, 3 aþea abwana, yia ine, à twal bé mèrèkwana ménana sú aré abui andé akuséi ka, aþa kala, à yiu nái aban Yesu. 4 Sô aceménana bwapéndéa lakkí kérkér, à kum njargula kútí nái a bádembí raka, à pélæa à eau ná mûr kurém, à mén njar kam, sô à sulé mèrèkwana aþa kala, ná anggúr, a bádém Yesu. 5 Lang Yesu sén gúliaréu malea aré ka, pélæa ne mèrèkwana ama, "Laggalem, à twaléno ban acaubikea mó." 6 Aþea malém Nggurcau ndakam aban do, à ká pakki adenycäu aréaréia ama, 7 "Palang sô ménana yì bwa ka bang

sə yia ka à nè gilmùr. 21 “Kébwà pà nè twal amə Farisi puro a nza, à kya kum abwana mala nggubyau məbəshe sə nè mbàkìnà mə'e nəi Hirədus, à kùrkún arəarəia andəja, amur wal-ka dang. Bè pè anggo ka, nggubyau məbəshe lú Yesu. 7 Yesu lo andə alaggana male à nyare nè kpami, nè san nggubyau mə'e, nggea sana a kun nggēamùr. Bwabunda pas puro o atè. məgule. 22 Sə kébwà pà nè solə mür-ɓəlanggun À pur arə aban aba Galili, andə Yahudi, 8 anap məbəshe aba eakəna sambəram mala mür- andə Urəshalima, andə bu-nzali Idumiya, andə ɓəlanggun anap dang. Bè pa anggo ka, mür- nkaring Nggeasala Jodan; sə abea ka à pur kuko ɓəlanggun anap nè vwali nà ar luru, sə mür- nə abu-nzali mala ama Taya andə Sidon, à yiу ɓəlanggun anap andə sambəram kəm ngga à atè. Cau mala agir-ndali mana kat kə pakki ka nè uebà. Mür ɓəlanggun anap məbəshe ka a məsæe akiban, nda bwabundəa pas puro yiua sambəram məbəshe sə à nò soe.” 23 A bè pwari səne ka. 9 Ace biki làkkì mala ɓwapəndəa ka, Sabbath, pwari usələo mala ama Yahudi, Yesu pələa ne alaggana male ama bəà alta munanda alaggana male gya à kə kútì nəban abea waru nè eau kam, bə ɓwapəndəa bə kəa niggikì ababan məssa. À nè nggə ká ka, alaggana male dang. 10 A məno yì pwari ka twalónì abwana kütì a harki kir məssa à kə she. 24 Pələa amə pas ban arəkwana malea, nda abea aməkwánó Farisi ne wi ama, “Səni, palang sə alaggana mo dangdáng kə ramgibən aban ká dəmba à nè kə yàl Nggurcau, à kə pak túró kasəki məssa a je rəi. 11 Bè abwana mənana nə akukwar aba pwari Sabbath?” 25 Pələa Yesu nea wia ama, “Wu nyamia səni nə səna ani ka, à yì sukki nə sukkio bal gir mənana Dauda pak ka re, yi mənana a badəmbi nə zwalo a kunia, à kə na ama, “A nda yì andə amətè ka, nzala walia sə à kütì a alta Muna mala ‘Bakuli’!” 12 Sə yì ka, nunkir akukwar girlina ka? 26 Yiu yi kutio aba Nda mala Bakuli nì kərkár ama bəa kəa na yan nda yì dang. (a bəkì mənana Abiyata nda pəris məgule ka), 13 Yesu eauwe amur nkono, sə tunə abwana yàl Nggurcau, shak bəredi mənana à tarri ace mənana earki cea ka, pələa à eauwe atè. 14 Kya Bakuli, mənana apəris na nəmūrəia boaro bəa tarki abwana lum nong-vari sə pea wia lulləu shak ka. Pələa pe abwana mənana atè ka gbal, ama amə'mishan. Yia ka à nè do atè, sə nè nggə à she.” 27 Pələa Yesu nea wia ama, “Sabbat, tasaia bəa kya hamnə Cau Amsəban, 15 sə pea pwari usələo mala amə Yahudi ka, à pè ace wia rəcandəa mala pər akukwar bəà purkì rə ɓwapəndəa, à pak ɓwapəndəa ace Sabbath dang. abwana. 16 Atà abwana lum nong-vari mənana 28 Ace mani ka, mim Muna mala Bwa ka, mə tarkia ka Shiman ndakam (yi mənana tsəki wi nda Mətalabangjo sə mə nda mətala Sabbath lulləu ama Bitərus ka). 17 Jemis muna mala gbal.”

3 A békə pwari ka Yesu nyare kutio a ndakpapi.

Bè bwa nakam bui wu. 2 Amə Farisi ka, məsəia ue arəi à nè səni ko nè twalban rəkwana a pwari Sabbath, pwari usələo mala amə Yahudi. Ace mənana à nè kum cau mənana, à nè bwali nəi ka. 3 Yesu ne bwa mənana bui wu ka ama, “Lo, yiu yi cam kani a badəm abwana.” 4 Yesu pələa dì abwana ama, “Mə ye na nggurcau eare bəà pè a pwari Sabbath, bəà pak məboarne le ko bəà pak məbəane? Bəà amsə yiləmu le ko bəà kidfiki?” Kara à duk kunia più. 5 Pələ rəi anggo sənia nə bumlulla, nə bumkidikea kərkár arə murcandəa malea, pələa ne məkwánó ama, “Sáré buo.” Lang mərəkwana sáré bui ka, kara rəi mala, bui nyarəna pàngjənà pepè! 6 Kara

Zabadi, andə mə'eambi Yohana (mana tsəkia wia lulləu ama Boanajis: bāləi ama, Amuna mala Mgbarangce) ka, à ndakam ateà. 18 Andəru, andə Filip, andə Batalomi, andə Matiu, andə Toma, sə Jemis muna mala Alfiyus, sə Tadawus ka, à ndakam gbal ateà. Acilia ka à nda ka Shiman yì bwa mənana earkiyi ace là male raka, 19 sə Yahuda Iskariyoti mənana me ka. 20 Yesu kutio a bē bala. Bwabunda yiu yi ram dəm, mənana tsəa yì andə alaggana male ka à gandə li girlina raka. 21 Lang amə bala male nə ok ce ka, à puro à wari ama à nè nggá bwali, à nè um nəi, acemənana a nê malea ka, “Múrí pələna.” 22 Sə amaləm Nggurcau mala Musa mənana à pur nə Urəshalima ka, à kə na ama, “Be'elzebul, murəm mala akukwar kutio arəi.

Nda gîr mânana tsâa sâ ndanâ râcandâa mala mésâ zwe, azwe lo gulo, kara à sorâki amuna pér akukwar bââ pur ka.” 23 Pélâa Yesu tunâia mëssa kat, ko à bâl dâng. 8 Abea ka, à sukkio sâ nea wia cau nâ kanicau ama, “Palang sâ a nzem nzali maboarne. À gulo, à mân râia, à Shetan nâ pér Shetan? 24 Nzali murém mânana bâl nggangsang, aman kusâ lumi-târû, sâ aman abwana male gakkia à kâ munâo arârâia ka, pâ lumi tongno-nong-mwashat, nggearâ aman nâ cam dâng. 25 Sâ bâl bala gau râi aban munâo ngga lumi-lum mala gîr mânana à béal ka.” 9 arârâia ka, ménô yì balae gbal ka, pâ nâ cam Pélâa Yesu nea wia ama, “Bwa mânana ndanâ dâng. 26 Anggo gbal, bâ Shetan lo arâ gamur akiru okban ngga, bâ ò sâ bâ kpâkì wi.” 10 Lang râi sâ gau ka, pâ nâ cam dâng, male maléna. 27 Yesu nda nâmurâi ka, abea bwana mânana à ok Mésacau ka, bwa pa nâ ganda kutio a bala mala kanigir ka à yiú a baní atârâia andâ alaggana candâna bwa nâ pwan girkuma male dâng, she male sâ à dî bâ bâlia wia balâakanicau ni. 11 bâ angjêna dâmba tana abui andâ akusai ka, sâ Nea wia ama: Ma’wun ngga gir’sembérâa abâ nâ ganda pwan girbala male. 28 “En ngga na domurém mala Bakuli ka à pana wuni bâ wu wun mésacau, koya caubikea ka à nâ twâlî muna surâi. Sâama abwana mana à pa abalâ wun raka, bwapendâa baní andâ koya cau kyauwikiban koya gîr ka à nâ banggia wia nâ kanicau. 12 mânana pur a kunia ka. 29 Sâama caubikea acemânana, “Bâ mala sënban nâ mésau na ka, nacau kyauwikiban arâ Bangjo Mâfele ka, à pâ à nâ sôna, sâ à pâ nâ bwalte dâng. Bâ okban nâ twalbani dâng, caubikea na mânana nâ um na nâ kiru ka, à nâ o, sâ à pâ nâ surâi dâng. nâ bwa a lú mânana málâ male pâ kám raka.” 30 Yesu nea wia ménia yì wia ban!” 13 Pélâa Yesu nea wia ama: Bâ wu cau ka, acemânana à kâ na ama, “Yì ka, ndanâ bwalta bâ ménia yì kanicau raka, lang sâ wun kukwar atè.” 31 Anggo ka nggeâ Yesu andâ nâ bwalta bâ békâ kanicau? 14 Mâ’rya ka cau amâ’ambi à yina à yì cam a nza, sâ à túrban mala Bakuli na béal ka. 15 Abea abwana ka à ama bââ tunâi. 32 Bwabunda ndya à ramba à nda kâla mésâbeale mânana kpa amur njargula kâri abalou ka, pélâa bêbwa ne wi ama, “Nggò ka. Lang à ok cau ka, Shetan gya kaurâa yi tarki andâ amâ’eambo à nda a nza à kâ dîceò ka.” 33 cau mana à seali a babumia ka. 16 Abea abwana Yesu nâ ear ka nea wia ama, “Yana nda nggêm ka à nda kâla mésâbeale mânana à sukki amur sâ ayana à nda ka amâ’embam?” 34 Pélâa mésâi mésatali ka. À ok cau mala Bakuli ka, a è âkâ arâ abwana mânana à ramba à kâri abalou ka, dyadyan nâ bumpwasâa. 17 Sâ acemânana à sâ na ama, “Anggem andâ amâ’embam ndya pàrnâ nlerâia raka, bania sau dâng. Bâ tanni ko mursana lo atâ ce ka, âkâ dyadyan à nyining buia. 18 Abea gbal ka à nda kâla mésâbeale mânana sukkio abâ mésâ zwe ka. Yia ka à ok cau mala Bakuli, 19 sâama bumpina mala përtâ gîr banza andâ earce kume, andâ suno ace acili agir dângdâng, à shak ce kat, ko kâ kina pusâ bâle dâng. (aiôn g165) 20 Abea ka à nda kâla mésâbeale mânana à beali a nzali maboarne ka, à ok cau, à é, bâla a babumia; aman baní lumi-târû, aman lumi-tongno-nong-mwashat, aman ngga lumi-lum mala gîr mânana à béal ka. 21 Yesu nea wia ama: À nâ tsâk bâsa a pitâla sâ à nâ kùmsâi kéröm amurí ko à nâ oasai abata gado le? Amur gîr tamsæe sâ à nâ tsâi re? 22 Anggo gbal gîr kat mala cau mala Bakuli, mânana sembérâa abwana bwalte raka, à nâ nggâ pusæi

4 Yesu titâ kanigir dâm a kún nggeomùr.

Bwabunda ramba râi kérkér, gandâa eauwe do a waru amur nggeomùr, sâ bwapendâa cam a kunmur. 2 Kania wia agir pas nâ kanicau. Abea kanigir male ka nea wia ama, 3 “Wu kwaki kir wun! Mâ’rya puro o aban beale. 4 Lang nda aban kok mésâbeale ka, abea sukkio amur njargula, amuna-nyal yiu à yì tarkia kat. 5 Abea sukkio amur mésatali, aban mânana nzali pâ kám pepè raka. Baní sau dâng, kara mëssa puro, acemana nzali baní lim dâng. 6 Lang pwari ta bàng-bàng ngga, kara à wuli, à ime, acemânana nlerâia bwal nzali pepè dâng. 7 Aman ngga à sukkio abâ

a banfana, bò aßwana súrèl. 23 Bò bwa ndanə ban pwal dəong. 40 Pələa dia ama, “Palang sə kir okban ngga, bò o. 24 Nyare lidəmba nə cau bangciu pakka wun? Wu nda abə dwanyi gūlì a ama: Wu parkir wun arə gir mana wu kə ok rəàm più le?” 41 Bangciu bwalia kərkár, pələa à ka. Sələe mənana Bakuli nə pa wun ngga nà dì rəarəia ama, “Ya ulang bwa nda mənia ka? kārəi ara kwakikiru ma'wun arə cau. Yàle nà Gung andə mür à kə oki wi!”

pa wun sələe mənana kutibənì ka, bò wu duk amə kwakikiru pepè ka. 25 Aßwana mənana à kə kwakikiria arə kanigir mem ngga, Bakuli nà tsəkia wia be sələe kam amur mənana à ndanəi ka, sə aßwana mənana à kə ginə kwakikiria arə kanigir mem ngga, ko nggearə bəti mənana à ndanəi ka, à nà é a rəia. 26 Yesu nyare nea wia ama: Domurəm mala Bakuli ka, nda kəla bwa mana kok məsəbeale a nzəm-nzali ka. 27 Dù andə pwari, ko nong ntulo ko lo, beale man kə soa. Puro male andə gulo male ka, yì mə'rya nə ëamúri ka bwalte dàng. 28 Nzali nə nggearə kə bəl məssa, tite ka məsəbeale soa, yi gulo, pusə mūrì, anzəm man ngga pusə bəle. 29 Lang bò məssa bəlna ka, mə'rya nə túr amətúró nə abyau bəà cani, acemənana pwari cane karna. 30 Dəm ngga Yesu bang ama: Domurəm mala Bakuli ka səm nə kànì arə mana? Ya ulang kanicau nani səm nə kànì arə? 31 Nda kəla məsə musta mənana nda kyauwe kútì acili aməsəbeale kat, à twali à beali a nzali ka. 32 Sə bəà bealni ka, kə gulo kə kútì acili agirbaban kat; kə məngi abui kərkár mana anyal mənana a bum kùli ka, à kə gandə bwal ndà amurí. 33 Yesu yiù nə aßea kanicau pas ulang amənia ka, aban kani aßwana gır a njargula mənana à nə bwaləna ta kanigir male nəi ka. 34 Nea wia kə cau mana pà nə kanicau raka dàng. Səa ma bəà nda nəmürəia andə alaggana male ka, kə tarkya abə ko man ngga. 35 A kə pwari məno nə pwarikpəra ka, Yesu ne alaggana male ama, “Wu fa səm nə yàle a bè nkaring garang.” 36 Pələa à twal Yesu a muna waru nəmürəi, à deki bwabundə a nzəmia. Abea waru kpate. 37 Kara nggea gung-mbulo məcandə lo bua kərkár, kə wal mür kə ali abə waru, ue bəti waru nə ko. 38 Yesu ka nda a ntulo a tərtà waru, amúr gir-loasəmúrū. Alaggana loasəi, à ne wi ama, “Maləm, kəgìr oasəo dəng bò səm limnggi ko?” 39 Yesu par buù lo, pələa sà arə gung bwam, sə ne mür ama, “Bà ban pwalo atò!” Kara gung nyare kùr kəkəs,

5 Yesu andə alaggana male yi eauwe a nkaring nggeomùr, a bu-nzali mala amə Gerasin. 2 Yesu nə eapi waru ani ka, bəbwa nə kukwar abə nyami pur nə ɓalə abembe, yi kasəa kúni. 3 Mənia yì bwa ka, akiyi rəi a nre ka abembe. Kə bwa gandə bwale kùrri dumsəi aban mə'mwashati dàng, ko bò a nsolo sə à oasəi ka. 4 Kusə pas pàk ka à nà taka abui andə akusəi nə nsolo andə anko, səama nə ɓungia guzik-guzik. Kə bwa pà kàm nə rəcandəa bwale dàng. 5 Du andə pwari ndaban gālì a nre ka abembe andə mur ankono, kə makki'zwalo, sə kə cangi rəi nə atali. 6 Lang məsəi nə kpa arə Yesu kuko ka, kara sarəa a mire, kya kū'ndéó amur ankünəi a bādəmbi. 7 Mak'zwalo bàng-bàng na ama, “Yesu, Muna mala Bakuli mana Karban Kat ka! Mana a kə earce pak nə mim? Ðən zəmbo nə lullə Bakuli ama kəa pam tanni dàng!” 8 Bang anggo acemənana Yesu angja-dəmba nani wi ama, “We bangjo məbāne, puri bá rə bwa mənia ka.” 9 Pələa Yesu dì bangjo ama, “Lülləò a mana?” Eare ama, “Lulləam nda pas, acemənana səm nda pas abə rə bwa mənia ka!” 10 Pələa abangjo məbāne mənana arə bwabure ka à camarə ɓuaki arə Yesu ama bò kəa pəria bəà deki məno yì bu-nzali ka dàng. 11 Àkà bania tù a pal nkono ka, atəmbərəm-bala nda kam pas aban likiali. 12 Abangjo məbāne zəmbi Yesu ama, “Eara səm bò səm kutio arə atəmbərəm-bala.” 13 Yesu eari wia bəà kyane. Pələa abangjo məbāne man purri rə bwabure, à kya kutio abə nyam atəmbərəm-bala. Sə kara atəmbərəm-bala yia kat, mənana lakkì malea nda á-bari ka, à gisi nə mire a pal nkono à kya bunno a kun gwanyi ma'dāhre, à sukki abə nggeomùr, à ko kat abanì. 14 Amə'yál atəmbərəm-bala bangja à kya na ce a la andə amuna-là abə bu-nzali banì. Bwabunda puro yiù a sən gır mənana kumban ngga. 15 Lang à yina aban Yesu ka, à yì kum bwa mənana nə akukwar a bə'nyami didyal ka duməna nə agir-nggūrəu arəi, nyarəna abə denyicau male pepe.

Gìr nî pea wia bangciu kat. **16** Abwana mènana twalèno ban rèkwana. O abà rèpwala. Tanni à sèn gìr nî mana kumban ngga, à kaní abwana mò malèna.” **35** Kun Yesu malaká pwal dang, ce puro mala akukwar anda gir mana kum abea bwana mènana à pur na bala mala Jarus, atòmbèrèm-bala ka. **17** Pèlèa abwana titi buaki bwamègule mala ndakpapi ka, à nè yia tusèo. arà Yesu bò purí bu-nzali malea. **18** Lang Yesu na À yì ne wi ama, “Munio pàngnjènà lú, këa pe aban eauwe a waru ka, bwa mènana a pusèwi Malèm tanni bò dang.” **36** Yesu tsèkia wia kir akukwar arè ka yiu yi zèmbi wi ama nà o atè. ce dàng, pèlèa ne bwamègule ndakpapi ama, **19** Yesu eari wi dang, ne wi ama, “O a bala, aban “Cala bangciu pakko dàng. Makbalao a rèàm.” abwana mo, kya banggia wia ce túró mègule **37** Pèlèa Yesu tamse bwabundèa. Eari këbwa mènana Mètalabangjo pakko, anda bwamuru bò kya atè dàng, she Bitèrus, anda Jemis sà mènana lèmdèo ka.” **20** Pèlèa bwabure kutio o, Yohana, mè'eam Jemis. **38** Lang à bingjèna bala kë hamna ce nggea túró mègule mènana Yesu mala Jarus, yì bwamègule ndakpapi ka, Yesu pakki wi ka, arè alà lum mènana à tunakia ama kya kum ban ngga zurina kèrkér nà loàsàban Dekapolis ka. Bwapèndèa mènana ok mènia yì mala bwapèndèa aban bua anda makki'zwalo. cau ka, a ndali. **21** Yesu anda alaggana male **39** Yi kutio a bala, pèlèa dia ama, “Mana pur eauwe a waru a nyare a be nkaring nggeomùr. arè wun sà wu kë bua, wu mesèke ani watsak? Lang à yì kpashi ka, bwabundèa yi ramba à Muna ka wu dàng, nda a ntulo!” **40** Kara à oali kàri, a kun nggeomùr. **22** Bè bwamègule mala nà oalo. Yesu pèlèa pèria pusèia a nza kat, sà ndakpapi, lùllèì ama Jarus, yiu a baní. Nè yia tunè tár muna anda ngge, anda alaggana male sèn Yesu ka, pèlèa kpa a badèmbi, **23** buakia mènana atè ka, à kutio abà ndà aban mènana rèì kèrkér ama, “Muna-bwama mem ngga rèì muna nong kam ngga. **41** Kya bwali a garabui sà eari wi dang, mala nà wu. Ñò ngga zèmbèo, yiu ne wi ama, “Talita kum!” Bâléjì ama, “Muna-yi tsak buo arè; twali wi ban rèkwana male, bwama, lo!” **42** Kara mènia yì muna-bwama, bò àwá!” **24** Yesu pèlèa wari atè. Bwapèndèa mènana apèlèa male na lum-nong-bari ka, lo pas kana aban ká atà Yesu, gandèa à kë nggiki. sà titi gya! Ko yan ngga ndali kèrkér. **43** Yesu **25** Bè bwama nda kam abala abwana, mènana tsèkia wia nzongcau mècandèa ama bò këa ne apèlèkia lum-nong-bari nkila na aban sukkio këbwa ce dàng. Pèlèa banggia wia bò pe munarèì. **26** Kat anda amani ama ama sonzèo pas bwame girlina bò li.

pe wi buri, mal gëna male kat atà buri ka, ko rèì mal dàng; kara rèpangja male kë kánèká a dèmba nà bìke. **27** Lang ongjèna ce Yesu ka, pèlèa yiu yi kar nà nzèmi abalè abwana sà je daura male, **28** nà denyicau a babumi ama, “Ko bò daura male na ñò je ka, rèam nà malà.” **29** Akè banì kara sukkio mala nkila male kasèa. Sà oè gbal arèì ama rèì malèna, à panzèni abà tanni. **30** Anggo ka kara Yesu sèlè ama rècandèa purna arèì. Pèlè ràì aban bwabundèa, sà diban ama, “Yana je daura mem?” **31** Alaggana male eari wi ama, “A kë sèn bwapèndèa mana kë nggikio ka, a nyare a diban ama, ‘Yana jem le?’” **32** Yesu lidèmba nà sènban bwa mènana pak mènia yì gìr ka. **33** Bwama man sèlèna rà gír mènana kumi ka, puro yiu nà bangciu yi kpa a badèmbi, nà ròbèla, bòlì wi mèsècau kat. **34** Yesu ne wi ama, “Munem, gùliarèu mò a rèàm

6 Yesu pèlèa nyig mèno yì bu-nzali ka, nyare anda alaggana male a Nazarat, la male. **2** A pwari Sabbath mènana kar ka, yì pwari usèlèo mala amè Yahudi, Yesu titi kanigir abà ndakpapi. Abwana mènana kat à oe ka, à ndali kèrkér, pèlèa à dìban ama, “Ake sà mènia yì bwa ka kum mènia yì solèe anda rècandèa mala pakkia ulang amènia yì agir-ndali ka? **3** Kafinta man na mbak? Yì nda muna mala Maryamu mbo, sà amè'eambi Jemis, Yisèfu, Yahuda andè Shiman, andè amè'eambi amuna mamèna pa kani aban sèm re?” Kara bumia kidiki arèì, à ginè earnèi. **4** Yesu pèlèa nea wia ama, “Mèbangnèa mala Bakuli ka, à kë pe wi gulo a koya ban ngga, she akè la male, abalè abwana male, a nggearè kë amè bala male.” **5** Ace dwanyi earnèban malea arèì ka gandè pakkia kë túró mègule dàng, kë amèkwanò

shen à nda ka mənana tsəkbu amúrià sə twalia arə Yohana. **21** A masələate ka Hirədiya kum wia ban rəkwana ka. **6** Ndali kərkár nə dəwanyi dəmbəu, a pwari pakkidire ɓəlban mala Hirədus. pa ɓamuru malea a baní. Pələa kutio arə amuna- À lamgi agirlina, à turkiban arə amətè, andə là kə kanigir kam. **7** Yesu tunə alaggana male akasəla, andə abwana-məgule mənana a bu-mana lum-nong-ɓari ka, tasəia ɓari-ɓari, pea nzali Galili ka. **22** Muna-bwama mala Hirədiya wia rəcandəa amur akukwar. **8** Kwarkiria ani: puro aba tūli sə ta'nggwam nə ta ana, ban boari “Wu kəa twal kəgır ace gya dāng, ko girlina, ko Hirədus andə abəri mənana tunəia li ka. Gandəa luru, ko boalo a ləpan. Kə gara gya nda wu nə Murəm banggi muna-bwama ama, “Zəm ko twal ka. **9** Wu oasə ankura, wu kəa twal daura mana gir nî kat a earki ce ka, mə nə po wi.” ɓari dāng.” **10** Nyare banggia wia ama, “Bè ya **23** Murəm pe wi cau ama, “Gìr mənana kat a bala na wu kútí kam sə à ak wun ngga, wu do a zəmbbam ngga, ko ɓə mə nə gau nzali domurəm balae she pwari mənana wun nə nying le ka. **11** mem a ɓaləu ka, mə nə po wi.” **24** Kara muna-Sə ɓə wu wari àkà ban sə à ɓinə ak wun ko à bwama man nyare aban ngge, dì ama, “Mana ginə cau ma'wun ngga, wu kətəriki tú mənana ado mə nə zəm le?” Ngge ne wi ama, “Ne wi a kusə wun ngga, ɓə wun nə nying banì ka. ama bəa po bamur Yohana Məbatisəma.” **25** Bè dupia wia gir'ləmdəa ama, bu wun pa aba Kara nyare a kaurəa aban murəm sə ne wi ama, ɓashi mənana nə yiu amúrià ka dāng!” **12** Pələa “Ən nggə earce nəma wu pam ɓamur Yohana alaggane puro, à kə hambi abwana ama bəa Məbatisəma aba tasau àkà dyadyan!” **26** Babum pwanzali bəa deki buia arə acaubikea malea. murəm kidiki kərkár, sə ace kána mənana kána **13** À pusəki akukwar arə abwana pas, à hasə a ɓaməsə abəri male ka, gandə ɓinə wi dāng. mūrū amur amə rəkwana pas, sə à twalia wia **27** Àkà banı sə murəm tasə məwalki alú, ne wi ban arəkwana. **14** Murəm Hirədus Antipas ok ce ama ɓə kyane a ndàkurban, ɓə kasə ɓamur amənia yì agir ka, acemənana lullə Yesu akiban. Yohana sə ɓə yinəi. Bwabure pələa wario kya Aɓea abwana kə na ama, “Yohana Məbatisəma kasə ɓamur Yohana a ndàkurban **28** sə yinəi na loapi ɓembe ka! Nda gır nî sə kum mənia yì aba tasau yi pe muna-bwame. Yì gbal ka kutio rəcandəa pakki agir-ndali ka.” **15** Abea abwana kya pe nggè. **29** Lang alaggana mala Yohana ok ama, “Iliya na.” Sə aɓea abwana ka à bang ama, ce ka, à wario à kya twal lui à yì tsəi a ɓembe. “Bè kə məbangnəa mala Bakuli ulang amənia **30** Amə'mishan mala Yesu nyàrì türó hama sə a pwarian ngga nda.” **16** Lang Hirədus ok ce à yiu a baní, à naki wi ce agir mənana kat à ka, na ama, “Yohana Məbatisəma mənana ən pakki ka andə agir mənana à kànì ka. **31** Yesu kasə mealı ka, nda loapi ɓembe ka!” **17** Hirədus pələa na ama, “Wu fani səm nə sunyi aban nə nggearəi ka tasəna abwana à kya bwaləna mənana kəbwə pà kàm raka, wu kya usələo.” Yohana, à oasəni a ndàkurban. Pak mənia ka Bang anggo acemənana ɓwapəndəa pas camarae ace Hirədiya, mala mə'eambi Filip, mənana yiu sə à kə o, ko à kum njar à lili dāng. **32** Nda yì, yì Hirədus ali atè ka. **18** Nda acemənana à eauwe a waru aban ká aban mənana kəbwə Yohana Məbatisəma ka, camarae ne Hirədus ama, pà kàm raka, yia na nəmurəia. **33** Ɓwapəndəa “Nggurcau ear ama wu dum nə mala mə'eambo pas mənana à sənia aban o ka, à súrəia, pələa à dāng!” **19** Nda gır nî sə Hirədiya bwal Yohana a ɓangja a kun nggeomùr aban ká. Ɓwapəndəa bumi, kə earce wal-luʃi ka, sə ɓə pà nə eare mala puro à koya la ka nə kusəia, à kya kasə mūrià. Hirədus raka, pà nə gandə pakki wi kəgır dāng. **34** Lang Yesu nə eapi waru ka, sən lakkì mala **20** Hirədus ka, kə ɓanggi Yohana; sə acemənana ɓwapəndəa, məsəswatər malea bwali kərkár, seləna ama Yohana ka ɓwa maaboarne na, dəm acemənana à nda kəla anzur mənana yalgit ngga ɓwa mala Bakuli na ka, kə yállí, eare pa ateà raka. Pələa titə kania wia agir pas. **35** ama kəgır je dāng. A koya pwari sə ɓə Yohana Anggo ka pwari na arə ká kpa, alaggana male bangcau andə Hirədus ka, ban kə ɓiki Hirədus yiu a baní à yì ne wi ama, “Ban mənia ka kəbwə kərkár. Sə kat andə amani ka, kə earce kwakikiri pà kàm dāng, dəm ngga pwari kpana. **36** Boaro

male ka, dèki abwana bœa o arœ amuna-là aban dang. 53 Lang à eauna ka, à kya kpashi nœ bu-mänana à nè kum girlina kam ngga.” 37 Sœ Yesu nzali Jenasaret, à kùr waru akanó a kunto. 54 nea wia ama, “Wu pea wia be kœgir bœa li.” À Lang à nè eapi waru ani ka, bwapœndœa kara dû ama, “Sœm nè kum ake? Sœm nè nggá pak sœlœ ama Yesu na. 55 Pœlœ à purkio nœ mire, à tûrœ boalo mala zongno tongno-nong-târœ sœ pwan amœkwánœ amur aleso, à warinœia aban sœm nè kur girlina mänana nè karœ amœnia yia mänana à ok gœshì kam ngga. 56 Koya ban Yesu abwana ka le?” 38 Pœlœ Yesu dia ama, “Bœredi kar kam ngga: abalœ amuna-là, andœ alamœgule, na shen a bu wun? Wu kyane wu sœnban.” À kya andœ anzœm alá ka, à nongsœ amœ rœkwana a sœnban sœ à yì ne wi ama, “Sœm ndanœ bœredi kun alimo. À zœmbi wi ama ko bœe kun daura tongno nœ nji bœri.” 39 Yesu pœlœ nea wia ama male na ka, à nœ je; sœ abwana mänana kat à je bœa tsœk abwana kat bœa do mbop-mbop amur ka, à kum sonzœban.

bondo mœpwale. 40 Pœlœ à do mbop-mbop. Aœea abwana ka à do gbœman-gbœman, sœ aœea ka, à do lumi tongno-tongno. 41 Pœlœ Yesu twal agbatali bœredi mœnia tongno andœ anji bœri ka a bui. Loasœ mœsœ a kœli, pak hiwi amœriæ. Pœlœ bwanggi agbatali bœredi, pe alaggana male bœa gakkia abwana. Dœm ngga bwanggi anji mœnia bœri ka pea wia, ace mänana koyan ngga bœ kœmœ. 42 Bwapœndœa man kat ka à lili à dœmbœo. 43 Alaggana ram cili bwangine bœredi andœ nji mänana ue ka, à lœmsœ azace lum nong-bœri. 44 Aburana nœmœrœia mänana à lili ka, bœwa á-tongno na. 45 Tù anzœm mœno ka, Yesu tsœk alaggana male ama bœa eauwe a waru, bœa aki dœmbœa bœa o a Beseda, sœ yì ka, kœndœ nœ ne abwabundœa bœa o a la. 46 Anzœm mänana tsœngjœnœ abwana a ndœ ka, pœlœ eauwe o a pak hiwi amur nkono. 47 Lang ban bwalœna ka, alaggana male ka à ndœ aœa waru aœa gauwa mala nggeomœr, sœ Yesu ka ndœ nœmœrœia nza. 48 Sœn alaggana male ka à nœ nggœ tanniki nœ samsœa kœrkœr arœ gung andœ eaki-nkono mala mœr, acemœnana gung soea. Nœ du anzœm bœria bua mala nggu ka, Yesu yi gbashi bœnia, kœ gya amur mœr. Yi pa kœla nœ kutia. 49 À nœ sœni aban gya amur nggeomœr ka, à twali ama kukwar na. À mak'zwalo bœng-bœng, 50 acemœnana yia kat ka à sœni, sœ œn'œ pakkia wia kœrkœr. Anggo ka, Yesu sœ'arœia ama, “Wu candœ mœsœ wun! Mœ ndœ. Bangciu bœa kœa pakka wun dang!” 51 Pœlœ yiu eauwe ateœ a waru, gung nyare kur kœs-kœs. Yia ka à ndœli kœrkœr, nœ gya male amur mœr, 52 sœ dœm ngga, acemœnana yia ka à bwalœta bœ gir'ndœli mala linœ abwana á-tongno nœ bœredi ka dang, denyicœau malea shilina, à ganda é

7 A bœe pwari ka aœea amœ Farisi andœ aœea malœm Ngcurœau mala Musa mänana à pur nœ Urashalima ka, à yì ram rœia a ban Yesu. 2 À sœn aœea alaggana mala Yesu ka, à kœ lili nœ abu mœ pœndœke. Lœmdœ ama à lak abuia dang. 3 (Amœ Farisi andœ acili amœ Yahudi kat bœe à nœ lili ka, she à nœ lakkœ abuia kœla mänana kœncau kœnka; à bœalœ kœncau mänana à kumœ a bu akeœ ka. 4 Bœ à nyœrœ limo ka, à pœ nœ li kœgir dang, she bœa lakkœna rœia nœ mœr ka. À kœ kpata aœea akœncau kœmœ pas, kœla pakkiaigœ mala lakkœ akwar, andœ ankwareing, andœ ankenye bolo, andœ abuno-banli.) 5 Nda amœ Farisi andœ amalœm Ngcurœau mala Musa dœ Yesu ama, “Palang sœ alaggana mœ ka à kœ kpata kœncau mana akœ sœm nyingga sœm ngga dang? À kœ lili nœ abu mœ pœndœke.” 6 Pœlœ Yesu earia wia ama: Wun amœ'kœnbœrœna, bangnœna mala Ishaya amur wun ngga, mœsœcœu na, yi mänana gœlœna ama: “Amœnia yì abwana ka à kœ pam gulo nœ mburkunia, sœ bœbœmia ka, ndœ kœku nœ mim. 7 À kœ peri a banam aœa nyir, akanœgœr malea ka, anggurœau mala bwapœndœa na!” 8 Wu fa ka anzongœau mala Bakuli wœ sukœia, sœ wœ karœ akœncau mala bwapœndœa wœ bwalœia kœngkœng. 9 Nyare nea wia ama: Wu twali ama wœ ndanœ kutan mänana wœ gœnœkœi anzongœau mala Bakuli, ace mänana wœ nœ bœalœ a ma'wœn akœncau ka! 10 Musa ka bangga wœ mbo ama, “Pœ tœrrœ andœ nggo gulo,” sœ dœm ngga bang ama, “Bœ bœwa sanggi tœrrœ ko sanggi ngingœ ka, bœa wal-lœi” re? 11 Sœ wœn ngga, wœ na ama bœa ndanœ bœ kœgir mänana nœ pe tœrrœ ko ngingœ ace bwalœia wia kœmœ, sœ gœnœ pea wia, bang ama, “Mœnia ka œn pani Bakuli”

ka, 6iki dang. 12 Məno ka wu ndarə ne 6we 6à girlina mala amuna bəà túri anvwa, abwana kəa denyi nə tárri ko nggè nə gir mənana à mənana amə Yahudi na raka dang.” 28 Pələa dwanyi ka dang. 13 Anggo sə kanigir mənana 6wame ne Yesu ama, “Məna ka məsəcau na, wu ak a bu aká wun sə wu kə pea abwana ka, kə 6waməgule, səama ko a ban li ka anvwa kə twal bancame mala cau mala Bakuli, kə nyesi Kumō à kə li 6wangine mala girlina mala amuna 6à. Afea gir nda kam pas kəla aməno mənana mənana kə sukkio a nzali ka.” 29 Yesu ne wi wu kə pea ka. 14 Yesu nyare tunə 6wabundəa ama, “Ace cau mò məno a bangji ka, kyane, a bani tū bəà okcav. Nea wia ama, “Wu kwaki kukwar purni rə munio!” 30 Pələa 6wame nyare kir wun kat wu o, sə wu bariki wu bwalta tər a bala kya kum muni aban nongjo dəong abə mənia yì cau ka. 15 Gır mənana nə nza sə ka kala, kukwar purni 6a'nyami. 31 Yesu pələa kutio a bum 6wa ka, nda mənana kə pəndəki nyig bu-nzali Taya, ara a Sidon, kya puro a kún 6we a 6adəm Bakuli ka dang; gir mənana kə nggeomür Galili, abə bu-nzali Dekapolis. 32 Afea puro a babum 6wa ka, nda mənana nə pəndəki abwana yinəi wi nə 6ebwa mənana məkir'ara 6wa ka. 16 (“Bwa mənana ndanə kiru okban na sə mətalasə-6unna na. À zəmbi wi 6à tsək bu ngga, 6ò o.”) 17 Anzəm mana Yesu nyingjənà amur 6we 6à sonzəi. 33 Yesu pusə 6we zak à 6wapəndəa sə kutina a bala ka, alaggana male purí balə abwabundəa, sə oasə amunabui abə kir yiu a bani à yì dī 6á mənia yì kanicau ka. 18 6wabure, pələa tau ntāra arə amunabui sə tsəki Pələa Yesu dia ama, “Wun gbal ka 6amur wun 6we a lasəi. 34 Yesu pələa loasə məsəi a kuli, tusə dəmbəri le? Wu sələ mbo ama girlina mənana 6äləi nə məsəswatər, sə na ama, “Efatal!” Təri nə nza sə 6wa li sə kutio arəi ka, pà nə gandə ama, “Mənnä!” 35 Kara akir 6wabure mənnä, tsəi nə pəndəki dang? 19 Girlina ka kə kutio sə titə okban. Talasəi panzəa, kə nacau pepe. a babum 6wa dang; abə munalungye a bumi 36 Yesu pələa ne 6wabundəa ama bəà kəa ne sə kə kutio sə nə nggá pur a nza.” (Mənia yì kəbwa ce dang. Kəla à tsəkta abwana nə tsəa, cau Yesu ne ka, ləmdə ama koya girlina ka ama bəà ar cē, à kutio aban bang cè. 37 Gir nî məboarnsari na a ban Bakuli.) 20 Lidəmba na pea wia ndali kərkár, à camarə 6əsələki ce ama, ama: Gır mənana kə pur nə babum 6wa ka, nda “Koya gır mana kə pè ka məboarne na!” À nyare gır mənana pəndəkiy 6wa ka. 21 Acemənana à na ama, “Nggearə amə kir'ara ka kə tsəia à kə nda nə 6aləu, a babum 6wa, sə adenyicau okban, sə amə talasəbunna ka, pea wia nacau!” məbəne kə puro, kidikì mala nongginəban, ən'i, walki alú, panzəzana, 22 nzumon, bwal 6wa a bum, swarkiban, shamgir mala 6wa, twal lulləu, gusələ-múrū andə 6wəbana. 23 Amənia yì agir məbəne kat ka, à kə pur abə denyicau mala 6wa; à nda ka gir mənana à kə pəndəki 6wa ka. 24 Yesu nyig bu-nzali Galili, o a bu-nzali Taya anda Sidon. Kutio a 6è bala, sə eare ama 6à kəbwa 6è sələ ce dang; kat andə amani ka, abwana sələa. 25 Sau dang, 6è 6wama nda kam mənana muni muna-6wama ka ndanə kukwar məbikə a 6a'nyami ka, ok ce Yesu, kara yiu yi kpa a 6adəmbi. 26 6wame ka 6wa Yahudi na dang, 6wa Gərik na, à 6eli a bərəban Fonishiya abə bu-nzali Suriya. Yi zəmbi Yesu 6à pusə kukwar mənana arə muni ka. 27 Yesu ne wi ama, “Bə amuna, aməbala mem, ama Yahudi, 6əà li 6əà dəmbo peatu. Acemənana boaro 6əà twal

8 Abalə aməno yia apwari ka, 6wabundəa yi ram kərkár. Girlina pa kəm à nə li dang. Yesu pələa tunə alaggana male sə nea wia ama, 2 “Məsəswatər mala 6wapəndəa man bwalam kərkár. À ndakani atām nongjo tərū yalung, sə ko kəgir pà kəm à nə li dang. 3 Bə ən tasətea ama 6əa o nə nzala ka, məsəpəndəa nə mea a njargula, acemənana abea abwana ateà ka a puro aban sauwa.” 4 Alaggana male pələi wi ama, “A ya ban a babondo man sə səm nə kum girlina mana nə liná 6wapəndəa man ngga?” 5 Yesu dia ama, “Agbatali bəredi shen a bu wun de?” À eare ama, “Tongno-nong-bari.” 6 Nda Yesu ne 6wabundəa ama 6əa dum nə do a nzali. Sə twal agbatali bəredi mana tongno-nong-bari ka, oaso pakki Bakuli yàwá, sə 6wanggia. Pea alaggana male 6əa gaki abwabundəa, sə à gaki gbal. 7 À ndanə amə nji a buia bəti.

Yesu pələa pak yàwá amúrià gbal, sə banggia a garabui pusəì anzəm la. Pələa tappi ntāra a wia ama bəa gaki abwana. 8 Bwapəndəa lili, à məsəì sə tsək buì a murí, sə dì ama, “A kə sən dəmbəo. Anzəm man ngga, alaggana male tərki kəgir ado le?” 24 Pələa nte man loasə mūrī a cili abwangina girlina mənana à ueo ka, à lùmsə kùli, na ama, “E, ən nggə sən abwana, sə ən nggə azace məgulke tongno-nong-bari. 9 Aburana sənia pepe dang. À nda kəla anggun mənana à kəla á-ine à nda abalə abwabundəa aban nì. kə ging ngga.” 25 Yesu nyare tsək abui a məsə Pələa Yesu ne bwabundəa ama bəa məsəe, bəà nte məno dəm, kara aməsəì mən gamama, kə o a là. 10 Lang tsəngjènà abwana a ndà ka, sənbən gəradəu. 26 Yesu tasə te ama bə o a la, yi eauwe a waru andə alaggana male, pələa à ne wi ama, “Ce a kar nə bá mənia yì munanyare a bu-nzali mala ban mənana à tunaki ama là ka dāng, bə awu na o ka.” 27 Yesu lo andə Dalmanuta ka. 11 Lang amə Farisi ongjəna ama alaggana male à nyig bu-nzali Galili, à o arə Yesu yina ka, à yiu à yì tita makgir andəi. À nè amuna-là tū nə ban nggea-là Kaisariya Filipi. käraki ka, à dì ama bə ləmdəia wia gir'ləmdəa Amur njar ka, Yesu dia ama “Abwana kə bang nə ban Bakuli, mənana nè ləmdə rəcandəa male ama mə nda yana?” 28 À eari wi ama, “Abea ka. 12 Pələa Yesu tusə bāləi kpəm abə bangjø bwana kə na ama, a nda Yohana Məbatisəma, male, sə na ama, “Palang sə abwana mənana a abea bwana ka ama, a nda Iliya, sə abea bwana nza man kə earce sən gir'ləmdəa mə'pa ndali? ka ama a nda bekə məbəngnəa mala Bakuli.” 29 Ən nggə na wun məsəcau, pa mə nə pe abwana Pələa dia ama, “Sə wun ngga, wu na ama mə mənana a nza man kə gir'ləmdəa dang.” 13 nda yana?” Bitərus eare ama, “A nda Kərəsti, Pələa dəkia, eauwe a waru, nyare a kusəì o a bə Mə'amsəban.” 30 Yesu nunkiria ama bəa kəa ne nkaring nggeamür. 14 Alaggana ka faləia lorəo kəbwa cau amurí dang. 31 Pələa titə banggia wia à yiu nə girlina abuia dang, kə gbatali bəredi gər mənana nè kumi ka. Na ama, “Muna mala mwashat na à ndanəi abə waru ka. 15 Lang à Bwa ka nə nu tanni dāngdāng. Abwana-məgule ndarə o abə waru ka, Yesu nun kiria ama, “Wu andə agbani pəris, andə amaləm Nggurcau mala parkir wun arə yis mala amə Farisi andə mala Musa nə bīnə məsəì, à nè wal-luì. Sə a təruià Hirədus.” 16 À titə naki ce arəarəia ama bang nongjo ka, nə lo nə yiləmu.” 32 Banggia wia anggo acemənana à yinə bəredi a buia raka. 17 mənia yì cau ka bwāng. Pələa Bitərus tunəi a Yesu sələna rə cau mənana à nakiy ka, pələa nkanggariban, gimbi arə cau mənana ne ka. dia ama, “Palang sə wu kə naki acau arəarə wun 33 Yesu pələ rəi sən alaggana male, pələa sə ama wu twal bəredi a bu wun dang? Nggearə arə Bitərus ama, “Gəshi banam, we Shetan! wun ngga, wu kə gandə sùrə gir ko wu bwalta Denyciau mo ka mala Bakuli na dang, mala gər mbo? Babum wun na più abə candə, kə bwapəndəa na!” 34 Pələa tunə bwabundəa, andə gandə twal cau dang? 18 Aməsə wun andə akir alaggana male, nea wia ama: Bə bwa twal ama wun girki le? Balə wun kasə arə kə cau re? 19 nè duk məkpata mənana ngga, duməna púp bwe nè Mənana ən liná abwana á-tongno nə agbatali nyig kpata agir mala Gamūrì. Bwe nè twal bəredi tongno ka, cili mənana ueo, wu tərki takusəam abə gandərəu mala nutanni andə lú ka, wu pwano arə azace shen de?” À eare ama, ulang mem amur nggun-gangndəi, sə nè yiu “Lum nong-bari.” 20 Yesu nyare dia ama, “Sə atàm arə aban mənana kat mə nə ká akàm mənana dəm ən liná abwana á-ine nə agbatali ngga. 35 Acemənana bwa mana kə earce amsə bəredi tongno-nong-bari ka, cili mənana ueo, yiləmi ka, nè dwanyibənì, sə bwa mənana turta wu tərki ka, wu pwan arə azace shen?” À eare yiləmi acem andə ce Cau Amsəban ngga, nə ama, “Tongno-nong-bari.” 21 Pələa dia ama, kumi. 36 Mana nə puri bwa yì mənana bə kum “Ado ka wu sùrə gir mənana ən banggi cau girbunda mala banza kat, sə turta yiləmi ka? amurí ka re?” 22 À yì bik Beseda. Abea abwana 37 Mana gir nì na bwa na nəi nə pe Bakuli ace yiu nə bə nte. À yì zəmbi Yesu ama bə tsək mənana bə kum yiləmu mənana málá male buì arəi, bə mənbi wi məsəì. 23 Yesu bwal nte pà kàm raka? 38 Bwa mənana kat kəsəkyə kə

pakki wi arəàm sə arə cau mem aba mənia yì aban makgìr andəia. 15 Lang ɓwabundəa nə sən banza mə dwanyi do nə məssəcau aban Bakuli, Yesu ka, à ndali kèrkér, sə à swár a mire à yì anda mənana lùmsə nə caubikea ka, mim Muna makki wi kun. 16 Yesu dì ka laggana male ama, mala Ɓwa ka, kəsəkyə nə pàkkam gbal arəi a “Mana gir ni wu makkiyigir wunəia amurí?” 17 pwari mənana mə nə nyar nəi aba boarbwa Ɓè bwa aba ɓwabundəa kasəa ama, “Maləm, mala Tárrám, andə aməturonjar məfele male ka.

9 Yesu lidəmba nə nacau ama: Bafo, øn ngga bangga wun, abalə wun mənia wu cam ngga, afea abwana nakam mənana à pà nə wu raka, she ɓea səna Domurəm mala Bakuli yina nə rəcandəa ka. 2 Anzəm nongyo tongno-nong-mwashat ka, Yesu tunə Bitərus, sə Jemis, sə Yohana. Pələa um nəia amur nkono ma'dāhre, nəmurəia. Akanó ka rə Yesu twalo nggadì àkà ɓaməsəia. 3 Anggubyau rəì pwasə tyal-tyal mənana kəbwə pà kàm a banza mənia ka nə gandə lak gır nə fa anggo raka. 4 Kara Iliya, anda Musa, à pusərəia à kə nacau nə Yesu. 5 Bitərus ne Yesu ama, “Maləm, yàwá, mənana ado səm ndakani ka. Səm nə kar gumli tərū, mwashat ka nda aceo, mwashat ka nda ace Musa, sə man mwashat ka nda ace Iliya.” 6 Yì anda abī ka bangciu bwalia kèrkér, yàle súrè gir mənana nakiyi cau amurí ka dang. 7 Pələa pərbang puro yi gir mūrià. Gi Bakuli pur nə ɓá pərbang ama, “Mənia ka nda Munem mənana øn earkiyi ace raka. Wu oki wi.” 8 À nə loasa məsəia ka, ko à sən kəbwə dang, kə Yesu na nəmurəi. 9 À nda aban süləi mur nkono ka, Yesu nunkiria nea wia ama, “Wu kəa ne kəbwə ce gir mənana wu sən ngga dang, she ɓò Muna mala Ɓwa longjəni ɓembe ka.” 10 Pələa à bwal ce gbal àkà rəarəia, à kutio amur naki acau amur, “Loapi ɓembe ka ɓäləi nda mana?” 11 Pələa à dì Yesu ama, “Palang sə amaləm Nggercau mala Musa bang ama, Iliya nə aki Kərəsti dəmba yiu?” 12 Yesu earia wia ama, “E, Iliya nə yiu a dəmba, nə yia giləki agir kat ɓəà duk pepè. Sə Maləmce ka, na gbal mbo ama, Muna mala Ɓwa ka nə tanni kèrkér sə à nə ɓinəi? 13 Səa ma øn nggə bangga wun, Iliya angjəna dəmba yina, sə à pangjəni koya gir mənana yia ka à earce ka, kəla mənana à giləi amurí ka.” 14 Lang à nyarəna aban acili alaggana ka, à sən ɓwapəndəa kèrkér rambəa a rəia, sə afea amaləm Nggercau mala Musa na

øn yiu nə munem a bano ace mənana wu twali ban rəkwana ka. Ndanə kukwar arəi, mənana kə eari wi nacau raka. 18 Ɓà loarəi ka, nə me a nzali, ntāra nə gupi a kúni, nə nggə go minəi, sə nə shiuri kwanggong. Nda øn ne alaggana mo nəma bəa pusəi sə à gandəi dang.” 19 Yesu nea wia ama, “Wun amə dwanyi earnə Bakuli! Banem nə sau lang atà wun sə wu nə kani earnə cau? Banem nə sau lang aban twal gandəa nə wun? Wu yinəàm nə munē!” 20 À pələa à yiu nə muna. Lang kukwar nə sən Yesu ka, kara kər muna dəkərəki kèrkér, túrí a nzali. Muna camara dənggəlikı, ntāra kə gupi a kúni. 21 Yesu dì tár muna ama, “Aya pwari sə mənia yì gir ka tikì tè?” Pələa eare ama, “Tikì tè a muntulo. 22 A ɓè pwari ka kə me a bəsa ko a mür, ama nə wal-luí. Səa ma ɓò a nə gandəi ka, sən məssəwatər ma'səm, bwala səm nggam!” 23 Yesu dì ama, “Ace mana sə a na ama, ‘fò a nə gandəi ka?’ Ko man ngga nə gandə pa a ban bwa mənana earnə cau mala Bakuli nə babumi kat ka.” 24 Tár muna ear nə rəbəla ama, “Øn earəna øn pana ɓamúràm, bwalàm nggàm ɓò øn limurəm amur dwanyi pabamuru mem!” 25 Lang Yesu sən ɓwapəndəa nə nggə kana aban yiu ka, kara sà arə kukwar ama, “We kukwar mala kir ara anda mala talasəbunna, øn nggə banggo nəma, purrì rəi, cea nyare a kútí kam dəm dàng!” 26 Kukwar mak'zwalo, pürəki muna wak, sə puri nyami. Muna nong kpoklyak, kəla wu nə wú, gandə afea abwana bang ama, “Wuna!” 27 Yesu bwali a garabui, loasəi amur akusəi, pələa lo came. 28 Anzəm mana Yesu nyarəna a bala ka, alaggana male dìi a səmbərəa, ama, “Palang sə səm gandə pusə məno yì kukwar ka dang?” 29 Yesu nea wia ama, “Ulang mənia yì kukwar ka, kə hiwi anda gilmùr nda nə pusəi ka.” 30 À deki ban məno à ara aba bu-nzali Galili. Yesu ear ama ɓò kəbwə súrè ban mənana à ndakam ngga dang, 31 acemənana nda aban kani alaggana male gır. Nea wia ama, “Muna

mala Bwa ka, à nà kurakuro nəi a ban abwana. aməsəu bari sə à nà túrō aba lú-bəsa ka. (Geenna
À nà wal-luí, sə a táruià nongŋo ka nà lo nə **g1067**) 48 Akanó ka “nggwaso mana nà nggə lia
yiləmu.” 32 Sə ko à bwalta gìr mənana banggiyi ka, pà nà wu dàng, sə bəsa mana nà nggə pisəkia
ka dàng, sə bəngciu pakkia wia bəà dì amurí. ka, pà nà limgi dang.” 49 Koyan ngga nə bəsa sə
33 Pələa à yiu a Kapanahum. Yi duməna a bala à nà tsəì nə boarnsari. 50 Tubamur ka boaro, sə
ka, Yesu dì ka laggana male ama, “Mana wu 6è cyauwe male purrínì wi ka, nə mana sə à
makkiyigır amurí a tanjar aban yiu?” 34 Pələa nà tsəì nə cyàù dəm? Wu dum nə bealu kəla
à do kunia dəong, acemənana a njargula ka, à tubamur arəarə wun, wu dum nə dorəpwala
makgìr amur ko yana abaləia nda ɓwaməgule arəarə wun.

kat. 35 Lang Yesu duməna nə do ka, pələa tunə alaggana male lum nong-ɓari, nea wia ama, “Bè ɓwa earce duk mədəmba ka, duməna púp ɓwe nà duk mə'nzémò, sə nà duk guro mala abi kat.” 36 Pələa loasə muna məkyauwe tamsəi a ɓadəmbia. Núnní a nkanggari rəi, sə nea wia ama, 37 “Bwa mənana ak muna kəla mənia abə lulləam ngga, Mə nda akiyiam ngga. Sə ɓwa mənana em ngga, Mə nda akiyiam nəmurəam ngga dàng, nda ban ak Tárrám mənana tasəam ngga.” 38 Yohana ne wi ama, “Maləm, səm sən 6è ɓwabura aban pusəki akukwar abə lulləd, sə səm pərki, acemənana yì ka, pa abalə səm dàng.” 39 Yesu ne wi ama: Ce wu pərki dàng. Kəbwə pà kàm nə pak gìr'ndali abə lulləam, sə nyar tū nà bang məbane a muram dàng. 40 Bwa mənana kat bínə ce səm raka, nda atà səm. 41 Bafo ən ngga bangga wun, 6è koyana sə pà wun mür-nùná abə lulləam, acemənana wu nda ka mala Kərəsti ka, pà nà dəwanyi tangnakusəi dàng. 42 Bè koyana sə tsək mwashat abalə amuna mənana à earnə mim, sə pàk caubikea ka, nà boaribani bəà durri wi nggea taligo a meali, sə bəà túrī abə nggeomùr. 43 Ace mani ka, 6è buo kə cio a kə pak caubikea ka, kasəi kpat. Nà boaribani wu kutio a yiləmu mana málá male pà kàm raka nə bu mwashat, amur mana a nə dum nə abuo bari sə à nà túrō aba lú-bəsa, aban mənana bəsa male kə limgi raka. (Geenna g1067) 45 Bè kusəo nda kə cio a kə pak caubikea ka, kasəi kpat. Nà boaribani wu kutio a yiləmu mana málá male pà kàm raka nə kusəu-kasəa, amur mana a nə dum nə akusəu bari sə à nà túrō aba lú-bəsa ka. (Geenna g1067) 47 Sə 6è məsəo nda kə cio a kə pak caubikea, pusəì túrī! Nà boaribani wu kutio a domurəm mala Bakuli nə məsəu mwashat, amur mana a nə dum nə

aməsəu bari sə à nà túrō aba lú-bəsa ka. (Geenna
ka, pà nà wu dàng, sə bəsa mana nà nggə pisəkia
ka, pà nà limgi dang.” 49 Koyan ngga nə bəsa sə
50 Tubamur ka boaro, sə
ka, Yesu dì ka laggana male ama, “Mana wu 6è cyauwe male purrínì wi ka, nə mana sə à
makkiyigır amurí a tanjar aban yiu?” 34 Pələa nà tsəì nə cyàù dəm? Wu dum nə bealu kəla
à do kunia dəong, acemənana a njargula ka, à tubamur arəarə wun, wu dum nə dorəpwala
makgìr amur ko yana abaləia nda ɓwaməgule arəarə wun.

10 Yesu deki Kapanahum, wari a bu-nzali Yahudi, a nkaring Mùr Jodan. Ɓwabunda yi ram dəm a bani à kàrì abaləu, pələa kania wia gìr kəla mənana pàkkiyì ka. 2 Abea amə Farisi yiu à yì kárəki nə díban ama, “Nggurcau eare ama 6è ɓwa 6è pər māmí le?” 3 Yesu pələa earia wia nə díban ama, “Mana de Musa bang abə nggurcau amur gau-dobala?” 4 À nyəsəi wi ama, “Musa eare ama, 6è ɓwa 6è giləì ɓwama takada gau dobala, sə 6è tasə takwari 6è o.” 5 Yesu nea wia ama, “Nda ace murcandəa ma'wun sə Musa giləa wun mənia yì nggurcau ka. 6 Sə məno ka nda njar mala Bakuli dàng. A titə pusə banza ka, ‘Bakuli pusə ɓwapəndəa, ɓwabura andə ɓwama,’ kəla mana Maləmce na ka. 7 ‘Ace mani ka, ɓwabura nə nyding tárri andə ngge, nə yia lanzəa arə māmí.’ 8 Yia bari ka à duməna nggürəu mə'mwashati.’ À pa dəm bari dàng, à nda mwashat. 9 Ace mani ka, gìr mənana Bakuli kpapi ka, ɓwa 6è kəa gauwi dàng.” 10 Lang à nyarəna a bala ka, alaggana mala Yesu dì amur mənia yì cau ka. 11 Pələa nea wia ama, “Bè koyana sə pər māmí sə al ɓe ɓwama ka, nda rə pakki ɓwama mədəmbə caubikea mala nongnəban a nza nə dobala nə baria ɓwama. 12 Sə 6è ɓwama nda gbal nyding burí, sə kya al ɓe ɓwabura ka, nda rə pak caubikea mala nongnəban a nza nə dobala.” 13 Abea ɓwana yiu nə amuna aban Yesu 6è tsəkia bu, pələa alaggana male lo à sà a rai. 14 Lang Yesu nə sən mənia yì gìr ka, bumi líllō arə alaggana male. Pələa nea wia ama, “Wu dékia amuna ɓəa yiu abanam, wu kəa pəria dàng. Acemənana domurəm mala Bakuli ka, nda ace abwana mənana à nda kəla amənia yia amuna ka. 15 Ən nggə bangga wun bafo, ɓwa mənana pà nə ak domurəm mala Bakuli kəla muna məkyauwe

raka, pà nè kútí kam dàng.” 16 Pèlèa twal amuna a kikili, sè tsék buù a bamur koyan ateà ka, sè tsékia wia bu. 17 Lang Yesu longjèna nà o ka, bëfwa bangja atè kya kù' ndó a bëdëmbi, sè zëmbi wi ama, “Malèm mëboarne, mana gir ni mè nà pa sè mè nà kum yilèmu mènana málá male pà kàm raka?” (aiòniòs g166) 18 Yesu dì ama, “Palang sè a tunèam ama Malèm mëboarne? kàrkár, sè acili abwana mènana à kà yiu ateà ka Kébwa pà kàm mëboarne na dang, kà Bakuli na némurèi bërbér. 19 A súrè anzongcau mènia ka: ‘Kèa wal-lú dang, kèa pak caufikea nongnèban a dang, kèa na nyir bari a giriban, sè banggia wia koyagir mènana dang, kèa bëmbëriban dang, gusalè tárró andè nà nggá kumi ka.’ 20 Pèlèa Yesu tunè alaggana male lum-nong-nza nà dobala dang, kèa iun’i dang, kèa na nyir bari a giriban, sè banggia wia koyagir mènana dang, kèa bëmbëriban dang, gusalè tárró andè nà nggá kumi ka. 21 Yesu sèni sènban earcearèu, pèlèa ne agbani përis andè amèkani Nggurcau mala wi ama, “Gir mwashat sè a dwanyi, o, kya mak Musa. À nà kasai wi bashi lú, sè à nà tasai a bu girkuma mo kat, sè wu gakì amètèr boale, awu abwana mènana amè Yahudi na raka. 22 Lang nà ok mènia yì cau ka, nun nggúr a à nà wal-lú. Sèa ma anzèm anongجو tárú ka dëmbèi. Pèlè rài o nè bëbumkidikea, acemènana nà lo nà yilèmu.” 23 Yesu pèlè rài Jemis andè Yohana, amuna-burana mala Zabadi, sènban, pèlèa ne alaggana male ama, “Amèkume à yiu a baní tù à yì ne wi ama, “Malèm, sèm ka, nà kwambia wia sè à nà kutio a domurèm nggè eärce ama wu pakka sèm gîr mènana sèm mala Bakuli!” 24 Cau male pakki alaggana male nà zëmbo wu pak ka!” 25 Yesu pèlèa dia ama, ndali. Pèlèa Yesu nea wia ama, “Wun amuna, “Mana wu earkiyice mè pakka wun?” 26 Yesu pèlèa dia ama, “Pwari mènana a nà do a buno-murèm a gir nì dang fa! 27 Kutio mala mèkume aba mëboarbwé mò ka, bëò mwashat atà sèm bë do a domurèm mala Bakuli ka kwano kúti kutio buo mèlì, sè bëfwa bëò do a buo mènggare aba mala kalakadambi a tüli nlerèman.” 28 Alaggana boarbwá mò.” 29 Yesu earia wia ama, “Wu súrè ndali kàrkár. À diki rærèia ama, “Sè yana ado gir mènana wu zëmgiyi ka dang. Wun nà gandè nà au le?” 30 Yesu sènia kyap-kyap, sè na ama, nu aba kwap mala tanni mènana málá mè nà nu “Bè mala bwapàndèa na ka, mè gandè pà kàm kàm ngga, ko wun nà gandè ak batisèma mala dang, sèama pa anggo aban Bakuli dang. Aban walban lú këla mènana dumènam pùp à nà wal Bakuli ka koman ngga nà gandè pa.” 31 Bitérus luem ngga le?” 32 À pèlèa à eare ama, “Sèm nà pèlèa kasai ama, “Sèni, sèm dekina koyagir ka, gandèi.” Yesu nea wia ama, “Bafo na wun nà sèm yiu a kpato!” 33 Yesu pèlèi wi ama, “Bafo nu aba kwap mènana dumènam pùp mè nà nu na, èn nggè na wun ngga, bëò bwa deki bala, kàm ngga, sè à nà pakka wun batisèma mènana ko amèeambi amuna-burana, andè amuna- 34 Amèeambu aburana andè amamèna, anggeau, amuna, andè ababan; amènana lakkì malea nà kà kusè gbèman mala amènana dekia ka. Nà kumia atärèia andè nutanni gbal. Sè a

banza mènana kà yiu ka nà kum yilèmu mènana málá male pà kàm raka. (aiòniòs g166) 35 Abwana pas mènana à nda tyang-tyang ado ka, à nà nggá büracea, sè amènana à büracea ado ka, à nà nggá duk tyang-tyang.” 36 À nda aban o a Urëshalima ka, Yesu ak dëmba kà kà aban o a Urëshalima ka, Yesu ak dëmba kà kà

“Palang sè a tunèam ama Malèm mëboarne? kàrkár, sè acili abwana mènana à kà yiu ateà ka Kébwa pà kàm mëboarne na dang, kà Bakuli na némurèi bërbér. 37 À nda aban o a Urëshalima ka, sè acili abwana mènana à kà yiu ateà ka Kébwa pà kàm mëboarne na dang, kà Bakuli na némurèi bërbér. 38 Yesu tunè alaggana male lum-nong-nza nà dobala dang, kèa iun’i dang, kèa na nyir bari a giriban, sè banggia wia koyagir mènana dang, kèa bëmbëriban dang, gusalè tárró andè nà nggá kumi ka. 39 À nda aban o a Urëshalima ka, sè acili abwana mènana à kà yiu ateà ka Kébwa pà kàm mëboarne na dang, kà Bakuli na némurèi bërbér. 40 À nda aban o a Urëshalima ka, sè acili abwana mènana à kà yiu ateà ka Kébwa pà kàm mëboarne na dang, kà Bakuli na némurèi bërbér. 41 Lang acilia alaggana mana lum nà ok gír mènana à kà yiu ateà ka Kébwa pà kàm mëboarne na dang, kà Bakuli na némurèi bërbér. 42 À nda aban o a Urëshalima ka, sè acili abwana mènana à kà yiu ateà ka Kébwa pà kàm mëboarne na dang, kà Bakuli na némurèi bërbér.

ama à nda ka murëma, ko à nda ka bwana- nda ban panzæ mèdambèriso mëna?" 6 Pèlæa mægule a banza man ngga, à kë lëmdæ ræcanda à nyesøia wia cau kela mènana Yesu nea wia amur abwana mana à nda abatea ka. 43 Sæ ka. Pèlæa à nyiggia wia mèdambèriso, à um ma atà wun ngga, pà nà pa anggo dâng. Bwa nai. 7 Lang à yina nà mèdambèriso aban Yesu mènana kë earce nà duk bwamægule atà wun ka, à makki adaura malea a nzëmi, pèlæa Yesu ngga, dumëna púp nà duk ritâu mala acilia. 44 eauwe do amuri. 8 Abwana pas atà bwabundæa Sæ bwa mènana earce ama nà duk mæ dëmbaka, sáróki adaura malea a tanjargula, sæ afea bwana dumëna púp nà duk guro mala abi kat. 45 Ko ka, malea ka ambú ka nggun nda à kasëky, nggeara Muna mala Bwa ka yiù ace mènana nà à sarëkia a tanjargula ka. 9 Abwana mènana do sæ bë abwana pakki wi túró ka dâng. Yì ka, a badëm Yesu andë abwana mènana a nzëmi yiù ace mènana nà pakki abwana túró, sæ bë pà aban ká ka, à loasë già ama, "Wu bwangsæ yilëmi ace amsabwabundæa pas." 46 Yesu andë Bakuli! Tsækbu bë do amur bwa mana kë yiù abà alaggana male yi bik Jeriko. Lang a nda aban lullè Mëtalabangjo ka! 10 Bë tsækbu do amur purri bá Jeriko ka, abwana pas kana ateà. Bè domurëm mana kë yiù, mala kà-sëm Dauda nte nda kam lüllè ama Bartimawus, muna mala ka! Bwangseban a ban 'Bakuli kano a kùli!" 11 Timawus, dumëna a girøi njargula aban zëmgi Anggo sæ Yesu kutio abà Urëshalima, pèlæa wari agir. 47 Lang nà ok ama Yesu Bwa Nazarat nda abà Ndàmægule mala 'Bakuli. Loasë mësè sèn kë kútí ka, tita loasë gi kë na ama, "Yesu, Mèkà koman ngga, sæ acemènana pwari kutina ka, Dauda, sèn mësëswatèr mem!" 48 Abwana pas pèlæ kusèì puro, o a Betani andë alaggana male loarèì, à pyau wi bë pwalo. Kara nyare loasë gi mana lum nong-bari ka. 12 Ban fa ka, à nyig kàm kpëm ama, "Mèkà Dauda, sèn mësëswatèr Betani à nyare a Urëshalima. Yesu ka ok nzala. mem!" 49 Lang Yesu oè ka, pèlæ rëì sè came, na 13 Lang nà sèn nggun vwari a bëdëmbi nà ambuì ama, "Wu tunèì bë yiù." Pèlæa à tunèì yì nte, à ka, kyangye aban ká a baní ama yakèla nà kum ne wi ama, "Bë banboaro, lo, nda kë tunèo ka." 50 Kara tûr girkùmsæ male anggo, lo pèrpòr yiù na nèmuraì, acemènana kunbèla mala vwari a ban Yesu. 51 Yesu dì ama, "Mana a earce ama malakà karë dâng. 14 Pèlæa Yesu ne nggunî ama, mæ pakko?" Nte man pèlæa ne wi ama, "Malèm, "Kë bwa pà nà li bëleo dëm dâng!" Alaggana èn nggø earce sènban!" 52 Yesu ne wi ama, male ok mënia yì cau ne ka. (aiõn g165) 15 Anzèm "Kyane, güiliarøu mo arë Bakuli twalèno ban mana Yesu andë alaggana male yi bwalèna rëkwana." Àkè banì kara sènban, pèlæa kpata mala 'Bakuli, kara tità për abwana mènana à kë kùrkùrò andë makki agirkùrò abà Ndàmægule ka. Ramgi ta atebèl mala amè nggadì boalo andë abenci mala amè makki akutumurëm. 16 Sæ eare bë këbwa kútí nà girkùrò abà Ndàmægule mala Bakuli dâng. 17 Pèlæa tità kania wia gìr. Nea wia ama, "À gilè mbo a Malémce ama, 'Bala mem ngga, à nà tunèi ama fala hiwi ace abwana arë anzali kat,' sè wu ngga, wu nyesøi pèlæ npu mala amè' bëmbèriban!" 18 Agbani përis andë amalèm Nggurcau mala Musa ok mënia yì cau ka. Pèlæa à tità alta njar mènana à nà wal-luì nai ka. Sæ yia ka, bangciu kë pakkia wia arèì, acemènana bwapèndæa kat ka ndali nà kanigir male. 19 Lang pwari kpana ka, Yesu andë alaggana male purri bá nggea-là. 20 Ban

11 Lang Yesu andë alaggana male mala à nà bik Urëshalima ka, à yì bwal ban alá Betafaji andë Betani, amur Nkono mala anggun Olif. Yesu tasø bari abalè alaggana male, 2 nea wia ama, "Wu kyane a muna-là mènana a dëm wun ngga. Wun nà kútí kam ani ka, wun nà kum mèdambèriso mènana këbwa malakà eau a nzëmi raka. Wu panzæi wu yiù nai kani. 3 Bë këbwa dì wun ama palang sè wu kë panzæi le ka, wu ne wi ama, 'Bwamægule ma'sëm kë earce. Banì pà nà sau dâng nà nyesøi.'" 4 Pèlæa alaggana mënia bari ka à wario à kya kum mèdambèriso à kùrni a kun fala a girøi njargula. 5 À nda ban panzæka, afea abwana mènana à ndakam aban came ka, à diban ama, "Mana wu pakkiyia, wu

mala 'Bakuli, kara tità për abwana mènana à kë kùrkùrò andë makki agirkùrò abà Ndàmægule ka. Ramgi ta atebèl mala amè nggadì boalo andë abenci mala amè makki akutumurëm. 16 Sæ eare bë këbwa kútí nà girkùrò abà Ndàmægule mala Bakuli dâng. 17 Pèlæa tità kania wia gìr. Nea wia ama, "À gilè mbo a Malémce ama, 'Bala mem ngga, à nà tunèi ama fala hiwi ace abwana arë anzali kat,' sè wu ngga, wu nyesøi pèlæ npu mala amè' bëmbèriban!" 18 Agbani përis andë amalèm Nggurcau mala Musa ok mënia yì cau ka. Pèlæa à tità alta njar mènana à nà wal-luì nai ka. Sæ yia ka, bangciu kë pakkia wia arèì, acemènana bwapèndæa kat ka ndali nà kanigir male. 19 Lang pwari kpana ka, Yesu andë alaggana male purri bá nggea-là. 20 Ban

fana nə dəmbari à nə nggə kútí nə ban nggun nə nggə cam amurí aban yál baban ngga. Pələa vwari mənana Yesu suí ka, kara à səni ka iməna, nyesa baban nì pana haya nai a bu amə'rya, sə yi bwal a nleræ. 21 Balə Bitərus kasəa arə cau kutio o a bəri a be nzali. 2 Kunbəla mala anap mənana Yesu banggi nggunî ka, pələa ne Yesu karna ka, pələa tasə be mətúró bala male aban ama, “Maləm, səni! Nggun vwari mənana a suí amə'rya bəa kya aki wi bəla anap a baban. 3 Sə ka iməna!” 22 Yesu ear ama, “Wu pà bābum amə'rya bwal mətúró bala man, à walki, sə a wun arə earnə Bakuli. 23 Ón nggə bangga wun tasə takwari o nə bābui. 4 Nyare mətala bāban məsəcau, koyana sə ne nkono man ama, ‘Lo o, tasə be mətúró bala abania. À yì wali à tsaki kya kpa aba nggeomùr’ sə 6è earnəi a yiləmi, sə wi penye a bāmúrī, à pe wi kəsəkya kərkár. 5 Bābumi tuti amur cau mənana bang ngga raka, Nyar dəm tū tasə be mətúró bala. Mənia ka à cau mənana bang ngga nə yia pa. 24 Ace mani yì wal-luí. Pələa tasə afea amətúró bala pas, ka ən nggə bangga wun, 6è mana wu zəmba aba aman nggə à kwea, acilia ka à wal-luia. 6 Kə hiwi ka, wu ear ama wu kuməni. Anggo ka sə bwa mwashat mənana ueo mətala bāban nə túr nə duk ma'wun. 25 “Bè wu came aban pak hiwi, ka, muna male mana earkiyi ace raka nda. Túr sə wu ndana kəgir a bum wun arə kəbwa ka, wu a nggea tankwang kat, ne bāmúrī ama, “À nə pè twalbani, ace mənana Tár wun mənana a kùli ka munem gulo.” 7 Kara amə'rya ne a rəiə ama, 6è twala wun ban acaubikea ma'wun. 26 Sə 6è “Muna mala mətala bāban, mənana nə lībala wu twalbani raka, anggo sə Tár wun mənana a ka nda man. Wu deki 6è yiu, səm nə yia wal-kùli ka, pà nə twala wun ban acaubikea ma'wun luí, sə mənia yì bāban ngga nə duk ma'səm!” 8 dang.” 27 Sə à nyare à yiu dəm a Urəshalima. Pələa à bwali à wali wú, à twali à túr anzəm Lang Yesu nda aban gya aba Ndàməgule mala bāban. 9 Sə mana ado mətala bāban nə pa? Nə Bakuli ka, agbani pəris anda amaləm Nggercau yiu nə yia wal-lú ka amə'rya məno ka, sə nə mala Musa, andə abwana-məgule yiu a baní. 28 nyesa bāban nə pea afea abwana. 10 Wun ngga À yì dì ama, “Né ya rəcandəa nani sə a kə pakki wu bāl mənia yì ban ngga mbo aba Maləmcə, amənia yì agir ka, sə yana mənana po rəcandəa mənana ama: “Tali mənana aməba bīnəi ka, nda mala pakkia ka?” 29 Yesu eari wia ama, “Mə nə dəm yi bwal kusəba kàngkàng ngga. 11 Mənia dì wun, dīban mwashat. Bè wu bangjénàm gìr yì gìr ka Mətalabangjō na pe ka, sə gìr ndali mənana ən dì wun ngga, sə mə nə bangga wun na aban səm?” 12 Pələa abwana-məgule mala rə bwa mənana pam mənia yì rəcandəa sə ən amə Yahudi alta njargula mənana à nə bwali nggə pakki amənia yì agir ka. 30 Wu banggàm, nəi ka, acemənana à sələna ama bang mənia batisəma mala Yohana ka, pur nə kuli le ko nə yì kanicau ka a rəiə. Səa ma acemənana àkə ban bwapəndəa?” 31 À pələki ce arəarəiə ama, banggi bwabundəa ka, à deki à pələ rəiə, à o. 13 “Bè səm bang ama, pur nə kuli ka, nə dì səm Anzəm man ngga, à tasaî Yesu afea amə Farisi mana tsəa sə səm ginə earnə Yohana. 32 Sə pa andə abwana mala Hirədus ace mənana 6è səm nə na gbal ama pur nə ban bwapəndəa bwali aba nacau male ka. 14 À yiu a baní à yì dang.” Bangciu pakkia wia arə bang anggo, na ama, “Maləm, səm sələna ama we ka a kə acemənana koyan ngga twali ama Yohana ka came amur məsəcau. Kəbwa pà kàm nə pürəo məbangnəa mala Bakuli məbafoe na. 33 Pələa à atà buì male ka dang, acemənana bwapəndəa nyesəî Yesu cau ama, “Səm súrəi dang.” Yesu kat a bano ka à twalia à nda mwashat. A kə kani nea wia ama, “Mim gbal ka pà mə nə na wun rə njargula mala Bakuli nə məsəcau. Səm nggə bwa mənana pam mənia yì rəcandəa ən nggə earce wu bangga səm; nggercau eare ama 6è pakkina agir nəi ka dang.”

12 Yesu titə kania wia gìr nə kanicau ama:

Bè bwa tsək bāban nggun anap. Kàri nə nkāndan, sə təm tūli aba tali ace kambə mur bəlanggun anap. Bak ban mə'dāhre mənana à

məgule mala amə Roma le, ko pà a njari dang?

15 Bè səm mbwe le ko 6è səm ngga mbwe dang?”

Yesu ka sələna kutan malea, pələa cīa ama,

“Palang sə wu kə earce tambam? Wu yinəàm nə

məsəboalo ma'wun mə səni!" 16 À pələa à yinai Bakuli mo nə ɓabumo kat, anda yiləmo kat, wi nə masəboalo, sə dia ama, "Foto ɓaməsa yana anda denyicau mo kat, anda rəcandəa mo kat." mənia, sə parbu mala yana mana amurí ka?" À 31 Baria nda mənia: 'Earce bio mə'murkala kəla eari wi ama, "Mala Kaisar na." 17 Pələa Yesu nea mənana a earce ɓamuro ka.' Kə bə nzongcau pà wia ama, "Wu pe Kaisar gır mənana mala Kaisar kàm kúti amənia ka dàng." 32 Maləm Nggurcau na ka, sə wu pe Bakuli gir mənana mala Bakuli mala Musa eari Yesu ama, "Kə ndo a bangji na ka." Kara yia ka à ndali kərkér nə nyəsəcau ka, Maləm! A ɓwarki dàng, yi mana a na ama, male. 18 Pələa ama Saduki, mənana à bang ama Bakuli ka nda mwashat, kə ɓe pà kàm dàng, loapi ɓembe pa kàm raka, à yiul a baní nə diban. Kə Yì na nəmürə. 33 Bè ən earce nə ɓabumam 19 À na ama, "Maləm, Musa giləa səm ama bə kat, nə sələe mem kat, nə rəcandəa mem kat, sə mə'eam ɓwa wu sə deki māmí amuna pa a buı bə ən earce ɓiam mə'murkala kəla mənana ən raka, ɓwa məno ka dupi wi píup bə twal mālā lú, earce ɓamúràm ngga. Mənia ka kə pwasəbum bə bəli mə'eambi amuna. 20 Abea ama'eambu Bakuli kúti apagir mala pisəe kəring andə pāki nakam tongno-nong-ɓari. Mədəmbe al ɓwama, agir'nkila kat." 34 Lang Yesu səni ɓwabure sə wu, deki kə muna dàng. 21 Ɓwa mənana kpa nyəsəna cau abə sələe ka, pələa ne wi ama, "We nzəmi ka twal mālā lú, a do andə yi. Yì gbal ka, a pa kuko nə ban domurəm mala Bakuli ka yi wú, deki kə muna dàng. Anggo gbal nə dàng." Anzəm məno ka, kəbwə nyare dì bekə taruià. 22 Yì mal mūrià kat, yia mənia tongno- cau dàng. 35 Lang Yesu na aban kanigir a nong-ɓari ka, ko kəbwə kum muna dàng. A Ndàməgule mala Bakuli ka, cibān ama, "Palang masələate ka ɓwame yi wu gbal. 23 Ado ka, à sə amaləm Nggurcau mala Musa kə bang ama pwari mənana abwana nə loapi ɓembe nəi ka, Kərəsti ka muna mala Dauda? 36 Dauda nə ɓwame ka nə duk mālā yana abaləjia, yi mənana nggearəi ka, nacau abə Bangjo Məfele ama: yia kat à dum nəi ka?" 24 Yesu earia wia ama: "Mətalabangjo ne Mətalem ama, 'Do a buno Ɓwarkio ma'wun ngga nda mənana ama wu gulo, atà buam məli she bə ən nyəsəna abiosurə Maləmce andə rəcandəa mala Bakuli dàng. məbura a fakusəo ka.' 37 Yì mənana Dauda nə 25 A pwari lo mala alú a ɓembe ka, alban pà kàm ɓamúrà tunə Kərəsti ama, 'Mətalem' ngga, lang dàng. Abwana nə do kəla aməturonjar a kùli. 26 sə Kərəsti nə duk muni?" Ɓwabunda kwaki kiria Sə amur cau mala lo mala alú ka, wu bal mbo arəi nə banboarnado. 38 Yesu abə kanigir male abə maləmce mala Musa, amur mə'nkwarki ka, nea wia ama: Wu parkir wun arə aməkani mənana kə earki bəsa ka? Nda anzəm mənana a Nggurcau mala Musa! Acemənana yia ka, à Ibərayim andə Ishaku andə Yakupu wukina, sə earce gya abalə anggea daura aban ak makkun apeləkia pas yi kutikina ka, sə Bakuli yi bangcau abə limo. 39 Yia ka, à kə earce ban-do məboarne nə Musa ama, "Mə nda Bakuli mala Ibərayim, abala andapkapi andə aban-pakkidire. 40 Yia andə Bakuli mala Ishaku, andə Bakuli mala nda à kə ɓembəri amā-lú arə agirkuma malea, Yakupu." 27 Mənia ka ləmdə ama yì ka, Bakuli sə à nə ɓosəki abwana nə pakki ahiwi məsauwe mala alú na dàng; mala abwana mənana nə mala ləmdə ɓamuria ama yia ka amə fele na. yiləmu ka nda. Wun ngga, wu ɓwarki kərkér! 28 Ace məno ka bashi malea nə gul kərkér. 41 Bè maləm Nggurcau mala Musa nda aban came Yesu na abə Ndàməgule mala Bakuli, do nə a baní kə ok cau məno amə Saduki kə makgir ban mana à kə turki boalo kam ngga. Məsəi amurí andə Yesu ka. Lang səni Yesu nyəsənia ueo arə ɓwapəndəa mənana kə turki boalo abə wia cau pepe ka, pələa dì Yesu ama, "Abalə kwar ak boalo ka. Aməkume pas turki aboalo anzongcau kat ka, məyenani nda kúti afea kat?" kpəm. 42 Bè mə'tər mā-lú yì tsək anini ɓari, 29 Yesu eare ama, "Məgule mənana kútibən mənana ɓwalta kwapo mwashat raka. 43 Yesu kat ka nda mənia ka: 'Wu kwaki kir wun, wun tunə alaggana male a baní, sə nea wia ama, "Ən amə Isərayila, Mətalabangjo Bakuli ma'səm nggə na wun bafo, mənia yì mā-lú mə'tər man ngga, nda mwashat. 30 Earce Mətalabangjo ngga, nda túr gır mana kútibən kat abə kwar ak

boalo ka. **44** Acemənana acili aßwana kat ka, à luia mak. **13** Bwapəndəa kat nè ɓinəməsə wun tù nè tú aña kume malea, sə yì ka, kəgir mana acemənana wu nda ka ama kpatañ ngga, sə ueo nè linali nəi ka, nda yi túrí kat ka.”

13 Lang Yesu na aban purrì bá Ndàməgule mala Bakuli ka, bəwa atà alaggana male ne wi ama, “Maləm, sən sələcame anda gulo mala bah mənəna! Sən boarjam mala anggea tali mənana à ɓe nəi ka!” **2** Yesu ear ama, “Wu sən aßah məgulke mənəna ka re? À nè yia arkia kat à nè sukkia a nzali. Kə ɓe tali pà kàm mənana nè nongjo amur bi ka dàng!” **3** Nə nzémò, lang Yesu duməna amur Nkono Olif, mənana ɓangjaban na gau nrea anda Ndàməgule mala Bakuli ka, Bitərus, anda Jemis, anda Yohana, sə Andəru, à yiu a baní nəmūrəi sə à dì cau. **4** À na ama, “Bangga səm, aya pwari sə amənia yì agir ka à nè pa? Sə mana nda gir'ləmdəa ama amənia yia agir kat ka à malá à nè lùmsao?” **5** Yesu nea wia ama: Wu tsəkir wun bə kəbwa bə kəa bosəki wun dàng. **6** Abwana pas nè yiu à nè ngga bang ama, “Mə nda Kərəsti.” À nè pak túró nə lulləam à nè bosəki aßwana pas. **7** Bə wu ok ce a'lwa ko na'ongjale amur cau mala a'lwa ka, bə ɓalə wun bə kəa kasəki dàng. Amənia yì agir ka duməna púp à nè pa, sə masələata banza ka nda peatu, nè yiu. **8** Bə kun nè lo nə lwa arə ɓe kun, sə nzalimurəm nè lo nə lwa ara ɓe nzalimurəm. Dəurəo mala nzali nè pa arə aban dàngdàng aña banza, sə nzala gbal ka nè kpa. Səa ma, amənia ka titə gìr'mur'mwana na peatu. **9** Wu do nə yál bamur rə wun! À nè oasəki mur wun aban amə bashi, à nè kwak wun arə andakpapi. Sə acemənana wu nda ka amə kpatañ ngga, à nè kánə wun a bashi a ɓadəmba anggwamna anda amurəma. Aba məno anggo ka wun nè kùmō wun nè duk amə'nakunam abania. **10** Sə Cau Amsəban ngga, nda gìr mana duməna púp à nè hamnəi atadəmbə arə anzali kat ka. **11** Sə bəà bwal wun, à warinə wun aña bashi ka, bə ɓalə wun bə kəa akdəmba kasəkyə arə cau mənana wun nè na ka dàng. Kə cau mənana à nè pa wun a babum wun àkə banì ka, nda wun nè na ka. Acemənana wun nda wun nè na ce ka dàng, Bangjø Məfele na. **12** Mə'eambəu nè pà mə'eambi bəa wal-luí. Tárrú nè pà muni. Amuna nè lo arə atárià anda anggea à nè tsəa bəà wal-

luia mak. **13** Bwapəndəa kat nè ɓinəməsə wun bəwa mana shak minəi kàngkàng, aña gūli arəam aban ká a masələata ka, ɓwe nè àwá. **14** A pwari məno ka bə wu səna “yì gìr mbeami mənana nè yiu nə pəndəkea mala Ndàperi, sə nè tsəa aßwana nè ginəki kutio kam,”yi kutina caməna aban mafele, ban mana boaro bə came abanı raka, mə balgir ka bə səla! Abwana mana à do a nzali Yahudi ka, bəà ɓangjø bəà o amur ankono. **15** Bwa mənana amur kurəm male ka, bə sulə ka, bə kəa na ama nè kútí a bala nè twal kəgir sə nè ɓang dàng. **16** Bwa mənana nda a gabondo ka, bə kəa nyare ama nè twal nggeadaura male dàng. **17** Caukwānban na, aßalə anonggio məno, nə amaməna mana nə amuna a bumia anda amənana nə amuna a kun kiura ka! **18** Wu pak hiwi ama amənia yia agir ka bəà kəa pak nə kún mbulo dàng. **19** Acemənana aməno yia anongge ka, a mala tanni na kərkár, mənana ulangni pà kàm àkə bákù raka, twalo a shareta banza mənana Bakuli pusəna banza ka, yi bwal ado məno ka, sə à pà nè kum ulangni gbal a dəmba dàng. **20** Bə Mətalabangjø kasə ma acilia nonggeo məno raka, kəbwa pà kàm nè au dàng. Sə ace aßwana male mənana tarkia nə nggearì ka, amsəna acili anongge. **21** Aßalə aməno yia apwari ka, bə bwa bangga wun ama, “Wu səni, Kərəsti ndya ka!” Ko, “Wu səni, ndako ka!” Wu kəa ear dàng. **22** Acemənana akərəsti mə'nyirnì anda amə'bangnəa mə'nyirnì à nè purkio, à nè pakki agir-ləmdəa anda agir-ndələki dàngdàng, ace bosəki aßwana mənana Bakuli tarkia ka, bə à nè gandəi ka. **23** Ace mani ka, wu tsəkir wun, ən angjø dəmba ən bangjøna wun kaniama bəà pa. **24** Aßalə aməno yia anonggio anzəm nggea tanni ka, à nè kongsə pwari aña pəndəa. Sə zongjø ka pà nə ta dàng. **25** Anlero nè pur a kùli à nè sukkio. Agir məgulke mənana a kùli ka, à nè dəurəky. **26** A nzəm məno ka sə ɓwapəndəa nə sən Muna mala Bwa aban yiu aßalə apərbang nə rəcandəa məgule anda boarbwə. **27** Sə nè tasa aməturonjar male bəà yi ramgi aßwana male mənana tarkia ka aña banza kat; nə takuli, nə njar-nzali, nə njar-kúnmur, sə nə njar-nza, arə aban kat, aban ká arə akúnbân mala banza

andə akúnbân mala kùli. 28 Wu kànì gìr arə à kidiki mìrú mənia ka anggo? 5 Acemənana nggūn vwari. Bè ambui tinata pələ pwale sə mənia yì mìrú ka à nè gandə me amur gìr à nè nggə to lolloapì ambui ka, wu sələ ama mənana kúti boalo dinari gbəman tárú, sə boale mbulo malanè suləo. 29 Ana gbal bə wu sən ka à nè gakkia amə'tər!" À munəki arə ɓwama amənia yia agir à nè nggə pakki ka, wu sələ ama məno kərkár. 6 Sə Yesu ka na ama: Wu deki yiú mem gbàshìnà, nda a nggearə kunkala. 30 ɓwama man dəong. Ace mana sə wu kə peki Ən nggə bangga wun bafo, nza man ngga, pà le? Yì ka, pàngjónàm gìr məboarne. 7 Wu nda nè kúti dang, she bə amənia yia agir pángjònà a tarə wun wunə amə'tər pwari-pwari. Wu ka. 31 Nzali andə kùli ka tea nè malâ, sə cau nè gandə pakkia wia pepe ko aya pwari bum mem ngga tè pà nè mal dang. 32 Kə bwa súrə wun kànì ka. Sə mim ngga, pà wu nè kumam pwari ko bu-pwari mənana agir mənia nà nggá ko aya pwari ka dang. 8 Yì ka, pàngjònà gìr pang nəi ka dang. Amaturonjar mənana a kùli mənana gandəi ka, ak dəmba soapam mìrú a gbal ka, à súrəi dang. Nggearə mim Muna mala nggürəam, acau mala cem a bembé. 9 Bafo, ən Bakuli ka, ən súrəi dang. Kə Tárrám nəmurəi nggə bangga wun, bə aya ban a ɓanza mənana nda mana sələ ka. 33 Wu do aba gilərəu, wu kat à nè hamnə Cau Amsəban nggam ngga, gìr dum nə məsə wun; acemənana wu súrə pwari mənana mənia yì ɓwama pe ka, à nè denyi nəi, mənana bu-pwari məno nè yiú nəi ka dang. à nè na ce. 10 Pələa Yahuda Iskariyoti, mwashat 34 Yiú mala Muna mala Bwa ka à nè kànì arə abalə alaggana mana lum-nong-bari ka, puro bwa mənana lo nè o a bəri ka. Nè deki bala ka, wari aban agbani pəris, nè nggá mak Yesu. 11 nying túró a bu aguro male, koyan ngga nə túró Banboaria agbani pəris nə ok mənia yì cau ka, mənana nè nggə pak ka. Sə ne mə'yál kunkala pələa à eare ama à nè pe wi boalo. Yì gbal bə kundəmur nyare male. 35 Ace mani ka, wu ka titə alta njar mənana nè pea wia Yesu nəi do nə məsə wun abə gilərəu, acemənana wu ka. 12 Nda a pwari mənana à tinata Lamsan súrə pwari mənana Mətala bala nè nyar nəi mala Bəredi mana Yis pa arəi raka, kə pwari ka dang; ko nə pwarikpana, ko nə badu, ko nə mənana à kasəkiyi meal məgam mala Lamsan bua mala nggū, ko nə dəmbari. 36 Sə bə yiú nə Yàlímurū nəi ka. Alaggana mala Yesu dì ama, gya yasələban ngga, bə kəa kum wun a ntulo "Aya ban sə a kə earce bə səm nggea giləkio dang. 37 Mə ndarə na wun cau mana ən nggə ne ban ace li girlina Yàlímurū?" 13 Pələa tasə afea koyana le ka, wu dum nə məsə wun abə gilərəu!

14 Anongjo bari a dəm Lamsan mala Yàlímurū andə Lamsan mala Bəredi mənana Yis pa arəi raka, agbani pəris andə amaləm Nggurcau mala Musa ka, à nda ban alta njar abə səmbərəa, mənana à nè bwaləna Yesu nəi à nè wal-lú ka. 2 À eare ama, "Bè kəa pa a pwari pakkidire dang, bə ana raka ɓwapəndəa nə lo arə səm." 3 Abə məno anggo ka Yesu na abə Betani, nda aban lili a bala mala Shiman mənana mədakali na dīfyal ka. Bè ɓwama kutio nə muna-bang mənana à be nə tali alabasta ka, nə mìrú mə'rəmboarne abaləi, mənana boale pa bəti raka. Mìruū ka nard na nəmurəi, à zurəi andə kəgìr dang. Ɓwama man yi bun girkun muna-bang pələa soləi Yesu mìruū a ɓamúrí. 4 Afea abwana mənana atà Yesu aban li ka, bumia kidiki, à ne arəarəia ama, "Ace mana sə

nggea-là, bə wun nè nggá kúti ka, wun nè gásə wunə ɓe ɓwabura nə bàng-mùr a kwari, wu kya atè. 14 Bè aya bala sə kúti ka, wu ne mətala balaë ama, 'Maləm kə dīban ama, kurəm mala abəri mənana mə nə li girlina Yàlímurū kam sənəa alaggana mem ngga ndake?' 15 Nə ləmdəa wun kurəm kùli məgule, mana à giləkina bāləi pepè ka. Wu kya pakka səm girlina kam." 16 Pələa alaggane o, à kya kutio a nggeale, sə à kya kum agir kəla mənana Yesu nea wia ka, sə à pak girlina Yàlímurū kam. 17 Nə pwari kpəra ka, Yesu yiú andə alaggana male mana lum-nong-bari ka. 18 Lang à yì duməna aban li ka, Yesu na ama, "Bafo, ən nggə bangga wun, ɓwa mwashat abalə wun aban li atàm, nè nggá mem." 19 Bumia kidiki, sə koyan abalaia ka dì ama, "Mə nda le?" 20 Yì ka, earia wia ama,

"Mwashat abalə wun lum-nong-bari, mənana kə gandə pa. Ən nggə zəmbô, gəsham mənia kə oasa buù atàm ado a kwar ka, nda. 21 Muna yì kwap mala tanni ka. Kat andə amani ka, bò mala Bwa ka nè wu púp, kəla mana à giləì kànì mala sabumo bò pa, mem na dang." 37 amurí aba Maləmce ka. Səama, caukwanban Pələa nyare yiù aban alaggana male yi kumia na nè bwa mənana nè mak Muna mala Bwa ka à nda a ntulo. Ne Bitərus ama, "Shiman, a ka! Nè boaribani, yì mənana mənia yì bwa ka nda ntulo le? A pà nə gandə do nə məsəo atàm à bəli raka!" 22 Lang à nda amur li girlina ka, ko bu-pwari mwashat dang re? 38 Wu dum nə Yesu twal bəredi, sə pak yàwá, sə əwani, pea məsə wun, wu pak hiwi, ace mənana bò wu kəa alaggana male, nea wia ama, "Wu é wu she, kutio aba kārəkiban dang. Bangjo ka earəna, sə nggürəam ma." 23 Pələa twal kwap, pak yàwá, nggürəu ka, yauwiki." 39 Yesu nyar dəm a kusə, sə pea wia, à nu àkə bāləi yia kat. 24 Pələa nea o kya pak hiwi; bəsələ kə cau mə'mwashati. 40 wia ama, "Mənia ka nda nkíləm mana à sukki Lang nyare yiù aban alaggana male ka, yì kumia ace abwana pas ka. Nda nkila mana tsəkiy bəsa dəm a ntulo, acemənana məsəia dəmbərikina. kùrcau mənana Bakuli pa aban abwana male, À súrə cau mənana à nè ne wi ka dang. 41 aba túró ka. 25 Ən nggə na wun bafo, pa mə nə Lang nyar abania təruià ka, banggia wia ama, nu mìr-bəlanggun anap man dəm dang, she "Wu nda a ntulo più aban usələo le? Kārəna! a pwari məno, mə nə nui bəshe a domurəm Pwari pàngjənə! Wu səni, Muna mala Bwa ka à mala Bakuli ka." 26 Anzəm mana à tuna nggyal mangjənì a ban amə'caubikea. 42 Wu lo, bò səm ka, à puro à o a Nkono Olif. 27 A njar aban o o! Mə'mem ngga, ndya kə yiu ka!" 43 Anggo kun ka Yesu nea wia ama, "Wun kat wu nè bangja Yesu malaká pwal dang, Yahuda, mwashat abalə wu nè nyem, acemənana à giləa a muram aba aman lum-nong-bari ka nè yia tusəo. Ndanə Maləmce ama, "Bakuli nà wal yálgir, sə anzur abwana atè pas nə akafe andə agbəlang gara ka à nà mesəke." 28 Səa ma anzəm mənana ən abuia, abwana mana agbani pəris, andə amaləm longjənì bəmbe nə yiləmu ka, mə nə akà wun Nggercau mala Musa andə abwana-məgule dəmba aban ká a Galili, səm nè nggá je kam." tasəia ka. 44 Bwa mənana me, yì Yahuda ka, 29 Bitərus pələi wi ama, "Ko bəa abwana kat à angja dəmba kāninià wia ama, "Bwa mənana nè bangja à nè nyio ka, mem ngga pà mə nə mə nə kùrrì zəp ka, nda kə bwe. Wu bwali, bang dang!" 30 Yesu ne wi ama, "Bafo, ən nggə wu tə buù kàngkàng, wu um nai." 45 Yiu mala no ama, yalung, nə bu du mənia ka, kaniama Yahuda ka yi kúti nə kutio aban Yesu, ne wi bò nggu bəa kúni bari ka, we nə nggearəo a na ama, "Maləm!" Sə kùrrì zəp. 46 Pələa acilia makgirem kusə tərūrū ama, a súrəm dang." 31 abwana məno yiu à gbami Yesu à bwali taptap. Bitərus bənəcau kpékpé ama, "Ko bəà na ama 47 Sə əebwa mwashat abalə abwana mənana atà dupənam púp ama mə wu sənə we ka, pà mə nə Yesu ka, kwetə kafe male, kwarəna guro mala makgir súrəo dang." Acilia alaggana kat gbal pəris məgule nəi, kasə kiri kpat. 48 Pələa Yesu ka à na kə cau mə'mwashati. 32 Pələa Yesu nea wia ama, "Wu yiu nə akafe andə agbəlang andə alaggana male o a bekə ban ndakam à gara ace bwalam kəla mə nda məbəmbəriban? tunəki ama Gefsemani abalə anggun olif. Yesu 49 Ko aya pwari ka mə nda sənəa wun, aban ne alaggana male ama, "Wu duk kani, mə nə kanigir aba Ndàməgule mala Bakuli. Mana tsəa nggá pak hiwi." 33 Twal Bitərus, andə Jemis, sə wu bwalam dang? Səama mənia ka pa anggo andə Yohana atè, sə titə bumkidikea kòrkér, ban acemənana bəa lùumsə cau mala Maləmce." 50 pakki wi bò. 34 Pələa nea wia ama, "Yiləmem Pələa alaggana male bangja, à dəki. 51 Bè lagga ngga nda abə tanni kəla bò purí rəàm. Wu duk ndakam kə kpa ateà a nzámò, yì ka, daura pa kani na məsə wun atàm." 35 Kutio o a dəmba arəì dang, she kə girkùmsəo nda mənana arəì anggo, kya kpa nzali, sə pak hiwi ama bò nè ka. Aburana məno bəriki ama à nè bwali, 52 kara gandənə pa ka, pwari tanni mənana kə yiu ka panzə lagir, bangja, um nə bate. 53 À warinə bò sharibani. 36 Na ama, "Dâ, gır kat a bano ka Yesu a bala mala pəris məgule, ban mənana

agbani apəris, andə akapana, andə amaləm nyare təmce dəm. Zuku ka abwana mənana à Nggurcau mala Musa, yi ram kam ngga. 54 cam a banì ka, à ne Bitərus ama, “Məsəcau, a Bitərus ka kpate kuko, kya kutio chatchat abə nda abaləia, acemənana a nda fwa Galili!” 71 bala mala Pəris Məgule. A kàm ngga, kya do atà Bitərus ka kutia kágır ama, “Bè súban yiu a amə'yálban aban dandə rəà a kun bəsa. 55 Akanó muram bè nyir na ən nakiyi ka; mənia yì fwa abaləi ka, agbani pəris andə amə'bashi mala wu nakiyi ce ka ən súrəì dàng!” 72 Banì sau amə Yahudi kat, à nda aban alta cau mənana nè dang, nggu búa baria kúni. Kara balə Bitərus pur a kun Yesu mənana à nè pàngjènà túró nəi kasə arə cau mənana Yesu ne wi ama, “Kaniama ace wal-lúi ka, sə ko à kum dang. 56 Abwana bè nggu búa kúni bari ka, a nə bang kusə tárú pas yi naki anyir amurí, sə kat andə amani ka, kunia yiu mwashat dang. 57 A masələate ka, abea abwana lo a came, a na mənia yì nyir ka amur Yesu, ama, 58 “Səm oè bang ama, ‘Mə nə arki Ndàməgule mala Bakuli mənana à bē nə bu ka, sə anzəm nongjo tárú ka, mə nə bak bē mənana à bē nə bu raka.’” 59 Ko a nggeará bá mani məno ka, kunia yiu dàngdáng. 60 Pələa pəris məgule lo came amúrià, sə dì Yesu ama, “A pà nə bəl kuno re? A panə cau mana awu nə na amur acau mənana abwana mənia kə na amuro ka re?” 61 Sə Yesu ka duk kúni più, na kə cau dang. Nyare pəris məgule dì ama, “A nda Kərəsti, yì Muna mala Bakuli le?” 62 Yesu ear ama, “Mə nda! “Sə pà nə sau dang wun nə sən Muna mala Bwa aban do, a buno mala rəcandəa, a bù-məlì mala Bakuli, aban yiu abalə apərbang nə kuli.” 63 Pəris məgule kara bwal daura male sannì kər, ace ləmdə kàrmúrū male, sə diban ama, “À yá ulang amə'nakún dəm səm alkiyitea? 64 Wu ongjəna caubana mənana ne amur Bakuli ka, sə mana wu na?” Yia kat kə kasai wi bashi lú, ama káróna bè wú. 65 Abea abwana ateà à tità tákki wi ntāra arə, à kur aməsəi, sə à tulki nə abuia, à na ama, “Bangga səm, ko yana walo!” Sə amə'yálban bwali à kə kwaki a takiri, aban umnæ. 66 Bitərus ka nda più nə nzali a banfana aba bala. Bè muna ɓwama, muna-bala mala pəris məgule, yiu. 67 Lang nə sən Bitərus aban do a kun bəsa ka, səni kyap-kyap, sə ne wi ama, “We gbal ka a nda atà Yesu Bwa Nazarat!” 68 Bitərus pələa təmce, na ama, “Ən súrə gir mənana a nakiyi cau amurí ka dang.” Pələ kusəi ka puro nə kunsala. Kara nggu búa. 69 Lang muna ɓwama, muna-bala səni kano ka, ne abwana mənana à cam a banì ka ama, “Mənia yì fwa ka, nda ateà!” 70 Bitərus

15 Nə dəmbari dīfyal ka, agbani pəris andə akapana, andə amaləm Nggurcau mala Musa, andə amə'bashi kat, à yì ear amur cau mwashat. À ta bu Yesu, à um nəi aban Bilatus. 2 Bilatus dì Yesu ama, “A nda murəm mala amə Yahudi le?” Yesu eari wi ama, “E, kə ndo a ne ka.” 3 Agbani pəris yiu nə acau dàngdáng amurí. 4 Pələa Bilatus nyare dì ama, “A pa wu nə na kuno re? Mana awu nə na amur mənia yì acau dàngdáng à kə nea a muro ka!” 5 Yesu nyare loasə kúni dəm dang. Gìr nî pè Bilatus ndali. 6 A koya Lamsan Yàlímurû ka, Bilatus kə panzə pursəna mwashat mənana abwana zəmba ace ka. 7 Bè pursəna nakam lùlləì ama Barabbas, à kùrrì acemənana yì andə abea amə'candəmúrû ka, à wal-lú a pwari zunggəli mala là. 8 Bwbabunda kutio aban Bilatus, à yì zəmbi wi ama, bə pàk gìr mənana pakkiyia wia ka. 9 Bilatus dīban ama, “Wu earce mə panzə wun Murəm mala amə Yahudi le?” 10 Yì ka, sələna ama, ace mwararəu sə agbani pəris yiu nə Yesu a baní. 11 Sə agbani pəris soakita ɓwapəndəa ama bəà ne Bilatus bə panzə Barabbas a kun Yesu. 12 Bilatus pələa dia ama, “Sə mana ado mə pakki man yì fwa wu tunəki ama murəm mala amə Yahudi ka?” 13 A lo gəu ama, “Gbälli a nggun-gangndəi!” 14 Bilatus dia ama, “Ace mana? Ya caubikea na pàk le?” À nyare à loasə già kərkér ama, “Gbälli a nggun-gangndəi!” 15 Sə acemənana Bilatus earce ama nə pwasəbumia ka, pələa panzənia wia Barabbas. Tsə à kwak Yesu, pələa pea asoje mala amə Roma bəà kya gbälli a nggun-gangndəi. 16 Asoje umnə Yesu a palta a ban-məgule mala nggwamna, pələa à yì rambə acili asoje kat. 17 À makki wi daura murəm arə, à mārō mbulan

nə zwe, à oasəi wi a ɓamúrí. **18** Pələa à titə nə yiu nə yia sùləl.” **37** Yesu mak'zwalo bàng-tunaki ama, “Bè rao pwalo, murəm mala amə bàng, pələa yiləmi puro. **38** Kara lagir mətangje Yahudi!” **19** À walki a ɓamúrí nə gara. À tappi manana à kasəna ban məfele nəi, mana abə ntāra, à kū`ndəo amur ankünəia kəla à nda Ndàməgule mala Bakuli ka, san abaləu bari, ban pe wi gulo. **20** Anzəm mənana à pangjəni twal a kùli yi zur a nzali. **39** Ɓwaməgule mala wi amənia yì agir oalban ngga, à swár daura asoje mənana came pələ ɓaməsəi nə ban Yesu murəm mana à oasəi wi ka, pələa à túri wi ka, lang ok bua mala Yesu, sə sən wu male ka, amale yì adaura. Sə à pusəi aban ká gbàlle. **21** Bè bang ama, “Bafo, mənia yì ɓwa ka, Muna mala ɓwa Sayirin nda ban kutio, lùllèi ama Shiman, ‘Bakuli na!’” **40** Abea amaməna cam a banì zak, à tár a Alizanda andə Rufus, pur nə muna-là aban kē sənban. Maryamu Ɓwa Magdala, Maryamu yiu a nggea-là. Asoje tsəi púp bò twal nggun- nggea Jemis mak्यauwe andə Yisəfu, sə Salomi gangndəi mala Yesu. **22** À warinə Yesu a ban à nda abalə amaməne. **41** A Galili ka, amənia mənana à tunaki ama Golgota, ɓälai ama, “Ban yia amaməna ka, à nda à pakkî Yesu gbasha mənana nda kəla nkpoula Ɓamuru” ka. **23** À ka. Abea amaməna mənana à yiu atärəia a pe wi mür-anap mana à zurəi andə mər ka Urəshalima ka à ndakam gbal. **42** Agir mənia ama bò nu, sə ginəki. **24** Pələa à gbàlli amur ka, à yì pa a pwari Jumma, mənana nda pwari nggun-gangndəi. À kocàca, à gaki agir-nggürəu gilərəu ace pwari Sabbath, pwari usələo ka, nə male. **25** A bu-pwari tongno-nong-ine mala pwarikpəre. **43** Yisəfu ɓwa Arimatiya, mana nda dəmbəri sə à gbàlli. **26** Caubikea mana à bang abalə amékürcau mala amə Yahudi, sə yì nə ama pak ka, à giləi a kùli amurí arə nggun- ɓamúrí ka, ndaban kundə yiu mala domurəm gangndəi ama: “MURƏM MALA AMƏ YAHUDI” mala Bakuli ka, wario nə məsəkang-kangja a **27** À gbàlli atärəia andə amə ɓəmbəriban bari, ban Bilatus, kya zəm lú Yesu. **44** Lang Bilatus man a bui məlì sə man a bui mə'nggare. **29** ongjəna ama Yesu wuna ka, gır nî pe wi ndali. Abwana, aməgya kutio kə sanggi, à kə piki Pələa tunə ɓwaməgule mala asoje dì ko Yesu mürià, à kə na ama, “Kui! We ɓwa mənana a wuna. **45** Lang ongjəna a kun ɓwaməgule mala nə arkı Ndàməgule mala Bakuli, sə a nə be abə asoje ama Yesu wuna ka, pələa pè Yisəfu lú nongjo tárú ka. **30** Sùləi mur nggun-gangndəi, Yesu. **46** Yisəfu pələa kúr anggurbyau tsəkban, amsə ɓamur rəò!” **31** Ana gbal sə agbani pəris yiu yi sulə lú, marəki nə anggurbyau, sə tsəi a andə amaləm Ngurcau mala Musa, à kə naki bembe mənana à təmi a bum tali ka. Ramta tali acau arəia nə akún oalban arə Yesu ama, “Amsa girna kúni nəi. **47** Maryamu Ɓwa Magdala andə abwana, sə ganda amsə ɓamur rəi dàng! **32** Bè Maryamu nggea Yisəfu sən ban mənana à tsəi yì nda Kərəsti, Murəm mala amə Isərayila ka, kam ngga.

bò sùləi mür nggun-gangndəi adyan! Bè səm səni, sə səm nə pabamur səm a baní!” Abwana mənana à gbàllia a nggun andəi ka, yia gbal ka à sanggi. **33** Lang pwari zékina ka, pəndəa yi gir ban kat bwal bu-pwari tárú mala pwarikpəra. **34** Nə bu-pwari tárú mala pwarikpəra ka, Yesu mən kúni bang ama, “Eloi, Eloi, lama sabatani?” Bakuli ama, “Bakuli mem, Bakuli mem, palang sə a túràm nzámó?” **35** Lang abea abwana mana à cam a banì, à oè ka, à na ama, “Wu oè, nda ban tunaki Iliya.” **36** Bè ɓwa ɓangjə kya par soso aba mür-anap məhangje, sə tsəi a kun tondong, pələa ləmdəi Yesu ama bò nu. Pələa ɓwe bang ama, “Deki, səm nə səni, yakəla Iliya

16 Lang Sabbath, pwari usələo kutina ka, Maryamu Ɓwa Magdala, andə Maryamu nggea Jemis, andə Salomi, à kúr amuku agir-mə'kuskushi mala pà rəmban məboarne ace mənana à nə ká à nə hasəi lú Yesu ka. **2** Nə dəmbəri diçyal a pwari Ladi, pwari nə eau ani ka, à bwaləna njargula aban ká a bembe. **3** Pələa à kə díki rərəia ama, “Yana nə gəsha səm tali mənana a girna kun bembe nəi ka?” **4** Lang à nə loasə məsəia ka, kara à sən nggea tali məgule man ngga à gəshini. **5** À nə kutio a bembe ka, à sən be lagga na daura məpwasəe duməna atà bù-məlì. Bangciu pakkia wia. **6** Pələa nea

wia ama, “Wu kəa bəng dəng. Wu nda ban earnə cau malea nə agir-ndali mənana à kə sənban Yesu Bwa Nazarat, mənana à gbàlli ka. gyata ce ka.]

Longjəna! Pa kani dəng. Wu sən ban mənana à nongsəi kàm ngga. 7 Ado ka wu kyane wu kya ne alaggana male andə Bitərus ama nda nè akà wun dəmba ká a bu-nzali Galili. Akanó ka wun nè nggá səni, kəla mənana na wun ngga.” 8

Amaməna man puro à nyiny bembe nə mire aban o nə rəbəla, ban pakkia wia bā. À ne kəbwə ce dəng, acemənana bangciu pakkia wia. 9 (note:

The most reliable and earliest manuscripts do not include Mark 16:9-20) [Lang Yesu longjəna nə yiləmu a pwari Ladi ka, yi pusərəi a ban Maryamu Bwa Magdala mənana pusə akukwar tongno-nong-bari arə ka. 10 Pələa wario kya ne alaggana male mana à nda andəi dīdylal ka. À nda ban búa, à nda rə pak bumkidikea. 11 Sə lang à ok ama Yesu ndanə yiləmu, sə yì, yì Maryamu bwa Magdala sənəni ka, à ear dəng. 12 Anzəm man ngga, Yesu yi pusərəi a ban abea alaggana male bari nə bəməsəu mənana à súrəi nai raka, lang à nda njar aban ká a nzəm nggea-là ka. 13 À nyare à yì ne abia, sə yia gbal ka à eare ama məsəcəu na dəng. 14 Nə nzámò ka Yesu yi pusərəi a ban alaggana man lum-nong-mwashat ka aban li girlina atárəia. Pələa nunkiria ace cəwanyi earnə cau andə murcandəa malea mənana à bínə akcau mala abwana mənana à səni anzəm loapi bembe male ka. 15 Pələa nea wia ama: Wu kyane abá bəanza kat, wu hamnə Cau Amsəban a ban bwapəndəa kat. 16 Bwa mənana ak Cau Amsəban, pañamuri, sə à pakki wi batísama ka, nè àwá, sə bwa mənana bínə ak Cau Amsəban, pañamuri raka, bashi nè sulə amurí. 17 Abwana mənana à pañamuria a banam ngga, amənia yia agir-ləmdəa ka à nè kpatea: Abá lulləam à nè pusə akukwar, à nè nakia cau nə abəsa kún. 18

À nè kpa an'yau nə buia, sə bəà nu barya ka, pà nè pakkia wia kəgir dəng. À nè tsək buia amur aməkwánó, sə aməkwánó ka rəia nè kum rəcandəa. 19 Anzəm mənana Mətalabangjø Yesu nania cau ka, kara à twali à um nei a kùli, kya do a bù-məlì mala Bakuli. 20 Pələa alaggana male puro à oa hamnə cau a koya ban ngga. Mətalabangjø pak túró nəia sə tsəa abwana

Luka

1 Abwana pas twalî ɓamuria à nè gilê cau amur agir mânana Bakuli pea abalê sêm ngga. **2** Cau mânana à gilê ka nda kà mânana à oe a kún abwana mânana à sên agirnì nè mêsâia a Zakariya dì mäturonjar ama, “Lang sê mè nè nggea dämbe, sâ à hamnè cê ka. **3** Ace mani sâlê ama gîr mânana a bang ngga anggo sâ nè ka, we Ɓwamägule Tiyofulus, ən bél atár acê pa? Acemânana mim ngga ən ena, sâ mâmám pepe, sâ ən sâni ka boaro bâ ən gilao wia kâla gbal ka ena.” **18** Mäturonjar eari wi ama, “Mè mânana à kwadi râia ka. **4** Ən pak mânia ka ace mânana wu súrè mêsâcau mala agir mânana à kanio ka. **5** A do'nya mala Hiradus, muram mala bu-nzali Yahudi ka, bê péris nakam lüllâi ama Zakariya a bui mala Abija. Mâmí ka lüllâi ama Alisabatu; yì gbal ka nda a tâu mala Haruna. **6** Yia kâm ngga amâ'bealboarna na abadâm Bakuli. À kâ kpata anzongcau andâ angguracau mala Mätalabangjo, à eare ama à nè ɓwarkio a kâbè dâng. **7** Sâ yia ka ko à pâna muna dâng, acemânana Alisabatu ka nkombi na, sâ yia kâm ngga à ena. **8** A bê pwari mwashat Zakariya nda ban pak túró male mala Péris abadâm Bakuli, abalê anonggio mânana tâu malea ndanâ túró ka. **9** A kâné mala kúncau mala túró péris ka, Zakariya nda ɓwa mana twalban kpa amurí nè kutio abâ Ndämägule mala Bakuli nè pisâ muku-gîr mala loasâ yele mâ'rämboarne, ace paboro aban Bakuli ka. **10** Lang pwari loasâ yele mâ'rämboarne ace paboro aban Bakuli kârâna ka, ɓwapendâa ramba a nza aban pak hiwi. **11** Mäturonjar mala Bakuli yi pusérøi a baní, cam nè bù-mâlî mala gyangjan mala myang-loasâ yele mâ'rämboarne. **12** Lang Zakariya loasâ mèsøi sâni ka, bangciu pakki wi, yâl hârkît. **13** Alisabatu nè bâlô muna sâ awu nè pè wi lullâu Ahiwi mò ka Bakuli ongjønia, mâmó pur amurí nè ali ka. **14** Bumo nè pwasaøo, a nè dum Alisabatu nè bâlô muna sâ awu nè pè wi lullâu ne wi ama, “Bè røo pwalo! We mânana a ndanâ ama Yohana. **15** Bumo nè abwana pas ka bumia nè pakkidire ace bâle. **16** Mânia yì muna ka, nè duk ɓwamägule a badâm Mätalabangjo. Bè kâa nu mba ko bê kâgir mânana nè walban ngga dâng. Yì ka, nè lùmsø nè Bangjo mala Bakuli, a bum ngge. **17** Nâ tsâk amâ Isârayila pas à nè nyare aban Mätalabangjo Bakuli malea. **18** Nâ akì andâ râcandâa, ulang mala Iliya mâbangnâa mala Bakuli. Nâ yinâ dotarøu mala atârrú andâ amunia. Nâ nyesø amâ'mgbikiru bâa kum sâlê mala amâ bealboarna, ace tsâk abwana bâa gileraia ace yiu mala Mätalabangjo.” **19** Pâløa kùn abwana mânana à sên agirnì nè mêsâia a Zakariya dì mäturonjar ama, “Lang sê mè nè nda Jibärayilu mânana camgiyâi a badâm Bakuli ka. Bakuli tasøam bâ ən yi banggo mânia yì cau mafoarne ka. **20** Sâ ado ka, acemânana a earnâ cau mem raka, mânana nè yia duk mêsâcau a pwari male ka, kuno girna; a pâ wu nè nacau dâng, she pwari mânana amânia yì agir dumâna mêsâia ka.” **21** Anggo ka, ɓwapendâa nda arø kundâ Zakariya, à kâ ndali, lang sâ baní sauwa anggo kârkâr abâ Ndämägule mala Bakuli. **22** Lang purna ka, gandâ nea wia cau dâng. Kara à sâlê ama sânøna gîr abâ bangjo, abâ Ndämägule mala Bakuli. Acemânana camarø lâmdâkia wia cau nè bui, sâ ko gandâ mân kûni na kâ cau dâng. **23** Lang anonggio mala túró mala Zakariya malâna ka, pôlæa nyare a bala. **24** Anzøm man ngga mâmí Alisabatu kum muna a bumi. Zongjo tongno ko sân nza dâng, kâ na ama, **25** “Mätalabangjo nè pakkam mânia ka. Abalê anonggio man ngga lâmdâñâm ɓwamuru male, sâ twalénâmban kâsøka abalâ abwana.” **26** Abâ tongno-nong-mwashatia zongjo mala Mäturonjar Jibärayilu a bê lâ abâ nzali Galili kum muna-bum mala Alisabatu ka, Bakuli túr maturonjar mânana à tunâki ama, Nazarat ka. **27** Turi mânana bëbwa lüllâi ama Yisâfu, Mekâ Dauda mânana bëbwa lüllâi ama Maryamu, **28** Mäturonjar kutia bani denyicau kârkâr, kara kutia ndali ama, ya ulang ɓwamuru mala Bakuli ka, Mätalabangjo na to.” **29** Mânia yì cau mäturonjar ne ka, pè Maryamu makkun nda man. **30** Pôlæa mäturonjar ne wi ama, “Maryamu, bangciu bâ kâa pakko dâng, a kumâna earmûrû aban Bakuli. **31** Awu nè kum muna a bumo, a nè bâl muna-ɓwabura, sâ a nè tsâki wi lullâu ama Yesu. **32** Nâ duk ɓwamägule, Mätalabangjo dâmba, nè pak túró abâ bangjo sâ à nè tunâi ama Muna mala Bakuli mana

Karban nə Gulo kat ka. Mətalabangjo Bakuli nə nə murbui, sə mesəkina amə gusələ-múrū andə pe wi buño-murəm mala kə Dauda. 33 Nə duk adenyicau malea kat. 52 Yi suləna amurəma gbani amur amə Isərayila təták, sə domurəm amur abuno-murəm malea, sə loasəna amə male ka masələate pà kàm dàng.” (aiōn g165) 34 nyesəmúrū. 53 Amənzala ka dəmsənia nə agir Pələa Maryamu ne məturonjar ama, “Lang sə məboarne, sə aməkume ka tasəna takwaria bəà mənia ka nə pă, yi mənana mə nda nsari, ən o nə əbabuia. 54 Bwaləni guro male Isərayila súrə əwabura raka?” 35 Məturonjar eari wi kàm, aba denyinə məsəswatər male, 55 kəla ama, “Bangjo mala Bakuli nə suləo amuro. mənana pàcau aban aká səm, a Ibərayim andə Rəcandəa mala Bakuli mana Karban nə Gulo aməkə, málá male pà kàm dàng!” (aiōn g165) 56 kat ka, nə yia zuppi amuro, sə Muna Məfele Maryamu do atà Alisabatu zongjo tərū, nda mənana a nə bəli ka, à nə tunəi ama, Muna sə nyarəna umna a là ka. 57 Lang pwari gbáshí mala Bakuli. 36 Nggearə bəla mô Alisabatu ka, muna mala Alisabatu káróna ka, yi bəl muna-ndanə muna a bumi aba ē male. Yì mənana əwabura. 58 Abi aməkunbala, anda abəla ok nkombi na ka, gongjəna nə azongjo tongno- ama, Mətalabangjo ləmdəni Alisabatu əwamuru nong-mwashat. 37 Kəgir pà kàm mənana Bakuli məgule, bəlna muna ka, à yì bwali wi pàk pa nə pè raka.” 38 Maryamu eari wi ama, “Mə banboarnado. 59 A tongno-nong-təruià nongjo nda guro mala Mətalabangjo. Bə ce do kəla ka, à yiu ace kasəi muna fate. À earce ama à nə mənana a na ka.” Məturonjar pələa o deki. tsəki wi lullə tárrí Zakariya. 60 Sə nggə kasəa 39 Anzəm anonggio bəti ka Maryamu lo tsuk- ama, “Awo, bəà tunəi ama, Yohana.” 61 Sə à ne tsuk aban o a bə là a bu-nzali mür ankono wi ama, “Kəbwa pà kàm abalə abəla ma'wun mala nzali Yahudi. 40 Kya kutio a bala mala nə məna yì lulləu ka dàng.” 62 Pələa à ne tár Zakariya, pələa makki Alisabatu kun. 41 Lang muna cau nə bu, bə na koya lulləu na nə tunəna Alisabatu ok makkun mala Maryamu ka, muna muna nəi. 63 Sə zəmba ama, bəà yinəi wi nə mənana a bumi ka yàl hərkət, sə Alisabatu kpamgbang giləgir. Koyan ngga ndali, mənana lùmsə nə Bangjo Məfele. 42 Sə loasə gi kərkər, gilə ama “Lülləi nda Yohana” ka. 64 Anggo ka, banboarnado tsəi na ama: “A ndana tsəkbu mala kara kún Zakariya mənna, lasəi panzəa, pələa Bakuli abalə amaməna, sə muna mənana a nə titə nacau, kə əwangsəki Bakuli. 65 Aməkunbala bəl ka, ndanə tsəkbu mala Bakuli għal! 43 Lang kat ka mūrià kàrria. Sə abwana mənana arə sə mūrboarna mem yipàm anggo, yi mənana alá a bu-nzali mür ankono mala nzali Yahudi nggeau mala Mətalem yiu a banam ngga? 44 ka, à camarə naki cau mala amənia yì agir ka. Lang ən ok makkun mô ka, muna mənana a 66 Bwa mənana kat ok ce ka, ndali sə dibən a bumam ngga yàl nə banboarnado. 45 A ndanə denyicau male ama, “Mənia yì muna ka, nə yia tsəkbu mala Bakuli, ace eare mənana a ear duk ya ulangni nani? Acemənana bu Bakuli ama, cau mala Mətalabangjo a bano ka, nə yia na muri.” 67 Zakariya, yì tár Yohana ka lùmsə lumsəo.” 46 Maryamu na ama: “Yiləmem ngga kə nə Bangjo Məfele. Pələa ənggə, bangcau əwangsəki Mətalabangjo; 47 sə əbabumam kə pak mala Bakuli, ama: 68 Nokiban ngga duməna banboarnado atàcau mala Bakuli Mə'amsəam, mala Mətalabangjo Bakuli mala amə Isərayila. 48 acemənana yì ka, denyina nə mim, guro male Acemənana yina ace bwali abwana male kàm, kat andə amani ama ən pa a kun kəgir raka! sə angjəna mūrià, pusənia a gung. 69 Yi pa Twal ado aban o a dəmba ka, abwana arəanza səm Mə'amsəban mənana ndanə rəcandəa ka, a kat à nə tunəam amə mə'kúm tsəkbu mala tau-murəm mala guro male Dauda. 70 Pè kəla Bakuli. 49 Acemənana Bakuli mana Karban mənana bang a kún amə'bangnəa male mafele kat ka, pàngjénàm agir məgulke. Lülləi ka nda 6a-bara ka. (aiōn g165) 71 Pe anggo ace mənana Bwa Məfele. 50 Kə ləmdə məsəswatər male bə amsə səm a bu abisəm aməbura, andə abwana aban abwana mənana à kə ənggə wi ka, twal a mənana kat à əinəməsə səm ngga. 72 Pàk do'nza aban ká bə. 51 Pangjəna atúró məgulke mənia ka ace ləmdəi atár səm məsəswatər, sə

6 à denyinə kùrcau male mèfele. 7 Nə mənia yì là mala Dauda ka, à bəlénə wun Mə'amsəban; kùrcau ka, kánbi tár səm Ibərayim ama nà amsə yì nda Kərəsti Mətalabangjø. 12 Gìr mənana səm a bu abisəm aməbura, ace mənana bə səm nà ləmdə ama mənia yì cau ka məsəcəu na ka pak túró male nə məsəkang-kangja, 75 afa do ndya ka. Wun nà nggá kum bangna-muna à mèfele anda ɓealboarna a ɓadəmbi a do yiləmu mbúbbékini afa nggubyau sə à nongsəi afa ma'səm kat. 76 Sə we munem ngga, à nà tunəo kpamgbang-girlina mala agirkusəu.” 13 Anggo ama məbangnəa mala Bakuli mana Karban nə ka kara abea aməturonjar pas sulə nə kuli a ban Gulo kat ka. Awu nə akì Mətalabangjø dəmba, maturonjar mana yiu a dəmbe ka. À kə ɓwangə ace giləki wi atanjar male, 77 ace pe abwana Bakuli à kə na ama: 14 “Nokiban a ban Bakuli male súrə amsəban nə njar mala kum twalbanì akanó a kuli, sə a banza ka dorəpwala a ban mala acaubikea malea. 78 Ace məsəswatər anda abwana mənana à kə pwasə ɓabumi ka!” 15 Lang ɓubnuka mala Bakuli ma'səm ngga, nà tsək aməturonjar nyingjənia à nyarəna à umna kuli kwaro mala ban bə mənna amur səm nə kuli, ka, ayálgír mano nea rai a ama, “Wu fani səm 79 ace pà tǎlaban aban abwana mənana à do nə ká a Betalami, səm nə nggá sən mənia yì afa pəndəa anda yinggeli lú ka, ace yál kusə gìr mana kumban, mənana Mətalabangjø na səm aba ká tanjar mala dorəpwala. 80 Muna, yì səm ce ka.” 16 Pələa à lo a kaurəa à kya kum Yohana ka, camara gulo sə dumən rəcandəa afa Maryamu anda Yisəfu sə bangna-muna aban bangjø. Do male ka nda aba pədənban a njenza, nongjo afa kpamgbang-girlina mala agirkusəu. kya bwal a pwari pusərəi aban amə Isərayila.

2 Abalə aməno yì anonggio ka, Kaisar Agusta pa nzongcau ama, bəa bal abwana mənana afa nzali Roma ka kat bəa gilə lulləia. 2 Mənia ka nda tita ɓalban arə abákú mənana Karniyus nda nggwamna mala bu-nzali Suriya ka. 3 Sə koyan ngga o a là male, ace mənana bəa kya gilə lulləi ka. 4 Yisəfu ka, lo a Nazarat bə là a bu-nzali Galili, aban ká a bu-nzali Yahudi, a là mala Dauda mana à tunəki ama Betalami ka, acemənana yì Yisəfu ka muna lá na, a tåu mala Dauda. 5 O kano anda Maryamu mā-nsari male mənana gongjəna ka, ace mənana bəa kya gilə lulləia. 6 À nda kano più a Betalami ka, pwari gbáshí male yi kárəa. 7 Pələa gbáshí muna dəmba male, muna-bwabura. Mbúbbékì afa nggubyau sə nongsəi afa kpamgbang-girlina mala agirkusəu, acemənana à pàna ban nongjo afa nda a ban-suləo dang. 8 Tù nə bania aba mənia yì bu-nzali ka, abea yalgit do a takuri aban yál agirkusəu malea nə du. 9 Pələa bə məturonjar mala Mətalabangjø pusərəi a bania, boarbwə mala Mətalabangjø ta gumbəlia. Bangciu bwalia kárkár. 10 Məturonjar banggia wia ama, “Bangciu bə kəa pakka wun dang. Wu səni, ən ndya yina wun nə bəsa Cau Məboarne mə'pwasə ɓabumì kérkér mənana nda ace ɓwapəndəa kat ka. 11 Yalung afa nggea-

17 Lang à sənəni ka, pələa à mesə cau mənana maturonjar banggia wia amur mənia yì muna ka. 18 Abwana mənana kat à ok ka à ndali nə cau mənana ayálgír banggia wia ka. 19 Sə Maryamu ka bwal amənia yì acau, kə denyi amúrià nə ɓabumi. 20 Ayalgír nyare à kə gusələ Bakuli, à kə ɓwangəski ace agir mənana kat à o sə à səni, kəla mənana à banggia wia ka. 21 A tongno-nong-tàruià nongjo, pwari mənana à nà kasəi wi fate ka, à tsəki wi lulləu ama Yesu, lulləu mənana maturonjar pe wi sə yi kpa a bum ngge ka. 22 Lang apwari mala lak rai afa boarnsari a ɓadəm Bakuli yi lumsəna, kəla mənana Nggurcau mala Musa na ka, Yisəfu anda Maryamu twal Yesu à um nəi a Urəshalima ace mənana bəa kyan nəi a ɓadəm Mətalabangjø ka. 23 Nggurcau mala Mətalabangjø na ama, “Koya muna-dəmba mənana muna-bwabura na ka, à nà ká nəi bə duk mala Mətalabangjø.” 24 À wari gbal ace pà gir'nkila kəla mənana Nggurcau mala Mətalabangjø bang ama bəa pà ka: “akutugangyi bari, ko amuna-kutumurəm bari.” 25 A bákú məno ka ɓebwa ndakam nə do a Urəshalima lùlləi ama Shimiyon. Yì ka, mə ɓealboarna, mə ɓanggi Bakuli na. Nda ban kundə amsəban mala amə Isərayila, sə Bangjø Məfele na amurí. 26 Bangjø Məfele ləmdəni wi ama pà nə wu dang, she bə sənəna

Kərəsti Mə'amsəban mənana Mətalabangjo turi Lang Lamsan Yàlímurû maləna sə tárrí andə ka. **27** Bangjo mala Bakuli loasəi wari nəi a ngge na aban nyare à nə o a la ka, Muna yì Ndàməgule mala Bakuli. Maryamu andə Yisəfu Yesu ka akrəi a Urəshalima, sə yia ka à sələ yiu nə Yesu a Ndàməgule mala Bakuli, ace dang. **44** À twali ama nda abalə acilia abwana mənana bəa pakki wi gir mənana Ngurcau mənana à twal gya andəia ka, nda à gya aban o mala Musa kani ka. **28** Shimiyon yi ak muna bà pwarikpəra. Nə nzámò ka à titə alte a ban a bui sə bwangsə Bakuli na ama: **29** “A dyan abəla malea andə agyajam. **45** Lang à səni raka, ngga we Mətalabangjo mənana a Karban kat à nyare a kusəia aban ká Urəshalima à nə nggá ka, nying groo mò bə o aba rəpwala, kəla mana sənbani. **46** Anzəm nongyo tárú ka à kya kumi a a bang ngga. **30** Acemənana aməsəam sənəna Ndàməgule mala Bakuli aban do atə aməkànigir, amsəban mō, **31** mana a giləkice a bəməsə nda rə kwakikiri aban oea, sə kə dikiə acau. **47** abwana mala anzali kat ka. **32** Tálaban na ace Bwa man kat oe ka, ndali kərkér na sələgir male mən məsə abwana mala acili anzali, sə aban andə acau mənana kə nyesaia wia abə pa eare abwana mō amə Isərayila ka gulo na.” **33** Tár ka. **48** Lang a tárrí andə ngge səni ka, à ndali. muna andə ngge ka à ndali nə cau mənana à Sə nggè dì ama, “Munem, palang sə a pakka bang amurí ka. **34** Pələa Shimiyon tsəkia wia səm ani? Mim sənə tárró səm came arə alto bu sə ne nggè Maryamu ama, “Kwakikiro pepè: nə rəbəla.” **49** Yesu dia ama, “Ace mana sə wu Mənia yì Muna ka Bakuli tsəngjəni ama nə altam? Wu sələ mbak ama dumənam púp mə pa duk tər kpa andə lo mala bwəpəndəa pas a a bala mala Tárrám a kun túró male?” **50** Sə Isərayila. Yì ka, nə duk gir'ləmdəa mənana yia ka à bwalta mənia yì cau nea wia ka dang, pur nəban Bakuli, mənana abwana pas nə **51** Pələa lo ateà à nyare aban o a Nazarat. Kə na məbəne amurí ka. **35** Nə pusəta dənyicau okia wia. Sə nggè ka bwal amənia yì acau ka a bəbum mala abwana pas. Sə we ka, kpakpak bəbumi. **52** Yesu gulo abə sələe andə nggunrəu, məkwənbanı mənana abwana nə pakki wi ka nə earmúrú a ban Bakuli, andə abwana. nə soa bəbumo kəla soaban mala nggəabayu.”

36 Bè bwagula məbəngnəa mala Bakuli nakam gbal lùlləi ama, Anna, muna mala Fanuwel, a təu mala Asha. Anzəm isəban ngga, à do anda burí pələa tongno-nong-bəri sə burí wu. **37** Anggo sə do mā-lú apələa lumi-tongno-nong-tárú nə məsəi ine. Gapiyi tárəia andə Ndàməgule mala Bakuli dang, du anda pwari nda aban peri aban Bakuli nə gilmür andə hiwi. **38** A kə bu-pwari mənəo Shimiyon nda ban nacau nə Yisəfu andə Maryamu ka, yiu pələa kutia pakki Bakuli yàwá andə bangcau amur muna a ban abwana mənana à kə kundə akmúrú mala Urəshalima ka. **39** Lang Yisəfu andə Maryamu maləna gir mənana kat Ngurcau mala Mətalabangjo kani ka, à nyare a nzali Galili, a la malea a Nazarat. **40** Muna gulo, kum rəcəndəa, lùmsə nə sələe, dəm ngga bwamuru mala Bakuli na amurí. **41** Koya pələa nani ka tár Yesu andə ngge kə o a Urəshalima ace Lamsan Yàlímurû. **42** Lang Yesu lùmsənə apələa lum-nong-bəri ka à wari a Lamsan Yàlímurû, kəla mənana à pakkiy i ka. **43** Nda abə lum-nong-tongnoia pələa mala do murəm mala Kaisar Tiberiya, murəm məgule mala amə Roma; Buntu Bilatus nda nggwamna mala bu-nzali Yahudi, Hirədus nda murəm mala bu-nzali Galili, sə mə'eambi Filip nda murəm mala abu-nzali Ituriya andə Tərakonitis; Lisaniyas nda murəm mala bu-nzali Abilini, **2** sə Annas andə Kayafas ka à nda ka apəris məgule. A bákú mənəo ka cau mala Bakuli yiu a ban Yohana muna mala Zakariya abə pədənban a njenza. **3** Yohana ka kutio arə alá mənana a kun Nggeasala Jodan ngga, kə hamnə cau ama, “Wu pwanzali, wu deki bu wun arə acaubikea ma'wun, bəà pakka wun batisəma, ace mənana Bakuli 6è twala wun ban acaubikea ma'wun ngga.” **4** Kəla mənana à giləi abə Maləmce mala Ishaya məbəngnəa mala Bakuli dəidyal ama: “Gi bəewa kə tunəban abə pədənban a njenza ama, ‘Wu giləki tanjar mala Mətalabangjo; Wu tsək atanjar bəà cam pərapəra ace. **5** Koya batüliban ngga à nə lumsəi, koya nkono andə muna nkono ka à nə bəbbəriki. Atanjar məkarke ka à nə

sārēia, aban mana gwangding- gwangding ngga dēmba pangjnēia ka. **21** Lang à ndarə pakki à nè giləkia bəà nong pàling. **6** Sə ɓwapəndəa abwabundəa kat batisəma, sə Yesu gbal ka à kat ka nè sən amsəban mala Bakuli!” **7** Yohana pangjnēi wi batisəma, sə nda ban pak hiwi ka, ne abwabundəa mənana à kə yiu a baní bəà kara kùli mənna, **22** Bangjo Məfele sulə amurí pakkia wia batisəma ka ama, “Wun amuna nə nggunrəu kəla kutu. Gi Bakuli pur nə kùli na baffu, yan sangsə kir wun ama bəà wu banggi ama, “A nda Munem mənana ən nggə earceo ka, nggea bumlulla mala Bakuli mənana kə yiu ban kə boaram a rəo kərkár.” **23** Yesu ka ndanə ka? **8** Wu pusə ɓealə mənana nè ləmdə ama pələə kəla lumi-tàrū sə titə túró mala Bakuli. wu pwanəna'nzali, wu nyinqjənà acaubikea Abwana twali ama yì ka, nda muna mala Yisəfu. ma'wun ngga. Wu kəa twali ama do ma'wun Yisəfu ka nda muna mala Heli, **24** Heli nda muna kəla aməkau mala Ibərayim ngga nè amsə wun mala Matat, Matat nda muna mala Lawi, Lawi dang. Ən nggə na wun ama abalə atali man nda muna mala Melki, Melki nda muna mala ngga, Bakuli nè ganda loasəi Ibərayim aməkau. Janayi, Janayi nda muna mala Yisəfu. **25** Yisəfu **9** Ko ado ka kun bero na a tərta anggun. Koya nda muna mala Matatiyas, Matatiyas nda muna nggun mənana pà nè pusə ɓəle məboarne raka mala Amos, Amos nda muna mala Nahum, à nè kasəi à nè turi a bəsa.” **10** Ɓwabunda pələə Nahum nda muna mala Esəli, Esəli nda muna dì Yohana ama, “Sə mana ado səm nè pa?” mala Naggai. **26** Naggai nda muna mala Ma'at, **11** Yohana earia wia ama, “Bwa mənana kat Ma'at nda muna mala Matatiyas, Matatiyas nda ndanə adaura bari ka, bəà nyesə ɓe bəà pè bwa muna mala Semeyi, Semeyi nda muna mala mənana pa noi raka. Bwa mənana nə girlina ka, Yosek, Yosek nda muna mala Yahuda. **27** Yahuda bəà pè abwana mənana à pa noi raka.” **12** Ama'ak nda muna mala Yoanan, Yoanan nda muna boalo-cemi gbal ka à yiu ama bəà pakkia wia mala Resa, Resa nda muna mala Jerubabel, batisəma. Pələə à dì ama, “Maləm, mana səm nà Jerubabel nda muna mala Shalтиyel, Shalтиyel pa?” **13** Yohana pələə nea wia ama, “Wu kəa ak nda muna mala Neri. **28** Neri nda muna mala gır mənana kúti mana à kasəa wun ngga dang.” Melki, Melki nda muna mala Addi, Addi nda **14** Abea soje dì ama, “Sə səm ngga, mana səm nà muna mala Kosam, Kosam nda muna mala pa?” Pələə nea wia ama, “Wu kəa kùmsəkun Elmadam, Elmadam nda muna mala Er. **29** Er kəbwə dang, wu kəa ɓunbī kəbwə cau bəà arəì nda muna mala Jesəwa. Jesəwa nda muna mala dang. Wu do amur kə boalo zongyo ma'wun.” **15** Eliyeza. Eliyeza nda muna mala Jorim. Jorim nda Ɓwapəndəa kwaki kiria, nə tsəkbaləu, à kə ndali muna mala Matat. Matat nda muna mala Lawi. nə ɓabumia ko Yohana nda Kərəsti Mə'amsəban. **30** Lawi nda muna mala Shimiyon. Shimiyon **16** Pələə Yohana earia wia kat ama, “Ən nggə nda muna mala Yahuda. Yahuda nda muna pakka wun batisəma nə mur. Sə ɓeñwa ndakam mala Yisəfu. Yisəfu nda muna mala Yonam. kútiäm nə gulo, nda nè yiu ka. Anggur-nkura Yonam nda muna mala Ilyakim. **31** Eliyakim male ka, ən kárə mə nə parzəia dang. Yì ka, nda muna mala Meliya. Meliya nda muna mala nè yia pakka wun batisəma nə Bangjo Məfele Menna. Menna nda muna mala Matata. Matata andə bəsa. **17** Kwar sarəgir male nda buì. Nè nda muna mala Natan. Natan nda muna mala yia esəki katəra, nè ram məsəsa a bà male, sə Dauda. **32** Dauda nda muna mala Jeshi. Jeshi kwá ka nè pisəi nə bəsa mənana pà nè limgi nda muna mala Obet. Obet nda muna mala raka.” **18** Anggo nə abea cau pas sə Yohana Boaza. Boaza nda muna mala Salmon. Salmon kwarkir ɓwapəndəa sə hamnə Cau Amsəban nda muna mala Nashon. **33** Nashon nda muna abania. **19** Sə lang Yohana gim murəm Hirədus mala Aminadap. Aminadap nda muna mala ace twal Hirədiya, mala mə'eambi, andə acilia Adəmin. Adəmin nda muna mala Arni. Arni ɓealibikea mənana pakkia ka, **20** Hirədus tsəa à nda muna mala Hezəron. Hezəron nda muna bwal Yohana à oasəi a ndàkurban. Məno ka bəà mala Parisa. Parisa nda muna mala Yahuda. caubikea na Hirədus pa amur amənana angja **34** Yahuda nda muna mala Yakupu. Yakupu

nda muna mala Ishaku. Ishaku nda muna mala mala Bangjo mala Bakuli. Cau male akiban Ibərayim. Ibərayim nda muna mala Tera. Tera kat abə nzali məno. **15** Kànigir arə andakpapi nda muna mala Naho. **35** Naho nda muna mala malea, sə koyan ngga ɓwangṣəki. **16** Yesu kutio Seru. Seru nda muna mala Reyu. Reyu nda a Nazarat la mənana gul kam ngga. A pwari muna mala Pele, Pele nda muna mala Eba. Eba Sabbath, pwari usələo mala amə Yahudi ka, Yesu nda muna mala Shela. **36** Shela nda muna mala kutio a ndakpapi kəla mənana pakki ka. Lo Kenan. Kenan nda muna mala Arfakza. Arfakza came nà bal cau abə Maləmce. **17** Pələa à pe wi nda muna mala Shem, Shem nda muna mala Maləmce mala Ishaya Məbangnəa mala Bakuli. Nuhu. Nuhu nda muna mala Lamek. **37** Lamek Lang mənni ka pələa kum ban mənana à giləa nda muna mala Metusela. Metusela nda muna ama, **18** “Bangjo mala Mətalabangjo nda a mala Inok. Inok nda muna mala Jared. Jared muram, acemənana tərnám ɓən hamnə Cau nda muna mala Mahalale. Mahalale nda muna Məboarne a ban amə'tər. Tasəam ɓən yi hamnə mala Kenan. **38** Kenan nda muna mala Enosh. cau mala panzəban a ban abwana mənana à Enosh nda muna mala Set. Set nda muna mala kùria ka. Bəà nyəsəi ante məsəu sənban, sə bəà Adamu, sə Adamu nda muna mala Bakuli.

4 Yesu lùmsə nə Bangjo Məfele, nyàrà̄

Nggeasala Jodan ngga, Bangjo mala Bakuli um nəi a pədənban a njenza. **2** Akanó ka Shetan camarə karəkì nongjo lumi-ine. Abalə aməno yì anonggio ka li kəgir dang. A masələata anongge ka nzala wali. **3** Shetan ne wi ama, “Bà a nda Muna mala Bakuli ka, ne mənia yì tali ka ɓə pələ ndəməo.” **4** Yesu nyəsəi wi ama, “À gilə a Maləmce mala Bakuli ama, ‘Bwa pà nə au nə girlina nəmürəì dang.’” **5** Shetan loassı um nəi a nggea ban mə'dāhre, sə ləmdəì wi anzali-murəm mala banza kat abə ku'biməsəu. **6** Pələa Shetan ne wi ama, “Mə na po arəcandəa malea andə boarbwə malea kat, acemənana à panamia. Mə nə gandə pe koyan mənana ən earce pe wi ka. **7** Sə bəa kū'ndəo, a gusələam ngga, agir man nə duk amo yia kat.” **8** Yesu nyəsəi wi ama, “À gilə a Maləmce mala Bakuli ama, “Peri aban Mətalabangjo Bakuli mo, sə wu kpate yì nəmürəì.”” **9** Shetan nyare loassı um nəi a Urəshalima, kya tamsəi a bong Ndàməgule mala Bakuli, sə ne wi ama, “Bà a nda Muna mala Bakuli ka, ta zurro a nzali. **10** Acemənana Maləmce mala Bakuli bang ama, ““Bakuli nə tsək aməturonjar male aceo bəa yalo caca; à nə mbaləkio a babuia ace mənana wu kəa tul kusəo arə tali raka.”” **12** Yesu nyəsəi wi ama, “À gilə abə Maləmce mala Bakuli ama, ‘Ce a kārəki Mətalabangjo Bakuli mo dang.’” **13** Lang Shetan maləna kārəki Yesu ka, pələa gəshì banì zuku. **14** Yesu nyare a Galili abə rəcandəa

pusə abwana mənana à nda abata parban ngga a gung. **19** Bən hama ama pwari mana Bakuli nə amsə abwana male nəi ka yina.” **20** Pələa kar Maləmce pè mə denyi nia, bunte do. Məsə ɓwəpəndəa mənana a ndakpapi ka kār arə kat. **21** Pələa titə nea wia ama, “Mənia yì cau bá Maləmce mala Bakuli kir wun oè ka, lùmsənà yalung.” **22** Ko yan ngga bang cau məboarne amurí, sə à pak ndali arə sələ nacau male məbbubuki. Pələa à dīban ama, “Nggearà ka, muna mala Yisafu nda man re?” **23** Yesu nea wia ama: ‘Bafo ka wun nə nam mənia yì kun-nacau ka, ama, “Məsonzəo, sonzə ɓamuro!” Dəm ngga wun nə nam ama, “Agir mənana səm ok ama a pakkia a Kapanahum ngga, pea kani a là mo.” **24** Ən nggə bangga wun məsəcəu, kə məbangnəa mala Bakuli pà kàm mənana à earnəi a là male ka dang. **25** Ən nggə na wun məsəcəu ama, amā-lú ndakam pas a nzali Isərayila a nza mala Iliya məbangnəa mala Bakuli a bákú mənana mbulo came pələa tərū nə tsùrū, sə nggea nzal-gula kpa a nzali kat ka. **26** Kat anggo ka Bakuli tasə Iliya a ban kəbwə ateà dang, she a ban bē mā-lú a Zarefat, a bu-nzali Sidon kano kuko. **27** Amədakali ndakam pas a nzali Isərayila a nza mala Elisha məbangnəa mala Bakuli, kat anggo ka Bakuli sonzə kəbwə ateà dang, she kə Naaman, bəri ɓwa Suriya. **28** Abwana mənana kat a ndakpapi ka bumia lúllō lang à ok amənia yì acau ka. **29** Pələa à lo à ramgi ta Yesu, à pusəi anzəm la, à um nəi amur muna-nkono mənana la malea cam amurí ka, ama à nə ramte ɓə

kpa. 30 Kara gya kutio a nre ɓwabundəa, bwal Shiman ama, “Soa waru ɓà kya ban məlime njar male aban o. 31 Pələa Yesu suləo aban ká a mÙr, sə wu túr ndámbú ace bwal nji.” 5 Kapanahum, ɓè la aba bu-nzali Galili. A pwari Shiman eari wi ama, “Bwaməgule, səm mal usələo ka titə kani ɗbwana gír. 32 À ndali nə dù aban tanni, sə ko səm bwal kəgir dàng. Sə kanigìr male acemənana cau male ka ndana acemənana awu nə na ka, mə nə túr ndámbú.” rəcandəa. 33 Abə ndakpapi ka, ɓebwa ndakam 6 Lang à túrna ndámbú ka, à bwal nji lùmsə nə kukwar arəi. Lo mak'zwalo bàng-bàng kə na ndámbú, gandəa ndámbú titə sana. 7 Pələa ama, 34 “O! Mana a alkite arə səm, we Yesu à tunə abia mənana aba be waru ka, ɓèà yi Ɓwa Nazarat. A yiu ace wal səm le? Ən súrnà bwalia wia. À yì lumsə amənia yì awaru bari rao, a nda Ɓwa Məfele mala Bakuli.” 35 Yesu sà ka nə nji, gandəa awaru titə ko a mÙr. 8 Lang arəi ama, “Gír kuno più! Purî ràil!” Pələa kukwar Shiman Bitərus sən mənia yì gir ka, kpa a loasəi me a nzali a ɓadəm ɓwapəndəa kat, pələa ɓadəm Yesu sə na ama, “Mə nda yan sə awu nə purî rài, tsəki wi penye dàng. 36 Ɓwapəndəa came abanam, Matalabangjo, mim ngga mə kat ndali, à kə nea rəia ama, “Ulang ya kanigir nda mə’caubikea.” 9 Yì andə abi ka à ndali nə nda man? Nə nacau sà’arəban andə rəcandəa lakkì mala nji mənana à bwal ka. 10 Anggo gbal məgule sə kə pusə akukwar!” 37 Kara cau mala sə abi amətúró mala Shiman, yia Jemis andə Yesu akiban kat a bu-nzali malea. 38 Yesu pələa Yohana, amuna mala Zabadi ndali. Yesu pələa purî ɓá Ndakpapi kutio a bala mala Shiman. Nkil ne Shiman ama, “Bangciu ɓà kəa pakko dang, Shiman ngga bauwa gandəi nongsəi. Pələa à twal ado ka, ɗbwana na a nə nggə bwalia ɓea zəmbi Yesu ɓà sonzəi. 39 Yesu kū`ndəo amurí sə yiu abanam ngga, anji na dang.” 11 Pələa à yì gim bauwa, pələa bauwa sùlət rài. Kara long nə kpashi awaru a nza, sə à nying koya gir ka, lo ƙàkə banì pea wia girlina. 40 Lang pwari nda rà à o atà Yesu. 12 A ɓekə pwari ka Yesu nda a kpa ka, ɓwapəndəa yiu na aməkwánó dàngdáng, ɓè là. Bè bwa mənana ndanə kwánó dakali ka pələa tsək buì amur koyan ɗabaləia ka, twalia yiu a banì. Lang sən Yesu ka, kara yi bunno a wia ban rəkwana kat. 41 Dəm ngga akukwar ɓadəmbi, sə zəmbi wi ama, “Bwaməgule, ɓà purî rà ɗbwana pas, à kə loasə già ama, “A nda a nə ear ka, a nə gandə twàlám-ban dakali Muna mala Bakuli.” Yesu gimbia, eare ama ɓèà mənia a rəàm ngga, ɓən boarnsari.” 13 Yesu na kə cau dàng, acemənana à sələna ama yì ka, ləmdə buì je, ne wi ama, “Ən earəna, dakali nda Kərəsti Mə’amsəban. 42 Nə tadəmbari ka mo ka à langjónì, ɓà rao malâ.” Ƙàkə banì kara Yesu lo o a ban mənana kəbwa pà kàm raka. dakali malâ. 14 Yesu pələa ne wi ama, “Kəa ne Ɓwapəndəa camara alte. Lang à kuməni ka, à kəbwa ce dàng, bwal njar kyane a ban pəris ɓà ɓariki à nə kàsəkúni acemənana ɓà kəa nyia pelakio; sə wu pa boro mənana Musa tsəa ama dàng. 43 Pələa nea wia ama, “Dumənam púp ɓea pà ka, ace mənana koyan ngga ɓà sələ ama mə hamnə Cau Amsəban mala Domurəm mala rəo sonzəna.” 15 Kat andə amani ka cau amur Bakuli arə aбея lá gbal, acemənana ƙàkə ce sə Yesu akiban, gandəa ɓwabundəa yiu ace ok cau à túräm.” 44 Pələa kutio aban hamnə cau arə male andə kum twalban akwánó mənana a rəia andakpapi, a nzali Yahudi.

5 Bè pwari mwashat Yesu naban came a kun

Garang Jenasaret, ɓwapəndəa nggiki kàrì ɗabaləu aban ok cau mala Bakuli. 2 Məsəi kpa arə awaru bari a kun mur. Amətalea kpashia, à ndaban lakkì andámbú malea. 3 Pələa Yesu eauwe aba waru man mwashat ka, mala Shiman. Ne wi ama ɓà tasə ta waru a ɓá mÙr bəti na kunmur. Pələa dum nə do a waru sə kə kani ɗbwana gir. 4 Lang maləna cau ka, pələa ne

ka. 16 Sə pak ka Yesu kə o arə ban mənana

kəbwa pà kàm raka ace pak hiwi. 17 Bè pwari

mwashat Yesu ka nda ban kanigir, amə Farisi

andə amaləm Nggercau mala Musa mənana

à purkio arə amuna-là dàngdáng ɗabalə abu-

nzali Galili andə Yahudi, andə Urəshalima ka, à

ndakam aban do. Sə Bangjo mala Bakuli ka nda

te ace sonzə amə rəkwana. 18 Aбея ɓwana yiu

nə məkwánó rəwuna, à twali a kala. À ɓariki à

nə kútí nai a bala, à nə nggá nongsəi a ɓadəm

Yesu. **19** Lang à kum njar mènana à nà kútí nai mènana nda tea piú ka le? **35** Pwari na kà yiu raka, ace lakkì mala ɓwabundæ ka, à pøløa à ka, mènana à nà twal bura-mäfela a røia ka. eauwe amur kuräm, à mèn ban, sè à sùlèi andë Amèno yì pwari ka sè à nà gilmùr.” **36** Pøløa nea kala male a fadäm Yesu abalè abwana. **20** Lang wia mènìa yì kanicau ka, ama: Købwø pà nà san Yesu sèn güiliarø malea ka, pøløa ne mèkwánó kun nggubyau mèbøshe, sè nà mbàkìnà m'e ama, “Biam, à twaløno ban acaubikea mo.” **21** nai døng. Bè pè anggo ka, sanèna nggubyau Amalèm Nggurcau andë amè Farisi tita ndali mèbøshe, sè mbàkì mana sannì arè nggubyau nà ɓabumia ama, “Yana mènìa yì ɓwa kà ak mèbøshe ka pà nà ak røarøia andë m'e dang, bancame mala Bakuli ka! Bè Bakuli nèmurè! **37** Sè købwø pà nà so mur anap mèbøshe aba du raka, yana nà twalban caubikea!” **22** Yesu sùrè m'e nà funyi kúni dang. Bè pè anggo ka mür-denycäu malea pøløa dia ma, “Ace mana sè anap mèbøshe mènø ka nà ar du, nà sukkio, wu kà dikiban a ɓabum wun amur man yì cau sè du ka nà ueñà. **38** Mùr-anap mèbøshe ka ka? **23** Mè ye nda kwano kútì ɓì, ɓøà na ama, ‘À aba du mèbøshe sè à nà soé. **39** Sè købwø pà twaløno ban acaubikea mò le’ ko ɓøà na ama, nà nu mur anap m'e, sè nà earce mèbøshe ‘Lo, wu gya?’ **24** Sè ace mènana ɓè wu sølø dang. Acemènana nà na ama, “M'e boaro kútì ama Muna mala Ɓwa ka ndanø røcandæ amur mèbøshe.”

banza nà twalban caubikea ka, mè nè lèmdæa wun.” Pøløa ne mèkwánó røwuna ama, “Lo, twal kala mò o a bala!” **25** Anggo ka kara lo cam nè came a fadëmbia, twal kala mènana nongjo amurí ka, o a bala, kè ɓwangasaki Bakuli. **26** Koyan ngga ndali, sè à kè ɓwangasaki Bakuli. Muria kàrria kàrkár, à na ama, “Sèm sènèna agir gyamiban yalung.” **27** Anzäm man ngga Yesu puro pøløa sèn m'a'k boalo-cemi, lùllèì ama Lawi, dumèna aba mèdanki cemi. Yesu ne wi ama, “Lo, yiu atàm.” **28** Lawi par buì lo, nyinying gibrunda kat o atè. **29** Pøløa Lawi tunø pakkidire mègule mala li girlina ace Yesu a bala male. Sè pas abalè abwabundæ mènana aban li ateà ka am'a'k boalo-cemi na. **30** Sè afea amè Farisi andë amalèm Nggurcau malea nggwani aban alaggana mala Yesu ama, “Palang sè wu kà lili, wu kà nuki agir wunø am'a'k boalo-cemi andë am'a'caubikea, abwana mènana à kà kpata Nggurcau mala Musa raka.” **31** Yesu earia wia ama, “Abwana mènana røia bang ngga à alkuyita mèsonzæo dang, amè røkwana na à alkuyita mèsonzæo ka. **32** Ùn yiu ace tunø am'a'cauboarna dang, Ùn yiu ace am'a'caubikea ɓea nyare aban Bakuli.” **33** Afea ɓwana ne Yesu ama, “Alaggana mala Yohana ka à kà gilmùr, sè à kè pak hiwi tutù. Anggo gbal sè alaggana mala amè Farisi kè pa. Sè amo yì alaggana ka à came arè li sè à kè nu.” **34** Yesu earia wia ama, “Wu nà tsæk agyajam mala bura-mäfela ɓea gilmùr yi

6 A be pwari Sabbath, pwari usøløo mala amè Yahudi, Yesu ar abalè ababan-mësa. Alaggana male kà harki kir mëssa sè à kà bik a ɓabuia à kà she. **2** Afea amè Farisi bang ama, “Palang sè wu kè pak gir mènana boaro ɓea pe a pwari usøløo raka?” **3** Yesu earia wia ma, “Wu malaká bal gir mènana murèm Dauda pe, yì mènana yì andë abwana mana atè nzala walia ka re? **4** Mènana Dauda kutio a Nda mala Bakuli, twal børedi mèfele, mènana nzongcau tsæa ama kà apèris na nèmurøia à nà li ka, pøløa li sè pe abwana mènana atè ka à li.” **5** Pøløa Yesu nea wia ama, “Muna mala Ɓwa ka Mètalabangjo na amur Pwari Sabbath.” **6** A be pwari Sabbath døm ngga Yesu kutio a Ndakpapi aban kanigir. Bè ɓwa nakam mènana buì mèlì wu ka. **7** Amè Farisi andë amalèm Nggurcau mala Musa camarø alta cau mènana à nà tsæk Yesu arè ka. À tsæk wi mèssø à nà sèni ko nà twalban røkwana a pwari Sabbath, pwari usøløo. **8** Sè Yesu ka sùrènà rødenycäu malea, pøløa ne mèbuwuna ama, “Lo, yiu cam a fadäm ɓwapèndæ kat.” Nda lo came abanì. **9** Pøløa Yesu nea wia ma, “Ùn nggø dì wun, mè ye na Nggurcau mala Musa eara sèm ɓè sèm pè a pwari Sabbath? Bèà pak mèboarne le ko ɓøà pak mèbøne, ɓøà amsø yilømu le ko ɓøà kidiki?” **10** Pøløa sènia kàriban kat sè ne mèbuwuna ama, “Sáré buo.” Pøløa sáré buì, kara buì sonzæ àkè bani. **11** Sèama amè Farisi andë amalèm Nggurcau mala Musa ka bumia

lul kàrkár, à tità banggia ràia gìr mènana à nà wun mènana koyan ngga kà bwangsà wun ngga, pak nà Yesu ka. 12 Abalà anonggio mèno ka, acemènana anggo sà akeâ a pwarian bwangsà Yesu o a bum nkono nà kà pàk hiwi. Bankwari ama'bangnèa mè'nyir nà. 27 Sèama èn nggè aban hiwi a ban Bakuli. 13 Ban fana ka tunà bangga wun, wun mènana wu kà oem ngga: Wu alaggana male rambia pôlèa târ lum-nong-bari earce abiwin amèbura, abwana mènana à kà mènana tunèia ama amè'mishan ngga. 14 À nda binamèsè wun ngga, wu pakkia wia mèboarne. ka Shiman (mènana tsèki wi lullèu ama Bitèrus 28 Abwana mènana à kà su wun ngga, wu tsèka ka), andà Andèru (mè'eam Bitèrus), andà Jemis, wia bu. Abwana mènana ce wun kà shiria ka, andà Yohana, andà Filip, andà Batalomi, 15 wu pakkia wia hiwi. 29 Bè bwa kweo a takiro andà Matiu, andà Toma, andà Jemis (muna mala ka, palèi wi be takiro gbal. Sà bò bwa ak nggea Alfiyus), andà Shiman (mènana à tunèki ama daura mo a rò ka, ce a ginèl wi bò twal munabwà mana earkiyi ace la male raka), 16 andà daura mo dàng. 30 Bwa mènana kat zembao ka, Yahuda (muna mala Jemis), sà Yahuda Iskariyoti pe wi. Sà bò koyan twalgir mènana mona ka, (mènana yi kúrkûrò nà Yesu ka). 17 Lang à kàna na ama a nà é dàng. 31 Pakki abwana gir sùlènì mûr nkono ka, Yesu yi came a be palban. mènana a kà earce ama bòa pakko ka. 32 Sà bò à Abea alaggana male ndakam pas aban rambèa. abwana mènana à kà earce wun, à nda wu earki Abwabundà pas mènana à purkio abà nzali cea ka, ya tsèkbù nda wun nà kùmô abalèi? Ko Yahudi, andà Urashalima andà mènana a bu- nggearè "amè'caubikea" ka à kà earce abwana nzali mala amè Taya andà Sidon mana a kun mènana amè'earcea na ka. 33 Sà bò kà abwana nggeomùr ka, à ndakam gbal. 18 À yiu ace ok mènana à kà pakka wun pepè, à nda wun nà cau male andà kum sonzèban mala arèkwana pakkia wia mèboarne ka, ya tsèkbù nda wun malea. Amènana gbal akukwar kà pea wia tanni nà kùmô abalèi? Ko nggearè "amè'caubikea" ka, akukwar purî raia kat. 19 Abwana kat bariki ka anggo sà à kà pa. 34 Sà bò abwana mènana ama à nà je rò, acemènana ræcandà kà puro wu pâkia wia tangna ka, à nda kà amènana wu arèi kà sonzèia kat. 20 Yesu loasè mèsèi sèn kà tsèkbàla wun arèia ama à nda à nà gandà amètè sè nea wia ama: Wu ndanà tsèkbù mala mbwe wun tangnê ka, ya tsèkbù nda wun nà Bakuli wun amè'tèr, acemènana Domurèm mala kùmô abalèi? Ko nggearè "amè'caubikea" ka Bakuli ka ma'wun na. 21 Wu ndanà tsèkbù mala à kà peâ "amè'caubikea" tangna acemènana Bakuli, yì wun mènana wu kà ok nzala ado bòà yi mbwea kat gir mènana à pa ka. 35 Wun ka, acemènana à nà dèmsè wun. Wu ndanà ngga, wu earce abiwin amèbura, wu pakkia tsèkbù mala Bakuli, wun man wu kà bùa ado wia mèboarne. Wu pea wia tangna, sè wu ka, acemènana wun nà ngga oalo. 22 Wu ndanà kà tsèkbàlèu ama à nà mbwe wun dàng. Sè tsèkbù mala Bakuli, wun mana bwapèndà kà tangnakusè wun nà gulo, sà wun nà duk amuna binè mèsè wun, à kà tar wun kèla amèbane, mala Tár wun Bakuli mènana Karban nà Gulo à kà sanggi wun, à kà tunèa wun bealbikea, kat ka. Acemènana yì ka, kà lèmdà bwamuru atàcau mem ngga! 23 Wu pak bumpwasèa a male, ko aban amètèmbu andà amè'bealbikea. mèno yì pwari ka, wu yalke nà banboarnado, 36 Wu duk amè sèn mèsèswatèr, kèla mènana acemènana a kùli ka tangnakusè wun ngga Tár wun ngga ndanà mèsèswatèr ka. 37 Wu mègule na. Anggo sà atárrìà pakki amè'bangnèa kàa wu sèn caubikea mala abwana dàng, sè mala Bakuli. 24 Sèa ma caukwanban na nà wun gbal ka à pà nà sèn caubikea ma'wun wun, wun amèkume, acemènana wu angja dàng. Wu kàa bashi abwana dàng, sè à pà nà dèmba wu kumèna ma'wun yì girikibàn! 25 bashia wun gbal dàng. Wu twalbani, sè à nà Caukwbanban na nà wun mènana wu dèmna ado twala wun banì. 38 Wu pà, sà à nà pà wun gbal. ka, acemènana nzala nà wal wun. Caukwbanban Kàrè mèboarne mènana à pàrrí, sè à dèkèri kà na nà wun mana wu kà oal ado ka, acemènana sukki ka, nda à nà solèa wun ngga. Acemènana wu nà keban, wu nà bùa. 26 Caukwbanban na nà tasau mana wu kàràia abwana nài ka, kà nda

à nà kārēa wun nai ka. 39 Yesu nyare nea wia Yesu à yì zəmbi wi nə ɓabumia mwashat ama, mənia yì kanicau ka: Nte nà gandə bwali nte “Mənia yì ɓwa ka boaro wu bwali wi kàm! 5 Yì gara le? Yia kəm ngga à pà nà kpa a tūli re? ka, kə earce nzali ma'səm, dəm ngga bakkə səm 40 Mə'eauləki gır ka kútí maləm male dàng. Ndakpapi.” 6 Yesu pələa bwal njargula aban Sə ɓwa mənana à kanəni wi gır pepè ka, nà ká andəia. Gbàshinà ban bala ka, ɓwaməgule pa kala maləm male. 41 Palang sə məsəo ueo soje man túr agyajam male ɓeà ne Yesu ama, arə kəkar mənana a məsə bio ka, sə a tsəkiro “Mətalabangjo, kəa pè ɓamuro tanni dàng, arə gbəlang nggun mənana a mò yì məsəu ka acemənana ən kārēa wu kutio a bala mem dàng, dàng? 42 Palang sə awu nə ne mə'eambo ama, 7 Sə ən səni ka ən kārēa mə nə ká a bano dàng. “Mə'eambəam, came mə pyaupo kəkar mənana Bangcau àkà ban mənana a ndakam ngga, sə a məsəo ka,” yi mənana a gandə sən gbəlang guro mem nə kum rəcandəa. 8 Acemənana nggun mana a mò yì məsəu raka? We mə'swarki mim nə ɓamúràm ngga, mə nda abata ɓwa, nə ɓamur! Pusə gbəlang nggun mənana a məsəo asoje a batam. Bè ən ne man ama, ‘O’ ka, nà ka peatu, sə a nə gandə sənban pepè mənana a ká, sə ɓe ən ne ɓwa məno ama, ‘Yiu’ ka, nà yiu nə pyau kəkar mənana a məsə bio ka. 43 Nggun gbal. Bè ən ne guro mem ama, ‘Pak mənia ka’ məboarne pà nà pusə ɓelete məbane dàng. Sə nà pè.” 9 Lang Yesu ok man yì cau ka, ndali nggun məbane pà nà pusə ɓelete məboarne gbal kərkár, pələ rəi aban ɓwabundəa mənana à kə dàng. 44 Koya nggun ngga à kə súrəi arə ɓelete. yiu atè ka, nea wia ama, “Ən nggə na wun, ən Abwana kə tükì ɓela-vwari arə nggun-zwe dàng, malaká kum güiliarəu məgule ulang man aba ko ɓela-nbəu abaləa ankwicki dàng. 45 Bwa nzali Isərayila dàng!” 10 Lang abwana mənana à məboarne ka, məboarne mənana lùmsə ɓabumi túriá à nyarəna a bala ka, à kya kum guro man, ka, nda kə puro a kúnì ka. Sə ɓwa məbane ka rəi báng. 11 A nzəmi bəti ka, Yesu o a la mənana kə pusə məbane mənana lùmsə ɓabumi ka. Gır à tunaki ama Nayi ka. Alaggana male andə mənana lùmsə ɓabum ɓwa ka, nda kə pur a abwabundəa kərkár o atè. 12 Lang gbàshinà kun kúnì ka. 46 Ace mana sə wu kə tunəam ama, la ka, à je andə abea ɓwana mənana à twaləna “Mətalabangjo, Mətalabangjo,” sə wu kə pak lú-məlagga à nə nggə purni ka. Yì lí ka ndà kə gır mənana ən bangga wun ngga dàng? 47 Bwa muna-ɓwabura mwashat a bu nggè. Sə nggè mənana kə yiu abanam, kə kwakikiri arə cau ka mā-lú na. Ɓwabunda pas mənana a le ka à mem, sə kə tsəi aba türó ka, mə nə ləmdəa wun puro atè. 13 Lang Mətalabangjo sən ɓwama lang sə ɓwe pa. 48 Yì ka, nda kəla ɓwa mənana man ngga, məsəswatər male bwali, pələa ne wi nə ɓak bala male ka, təm tūli məlime, sə kwakita ama, “Ce a fua dang!” 14 Pələa kutio tsək bui kusefə amur tali. Lang mür longja yiu akiban arə kal-lú. Amə twal lú pələa à cam gəs. Sə Yesu ngga, mürbangja yi wal ɓa man, sə ko dəurə na ama, “Lagga, ən nggə no ama wu lol!” 15 Lú dang, acemənana à kwákítə amur tali. 49 Sə kara lo dum nə do, tita nacau, pələa Yesu nyəsəi ɓwa mənana ok cau mem sə tsəi aba türó raka, pe nggè. 16 Ko yan ngga gir nî karmuri, pələa à nda kəla ɓwa mənana ɓak bala amur sala, ko ɓwangṣə Bakuli, à kə na ama, “Bè məbangnəa təm kusəi raka. Lang mürbangja yi wal mənia məgule pusəna rəi aban səm. Bakuli yina ace yì bala ka, kara bala kanggia kpa gbərərəm.

7 Lang Yesu maləna banggi abwana amənia yì acau ka, pələa kutio o a Kapanahum. 2 Abə mənia yì la ka guro mala ɓe ɓwaməgule soje mala amə Roma, mənana earkiyi ace raka, nongkwánó yi bwali kun-lú. 3 Sə lang ɓwaməgule soje man ok ce Yesu, túr abwana-məgule mala amə Yahudi a barí, ɓeà zəmbi wi ɓe yiu ɓe yì twali guro male ban rəkwana. 4 À yiu a ban

Yesu pe ka, akiban aba nzali Yahudi andə acili alá mənana à kàrì banì ka. 18 Alaggana mala Yohana yi banggi wi agir mənana kat Yesu pea ka. Pələa Yohana tunə abwana bari ateà, 19 sə tasaia aban Mətalabangjo ɓeà kya ci ama, “A nda Kərəsti Mə'amsəban, mənana səm nggə kundə ka le, ko ɓe səm kundə ɓeewa dàng?” 20 Lang abwana man yina aban Yesu ka, à yì

na ama, "Yohana Məbatisəma túr səm a bano, wu ta'nggwam dang; səm tuka wun nggyal ɓua-ɓè səm yì dio ama, 'A nda Kərəsti Ma'amsəban lú, sə wu ɓua dang!'" 33 Yohana Məbatisəma ka mənana səm nggə kundə ka le, ko ɓè səm yiu kə li nsəmo dang, kə nu mür-anap dang. kundə ɓeɓwa dang?" 21 Àkè banì Yesu twalia Sə wu na ama, "Ndanə kukwar atè." 34 Muna abwana pas ban akwánó andə arəpangŋa malea, mala Ɓwa yiu kə li, kə nu, nyare wu na ama, pusəki akukwar arə abwana, sə mən məsə ante. "Wu sən nggea mə'lígula, mə nukiagir, gyajam 22 Pələa ne abwana mənana Yohana túriá ka mala amə'ak boalo-cemi andə 'amə'caubikea.'" ama, "Wu nyare wu kya banggi Yohana agir 35 Kat andə amani ka sələe mala Bakuli ka, yi mənana wu sən andə mənana wu ok ka. Ante ləmdə rəi məsəcau na abalə atúró mala abwana kə sənban, aman à gbakəri a kusaia ka à lo à mənana à é ka. 36 Bè ɓwa abalə amə Farisi tunə kə gya, aməkwánó-dakali ka à kə twalia wia Yesu arə girlina pwarikpəra. Pələa Yesu wari a ban dakali malea, amakir'ara kə okban, à kə ɓala mala ɓwa Farisi man kya do aban li. 37 A là loasə alú, sə Cau Amsəban ngga à kə hamnəi a məno ka ɓè ɓwama nda kam mənana à súrəi nə ban amə'tèr. 23 Ɓwa mənana makgır cau mem do aba caubikea, mā-gyataraū na ka. Lang ok raka ndanə tsəkbu mala Bakuli!" 24 Anzəm o ama Yesu nda ban li a ɓala mala ɓwa Farisi ka, mala abwana mənana Yohana túriá ka, Yesu titə yiu nə muna-dù mə'boarjamnì mana à lumsəi nea ɓwapəndəa acau amur Yohana ama, "Lang nə mürú mə'rəmboarne, mana kúrè candə ka. wu puro wu wari a ban Yohana aba pədəfanban 38 Yiu yi kündə nə ban akusə Yesu a nzəmi, sə a njenza ka, mana gir nì nda wu waria səne? kə ɓua; liu anzəm kusə Yesu nə mərəm, esəkia Ndərdangŋa mənana gung kə dəurəki ka nda le? nə nyang mürí, sə kúria arəi nə abui; camarə Awo! 25 Sə ɓè nda raka, mana wu waria səne? jeki akusə Yesu tütù nə mburkuni, sə kə hasəia Bè ɓwa na mənana makki adaura məboarne arəi nə mürú mə'rəmboarne. 39 Ɓwa Farisi mənana ka le? Awo! Abwana mənana à makkiyi adaura tunə Yesu arə girlina ka sən mənia ka. Pələa na məboarne sə à nda aba banboarna mala kume nə ɓabumi ama, "Bè ɓwa man ngga məbangnəa ka, à nda malea a palta. 26 Sə mana wu waria mala Bakuli na ka, ɓè súrónà rə ɓwa mənana səne? Məbangnəa mala Bakuli na le? E, ən nggə jekiyi rəi, sə koya ulang ɓwama nda man ngga, na wun, yì ka, kútì məbangnəa mala Bakuli. acemənana mə'caubikea na." 40 Yesu eari wi 27 Yohana nda ɓwa mənana Maləmce bangcau ama, "Shiman, mə ndanə cau mənana mə nə amurí ama: "Mə nə tasə maturonjar mem ɓè ako no ka." Pələa pe eare ama, "Nam ce, Maləm." dəmba, mənana nə giləkio njargula sə a nə yiu 41 Yesu ne wi ama, "Bè ɓwa kə kpata abwana ka." 28 Ən nggə nə wun, abalə abwana mənana ɓari tangna. Bwa mwashat ka ak məsəboalo kat à ɓelia a ɓanza man ngga, ƙəfwa pà kàm kútì gbəman-tongno, sə ɓeɓwa ka lumi-tongno nda Yohana na gulo dang. Səama ɓwa mənana nda ak ka. 42 Yia kəm ngga à ganda mbwe ka tangna məkyauwe kat abata Domurəm mala Bakuli ka man dang. Məpa-tangna pələa twalia wia ban ndanə gulo kútì." 29 Ɓwapəndəa kat, ko nggeara məno yì atangna ka. Sə ado ka yana abaləia nə amə'ak boalo-cemi, lang à oangŋa cau mala earce nə kutibani?" 43 Shiman eari wi ama, "A Yesu ka, à ear kat ama, njargula mala Bakuli səne mem ngga ɓwa mənana tangna male kpəm ka məboarne na, acemənana Yohana nə pakkia sə à twali wi banì ka." Yesu ne wi ama, "Yàwá! wia batisəma. 30 Sə amə Farisi andə amaləm A nani pepè." 44 Pələa pələ rəi a ban ɓwama nggurcau ka à ginə kàné mala Bakuli mənana man, sə ne Shiman ama, "A sən mənia yì ɓwama acea ka, acemənana à ɓinə ama ɓè Yohana ɓè ka? Ən kutio a ɓala mo, a pam mur lákkí akusəu kəa pakkia wia batisəma dang. 31 Yesu lidəmba dang. Sə ɓwama man ngga liupam akusəam nə nə cau ama: Arə man sə mə nə kànì abwana mərəm male. Sə kə esəkia nə nyang muri. 45 mənana a nza man ngga? À nda kəla mana? 32 A gingsəam nə nu kunam dang, sə mənia yì À nda kəla amuna mənana à do a kun limo, à kə ɓwama ka, kutio mem məni dār ka, ko auləa akia rəia cau ama: "Səm twangga wun ntetu, sə tù kúni arə nu ka kusəam dang. 46 A hasəam

mùrú a bameram dàng, sè yì ka, hasèam mùrú ama: “À nè soa mèsèia, sè à pà nè sèn kégir m'rèmboarne arè akusèam. 47 Ace mani ka, èn dàng; À nè kwaki kiria aban okban, sè ce pà nè ngga, lèmdè ama, acaubikea mègule male ka à kanicau: Mèsèbeale ka nda cau mala Bakuli. 12 twalèni wi bania kat. Sè bwa mènana à twali Amèsèbeale mènana à kpa mur njargula ka, à wi banì bëti ka, earcearèu male gbal ka nda nda ka abwana mènana à ò, sè Shetan yiu yì bëti.” 48 Yesu pàlèa ne bwama mèno ka ama, “À pwan cau mènana a babumia ka, ace mènana twalèno ban acaubikea mo.” 49 Acili abwana bëà këa pà bameria bëà kum àwá ka dàng. 13 mènana a ban li ka, a tità nea rëia ama, “Man yì Amènana à kpa amur tali ka, à nda ka abwana bwa ka nda yana, mènana kë ganda twalban mènana à ok cau ka, à è nà bumpwasèa, sè cau caubikea ka?” 50 Pàlèa Yesu ne bwama mèno kum kutio a babumia dàng. Pabamuru malea ka ama, “Pabamuru mô amsèno; o atà dorèpwala banì sau dàng, pwari kärkiban yiu ka kara à mô.”

8 Tù anzèm man ngga Yesu gya arè alá mègulke andè amuna-là dàngdàng aban hamnè Cau Amsèban mala Domurèm mala Bakuli. Alaggana male man lum-nong-bari ka, à nda atè. 2 Abeamamèna mènana à pusè akukwar arèia sè à twalia wia ban arèkwana ka, à nda gbal atè. Amènìa yì amamèna ka à nda ka Maryamu (mènana à tunèki ama Bwa Magdala), mana à pusè akukwar tongno-nong-bari arèi ka, 3 andè Joana mälá Kuza, mènana kë denyi nè bala mala Murèm Hirèdus ka, sè Suzana andè acilia pas. À kë pakki Yesu andè alaggana male gasha nà agirkuma malea. 4 Lang bwabundèa na arè ramba sè abwana na rè purkio arè alá dàngdàng aban yiu aban Yesu ka, Yesu pàlèanea wia mènìa yì kanicau ka: 5 Bè m'rya waria feale. Nda ban kok mèsèbeale ka, afeia sukkio amur njargula. Abwana parkia a bakusaia sè amuna-nyal mana a kùli ka à yì tarkia. 6 Abeasukkio amur tali, lang à purna ka kara à ime, acemènana à kum banpwala dàng. 7 Aman sukkio abalè azwe, sè à gulo andèia ka, kara zwe sorèka. 8 Sè aman ngga à sukkio amur nzali mèboarne. À puro, à gulo, à kya bëla, komayenani ka pusè bële kùtì mènana à beali ka kusè gbèman. Yesu bangjèna mènìa yì cau ka, pàlèa loasè gi na ama, “Bwa mènana ndanè kir okban ngga bë ò.” 9 Alaggana mala Yesu dì ama, mana nda bá mènìa yì kanicau ka. 10 Pàlèanea wia ama: Wun ngga à pana wun surè gir bá sèmbèra mala Domurèm mala Bakuli. Sè malacili abwana ka, èn ngga nea wia nè kanicau ace mènana bëà lùmsè cau bá Malèmcè mènana

à nda ka abwana mènana à ak cau mala Bakuli, sè nènzèmò ka adenyicau mala dobanza andè alta kume, sè bumpina arè kum banboarnado mala gîr banza, yi tsøia ko à bël dàng. 15 Sè amèsèbeale mènana a nzali mèboarne ka, à nda ka abwana mènana à ok cau sè à bwali nà babum mèboarne mèbafoe ka. À lidèmba abà gandèrèu, sè cau pusè bealu mèboarne abalèia. 16 Bwa pà nà tsèk bësa a pitèla sè nà kùmsèi wi nkenye amurí, ko nà oasèi a tøta gado dàng. Nà gyari a kùli ace abwana mènana à nà kútì ka bëà sèn tålaban. 17 Kégir pà kàm a sèmbèra mènana à pà nà pusè ce raka, sè kégir pà kàm mènana à nà gîr ce, mènana à pà nà surè ko té pà nà pur raka. 18 Wu tsèkiru arè gir mènana wu kë ok ka. Bwa mènana ndanèi ka, à nà tsèki wi bë amurí. Sè bwa mènana pànèi raka, ko mènana kë sèni kala ndanèi ka, à nà é arè. 19 Pàlèa nggea Yesu andè am'eambi yiu a bani, sè ace lakkì mala abwana ka à bwali bani dàng. 20 Pàlèa bëbwa ne Yesu ama, “Nggo andè am'eambio ka, à nda ban came a nza, à kë earce sèno.” 21 Yesu nea wia ama, “Nggem andè am'eambam ngga, à nda ka bwana mènana à kë ok cau mala Bakuli sè à kë tsèki abà túró ka.” 22 A bë pwari mwashat Yesu ne alaggana male ama, “Wu fani sèm nà eauwe a bë nkaring nggeomùr.” Pàlèa à eauwe a waru aban ká. 23 À nda rà o ka, Yesu koa ntulo. Kara nggea gung mècandæ longjèna búa a nggeomùr, bë kongsèna waru. Yia ka à nda abà nggea tanmi mègule. 24 Alaggana wario à kya loasèkì a ntulo ama, “Bwamègule, Bwamègule, sèm ndo sèm nà kol!” Yesu lo pàlèa sà arè gung

andə mur mənana gung kə loasəki ka. Kara sə bangciu pakkia wia. **36** Abwana mənə à sən gung kur kəkəs, ban nyare pwal dəong. **25** Yesu gir n̄i nə məsəia ka, à kanî abwana ce pusəo pələa d̄i alaggana male ama, “Gūliarəui ma'wun mənana à pusə akukwar arə mənia yì bwa ka. nda ke?” Bangciu pakkia wia, à ndali pələa à d̄i **37** Bwabunda mənana kat a bu-nzali məno mala rəarəia ama, “Ya bwa nda man, mənana sa arə amə Gerasin ngga, à zəmbi Yesu ama bə upi gung andə mur, pələa à oki wi ka!” **26** Yesu andə nzali malea, acemənana bangciu pakkia wia alaggana male samsəa à yälli nggeomr Galili kərkár. Lang Yesu eauwe a waru, n̄e nyare n̄o à kya kpasha a bu-nzali mala amə Gerasin. **27** ka, **38** bwa mənana akukwar purī rəi ka zəmbi Lang Yesu n̄e eauwe a nza ka, kara bə bwabura wi ama, n̄o o atè. Sə Yesu binəe, ne wi ama, **39** ndya, mənana ndanə akukwar arə ka. Bwabure “Nyare a la ma'wun kya na ce nggea gır məgule pur aməno yì la ka. Bwabure ka banì sauwuna mənana Bakuli pakko wi ka.” Pələa mənia yì oasa agir-nggūrəu arəi dəng, sə dukiyi a bala bwa ka nyare o a la malea, camarə bang ce dəng, akiyi rəi abalə abembe. **28** Lang n̄e sən gır mənana Yesu pakki wi ka. **40** Lang Yesu Yesu ka, kara mak'zwalo bàng-bàng, yi kpa a nyarəna ka, bwabundəa gingsəi, acemənana ədəmbi, loasə gi kərkár ama, “Mana ən pakko, à nda ban kundəe. **41** Pələa bəbwa, lülləi ama Yesu, Muna mala Bakuli mana Karban kat ka? Jarus, əwaməgule mala Ndakpapi, yiуi kpa a Ən nggə zəmbo, kəa pam tanni dəng!” **29** Ne ədəm Yesu, kə buakia rəi ama bə yiu atè a bala anggo acemənana Yesu angjəna dəmba sərənà male, **42** acemənana kə məboarnsarile mwashat amənia yì akukwar ka bəà purī rə mənia yì bərəbər, mənana ndanə apələa lum-nong-bari bwa ka. Kusə pas ka abangjо məbane man ka, kúni malanə kùrmsəo. Yesu bwaləna njargula kə lo arəi. Sə kat andə amani ama abwana n̄e aban ká, bwabundəa mənana lo atè ka nggiki takə akusəi andə abui n̄e anko andə ansolo, kərkár. **43** Bə əwama nda abaləia, mənana pak sə à n̄e tamsə abwana bəà yälli ka, n̄e kasəki apələa lum-nong-bari nkila na aban sukkiō arəi. ansolo, n̄e əfungia anko. Pələa akukwar n̄e Mal girkuma male a ban aməsonzəo, sə kəbwa um nəi a babondo. **30** Yesu d̄i ama, “Lülləo a gandə sonzəe dəng. **44** Əwama man kar nə mana?” Pələa eare ama, “Lulləam nda Pas.” nzəm Yesu, je kun daura male, anggo ka kara Bang anggo acemənana akukwar pas sə à kütí a sukkiō mala nkila male came. **45** Yesu dəban rəi. **31** Akukwar n̄i camarə zəmbi Yesu ama bəà ama, “Yana bwe jem?” Koyan ngga na ama kəa tasəia aba tülü-tätəkətə, yì tülü-bəsa dəng. ndà dəng. Pələa Bitərus na ama, “Bwaməgule, (Abyssos g12) **32** A girəi bania anggo ka, nggea bwabundəa kärəio abaləu, sə à kə ramgio, sə a domwan mala atəmbərəm-bala ndakam, aban kə dəban ama, “Yana bwe jem?”” **46** Sə Yesu ka likiali a bum-nkono. Akukwar n̄i zəmbi Yesu bang ama, “Bə bwa jenam, ən sələa, acemənana ama bəà earia wia bəà kya kutio arə atəmbərəm- ən ok rəcandəa puro arəàm.” **47** Lang əwama bala məno, pələa earia wia bəà kyane. **33** Lang man sənəni te ndo n̄e pur ka, puro rəi kə bəla, akukwar purī rə mənia yì bwa ka, à kya kutio yi kpa a ədəm Yesu. A bəməsa bwabundəa kat, arə atəmbərəm-bala. Kara domwan man kat bang tər gir mana tsəi sə je Yesu, anda kúmó gibile n̄e mire a pal nkono à kya bunno a kun mənana kum rəpwala àkə banì ka. **48** Sə Yesu gwanyi ma'dāhre, à sukkiō aba anggeomr, à ko ne wi ama, “Boarnsarilem, gūliarəu mō arəàm kat à wu mbətəp. **34** Lang amə'yál atəmbərəm- twaləno ban rəkwana mò, o aba rəpwala.” **49** bala sən gır mənana kumban ngga, à sarəa mire Yesu na arə nacau piú ka, bəbwa pur nə bala aban o, à kya bangce a la andə acilia ban aba mala Jarus, yì əwaməgule mala Ndakpapi. Yi bu-nzali məno. **35** Bwabunda puro aban ká ne Jarus ama, “Boarnsarileo pangjəna lú. Kəa sən gır mənana kumban ngga. Lang à yina a pe Maləm tanni bəà dəng.” **50** Lang Yesu ok ce ban Yesu ka, à yì kum mənia yì bwa mənana ka, ne Jarus ama, “Bangciu bə kəa pakko dəng, akukwar purī rəi ka, aban do a ədəm Yesu n̄e we ka tamsə fabumo, rə munio n̄e malâ.” **51** agir-nggūrəu arəi, denyicau male nyarəna arəi, Lang à yì bwaləna bala mala Jarus ka, Yesu eari

kəbwə kutio atè dāng, she kə Bitərus, sə Yohana mala Yesu man lum-nong-bari ka, à sungjo a andə Jemis, sə tár muna andə ngge. 52 Anggo ka baní à yì ne wi ama, “Deki bwabundəa bəa o bwapəndəa kat à nda rə bua sə à kə keban ace. arə amuna-là, bəa kya alta girlina andə ban Yesu nea wia ama, “Wu kəa bua dāng, muna nongjo, acemənana ban mənia səm ndakam ka wu dāng, nda a ntulo!” 53 Kara à oali oalo ngga babondo na.” 13 Sə Yesu ka nea wia ama, kyauwikiban, acemənana à saləna ama muna ka “Wu pea wia girlina bəa li.” Pələa à ne Yesu wuna. 54 Pələa Yesu bwal muna a garabui, sə na ama, “Kəgir mənana səm ndanəi ka, kə bəredi ama, “Munem, lo!” 55 Yiləmi muna kara nyare, tongno nda andə amənji bari. She bə do ama sə par bui lo cam nə came. Yesu pələa nea wia bəa səm kya kur girlina ace bwabundəa man ama, bəa pe wi girlina bəa li. 56 Atár muna andə kat ka.” 14 Aburana mənana a banı ka à bwal ngge ndali kərkár. Pələa Yesu nunkiria, ama á-tongno. Pələa Yesu ne alaggana male ama, bəa kəa ne kəbwə ce gir mənana kumban ngga “Wu tsəia bəa do mbop-mbop lumi-tongno-tongno.” 15 Anggo sə alaggana tsəia, koyana le ka dum nə do. 16 Yesu twal abəredi mənia tongno andə anji bari ka, pələa loasə mürí a kùli pak yàwá, sə bwanggi, pə alaggana male bəa gaki bwabundəa. 17 Yia kat à li à dəmngya. Alaggana pwan cili abwangine mənana à ueo ka arə azace lum-nong-bari. 18 Bè pwari ndakam Yesu ka nda ban pak hiwi nəmurəi, sə alaggana male yiu atè, pələa dia ama, “Bwabunda kə na ama, Mə nda yana?” 19 À eari wi ama, “Abea bwana ama a nda Yohana Məbatisəma, abea ka ama a nda Iliya, məbangnəa mala Bakuli, sə abea ka ama a nda bəe məbangnəa mala Bakuli atà mənana a pwarian ngga, mənana nyare yiu nə yiləmu ka.” 20 Yesu nyare dia ama, “Sə wun, a bangje ma'wun ngga, mə nda yana?” Bitərus eare ama, “A nda Kərəsti Mə'amsəban mənana Bakuli turi ka.” 21 Yesu nunkiria nə rəcandəa ama, bəa kəa ne kəbwə dāng. 22 Pələa na ama, “Duməna püp Muna mala Bwa nə kum tamni arə agir pas, sə akapana, andə agbani pəris, andə amaləm Nggurcau ka à nə əinəi. À nə walui, sə abə taruià nongjo ka nə lo nə yiləmu.” 23 Pələa nea abwana kat ama, “Bwa mənana kat kə earce yiu atàm ngga, nə əinə bamúri, nə twal nggun-gangndəi male ko aya pwari ka nə kpatam. 24 Bwa mənana kə earce amsə yiləmi ka, nə dwanyibani, sə bwa mənana turta yiləmi acem ngga, nə amsəi. 25 Mana gir nì nə puri bwa yi mənana bəa kum banza kat, sə dwanyi yiləmi ko yiləmi kidiki ka? 26 Bə kəsəkyə kə pakki bwa arəam sə arə cau mem ngga, kəsəkyə nə pakki Muna mala Bwa arəi, a pwari mənana nə yiu nəi, abə boarbwə male andə boarbwə mala malea. 12 Lang pwari mala nə kpa ka, alaggana

9 Yesu tunə amə'mishan male mənana lum-nong-bari ka, sə pea wia rəcandəa andə gara amur akukwar kat sə bəa twalban rəkwana. 2 Pələa tasəia bəa kya hamnə ce Domurəm mala Bakuli, sə bəa twali abwana ban rəkwana. 3 Nea wia ama, “Wu kəa twal kəgir a bu wun ace gya ma'wun dāng. Wu kəa twal gara-gya, ko luru, ko girlina, ko boalo, ko abea agir-nggūrəu dāng. 4 Koya bala wu sulə kam ngga, wu kəa deki balae dāng, she bəa wu nyìngjənà le ka. 5 Sə bəa abwana ak wun raka, bəa wun nə nying le ka wu kətəri tú mənana a kusə wun ngga, acemənana bəa nakún wun amúrià.” 6 Pələa à lo à ara arə amuna-là aban hamnə Cau Amsəban andə twali abwana ban rəkwana a koya ban. 7 Hiradus, murəm Galili ok ce agir mənana à kə pak kat ka, muri zurəi, acemənana abea abwana kə na ama, Yohana nda à loasəi a bembə ka. 8 Abea bwana ka à kə na ama Iliya məbangnəa mala Bakuli nda yi pusərəi ka, nyare abea ka ama, bəkə məbangnəa mala Bakuli mənana a pwarian ngga nda long nə yiləmu ka. 9 Hiradus ka bang ama, “Yohana ka ən tsəia à kasə mealı, sə yana bwe nda mənia dəm ən nggə oki amənia yia acau amurí ka?” Pələa alta sən Yesu. 10 Lang amə'mishan nyarəna ka, à yì banggi Yesu agir mənana kat à pak ka. Pələa umia, yia nəmurəia, a bəa la mənana à kə tunəi ama Beseda ka. 11 Bwabunda ok ce, kara à pwan rəia à o atè. Yesu gingsəia, sə nea wia cau amur Domurəm mala Bakuli, sə abwana mənana à yiu sə à nda abə rəkwana ka, twalia wia ban arəkwana malea. 12 Lang pwari mala nə kpa ka, alaggana

Tárrí andə mala aməturonjar məfele ka. 27 Ón ɓè kəgìr? Nè ngga ká a ya pwari sə mə nə nggə ngga bangga wun məsəcau, afea ɓwana mənana twal gandərəu nə wun?" Pələa ne ɓwabure ama, à nda ban came kani ka, à pà nè wu dàng, "Yinə munio kani." 42 Lang muna longjəna she bəà sənəna Domurəm mala Bakuli ka." 28 aban yiu ka, kara kukwar loasəi gwarri a nzali, Kəla anzəm nongjo tongno-nong-tárú, mənana turi abə məbūlbul mə'kərər nì. Pələa Yesu Yesu nakiy় acac man ngga, tunə Bitərus andə pyau kukwar, kukwar purī rə muna, sə Yesu Yohana andə Jemis, pələa à eauwe amur ɓe nyesəi pè tárrí. 43 Yia kat ka à ndali nə gulo nkono ace pak hiwi. 29 Lang nda rə pak hiwi ka, mala rəcandəa mala Bakuli. Lang ɓwabundəa ɓaməsəi twalo nggadí, sə agir-nggürəu male ka kat nda rə ndali nə agir mənana Yesu pè ka, ne à pwasə tyal-tyal, kəla linzama mala tǎlaban. alaggana male ama, 44 "Wu kwaki kir wun arə 30 Kara abwana bari, Musa andə Iliya yiu, à kə cau mənana mə nə bangga wun ado ka: Muna nacau nəi. 31 À pusə rəia abə boarbwə mala mala Bwa ka à ndo à nə me a babù abwana kùli, aban nacau andə Yesu. À bang cau amur aməbinə məsəi." 45 Sə alaggana ka à súrə bá lú male, mənana nə yia lùmsəo a Urəshalima mənia yì cau ka dàng. Ceì səmbərəia wia à ka. 32 Sə Bitərus andə abí ka à kongṛa malea ganda bwalte dàng, sə bangciu pakkia wia bəa a nggea ntulo. Lang məsəia nə sa ka, à sən dì amurí. 46 Makgìr lo abalə alaggana mala Yesu boarbwə mala Yesu andə abwana mənia bari amur koyana abaləia nda ɓwaməgule kat. 47 aban came andəi ka. 33 Lang amənia yì abwana Yesu súrénà denyicau malea, pələa loasə ɓe nda ban nying Yesu à nə o ka, Bitərus pələa muna tamsəi a nkanggari, 48 sə nea wia ama, ne wi ama, "Bwaməgule, ndanə boaro mənana "Koyana sə bə ak muna kəla mənia ace lulləam səm nda kani ka. Səm nə gilə agumli tárú, ngga, angjənam, sə ɓwa mənana em ngga, mwashat ka nda aceo, mwashat ace Musa, sə angjəna Tárrám mənana tasaam ngga. Bwa mənia mwashat ka nda ace Iliya." Sə yì ka, súrə mənana kutibəni kat a nongsəmúrū abalə wun cau mənana nakiy় ka dàng. 34 Nda aban nacau ngga, nda ɓwaməgule ma'wun kat." 49 Pələa più ka, pərbang suləo gır mūrià, pələa bangciu Yohana ne wi ama, "Bwaməgule, səm sən bəbwə pakkia wia mənana pərbang yì gır mūrià ka. 35 aban pusə akukwar nə lùlləo sə səm ne wi bə Gì Bakuli pur nə bá pərbang na ama, "Mənia came, bə kəa pè dàng, acemənana pà abalə səm ka Munem na, nda mənana ən tarri ka, wu dàng." 50 Yesu ne wi ama, "Wu kəa tamsəi dàng, kwaki kir wun arə." 36 Lang giu nanacau ka, ɓwa mənana pà a nggaro nə wun raka, ma'wun kara à sən Yesu nəmūrə. Alaggana man bwal ce na." 51 Lang pwari mənana Yesu nə nyarni aban arəaraia, à ne kəbwə ce gir mənana à sən abalə o a kùli gbashinà ka, Yesu tsək muri aban ká a anongge ka dàng. 37 Ban fana ka, lang Yesu Urəshalima. 52 Pələa tasa ama'na-túrbān à aki andə alaggana mənia tárú sùlánì mûr nkono dəmba aban ká a bə muna-là mala amə Samariya ka, ɓwabundəa yiu rambəa a ban Yesu. 38 Bè bəà kya giləki ban-suləo. 53 Sə abwana mala ɓwa abə ɓwabundəa loasə gì ama, "Maləm! Ón məno yì muna-là ka à gingsəi dàng, acemənana nggə zəmbo, ɓwamur munem, nda kə munem yì ka, tsək muri aban ká nə Urəshalima. 54 mwashat! 39 Bè bangjø məbane kə lo à rəi, sə Alaggana male, Jemis andə Yohana, à səni anggo kə tsəi kə yasələban nə mak'zwalo bàng-bàng. ka pələa à dīban ama, "Mətalabangjø, bə səm Kə turi abə dəurəki rəi wak gandəa ntāra nə tunə bəsa a kùli bə yi pisə abwana mənia ka gupi a kúni. Kani lo arəi anggo, pà nè eare nə le?" 55 Yesu pələ rəi sə arə Jemis andə Yohana. nyi dàng she bə sokkina te pà nî tanni kərkár ka. 56 Pələa à kutio à o a bə muna-là. 57 À nda 40 Ón zəmbi alaggana mō bəà pusəi, sə à gandəi ban ká a njargula ka, bəbwə ne Yesu ama, "Mə dàng." 41 Sə Yesu pələia wia ama, "Wun a nza nə kpato ko ayaban a nə ká kàm ngga." 58 man ngga wu nda wu pak murcandəa sə wu Yesu ne wi ama, "Amə'nzəgban ngga à ndanə dwanyi pabamuru a ban Bakuli ka! Banem nə atüli malea, sə amuna-nyal mənana a kùli ka à sau lang aban do sənəa wun sə wun nə kànì pak ndanə anda, sə Muna mala Bwa ka pànə ban

mənana nè usələ kam ngga dāng.” 59 Pələa ne keban a rəia, nə tāpì abə tú. 14 Gìr'kwanrəu bəbwa ama, “Yiu atàm.” Sə bwe ne wi ama, mana nè yiu amur wun a pwari bashi ka, nə bice “Mətalabangjø, cam peatu, mə kya tsəkban nə kútì mənana nè yiu amur amə Taya andə amə tárrám.” 60 Yesu ne wi ama, “Deki alú bəa tsək Sidon ngga. 15 Sə we Kapanahum ngga! A ká səni kəla à nè loasəo aban ká kùli le? Awo! À nè mala ‘Bakuli.” 61 Nyare bəbwa bang ama, “Mə türō a nzali àkà bá tūli-lú! (Hadēs g86) 16 Wun amə nə kpato, Mətalabangjø, səama cam peatu mə kpatam, bwa mənana kwakikiri arə wun ngga, nyare mə kya tsək aməbala mem a ndà.” 62 nda ban kwakikiri a rəam, bwa mənana ginə Yesu ne wi ama, “Bwa mənana nda ban rya nə wun ngga, ginənam, sə bwa mənana ginəam andá, sə kə kar məsəi a nzəmi ka, kárəa nə kum ngga, ginəna Tárrám mənana tasəam ngga. 17 Domurəm mala Bakuli dāng.”

10 Anzəm mənia ka, Mətalabangjø twal abea əwana lumi-tongno-nong-bari nə məsəi bari atà aməkpate, sə tasəia bari-bari bəa aki dəmba o arə alá andə aban mənana yì ka, nə ká kam ngga. 2 Nea wia ama: Túrō pwan gir bəan ngga ndakam kérkér, sə amətúrō ka à lakkì dāng. Ace mani ka, wu zəmbi Mətala bəan bə tasə amətúrō a bəan. 3 Wu kyane! Ən ngga tasə wun kala amuna-nzur abələ anvwa-bondo. 4 Wu kəa twal boalo, ko luru gya, ko ankura, a bu wun dāng, sə wu kəa makki kəbwa kún a njargula dāng. 5 Ko ya bəalə na wu kútì kam ngga, wu tite nə na ama, “Bə dorəpwala suləo a bəalə man.” 6 Bə ma'earce dorəpwala na a bəalə ka, makkun ma'wun bə do amurí. Sə bə pəkàm raka, makkun ma'wun bə nyare atà wun. 7 Wu do a bəalə, wu li, wu nu koya gir à pə wun kam ngga, acemənana matúrō ka boaro bə kum tangnakusəi. Wu kəa wu turkio arə abala dāng. 8 Bə ya là wu kútì kam, sə à ak wun ngga, wu li komana à pə wun ngga. 9 Wu twalia wia ban arəkwana mənana aban i ka, sə wu nea wia ama, “Domurəm mala ‘Bakuli yina aban wun tū.” 10 La mənana wu kútì kam, sə à ak wun raka, wu puro arə akula malea wu na ama, 11 “Ko nggearə tū la ma'wun mənana a kuse səm ngga, səm ngga kətərikia wuni. Sə wu sələ ama: Domurəm mala ‘Bakuli ka yina aban wun tū!” 12 Ən nggə na wun, a pwari bashi ka, bashi mala ‘Bakuli amur məno yì la ka nè candəe nè kútì mala amə Sodom. 13 Caukwaban ne we, Korazin! Caukwaban ne we gbal Beseda! Bəa agir-ndələki mənana à pakkia abələ wun, à pangjənia a Taya andə Sidon ngga, bə à pwanəna nzali didyal, à makkina anggubuyau

nə kùti mənana à nè loasəo aban ká kùli le? Awo! À nè mala ‘Bakuli.” 61 Nyare bəbwa bang ama, “Mə türō a nzali àkà bá tūli-lú! (Hadēs g86) 16 Wun amə nə kpato, Mətalabangjø, səama cam peatu mə kpatam, bwa mənana kwakikiri arə wun ngga, nyare mə kya tsək aməbala mem a ndà.” 62 nda ban kwakikiri a rəam, bwa mənana ginə Yesu ne wi ama, “Bwa mənana nda ban rya nə wun ngga, ginənam, sə bwa mənana ginəam andá, sə kə kar məsəi a nzəmi ka, kárəa nə kum ngga, ginəna Tárrám mənana tasəam ngga. 17 Aməkpata Yesu mənana lumi-tongno-nong-bari məsəi bari ka à nyar nə bumpwasəa à yiu à yì na ama, “Mətalabangjø, nggeara akukwar ka à kə oka səm abə lülləòl!” 18 Pələa Yesu pea wia eare ama, “Ən sən Shetan pur a kùli aban kpa kəla li'nzama mala mbulo. 19 Ən pana wun rəcandəa wu parki an'yau andə agenye sə wu limurəm amur bangjø mala bi'wun məbura, kəgir pə nə kum wun dāng. 20 Sə ban bə kəa boara wun ama akukwar kə oka wun dāng, wu pak bumpwasəa ama alullə wun ngga à gilənia a kùli.” 21 Aməno yì pwari ka, Yesu lümsə nə bumpwasəa aba Bangjø Məfele sə bang ama, “Ən əwangəkio we Dâ, Mətala kùli andə nzali, acemənana a səmbərə amənia yì agir ka arə amə'sələ andə amə'sürə, sə a ləmdəia aban amuna məkəke. E, Dâ, mənia ka nda gir mənana pwasə bumo ka.” 22 “Girbunda kat ka Tárrám nyiŋŋjénàm mia a buam. Kəbwa súrə koyan nda Muna dāng, she kə ‘Bakuli Tárrú nəmərə, sə kəbwa pəkàm súrə koyan nda Tárrú dāng, she kə Muni, andə abwana mənana Muni tarkia ama nə ləmdəi abania bəa súrə ka.” 23 Pələa pələ rəi a ban alaggana male, nea wia zàng ama, “Aməsəu mənana à kə sən gır mənana wu kə səni ka, à ndanə earmúrú a ban ‘Bakuli! 24 Ən nggə na wun ama, amə'bangnəa mala ‘Bakuli andə amurəma ka, à kə earce ama à nè sən gır mənana wu kə səni ka, sə à kùmō à səni dāng. À kə earce ok cau mənana wu kə oe ka, sə à kùmō à oe dāng!” 25 A bekə pwari ka, bə mə'sələ Nggurcau mala Musa lo nə kárəki Yesu. Pələa dī ama, “Maləm, mana mə nə pa sə mə nə kum yiləmu mənana málá male pəkàm raka?” (aiōnios g166) 26 Yesu eari wi ama, “Mana de à giləa abə Nggurcau? Lang sə a kə balli?” 27 Bwe eare ama,

“Earce Bakuli mô na ɓabumo kat, nə yiləmo 11 Bè pwari mwashat Yesu na ban pak hiwi a kat, nə rəcandəa mô kat, nə denyicau mô kat”; sə 6e ban. Lang maləna ka, ɓefwa atà alaggana wu ‘earce bio məkunbala kəla mənana a earce male ne wi ama, “Mətalabangjo, kania səm pak ɓamúrò ka.” 28 Yesu eari wi ama, “A bangjəna hiwi, kəla mənana Yohana kani alaggana male məsəcau. We ka, pàk anggo, awu nə auwa.” 29 ka.” 2 Yesu nea wia ama, “Bè wu nə pak hiwi Sə yì ka, earce nə ləmdə ama ɓwarki raka, pələa ka, wu na ama: “We Tár səm mənana a kùli dì Yesu ama, “Yana nda biam?” 30 Yesu ne wi ka, lülləo ka bəà gusələi, Domurəm mò bə yiu. ama: Bè ɓwa lo a Urəshalima aban ká Jeriko, 3 Pà səm girlina mala yalung andə mala koya kara amə'ɓəmbəriban kasə a kúni. À swárki wi pwari ka. 4 Twala səm ban acaubikea ma'səm, agir-nggūrə, à walki ue bəti bə wuna, sə à o à kəla mana səm gbal ka səm nggə twali abwana deki. 31 Anggo ka bə Pəris twaləna kə njargule mənana à kə pakka səm caubikea, baní ka. Kəa aban ká. Məsəl nə yia kpa arə ka, kara kyanggi ká nə səm abə kārəkiban dang.” 5 Pələa Yesu wi o a o male. 32 Sə anggo gbal ka ɓefwa nea wia ama: Bəà bang ama ɓefwa atà wun Lawitwal kə njarni, lang yiu yi bik baní ka məsəl ngga ndanə gyajam, sə wari a baní nə badu kya kpa arə, kara twal bə njar dang. 33 Bè ɓwa- ne wi ama, “Beam, pam tangna bəredi tárú. 6 kúndangna, ɓwa Samariya kar àkə njargule, nə Bè gyajam mem twal bəri yiu abanam, sə ən yia sən ɓwa man ngga, məsəswatər bwali. 34 panə kəgir mə nə pe wi dang.” 7 Sə gyajam Pələa kyang a baní, soapi wi mürú andə mür- male eari wi nə bakurəm ama, “Kəa tákki kiram anap amur anpenye, sə marəki wi anpenye nə dang! Kunkurəm ngga à girni, sə mim sənə bugir. Twali tsəi anzəm dambəritso male. Wari amunem ngga, səm nongja nə nongjo, pə mə nəi a ban-suləo kya denyinai. 35 Ban fana ka nə gandə lo mə nə po kəgir dang.” 8 ən nggə pusə boalo, dinarisəri pə mədenyi nə ban-suləo, na wun ama, ko bə pà nə gandə lo nə pe wi ne wi ama, “Denyi nə mənia yì məkwánó ka. bəredi, acemənana yì ka, gyajam male na ka, Gır mənana kat a kasəi amurí kúti mənia ka mə raka, sə ace pitau mala ɓwa məno ka, nə lo nə nə yia mbweo bən nyarna ka.” 36 A masələate pe wi gir mənana kat pàktəle ka. 9 Ace mani ka ka Yesu dì ama, “Ata abwana mənia tárú ka, ən nggə na wun ama: Wu zəmba, à nə pa wun. yana a denyicau mò, nda ləmdə dokunbala Wu alte, wu nə kùmō. Wu wal kunkurəm, à nə arə ɓwa mənana kpa a bu amə'ɓəmbəriban mənba wuni. 10 Acemənana ɓwa mana kat zəm ngga?” 37 Mə'sələ Nggercau eare ama, “Bwa ngga, à nə pe wi, ɓwa mana alte ka, nə kùmō. mənana ləmdə wi ɓwamuru ka.” Yesu ne wi Sə ɓwa mənana gbal kat wal kunkurəm ngga, à ama, “Kyane kya pa anggo.” 38 Lang Yesu andə nə mənbi wi. 11 Wun abwana mənana wu nda alaggana male bwalna njar ka, à yì bik bə muna- ka tárrú ka, yana abalə wun mənana bə muni là a ban mənana bə ɓwama, lülləi ama Marta, zəmbi wi nji, nə pe wi n'yau ka? 12 Ko ana raka, gingsəia, ea a bala male ka. 39 Marta ka ndanə bə zəmbi wi nki-nggu ka, kara nə pe wi genye? mə'eambi muna-bwama lülləi ama Maryamu, yi 13 Sə bə wun, amə'ɓealbikea, wu sələ pe amuna do a ɓadəm Mətalabangjo Yesu aban ok kànìgir ma'wun aboro məboarne ka, sə koshi Tár wun male. 40 Sə Marta ka nyesə denyicau male arə mana a kùli ka! Yì ka, aba njar mənana wori atúró mənana boaro bəà pea ka. Pələa yiü a ban məno ka nə pea abwana mənana à zəmbi wi ka, Yesu yi dì ama, “Mətalabangjo, kəgir oasəo arə Bangjo Məfele! 14 A bekə pwari ka, Yesu na rə atúró mənana mə'eambam nyinggam a kikilam pusə kukwar arə ɓefwa mənana kə gandə nacau ngga re? Ne wi bə bwalàm.” 41 Mətalabangjo raka. Lang kukwar nì purna ka, ɓwa mənana kə Yesu ne wi ama, “Marta, Marta, ɓabumo pi nacau raka, kara nacau, ɓwabundəa ndali. 15 Sə sə a kə pe rəo tanni arə agir pas. 42 Sə kəgir abea abwana abaləia na ama, “Kwei, yi mənana mwashat nda à earkiyi ce ka, ndà kə məboarne gbal nə Be'elzebul, murəm mala akukwar sə mənia Maryamu twali ka, sə kəbwa pà nə é arə kə pusə akukwar ka.” 16 Abea ɓwana kə earce dang.”

wia gir'ndali mənana nà ləmdə ama yì ka, pur Sə ado ka Bwa mənana kútì Solomon ngga ndya nə ban Bakuli ka. 17 Sə Yesu sələna rə denyicau ka. 32 A pwari bəshi mala Bakuli ka amə Nineva malea, pələa nea wia ama: Nzali murəm mənana nà came andə abwana mənana a nza man ngga, kat gaki ka, pà nà cam dəng, sə bala mənana sə à nà yinə kasə-bəshi amúrià. Acemənana gaki ka, pà nà cam dəng. 18 Sə bə Shetan gau rəi yia amə Nineva ka à pwanzali à deki buia arə ka, palang sə domurəm malea nà came? Ən bang acaußikea malea, nə hama mala Yunana, sə ado anggo, acemənana wu na ama nə Be'elzebul ka Bwa mənana kútì Yunana ka ndya ka! 33 sə ən ngga pusə akukwar. 19 Sə bə ən ngga Bwa pà nà tsək bəsa a pitəla sə nà səmbərəi, ko pusə akukwar nə Be'elzebul ka, aməkpata wun nà kùmsəw i wi nkenye dəng. She nà gyari a kùli, ngga, nə mana sə à kə pusəia? Bə nda ana ka, ace mənana abwana mənana à kə kutio a bala à duməna wun amə'bəshi nə bamuria. 20 Sə ka bəa sən tălaban. 34 Məsəo nda pitəla mala bə nə rəcandəa mala Bakuli sə ən ngga pusə rəo. Bə məsəo nda băng ngga, rəo kat ka nà akukwar ka, Domurəm mala Bakuli yina aban lùmsə nə tălaban. Sə bə aməsəo boar raka, rəo wun. 21 Bə bwabura-bwa mənana kùrna rəi nə kat ka lùmsənə nə pəndəa. 35 Sə we ka, tsəkiro, girbura sə nda kə yál bala male ka, bala male nà bə tălaban mō bə kəa duk pəndəa dəng. 36 Sə duk dəwal, kəgir pà nà je dəng. 22 Sə bə bəfwa bə rəo kat ka lùmsə nə tălaban, kə pəndəa pa mənana kútì nə rəcandəa yiü arəi, yi gandəi ka, kàm ko bəti raka, nə ta kat kəla mənana pitəla nə ak agirbura mənana gulikiyi a rəia ka, sə nə kə po tălaban ngga. 37 Anzəm mənana Yesu pwani girkuma arəi. 23 Bwa mənana pà atām maləna naki acau ka, bəfwa Farisi tunəi arə raka, biam-məbura na, sə bwa mənana bwalàm girlina. Pələa Yesu wario kya do nə li girlina. 38 ramge raka, nda aban mesəki. 24 Bə kukwar purī Lang bwa Farisi sən Yesu titə li girlina sə lak bui rə bwa ka, kə gāli arə aban-imə, ace alta ban kəla mənana niggurcau malea bang raka, kara usələo. Sə bə kum raka, nə ne bamúri ama, "Mə ndali kərkér nə mani. 39 Pələa Mətalabangjō nə nyare a bala mənana ən deki ka." 25 Sə bə yi ne wi ama: Wun amə Farisi ka wu kə lak nzəm kumi à esəkini, boarnansari gəradəu ka, 26 pələa kwar andə nzəm tasau, sə babum wun ngga nə nyare nə nggá yiü nə abea kukwar tongno- lùmsə nə mbali andə bealbicea. 40 Wun amə nong-bari mənana à kútì nə bealbicea ka, à dwanyi sələe! Nggearə Bakuli mənana pak bāləi nə yia kutio à nà dukam. Do mala bwe adyan ka nà pak nzəmi mbo? 41 Wu pè amə'tər agir ngga nə biki kərkér nə kútì mədəmbe. 27 Yesu mənana wu ndanəia ka nə babum wun mwashat, na rə naki amənia yì acau ka, kara bə bwarema sə ko mana ma'wun kat ka nə dupa wun nə aba bwabundəa loasə gi ama, "Tsəkbu mala boarnansari. 42 Caukwban nə wun, amə Farisi! Bakuli na amur nggeau mənana bəlo sə a nu Acemənana wu kə pa mwashat aña lum mala kiure ka!" 28 Yesu pa eare ama, "E, bafo, səama, ambuzang andə ambulara andə acilia agirpwala, tsəkbu pwala mala Bakuli ka nda amur abwana sə wu bürəce kpata gır aba məsəcau andə earce mənana à kə ok cau male, sə à kə kpate ka!" Bakuli. Amənia ka à nda ka agir mənana wu nə 29 Lang bwabundəa nə ngga lakkì ka, Yesu na pa rəcandəa a rəia ka, sə acili agir məno ka wu ama: Nza mənia ka məbealbiye na, kə earce sən nə pea gbal. 43 Caukwban nə wun, amə Farisi! gir'ndali. Sə kə gir'ləmdəa məpandali pà kàm à Acemənana wu kə earce aban-do məboarne nə pe wi dəng she kə gir'ləmdəa mala Yunana. abalə andakpapi andə makkun abalə alimo. 44 30 Kəla mənana Yunana duk gir'ləmdəa aban Caukwban nə wun! Acemənana wu nda kəla amə Nineva ka, anggo sə Muna mala Bwa nà do abembe mənana à bəa raka, gandəa abwana kə aban mənia yì nza ka. 31 A pwari bəshi ka, mā- gya amúrià, à kə pəndəkea, aba dwanyi sələe. murəm mala amə Sheba nə came andə abwana 45 Bə bwa abala amə'sələgir Nggurcau mala mənana a nza man ngga, sə nə yinə kasə-bəshi Musa eari wi ama, "Maləm, bə a bang ana ka, a amúrià, acemənana yì ka, lo a masələata nzali sangja səm gbal!" 46 Yesu pa eare ama: Wun banza kuko sə yiü ace ok sələe mala Solomon. aməsúrə Nggurcau mala Musa, caukwanban

nə wun! Acemənana wu kə parì abwana twalo Bafo, ən nggə na wun, wu banggi wi! (Geenna mənana à pà nə gandə twale raka, sə wun na **g1067**) 6 Nggearə ka aməpuḍeng tongno mbo bamurə wun ngga, ko munabu wun mwashat sə à kə kúria kwapo bari? Kat andə amani ka ka wu pà nə loasəi ama wu nə tsəkia wia dāng. kə 6è pà kàm mənana Bakuli lorəi ka dāng. 47 Caukwban nə wun! Acemənana wu giləki 7 Wu səni! Ko nggearə anyang bamuru wun ce abembe mala amə'bangnəa mala Bakuli, sə ngga à balnia kat. Ace mani ka, bangciu bə kəa aká wun na à wal-luia. 48 Anggo ka wu earəna pakka wun dāng, wu kútí aməpuḍeng kat nə nə gir mənana aká wun pè ka. Yia na à wal-boarbwə. 8 Ən nggə bangga wun, bwa mənana lú amə'bangnəa mala Bakuli ka, sə wu nda kat bang pabamuru male arəàm a bādəmbə wu giləki bāk abembe malea ka. 49 Mənia ka abwana ka, mim Muna mala Bwa ka mə nə nda cau mənana Bakuli bang amur wun ngga, bangce gbal ama yì ka, mem na a bādəmbə “Mə nə tura wun ban nə amə'bangnəa andə amaturonjar mala Bakuli. 9 Sə bwa mənana amə'mishan, abea ka wun nə wal-luia sə acilia kat makgir súrəàm a bādəm bwapəndəa ka, ka wun nə pea wia tanni.” 50 Ace mani ka, mə nə makgir súrəè gbal a bādəm amaturonjar nkila mala amə'bangnəa mala Bakuli mənana mala Bakuli. 10 Bwa mənana kat bangcau à sukki didyal, twal a titə banza ka, à nə dice məbane amur Muna mala Bwa ka, à nə twali wi a bu abwana mənana a nza man ngga. 51 Tite banì, sə bwa mənana na caukyauwikiban amur nə nkila mala Habilə yi bwal ban nkila mala Bangjø Məfele ka, à pà nə twalbani dāng. 11 Zakariya, mənana à wal-lui a nre gyangjan Bèà wari nə wun abalə andakpapi, a bādəmbə andə Ban Məfele ka. Bafo ən nggə bangga wun, amə'bashi andə amurəma ka, bə ǵalə wun bə à nə bāshia abwana mənana a nza man ngga kəa kasəkia arə pələcau, ko mana wun nə na ka acea kat! 52 Caukwban nə wun, wun amaləm dāng. 12 Acemənana àkə banì, Bangjø Məfele Nggurcau! Wu ak kungala mala sələgir. Wun nə kania wun cau mənana wun nə na ka. 13 nə bamur rə wun ngga wu kútí dāng, sə wu Bè bwa aba bwapabundəa ne Yesu ama, “Maləm, kasəkun abwana mənana à kə earce kutio ka! 53 ne mə'eambam bə səm gau gəna mənana tár Lang Yesu nyìngjònà banì ka, amə Farisi andə amaləm Nggurcau mala Musa titə bínə məsəi “Bwabura, yana ciem mə'bashi ko məgaugir kərkár, à cam arəi nə dīke amur acau pas. 54 À anre wun?” 15 Pələa ne bwapabundəa ama, “Wu parkir wun, wu yál rə wun arə koya ulang kikil ka, acemənana lakkì mala agirkuma mala bwa ka, nda yiləmi dāng.” 16 Pələa nea wia mənia yì kanicau ka ama: Baban mala bə məkume pusə girlina kərkár. 17 Pələa ne bāmúri ama, “Mana ado mə nə pa? Ən panə ban mənana mə nə ram girlina mem kàm ngga dāng. 18 “Mənia ka nda gır mənana mə nə pàk ka, mə nə arki abá mem sə mə nə bakkı aməgulke, mə nə so girlina andə acili agirkuma mem kàm. 19 Sə mə nə ne yiləmem ama, ‘A ndanə gəna kərkár aban ramba mənana nə twalki apələa pas ka, panzə rəò, lili, nu, sə wu pak banboarnado.’” 20 Sə Bakuli ne wi ama, “We gəm bwa! Akə bu du mənia ka, à nə twal yiləmio a rəò. Sə agirbunda mənia a rambi bāmuro ka, à nə duk mala yana?” 21 A masələate ka Yesu bang ama, “Anggo sə nə kum bwa mənana rambi bāmúri

12 Anggo ka, lang bwapabundəa mənana lakkì malea nda á-pas à yì raməna a ban Yesu, gandə à kə parki rəarəia ka, Yesu titə nacau peatu nə alaggana male ama: Wu parkir wun arə yismala amə Farisi. Mə nda ban nacau amur kúnbfáriña malea. 2 Kə gır pà kàm mənana gire sə à pà nə ndəli raka, sə koya gir'səmbərəa ka à nə pusə ce. 3 Ace mani ka, cau mənana wu ne a pəndəa ka, à nə ok ce bwāng, sə mənana wu sheri aba kiru aba ndà-nongjø ka, à nə hamnə ce amur akurəm. 4 Ən nggə na wun, wun agyajam mem, wu kəa banggi abwana mənana à nə wal-lú bwa, sə anzəmi ka à pàna kəgir mənana à nə pàk ka dāng. 5 Mə nə ləmdəa wun rə bwa mənana wun nə banggi wi ka. Wu banggi Bakuli, mənana bə walna bwa ka, ndanə rəcandəa mənana nə ramta bwa a lú-bəsa ka.

gəna, sə yì ka, mə'tèr na aban Bakuli ka.” 22 ka, à nè lo a kaurəa, à nè mənbi wi. 37 Ban nè Yesu pələa ne alaggana male ama: Ên nggə na boari aməno yia amuna-bala ka, yì mənana bə wun ama babum wun bə kəa pi ace gìr mənana mətala-bala yi yì kumia andə aməsəia ka. Ên wun nè li ace do nə yiləmu, andə mənana wun nggə na wun ɓafo, nè kur rəi, nè nea wia bəà nè oasəo arə wun ngga dàng. 23 Acemənana do, sə nè pea wia girlina. 38 Ban nè boari aməno yiləmu ka kúti girlina, sə nggūrəu gbal ka kúti yì amuna-bala ka, yì mana mətala-bala malea agir-nggūrəu. 24 Wu səna arə agang'lang pé! yi kumia aba gilərəu ka, ko bə yiu nə badu, ko À kà bealbeale dang, à kə ram girbaban dang, bə nggu mala nè bua ka. 39 Wu sələ ama, bə ko nggearə ban tsək girlina ko bə ka à pànəi mətala-bala sələna rə bu-pwari mənana mən'í dàng. Kat andə amani ka Bakuli kə linəia. Sə nè yiu nəi ka, pà nè eare mən'í nè kutio a bala boarbwā ma'wun aban Bakuli ka kúti mala male dàng. 40 Sə wun gbal ka, wu do nə kur-amuna-nyal! 25 Sə yana abalə wun de mənana rəu, acemənana Muna mala Bwa nè yiu a bu-denyciu mala dwanyi nə tsək yiləmi nə sauwa pwari mənana wu tsək ɓaləu ama nè yiu nəi a banza nə bu-pwari mwashat ka? Kəbwa pà raka. 41 Biterus cibān ama, “Mətalabangjō, kàm dàng. 26 Sə bə pà wu nè gandə pak gìr səm nda a nakiya səm mənia yì kanicau ka le məkyauwe kəla mənia raka, palang sə wu kə ko a ndaban ne abwana kat?” 42 Mətalabangjō pisə ɓalə wun arə acilia? 27 Wu səni, lang sə Yesu eare ama: Yana nda muna-bala mənana apwasəo-bondo kə gulo! À kà pak túró ko à kə məsəle na, à nè earnəi ka? Yì ka, nda bwa pyau nkonggūr dàng. Sə ən nggə na wun ama, mənana mətala-bala male nyingga wi bala a buù, nggearə Murəm Solomon aba kume andə gulo bə pè acilia amuna-bala girlina bə pwari malea male kat ka oasə agir-nggūrəu kəla malea dàng, pangjəna ka. 43 Məno yì muna-bala ka ndanə 28 Sə bə anggo sə Bakuli kə denyi nə abondo banboarnado yi mənana bə mətala-bala male mənana à ndya à kə sənia yalung, sə li ka à nyare yi kumi ndaban pak túró mənana à pe wi turnia a bəsa ka, sə nə wun? Pà nè pakka wun ka. 44 Ên nggə na wun ɓafo, mətala-bala male nə mənana kúti malea ka re? Gūliarəu ma'wun yia tsəì amur girkuma male kat. 45 Sə bə muna-kyau fat! 29 Bə babum wun bə kəa pi ace agir bala ne bamúrì ama, “Mətala-bala mem ngga pà mənana wun nè li, ko wun nè nu ka dàng, wu nè nyar tū dàng.” Sə bə kütí a wal amuna-bala, kəa pak denyciu amurí dàng. 30 Aməbanza ka aburana andə amaməna, kə li, kə nu, sə kə wal-à kə bangja atà amənia yì agir kat ka. Sə Tár wale ka, 46 mətala-bala mala məno yì muna-wun sələna ama wu kə pak-təla amənia yì agir bala ka, nè nyare a bu-pwari mənana muna-ka. 31 Wu alta Domurəm mala Bakuli a dəmba ɓalae tsəkbum raka, a pwari mənana pànə sələe nə ko man ngga, sə amənia yì agir ka à nè pà raka. Nè yia koè, nè kasəki wi anpenye, sə nè wunia gbal. 32 Domwan məkyauwe, bangciu nyesəi abalə amə'dwanyi kpata masəcāu. 47 bə kəa pakka wun dàng, acemənana Tár wun Muna-bala mənana súrè kani mala mətala-bala ngga ban kə boari wi bə pà wun agir məboarne male, sə kur rəi ace, ko pak kəgìr ace raka, à nè mala Domurəm male. 33 Wu makki agirkuma koè kərkér. 48 Sə bwa mənana sələ dang sə pak ma'wun, wu pè amə'tèr boale. Wu kumbi bamur gìr mənana boaro bəà koè ace ka, à nè koè bəti. rə wun andaboalo mənana à kə sangi raka, sə Bwa mənana à pè wi kpəm ngga, à nè alte a wu tsək kume ma'wun a kùli aban mənana pà buù kpəm. Sə bwa mənana à pè wi kàm kpəm nə amsəa, sə amən'í pa nè għashì, ko tatəmdì nè ngga, à nè dice a buù għal kàm kpəm. 49 Ên yiu kidiki raka. 34 Acemənana ban mana kume mò ace soa bəsa a banza. Eare mem ngga bə bəshe ndakam ngga, akàm sə babumo nè pa. 35 Wu ka ndaban earke! 50 Mə ndanə batisəma mala kur rəwun ace túró, apitala ma'wun bəà kə ta. tanni mənana à nè pakkam ngga, ado ka ndaban 36 Kəla aħwana mənana à kə kundəmur mətala- pisəam a ɓaləam, she bəà pangjənì ka. 51 Wu bala malea bə nyaràri ban pakkidire isəban ngga. kə səni kəla ən yiu ace yina dorəpwala a banza Acemənana bə nyarəna sə yi walkina kunbala le? Awo! Ên nggə na wun, gakkya na ən yiu

nəi ka. 52 A dəmba ka, àkə bala mə'mwashati yalung mə ndarə nyarki kani ace alta bəla vwari mənana abwana kàm tongno ka, à nə gakki mənia ka, sə ko ən kum dang. Kasai turi! Ace raia. Aman tərū ka à nə əinəməsə aman bari mana sə nə nggə kidiki nzali bā?" 8 Sə mə'yál ka, amənana bari ka à nə əinəməsə amənana bəban ne wi ama, "Mətala-bala, dəki bā pələa tərū ka. 53 Tərrú nə əinəməsə muna-bwabura mənia ka bā malâ, mə nə kwarki nzali mənana male, sə muna-bwabura gbal ka nə əinəməsə a təte ka, sə mə nə soapi wi ciunda. 9 Bè puse tárrí. Nggeau nə əinəməsə muna-bwama male, bəle abə pələa mənana kə yiu ka, yàwá!" Bè bəl sə muna-bwama gbal ka nə əinəməsə ngge. dəm raka, sə wu kasəi." 10 A pwari usələo mala Nggeau nə əinəməsə mälá muni, sə bwama nə amə Yahudi ka, Yesu na aban kani abwana gir əinəməsə nggea burí. 54 Yesu ne bwabundəa abə be ndakpapi. 11 Bè bwama nakam kukwar ama: Bè wu sən pərbang aban eauwe, nə njar- gbakəri pələa lum-bwamdə-tongno-nong-tərū. nzali ka, wu kə na ama, "Mbulo ndo nə nya," sə Kərrı kàngkàng, gandə sáré rəi dang ko bəti. 12 nə nya gbal. 55 Sə bə gung njar-kunmur bua ka, Lang Yesu nə səni ka, pələa tunəi ama bā yiu a wu na ama "Ban ndo nə pi yalung," sə ban nə pi dəmba, sə ne wi ama, "Bwama, à panzəno a bu gbal. 56 Wun amə'kúnbárína! Wu súrə kusəpa mənia yì kwánó mo ka." 13 Pələa tsək abui arə, mala agir mənana a nzali andə bumkuli ka, anggo ka, kara sáré pərapəra, kə bwangsəki sə palang sə wu gandə súrə kusəpa mala agir- Bakuli. 14 Sə bwaməgule ndakpapi ka bumi ləmdəa mala nza ma'səm man dang? 57 Palang lúllō, acemənana Yesu twalban rəkwana a pwari sə wu gandə gakkita məboarne andə məbəne usələo ka. Ne abwana mana à ram ngga ama, dang? 58 Bə a ndaban o a ndabashi wunə bwa "Anongjo ndakam tongno-nong-mwashat ace mənana wulio ka, bəriki wu giləki cəu wunəi türó. Wu yiu bəə twala wun ban arəkwana amur njargula, bə ana raka nə nungio aban ká ma'wun abələ aməno yì apwari ka, wu kəa yiu a ban mə'bashi, sə mə'bashi nə tasə takwaro a pwari usələo dang." 15 Mətalabangjəo pələi a ban amə'munagara, sə yià ka à nə ramto a wi ama, "Wun amə'kúnbárína! Ko yan abələ ndákurban. 59 Ən nggə na wun, a pə wu nə purî wun nggə kə panzə jamnda ko dambəritso male ban məno ka dang, she bəə kpərina tə ləpan mò a domwan kə um nəi a pe wi mür a pwari usələo re? 16 Sə ado ka, mənia yì bwama, Məkà Ibərayim, mənana Shetan kùrri pələa lum-bwamdə-tongno-nong-tərū ka, à pə nə panzə a pwari usələo re?" 17 Lang bangjəna anggo ka, kara kəsəkyə pakki abi-məbura. Sə abwana ka banboaria wia nə agir-ndələki mənana pea ka. 18 Pələa Yesu dīban ama, "Domurəm mala Bakuli ka nda kəla mana? Mə nə kànì arə mana? 19 Nda kəla məsə musta mənana ndya mənī bəti, mənana bəbwa twali kya beali a bəban male ka. Gulo kya pələa nggun sə amuna-nyal mana a kùli ka à yì bwal ndà arə abuú." 20 Nyare dīban ama, "Arə mana sə mə nə kani Domurəm mala Bakuli? 21 Nda kəla yis mənana bē bwama twal bəti, sùrəi andə muku məsəbondo alkama tasau tərū, pələa loakio aki bāləi kat ka." 22 Yesu kutio arə alá andə amuna-là aban kani abwana gir, dəshi muri aban ká Urəshalima. 23 Pələa bəbwa dī ama, "Mətalabangjəo, abwana bəti na à nə amsəia ka le?" Yesu nea wia ama:

13 A pwari məno ka, abea bwama nakam àkə banì, à ne Yesu cau mala amə Galili mənana à ndarə pa gir'nkila aban Bakuli sə Bilatus tsəa à wal-luia ka. 2 Pələa Yesu nea wia ama: Wu kə səni kəla amənia yì amə Galili à walia ka à nda ka amənana à kútí acili amə Galili nə caubikea ka le? 3 Awo! Ən nggə na wun, bə wu nyig pakki acaubikea, wu nyare aban Bakuli raka, wu nə wú kat gbal. 4 Ko abwana mənana lum-bwamdə-tongno-nong-tərū mənana ndà-kulí mə'dähre kpa a mūrià à wú a Silowam nggə, wu kə səni kəla à kútibən nə caubikea a Urəshalima kat le? 5 Awo! Ən nggə na wun, bə wu nyig pakki acaubikea wu nyare aban Bakuli raka, wu nə wú kat gbal. 6 Pələa Yesu nea wia mənia yì kanicau ka ama: Bè bwa ndanə nggun vwari a bəban male. Waria alta bəle sə ko kya kum dang. 7 Sə ne bwa mənana kə yál bəban nggə ama, "Pələa tərū

24 Wu ɓariki wu kutio a kunkurəm mənana bwa mənana kə yiu aña lullə Mətalabangŋo bwear ka, ən nggə na wun, acemənana abwana ka!"

pas à nà ɓariki ama à nà kutio, sə à pà nà gandəi dəng. 25 Sə ɓè mətala-ɓala longŋəna sə girəna kumbala ka, wun nà cam nə nza sə wun nà nggə walki kumbala aban zəmba ama, "Bwaməgule, mənba səm kumbala!" Sə yì ka, nà eare ama, "Ən súrə wun dəng, sə ən súrə ban mənana wu pur kam nggə dəng!" 26 Sə wun nà na ama, "Səm li, sə səm nu, sənəa wun, sə a kanì abwana gir arə anrebala ma'səm." 27 Sə nà eara wun ama, "Ən súrə wun dəng, sə ən súrə ban mənana wu pur kam nggə dəng. Wu upi banam, wun amə'bealbicea!" 28 Akàm wun nà nggə bua nə nəmnggi munabu wun, ɓè wu səna Ibərayim, andə Ishaku andə Yakupu andə amə'bangnəa mala Bakuli kat aba Domurəm mala Bakuli, sə wun nggə à dekina wun nə nza ka. 29 Bwapəndəa nà pur nə njar-takuli, nə njar-nzali, nə njar-nza andə njar-kummur, à nà yia do aban lili banboarnado a Domurəm mala Bakuli. 30 A pwari məno ka, abea abwana mənana à kə gusəla cea ado ka à nà kyauwikia, sə abea abwana mənana à kə kyauwikia ado ka à nà gusəlia. 31 Anggo ka abea amə Farisi yiu aban Yesu à yì ne wi ama, "Nying ban mənia ka, o a ɓe ban dəng. Hirədus kə earce wal-luio." 32 Pələa Yesu nea wia ama: Wu kyane wu kya ne məno yì mə'nyamshaminu ka ama, "Mə nə pusə akukwar, mə nə twali abwana ban rəkwana yalung andə li, sə a təruià nongŋo ka, mə nə masələta túró mem. 33 Kat andə amani ka, mə nda amur gya yalung andə li sə liawo. Məsəcəu ka à nà wal-lú kə məbangnəa mala Bakuli sə pà abə Urəshalima dəng re!" 34 Wun amə Urəshalima! Wun amə Urəshalima! Wun mənana wu kə wal-lú amə'bangnəa mala Bakuli ka. Abwana mənana à túriá aban wun nggə wu kə bukkia nə atali, ɓea wú. Kusə shen Mə nda ban earce ram wun aban mə'mwashati, kəla mənana nggu kə ramgi amuni abata ankpatmərə ka, sə wu ear dəng. 35 Wu səni, Ndàməgule ma'wun nggə, Bakuli ginakina wuni, nongŋəna atàrəi. Ən nggə na wun, pà wu nà nyare wun nà sənam dəm dəng. She pwari mənana wun nà bang ama, "Bwangəban mala Bakuli na amur

14 A ɓè Sabbath, pwari usələo mala amə Yahudi ka, Yesu kutio aban lili a ɓala mala ɓè bwaməgule Farisi. Kara abwana tsəki wi məsəu. 2 Əkə ɓadəmbi ka ɓeñwa ndakam, nə kwánó tú. 3 Yesu dì amə Farisi andə amə súrə Nggurcau ama, "Nggurcau mala Musa eare ama ɓəà twalban rəkwana a pwari Sabbath le, ko ɓəà kəa twal dəng?" 4 Ban pwalo ateà dəong. Pələa Yesu tsək bui arə ɓwabure, twali wi ban rəkwana, sə tasəi ɓè o. 5 Pələa dia ama, "Yan abələ wun mənana ɓè muni ko jamnda male kpa a tūli a pwari Sabbath ka, pà nà pusə a kaurə raka?" 6 Sə yia ka ko à kum cau na amur mənia ka dəng. 7 Lang Yesu sən abea abəri mənana à tunəia a ban li girlina à nà nggə alta ban-do məboarne ka, pələa nea wia mənia yì kanicau ka. Bangŋa ama: 8 Ɓə ɓwa tunəo a lili isəban nggə, kəa alta buno məboarne dəng, acemənana yakəla à tunəna ɓeñwa mənana kutio nə boarbwə ka. 9 Sə ɓè nda anggo ka, ɓwa mənana tunə wun kəm nggə nà yia nô ama, "Lo, nyingga mənia yì ɓwa ka ban." Nə kəsəkyə sə awu nə nyare aban yiu a ban-do mənana a nzámò ka. 10 Ɓə à tunəo a lili məgule ka, kya do a buno mənana a nzámò ka. Ɓwa mənana tunəo ka ɓè yiu sə ɓè yì nô ama, "Gyajam, lo kya dəmba." Anggo ka a nə kum gulo a ban abeo abəri mənana à tunə wun wunaia ka. 11 Mənia nda acemənana koya ɓwa na mana twal ɓamur rəì ka, à nà nyesəi ɓè, sə ɓwa mənana nongsə ɓamur rəì ka, à nà gusəlia. 12 Yesu pələa ne ɓwa mənana tunəban nggə ama: Ɓə a tunəban ace ligirlina banboarnado ko pakkidire ka, ce a tunə agyajam mō, ko amə'eambo, ko abəla mō, ko abeo amə murkala amə kume dəng. Ɓə a pa anggo ka, yia ka à nà tunəo gbal a malea, sə anggo ka ləmdəna amə à mbweno a kunì. 13 Ɓə a nə tunəban ace ligirlina banboarnado ka, tunə amə'tər, aməkusəu-wuna, agbakəre, andə ante. 14 Anggo sə a nə kum tsəkbu mala Bakuli. Acemənana à pà nà gandə mbweo raka, a nə nggá kum mbweban mō a pwari mənana amə'bealboarna nə loapi ɓembe nai ka. 15 Lang ɓebwa mənana atà Yesu aban lili nà ok ana ka, ne Yesu ama, "Bwa mənana

nè ligirlina lì mègule a Domurèm mala Bakuli nda kuko ka, nè gbara nè turban bøà zamba ace ka, ndanà tsèkbùl!” 16 Yesu eari wi ama: Bè gileki cau. 33 Anggo gbal bøà koyan abàla wun sè bwa ndakam pak girlina banboarnado mègule. nying girbunda male kat raka, pà nè gandà duk Turkiban arè aßwana pas. 17 Lang pwari ligirlina mèkpatam dàng. 34 Tuñamur ka gîr mèboarne kârâna ka, tasè guro male bøà kya ne aßwana na, sè bøà cyauwe male purrínì røì ka, mana nè mana à tunøia lì ka ama, bøà yiù, ko mana le ka tsøì sè nè cyauwe male purrínì røì ka, mana nè à maløna pe. 18 Sø yia kat ka à alkita anjar puro. ko a gigí dàng; ueo sukkio mènana à nè sukki Mèdømba na ama, “Øn nggø loa kur bøaban, ka. Bwa mènana ndanø kir okban ngga, bøà o! mè nè kâ søne. Pà mè nè bwal dàng, pakkam munyi.” 19 Bè bwa ka na ama, “Øn kûr andarya lum, øn nggø um nè o a mwamia, pà mè nè bwal dàng, ida pakkam munyi.” 20 Bè bwa na døm ama, “Øn loa isø bøama, pà mè nè ganda kâ dàng.” 21 Guro nyare yi ne mètala-bala male acau mèno kat. Mètala-bala ka bumi lüllø, pøløa banggi guro male ama, “Nyare o amur anjargula andà anrebala, kyane kya tunøki amø'tø, amø kusø-wuna, ante andà agbakøre.” 22 Pøløa guro nyare yi ne wi ama, “Bwamègule, gir mènana a na ce ka à pangøøni, sè cili ban ndakam.” 23 Pøløa mètala-bala ne guro ama, “Puro o amur anjargula mègulke andà amèkèke, kya buaki arø aßwana bøà yiù, ace mènana bala mem bøà yi lùmsø ka. 24 Øn nggø na wun, aßwana mènana à túrià ban ngga, købwa pà kàm ateà nè ok girlina mem a kúni dàng!” 25 Aßwabundæ pas nda ban kâ andøa Yesu, sè pølø røì nea wia ama: 26 Bwa mènana kat kø earce kpatam, sè ginø tárrí andà ngge, andø mâmí, andø amuni, andø amø'eambi aburana andø amamøna raka, pà nè gandø duk mèkpatam dàng. E, bwa pà nè duk mèkpatam dàng bøà bwe ginø ce nggearø yilømi acem raka. 27 Sø bøà bwa twal nggun-gangndøi male yiù atàm raka, pà nè gandø duk mèkpatam dàng. 28 Yana atà wun mènana earce nè bak ndà-kulí mè'dahre, sè pà nè do peatu nè balbumi nè søni ko ndanø boalo mènana nè maløna mèno yì túró nøi ka dàng? 29 Bè pa anggo raka sè kwakina tà kusøbø, sè gandø masøløe raka, ko yana sè søni ka, nè oali. 30 À nè nggø bang ama, “Mènria yì bwa ka titø bøà sè gandø male dàng.” 31 Ya murøm nami nè asoje á-lum, nè kâ lwa arø bøe murøm mènana nè asoje á-lumi-bari ka, sè pà nè do peatu nè balbumi nè søni ko nè gandø came a kún bi, mènana nè asoje á-lumi-bari ka dàng? 32 Sø bøà pà nè gandø raka, bøà bøà

15 Aþe fara ka amøcemi andø amø'caubikea na aban rambøa kat à nè kwaki kiria arø Yesu. 2 Sø amø Farisi andø amaløm Nggurcau mala Musa ka à kø nggwani ama, “Mènria yì bwa ka kø do atà amø'caubikea, kø lili andøia.” 3 Pøløa Yesu nea wia mènria yì kanicau ka: 4 Bøø twali ama bøe købwa abøla wun ndanø anzur gbøman. Bø mwashat ateà bwàr ka, bwe pà nè deki amønia lumi-tongno-nong-inø nè mèøøi tongno-nong-inø ka aban likiali nè kâ alta mèno mwashat bwàr ka, she bøà kumøni ka re? 5 Sø bøà kumøni ka, nè banboarnado sè nè twali a kwari, 6 aban o a la. Nè tunø agyajam male andø amøkunbala, sè nè nea wia ama, “Wu bwalàm pak banboarnado, øn kumøna nzur mem mènana bwàr ka!” 7 Øn nggø na wun ama, anggo gbal a kùli ka bumpwasøø nda kam kërkér ace mè'caubikea mwashat mènana nying acaubikea male nyare aban Bakuli ka. Mèno yì bumpwasøø ka kútø mana ndakam amur amø'cauboarna mènana lumi-tongno-nong-inø nè mèøøi tongno-nong-inø mana à bwarki tanjar raka. 8 Ko bøà twali ama bøe bwama na nè amøsø-boalo lum, sè bøà mènria mwashat arøi ka, pà nè tsèk bøsa a pitøla nè esøki bala, sè nè alban pepe she bøà kumøni ka re? 9 Sø bøà kumøni ka, nè tunø agyansari male andø amøkunbala nè nea wia ama, “Wu bwalàm pak banboarnado! Øn kumøna boalo mem mènana bwàr ka.” 10 Øn nggø na wun ama anggo gbal, bumpwasøø nakam aban amøturonjar mala Bakuli ace mè'caubikea mwashat mènana ginøki acaubikea male, nyare aban Bakuli ka. 11 Pøløa Yesu lidømba aban na ama: Bøe bwabura nakam nè amuna-burana bari. 12 Møkyauwe mala bi ne tárrí ama, “Dâ, pam kámbe mem mala kume mo.” Pøløa tárrí gapia wia kume male abaløu. 13 Anzøm anonggio shen ngga, bwa møkyauwe

kùr twalo male kat, kara twal béri o a ɓe la a nyarəna, a nzəm mana kidíkina gəna mo arə bansauwa. Akanó ka kya kasə kume male aba amā-gyatarəu ka, a yi wali wi muna jamnda do məbane. 14 Anzəm mənana kidíkina kume m'nyane!” 31 Pələa tárrí ne wi ama, “Munem, male kat ka, nggea nzala yi kpa a məno yì nzali səm nda a tarə səm sənə we, sə gır mənana ka, kara kutio aba tər məcandæ. 15 Pələa o kat mem na ka, mo na. 32 Boaro ɓà səm pak kya alta túró aban ɓebwa a la məno ka. Sə ɓwa banboarnado andə bumpwasəa, acemənana məno ka tasəi a domwan mala agirkusəu male mənia yì mə'kyauweo ka wú, sə adyan ngga ɓà kə pea atəmbərəm-bala girlina. 16 Rəi ɓəl longjəna nə aməsə; ɓwaro, sə à kuməni.”

pərpər arə nggūnì girlina mənana atəmbərəm-bala kə li ka ama nə li, sə kəbwə pe wi dang. 17 Yi nyare a denyicau male ka na ama, “Amətúró mənana à kə li a babù tárrám ka girlina gandaia ɓà, sə mə ndya nzala kə wal-luem nggal 18 Mə nə nyare, mə nə o aban tárrám, mə nə ne wi ama, ‘Dâ, ən pangjəni Bakuli caubikea sə ən pangjəno caubikea. 19 Ən kārəa ɓəa tunəam ama mə nda munio dəm dang, nyesəam kəla ɓe mətúró-bala mo.’” 20 Pələa lo nyare aban o aban tárrí. Nda kuko malaká bik ban tárrí dang, məsə tárrí kpa arəi, kara məsəswatər male bwali. Lo nə mire aban ká aban muni, kya kurri zəp. 21 Muni ne wi ama, “Dâ, ən pangjəni Bakuli caubikea, sə ən pangjəno. Ən kārəa ɓəa tunəam ama munio dəm dang.” 22 Sə tárrí ka ne amətúró-bala male ama, “Wu yinəi wi nə daura mə'boarjamnì mənana kúti a ɓi ka, wu turi wi arəi. Wu oasəi wi girmunabu, wu oasəi wi ankura a kusə. 23 Wu bwal lo-jamnda mə'nyane, wu wali. Səm nə lili, səm nə pangjəni banboarnado. 24 Acemənana mənia yì muna-ɓwabura mem ngga wú, sə lo; ɓwaro, sə à kumi.” Pələa à titi pakkidire. 25 Anggo ka, muni məgule na a babondo. Nyarna nə yia gbashi rə bala ka, ok walki anggwam andə nggyal andə tāki'anggwam. 26 Pələa tunə ɓe mətúró-bala dì, mana à pakkidire. 27 Mətúró-bala eari wi ama, “Mə'kyauweo na yiu ka, nda tárró wal jamnda mə'nyane, acemənana nyarəna yina băng, yi kuməni.” 28 Sə muna məgule ka bumi lúllö, ginə kutia bala. Tárrí puro yi kumi, camara ɓuakia rəi. 29 Sə ne tárrí ama, “Sən apələa mənia pas mə nda ban pakkó túró kəla guro, ko ən mgbikio kiru arə cau mo àkə pwari dang. Kat anda amani anggo ka, ko kə muna-mbul mənana a nə pam ama ɓə ən twani ɓə səm pakkidire sənə agyajam mem ngga, pà kàm dang! 30 Lang munio mənia

16 Yesu ne alaggana male ɓe kanicau dəm ama: “Bè məkume ndanə ɓwa mənana kə denyi nə agirkuma male ka. À kya oasəki muri ama mənia yì ɓwa ka kə kidiki kume male. 2 Pələa tunəi dì ama, ‘Ya cau nda man ən nggə o a muro ka? Bəlam bá túró mo, acemənana a pà nə duk mədenyi nə agirkuma mem dəm dang.’ 3 “Mədenyi nə agirkuma pak denyicau ama, ‘Mana ado mə nə pa? Mətala-bala mem ndo nə pəram arə túró. Ən panə rəcandəa mə nə rikrya dang, sə kəsəkyə kə pakkam arə zəmgı agir. 4 Ado ka, ən súrənà rə gir mənana mə nə pak ka, ace mənana ɓəa pərnəm arə túró ka, abwana nə em arə abala malea ka.’ 5 “Pələa tunə amətangna mala mətala-bala male mwashat-mwashat. Di mədəmba ama, ‘Shen nda mətala-bala mem kə kpato?’ 6 “Pələa eari wi ama, ‘Du mürú gbəman tongno-nong-tárú na.’” Mədenyi nə agirkuma ne wi ama, ‘Twal maləmce tangnê, do a kaurəa gilə gbəman ine.’ 7 “Pələa dì baria ama, ‘Shen sə à kə kpato?’ “Yì ka, eare ama, ‘Məssa tasau á-mwashat.’ “Oaso ne wi ama, ‘Twal maləmce tangnê, nyəsəi gilə gbəman-tongno-nong-tárú.’” 8 “Mətala-bala ɓwangə mədenyi nə agirkuma mə'dwanyi məsəcau nì məno ace kutan male. Acemənana abwana aməkpata banza mənia ka à ndanə kutan aba do malea arəarəia à kúti abwana mənana aməkpata Bakuli na ka.” (aiōn g165) 9 Yesu lidəmba nə cau ama: “Ən nggə bangga wun, wu pak túró nə gəna mala banza, wu bwal agyajam nəi, ace mənana ɓə gəne umna ka, Bakuli nə ak wun gbal arə abala mənana à pà nə kidiki raka. (aiōnios g166) 10 “Bwa mənana à gandə earnəi arə gir məkyauwe ka à nə earnəi arə məgule gbal. Sə ɓwa mənana pànə məsəcau arə məkyauwe raka, pà nə dum nə məsəcau arə məgule gbal dang. 11 Sə ɓəa pà nə earnə wun nə bwal gəna banza

raka, yana nà earnə wun arə gəna məbafoe? 12 acemənana mə nda aba tanni kàrkár aba bəsa Sə bəà earnə wun nə kume mala ʃebwa raka, mənia! 25 “Sə Ibərayim eari wi ama, ‘Munem, yana nà pà wun kume mənana ma’wun na ka? denyi ama do mo a banza ka a kum agir mo 13 “Kə muna-bala pà nà pakki amətala-bala sari aməboarne, sə Liazaro ka kum agir məbane, turobala dàng. Ko nà ginəməsə man mwashat sə ado ka ndya kum banboarnado kani ka, sə ka sə nà earce ɓe, ko ana raka, nà pa ɓamúrì we ka a nda aba tanni məkwanbanì kàrkár. 26 abata ɓwa man mwashat ka, sə nà bürace ɓe. Pa Ko bə cè mənia nda raka, nre səm sənəa wun wu nà pa ɓamur wun aban Bakuli andə boalo ngga nggea tūli ndakam, acemənana abwana yia kəm dàng.” 14 Sə yia amə Farisi mənana mana à earce lo kani à nà ká a ban wun ngga, amə earce boalo na ka, à nà ok mənia yì acau ɓea kəa gandəi dàng. Sə abwana mana gbal à ka, à sonzəkì Yesu nggē. 15 Pələa Yesu nea nà lo kano aban yiu a ban səm ngga ɓea kəa wia ama: “Wu nda ka abwana mənana wu kə gandəi dàng.” 27 “Məkume na ama, ‘Sə bə nda ləmdəi acili abwana ama wu nda ka aməboarne, na ka ən ngga zəmbəo, Dâ, túr Liazaro a bala sə Bakuli ka súrónà ɓabum wun. Gır mənana mala tárrám, 28 akanó ka mə ndanə amə’emambu ɓwəpəndəa gusələi kàrkár ka məbeami na a ban tongno. Bə kya nunkiria, ace mənana yia gbal Bakuli. 16 “Kaniama Yohana Məbatisəma nà ka bəà kəa yiu a mənia yì ban tanni nggea tita hama ka, anggurcau mala Musa andə acau məbikə ka dàng.” 29 “Ibərayim eari wi ama, ‘A bá maləmce mala amə’bangnəa mala Bakuli Musa andə amə’bangnəa mala Bakuli nda kano nda à kə ləmdəa wun njar ka. Sə adyan ngga a bania, ɓea kwaki kiria a rəia.’ 30 “Məkume ne Bəsa Cau Məboarne mala Domurəm mala Bakuli wi ama, ‘Awo, Dâ Ibərayim, bə ɓwa lo a bəmbe ndya à kə hamnəi ka, sə koyan ngga kə ɓariki sə wari a bania ka, à nà pwanzali, à nà deki buia kàrkár nə kutio kam. 17 Sə mənia ka ləmdə ama arə acauñikea malea.’ 31 “Pələa Ibərayim ne wi Nggurcau mala Musa dwanyini rəcandəa male ama, ‘Bəà ok à Musa andə amə’bangnəa mala dàng, ko aña bə kəcəu ndok. Ndərmya mala kùli Bakuli raka, ko bə ɓwa lo a bəmbe ka à pà nà oè andə nzali ka, nda halku amur mənana bə kəcəu dàng!”

ndok bə ndərmi aba Nggurcau mala Musa ka. 18 “Bwa mənana pər māmí sə al bə ka nda rə pak caubikea nongnəban a nza nə dobala, sə ɓwa mənana al ɓwama mana à pəri ka nda rə pak caubikea nongnəban a nza nə dobala. 19 “Bè məkume ndakam mənana agir-ŋgūrəu male ka boalea cəndə kàrkár, sə koya pwari ka kə do aña rəpwala. 20 À kə nongsə be mə’tər a kunbala male, lüllə ama Liazaro, mənana npenye aki rə kat ka. 21 Rəi kə ɓəla arə li gır mənana ɓwano kpa a ɓadəm məkume ka. Nggeara anvwa dəm à yiu à kə lenzəki anpenye male. 22 “A masələate ka mə’tər man yi wú, aməturonjar mala Bakuli yi twali à um nəi a ban Ibərayim. Məkume gbal ka wú pələa à tsəkbani. 23 Yiləmi o a banza mala alú, a ban mana kya kutio aba kwanban mala tanni mə’kərkár nì ka, loasə məsəi sən Ibərayim kuko andə Liazaro a nkanggari. (Hadəs g86) 24 Pələa tunə Ibərayim ama, ‘Dâ Ibərayim, sən məsəswatər mem sə wu tasə Liazaro bə oasə munabuì a mür bə lipam ta’melam nəi,

17 Yesu ne alaggana male ama: Agir mənana à nà tsək abwana à nà kpa aba caubikea ka duməna püp à nà yiu. Səa ma caukwanban né ɓwa mənana amənia yì agir à pur nə bani ka. 2 Bə ɓwa nà tsək mwashat atà amənia yì amuna bə pak caubikea ka, kəpəna ɓea durri ɓwe taligo a mealı sə ɓea ramte aba nggeomùr. 3 Ace mani ka wu tsəkir wun. Bə mə’emambu pakko caubikea ka, gimbi, sə bə vwaki buì arə caubikea male pwanzali ka, twali wi bani. 4 Ko bə pakko caubikea kusə tongno-nong-ɓari aba pwari mə’mwashati, sə nyar kusə tongno-nong-ɓari a bano yi pwanmbo nzali ka, twali wi bani. 5 Pələa Amə’mishan ne Mətalabangjō ama, “Tsək paRepository ma’səm bə gulo.” 6 Mətalabangjō pea wia eare ama: Ko bə gūliarəu ma’wun kyauwe kəla məsə musta ka, wun nə gandə banggi nggea nggun mənia ka ama, “U, kya kpa aba nggeomùr!” Sə yì ka, nà kpata cau ma’wun. 7 Bəà twali ama ʃebwa nda kam abalə wun mana ndanə muna-bala mənana wari a

rya a ɓaban ko a yál anzur ka. Bè mənia yì male. 25 Səa ma peatu ka, Muna mala Bwa nè muna-ɓala ka ndo kə nyàrî ɓabondo nə nyare nu tanni kòrkár arə agir pas, sə abwana mənana ka, mətala-ɓala male nè ne wi ama, “Farəo, a nza man ngga à nà ɓinə məsəi. 26 Kəla mənana yiu do lili le?” 8 Pa nè ne wi ama, “Pakkam kumban a nza mala Nuhu ka, anggo sə nè pa girlina peatu, wu yi tsəkami a ɓadəmbam, bə ən abalə anonggio mənana Muna Mala Bwa nè linali sə ən nunà mür ka, sə awu nə lili, awu nyare nə yiu nəi ka. 27 Bwapəndəa kə lili, kə nu, nə nu mür re?” 9 Nè pàkkî muna-ɓala man à kə al rəearəia, à kə isə amunia bà pwari mənana yàwá, acemənana kpata cau mana ne wi bə pè Nuhu kútí nəi a nggea-waru ka. Pələa mür-gùla ka le? 10 Anggo gbal sə nè pang nə wun: bə wu yiu yi twaltea kat. 28 Kə nda anggo a nza mala pangjəna agir mənana kat à bangga wun ama Lotu. Bwapəndəa kə li, à kə nu, à kə kúrkúró, bə wu pea ka, wun nè na ama, “Səm nda ka à kə makkiagir, à kə rikrya, à kə bakkı abah. matúró-ɓala mənana səm pà a kun kəgir raka. 29 A pwari mənana Lotu purí bá Sodom ngga, Kə túró ma'səm nda səm pak ka.” 11 Yesu nè o a bəsa andə aməsətali bəsa nya nə kuli amur amə Urəshalima ka, kar nə nzong-nzali mala amə Sodom twaltea kat. 30 Anggo sə nè kumban a Samariya andə amə Galili. 12 Nda ban kutio pwari mənana Muna Mala Bwa nè yia pusəna abə bə muna-là ka, asea burana lum amədakali rəi nəi ka. 31 A məno yì pwari ka, ɓwa mənana na, à yì kasə a kúni. À cam zak, 13 sə à loasə nda amur kurəm male sə agirkuma male ka à già à tunəban ama, “Bwaməgule! Yesu! Sən nda abə kurəm ngga, bə kəa na ama nə sulə púp məsəswatər ma'səm!” 14 Yesu pələ məsəi sənəi nə nggá pwania dāng. Anggo sə ɓwa mənana sə nea wia ama, “Wu kyane, wu kya ləmdə rə nda a ɓabondo ka, bə kəa nyare a ɓala ace twal wun aban apəris.” À nda ban o ka, kara dakali kəgir dang. 32 Wu denyi nə mälá Lotu! 33 Bwa malí rəia. 15 Lang ɓwa mwashat abaləia sənī rəi mənana kə earce nə amsə yiləmi ka nə turte. Sə maləna ka, kara soabunu nyare aban yiu, loasə ɓwa mənana kə turta yiləmi ka nə tsəkcè. 34 Ən gi, kə ɓwangṣaki Bakuli. 16 Yi kpa a ɓadəm Yesu nggə na wun, a məno yì du ka, abwana bari nə aban pakki wi yàwá. Sə yì ka, ɓwa Samariya pa aban nongro a kala mə'mwashati, à nə twal na. 17 Yesu diban ama, “Abwana lum mbo sə man mwashat ka, à nə nyig ɓe. 35 À nə kum à twalia wia ban dakali? Aman tongno-nong- amaməna bari aban go aban mə'mwashati, à nə ine ka à nda malea ake? 18 Kə ɓwa pà kàm ateà twal mwashat à nə nyig man mwashat ka. 36 nə nyare nə ɓwangṣe Bakuli ka dang, she kə [À nə kum aburana bari a ɓaban, à nə twal man ɓwa-kündangna mənia ka?] 19 Pələa ne wi ama, mwashat ka, à nə nyig ɓe.] 37 Pələa alaggana “Lo o, gūliarəu mo a rəam amsəno.” 20 Amə male dì ama, “Aya ban le, Mətalabangyo?” Yesu Farisi dì Yesu ama, “A ya pwari sə Domurəm earia wia ama, “Ban mənana lugir pak kam mala Bakuli nə yiu?” Yesu earia wia ama, “Yiu ngga, aban sə adakəlaki nə rambəa.”

mala Domurəm mala Bakuli ka gır na mənana à nə sənī nə məsəu ka dāng. 21 Kə ɓwa pà nə na ama, ‘Ndyka, wu sənī!’ Ko ana raka, ‘Ndako ka’ dāng. Acemənana Domurəm mala Bakuli ka nda àkə ɓalə wun.” 22 Pələa ne alaggana male ama: Pwari na kə yiu ka yi mənana rə wun nə ɓəla arə sən pwari mwashat abalə apwari mala Muna Mala Bwa ka, sə pà wun nə sənī dāng. 23 Bwapəndəa nə na wun ama, “Ndako ka!” Ko ana raka, “Ndyka!” Wu kəa bangja ateà dang. 24 Kəla mənana bə mbulo li'nzama pəlilip ka, nə tá amur ɓanza a bui man nə nggá bwal be bui ka, anggo sə Muna Mala Bwa nè pa a pwari nyare

18 Yesu ne alaggana male ɓekə kanicau mənana nə ləmdə ama yia ka ɓəa kə pak hiwi cala rəia wuki dang. 2 Na ama: A ɓekə là, bə murəm-bashi nakam mənana kə banggi Bakuli dang, sə kəgir oasəi arə kəbwa raka. 3 Sə bə mā-lú nakam àkə lě, mənana camara nyarke aban mə'bashi man nə ɓua ama, “Kutio anre səm sənə məbínə muram.” 4 Ata dəmbe ka ginəe. Nə nzámò ka ne ɓamúrì ama, “Ko kat andə amani ama ən nggá banggi Bakuli dang, sə kəgir oasəkiam arə kəbwa raka, 5 mə nə pak bashi mə'məsəcau nì ace mənia yì mā-lú mənana kùrram mwacang ngga. Acemənana

6ən pak raka, nè yauwam nè nyarke male tütù aiōnios g166 19 Yesu eari wi ama, “A bang ama abanam!” 6 Pələa Yesu Mətalabangjø na ama: mə nda ɓwa məboarne? Kə ɓwapəndəa pa kàm Wu ok cau mənana murəm-ɓashi mə'dwanyi məboarne na dang, she Bakuli nəmurāi. 20 We məsəcau man na ka! 7 Wu kə səni kəla Bakuli ka, à súrénà rə anzongcau mala Bakuli mənana ka pà nè pak ɓashi mə'məsəcau nì ace abwana ama: ‘Kəa kútí aba caubikea mala nongnə ɓwa male mənana təria, mənana à kə búa a badəmbi, mənana wu al rə wun wunai raka, kəa wal-lú dù andə pwari ka re? Nè dəndi arə bwalia wia dang, kəa iun'í dang, kəa bun-nyir amur ɓwa kam le? 8 Ən nggə na wun ama, nè pea wia dang, pe tárró anda nggo gulo.’” 21 Pələa ɓwe gir mənana malea na ka a kaurəa. Səa ma 6è na ama, “Amənia ka, yàle mə nda muntulo sə en Muna Mala Ɓwa yiü ka, nè yia kum pabamuru bwalia.” 22 Lang Yesu ok mənia ka, ne wi ama, a banza le? 9 Yesu na mənia yì kanicau ka “Bè gır mwashat na a dwanyi ka. Makki agir arə abwana mənana à twalı̄ ɓamuria ama yia mənana kat a ndanza ka, gaki amə'tər, awu nə ka à nda ka amə'cauboarna, sə à ɓəsəki acili kum gəna a kùli, sə wu yiü, wu yi kpatam.” 23 abwana à nyəsəia amə'caubikea na ka, ama: 10 Lang nè o ana ka bumi kidiki, acemənana yì Abwana bari à wari a Ndàməgule mala Bakuli ka, məkume na kərkér. 24 Yesu səni kyap-kyap, ace pak hiwi. Mwashat ka ɓwa Farisi na, sə 6è sə na ama, “Nè kwano sə məgəna nè kutio a ka məcemi na. 11 Pələa ɓwa Farisi lo came pak Domurəm mala Bakuli! 25 Bafo ka, kutio mala hiwi amur ɓamúri. Na ama, “Bakuli, ən pakko məgəna a Domurəm mala Bakuli ka kwano kútí yàwá, acemənana mə nda mə'caubikea kəla acili kutio mala kalakadambi a təta nlerəman.” 26 abwana dang. Ən pa kəla amə'ɓəmbəriban, amə Abwana mənana à ok mənia ka à cibən ama, dwanyi do amur məsəcau, amə'nongginəban “Sə yana ado nè àwá?” 27 Yesu eare ama, “Gır a nza nə dobala, ko kəla mənia yì məcemi mənana pà nè gandə pa aban ɓwapəndəa raka, ka dang. 12 Ən nggə gilmür kusə bari a nre- nè gandə pa aban Bakuli.” 28 Pələa Bitərus ne wi limo mwashat, sə ən nggə pe Bakuli kámbe ama, “Səni, səm nyìngjènà agirkuma ma'səm mwashat aba lum mala koya girkuma mem.” kat səm yiü a kpato!” 29 Yesu nea wia ama, “Ən 13 Sə mala məcemi ka cam kuko. Eare ama nggə na wun məsəcau, kəbwa pà kàm mənana nè loasə mürí a kùli dang, wal kikili na ama, deki bala, ko ɓwama, ko amə'eambu, ko tárrū “Bakuli, sən məsəswatər mem, mim ngga mə andə nggeau, ko amuna ace Domurəm mala nda mə'caubikeal!” 14 Ən nggə na wun ama, Bakuli, 30 sə nè dwanyi kum agir kərkér a nza mənia yì ɓwa ka, nyare aban o bala male ka, mənia ka. Sə dəm nggə a nza məno kə yiü ka, nè mə'cauboarna na a badəm Bakuli, pa kəla mala kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka.” ɓwa Farisi dang. Koyana kat sə kə twalı̄ ɓamuri aiōn g165, aiōnios g166 31 Yesu tunə alaggana male, ka, à nè kyauwiki, sə ɓwa mənana kə nongsə aman lum-nong-ɓari ka a giriban, sə nea wia ɓamúri ka, à nè gusələi. 15 Bè fara ka abea ama: Wu səni səm ndo səm nè ká a Urəshalima, ɓwana yiü nə amuna aban Yesu ama 6è yi tsəkia sə agir mənana kat amə'bangnəa mala Bakuli wia bu. Alaggana male səni anggo ka, à lo à sà a giləi amur Muna Mala Ɓwa ka à nè lùmsəo. rəia. 16 Sə Yesu ka tunə amuna a baní oaso na 32 À nè nyəsəi à nè pea abwana mənana amə ama, “Wu deki amuna ɓəa yiü abanam, wu kəa Yahudi na raka, à nə oali, oalban zaləkiban, à nè pərkia dang, acemənana Domurəm mala Bakuli sanggi, à nè tappi wi ntāra, à nè koè, sə à nə ka nda ace a ulang amənia ka. 17 Ən nggə na wali nè wu, 33 sə a təruià nongyo ka, nè loapi wun məsəcau ama koyana sə pà nè ak Domurəm ɓembe. 34 Sə ko alaggana male bwalta kəgır mala Bakuli kəla muna məkyauwe raka, pà nè abə mənia yì acau ka dang. À səmbərəia wia gandə kútí kam dang.” 18 Bè ɓwaməgule mala ɓälai, ko à súrə gir mənana kə nacau amurí ka amə Yahudi məkume dì Yesu ama, “Maləm dang. 35 Yesu gbàshina Jeriko ka, ɓe nte nakam məboarne, mana gir ni na mə nə pa sə mə nə aban do a girəi njargula aban zəmgi agir. 36 kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka?” Lang nè ok gəshi ɓwabundəa mənana kə kútí

ka, diban ama, mana kumban le? 37 À pələa nzali məsauwe nè nggá ak gara-murəm, sə nè à ne wi ama, “Yesu ɓwa Nazarat nda kə kútí nyare. 13 Kariama nè o ka tunə atà amətúró ka.” 38 Pələa tunəban bàng-bàng ama, “Yesu! male lum, gakkia wia məsəboalo zənariya luru Muna mala Dauda! Sən məsəswatər mem!” 39 lum sə nea wia ama, “Boalo mənia ka wu kə Abwana mənana à ak dəmba ka à sà arəi ɓwam, nggāliki nəi, she bən nyarəna ka.” 14 Sə abwana ama bə duk kúni dəong. Sə yì ka, kara loasə gi male ka à bínəi, pələa à tasə abea abwana atè kpəm ama, “Muna Mala Dauda, sən məsəswatər bəà kya na ama, “Səm earce mənia yì ɓwa ka bə mem!” 40 Yesu go kusəi came, sə na ama, bəa duk murəm ma’səm dàng.” 15 Kat anda amani yinəi a baní. Lang yina a baní tū ka, Yesu dì ama, ka, mənia yì ɓwa ka à kya pe wi gara-murəm, sə 41 “Mana a earce mə pakko?” Pələa nte man eare nyare a kusəi yi. Pələa turban atà amətúró-ama, “Mətalabangjo, ən nggə earce sənban.” 42 bala mənana pákia wia boalo ka, acemənana Yesu ne wi ama, “Kum sənban! Paɓamuru mo nè súrə gir mana à kum abə nggāliki ka. 16 amsəno.” 43 Àkə baní gbal kara kum sənban, sə Mədəmba yiu yi na ama, “Bwaməgule, luru kpa atà Yesu aban o, kə ɓwangṣəkī Bakuli. Lang məsəboalo mô ka, ən kuməna luru lum amurí.” ɓwapəndəa mənana kat səni ka, yia gbal ka à 17 Pələa mətala-bala male ne wi ama, “Yàwá, mətúró mem məboarne! Acemənana a ləmdə məsəcau amur mənia bəti ka, a nə duk mələ amur anggea-là lum.” 18 Baria ɓwa yiu yi na ama, “Bwaməgule, luru məsəboalo mo ka, ən kuməna luru tongno amurí.” 19 Mətala-bala male ne wi ama, “We ka, a nə bwal anggea-là tongno.” 20 Pələa ɓe guro yiu yi na ama, “Bwaməgule, luru məsəboalo mo nia ka, ən karri abə bugir ən səmbərəi pepe. 21 Bangciu pakkam a rəo, acemənana we ka cau mò kwano na dang. A kə twal gır mənana awu nè tsək raka, sə a kə pwan gır baban mənana awu nè beal raka.” 22 Mətala-bala male eari wi ama, “Mə nə kürro nə acau mənana à pur a kuno ka, we mətúró-bala məbealbikie! A sələna she ama cau mem kwano na dang, ən nggə twal gır mənana mə nə tsək raka, sə ən nggə pwan gır baban mənana mə nə beal raka? 23 Sə palang sə a bínə ká tsəkam boalo mem a banki, ace mənana bən nyare yiu ka, mə nə yia é nə mur amurí?” 24 Pələa nea abwana mana à came abaní ka ama, “Wu ak luru məsəboalo mənana a buù ka, wu pè ɓwa mənana ndanə luru lum ngga.” 25 Sə à ne wi ama, “Bwaməgule, yì ka, ndanə male yì luru lum mala məsəboalo zənariya!” 26 Pələa eare ama, “Ən nggə na wun ama, ɓwa mənana ndanəi ka, à nə tsəki bi amurí, sə ɓwa mənana pà nai raka, nggearə məno bəti a buù ka à nə é arəi. 27 Sə aməno yì aməbinə muram mənana à ear ama mə duk murəm amúrià raka, wu yinəia kani, wu yi wal-luia a ɓadəmbam!” 28 Anzəm

19 Yesu ara abə nggea-là Jeriko, ndaban kútí abalai. 2 Bè ɓwa ndakam lülləi ama Zaka, ɓwaməgule mala aməcemi na sə yì ka, məkume na. 3 Yì ka, bariki nè səni ko yana nda Yesu. Bwabunda nda kam pas mənana yia gbal ka à kə earce sən Yesu ka. Sə yi Zaka, acemənana nkpendal na ka, gandə sənban abə ɓwabundəa dang. 4 Pələa ɓangŋa, ak dəmba, kya eauwe a nggun vwari nè səni, acemənana àkə baní sə Yesu nè pələa. 5 Lang Yesu yi bwaləna baní ka, loasə məsəi a kùli sə ne wi ama, “Zaka, fa rəo sùləî nggun! Yalung ngga, she mə na sulə a bala mo.” 6 Pələa suləo a kaurəa gingsə Yesu nə bumpwasə. 7 Ɓwapəndəa mənana kat sən mənia ka, titə nggwani ama, “Bwabura man ngga kya suləna a bala mala mə'caubikea!” 8 Zaka pələa lo sə ne Mətalabangjo ama, “Mətalabangjo, səni, mə nə gau girkuma mem abaləu, mə nə pè amə'tər kāmbe mwashat, sə bə ən mbərina kəbwə ka, mə nə nyesəi ɓwe gır nî kusə ine.” 9 Pələa Yesu ne wi ama, “Yalung ngga amsəban yina a bala mənia ka, acemənana mənia yì ɓwa gbal ka mə'kà Ibərayim na. 10 Muna mala Ɓwa ka, yiu àkə ce alta gir mənana ɓwàr ka, nè amsəi.” 11 Lang à nè nggə kwaki kiria arə mənia yì acau ka, Yesu lidəmba nə nea wia ɓe kanicau, acemənana anggo ka à gbàshìnà ban Urəshalima, sə à kə səni kəla Domurəm mala Bakuli ka ndo nè yiu àkə dyadyan məno ka. 12 Pələa na ama: Bè mətaumurəm wari a ɓe

mana Yesu bangjèna mènìa yì acau ka, pélèa duk bala hiwi'; 'sè wun ngga wu nyesèi duk dupia wia a dòmba aban ká a Urèshalima. **29** npu mala ama'fòmbèriban!" **47** Ko aya pwari Lang gbàshìnà Betafaji andè Betani aban nkono ka Yesu na aban kanigir aba Ndàmègule mala Olif ka, pélèa tasa' afea alaggana male bari. **30** Bakuli. Agbani Pèris andè amalèm Nggurcau Nea wia ama, "Wu kya a muna-là mènana a dèm mala Musa sè akapana mènana aba bwapèndea wun ngga. Kutio ma'wun ngga wun nè kum ka, à kè alte à nè wal-luì. **48** Sè à kumbi ban mèdambèriso à kùrni, mènana kèbwa malaká dang, acemènana acau male pwan denyicau eauwe a nzèmi raka. Wu panzai, wu yinai. **31** Bè mala bwapèndea kat.

kèbwa dì wun ama ace mana sè wu kè panzai le ka, wun nè ne wi ama 'Bwamègule ma'sèmka earce.' **32** Yia mènana à túriá ka à wario à kya kumi kèla mènana Yesu nea wia ka. **33** À ndarè panzè mèdambèriso ka, amètale dia ama, "Ace mana sè wu kè panzè mèdambèriso?" **34** À eare ama, "Mètalabangjo kè earce." **35** À yiu nè mèdambèriso aban Yesu. À makki agir-koarèu malea a nzèmi, pélèa à eamsè Yesu amurí. **36** Nda ban o ka, bwapèndea sáréki agir-koarèu malea amur njargula. **37** Lang yi bwalèna ban mènana njargula dili kam aban ká Nkono Olif ka, bundèo mala amèkpate mènìa ka, à titi loasè già na bumpwasèa aban bwangsèki Bakuli, ace agir-ndèlèki mènana à sèn ngga. **38** À kè bang ama, "Bwangseban bë pa aban Murèm mènana kè yiu aba lullè Mètalabangjo ka!" "Dorèpwala nda kam a kùli sè gulo ka aban Bakuli!" **39** Afea amè Farisi mènana aba bwabundèa ka à ne Yesu ama, "Malèm, sà ara alaggana mo bëa pwalo!" **40** Yesu nea wia ama, "Èn nggè bangga wun, bëà duk dèong ngga, atali na akia wia bwangsèkiban." **41** Lang Yesu yi gbañinà Urèshalima mæsì nè kpa arèi ka, kara túr kúni a fua ace, **42** na ama, "Eare mem ngga, we Urèshalima, yalung ngga a súréna rë gir mènana nè yipò nè dorèpwala ka. Sè ado ka à sèmbèrèni, mèsao pà nè gandè sène dang. **43** Afea pwari nda à kè yiu, mènana abio amèbura nè yia baki nggea zèkì mècandè, à nà gumbèlio abalèu, sè à nè gir amuro a koya buì ka. **44** À nè yia arkio, à nè sukkio a nzali, we wunè abwana mènana a bëlèo ka. À pà nè deki kè tali aban came amur bëe dang, acemènana we ka a súré pwarì mènana Bakuli yiu nèi ace amsèo ka dang." **45** Pélèa Yesu kutio, pèr amè'kùrkùró a Ndàmègule mala Bakuli. **46** Nea wia ama, "À gilèni ama, 'Bala mem ngga nè

20 A bekè pwari Yesu ndaban kani abwana gìr a Ndàmègule mala Bakuli, sè kè hamnè Cau Amsèban, agbani pèris, andè amalèm Nggurcau mala Musa, andè akapana yia kat à yiu a baní. **2** À yì ne wi ama, "Bangga sèm, nè ya rècandèa sè a kè pakki amènia yì agir, sè yana po mènìa yì gara mala pea ka?" **3** Yesu pélèia wia ama, "Mè nà dì wun gbal. Wu banggàm, **4** batíséma mala Yohana ka, pur nè kuli le, ko pur nè ban bwapèndea?" **5** Pélèa à pélèki ce arèarèia ama, "Bè sèm bang ama 'Pur nè kuli ka,' nè dì sèm ama, 'Sè palang sè wu pa bámur wun arèe dang?' **6** Sè bë sèm na ama, 'Pur nè ban bwapèndea ka, abwana mènìa kat ka à nè bukki sèm, acemènana yia ka à èarnà ama Yohana ka mabangnèa mala Bakuli na.'" **7** Pélèa à eare ama, "Sèm súrà ban mènana pur kam ngga dang." **8** Pélèa Yesu nea wia ama, "Mim gbal ka pa mè nè bangga wun nè koya rècandèa sè èn nggè pakki amènia yì agir ka dang." **9** Yesu lidèmba aban ne abwana mènìa yì kanicau ka ama: Bè bwa tsék baban nggun anap, sè nyesèi pè abea amètúró rya, sè kutio o a béri banì kya sau kam. **10** Kún pwan bëlanggun anap karèna adyan ngga, pélèa túr bë mètúró-bala male a ban amètúró bëà kya aki wi bëlanggun. Kara amètúró yi walki mètúró-bala man, sè à pèri um nè babui. **11** Nyare túr bë mètúró-bala; yì gbal ka à walki à lèmdèi wi gìr kèsakya sè à pèri um nè babui. **12** Nyar dèm túr tåruìà; à yì tséki wi anpenye à ramte à túri nà nza. **13** Pélèa mètalà baban na ama, "Mana ado mè nà pa? Mè nè tasè munem mènana èn earkiyi ace raka, yakèla à nè pe wi gulo!" **14** Lang amètúró nè yia sèni ka, à kur kunarèia amurí ama, "Yauwa! Mènìa ka nda mèlìbala. Sèm nè wal-luì, sè baban ngga nè duk ma'sèm!" **15** Pélèa à yasèlèi à túri nè nzèm nkàndan, sè à kar atè à kya wali wu. Pélèa

Yesu diban ama, "Mana ado wu kə səni mənia yì dang. **31** Tàruia gbal ka yi twal ɓwame, anggo matala baban ngga nè yia pakkia wia? **16** Nè yiu sə yia mənia tongno-nong-ɓari ka à yì wúkio nè yia wal-lú amatúró mənia sə nè nyesa baban à deki ɓwama, ko kə muna pa kàm dang. **32** A nè pe abea abwana!" Lang ɓwapəndəa nè ok masələate ka, ɓwama gbal ka yi wu. **33** Sə ado ka, mənia ka à na ama, "Bè Bakuli twalban mani!" a pwari loapi ɓembe ka nè duk mālā yana ateà **17** Pələa Yesu sənia kyap-kyap sə na ama, "Sə le, acemənana yía mənia tongno-nong-ɓari ka à mana de nda tərcau mənana maləmce bangji duməna nəi? **34** Yesu earia wia ama: Abwana ama: "Tali mənana aməba bina ka, nda à nyesi mənana a banza man ngga à kə al rəia sə à kə yi bwal bā kàngkàng ngga." **18** Bwa mənana kat isə amunia. (aiōn g165) **35** Sə abwana mənana à sə kpa amur məno yì tali ka nè arkya nè mesəke mənana à nè bwal nəi tsuk-tsuk ka, acemənana sənia à kārńána à nè lo a ɓembe sə à nè kum mwashat-mwashat, sə bwa mənana tali man kutio a banza məno kə yiu ka, à pà nè al rəia ko kpa amurí ka, nè betəki." **19** Amaləm Nggercau à nè isə amunia dang. (aiōn g165) **36** Sə à pà nè wu mala Musa andə agbani Pəris alta njargula dəm dang, acemənana à nda kəla aməturonjar. mənana à nè bwal nəi tsuk-tsuk ka, acemənana Amuna mala Bakuli na. Yia ka à nda ka ɓwana à sələna ama mənia yì kanicau ka nda rəia. Səa mənana à loapi ɓembe ka. **37** Sə amur cau mala ma ɓangciu kə pakkia wia arə abwana. **20** Abi-loapi ɓembe ka, nggearə Musa ka ləmdə ama məbura tsəki wi məsəu, pələa à tasə amə'iucau, alú nè loapi ɓembe. Abi cau mənana à giləe mənana à ləmdəa kəla amə'məsəcau na ka. amur mə'nkwarki mənana kə earki bəsa ka, A denyicau malea ka à nè bwal Yesu abə cau bang ama Mətalabangjo ka nda, "Bakuli mala mənana pur a kúni ka, sə à nè ká nəi a babù Ibərayim, Bakuli mala Ishaku, sə Bakuli mala mətala-nzali, yì nggwamna mala amə Roma. **21** Yakupu." **38** Yì ka, Bakuli mala alú na dang, Pələa amə'iucau dì Yesu ama, "Maləm, səm sələ nda Bakuli mala abwana mənana nə yiləmu ama cau mo andə kanigir mo ka məsəcau na ka, acemənana sələna ama yia kat ka à ndanə kat. Abwana kat a bano ka amə'mwashati na. A yiləmu. **39** Abea amaləm Nggercau mala Musa kə kani njargula mala Bakuli nə məsəcau. **22** pələi wi ama, "Maləm, cau mo ka məsəcau na!" Nggearəi ka boaro bā səm mbwe Kaisar, murəm **40** Anggo ka kəbwə nyare loasə kúni ama nè dì məgule mala amə nzali Roma boalo-cemi le, bekə cau dəm dang. **41** Yesu pələa turia wia bē ko bā səm ká pe wi dang?" **23** Yì ka, súrńána diban ama, "Mana tsəa sə à kə na ama Kərəstika bā kutan malea pələa nea wia ama, **24** "Wu Muna mala Daudana? **42** Dauda nə nggearəi ka ləmdəam məsəboalo dinari. Baməsə bwa andə bang abə maləmce mala Anggyal ama, "Bakuli gir mənana à giləa rəi ka mala yana?" À eari wi Mətalabangjo, ne Mətalem ama, Do a buam ama, "Mala Kaisar na." **25** Pələa nea wia ma, məlì **43** she bən nyəsəna abio-məbura à pələna "Wu pè Kaisar gır mənana mala Kaisar na ka, sə muna-buno tsək kusəu a bakusəo ka." **44** Dauda Bakuli ka wu pè wi gır mənana male na ka." ka tunə Kərəsti ama 'Mətalem.' Sə palang ado **26** À gandə kume nə ɓwarkio abə cau male a sə Kərəsti duk muni dəm?" **45** Lang abwana kat ɓadəm ɓwapəndəa dang. À ndali nə cau male, nda arə kwaki kiria à nè nggə oè ka, Yesu pələa kara à do kunia dəong. **27** Sə abea amə Saduki, ne alaggana male ama, **46** "Wu tsəkir wun arə mənana à na ama abwana pà nè lo anzəm lú amaləm Nggercau mala Musa. À earce gya nə raka, à yiu a ban Yesu nə diban. **28** À na ama: anggea-daura, sə à earce bēə kə makkia wia Maləm, Musa giləa səm ama, "Bè mə'eam bwa kun abalə alimo, à earce aban-do məboarne arə wú sə deki māmí amuna pà kàm raka, bwe ka nè andakpapi andə abuno mala abwana-məgule al mā-lú ace mənana bā bəli mə'eambi amuna." arə aban pakkipidire lili. **47** À kə ɓəmbəri amā-lú **29** Sə a pwarian ngga abea abwana ndakam yia arə agirkuma malea, sə à kə ɓosəki abwana nə tongno-nong-ɓari à nda amə'eambu. Mədəmba pakki ahiwi mə'sake. A ulang yia ka à nè pakkia al ɓwama yi wu à pànə muna dang. **30** Sə baria wia bashi məcandəe."

ka anggo gbal, al ɓwame sə yi wu pànə muna

21 Lang Yesu loasə məsəì ka, sən amə kume à sələe mənana kəbwə pà kàm atà amə bínəmúr nda rə turki aboro malea aña akwati boalo wun mənana nè gandə cam a kún wun, ko nè mənana aña Ndàmágule mala Bakuli ka. **2** Dəm makgìr cau ma'wun ngga dàng. **16** Nggearə ngga məsəì kpa arə ɓe mā-lú, mə'tər, aban túr abwana mənana à bəl wun, andə amə'eam wun, aməsə-boalo məkèke bari. **3** Pələa Yesu na ama, aña anda agyajam ma'wun ngga, à nè pà wun "Məsəcəu, ən nggə bangga wun ama mənia nzəmia, à nè wal-lú ka abea bwana abalə wun. yì mā-lú mətapwasəa ka, nda túr gìr mənana **17** Abwana kat nè bínəməsə wun acemənana wu kútì malea ka kat. **4** Acemənana abwana mənia nda ka aməkpatam ngga. **18** Sə ko nyang mür kat ka à tū aña kume malea mənana kpəm wun mwashat ka pà nè kpa a nzali dàng. **19** ngga, sə yì ka, aña tər male sə pa gìr mənana Məsəkang-kangja ma'wun na nè amsə wun, nè kat ndanəi ace do male ka." **5** Abea alaggana pa wun yiləmu mənana málá male pà kàm raka. male na aban naki acau amur boarjam mala **20** Bè wu sənəna asoje à yì karina Urəshalima ka, Ndàmágule mala Bakuli mənana à giləki nə wu sələ ama kpa male gbàshìnà. **21** Sə anggo ka atali məboarkijami, andə aboro mənana à təria abwana mənana a nzali Yahudi ka, bəà bangja ace pe Bakuli ka. Pələa Yesu na ama, **6** "Bè mala bəà eauwe amur ankono, abwana mənana aña agir mənana wu kə sənia à nda ka, bə pwari nè là ka bəà puro, sə abwana mənana a bondo yiu mənana kə bə tali pa kàm à nè deki aban ka bəà kəa kutio aña là dàng. **22** Acemənana came amur bəà ka dàng. Koməyenani ka à nè mənia yì pwari ka mala mbweban nutanni na, rambi à nè turi a nzali." **7** Pələa à dì Yesu ama, ace lùmsə agir mənana kat à giləi aña Maləmce "Maləm, amənia yì agir ka a ya pwari sə à nè mala Bakuli ka. **23** Abalə apwari məno ka, gìr kumban? Dəm ngga mana girnì na nè ləmdə məsəswatər na nə amaməna mənana nə amuna ama à mala à nè kumban?" **8** Sə Yesu pələia wia a bumia, andə mənana à kə pea amuna kiura ama: Wu parkir wun bəà kəa swárki wun dàng. ka! Nggea tanni kərkár nè yiu amur mənia yì Acemənana abwana pas à nè yiu aña lulləam, à nzali, sə bumllulla mala Bakuli nè suləo amur nè nggə bang ama, yia ka à nda ka Kərəsti, dəm amənia yì abwana ka. **24** À nè wal-lú abea bwana ngga à nè na ama, "Pwari gbàshìnà!" Wu kəa ateà nə nggeabyau, sə abea bwana ka à nè kpata cau malea dàng. **9** Bè wu ok cau mala bwalia guro à nè umnəia arə anzali kat mala a'lwa andə amunəo ka, cala bangciu pakka wun banza. Abwana mana amə Isərayila na raka, à dàng. Amənia yì agir ka duməna púp à nè ak nè parki Urəshalima abata rəcandəa malea, à dəmba kumban, sə masələata banza malaká yiu nè pàkce acau male bəà, bə lùmsəo mala apwari peatu dàng. **10** Pələa lidəmba aban nea wia ama: mana Bakuli kasəa acea, yia abwana mana amə Nzali nè lo nə lwa arə ɓe nzali, sə domurəm Isərayila na raka. **25** Agir-ləmdəa nè purkio nè lo arə ɓe domurəm. **11** Agəggəli məcandəa aña pwari, andə zongjo andə anlero. A banza mala nzali nè kumban, nzala nè kpa, akwánó ka, ɓwapəndəa kat nè do nə baləkasəkyə andə banza dàngdáng nè puro arə aban pas. Agir gakkya mala denyicau, à nè pələ nə baləia bə nə kàrmúrū andə agir-ləmdəa məgulke à nè pur nə bangciu arə songnəo mala nggeomùr andə eakin-kuli. **12** Sə kaniama amənia yì agir nè kumban nkono male. **26** Bwapəndəa nè wukiaban ace ngga, à nè bwalki wun, à nè pà wun tanni. bangciu, baləia nè kasəkyə arə gir mənana nè. À nè ká nə wun a bashi arə andakpapi, à nè suləo amur banza ka, acemənana à nè dəurəki kùr wun arə andakùrban, à nè kánə wun aban anggea gìr məgulke mənana a kùli ka. **27** Anggo amurəma andə anggwamna, acemənana wu nda ka à nè sən Muna Mala Bwa aban yiu aña ka amə kpatam ngga. **13** Mənia ka nè pa wun pərbang nə rəcandəa andə boarbwə məgule, dəmbu hamnə Cau Amsəban mem. **14** Wu twali **28** Bè amənia yì agir tinata kumban ngga, wu a ɓabum wun ama, pa wu nè do nə baləkasəkyə lo, wu loasə mür wun a kùli, acemənana pwari arə cau mənana wun nè na aban bashi ka akmúr wun gbàshìnà. **29** Pələa Yesu nea wia dàng. **15** Acemənana mə nə pà wun acau andə mənia yì kanicau ka: Wu sən nggun vwari andə

acili anggun kat. 30 Bèà tinata to mbuia ka, wun nà sèni sè wun nà ka, wun nà je wuna ñe ñwabura nà bàng-mùr sèlè ama mbulo gbashìnà. 31 Anggo gbal, bò wu amurí. Wu kya atè a bala mènana nà kútí kam sènèna amènia yì agir à ndaban pakki ka, wu ngga. 32 Wu ne mètala-balae ama, 'Malèm nà sèlè ama Domurèm mala Bakuli ka gbàshìnà. tûr sèm bò sèm dio ama: Bansulèo mènana nà li 33 ñn nggè na wun mèsècau ama, tà mènia yì girlina Dire Yàlímurû kam andè alaggana male nza ka pà nà mal dàng she bò amènia yì agir ka, nda a ya ban?' 34 Nà lèmdèa wun rà ñe ndà-kat ka à kumènaban ngga. 35 Kùli andè nzali kulí mègule, à gilakina fàlèi. A kam sè wun nà ka tea nà malâ, sè Cau mem ngga tè pà nà mal pak tûrò girlina." 36 Pèlèa à wario à kya kum dàng ko bèti. 37 Wu parkir wun wu kèa eare girbunda kèla mènana Yesu nea wia ka. Pèlèa à bò denyicau ma'wun lùmsà nà likiagir, wal-pak tûrò girlina Dire Yàlímurû. 38 Lang pwari wale andè pisèbalèu arè alta agir banza, gandèa kárána ka, Yesu andè amè'mishan male do aban mèno yì pwari ka nà yia yasalè wun ngga dàng. li girlina. 39 Pèlèa nea amè'mishan male ama, 40 Kèla gbéllí, nà yiu amur abwana mènana a "ñn earèna ce li girlina Dire Yàlímurû mènia banza kat ka. 41 Wu dum nà mèsa wun ko ka kòrkér sènèa wun, sè bòn kutio a tanni! 42 ayà pwari, nà pak hiwi ace mènana bò wu apî Sè ñn nggè na wun, pa mè nà li dèm dàng, amènia yì agir mana à mala à nà kumban, sè she pwari mana bò kya lumsèna a Domurèm dèm ngga bò wu kum kusèu came a badèm mala 'Bakuli ka.' 43 Pèlèa Yesu twal kwap mala Muna mala Bwa ka. 44 Ko ayà pwari ka Yesu nda mûr-bèlanggun anap, sè pakki 'Bakuli yàwá, sè aban kanigir abà Ndàmègule mala Bakuli, sè nà na ama, "Wu ak mènia ka, wu gakkia rà wun. pwari kpana ka nà o a mûr mè'nkono mènana à 45 ñn nggè na wun ama, twal ado ka pà mè tunèki ama Nkono Olif ka nà nggá nong kam. nà nu mûr-bèlanggun anap dèm dàng, she bò 46 Sè nà bu dèmbari ka abwana kat kè yiua ok Domurèm mala 'Bakuli yina ka.' 47 Pèlèa twal kanigir male a Ndàmègule mala Bakuli.

22 Ado ka, pwari Dire mala Bèredi mana kè lo raka, mènana à tunèki ama "Dire Yàlímurû" ka gbàshìnà. 2 Agbani pèris andè amalèm Nggurcau mala Musa came arè alta njargula mènana à nà wal Yesu nài abà sèmbèrèa ka, acemènana bangciu kè pakkia wia arè abwana malea. 3 Pèlèa Shetan kutio arè Yahuda mènana à tunèki ama Iskariyoti ka. Yì ka, nda abalè alaggana mala Yesu mana lum-nong-bari ka. 4 Yahuda wari aban agbani pèris andè abwana-mègule mala amè yál Ndàmègule mala Bakuli, à nacau andèia, amur njar mènana nà pa Yesu nài a buia ka. 5 Banboaria wia, kara à eare ama à nà pe wi boalo. 6 Yì ka, eare, palèa kútí a alta njar mènana nà kùmô sè nà pea wia Yesu nài a pwari mènana ñwabundèa pà kàm raka. 7 Lang Lamsan mala Bèredi mana kè lo raka tinate, a pwari walki anzur mala Dire Yàlímurû ka, 8 Yesu tasè Bitèrus andè Yohana, nea wia ama, "Wu kyane wu kya gilakia sèm girlina mala Dire Yàlímurû mènana sèm nà li ka." 9 À dì ama, "A ya ban sè bò sèm kya pak tûrò girline?"

10 Nea wia ama, "Kutio ma'wun a nggea-là ani nà ñamur rà wun ngga, wun nà sèni sè wun nà ka, wun nà je wuna ñe ñwabura nà bàng-mùr sèlè ama mbulo gbashìnà. 11 Wu ne mètala-balae ama, 'Malèm nà sèlè ama Domurèm mala Bakuli ka gbàshìnà. tûr sèm bò sèm dio ama: Bansulèo mènana nà li 12 ñn nggè na wun mèsècau ama, tà mènia yì girlina Dire Yàlímurû kam andè alaggana male nza ka pà nà mal dàng she bò amènia yì agir ka, nda a ya ban?' 13 Pèlèa à wario à kya kum dàng ko bèti. 14 Lang pwari wale andè pisèbalèu arè alta agir banza, gandèa kárána ka, Yesu andè amè'mishan male do aban mèno yì pwari ka nà yia yasalè wun ngga dàng. li girlina. 15 Pèlèa nea amè'mishan male ama, 16 ayà pwari, nà pak hiwi ace mènana bò wu apî Sè ñn nggè na wun, pa mè nà li dèm dàng, amènia yì agir mana à mala à nà kumban, sè she pwari mana bò kya lumsèna a Domurèm dèm ngga bò wu kum kusèu came a badèm mala 'Bakuli ka.' 17 Pèlèa Yesu twal kwap mala Muna mala Bwa ka. 18 Ko ayà pwari ka Yesu nda mûr-bèlanggun anap, sè pakki 'Bakuli yàwá, sè aban kanigir abà Ndàmègule mala Bakuli, sè nà na ama, "Wu ak mènia ka, wu gakkia rà wun. pwari kpana ka nà o a mûr mè'nkono mènana à 19 ñn nggè na wun ama, twal ado ka pà mè tunèki ama Nkono Olif ka nà nggá nong kam. nà nu mûr-bèlanggun anap dèm dàng, she bò 20 Anzèm girlina ka, twal bò kwap mala mûr-bèlanggun anap a buì, sè na ama, "Kwap mènia ka, nda bësa kùrcau a nre Bakuli andè abwana male, mènana à kurri nà nkílèm mana à sukki ace wun ngga. 21 Sè wu sènè! Bwa mènana nà kúrkúró nà mím ngga nda abalè sèm aban li kani atàm! 22 Lú mala Muna mala Bwa ka nà pa kèla mènana 'Bakuli kani ka, sè caukwanban na nà bwa mènana me ka!" 23 Alaggana tità dìki rëarèia ko yana bwe na abalèia mènana nà pak mènia yì gir ka. 24 Makgir pèlèa lo a nrea amur ko yana abalèia nda ñwamègule malea kat. 25 Yesu nea wia ama: Amurèma mala amèbanza ka à kè lèmdè rëcandèa amur abwana, sè amè'lèmdè gulo amur abwana ka à kè tunè ñamuria ama, "agyajam mala ñwapendèa." 26 Sè wun ngga, anggo sè wun nà pak dàng. Ma'wun ngga, bwa mènana gula wun kat ka nda nà dupa wun kèla muna kat ka, gbani gbal ka nda rítäu. 27 Yana

nda ɓwaməgule, ɓwa mənana do a ban-li ka le, arèi ka kə surkio a nzali kəla nkila. **45** Lang ko ɓwa mənana kə gaki girlina ka? Nda ɓwa Yesu loapi ban hiwi ka, nyare a ban alaggana mənana do a ban-li ka re? Sə mim ngga ən male kya kumia a ntulo, acemənana à nda abə do abalə wun kəla mə gau girlina. **28** Wu nda bumkidikea, mənana ɓungj rəia ka. **46** Pələa nea ka abwana mənana wu came a nzəmam abə wia ama, “Mana tsəa sə wu kùtí a nong'ntullo? kārəkiban mənana kumam ngga. **29** Ace mani ka, Wu lo, wu pak hiwi, ace mənana bə wu kəa kpa ən pana wun gara-murəm, kəla mənana Tárrám abə kārəkiban dang.” **47** Kúni malaká pwal arə pam ngga. **30** Wun nə li, sə wun nə nu atàm a cau dang, kara ɓwabundəa yi tusəna. Yahuda, Domurəm mem, sə wun nə do amur abuno- mwashat abalə alaggana Lum-nong-bari ka, murəm aban ɓashia atau mala Amə Isərayila nə yinəia. Pələa sung a ban Yesu, mən abui mənia lum-nong-bari ka. **31** Yesu banggi Bitərus kùrri arèi. **48** Yesu pələa dì ama, “Yahuda, a ama, “Shiman, Shiman! Kwaki kiro! Shetan kə ndarə kúrkúró nə Muna Mala Ɓwa nə nuban alte ama nə sárki wun kəla sárá məsəsa. **32** Sə a nkiu?” **49** Lang alaggana mala Yesu mənana mim ngga ən pangja hiwi aceo we Shiman, ace atè sən gir məno nə kumban ngga, pələa à dì mənana ɬabamuru mo bə kəa kpa dang. Sə bəa ama, “Bè səm paktúrō nə anggea-byau ma'səm longja ka, ɓak ɓabum amə'eambo.” **33** Bitərus le, Mətalabangjo?” **50** Kara mwashat abalə eari wi ama, “Mətalem, ən shamna bumam mə alaggana mala Yesu kwetə nggeabyau male, nə o atò a ndàkurban, sə mə nə wu atò!” **34** Yesu kwar guro mala Pəris Məgule, kasə kiri məli pələi wi ama, “Ən nggə no we Bitərus, yalung kpat. **51** Pələa Yesu na ama, “Bè go anggo!” mənia ka kaniamma nggu nə ɓua ka, a nə təmcem Pələa je kir ɓwabure, sonzəi. **52** Yesu pələa ne kusə tərū ama a súrəäm dang!” **35** Yesu pələa dì agbani pəris anda abwana-məgule mala amə'yál alaggana male ama, “A pwari məno ən túr wun Ndàməgule mala Bakuli, mənana à yiu arèi ka wu kya hamnə cau mem, sə wu pànə ndaboalo, ama, “Wu yiu a rəäm nə anggea-byau andə ko luru-gya, ko ankura raka, wu dwanyi kəgir agara-kwalta kəla mə nda ɓwaməgule mala le?” À eare ama “Awo!” **36** Pələa nea wia ama, amə'soakitau? **53** Ko aya pwari ka mə nda atà “Sə ado ka, koyana sə ndanə ndaboalo ko luru wun abə Ndàməgule mala Bakuli, sə wu loasə ka, bə twali. Sə ɓwa mənana pànə nggeabyau kun wun a rəäm dang. Sə bu-pwari man she ka raka, bə mak daura-múrfi male bə kúrō. **37** Mə ma'wun na, anda mala rəcandəa mala pəndəa.” ndaban bangga wun ama cau mənana à giləi **54** À bwal Yesu, sə à dəshina ɓala mala Pəris abə Maləmce ama, ‘‘À oasai atà amə'caubikea'ka, Məgule nəi. Sə Bitərus ka, tārətè kə o ateà. **55** nə lùmsəo a muram pup. E, gır mənana à giləi Amə'yál palta ka à bwaləna bəsa a cengge à a muram ngga nda kə yiu a lùmsəo ka.” **38** duməna a kúni. Pələa Bitərus yi do ateà. **56** Pələa alaggana male ne wi ama, “Mətalabangjo! Bè munə-bwama, mətúrō-ɓala səni aban do a Səni! Anggea-byau ndya bari ka.” Pələa Yesu kun bəsa. Səni kyap-kyap sə na ama, “Mənia banggia wia ama, “Kāróna anal!” **39** Yesu lo o yì ɓwa ka, nda atè.” **57** Bitərus pələa təmce amur Nkono Olif kəla mənana pakkiyi pwari- ama, “Bwama, ən súrə ɓwe dang!” **58** Zuku pwari ka. Pələa alaggana male o ateà. **40** À kya ka, ɓebwa sən Bitərus sə na ama, “We ka, a bwaləna banì ka, Yesu nea wia ama, “Wu pak nda tea!” Bitərus eare ama, “Bwabura! Mə nda hiwi, ace mənana bə wu kəa kpa abə kārəkiban dang!” **59** Anzəm kəla bu-pwari mwashat ka, raka.” **41** Pələa upia wia zak, kya kū`ndəo pak ɓebwa cam kingging ama, “Bafo, mənia yì ɓwa hiwi, **42** ama, “Dâ, bə awu nə ear ka, twàlām ka nda atè, acemənana yì gbal ka ɓwa Galili mənia yì kwap mala tanni ka; sə mənia ka nê na.” **60** Bitərus ama, “Bwabura! Ən súrə cau mem ma dang, bə do ama nê mó na.” **43** Kara mənana a banggiyi ka dang!” Kúni malaká pwal məturonjar suləo a baní, ɓak ɓabumi. **44** Sə dang, kara nggu ɓua. **61** Mətalabangjo pələ acemənana nda abə bumkidikea məgule ka, məsəi sən Bitərus. Balə Bitərus kasəa arə cau kutio arə hiwi nə rəcandəa. Piban mənana pur mənana Mətalabangjo ne wi ama: “Kaniama

nggu nà búa a bu du man yalung ngga, a nà ama nà sén Yesu aban pak gir'ndali. 9 Pélæa díki témce súrèam kusé tárú.” 62 Pélæa puro a nza nà adiban pas, sá ká do mala Yesu kúní più. kya búa kérkár. 63 Abwana mènana à cia bée 10 Agbani péris anda amalóm Nggurcau mala yál Yesu ka, à oali, oalban kyauwikiban sá à Musa mènana abanì ka, à lo nà rëcandéa aban walki. 64 À kùr amèséi; pélæa à koé a takiri sá tséki Yesu acau aré dàngdáng. 11 Hiréodus andé à dí ama, “Na sém, yana bwe na walo ka, we asoje male pak ceì bá, à nyéséi gír oalo na. À mèbangnèa?” 65 À naki wi acau mèkwanrui sá à makki wi adaura murém aré pélæa à nyéséi a ká sanggi. 66 Lang ban fana ka, abwana-mègule, ban Bilatus. 12 Àkà bu-pwari mèno ka Hiréodus amékùrcau mala amé Yahudi, agbani péris andé andé Bilatus ka à duk agyajam, acemènana amalóm Nggurcau mala Musa, yi ramba, pélæa à fidýal ka à earkiyi mèsearéa dàng. 13 Bilatus yiné Yesu a bádembia. 67 À ne wi ama, “Bá a tuné agbani péris, anda abwana-mègule, andé nda Kérasti, Ma'amséban mènana Bakuli turi acilia abwana. 14 Nea wia ama, “Wu yiu nà ka, na sém.” Yesu earia wia ama, “Bá èn bangga mènia yì bwa ka a banam, wu na ama ká soakita wun ngga, pà wun nà earné mim dàng. 68 Sá abwana bée lo munéo. Èn díki akani amèsé bén dí wun ngga, pà wu nà pam eare dàng. 69 wun, sá ábalé acau mènana wu bang amurí ka, Twal ado aban ká ka, Muna Mala Bwa nà do a èn kum ko kácau mwashat mènana mèsecau bù-mèlì mala Bakuli mènana Karmur gulo kat na ka dàng. 15 Hiréodus gbal ka kumi nà ká ka.” 70 Pélæa yia kat ka à sà'aréi ama, “A ndaré caubikea dàng, ndya nyéséi a ban sém ngga. bang ama a nda Muna mala Bakuli le?” Pélæa Kéla mènana ado wu ká séní ka, ká bée gír pà pea wia eare ama, “Ké ndo wu na ka, Ma nda.” kám pé mènana boro bée wal-luú ace ka dàng. 71 Pélæa à na ama, “Ya cau dém sém alta oe? 16 Ace mani ka mè nà koé sá mè nà déki bée o.” Sém ongjéni àkà mburkuni!”

23 Yia kat ka à lo à wariné Yesu a bádém Bilatus. 2 Pélæa à titá tséki wi acau aré ama, “Sém kum mènia yì bwa ka aban soakita abwana, ama bée ká pé Kaisar, murém mègule mala amé Roma, boalo-cemi dàng. Dém ngga ká na ama, yì ka, nda Kérasti, Ma'amséban mènana Bakuli túrí ka, sá ká ne rai ama murém na.” 3 Pélæa Bilatus dí Yesu ama, “A nda murém mala amé Yahudi le?” Yesu eare ama, “Nda kéla mènana à na ka.” 4 Pélæa Bilatus ne agbani péris andé abwana ama, “Èn kum kégir mèbancé aré mènia yì bwa ka dàng.” 5 Pélæa à giné kpékpé ama, “Kànigir male aba nzali Yahudi ká tsék abwana bée loasé munéo aré amé'talanzali Roma. Tita mènia yì gir ka a Galili, ndya yi bwaléna ban man kat.” 6 Lang Bilatus nà ok anggo ka, pélæa díban ama, “Bwe ka bwa Galili na le?” 7 Lang sélèna ama Yesu ka puro a nzali mènana abata yálban mala murém Hiréodus ka, pélæa taséi a ban Hiréodus, mènana yì gbal ka nda a Uréshalima àkà balé anongge mèno ka. 8 Lang Hiréodus sén Yesu ka, banboari wi kérkár, acemènana bani sauwuna nda ban alta sén Yesu. Ába cau mènana ok amurí ka, tsékbumi

17 [A koya Pwari Lamsan Yálímurú ka, duména púp Bilatus nà panzéia wia bwa mwashat atá abwana mènana à kùrria ka.] 18 Bwabunda kat loasé già ama, “Wal-lú mènia yì bwa ka! Panzéia sém Barabbas!” 19 (Barabbas ka békwa na à oaséi a ndàkurban ace loasé munéo mènana kumban ába Uréshalima, sá ace wal-lú dém.) 20 Bilatus ka ká earce ama nà nying Yesu bée o, nda sá nyare zembia wia. 21 Kara à came aré loasé già ama, “Béà gballí a nggun! Béà gballí a nggun!” 22 Bilatus nyar táruià ka nea wia ama, “Ace mana le? Ya caubikea nda mènia yì bwa ka pa? Èn kum ká mèbancé mènana bée wal-luú ace ka dàng. Ace mani ka mè nà koé sá mè nà nyi bée o.” 23 Kara à loasé già kérkár ama she bée gballí Yesu a nggun, gandéa cau malea kya parban. 24 Bilatus gandéa eare ama bée pakkia wia gir mènana bumia kàní ka. 25 Panzéia wia bwa mènana à earce ka bée o, yì bwa mana à túrí a ndàkurban ace loasé munéo andé wal-lú ka. Sá twal Yesu pea wia bée pakkia wi gir mènana bumia kàní ka. 26 Lang à nungina Yesu aban o ka, à kya kum Shiman bwa Sayirin, pur nà gabondo nà ká ába nggea-lá. À bwali à parri wi nggun-gangndéi amurí, sá à tséi bée twali, bée

kpa nəi atà Yesu. 27 Bwabunda kèrkár kpate pwari bwaləna fong mūrú ka, pəndəa yi gir aban o andə amaməna mənana à kə ɓua, à kə ban, bà bu-pwari tārú mala pwarikpра. 45 Lagir keban ace ka. 28 Yesu pələ rəi nea wia ama: mənana à kasəna Ban Məfele nəi a Ndàməgule Wun amaməna mala amə Urəshalima, wu kəa mala Bakuli ka, kara zanzəa a ɓaləu. 46 Pələa ɓua acem dàng, wu ɓua ace ɓamur rə wun andə Yesu loasə gì bàng-bàng ama, “Dâ! A ɓabuo sə ən amuna ma'wun. 29 Acemənana afea apwari nə nggá pa bangjə mem!” Lang bangjəna anggo nggá yiu mənana wun nə na ama, “Tsəkbu nda ka, kara yiləmi pùró. 47 Bwaməgule soje sən amur amaməna mənana à nkombi na, mənana gır mənana kumban ngga, ɓwangsa Bakuli, na à ɓəl àkə muna raka, andə akiura mənana kə ama, “Bafo na, mənia yì Bwa ka Məbealboarna muna nuia àkə pwari raka!” 30 A pwari məno na.” 48 Lang ɓwabundəa mənana ramba ace sən ka, “Abwana nə ne ankono mədārike cau ama, gbàllı Yesu, sən gır mənana kumban ngga, à ‘Wu kpa amur səm!’ Sə à nə ne amuna-nkono wal kikilia, à pələ nzəmia à o nə bumkidikea. 49 ama, “Wu kùmsó amur səm!” 31 Bè ɓwapəndəa Sə abwana mənana à súrə Yesu, andə amaməna kə pak amənia yì agir, mənana nggun nda mənana à pur andəi a Galili ka, à cam zak, sə andəa pwale ka, lang sə nə pa, yì mənana ɓà à kə sən amənia yì agir ka. 50 Bè ɓwa nakam iməna ka? 32 Afea abwana bari, yia kəm ngga lùlləi ama, Yisəfu, ɓwa Arimatiya mala nzali amə'bealbíke na, à warinəia à nə nggá wal-luia Yahudi. Yì ka, nda abalə amə kürcau mala amə anda Yesu. 33 Lang à yì bwaləna ban mənana à Yahudi, mə'bealboarne na. Yì ka, gır mənana tunəki ama, Nkpoula Ɓamuru ka, pələa à gbàllı abwana-məgule mala amə Yahudi pàk ka, earnə Yesu kàm amur nggun-gangndai, atārəia anda kə ɓè ateà dàng. Yì ka, ndarə kundə yiu mala amə'bealbíke mənia bari ka, mwashat atà bui Domurəm mala Bakuli. 52 Yì nda mana wari a məli, sə man mwashat ka, atà bui mə'nggare. ban Bilatus kya zəm lú Yesu ka. 53 Pələa kya 34 Paləa Yesu na ama, “Dâ, twalia wia banì, sula lú, marəki aba ngguryau pwasəa, sə tsəi acemənana à súrə gir mana à pakkiyi ka dàng.” a ɓembe mənana à təmi aba tali, yì mənana à Pələa asoje kocàca amur agir-nggürəu male, à malaká tsək kəbwə kàm raka. 54 Pwari məno ka gakkia rəia. 35 Ɓwapəndəa came aban sənban, nda pwari gilərəu ace Sabbath, mənana malanə sə abwana-məgule oali, ama, “Kə amsə afea tite ka. 55 Amaməna mana à yiu andə Yesu nə abwana, ɓà amsə ɓamur rəi, ɓà yì ka, nda Galili ka à o atà Yisəfu, à kya sən ɓembe andə Kərəsti, Mə'amsəban mənana Bakuli tarri ka!” nongsəo mənana à nongsə luí a ɓembe ka. 56 36 Nggearə asoje gbal ka, à oali, sə à lo à yì pe wi Pələa à nyare à o a là, à kya alta amùrú andə mür-ɓəlanggun anap məhangje. 37 Sə à na ama, amuku agir mə'rəmboarne. Sə à usələo a Pwari “Bè a nda murəm mala amə Yahudi ka, amsə Sabbath, acemənana ɓəà kpata Nzongcau ka. 58 ɓamur rəò.” 38 A mūrí a kùli arə kpamgbang ngga, à gilə amənia yì acau ka: 39 Mwashat atà amə'bealbíke mənana à gbàllia akanó ka, ne Yesu cau kyauwikiban gbal ama, “A nda Kərəsti mbak? Amsə ɓamur rəò sə wu amsə səm!” 40 Bì məbealbíke gimbi ne wi ama, “We ka, a banggi Bakuli re, yi mənana kə bashi mə'mwashati mala lú nda à kàsəô ka? 41 Ma'səm ngga à kasəa səm bashi amur məsəcau gır mənana səm pè ka. Sə mənia yì ɓwa ka pàk kə məbane dàng.” 42 Pələa na ama, “Yesu, denyi nə mim ɓəà kutina a Domurəm mò ka.” 43 Yesu eari wi ama, “Bafo na ən nggá nō ka, yalung ngga a nda atàm a là do banboarna mala Bakuli.” 44 Lang

24 A pwari Ladi, pwari mədəmbe anzəm pwari Sabbath nə budəmbari difyal, amaməna twal muku agir mə'rəmboarne mənana à giləkicea ka, sə à o a ɓembe. 2 À kya kum tali ka à gəshini a kun ɓembe. 3 Sə lang à kútí ka, à kum lú Mətalabangjə Yesu dàng. 4 À ndaban ndali nə mənia yì gır ka, kara abwana bari nə agir-nggürəu mənana à kə tā'nzama pəlilip ka, à came a bania. 5 Nə bangciu a rəia amaməna man ti mūrià a nzali. Sə abwana məno nea wia ama, “Ace mana sə wu kə alta ɓwa mənana nə yiləmu ka abalə alú? 6 Pa kani dəng, longjəna! Wu denyi nə cau mənana bangga wun yì mana

nda a Galili ka 7 ama, ‘À nè pà Muna mala mènana amamèna na ka, sè yì ka, à sèni dàng.’ Bwa a bu ame’caubikea, à nà gbàllì a nggun, 25 Pèlèa Yesu nea wia ama, “Wu gèmi fat, sè sè a tàruià nongyo ka nà lo nà yilèmu.” 8 Ìamur wun dàmbèri arè bwalta acau mènana Pèlèa balè amamèna man kasèa arè acau male. kat ame’bangnèa mala Bakuli na ka! 26 Wu 9 Lang à nyàràni ìembe ba-tali ka, à kya ne sèlè mbo ama dumèna púp Kèrèsti ka nà nu alaggana mana lum-nong-mwashat ka andè tanni nà amènia yì agir ka, sè nà kutio abà gulo acili amèkpate kat. 10 A Maryamu Bwa Magdala, male?” 27 Pèlèa tite nà Nggurcau mala Musa andè Joana, andè Maryamu nggea Jemis, andè andè Kànìgìr mala ame’bangnèa mala Bakuli abea amamèna, à nda à yì banggi ame’mishan kat, bélkia wia balè acau mènana à gileia abalè male cè ka. 11 Sè yia ka à earnè cau mala Amalèmce amurí ka. 28 Lang à gbàshinà ban amamène dàng, a bania ka cau mèbèane na à muna-là mènana à kà kà kàm ngga, Yesu pa kèla banggi ka. 12 Sè Bitèrus ka lo bangja aban ká nà kutio a dàmiba, 29 sè à ne wi ama, “Nongyo a ìembe; kya kù’ndéò sè kà anggurbyau mûr lú ban sèm, pwari kpana, sè dù malanà pèndèa.” nda sèn aban nongyo ka. Pèlèa nyare aban o Pèlèa o ateà. 30 À yì dumèna amur girlina ka, kè ndali nà gir mènana kumban ngga. 13 Àkè yi twal bëredi, pàkkì Bakuli yàwá, sè òwaní pwari mèno ka abwana bari atà amèkpata Yesu pea wia. 31 Anggo ka, kara mèsèia mènna sè à puro aban ká a muna-là mènana à tunèki ama sèlè ama yì na, kara ndèrmi a rèia. 32 Sè à dì Imawus, mana nre andè Urèshalima ka mel rèarèia ama, “Ashe pa fà sè babum sèm kà pi tongno nong-bari na ka. 14 À ndarè naki acau mènana nda ban na sèm acau a tanjargula, sè amur gir mènana kumban ngga. 15 Lang à nda kè bélkia sèm balè Amalèmce mala Bakuli ka abà naki acau anda diki rèarèia amur amènia yì dàng.” 33 Pèlèa à lo à nyare a kusèia aban ká agir ka, Yesu nà nggearà ka yiu bwal teà sè kà Urèshalima. À kya kum alaggana male mana gya andèia aban ká. 16 À sèni, sè ko à gandè lum nong-mwashat ka andè acilia à dapina sùrè dàng. 17 Pèlèa Yesu dia ama, “Mana gir nì a banßwánà, 34 aban na ama, “Mèsècau na! nda wu nakiyia, nà pélèki ce arè wun aban ká Mètalabangyo longjèni ìembe nà yilèmu, yi dé?” À go kusèia à cam più, ìamèsèia kìdikì. pusèrèi a ban Shiman Bitèrus!” 35 Amènia bari 18 Bwa mwashat abalèia, lùllèi ama Kèliyopas, ka à na ce gir mènana kumia a njargula Imawus dì ama, “A nda kè béri nèmurèo a Urèshalima ka, andè sùrèo mènana à yì sùrè Yesu anzèm mènana a sèlèce agir mènana à kumban abalè mana òwanèna bëredi ka. 36 Kúnìà malakà pwal anonggio mènia ka dàng?” 19 Pèlèa dia ma, arè acau mènana à nakiyi ka dàng, kara Yesu “A ya gìr nani?” À eari wi ama, “Agir mènana pusèrèi abalèia, sè nea wia ama, “Bè rà wun à kum Yesu Bwa Nazarat. Yì ka, mèbangnèa pwalo!” 37 À ndali, bangciu pakkia wia, à twali mala Bakuli na, sè ndanè rècandèa abà cau kèla lú na à sèn ngga. 38 Pèlèa nea wia ama, andè túró a badèm Bakuli andè òwapèndèa “Palang sè bangciu bwal wun anggo, sè wu do kat. 20 Agbani pérìs andè amurèma ma’sèm nà tuti a dènyicau ma’wun? 39 Wu sèn abuam ramte ama bòà kya kasèi wi bashi lú, pèlèa à andè akusèam, mè nda nà ìamúràm! Wu jem, sè gbàllì a nggun. 21 Sèm ndanè tsékbalèu ama wu sèni, acemènana lú pànnó nyama andè amú nda bwa mènana nà yia amsè amè Isèrayila ka! kèla mènana wu sèni mè ndanèia ka dàng.” 40 Dèm ngga tàruià nongyo ndya yalung mènana Lang nania wia anggo ka, pèlèa lèmdèia wia mènia yì agir kumban ngga. 22 Nyar dèm ngga, abui andè akusèi. 41 Sè à nda più abà òwanyi abea amamèna abalè sèm yi na sèm cau ndali. earnè cau a babumia, atàcau mala bumpwasèa Yalung nà dàmbari ka à wari a ìembe, 23 sè à andè ndali ka, Yesu pèlèa dia ama, “Wu ndanè kya kum luí dàng. À nyare à yì na sèm ama à kà girlina kani le?” 42 À twal nji mètwane à sèn causèna mala amèturonjè, mènana à bang pe wi. 43 Pèlèa é sè she, àkè mèsèia. 44 Pèlèa ama ndanè yilèmu ka. 24 Sè abea abwana abalè nea wia ama, “Mènia ka nda cau mènana èn sèm wari a ìembe à kya kum gìr nî anggo kèla bangga wun, mana sèm nda a tarè sèm ngga.

Koya gîr mènana à gilèì a muram aña Nggurcau mala Musa andà amalèmce mala Amè'ñangnæa mala Bakuli andà Anggyal ka, dumèna pùp à nè lùmsæo.” **45** Pèlæa mèn dènyicau malea ace mènana bëà sùrà Amalèmce mala Bakuli. **46** Nyare nea wia ama, “Mènia ka nda gîr mènana à gilè ka: Kèrèsti Mè'amsaban, nè nu tanni, nè wu, sè nè loapi bëmbe nè yilèmu, a târuià pwari. **47** Sè cau mala pwanzali a mala vwaki bu arè caubikea, andà twalban caubikea ka, à nè hamnæi aña lüllèì, arè anzali kat, à nè tite a Urèshalima. **48** Wun nda ka amè'nakún mala mènia yì agir ka a ban abwana. **49** Ado ka, mè nè tasæa wun Bangjo Mèfele mènana Tárrám bang ama nà pà wun ngga. Sèama wun nè kúndæô a Urèshalima, she bë rëcandæa mènana pur nè kuli sulèna amur wun ngga.” **50** Pèlæa puro andæia à kya bwal Betani. Loasæ buì a kùli sè tsèkia wia bù. **51** Nda rè tsèkia wia bù ka, kara nyia, pèlæa à twali aban ká a kùli. **52** À peri a baní, sè à nyare aban ká a Urèshalima nè bumpwasæa kërkór. **53** Koya pwari ka à kë wari aña Ndàmègule mala Bakuli, à kë mal pwari malea kàm aban ñwangsaiki Bakuli.

Yohana

Yohana səmbərəia wia kəgir dāng, banggia wia məsəcau ama, “Mə nda Kərəsti dāng.” 21 À dì

1 Kaniama Bakuli nè pusə banza ka, Cau ni nda kam, sə məno yì Cau ka à nda tāraia andə Bakuli; sə yì, yì Cau ka Bakuli na. 2 A Sə à dì ama, “A nda məbangnəa mala Bakuli tite ka à nda andə Bakuli. 3 Nə yi sə Bakuli mənana səm nggə kundəmuri ka le?” Earia wia pusə agir kat. Kəgir pà kàm mwashat mana à ama, “Awo.” 22 A masələate ka à dì ama, “Na pusəl mənana nə yi sə à pusəl raka. 4 Yì nda tər səm cau mənana bə səm nyessai abwana mənana yiləmu, sə mənia yì yiləmu ka yiu nə tālaban à tür səm ngga. A kə twali ɓamuro ama a nda aban ɓwapəndəa. 5 Sə yì tālaban ngga kə ta yana?” 23 Yohana earia wia nə cau mala Ishaya abə pəndəa sə pəndəa ka gandə bwalte dāng! məbangnəa mala Bakuli ama, “Mə nda giù 6 Bè swa yiu, mə'njar mənana Bakuli túri ka, mənana kə hama a babondo ka, ama, ‘Wu tsək lülləi ama Yohana. 7 Yiu yi ne ɓwapəndəa cau njargula bə cam kporong ace Mətalabangjo.’” amur mənia yì tālaban ngga, ace mənana bə 24 Abea amə Farisi mənana à túriá ka, 25 à dì ɓwapəndəa kat ok mənia yì cau ka, bə é. 8 Yohana ama, “Sə bə a nda Kərəsti, ko Iliya, ko Yohana nə ɓamúri ka nda tālabanì dāng; yì məno yì məbangnəa mala Bakuli raka, palang ka, yiu ace nacau amur tālabanì. 9 Tālaban sə a kə pakki abwana batisəma?” 26 Yohana mə'məsəcau nì, mənana kə ta aban ɓwapəndəa earia wia ama, “Ən nggə pakki abwana batisəma kat ka, ndo kə yiu a banza ka. 10 Yì Cau ka nda nə mür, sə bənwa nda came abalə wun mənana a banza, sə kat andə amani ama nə yi sə à pusə wu súrəl raka, 27 yì ka, nda ɓwa mənana kə banza ka, banza súrəl dāng. 11 Yiu aban abwana yiu a tam tū ka, ən kārəa mə nə panzə anggurmənana amale na ka, sə amale é dāng. 12 Sə nkura male ka dāng.” 28 Mənia yì gir ka à pè abwana mənana kat à é, à pa ɓamuria a baní a Betani, a nkaring Nggeasala Jodan, àkə ban ka, pània wia rəcandəa bəà duk amuna mala mənana Yohana pakkiy batisəma kam ngga. Bakuli. 13 Ɓalban malea ka, mala nkila na andə 29 Bè ban fana ka, Yohana sən Yesu aban yiu nggürəu dāng. Pa abə kpapi mala ɓwama andə nə bani, sə pələa na ama, “Wu sən Məgam ɓwabura dāng. Mənia ka pe mala Bakuli na. mala Bakuli, mənana twalkiyi caubikea mala 14 Mənia yì Cau ka yi duk ɓwaməpəndəe, sə banza ka! 30 Mənia ka nda ɓwa mənana ən yi duk zuku abalə səm. Səm səna gulo male, na ce ama, ‘Bè ɓwa nda kə yiu atām ngga. Yì gulo mala kə Muna mwashat bərbər, mana pur ka, kútiám nə gulo, acemənana yì ka, ndakam nəban Tárrí Bakuli ka, lùmsəo nə ɓwamuru didyal sə à yì bəlám.’ 31 Nggearə mim ngga ən andə məsəcau. 15 Yohana ne abwana cau amurí súrəl didyal dāng, sə tər yiu mem mənana ən nə giu məcandəe ama, “Mənia ka nda ɓwa nggə pakki abwana batisəma nə mür ka nda ace mənana ən na wun cau amurí nəma nda ban mənana bəà ləmdəi amə Isərayila rəi ka.” 32 yiu a nzəmam ngga, sə yì ka, kútiám nə gulo, Pələa Yohana bang gır mənana súrəl amurí ka acemənana yì ka, ndakam didyal sə à yì bəlám.” ani: “Ən sən Bangjo mala Bakuli kəla kutu, sulə 16 Afa ɓwamuru andə mənbu male sə tsəka səm nə kuli yi do amurí. 33 Bé pà mə nə súrəl dāng, bu kat, kə pa səm agir məboarne a nzəmarəia. bə Bakuli mənana tasəam ama bən yi pakki 17 Bakuli pa səm Nggurcau nə bu Musa, sə nə bu abwana batisəma nə mür ka nda nam raka. Nam Yesu Kərəsti sə pa səm ɓwamuru andə məsəcau. ama, ‘Bwa mənana a səni Bangjo mem suləo yi 18 Kə ɓwa sən ma Bakuli àkə pwari dāng, she kə do amurí ka, nda ɓwa mənana nə pakki abwana Muni mənana à nda mwashat andə yi, sə nda a batisəma nə Bangjo Məfele ka.’ 34 Ən sənəni sə nkanggari ka. Yì nda tsəa sə səm súrə Tárrí ka. ən nggə bangcau amurí ama, yì ka, nda Muna 19 Abwana-məgule mala amə Yahudi mənana mala Bakuli.” 35 Bè ban fana ka, Yohana nda a Urəshalima ka à tür apəris andə Amə'Lawi kano dəm andə abea alaggana male bari. 36 bəà kya dì Yohana ama, yì ka, nda yana le? 20 Lang nə sən Yesu aban kutio ka, na ama, “Wu

sən Məgam mala 'Bakuli!" 37 Lang alaggana tunə Yesu andə alaggana male aban isəbanì. 3 À mənia bari à ongjəni náná anggo ka, kara à o nda bá pakkidire ka, mür-bəlanggun anap málá atà Yesu. 38 Yesu nè pələ rəi ka, kara sənia aban a rəia. Nggea Yesu yi ne wi ama, "Mùr bəlanggun yiu atè, sə dia ama, "Mana wu earki ce?" À eare anap malea maləna." 4 Pələa Yesu eari wi ama, ama, "Rabbi a ya ban sə a pa?" (Rabbi ka bāləi "Nnâ, palang sə a oasəam aba ce? Bu-pwari nda Maləm.) 39 Yesu earia wia ama, "Wu yiu wu mala ləmdərəu mem malaká karə peatu dāng." yi səni." À pələa à wario à kya sən ban-do male. 5 Nggea Yesu ne amə gau girlina ama, "Wu pàk Sə à kya do atè bá du. Anggo ka bu-pwari ine nə gır mənana kat bangga wun ngga." 6 Àkà banì pwarikpəra na. 40 Bè bwa mwashat atà mənia yì ka, aganggəlang mənana à kwária aba tali ka à abwana bari mənana à ok cau mənana Yohana ndakam, yia tongno-nong-mwashat; amənana na ka nda Andəru, mə'eam Shiman Bitərus. 41 amə Yahudi kə soak mür abalaia à kə lákkína Andəru pələa kum ma'eambi Shiman, sə ne wi rəia nəi andə agir ace peri a bādəm Bakuli ka. ama, "Səm kuməna Mezaya (Tər Mezaya nda Ko mə ye ka kə twal amunabang-mür lumi-Kərəsti, Mə'amsəban mənana Bakuli bang ama bari ko lumi-tərú. 7 Yesu ne amə gau girlina nə tasəi ka.)" 42 Sə yiu nə Shiman aban Yesu. ama, "Wu to mür wu lumsəki aganggalang." Yesu səni kyap-kyap, sə na ama, "A nda Shiman Sə à lumsəkia kat nə mur. 8 Sə nea wia ama, muna mala Yohana. À nə tunəo ama, Kefas." "Adyan ngga wu dārəa wu kya pe bwaməgule (Tər Kefas nda Bitərus, bāləi ama, Tali.) 43 Bè mala pakkidire isəban." Pələa à dārəa à warì wi ban fana ka, Yesu twali a babumi ama nə o a nəi. 9 Sə bwaməgule mala pakkidire isəban ok Galili. Yi kum Filip sə ne wi ama, "Yiu atàm." 44 mür mənana à nyesəi pələna mür-bəlanggun Filip ka bwa Beseda na, la mala Andəru andə anap ka. Sə yì ka, súrə ban mənana à pusə Bitərus. 45 Filip alta Nataniyel yi kumi sə ne wi mənia yì mür-bəlanggun anap kám ngga dāng ama, "Səm kuməna bwa mənana Musa giləgir (sə amə gau girlina mənana à dārā mür nì ka à amurí aba maləmce Nggurcau mala Musa, andə sələna). Sə pələa tunə burə-māfela a giriban. mənana à giləa aba maləmce mala amə'bangnəa 10 Sə na ama, "Abwana pak ka à kə yinə mür-mala Bakuli ka, yì Yesu bwa Nazarat, muna mala bəlanggun anap məboarne a dəmba, bə abəri Yisəfu." 46 Nataniyel na ama, "A Nazarat! Kə nùna karənia ka, sə à kə yiu nə mənana twal gir məboarne nə pur a Nazarat gbal?" Filip ne tè ka; sə mò ka a tsək məboarne a nzámò!" wi ama, "Yiu səni." 47 Lang Yesu sən Nataniyel 11 Gir'ndəlikı mənia Yesu pè a Kana, a nzali aban yiu ka, nacau amurí ama, "Mənia ka bwa Galili ka, nda mədəmbe mala agir-ndali male Isərayila məbafoe na, mənana pànə nyir arəi mənana ləmdə gulo male ka. Sə alaggana male raka." 48 Nataniyel dì Yesu ama, "A pak lang səni à pa əbamuria a baní. 12 Anzəm man ngga, sə a súrəam?" Yesu eari wi ama, "Mənana a Yesu andə ngge andə amə'eambi andə alaggana nda a təta nggun vwari ka, ən angja dəmba ən male o a Kapanahum sə à kya nonggi kam sənə no, sə Filip tunəo." 49 Pələa Nataniyel ne zuku. 13 Lang pwari Lamsan Yàlímurū mala Yesu ama, "Rabbi, a nda Muna mala Bakuli! A amə Yahudi gbashinà ka, Yesu o a Urəshalima. nda Murəm mala amə Isərayila!" 50 Yesu ne 14 Kya kum amə makki andá, andə anzur andə Nataniyel ama, "A earnə mim acemənana ən akutu, andə abwana mənana à duməna nə do banggo nəma, ən səno a təta nggun vwari ka aban nggadi boalo ka, aba Ndàməgule mala le? A nə sən agir məgulke mənana à kútì man Bakuli. 15 Pələa Yesu peau nkamso nə nggür ngga." 51 Yesu nyare nea wia ama, "Ən nggə na sə pəria kat, andə anzur, andə andá, bəa purí wun məsəcəu, wun nə sən kùli nə mənna, andə bá Ndàməgule mala Bakuli. Sə ndələkí agir, aməturonjar mala Bakuli aban eauwe andə mesəki aməsə-boalo mala amə nggadi boalo. suləo amur Muna mala Bwa."

2 A təruià nongjo ka, à ndanə isəban a Kana a nzali Galili, sə nggea Yesu ndakam abanì. 2 À

16 Sə ne amə makki akutu ama, "Wu pusə agir mənia ka aban man! Wu kəa nyesə Bala mala Tárrám bə duk limo dāng!" 17 Sə balə alaggana

male kasaea arə cau mənana Maləmce na ama, earce nə ká kàm ngga. Wu kə ok gəshi, sə wu “Rəbəla mem arə Bala mo we Bakuli ka, nə súrə ban mənana purkiyi kam anda ban mənana earke a baləam kəla bəsa.” 18 Abwana-məgule kákiyi kam ngga dàng. Anggo sə bwa mənana mala amə Yahudi dì Yesu ama, “Ya gir’ndələki à basə bəle abə Bangjo mala Bakuli ka pa.” 9 na ado awu nə pa, mənana nə ləmdəa səm ama, Nikodimus dì ama, “Lang sə mənia yì bəlban Bakuli pano rəcandəa mala pak mənia yì gir ngga nə gandə pa?” 10 Yesu pələa eari wi ama, ka?” 19 Yesu earia wia ama, “Wu arki man yì “Nggearə we ka a nda bwaməgule abə kànìgir a Ndàməgule mala Bakuli ka, sə abə nongjō tárū nzali Isərayila, sə a súrə mənia yì gır ka dàng? ka mə nə loasəi dəm.” 20 Pələa amə Yahudi 11 Mə nda ban nô məsəcau, gır mənana səm ne wi ama, “Ndàməgule mala Bakuli mənana súrə, andə mənana səm sən ngga, nda səm twal aməba pələa lumi-ine bwamdə tongno- nakiya wun ce ka. Kat anda amani ka wu bínə nong-mwashat sə à bə ka, a na ama awu nə ak cau mənana səm ngga na wun ngga. 12 Ən bə abə nongjō tárū?” 21 Sə Ndàməgule mala na wun cau mala agir mənana a banza man Bakuli mənana Yesu nakiyi ce ka, nda nggūrəl. ngga, sə wu earnə mim dàng, lang sə wun nə 22 Anzəm mənana Yesu longjəni bəmbe ka, sə earnə mim yì mənana bə ən na wun cau mala galə alaggana male kasaea ama, Yesu nania wia. agir mənana a kùli ka? 13 Kə bwa malaká eau a Pələa à earnə Maləmce andə acau mənana Yesu kùli dàng, she kə yì mənana sulə nə kuli ka, yì nea wia ka. 23 Mənana Yesu nda a Urəshalima a Muna mala Bwa, mənana nda a kùli ka. 14 “Kəla pwari Lamsan Yàlímurū ka, abwana pas à sən agir-ndələki mənana pea ka, pələa à pà bamuria súrónà rə bwapəndəa kat. 25 Yesu pà aban alte bə kəbwa bə ne wi cau amur bwapəndəa dàng, acemənana yì nə bámúrì ka súrónà rə sabum bwapəndəa.

3 Bè bwa ndakam atà abwana-məgule, ama kürcau mala amə Yahudi, mənana lülləi ama Nikodimus ka. Nda abalə amə Farisi. 2 Bwabura man yiu aban Yesu nə dú, sə yi ne wi ama, “Maləm, səm sələna ama a nda məkànìgir mənana Bakuli túrì ka. Kə bwa pà kàm nə ganda pakki agir-ndələki mənana a pakkiyi ka dàng, yi mənana bə ‘Bakuli pa atè raka.’” 3 Yesu eari wi ama, “Mə nda ban nô məsəcau, bəə bəsələ bəl bwa raka, pà nə kutio abə domuram mala Bakuli dàng.” 4 Nikodimus dìban ama, “Lang sə à nə bəsələ bəl bwa mənana gulna ka? Nə kútì a bum ngge dəm sə à nə bəsələ bəle lè?” 5 Yesu ne wi ama, “Mə nda ban nô məsəcau, kəbwa pà nə kutio abə domurəm mala Bakuli dàng, she bəə bələni nə mür andə Bangjo mala Bakuli ka. 6 Tárrú andə nggeau à nda à bəlkiyi bwapəndəa ka, sə bəlban bá Bangjo ka, túró mala Bangjo mala Bakuli na. 7 Kəa ndali nə cau mənana ən banggo nəma, ‘Duməna púp à nə basə bəl wun ngga’ dàng. 8 Gung kə búa kə o aban mənana

Bwa a kùli, 15 acemənana koya bwa mənana kat pa bámúrì a baní ka bə kəa kìdikì dàng, yì ka bə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka. (aiōnios g166) 16 “Bakuli ka earce banza kərkér, sə yi pâ kə Muna male mwashat ace mənana bwa mana kat pà bámúrì a baní ka bə kəa kìdikì bə uebə dàng, bə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka. (aiōnios g166) 17 Bakuli tasə Muni bə yì bashì banza dàng, tasə bə yì amsə banza. 18 “Bwa mənana kat pà bámúrì aban Muna mala Bakuli ka, pà abata bashi dàng. Sə bwa mənana kat bínə pà bámúrì ka, à angja dəmba a kasəna bashi bə suləo amurí, acemənana bínə pà bámúrì aban Muna mwashat bərbər mala Bakuli ka. 19 Tér bashi mala Bakuli ka nda mənana ama, tálaban yiu a banza, sə bwapəndəa earce pəndəa kútì tálaban, acemənana atúró malea ka aməbealbice na. 20 Bwa mənana kat kə pak gir məbice ka, kə ginə tálaban, sə pà nə yiu aban tálaban dàng, ace mənana bə tálaban bə kəa ləmdə atúró bealbicea male dàng. 21 Sə bwa mənana kə pak gir abə məsəcau ka, kə yiu aban tálaban, ace mənana bə tálaban ləmdə atúró male, mənana pea ná banggi Bakuli ka.” 22 Anzəm man ngga, Yesu andə alaggana male nying Urəshalima sə à o arə afea muna-là aba

bu-nzali Yahudi. À kya pakkia anonggio kam, pakkia wia batisëma kútì mala Yohana. 2 (Aña aban pakki aßwana batisëma. 23 Yohana gbal mäsäcau ka, Yesu nà ëamúri ka pakki këñwa ka nda aban pak batisëma a Ainon mënana batisëma dàng, alaggana male na à pakkiyi ka.) a ban Salim ngga, acemënana mür nda abanì 3 Lang Yesu yi sélè ama amë Farisi ongjëna kpém. Bwapëndëa camarë yiu a baní, së kë ama amëkpaté nè nggë lakkì ka, nying bu-nzali pakkia wia batisëma. 24 (Anggo ka à malaká Yahudi, nyare o däm a bu-nzali Galili. 4 O male oasë Yohana a ndàkurban peatu dàng.) 25 Aþea ka dumëni wi püp nè ara aða nzali Samariya. 5 alaggana mala Yohana andë þeþwa Yahudi, à lo Lang yina a nzali Samariya ka, pélæa yiu a be la makgir amur kúncau mala lakkì räu andë lakkì mënana à tunëki ama Saika ka; banì sapi nzali agir ace peri aban Bakuli. 26 Së alaggana mala mënana Yakupu pe muni Yisäfu a pwarian ngga Yohana yiu a baní à yì ne wi ama, “Rabbi, gälæo dang. 6 Tüli-mür mala Yakupu ka, nda abanì. kasæa arë bwa mënana wu nda wunæi a nkaring Yesu aulëna nà gya nà pwari zëkyä ka, yi do a Nggeasala Jodan, yì mënana a bangga säm cau kun tüli-mür nà uselæo. 7 Bè bwama Samariya amurí ka? Sëni, nda kë pakkì aßwana batisëma yiu a to mür, së Yesu ne wi ama, “Dàrëäm mür ka, së aßwana pwanëna rëia kat aban ká a mën nu.” 8 (Anggo ka alaggana male warina a kúr baní.) 27 Pélæa Yohana na ama: Bakuli ka nda girlina aba là.) 9 Së bwame pélæa ne Yesu ama, kë pe bwa tûrò mënana nè pak ka. 28 Wun, nà “A nda bwa Yahudi, së më nda bwa Samariya. ßamur rë wun ngga, wun nè nakunam mënana Lang së a nà zëm mür-nùnà a buam yi mënana èn bang nëma, “Më nda Kërästi, Më’amsëban këgir kë kpapi amë Yahudi andë amë Samariya dang. À tûräm nà tûrò bën aki wi dëmba yiu.” raka?” 10 Yesu eari wi ama, “Bè a sùrëänà rë 29 Mäfela ka mälá burä-mäfela na; së murëm boro mënana Bakuli ndanai aceo, andë bwa gyajam mala burä-mäfela mënana cam aban mënana zëmgyijo mür-nùnà ka, bë a zëmni kundæ kë kwakikiri arë ka, ban kë boari wi wi mür mënana päkiyi yilëmu ka, së yì ka, nè arë ok gi burä-mäfela. Mim gbal ka, ban kë po.” 11 Bwame na ama, “Bwamëgule, a panä gir boaram arë cau mëno wu banggäm ngga. 30 nun mur dang, së tüli ka molime na. Ake së a nà Dumëna püp ama, nè nggë lidëmba nà gulo, së kum mënia yì mur mënana kë pa yilëmu ka? 12 mim ngga më nà nggë amsëa. 31 Bwa mënana A kútì kë säm Yakupu mënana pà säm mënia yì pur nà kuli ka, nda mënana ndana gulo kútì tüli, mënana yì nà nggearë, andë amuni, andë acili aßwana kat ka. Bwa mënana ndakani a agirkusëu malea à nu mur kàm ngga le?” 13 banza ka, mala banza na, së acau male ka a Pélæa Yesu ne wi ama, “Bwa mënana kat nu mala banza na. Së bwa mënana sulë nà kuli mür man ngga nè ok mësamur däm. 14 Së bwa ka, ndanë gulo kútì aßwana kat. 32 Yì ka, yiu, mana kat nè nu mür mënana më nà pe wi ka, pà yi balkuni amur gir mënana sëna së ok ka, së këñwa ak cau male dang. 33 Së bwa mënana pe wi ka, nè duk mgbede mür a bumi mana nè kat ak cau male ka earëna ama cau mala Bakuli nggë pe wi yilëmu mënana tè pà nè mal raka.” ka mësäcau na. 34 Bwa mënana Bakuli túrì ka, (aiõn g165, aiõnios g166) 15 Bwame banggi wi ama, kë na gi Bakuli, acemënana Bakuli soapi wi “Bwamëgule, pam mënia yì mur ka, ace mënana Bangjo male puppup. 35 Bakuli earce Muni së mësamur bë këa walam däm dang, së bën ngga nyinggi wi gribunda kat a bui. 36 Koya bwa na së pà ëamúri aban Muna mala Bakuli ka, ndana nyarki kani aban toki mur raka.” 16 Yesu ne wi amë, “Kyane kya tunë burio wu yiu.” 17 Bwame ne Yesu ama, “Øn panë bura dang.” Yesu banggi wi ama, “A bangjëna mësäcau yì mënana a na ama, a panë bura raka. 18 Mësäcau ka nda mënana ama, a dumëna nà aburana tongno, së bwa mëno ado a nda tè ka burio na dang. Cau mënana a ne ka mësäcau na.” 19 Bwame

4 Yesu sélè ama amë Farisi ongjëna ce ama yì ka, nda arë kum amëkpaté pas së nda arë ueo amuri. (aiõnios g166)

na ama, “Bwaməgule, ən nggə səni kəla we ka a nda məbangnəa mala Bakuli. 20 Aká səm peri a ban Bakuli amur nkono Gerizim man, sə wun amə Yahudi ka, wu na ama Urəshalima sə wun amə Yahudi ka, wu na ama Urəshalima məbeale andə mə'pwan girfaban ngga ban nə nda ban mənana duk púp səm nà peri kàm boaria wia atārəia. (aiōnios g166) 37 Anggo ka cau ngga.” 21 Yesu eari wi ama, “Bwama, earnə mənana à kə ne ama, “Bè bwa beale, sə bəewa cau mənana ən nggə banggo ka. Pwari nda kə pwan” ngga, duməna məsəcau. 38 Ən tasə wun, yiu ka mənana peri a ban Bakuli ka, pà nà pa wu kya pwan girfaban mənana wu nda wu beal amur nkono man ko aña Urəshalima ka dàng. raka; abea abwana nda à beale, sə wun ngga wu 22 Wun amə Samariya ka, wu kə peri a ban bwa kya kum tangnakusə túró mənana à pak ka. 39 mənana wu súrəl raka, sə səm, amə Yahudi ka, Amə Samariya pas a məno yì là ka, à pa bəmuria səm súrənà rə bwa mənana səm nggə peri a a ban Yesu atācau mala bwama mənana banggia baní ka. Acemənana amsəban ngga pur nəban wia ama, “Nam koya gır nani ən pa aña do mem amə Yahudi. 23 Sə pwari nda kə yiu ka, yàle ngga.” 40 Lang amə Samariyi yiu a ban Yesu pwari nì yina, mənana aməperi mə'məsəcau nì ka, à yì zəmbi wi bə do ateà, pələa Yesu do pak nə nggá peri a ban Bakuli nə bəbumia kat nə nongjo bari a bania. 41 Bwaməpəndəe pas dəm məsəcau. Yia ka à nda ka ulang aməperi mənana à yì pa bəmuria a ban Yesu ace cau male. 42 Bakuli earkiyi cea ka. 24 Bakuli ka Bangjo na, Pələa yia ka à ne məno yì bwama ka ama, “Ado sə aməperi a baní ka, duməna púp, à nə peri ka pa ace cau mo sə səm pà bəmuri səm a baní nə bəbumia kat nə məsəcau.” 25 Pələa bwame ka dàng, nggearə səm ngga səm ongjənī nə ne Yesu ama, “Ən sələna ama, Mə'amsəban kir səm. Səm sələna ama, aba məsəcau ka, yì mənana à kə tunəi ama Kərəsti ka nà yiu. Bè nda Mə'amsə banza.” 43 Anzəm mənana Yesu yina ka, nə yia məngia səm balə agir kat.” 26 Sə pàngjənà nongjo bari a baní ka, lo o a Galili. Yesu banggi wi ama, “Mim bwa mənana ado 44 Yesu nə bəmūrì ka bangjəna ama, “À kə pē nakiy়i cau nə we ka, Mə nda kə yì.” 27 Anggo məbangnəa mala Bakuli gulo a la male dàng.” ka, alaggana mala Yesu yi tusəo, à ndali mənana 45 Lang yi bwaləna Galili ka, bwapəndəa gingsəi à yì kumi aban nacau andə bwame ka. Sə kəbwa à é nə bu bari, acemənana yia ka à warina a dì bwame ama, mana a alkite ka dàng. Sə kəbwa Urəshalima a ban Lamsan Yálımurū, sə à sənəna dì gbal ama, ace mana sə a kə nacau nə bwame agir mənana Yesu pea a baní kat ka. 46 Aña gya ka dàng. 28 Sə bwame nying bàng-mùr male mala Yesu aba nzali Galili ka, kya kútí dəm a nyare o a la kya ne abwana ama, 29 “Wu yiu, Kana, la mənana tsək mùr pələ mùr-bəlanggun wu yi sən bwa mənana nam koya gır nani ən anap kàm ngga. Bè mətamurəm nda kam a pa aña do mem nggal! Ko bwa man nda Kərəsti Kapanahum, muni ka makwánó na. 47 Lang Mə'amsəban le?” 30 Pələa bwapəndəa purrì là à mənia yì bwa ongjəna ama Yesu nyìngjənà yiu a ban Yesu. 31 Anggo ka, alaggana mala Yesu bu-nzali Yahudi yina a Galili ka, pələa wari zəmbi wi ama, “Rabbi, yiu li girlina.” 32 Yesu a baní kya zəmbi wi bə yiu a Kapanahum bə pələa nea wia ama, “Mə ndanə girlina mənana kya twalban rəkwana mala muni mənana nda wu súrə kəgir amurí raka.” 33 Sə alaggana male kúnlú ka. 48 Sə Yesu ne wi ama, “Bə wu sən kutia diki rəia ama, “Kə bwa yinə wi nə girlina gır-gyambəliban andə gir'ndələki raka pà wun le?” 34 Yesu nea wia ama: Girlina mem nda nə earnə mim dàng.” 49 Mətamurəm ni pələa bən pak gir mənana Tárrám mana túrəm ngga ne Yesu ama, “Bwaməgule, yiu atàm tù, ce earkiyi ce, sə bən masələta túró male mənana munem masələa arəàm dàng.” 50 Yesu ne wi pam bən pe ka. 35 Wun nə naki mbak ama, ueo ama, “Kyane, munio pà nə wu dàng.” Bwabura zongjo ine à nə pwan girfaban? Sə ən nggə na man earnə cau mala Yesu, pələa nyare aban o. wun, wu loasə aməsə wun, wu sən agirfaban, 51 Nda ban o ka, amuna-bala male yi kasəi a njar à bəlna, à káréna pwano. 36 Bwa mənana nda à ne wi ama, “Munio ka auna, rəl maləna.” 52

Sə dia ama, “Nə ya bu-pwari sə rə muna tita kongnjəna abalə abwana. 14 Anzəm mani ka malâ?” Sə à ne wi ama, “Nda yilung nə bu- Yesu kumi aba Ndàmagule mala Bakuli, sə ne pwari mwashat mala pwari, sə bauwa nyi.” 53 wi ama, “Səni ado ka à twalénò ban rəkwana, Pələa balə tár muna kasəa ama, nda aba kə bu- nying pakkı acauñikea, bə ana raka gır məbəne pwari mənana Yesu ne wi noi ama, “Kyane, mənana kútì məno ka nə kumō.” 15 Pələa bwe o munio pà nə wu dâng.” Pələa yì andə ama’bala kya ne abwana-məgule mala amə Yahudi ama male pà bəmuria aban Yesu. 54 Mənia ka nda Yesu nə twali wi ban rəkwana male. 16 Pələa yia faria gir’ndələki mənana Yesu pè ka. Pè anzəm amə Yahudi ka à tsək Yesu a dəmba, acemənana mənana nyìngjənà bu-nzali Yahudi yina a Galili twalban rəkwana a pwari Sabbath, pwari usələo. ka.

5 Anzəm man ngga, Yesu wari a Urəshalima a be lamsan mala amə Yahudi. 2 Abə Urəshalima ka, bə guguri nakam a Kun njar mala anzur mənana à tunəki nə kun mala amə Yahudi ama Beseda ka. À gumbəli nə atara tongno. 3 Abala amənia yì atara ka sə amə rəkwana pas, ante, andə agbakore andə abwana mənana abea barea wu ka, à kə nongjø [aban kundə zurəi mür.] 4 Acemənana arə abea apwari ka, məturonjar mala Mətalabangjø kə zurəi mür. Anzəm zurəi mür ka, məkwánó mənana ak dəmba kutio a mür ka, bə ya ulang kwánó ndanəi ka, nə mal kat. 5 Bè bwabura nakam abanì, pàngjənà apələa lumi-tärú-bwamda-tongno-nong-tärú aban nongjø nə rəkwana. 6 Yesu səni aban nongjø, sə sələna ama sauwuna aba rəkwana male, pələa dì ama, “A ké earce bəa twalo ban rəkwana mo le?” 7 Məkwánó ear ama, “Bwaməgule, ən panə kəñwa a muram, mənana bəa zurina mür ka nə ramtam aba guguri ka dang. Bə mə nda ban bariki mə nə kútì ka, kara bəñwa nə akàm dəmba.” 8 Yesu ne wi ama, “Lo, twal kala mo o!” 9 Àkə banì rəkwana male malâ, lo twal kala male aban o. Pwari mənana à pak mənia yì gir ka pwari Sabbath na, pwari usələo mala amə Yahudi. 10 Pələa abwana-məgule mala amə Yahudi ne bwa mənana à twali wi ban rəkwana ka ama, “Yalung ngga pwari usələo na, Nggurcau ma’səm eare ama wu twal kal nongjø mo a pwari usələo dang.” 11 Pələa nea wia ama, “Bwa mənana twálamban rəkwana ka nə nam ama, mə twal kala mem mə o.” 12 Sə à dì ama, “Yana bwe na no ama wu pak mənia yì gir ka?” 13 Bwa mənana à twali wi ban rəkwana ka súrə yana nda Yesu dang, acemənana bwapəndəa làkkì pas abanì, sə Yesu

17 Yesu banggia wia ama, “Ko aya pwari ka Tárrám nda mur túró, ace mani ka duməna púp ama, mim gbal ka mə nə pak túró.” 18 Ace mani ka, abwana-məgule mala amə Yahudi bariki kərkér ama à nə wal-lú Yesu, acemənana yàl nzongcau mala Sabbath nəmurəi dang, tunə Bakuli ama Tárrí. Anggo ka ndaban karə bəmúrì arə Bakuli. 19 Yesu earia wia ama: Ən nggə na wun məsəcəu, pà mə nə pak kəgir aba bəmúrám dang. Kə gır mənana ən sən Tárrám Bakuli pak ka, nda ən pakkiyi ka. Gır mənana kat Tárrám pak ka, nda mana ən pakkiyi ka. 20 Bakuli Tárrú ka kə earcem mim Muni, sə kə ləmdəam agir mənana kat yì nə nggearəi pakkiyi ka. Yàle nə ləmdəam agir məgulke mənana à kútì man ngga, sə wun kat wun nə nggə ndaləki. 21 Kəla mənana Bakuli Tárrám kə loasə alú sə kə pea wia yiləmu ka, anggo sə mim Muni ka mə nə pea abwana mənana ən earce mə nə pea wia ka yiləmu. 22 Tárrám nə bəmúrì ka kə bashi kəbwə dang, panam mim Muni rəcandəa mala bashi kat, 23 ace mənana bə abwana kat pam gulo kəla mənana à pe Tárrám Bakuli ka. Bwa mənana kat pam gulo raka, pà aban pē Tárrám mənana tasəam ngga gulo dang. 24 Mə nda ban na wun məsəcəu, bwa mənana kat kə ok cau mem, sə kə pa bəmúrì a ban Tárrám mənana tasəam ngga, ndanə yiləmu mənana masələate pà kàm raka. Bashi pà nə suləo amurí dang, yì ka, angjnəna dəmba yàlénì lú, kutina a yiləmu. 25 Mə nda ban na wun məsəcəu, pwari nda ban yiu, yàle pwari nì pàngjənà, mənana abwana mana alú na ka à nə ok gi Muna mala Bakuli, sə abwana mənana à o ka, à nə long nə yiləmu. 26 Kəla mənana Tárrám Bakuli nda tər yiləmu ka, anggo gbal panam mim Muni bə ən duk tər yiləmu. 27 Sə dəm ngga panam rəcandəa mala

bashi, acemənana mə nda Muna mala Ḫwa. 28 aba lullə Tárrám, sə wun ngga wu em dang, Wu kəa ndali arə man dang, pwari nda kə yiu sə bə bəñwa yiu aba rəcandəa male ka wun ka, mənana alú mana abalə abembe malea ka, à nə earnəi, wun nə é. 44 Lang sə wun nə earnə nə ok gi Muna mala Ḫwa 29 sə à nə purī balə mim, yi mənana wu kə earce ak əwangsəban abembe. Abwana mənana à pak məboarne ka, à arəarə wun, sə wu kə bariki ama wun nə kum nə lo à nə kutia yiləmu, sə abwana mənana à əwangsəban a ban bwa mənana yì mwashat nda pak məbane ka, à nə lo sə à nə kum bashi. 30 Pa Ḫakuli ka, dang? 45 Wu kəa səni kəla mə nda mə nə pak bə kəgir aba rəcandəa mem dang. bwa mənana nə oasəkimur wun a ban Tárrám ðən nggə pak bashi mem à pē mənana Ḫakuli ka dang. Musa mənana wu tsəkbalə wun arə banggàm bən nggə pe ka. Ace mani ka, bashi ka, nda kə bwa mənana nə oasəki mur wun mem ngga nda amur njari, acemənana ðən pa ngga. 46 Bə kàngkàng wu earəna nə Musa ka, aban bariki mə nə pak gir mənana ðən earkiyice bə wu earəna nə mim, acemənana mə nda bwa ka dang. Kə nggearə məsərə gir mənana Tárrám mənana Musa gilə cau a muram ngga. 47 Sə mana túrám ngga earkiyi ce ka, nda ðən nggə pe mənana wu ginə earnə gir mənana Musa gilə ka. 31 Bə ðən nacau amur bamúrám ngga, cau ka, lang sə wun nə earnə gir mənana ðən na ka? mem ka, à pà nə é kəla məsəcau dang. 32 Səa ma bəñwa nda kam mənana kə nakunam ngga, sə ðən sələna ama acau mənana nea a muram ngga məsəcau na. 33 Yohana Məbatısəma nda bwa mənana wu tasə aməturonjar ma'wun a baní, sə na wun məsəcau a muram ngga. 34 Kat andə amani ka, ðən pa aban came amur nakún mala əwaməpəndəe dang; mə nda ban na anggo ace mənana wun ngga bə wu kum àwá. 35 Yohana ka nda kəla pitəla mana kə earke sə kə ta ka, sə wun ngga wu eare wun nə pak banboarnado zuku arə təlaban male. 36 Sə mə ndanə mem yi nakún a muram mənana kútì mana Yohana na a muram ngga. Agir mənana ðən nggə pakkia ka, atüró mənana Tárrám pam ama bən pakkia ka à nda. À kə nakunam, sə à kə ləmdə ama Tárrám nə túrám. 37 Sə Tárrám mənana tasəam ngga náná kunam. Wu malaká ok gì àkə pwari dang, sə wu malaká sən baməsəi gbal dang. 38 Sə wun ngga nggearə cau male pa a fabum wun dang, acemənana wu earnə mim mənana Ḫakuli tasəi ka dang. 39 Wu kə balla andə məngi bá Maləmce, acemənana wu kə səni kəla abalai sə wu nə kum yiləmu mənana málá male pà kám raka, sə aman yì acau wu balkiyi ka, mə nda à nakiyi cau a muram ngga. (aiōnios g166) 40 Kat andə amani ka, wu bínə yiu a banam ace kum yiləmu. 41 Əwangsəban mala əwapəndəa nda ðən alkite ka dang. 42 Sə mim ngga ðən súrénà rə wun, dəm ngga ðən sələna nəma wu pàna earce Ḫakuli a fabum wun dang. 43 ðən yiu

6 A be pwari anzəm man ngga Yesu eauwe a nkaring Garang Galili, mənana à tunəki gbal ama, Garang Tiberiya ka. 2 Əwabunda mə'lakkə o atè, acemənana à sən agir-ndələki mənana twalban rəkwana ka. 3 Yesu pələa eauwe amur nkono sə do andə alaggana male. 4 Anggo ka pwari Lamsan Yàlímurû mala amə Yahudi gbashinà. 5 Lang Yesu loasə muri sən nggea lakkì mala əwapəndəa aban yiu a baní ka, pələa di Filip ama, “Ake sə səm nə kúr girlina mənana abwabundəa man kat nə lì ka?” 6 Yesu na mənia yì cau ka nə mwam Filip; abə məsəcau ka súrénà rə gir mənana nə pak ka. 7 Filip eari wi ama, “Ko bə dinari na à nə walo ace kúr girlina mənana bə koya bwa nani ka bə li ka, pà nə karə dang.” 8 Sə bəñwa mwashat abalə alaggana male, Andəru mə'eam Shiman Bitərus, ne Yesu ama, 9 “Bə məlagga ndya a kani nə agbatali ndəmo muku-bale tongno andə anji bari, sə məno ka, nə kara man a ban mənia yì lakkì mala əwabundəa ka.” 10 Yesu ne alaggana male ama, “Wu ne abwana bə à dumnədo.” Pələa yia kat à do amur munabondo a banì. (Lakkì mala aburana nəmurəia ka bwal á-tongno.) 11 Yesu pələa twal akuro-ndəmo, pakki Ḫakuli yàwá, sə gaki abwana məno à dumnədo ka. Anggo sə pang nə anji. Yia məno kat ka à lili girlina kárəia. 12 Anzəm mənana à dəmgina kat ka, pələa Yesu ne alaggana male ama, “Wu ramgi acili girlina mənana à ué ka ace mənana kəgir bə kəa kídikì dang.” 13 Pələa à ramgi

bwangine girlina mənana bwapəndəa li sə à Yesu ama, “Mana səm nə pa ace mənana 6è nying cili aba kuro-ndəmo muku-bale tongno səm pàk gır mana Bakuli earce ama 6è səm pàk ka, à lumsəki andakade lum-nong-fari nəia. ka?” 29 Yesu earia wia ama, “Gır mənana Bakuli 14 Lang abwana məno nə sən gir’gyambəliban earkiyice ama 6è wu pàk ka, nda mənana ama, mənana Yesu pe ka, à na ama, “Məsəcau, mənia wu pa ɓamur wun aban 6wa mənana túrī ka.” yì 6wa ka nda məbangnəa mala Bakuli mənana 30 À dì Yesu ama, “Sə, ya ulang gır pa-ndələki səm kundəkiyi yiu male a banza ka!” 15 Sə lang na a nə pa ace mənana 6è səm səni sə 6è səm Yesu yi sələna ama, à ndo à nə yia bwali à nə earnə we ka? Mana awu nə pa? 31 Aká səm li tsət 6è dupia wia murəm púp ka, pələa nyar girlina mənana à tunəki ama ‘Manna’ ka aba zàng amur nkono nəmurə. 16 Lang pwari kpana gya malea aba pədanban a njenza. Maləmne na ka, alaggana mala Yesu kutio aban ká a kun ama, ‘Musa pea wia girlina mənana pur nə kuli garang. 17 À kya eauwe aba waru à nə nyare ka 6è li.’” 32 Yesu nea wia ama, “Mə nda ban aban o a nkaring garang a Kapanahum. Anggo bangga wun məsəcau, Musa nə pa wun girlina ka ban bwaləna sə Yesu malaká yiu abania dang. mənana pur a kuli ka dang, Tárrám na pà wun 18 Bani sau dang nggea gung məcandəe lo bua ngga. Sə adyan ngga ndya kə pà wun girlina sə nda rə eaki nkono amúr mür. 19 Anzəm mə’məsəcau nì mənana pur a kuli ka. 33 Girlina mənana à samsəna, à bwaləna kəla mel tərū ko mə’məsəcau nì mənana Bakuli pākiyi ka nda ine ka, kara à sən Yesu aban gya amúr mür, kə Ɓwa mənana sulə nə kuli sə kə pè banza yiləmu yiu nə ban waru, sə yia ka ɓangciu pakkia wia ka.” 34 À ne Yesu ama, “Bwaməgule, wú kə pa kərkər. 20 Sə Yesu banggia wia ama, “Mə nda, səm mənia yì girlina ka pwari-pwari.” 35 Pələa 6è ɓangciu 6è kəa pakka wun dang.” 21 Pələa Yesu bang ama: “Mə nda girlina mala yiləmu. à eare à twali ateà aba waru, sə zuku ka waru Ɓwa mənana kat yiu abanam ngga pà nə ok yi kpashina a kún mür aban mənana à tsək nzala dəm dang, sə 6wa mənana kat pàbəmuri mūrià kam ngga. 22 Ban fana ka, 6wabundəa abanam ngga pà nə ok məsamur dang ko bəti. mənana ueo a nkaring mur mənana Yesu nyi 36 Sə ado ka ən bangga wun ama wu sənənam nə ka, à yì sələ ama, kə waru na mwashat aban, aməsə wun sə kat andə amani ka wu earnə mim sə à sələna ama Yesu eauwe atà alaggana male dang. 37 Ɓwa mənana kat Tárrám pam ngga nə dang, sə o malea ka pà ateà dang. 23 Abea waru yiu abanam, sə 6wa mənana kat yiu abanam mənana à pùr a Tiberiya ka à yiu à kya kpashi ngga pà mə nə bínəl dang. 38 “Ən sulə nə kuli tū nə ban mənana Mətalabangjō pak yàwá ace pak gır ɓamúrəm dang, ən yiu ace pak amur girlina sə pè bwapəndəa à li kam ngga. 24 túró mala Tárrám mənana tasəam ngga. 39 Sə Lang 6wabundəa səni ka Yesu anda alaggana mənia ka nda kànì mala Tárrám mənana tasəam male pà abanì raka, à kutiki ɓafala awaru məno ngga, ama ma kəa turta kəbwa ɓafalə abwana sə à o a Kapanahum, aban alta Yesu. 25 Lang mənana pam ngga dang, sə a kun mani ka bən à yì kuməni a be nkaring garang ngga, à dì loasəi kat nə yiləmu a masələata apwari. 40 Gır ama, “Rabbi, a ya pwari sə a yiu kani?” 26 Yesu earia wia ama, “Mə nda ban na wun məsəcau, wu pà aban altam acemənana wu sən agir-ndələki ka dang, nda ace girlina mənana wu li wu dəmnggi ka. 27 Sə wu kəa wu pak túró ace girlina mənana kə kidiki ka dang; wu pak túró ace girlina mənana nə pà wun yiləmu mənana málá male pà kàm raka. Mənia ka nda girlina mənana Muna mala Ɓwa nə pà wun ngga, acemənana Tárrú, yì Bakuli ka, tsəngjènà buì ama earəna nəi.” (aiōnios g166) 28 Pələa à dì

mənana Tárrám earkiyice ka, nda mənana ama 6wa mana kat sən Muni sə pabəmuri a baní ka, 6è kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka, sə mim ɠbal ka mə nə loasəi nə yiləmu a masələata apwari.” (aiōnios g166) 41 Ace məno yì cau ka abwana-məgule mala amə Yahudi tita nggwani acemənana Yesu bang ama yì ka, nda girlina mənana sulə nə kuli ka. 42 À bang ama, Yesu ka nda muna mala Yisəfu, mənana à súrè tárrí andə ngge ka. Sə palang, adyan sə nə na buì ama earəna nəi.” (aiōnios g166) 28 Pələa à dì ama, sulə nə kuli? 43 Pələa Yesu earia wia ama:

“Wu deki nggwani a rəarə wun. 44 Kəbwə pà nà li nyam nggūrəam ngga pà nà wu dāng, nà kum yiu abanam, mənana bò Tárrám mana túrám yiləmu mənana pà nà mal raka.” (aiōn g165) 59 ngga nà nunni arəàm raka. Sə mim ngga mə nə Yesu banggí amənia yì acau ka, mənana nda loasəi nə yiləmu a masələata apwari. 45 Kəla aban kanigir aña ndakpapi mala amə Yahudi mənana à giləi aña Maləmce mala amə'bangnəa aña Kapanahum ngga. 60 Aməkplate pas ok ka: ‘Yia kat ka, ‘Bakuli nda nà kania wia gìr man yì cau ka sə à na ama, “Man yi kanigir ka ka.’ Ləmdə ama, bwa mənana kat kə kwakikiri kwanəna, yana nà gandə é?” 61 Kəbwə ne wi arə Bakuli Tárrú sə kə kànì a baní ka, nà yiu dāng, sə Yesu ka sələna ama alaggana male nda a banam. 46 “Mənia ka pa aban ləmdə ama, aban nggwani amur man yì kanigir ka, pələa bekə bwaməpəndəe ka sənəna Bakuli dāng; kə nea wia ama, “Kànigir man tsək wun bum wun mim bwa mənana pur nəban Bakuli ka, nda kidiki le? 62 Mana nà duk denyicau ma'wun yi kə mana sən Bakuli Tárrú ka. 47 Mə nda ban mənana bò wu sən Muna mala Bwa aban o a bangga wun məsəcəu, bwa mənana pabsamuri kùli aban mənana pur kàm ngga? 63 Bangjø abanam ngga, ndanə yiləmu mənana málá male mala Bakuli nda pákayi yiləmu ka; bariki mala pà kàm raka. (aiōnios g166) 48 “Mə nda girlina 6wəpəndəa pa nà pà yiləmu dāng. Acau mənana mala yiləmu. 49 Aká wun li girlina mənana à ən bangga wun ngga a mala bangjø na andə tunaki ama ‘Manna’ ka aba pədənban a njenza, yiləmu. 64 Sə afea abwana atà wun ngga à sə kat andə amani ka à wu. 50 Sə girlina mənana earnə cau mem dāng.” Yesu ka angjəna dəmba pur nə kuli ka ndya ka. Bwa mənana kat li súrénà rə abwana mənana à earnəi raka, andə mənia yì girlina ka pà nà wu dāng. 51 Mə nda girlina mala yiləmu mənana sulə nə kuli ka. 52 Pələa amə Yahudi kutia makgir na wun ama, kəbwə pà nà gandə yiu abanam yiləmu mənana málá male pà kàm raka. Sə súrénà rə abwana mənana à earnəi raka, andə mənia yì girlina ka nyam nggūrəam na, mənana mə nə pa ace mənana bò banza kum yiləmu ka.” (aiōn g165) 53 Yesu 68 Shiman Bitərus eari wi ama, “Mətala səm, banggía wia ama: “Mə nda ban banggə wun aban yan sə səm nà ká le? A nda mənana nə cau məsəcəu, bò wu li nyam nggūrə Muna mala mala pà yiləmu mənana pà nà mal raka. (aiōnios 54 Bwa sə wu nu nkile raka, wu pànə yiləmu abalə 69 Sə adyan ngga səm pànə bəmūr səm, sə wun dāng. 55 Acemənana sə dia ama, “Sə wun ngga, wu nə o gbal le?” 56 Bwa mənana kat li nyamam sə səm sələna ama a nda kə Məfele mənana pur nu nkilém ngga, ndanə yiləmu mənana málá aban Bakuli ka.” 70 Pələa Yesu pa eare ama, male pà kàm raka, sə mə nə loasəi nə yiləmu “Ən tar wun, wun lum-nong-bari. Sə bəfwa atà a masələata apwari. (aiōnios g166) 55 Acemənana sə cau amurí ka. Kat andə amani ama nda abalə nyam nggūrəam ngga girlina mə'məsəcəu nì 57 Kəla mənana Tárrám sənəna amənəna, sə nkilém ngga girnùná mə'məsəcəu nì na. 58 Bwa mənana kat li nyam nggūrəam, sə nu alaggana male mənana lum-nong-bari ka, yì nkilém ngga, nda aban do a bələam, sə mim gbal səndənə do abaləi. 57 “Kəla mənana Tárrám məndənə do abaləi. 57 “Kəla mənana Tárrám mana nə yiləmu ka túrám, sə atàcau male sə ən dum nə yiləmu ka, anggo gbal bwa mənana li nyam nggūrəam ngga nə dum nə yiləmu atàcau mem. 58 Mənia ka nda girlina mənana sulə nə kuli ka. Pà kəla ‘Manna’ mənana aká wun li sə nənzámò ka à yì wuki ka dāng. Sə bwa mənana

7 Anzəm man ngga, Yesu gya aña nzali Galili; eare kutio aña bu-nzali Yahudi dāng, acemənana abwana-məgule mala amə Yahudi mənana akanó ka, à nda ban alte à nə wal-lui. 2 Sə lang Lamsan Do abalə Agumli, mala amə Yahudi gbashinà ka, 3 amə'eam Yesu ne wi ama, “Kyane a bu-nzali Yahudi, ace mənana bò

alaggana mò bëà kya sën agir-ndali mënana a wi ama, “We ka, kukwar na a rëò. Yana alkiyito kë pea ka. **4** Këbwa pà kàm mënana kë earce ama nà wal-lui?” **21** Pèlèa Yesu earia wia ama, bë àbwana súràì, së nà nggë pakki atúró aba “Èn pak gir’ndélèki mwashat bërbèr a pwari sòmbérèa ka dàng. Së acemènana a kë pakki Sabbath, së wun kat ka wu pak ndali. **22** Musa amènia yì agir ka, puro lèmdà rào bë banza pà wun Nggurcau mala kasë-batau, kat andë súràò.” **5** Nggeara amè’eam Yesu nà bamuria amani ama yì nà tite raka, aká wun nà tite. Ace ka, à earnøi à pabamuria a baní dàng. **6** Pèlèa mani ka wu kë kasøi muna bate a pwari Sabbath, Yesu nea wia ama, “Pwari mem mënana më pwari usálèo. **23** Bë pwari mana à tsøa ace kasøi nà pur nøi a banfana ka, malaká karë peatu muna-éwabura bate, kpa a pwari Sabbath, pwari dàng, së ma’wun ngga koya pwari ka ma’wun usálèo ka, wu kë lidømba nà pe, ace mënana bëà na. **7** Banza pa nà bìnø mësø wun dàng, së mim këa yàl Nggurcau mala Musa raka. Palang së nggë kë bìnø mësøam, acemènana èn nggë bang bum wun lúllò a røàm acemènana èn twali bwa afealsikea mënana kë pak ka. **8** Wu kyane. Mim ban røkwana a pwari Sabbath ka? **24** Wu këa wu nggë pà më nà ká ado dàng, acemènana pwari pak bashi ace sën bamësøu dàng. Wu pak bashi mem malaká karë dàng.” **9** Anzèm mënana Yesu amur gír mënana mësøcau na ka.” **25** Pèlèa abea bangjønia wia cau anggo ka, pèlèa akrøi zuku amè Urøshalima na ama, “Nggeara bwa mënania a Galili. **10** Anzèm mënana amè’ambi umna nda mbak abwana-mëgule mala amè Yahudi a ban Lamsan ka, Yesu gbal ka wari døøng, alkiyite ama à nà wal-luì ka re? **26** Së ndya pusørøi dàng. **11** Abwana-mëgule mala amè came kë nacau a banfana ka, së këbwa loasø Yahudi camarø alte a ban Lamsan, à kë díkiban kun arè dàng. Ko abwana-mëgule ka, à earëna ama, “Bwe nda ake le?” **12** Abwabundæa kë adyan ama mësøcau yì ka, nda Kèrèsti, yì bwa nacau nggür-nggür amur Yesu. Abea bwanø mënana Bakuli tarri ka le? **27** Màlà mënania yì ama, “Yì ka, bwa mëboarne na.” Së abea bwanø bwa ka sém sùrønà rë ban mënana pur kàm gbal ka ama, “Awo, yì ka, më’swarkiban na.” nggë. Së bë Kèrèsti yiu ka, këbwa pà nà súràì **13** Së këbwa puro nacau bwäng amurí dàng, ban mënana pur kàm nggë dàng.” **28** Mënana acemènana à kë banggi abwana-mëgule mala Yesu nda ban kanigir aba Ndàmëgule mala amè Yahudi. **14** Lang à warina dàr aña Lamsan, à Bakuli ka, loasø gi kpøm na ama, “Kàngkàng wu gauwuni a tsùrù ka, Yesu kutio aba Ndàmëgule súràm andë ban mënana èn pur kàm nggë? mala Bakuli, pèlèa tita kani abwana gir. **15** Së Mim nggë èn yiu ace cau mala båmur røàm abwana-mëgule mala amè Yahudi ka à ndali dàng. Tárrám mënana tasøam nggë më’mësøcau kërkér, à na ama, “Lang së bwa man súràì gir na. Wun nggë wu súràì dàng. **29** Mim nggë èn ani kërkér, yi mënana këbwa kani wi raka?” súràì, acemènana a baní së èn puro, së yì nà **16** Pèlèa Yesu nea wia ama: Agir mënana èn túräm.” **30** Lang Yesu bangjønia cau man anggo nggë kania wun nggë à mem na dàng, à puro ka, abwana-mëgule mala amè Yahudi bariki a ban Bakuli mënana tasøam nggë. **17** Bwa ama à nà bwali, së këbwa tsék bu arè dàng, mënana kat earëna ama nà pak gír mënana acemènana pwari male malaká pak dàng. **31** Bakuli earkiyi ce ka, nà sèløa ko kanigir mem Së aba mëno anggo kat ka abwana pas abalø nggë pur nà ban Bakuli, ko mala båmur røàm abwana mënana à ram nggë à pà bamuria a nda èn nggë na ka. **18** Bwa mënana kë nacau ban Yesu. À kë na ama, “Bë Kèrèsti, yì bwa abà båmur røì ka, gulo mala båmur røì nda mënana Bakuli tarri, yiu ka, nà yia pakki agir-alkiyite ka, së bwa mënana kë pak gír ace gulo ndélèki mënana à kútì mana mënania yì bwa ka mala bwa mënana túrì ka, bwa më’mësøcau nì pakkia ka le?” **32** Amè Farisi ok bwabundæa na, bë këgir nyir pa a bâløi dàng. **19** Musa nà aban shérè amènia yì acau ka amur Yesu, pèlèa pà wun Nggurcau re? Së këbwa atà wun kpate yia andë agbani pøris tasø amè’yal Ndàmëgule dàng. Ace mana së wu kë earce ama wun nà mala Bakuli ama bëà kya bwali. **33** Yesu nea wal-luem? **20** Bwabunda mënana ram nggë ne wia ama, “Më ndakani ado atà wun zuku, së

mə nə nyare mə nə o a ban Tárrám mənana nda a bata súban mala 'Bakuli!' **50** Nikodimus taséam ngga. **34** Wun nə altam, sə pa wu nə ndakam a banì. Yì ka, nda abalə amə Farisi, amə kumam dang; sə ban mənana mə ndakam ngga kùrcau, sə nda bwaməgule mənana warí a ban pa wu nə gandə ká kàm dàng." **35** Sə abwana- Yesu dídyal ka. Diban ama, **51** "Nggearè ka, məgule mala amə Yahudi nacau arəarəia amə, Nggurcau ma'səm eara səm amə bë səm kasə "Nggearè ka, ake sə nə ká le, mənana pà səm bashi amur bwa mənana à ok kəcav a kúni, sə nə səni raka? Ko nə ká a ban abwana ma'səm səm súrè gir mənana pàk la raka le?" **52** Sə à pe mənana à mesakea arə alá mala amə Gərik ka, wi eare amə, "Tino, we gbal ka a pur nə Galili sə nə nggá kània amə Gərik agir gbal le?" **36** Sə le? Kyane kya bəlki bá Maləmce bükük sə awu bāləi aman, yi mənana na amə, səm nə alte sə nə sələ amə kə məbəngnəa pa nə pur a Galili pà səm nə kumi dàng; sə dəm ngga na amə, dàng." **53** [Sə koyan le ka nyare o a bala male. ban mənana ndakam ngga pà səm nə gandə ká kàm dàng?" **37** A masələata pwari, manana ndà pwari məgule mala Lamsan ngga, Yesu lo came sə loasə gí kpəm na amə, "Bwa mənana kat kə ok məsamur ka bë yiu a banam bë yì nu. **38** Bwa mənana kat pà bamur rəi a banam ngga, a bumi sə amealmur mala mür məpà yiləmu nə puro, à nə nggə bəngnəa, kəla mənana Maləmce na ka."

39 Yesu ndaban nacau amur kə Bangjø mənana abwana mana à pà bamuria a baní ka, à nə nggá kum ngga. Sə a pwari məno gbal anggo ka à malaká pà Bangjø nì dàng, acemənana Yesu malaká loapi fəmbe kutia aba gulo male peatu raka. **40** Lang à nə ok cau mənana Yesu na ka, abea bwana na amə, "Məsəcəu na, mənia yì bwa ka nda Məbəngnəa mala 'Bakuli mənana səm kundəkiy ka." **41** Sə abea bwana na amə, "Kə yì nda Kərəsti, Mə'amsəban." Abea bwana bang ama, "Palang sə Kərəsti ka nə pur a Galili?" **42** Maləmce na amə, Kərəsti Mə'amsəban ngga nə pur a tāu mala Dauda, sə à nə bəli a Betalami, la mənana Dauda dukam ngga." **43** Kara kun abwana gakina amur Yesu. **44** Abea abwana ka eare malea ka à nə bwali Yesu, sə kəbwə gandə tsək bu arəi dàng. **45** Sə lang amə'yál Ndàməgule nyarəna ka, agbani pəris andə amə Farisi dia amə, "Palang sə wu bwali wu yinəi dàng?" **46** Amə'yálban banggia wia amə, "Kəbwə pà kàm mənana kə nacau kəla mala mənia yì bwa ka dàng." **47** Sə amə Farisi pələa à nea wia amə, "Wun gbal ka yi bosəkina ta kun wun le?" **48** Wu ok àkə pwari amə kəbwə abalə abwana-məgule mala amə Yahudi ko amə Farisi, pà bamūrì a baní le? **49** Sə bwabundəa mənia à kə gyate ka, à súrè Nzongcau mala Musa raka, à

8 Yesu ka, eau amur Nkono mala anggun Olif. **2** Ban fana nə tadəmbari ka, nyare wari a Ndàməgule mala 'Bakuli. Sə bwapəndəa yiu ramba a baní, pələa do titə kania wia gír. **3** Amaləm Nggurcau mala Musa andə amə Farisi yiu nə be bwama mənana à bwalia amur rəarəia andə be bwabura ka, sə à yì tamsəi a bādəm bwapəndəa. **4** À dì Yesu amə, "Maləm, bwama man ngga à bwali amur rəarəia andə bwabura. **5** Nggurcau mala Musa bang ama bwama mənana pàk ulang man yì gír ka, bəà bükki nə atali bë wú. Sə ado ka, mana a na amurí?" **6** Diban mənia abwana dì Yesu ka, gəblí na à dambi Yesu ka, acemənana bë na bekə cau sə à nə bwali nəi ka. Sə Yesu ka kū'ndəó kə giləgir a nzali nə munabuì. **7** Lang à camara dike ka, pələa loasə mürí sə nea wia amə, "Bwa mənana atà wun pànə caufikea raka, bë titə túr tali." **8** Sə nyare kū'ndəó aban giləgir a nzali. **9** Lang amaləm nggurcau andə amə Farisi ongjəna cau mənana Yesu na ka, kara à purkî baní mwashat-mwashat, tite a ban bwaməgule. Sə à nying Yesu nəmurè andə bwame aban came abalə abwana. **10** Yesu lo cam nə came, sə dì bwame amə, "Abwana mənana à yiu nə we ka, à nda ke le? Kəbwə pà kàm ateà mənana ueo nə pakko bashi-lú ka re?" **11** Pələa eare amə, "Awo, Bwaməgule, kəbwə pà kàm dàng." Yesu banggi wi amə, "Nggearə mim gbal ka ən kasəò bashi-lú dàng. Kyane, sə kəa pak caufikea dəm dàng."] **12** Yesu nyar dəm banggi abwana amə, "Mə nda tǎlaban mala banza! Bwa mənana kat kpatam ngga, pà nə gya aba pəndəa dang, nə kum tǎlaban mala yiləmu." **13** Amə Farisi ne wi amə, "Ado ka a ndaban nakún ɓamuro, cau mò ka à pà nə é

ama məsəcau na ka dāng.” 14 Sə Yesu nea wia ama Yesu na ban nea wia cau amur Tárrí Bakuli ama: Ko bē ən nakún bamúrām ngga, cau mem dāng. 28 Ace məno ka, Yesu nea wia ama, “A ngga à nè earnəi, acemənana ən súrénà rə ban pwari mənana wu loasəna Muna mala Bwa a mənana ən pur kām ngga, sə ən súrénà rə ban kùli amur nggun-gangndəi ka, akanó sə wun nè mənana mə nə kā kām ngga. Sə wun ngga, wu sələ ama Mə Nda bwa mənana ən na wun nəma súrə ban mənana ən pur kām, andə ban mənana Mə Nda ka. A pwari məno sə wun nè sələ gbal mə nə kā kām ngga dāng. 15 Wu kə pak bashi ama ən nggə pak kəgir abə rəcandəa mem dāng. abə nggūrəu, sə mim ngga ən nggə bashi kəbwa Kə gır mənana Tárrám kaniam ngga kə nda ən dāng. 16 Sə bē à na ama ən nggə pak bashi ka, nggə na ka. 29 Bwa mənana tasəam ngga nda bashi mem ngga məsəcau na, acemənana ən atàm; nyem nəmurəam dāng. Acemənana koya pa nəmurəam atà bashi dāng, Tárrám mənana pwari ka ən nggə pak gır mənana kə pwasəbumi tasəam ngga nda atàm. 17 Nggurcau ma'wun ka.” 30 Pas atà abwana mənana à ok Yesu aban bang ama, bē kún abwana bari yiu mwashat na amənia yì acau ka à pà bamuria a baní. 31 amur cau ka, cē ka məsəcau na. 18 Sə mim Yesu ne abwana mənana à pà bamuria a baní ka ngga, ən nakún bamúrām, sə Tárrám mənana ama, “Bè wu kpata kanigir mem ngga, wu nda tasəam ngga nakunam gbal. 19 Sə à dì ama, ka aməkpatam amə'məsəcau nì. 32 Sə wun nè “Tárró na ake?” Pələa Yesu earia wia ama, “Wu súrə məsəcau, sə məsəcau ka nè panzəki wun.” súrəam dāng, sə wu súrə Tárrám dāng. Bè wu 33 Pələa à eari wi ama, “Səm ngga, səm nda ka súrénà rəam ngga, bē wu súrénà rə Tárrám aməkau mala Ibərayim, səm duk aguro mala gbal.” 20 Yesu naki amənia yì acau ka mənana kəbwa àkə pwari dāng. Lang sə a nə na səm ama nda rə kanigir a buben mənana à kə tsək boalo à nə panzə səm?” 34 Yesu nea wia ama: Mə nda kam andə agir məboarne abə Ndàməgule mala ban na wun məsəcau, bwa mənana kat kə pak Bakuli ka. Sə kəbwa bwali dāng, acemənana caubikea ka, guro mala caubikea na. 35 Guro pà pwari male malaká karə dāng. 21 Yesu nea wia nè do a fala nè ue kam dāng, sə muna ka, mala dəm ama, “Mə ndo mə nə o; bən umna ka, wu bala na, do male a fala ka pà nə masələate dāng. nè altam, sə wu nè wú abalə acaubikea ma'wun. (aiōn g165) 36 Bè Muna mala Bakuli nè panzəo Pa wu nè gandə ká aban mənana mə nə ká ka, panzəban mò ka mə'məsəcaunì na. 37 Ən kam ngga dāng.” 22 Pələa abwana-məgule mala sələna ama wu nda ka aməkau mala Ibərayim, amə Yahudi diban ama, “Nggearəi ka nda ban səama wu kə earce walam, acemənana wu eari earce nè wal bamúrì le? Mana tsəa sə na ama, cau mem bē kum ban-do a babum wun dāng. 38 pà səm nè gandə ká aban mənana nè ká kam Mim ngga ən nggə bang gır mənana ən səni ngga dāng?” 23 Yesu ear ama, “Təta wun ngga a aban Tárrám ngga. Sə wun ngga wu kə pak banza mənia a nzali ka sə pa, sə mim ngga ən gır mənana tár wun kə na wun ngga. 39 Sə à pur nə kuli. Wu nda ka mala banza man, sə mim eare ama, “Ibərayim nda kà-səm.” Yesu nea ngga mə nda mala banza man dāng. 24 Nda gir wia ama, “Bè kàngkàng wu nda ka aməkau mənana tsəa sə ən na wun ama wu nè wú abalə mala Ibərayim ngga, wun nè pak agir mənana acaubikea ma'wun ngga; bē wu earnə mim ama Ibərayim pea ka. 40 Wu kə earce ama wun nè Mə Ndəbwa mənana ən na nəma Mə Nda ka wal-luem, acemənana ən bangga wun məsəcau raka, wu nè wú abalə acaubikea ma'wun.” 25 mana ən o a kún Bakuli ka. Sə Ibərayim pak Pələa à dì Yesu ama, “A nda yana?” Sə Yesu earia kəgir anggo dāng. 41 Wu nda rə pak gır mənana wia ama, “Mə nda kə bwa mənana ən na wun a nggearə tár wun pakkiyi ka.” Amə Yahudi ne wi dəmbe nəma mə nda ka. 26 Mə ndənə acau pas ama, “Bakuli nda kə Tár səm, səm nda ka muna amur wun, mənana mə nə bashia wun nəia ka, tà-jam dāng.” 42 Sə Yesu nea wia ama: “Bè tár sə pa mə nə pè dāng. Tárrám mənana tasəam wun nda Bakuli ka, wun nè earcem, acemənana ngga mə'məsəcau na, sə ən nggə ne banza gir ən pur aban Bakuli, sə ado ka mə ndakani. Ən mənana ən ok a kúni ka.” 27 Sə kəbwa sələa ateà yip̄i bamúrām dāng, Bakuli nè túräm. 43 Man

tsəa sə wu bwalta acau mənana ən nggə na lang sə a nə na ama a sən Ibərayim?" 58 Yesu wun ngga dəng? Nda ace mənana wu ganda ok earia wia ama, "Mə nggə bangga wun məsəcau, cau mem dəng. 44 Wun nda ka muna mala tár kaniama à nə bəl Ibərayim ngga, "Mə ndakam." wun yì Shetan, sə wu kə earce lumsətár wun 59 À nə ok məno yì cau ka, kara à pwan atali kún atúró male. Yì ka, tita walki-alú dīfyal, sə ama à nə ɓukki, sə Yesu gbar rət, pələa puro kə earce məsəcau dəng, acemənana məsəcau nying Ndàməgule mala Bakuli.

pà abaləi dəng. Bè ndarə na nyir ka nda ban ləmdə girbui, acemənana yì ka, mə nyir na, sə nda tár amə nyir kat. 45 Sə acemənana ən nggə na məsəcau ka, wu earnə mim dang. 46 Yana atà wun nə ləmdə buł arə kə caubikea mənana ən pē ka? Sə bə məsəcau na ən nggə bang ngga, mana tsəa sə wu ginə earnə mim? 47 Bwa mənana mala Bakuli na ka kə kwakikiri arə cau mala Bakuli. Sə wun ngga wun nda ka mala Bakuli dang, nda gır mənana tsəa sə wu kə kwaki kir wun arət raka. 48 Sə abwana-məgule mala ama Yahudi dì Yesu ama, "Cau mənana səm na ama a nda bwa Samariya sə kukwar nda arət ka məsəcau na re?" 49 Pələa Yesu nea wia ama, "Ən panə kukwar arət dang. Ən nggə pē Tárrám gulo sə wu kə nyesəam bā. 50 Ən pa aban alita bamúrám gulo dang. Tárrám na kə alamta gulo ka, sə yì nda bwa mənana pakkiyi bashi mə'məsəcau nì ka. 51 Mə nda ban bangga wun məsəcau, bwa mənana ka kpata cau mem nggə pə nə wu dəng." (aiōn g165) 52 Pələa abwana-məgule mala amə Yahudi ne wi ama, "Ado sə səm sələa abə məsəcau ama, a ndana kukwar arət! Nggearə Ibərayim ngga wū, sə amə'bangnəa mala Bakuli wú, pələa a nə yia na səm ama, "Bè bwa kpata cau mem ka pə nə wu dang." (aiōn g165) 53 A kútì kà-səm Ibərayim le? Yì ka, wū, sə amə'bangnəa mala Bakuli gbal ka à wū. Sə we ka a kə səni kəla a nda yana?" 54 Yesu earia wia ama, "Bè ən pē bamúrám gulo ka, gulē pə a kún kəgir dəng. Sə Tárrám mənana wu kə twali ama nda Bakuli ma'wun ngga, nda mənana pākiyam gulo ka. 55 Wun ngga wu súrət dəng, sə mim ngga ən súrət. Bè ən na ama ən súrət raka, mə nda mə'nyir kəla wun. Sə mim ngga ən súrət, sə ən nggə kpata cau male. 56 Kà wun Ibərayim ngga, pak banboarnado ama nə sən pwari yiü mem, pələa səni sə bumi pwasaoo." 57 Pələa amə Yahudi banggi Yesu ama, "A malaká bwal pələa lumi-tongno dang, sə

9 Yesu nda ban kutio pələa sən ɓebwa mənana à bəl nte na ka. 2 Alaggana male dì ama, "Maləm, caubikea mala yana tsəa sə à bəl bwa mənana ka nte? Caubikea male na le, ko mala angge na anda tárrí?" 3 Yesu nea wia ama, "Pà ace caubikea male, ko mala tárrí andə ngge sə à bəl nte na ka dəng. À bəl anggo ace mənana bəa ləmdə túrō mala Bakuli amurí. 4 Ado mənana pwari ndakam ngga, duməna püp səm nə pak túrō mala Tárrám mənana tasəam ngga. Dù nda kə yiü, mənana kəbwa pà nə pak túrō raka. 5 Ado mənana mə nda a banza ka, mə nda tălaban mala banza." 6 Lang Yesu naná cau anggo ka, pələa tau ntāra a nzali sə torət pələ dəfəng, sə hasət ɓwabure arə aməsət. 7 Sə ne wi ama, "Kyane kya lak baməsəo a guguri Silowam." (Silowam ngga bāləi nda "Mənana à tásət ka.") Pələa ɓwabure wario, kya lak baməsət. Nə nyar ka aməsət longjəna à nə nggə sənban. 8 Abi amə njarmurkala andə abwana mənana à súrət ama mə zəmgi agir na dīfyal ka, à dì rəia ama, "Bwa mənia ka nda mbo dukiyi kani aban zəmgi agir ka?" 9 Abea ɓwana na ama, "Kə nda." Sə abea ɓwana bang ama, "Awo, nda dang, à pur rəia nə puro." 10 Ɓwabure nə bamúrì pələa nea wia ama, "Mə nda kə bwe." 11 Pələa à dì ama, "Sə kar lang, sə a kə sənban?" 12 Earia wia ama, "Bwa mənana à tunəki ama Yesu ka, nda torə dəfəng sə hasəami arə aməsəam, sə nam ama, bə ən kya guguri Silowam mə lak baməsəam kam. Pələa ən wario, ən lak məsəam, nda sə ən titə sənban ngga." 13 À dì ama, "Bwe ka nda a ke?" Pələa nea wia ama, "Ən sələ dang." 14 Pələa à twal ɓwabura mənia mənana nte na dīfyal ka, à wari nəi a ban amə Farisi, 15 acemənana pwari məno Yesu torəna dəfəng nəi sə hasət ɓwabure arə aməsət, sə aməsət mən ngga, pwari Sabbath na, pwari usələo mala ama Yahudi. 16 Pələa amə Farisi nyare à dì ɓwabure lang sə kum sənban

male. Pələea nea wia ama, “Hasəam dəbang arə ‘Bakuli nacau nə Musa, sə mala ɓwabura məno aməsəam, ən lak ɓaməsəam, sə ado ka ən nggə ka, yàle səm súrə ban mənana pur kam ngga sənban.” **16** Aþea amə Farisi na ama, “Mənia dàng!” **30** Sə ɓwabure banggia wia ama, “Kúk! yì ɓwa yì Yesu ka, pur nə ban ‘Bakuli dàng, Wu okam kəcau. Wu súrə ban mənana pur kam acemənana gusəla Sabbath dàng.” Sə aþea ɓwana ngga dàng, sə gandə mənbam aməsəam! **31** díban ama, “Lang sə mə’caubikea nə pak a’ulang Səm sələna ama, ‘Bakuli pakkiyi gir mənana amənia yì agir-ndələki ka le?” Kara adeniyicau amə’caubikea na ama bə pakkia wia ka dàng; malea ginggia rəia dàngdáng. **17** Anzəm man səama bə kəbwə kə pe ‘Bakuli gulo sa kə kpata ngga pələea à nyare a ban ɓwabure à dì dəm gır mənana kə earce ama bəa pe ka, ‘Bakuli nə ama, “We ado ka, mana a na amur məno yì kwakikiri nə oki wi. **32** Twal a share ta banza ka, ɓwa mənana mənbo aməsəo ka?” Pələea earia səm o àkə pwari ama kəbwə gandə mən məsə wia ama, “Yì ka, məbangnəa mala ‘Bakuli na.” kəbwə mənana à bəli nte na ka dàng. (**añon g165**) **18** Abwana-məgule mala amə Yahudi ka, à ear **33** Bə man yì ɓwa ka pur a ban ‘Bakuli raka, pà ama mənia yì ɓwa ka nte na dīfyal sə ado ka nə gandə pe dàng.” **34** Pələea à ne wi ama, “We kə sənban dàng. Pələea a türban bəa tunə tárrí mənana gbal à bəlo aba caubikea, sə à gulo aba andə ngge. **19** Sə à dia ama, “Mənia yì muna caubikea ka, a kə bariki ama, awu nə kania səm ka wun nə bəli le? Wu na ama à bəli ka nte gır?” Kara à pəri purí bá ndakpapi. **35** Lang Yesu na? Sə kar lang ado sə kə sənban?” **20** A tárrí ok ce gır mənana à pakki ɓwabure ka, kya kum andə ngge eare ama, “Səm sələna ama muna ka ɓwabure sə dì ama, “A earəna nə Muna mala ma’səm na, sə səm sələna gbal ama səm bəli ‘Bwa le?” **36** Ɓwabure eari wi ama, “Bwaməgule, ka nte na. **21** Sə cau mala sənban male andə banggàm, yana ɓwe nda Muna mala ‘Bwa, ace ɓwa mənana mənbi wi aməsəi ka, səm sələ ce mənana bən earnai bən pà bamúràm a bani?” dang. Wu dì, kárána ɓwa, nə gandə na kúnì.” **22** **37** Yesu ne wi ama, “A angja dəmba a sənəni, mə Atarrí andə ngge ka à na mənia yì cau anggo nda kə ɓwe mənana ado ən nakiyo cau ka.” **38** acemənana à kə banggi abwana-məgule mala Kara ɓwabure kū’ndəo a badəm Yesu peri, sə na amə Yahudi. Amənia yì abwana-məgule ka à ama, “Mətalem, e, ən earəna, ən panà ɓamúràm bangjəna a dəmba ama, ɓwa mənana earnə a bano.” **39** Pələea Yesu na ama, “Ən yiu aba Yesu ama nda Kərəsti Mə’amsəban ngga, à nə banza man ace bashi, ace mənana bə ante kum pəri pà nə nggə yiu aba ndakpapi dəm dàng. sənban, sə abwana mənana à kə sənban ngga, **23** Nda gır mənana tsəa sə à na ama, “Wu dì, bəa pələ ante.” **40** Aþea amə Farisi mana aban acemənana yì ka, kárána ɓwa” ka. **24** Abwana- came tù a banì ka, ok cau mənana Yesu na ka, məgule nyar ɓaria à tunə ɓwa məno nte na pələea à dì ama, “A nda ban na ama, səm nda ka dīfyal ka, sə à ne wi ama, “Pe ‘Bakuli gulo, na nte le?” **41** Sə Yesu pəlaia wia ama, “Bə wu nda səm məsəcau! Səm sələna ama ɓwabura mənana ka nte ka, bə mur wun pà nə haləki wun arə mənbo aməsəo ka mə’caubikea na.” **25** Ɓwabure acaubikea ma’wun dàng. Sə məno ado wun ne earia wia ama, “Ən sələ dàng ko mə’caubikea nə ɓamurə wun ama wun nə nggə sənban ngga, na, ko mə’caubikea na dang. Gır mənana ən ləmdəna ama, caubikea ma’wun ngga nda kam sələ ka nda mənana ama, dīfyal ka mə nda nte, amur wun più.”
 sə ado ka ən nggə sənban.” **26** À dì dəm ama, “Pakko lang sə mənbo aməsəo?” **27** Sə earia wia ama, “Ən nanà wun məni, sə wu ginə kwaki kir wun. Ace mana sə wu kə earce oe dəm? Wu kə earce wun nə pələ aməkpate gbal le?” **28** Kara à lo a rəi nə sanggiban, à ne wi ama, “A nda mənana a kpakiyi atà məno yì ɓwa ka, səm ngga səm nda ka aməkpata Musa. **29** Səm sələna ama,

10 Yesu na ama: Mə nda ban bangga wun məsəcau, ɓwa mənana kútí aba domwan mala anzur nə kun-nda raka, sə kútí nə bekə njar dàng ngga, mən’í na sə məbəmbəriban na.

2 Sə ɓwa mənana kútí nə kun-nda ka, nda mə'yál anzur. **3** Mətsəkir kun-nda nə mənbi wi kun-nda; anzur nə ok gi mə'yália bə tunəia nə lulləia ka, sə nə kə nəia a nza. **4** Anzəm mənana pusəna

anzur male kat a nza ka, kə upia wia a dəmba, ka à bang ama, “Bwa mənana ndanə kukwar sə anzur kə kpate acemənana à sùrénà rə gi. 5 arəì ka, pà nè bang amənia yì acau ka dàng! Anzur pa nè gya atà bəri-fwa dàng; à nè banggi Lang sə kukwar nè mən məsə ante?” 22 Nda nə wi, acemənana à súrè gi dàng. 6 Yesu nea wia kundswal, sə yi karə nə kúnì Hanuka, yì Lamsan man yì cau abə 6i, sə yia ka à bwalta gìr mənana ace denyi nə bákú mənana à tár Ndàməgule nəi nakiyì ka dàng. 7 Ace məno ka Yesu bəlia wia ace Bakuli, abə Urəshalima ka. 23 Bè pwari ka, bāləi ama: Mə nda ban na wun məsəcau, mə nda Yesu gya kə kutio abə bē buì mala Ndàməgule kun-nda mala anzur. 8 Acili abwana mənana mala Bakuli, mənana à tunəki ama Tara mala kat à akàm dəmba à yiu ka, amən'í na andə Solomon ngga. 24 Abwana-məgule mala amə amə'bəmbəriban. Anzur mə'məsəcau nì okia Yahudi yi ramba a baní, sə à dì ama, “Lang sə wia dàng. 9 Mə ndà kun-nda. Bwa mənana kat a nə nyng səm anggo abə pəndəa? Bè a nda kútí nə banam ngga nè kum àwá; nè kutio sə Kərəsti ka, Pura səm bwāng, bangga səm.” 25 nè puro, sə nè kum girlina. 10 Mən'í ka kə yiu Yesu nyésəia wia ama: Ñən angja damba ñə nanà ace iun'í, ace wal-lú, andə kidiki gir. Sə mim wun, sə wun ngga, wu earnə mim dàng. Atúró ngga ñən yiu ace pea abwana yiləmu, andə do mənana ñən nggə pea abə rəcandəa mala Tárrám məboarne mənana lùmsəo a koya njari ka. 11 ngga, à nda à ləmdə koyan nda mim ngga. 26 Sə Mə nda yálgír məboarne. Yálgír məboarne ka wun ngga wu earnə mim dàng, acemənana wu kə pa yiləmi, nè wu ace anzur male. 12 Sə fwa nda ka nzur mem dàng. 27 Anzur mem kə ok mənana à twali à kə mbwe, ace tsəkir anzur, giem; ñən súrəia, sə à kə kpata. 28 Ñən nggə pea sə yì ka, yálgír na dàng, sə anzur ka a male wia yiləmu mənana málá male pà kàm raka, na raka, 6è sən nvwa-bondo aban yiu ka, nè sə à pà nè kidiķi à nè uebà dàng. Kəbwa pà nè nyng anzur nè bangja, sə nvwa-bondo nà bwal fea a buam dàng. (aiōn g165, aiōnios g166) 29 Tárrám atà anzur sə nè mesəkia. 13 Bwa mənana à mənana pam mia ka kútí koyan ngga kat nə twali a túró-boalo ace yál agir ka, nè bangja rəcandəa. Kəbwa pà nè gandə ea arəì dàng. 30 acemənana yì ka, túró-boalo nda pakkiyi ka, Mim sənə Tárrám ka səm nda mwashat. 31 Amə kəgir oasəi arə anzur nì dàng. 14 Mə nda yálgír Yahudi pwan atali dəm ama à nè bukki. 32 Sə məboarne; ñən súrè anzur mem, sə yia gbal ka Yesu nea wia ama, “Ñən pakkina agir məboarne à súrəàm, 15 kəla mənana Tárrám súrəàm, sə pas, a badəm wun, mənana Tárrám túrəm ama ñən súrè Tárrám ka. Ñən pa yiləmem ace anzur 6èn pea ka. Nda ace məye mwashat abaləia sə mem. 16 Mə ndanə abea anzur mem mənana wu kə earce wun nè bukkiam?” 33 Pələa à eari à pà abə domwan man raka. Duməna púp mə wi ama, “Pà ace kə agir məboarne mənana à nə yinəjia gbal. À nè kwaki kiria à nè ok giem, pea, sə səm earce ama səm nè bukkio ka dàng, sə domwan ngga nè duk mwashat, nè yálgír Nda ace cau bəsəki Bakuli mənana a na ka. We mwashat. 17 Tárrám kə earcem acemənana ñən ka, a nda 6waməpəndəe sə a kə twal 6amuro a eare mə nə pà yiləmem mə nə wu, ace mana nda Bakuli!” 34 Yesu earia wia ama: Pà akàm 6èn é dəm 6èn lo nə yiləmu ka. 18 Kəbwa pà nè à giləe abə Maləmce Nggurcau ma'wun mbo, twal yiləmem a rəàm dàng. Ñən nggə pa yiləmem mənana Bakuli bang ama, “Wu nda ka abakuli” nə eare mem. Mə ndanə rəcandəa mə nə pà ka re? 35 Wu sələna ama cau mənana Maləmce yiləmem, sə mə ndanə rəcandəa mənana mə nə bang ngga makgir pà arəì dàng, caməna anggo é dəm ngga. Məria ka nda nzongcau mənana pà nè nggadì dàng. Sə 6ea abwana məno à ak Tárrám pam ama 6èn pak ka. 19 Lang Yesu cau məno ka, à tunəia ama “abakuli” ka, 36 banggina acau məria ka, kara denyicau mala ace mana sə wu twali ama cau bəsəki Bakuli ama Yahudi a rəi gakya. 20 Abea abwana pas na ñən na ka, mənana ñən bang nəma “Mə nda abaləia à bang ama, “Yì ka, ndanə kukwar arəì! Muna mala Bakuli,” yì mim mənana Bakuli Pà abə denyicau male dàng! Ace man sə wu tāram sə tasəam a banza ka? 37 Wu kəa earnə kə kwaki kir wun arəì?” 21 Sə acili abwana mim dàng 6è atúró mənana ñən pakkiyi ka a

mala Tárrám Bakuli na raka. **38** Sə bò atúró bò nda a ntulo ka, lèmdè ama rəì nè malâ.” **13** male na ən pakkiyi ka, bò pà wu nè earnè mim Yia ka à twali ama məsərə ntulo na Yesu nakiyi raka, wu earnè agir-ndali mənana ən pea ka, ce ama Lazaro nonggi ka, sə Yesu ka nda arə ace mənana bò wu sələa, sə bò kpaka wun ama, na ama Lazaro wuna. **14** Pələa Yesu pùrria wia Tárrám ngga nda a baləam, sə mim ngga mə kwas, banggia wia ama, “Lazaro ka wuna. **15** Sə nda aba Tárrám. **39** Nyar dəm ngga, à bariki ama ace wun ngga, ban kə boaram mənana ən pa à nè bwal Yesu, kara purî babuia. **40** O kya yàl a abanì raka, acemənana ado wuni sə wun nè pà nkaring Mùr mala Jodan, yi pur a ban mənana bamur wun a banam pepe. Wu lo, səm nè o a Yohana pakkiyi batísəma kam atà dəmbe ka. **41** Abwana pas yiu a baní, à kə ne abi alaggana ama, “Wu longni kat səm nè o bang arəarəia ama, “Yohana pak kə gir'ndələki atà Maləm, ace mənana bò səm kya wu atè!” dang, səama acau mənana ne amur man yì bwa **17** Lang Yesu bwaləna Betani ka, à banggi wi ka, à yì pur a məsəcəu.” **42** Pas atà abwana mənana abanì ka à pà bamuria aban Yesu.

11 Bè əwabura nda kam lùllèi ama Lazaro.

Rəì pakki wi. Yì anda amə'eambi amuna-maməna bari, Maryamu anda Marta ka, à ndana do a Betani. **2** Mənia yì Maryamu mə'eambi Lazaro nong nə rəkwana ka, nda kə əwama mənana nənzəmò yiu soapi Mətalabangjo Yesu mūrú mə'rəmboarne arə akusəi, sə esəki wi nə nyang-múrì ka. **3** Amə'eambu amaməna mənia bari ka, à túrbən atà Mətalabangjo Yesu bəne wi ama, gyajam male, mənana earkiyi ace raka, rəì eari wi dang. **4** Lang Yesu yi ok ce ka, na ama, “Rəkwana mala Lazaro ka pà nè ká noi a lú dang, nda ace ləmdə gulo mala Bakuli, sə àkà ce gbal sə Muna mala Bakuli nè kum gulo.” **5** Yesu ka earce Marta anda amə'eambi Maryamu anda Lazaro. **6** Kat anda a mani ka, lang ok ce rəkwana mala Lazaro ka, akrəi pak aþea nongjo bari aban mənana ndakam ngga. **7** Anzəm mani ka pələa banggi alaggana male ama, “Wu fa səm nè nyare a Yahudi.” **8** Sə alaggana male ne wi ama, “Maləm, àkà dyan tù, sə amə Yahudi lo ama à nè bukkio nə atali, sə a kə na ama a nə nyar kano dəm le?” **9** Pələa Yesu earia wia ama, “Abúpwari mala tălaban abə pwari mwashat ka à nda lum-nong-bari. Nə pwari ka bwa nè gandə gya pà nè anndə dang, acemənana kə sən tălaban mala banza man. **10** Sə nə dú ka, à nè gandə annda, acemənana à pànə tălaban dang.” **11** Pələa nea wia ama, “Gyajam ma'səm yì Lazaro ka kongjəna a ntulo, sə ado ka mə nə ká kàm mə nə nggá loasəi.” **12** Sə alaggana male na ama, “Mətalabangjo,

Betani ka sapi Urəshalima dang, nda a baní tù, yàle bwal mel 6ari dang, **19** sə amə Yahudi pas yiu aban Marta anda Maryamu, à yiuu girikia ace lú mala mə'eambia. **20** Lang Marta ongjəna ama Yesu na kə yiu ka, puro nè nggá kúllì. Sə Maryamu ka ueo a bala. **21** Marta ne Yesu ama, “Mətalabangjo, bò pələ ama a ndakani ka, bò mə'eambam pa nè wu dang! **22** Sə ən sələna ama, ko ado ka Bakuli nè po gîr mənana kat a zəm ngga.” **23** Yesu pələa banggi wi ama, “Mə'eambəo nè lo nə yiləmu dəm.” **24** Marta na ama, “Ən sələna ama nè lo nə yiləmu a lo mala alú a masələata apwari.” **25** Yesu ne wi ama, “Mə nda lo mala alú sə mə nda yiləmu. Bwa mənana kat pà bamúri a banam ngga, ko bò wù ka, nè lo nə yiləmu. **26** Sə bwa mənana kat nda nəməssai sə pà bamúri a banam ngga, pà nè wù dang. A earəna nə cau man le?” (*aïñ 9165*) **27** Pələa Marta eari wi ama, “E, Mətalabangjo, ən earəna nə we, ama a nda Kərəsti Mə'amsəban, Muna mala Bakuli, mənana Bakuli bang ama nè yiu a banza ka.” **28** Marta pələa nyare kya tunə mə'eambi Maryamu a giribən, sə ne wi ama, “Maləm yina, sə kə earce səno.” **29** Lang Maryamu nè ok anggo ka, kara lo a kaurəa, wari a baní. **30** Yesu ka malaká bwal là peatu dang, nda àkà ban mənana Marta kumi kàm ngga. **31** Lang abwana mənana atà Maryamu a bala, aban girike, səni lo pur tsuk-tsuk ka, à lo atè. À twali ama kə um nə o a bembe nè nggá bua abanì. **32** Maryamu yi bwal ban Yesu. Lang məsəi nè kpa arə Yesu ka, yi kündəo a badəmbi, kə na ama, “Mətalabangjo, bò pələ ama a nda

kani ka, bé m'aembam wù ma dang!” 33 Lang amur mènana amè Roma bëà yi twalta abwana Yesu sèni aban búa, sè sèn abwana mènana mala nzali Yahudi ma'sóm ngga?” 51 Mènia à yiù atè ka aban búa gbal ka, gír nî je Yesu yì cau Kayafas ne ka, bangne mala bamúri na a babumi kàrkár. 34 Pèlèa dia ama, “Ake de dang. Acemènana yì nda Pèris Mègule a mèno sè wu tsèi?” Sè à ne wi ama, “Mètalabangjo, yì pèlèa ka, nda bangnæ-bangnæ ama, Yesu yiù sèni.” 35 Yesu sukki mèrèm. 36 Abwana nè yia wu ace abwana mala nzali Yahudi ka. mènana aban came abanì ka à na ama, “Wu 52 Sè pà ace amè Yahudi nèmurèia dàng, nda sèn bekè earcearèu mènana ndanøi arèka!” gbal ace acilia abwana kat arè anzali aba banza, 37 Sè abia abwana na ama, “Mènia yì bwa ka amènana à nè yia pà bamuria aban Bakuli, sè gandè mèn mèsa nte, anggo re? Man tsèa sè nè dapi bamuria kat bëa yi duk mwashat ka. gandè tamsè lú mala Liazaro dàng?” 38 Né cê 53 Twal amèno yì pwari ka, abwana-mègule kùlkùl a babumi più ka, Yesu yi bik ban bëmbe. mala amè Yahudi kutia alkita anjar mènana à Bembe ka à gwami aba tali, sè à gír kúnì nè nè wal-lú Yesu ka. 54 Ace mani ka Yesu nyare tali. 39 Yesu na ama, “Wu gëshi talí!” Sè Marta ging dèm bwäng abalè amè Yahudi dang. Nying m'aem lú ne Yesu ama, “Mètalabangjo, lú ka Urashalima sè o a njenza, aba pèdanban tu a à tsèi pàngjènà nongجو ine adyan. Rèmban ban bëè muna-là mènana à tunøi ama Ifarem mèbikè nè akiban!” 40 Yesu banggi wi ama, “Èn ngga. Akanò sè kya do andè alaggana male. 55 no nèma bë à earnè mim ngga a nè sèn gulo Lang pwari Lamsan mala Yàlímurù gbashinà ka, mala Bakuli re?” 41 Pèlèa abea bwana mènana amè Yahudi pas purkio arè abea aban aba nzali abanì ka à gëshi talí. Yesu loasa mèsaì a kùli Yahudi sè à o a Urashalima, ace mènana bëà kya sè na ama, “We Dâ, èn pakko yàwá mènana gilèki rëia aba peri ace man yì Lamsan ngga. 56 a ongjènam ngga. 42 Èn sèløna nèma ko aya À camarè alta Yesu. À yì came aba Ndàmègule pwari ka a kë oem, sè ado ka èn na mènia yì mala Bakuli sè à kë diki rëarøia ama, “Lang sè cau ka ace abwana man kani ka, ace mènana wu sèni? Nè yiù a man yì Lamsan ngga le?” 57 bëà ear ama a nè túram.” 43 Lang bangjèna Anggo ka agbani Pèris andè amè Farisi angjè anggo ka, sè tunèban nè giu mècandè, ama, dèmba à hamøna ama, bë këbwa sùrónà rë ban “Liazaro, puro!” 44 Pèlèa Liazaro mènana lú mènana Yesu nda kam ngga, bwe bë yì na ce, na ka puro, abuì andè akusèi ka, à märèkia nè ace mènana à nè bwali ka.

bugir, sè bamèsaì ka, à märèi nè nggubyau. Yesu banggia wia ama, “Wu panzøi, sè wu nyi bë o!” 45 Pas atè abwana mènana à yiua makki Maryamu kun, sè à sèn gír mènia Yesu pè ka, à pà bamuria a bani. 46 Sè abea ateà ka à o aban amè Farisi à kya banggia wia gír mènana Yesu pè ka. 47 Pèlèa amè Farisi andè agbani pèris tunø do mala amèkùrcau. À dì rëia ama, “Mana ado sèm nè pa? Aba mèsaçau ka, bwa mènia nda kë pakki agir-ndalèki pas ka! 48 Bë sèm deki sè lidèmba anggo ka, muna-bwapèndèa kat nè earnèi. Sè amè lwa mala amè Roma nè yia kidiki Ndàmègule mala Bakuli ma'sóm andè nzali ma'sóm!” 49 Mwashat abaløja, mènana à tunaki ama Kayafas, mènana nda Pèris Mègule a bákú mèno ka, bang ama, “Wu sùrè cau mènana wu nakiyi ka dàng! 50 Wu sèlè mbo ama nè boaribànì bë bwa mwashat wu ace abwana,

12 Lang Lamsan Yàlímurù ueo nongجو tongno-nong-mwashat ka, Yesu wari a Betani, muna-là mala Liazaro, bwa mènana wu, sè Yesu loasèi nè yilømu ka. 2 À lam girlina mala pwarikpèra ace pè Yesu gulo. Marta nda gaki girlina ka, sè Liazaro ka nda abala abwana mènana à lì girlina andè Yesu ka. 3 Pèlèa Maryamu twal muna-dù mürù m'a'rèmboarne, mènana à pè nè nard mèboarnsari, sè kùrè pa bëti raka, soe arè akusè Yesu, sè hasøkia nè nyang mürí. Kara rèm mürù mèboarne man aki bala kat. 4 Sè Yahuda Iskariyoti, mwashat atè alaggana mènana nè nggá mak Yesu ka, na ama, 5 “Mana tsèa sè à ginè mak man yì mürù ka a kún dinari gbèman-tàrú, sè boale ka à pè mia amè'tèr dàng?” 6 Yahuda ka bang anggo, pà acemènana kë buàce amè'tèr ka dàng, nda acemènana yì ka, mèn'í na ka; sè acemènana

yì nda mèbwal ndaboalo mala alaggana mala ama, “Bwamègule, sèm nggè earce sèn Yesu.” Yesu ka, pak ka kè iu abà boale ace båmur **22** Pèlèa Filip wario kya banggi Andèru, sè yia ràì. **7** Sè Yesu na ama, “Wu nying bwama man kèm à kutio à kya banggi Yesu. **23** Yesu nyesaia zàng! Gìr mènana pe ka nda ace gilèki luem wia ama: Ado ka pwari yina, yì mènana Bakuli ace pwari tsèkban mem. **8** Wun ngga, wu nda nè lèmdè gulo mala Muna mala Bwa ka. **24** a tarè wun wunè amètèr ko aya pwari ka, sè Mè nda ban bangga wun mèsaçau, bò mèsa mim ngga èn pa atà wun koya pwari dàng.” **9** mèssa kpa a nzali sè wu raka, nè ueo anggo Amè Yahudi pas ongjèna ama Yesu warina a nèmureì mwashat. Sè bò wu ka, nè pusè amèsaì Betani. Pèlèa à waria sène andè Liazaro mènana pas. **25** Bwa mènana kat kè earce yilèmi ka, nè Yesu loasèi nè yilèmu a bëmbe ka. **10** Pèlèa dwanyibanì, sè bwa mènana ginèki yilèmi a agbani Pèris kurkunaraia, à nè wal Liazaro man yì banza ka, nè kum yilèmu mènana málá gbal, **11** acemènana nda ace loasèe nè yilèmu male pà kàm raka. (**aiòniòs 416**) **26** Bwa mènana a bëmbe sè pas abalè amè Yahudi kà ginèkia, kat earce nè do a batam ngga, dumèna pùp sè à kè pa båmuria a ban Yesu. **12** Ban fana ka, nè yiu atàm, ace mènana ban mènana kat mè aòwana pas mènana à yiu ace Lamsan Yàlímurû nda kam ngga, àkè banì sè guro mem nè pa. ka, à yì ok ama Yesu nda njar aban yiu a Sè Tárrám gbal ka nè gusèlè bwa mènana kat Urèshalima. **13** Pèlèa à twalki ambú nkangga a pà båmúrì kè pak túró a batam ngga. **27** Ado buia sè à puro à nè ká kúllì. À kà mak-gàwàn, ka båbumam kè pi, sè aman sè mè nè na? Mè à kè na ama, “Wu bwangsèki Bakuli! Tsèkbu nè na nèma, “Dâ, amsèam abà mènia yì tanni mala Bakuli na amur bwa mènana kè yiu abà ka bò kèa sulè amuram dàng” le? Awo! Mènia lullè Mètalabangjo Bakuli ka! Tsèkbu mala ka nda tèr yiu mem, acemènana bòn kutio abà Bakuli na amur Murèm mala amè Isèrayila!” mènia yì bu-pwari mala tanni ka. **28** We Dâ, **14** Yesu kum muna dambèritso sè eauwe do a yina gulo ace lùllèò! Kara Bakuli nacau nè kuli nzèmì, kèla mènana Malèmce na ka ama, **15** ama, “Èn angja dèmba èn gusèlèna lullèam, “Wun amè Siyona, bangciu bò kèa pakka wun sè Mè nè gusèlèi dèm.” **29** Lang bwabundèa dàng! Murèm ma’wun ndya kè yiu anzèm muna mènana à came a banì à ok man yì giu ka, cilia dambèritso ka!” **16** A dèmbe ka alaggana mala twali ama mgbarangce na. Abea bwana ka à Yesu bwalta amènia yì agir ka ama lùmsøo mala bang ama, “Mèturonjar mala Bakuli nda ne bangnøa na ka dàng. Anzèm mènana Bakuli wi cau ka!” **30** Pèlèa Yesu nea wia ama, “Man loasèna Yesu nè yilèmu a bëmbe, sè Yesu kutina yì giu ka pà acem sè yiu dang, nda ace wun. abà boarbwà male ka, nda sè balæia kasèna arè **31** Pwari mala pakkî mènia yì banza bashi ka, gir mènana kumban ngga, sè à yì sèlè ama káróna; ado sè Bakuli ak murèm arè Shetan, yì agir mènia kat ka, à nda kam à gilè amur murèm mala banza man. **32** Sè anzèm mènana Kèrèsti abà Malèmce. **17** Bwabunda mènana à à loasènam amur nggun-gangndèi ka, mè nè nda atà Yesu a pwari mènana tunà Liazaro bò nun bwapèndèa kat a banam.” **33** Yesu bang purì bëmbe, sè loasèi nè yilèmu ka, à camara banggia abwana cau mala gir mènana à sèn ngga. **18** Gìr mènana tsøa sè bwabundèa puro waria kúllì Yesu ka, nda acemènana à ongjèna ama pak mènia yì gir'lèmdèa ka. **19** Pèlèa amè Farisi ne arèarèia ama, “Wu sèni, túró mèbøane nda sèm pakkijì ka. Banza pwana ràì kat umna kpate!” **20** Abea amè Gèrik nda abalè abwana (**aiòniòs 4165**) **35** Yesu earia wia ama, “Tálaban ngga mènana à waria peri a Urèshalima a Lamsan nda a ban wun ado, sè banì pà nè sau dang. Wu Yàlímurû ka. **21** À yiu a ban Filip, mènana yì gya abà mènia yì tálaban ado mènana nda a gbal ka pur a Beseda abà Galili ka, sè à zèmba ban wun ngga, ace mènana bò pèndèa bò kèa

gìr amur wun dàng. Abwana mènana à kë gya abà pàndæa ka, à kë gandæ sèn ban mènana à káki kam ngga dàng. 36 Wu gùlì aræ tälabanì ado mènana nda a ban wun ngga, ace mènana bë wu duk amuna mala tälaban.” Anzæm mana Yesu naná man yì cau ka, pélæa upia wia, à sèni dæm dàng. 37 Kat andæ agir-ndælæki mènana lèmdæ bu Bakuli, mènana Yesu peä a badæmbia ka, à pà bæmuria a baní dàng. 38 Mènia ka, nda ace lùmsà bængnæa mala Ishaya mènana bang ama, “Mætalabangjø, yana bwe na earnæ cau mènana sèm bang ngga, sè a ban yan sè à lèmdæ ræcandæa mala Mætalabangjø?” 39 Ace mani ka à ginæ earnæ Yesu, acemènana Ishaya angja dæmba bangjæna ama, 40 “Mætalabangjø girkina amæsæia, dæm ngga girkina babumia. Girkia ace mènana amæsæia bëà këa sènban dang, sè babumia bë këa kum sèlæe dàng, sè à pà nè nyare a banam ace mènana bòn sonzæia ka raka.” 41 Ishaya bang man yì cau ka, acemènana ak dæmba sèn gulo mala Yesu difiyal, sè bangcau amurí. 42 Kat andæ amari ama pas atà abwana-mægule mala amæ Yahudi, pà bæmuria a ban Yesu ka, à bang ce a ban abwana bwæng dang, acemènana à kë banggi amæ Farisi bëà këa pæria abà ndakpapi dàng. 43 Yia ka à kë earce bwangsæban mala bwapændæa amur bwangsæban mala Bakuli. 44 Pélæa Yesu loasæ gì kpem sè na ama: Bwa mènana kat gùlì aræam, mæ nda gùlikiyi aræam némuræam ngga dàng, ndaban gùlì gbal aræ Tárrám mènana tasæam ngga. 45 Bwa mènana kat sènam ngga sèna Tárrám mènana tasæam ngga. 46 Æn yiu kala tälaban ace pa tälaban abà pèndæa mala banza man, ace mènana bwa mana kat pà bamúri a banam ngga, bë këa ueo abà pèndæa dang. 47 Bwa mènana kat ok kanigir mem, sè kpate raka, mæ nda mæ nè bashi wi ka dang. Pa ace bashi sè Æn yiu a banza dang, Æn yiu ace amsæ banza. 48 Abwana mènana kat à ginæam sè à ginæ ak cau mem ngga, à ndanæ mæ'bashì mènana nè bashia wia ka. Acau mènana Æn nea ka, à nè mea a bashi a masalæata apwari! 49 Agir mènana kat Æn nggæ kània ka, à pà abà ræcandæa mem dang, Tárrám mènana tæsæam ngga, nè pam nzongcau aræ mana bòn na sè lang sè mæ nè né. 50 Sè Æn

sèlæna ama anzongcau male ka à nè kánè bwa abà yilemu mènana málá male pà kám raka. Gir mènana Æn naki ka nda gìr mènana kat Tárrám banggàm mè na ka. (aiónios g166)

13 Ué bæti à nè tita Lamsan Yàlímurû, sè Yesu sèlæna ama bu-pwari male yina mènana nè nying banza nè o aban Tárrí ka. Yì ka, earnace abwana male mènana à nda a banza man ngga, sè ado ka lèmdæia wia earcearæu mènana malkiyi raka. 2 Yesu andæ alaggana male ka à nda ban lí nè pwarikpøra. Shetan angja dæmba tsængjønà denyicau mala mak Yesu a babum Yahuda Iskariyoti muna mala Shiman. 3 Yesu sèlæna ama Bakuli Tárrú pani wi ræcandæa amur agir kat, sè sèlæna gbal ama pur nèban Bakuli, sè ndo nè nyare nè o a baní ka. 4 Ace mani ka loapi mûr girlina, swár nggea-daura male, sè kùr nggubyau esæki røü a tabuni. 5 Pélæa sola mûr a nkenye, sè tita lákkí akusæ alaggana male sè kë esækia nè nggubyau esæki røü mènana a tabuni ka. 6 Lang Yesu yiu a ban Shiman Bitèrus ka, Bitèrus dì ama, “Mætalabangjø, a nda a nè lákkæm akusæam ngga le?” 7 Pélæa Yesu eari wi ama, “A pà nè súrà gir mènana ado Æn pakkiyi ka dang, sè nænzómò ka a nè nggæ sèlæa.” 8 Shiman Bitèrus banggi wi ama, “Awo, a pà nè lákkæm akusæam dang!” Sè Yesu ne wi ma, “Bæn lákkò akusæo raka, a pà nè duk mækpatam dæm dang.” (aión g165) 9 Sè Shiman Bitèrus pè wi eare ama, “Mætalabangjø, akusæam nda némuræia a nè lak ka dang, lákkæm abuam andæ bæmuria gbal!” 10 Pélæa Yesu na ama, “Bwa mènana sussæna ka, akusæi na à nè bangce lea ka. Sè wu fànà kat, kë bwa mwashat nda ueo atà wun ngga.” 11 Yesu ka angja dæmba súrénà ræ bwa mènana nè nggæ me ka. Nda gìr mènana tsæa sè bang ama, “Wun kat sè wu fà dang.” 12 Anzæm mènana langjæna wia akusæia ka, pélæa nyæsæ daura male oasæi aræ, sè nyare kya do a ban-do male. Pélæa nea wia ama: Wu súrà gir mènana ado Æn pakka wun ngga le? 13 Wu kë tunæam ama Malèm, sè Mætalabangjø. Sè wu bæwari dang, anggo sè Æn pa. 14 Sè mènana mim Mætala wun andæ Mækania wun gìr, Æn lákkæ wun akusæ wun ngga, wun gbal ka dumèna amur wun, wun nè

lákkià rə wun akusəu. 15 Ado ka, gìr mənana ən buì ka. 30 Anzəm mana Yahuda shekina ndəmo pê ka, kusəu na ən tsəka wun ngga, ace mənana ka, paləa lo tù puro. Sə du pəndəna. 31 Anzəm bə wu kə pakkia rə wun anggo ka. 16 Mə nda mana Yahuda nyìngjènà banì ka, Yesu na ama: ban bangga wun məsəcau, kə guro pà kàm gulo Ado ka pwari kārénə mənana Muna mala Bwa kútì mətala-bala male dàng, sə kə məturonjar nè kutio aña gulo male ka, sə Bakuli ka, nè kum pà kàm ná gulo kútì bwa mənana túrì ka dàng. gulo atà kusəi. 32 Sə acemənana Bakuli nè kum 17 Məno ado wu sùrénà rə mənia yì məsəcau gulo atà kusə Muni ka, banì pà nè sau dang, ka, bə wu tsəi aña türó ka Bakuli nè tsəka wun Bakuli nè pè Muni gulo. 33 Wun amunem, mə buì! 18 Ən pa aban nacau amur wun kat dàng, nda mə nə do atà wun zuku. Wun nè altam, sə acemənana ən súrénà rə abwana mənana ən kəla mənana ən banggi abwana-məgule mala tarkia ka. Sə cau mənana Maləmce mala Bakuli amə Yahudi ka, ban mənana ən kákiyi kam bang ama, “Kə yì, yì bwa mənana oasə buì atàm ngga, pà wu nè gandə ká kàm dàng. 34 Sə ace a kwar ka nda pələ arəàm ngga,” duməna púp məno ka mə ndara pa wun bəsa nzongcau: Wu nè lùmsəo. 19 Mə nda aban na wun man yì earce rəarə wun. Kəla mənana ən earce wun cau ka ado sə bə yi lumsəo, ace mənana bə yi ngga, anggo sə wun nè dum nə earcea rə wun. lumsəna ka, wun nè earnə mim ama “Mə Nda 35 Bè wu ndanə earcea rə wun ngga, abwana kat kə bwe mənana ən na nəma Mə nda ka.” 20 Sə nè sələ ama wu nda ka aməkpamat. 36 Shiman mə nda ban bangga wun məsəcau: bwa mana Bitərus dì Yesu ama, “Mətalabangjo, a nə ká a kat ak bwa mənana ən túrì ka, mə nda akiyiam ke le?” Yesu eari wi ama, “Ado ka a pà nə gandə gbal ka, sə bwa mana kat em ngga, nda rə ak ká atàm aban mənana mə nə ká kàm ngga dàng, Tárrám mənana tasəam ngga. 21 Anzəm mana sə nənzámò ka a nə gandə yiu atàm.” 37 Pələa Yesu bangjəna man yì cau ka, bumkidikea bākì Bitərus dì ama, “Mətalabangjo, ace mana sə pà kərkár aña bangjo, sə ne bwāng ama, “Mə nda mə nə gandə ká atò ado dàng? Ən earəna mə ban bangga wun məsəcau, bənwa nda abalə nə wu aceo.” 38 Yesu ear ama, “A na ama a nə wun nè nggá mem.” 22 Kara alaggana male pà yiləmio, a nə wu acem bafo? Mə nda ban səngi rəarəia, à kə ndali ko yana ateà nakiyi banggo məsəcau, kaniama nggǔ nè bua ka, a nə cau amurí. 23 Bè lagga mənana Yesu earkiyi makgirem kusə tarú ama a súrəàm dàng.”

ace raka nda a ban-do a nkanggari Yesu. 24

Pələa Shiman Bitərus ləmdəì cau nə bui ama bə dì Yesu, bə na bwa mənana nakiyi cau amurí ka. 25 Pələa lagga məno pələ rəi aban Yesu sə dì ama, “Mətalabangjo, yana bwe atà səm a nakiyi cau amurí le?” 26 Yesu pa eare ama, “Nda bwa mənana ado mə nə oasə ndəmo a mbú mə nə pè wi ka.” Pələa Yesu bwan ndəmo, dārə mbú, sə pè Yahuda muna mala Shiman Iskariyoti. 27 Lang Yahuda ak ndəmo she ka, kara Shetan kutia rəi. Sə Yesu ne wi ama, “Lo tsuk-tsuk, kya pak gir mənana a nə pak ka.” 28 Sə kəbwə pà kàm ateà a ban-li mənana súrə gir mənana tsəa sə Yesu ne wi man yì cau ka dàng. 29 Sə acemənana Yahuda nda məbwäl boalo malea ka, abea laggana kə səni kəla Yesu nda ban ne wi bə kyane bə kya kúr gir mənana à nə pàngjènà türó nəi ace Lamsan ngga. Ko a na raka, bə kya pē amə'tər abea boalo mənana a

14 “Babum wun bə kəa kidiki dàng. Wu pà bamur wun aban Bakuli, sə wu pà bamur wun gbal abanam. 2 Aña bala mala Tárrám ngga aban-do nda kam pas. Bè pa anggo raka bən bangjəna wun. Mə ká mə nə nggá giləki ban-do ace wun. 3 Sə bə ən warina ən giləkina wun ban-do ka, mə nə nyare mə na yia kúllí wun, ace mənana ban mana mə nda kam ngga, aban sə wun nə pă. 4 Wu sùrénà rə njargula ká a ban mənana mə nə ká kàm ngga.” 5 Toma ne wi ama, “Mətalabangjo, səm súrə ban mənana a nə ká kàm ngga dàng, sə lang sə səm nə súrə njar ká a banì le?” 6 Yesu eari wi ama, “Mə nda njargula, Mə nda məsəcau, sə Mə nda yiləmu; kəbwə pà nə ká aban Bakuli Tárrú dàng she nə banam. 7 Bè wu sùrénà rəàm ngga, wu sùrénà rə Tárrám. Sə twal ado aban ká a dəmba ka wu sùrénà rəi, sə wu sənə nəi.” 8 Pələa Filip ne wi ama, “Mətalabangjo, ləmdəa səm yì Tárrú;

mani ka káróna sém.” 9 Yesu ne wi ama: Filip, 23 Yesu eari wi ama: Bwa ménana kat earcem ñen sauwuna ná do atà wun, sá bá ado ka a ngga, ná kpata kanigir mem, Tárrám ná earce, malaká súrèam dág? Bwa ménana sénénam sá mim sén Tárrám ngga, sém ná yiu a baní ngga sénénna Tárrám. Sá palang sá a ká na ama sém ná do até. 24 Bwa ménana ká earcem raka, má lèmdéa wun rè? 10 A ear mbo ama má nda pá ná kpata kanigir mem dág. Sá acau ménia abá Tárrám, sá Tárrám ngga nda a baléam? Wu ká oea ka, à mem na dág, à pur ná ban Acau ménana ñen nggá na wun ngga à pur ná Tárrám ménana taséam ngga. 25 Aménia yí banam dág, Tárrám ménana dukiyi a baléam acau ka, ñen nggá bangga wunia aceménana má ngga ná pakkiyi túró male ná mim. 11 Wu earné nda aban wun ado. 26 Sá Má'pa wun gbasha, yí mim ama má nda abá Tárrám, sá Tárrám ngga Bangjó Mefe, ménana Tárrám ná taséi abá nda a baléam. Sá bá ana raka, wu earné mim lulléam ngga, ná yía kania wun agirbunda kat, ace atúró ménana wu sénam ñen nggá pea ka. 12 Sá ná kasébalá wun aré agir ménana kat, ñen Má nda ban bangga wun mésacau, bwa ménana bangga wun ngga. 27 Má ndya ñen nggá nying pá bamúri a banam ngga, ná pák agir-ndali kélá wun ná dorépwala ka. Sá ménia yí dorépwala aménana ñen pea ka. Yále ná pákki agir mágulke ñen pákayi ka, banza pánsei ná pá dág. Acemani ménana à kútí aménana ñen pea ka, aceménana ka, babum wun bá ká kidiki dág, sá bangciu má ndo má ná o aban Tárrám. 13 Sá má ná pák bá ká pákka wun dág. 28 Wu denyiné cau gír ménana kat wu zembá abá lulléam ngga, ménana ñen bangga wun ama, má ná o, sá má aceménana Muna ka bá yiné Tárrí gulo. 14 Nggá nyar aban wun dám ngga. Bé mésacau wu Wu zembá gir ménana kat wu earkiyi ce ka abá earanacem ngga, ban ná boara wun ace o mem lulléam, má ná pè. 15 Bé wu ká earcem ngga, aban Tárrám, ménana kútíam ná gulo ka. 29 Ñen wun ná kpata anzongcau mem. 16 Sá má ná naná wun ce aménia yí agir ka ado sá bá yí zembí Tárrám, sá ná pa wun Mebwala wun lumsao, ace ménana bá yí lumsena ka, wun ná nggam, ménana ná yía do atà wun bá málá ear ama cau mem ngga mésacau na. 30 Pá má male ka. (aión g165) 17 Yí nda ká Bangjó mana ná samsé ban cau ménana má ná na wun ngga ká lèmdé mésacau amur Bakuli ka. Amá'kpata dám dág, aceménana murém mala banza man banza pa ná gandé é dág, aceménana à ká ndya ká yiu ka, sá pán rēcandéa amuram dág, sén dág, sá à súrè dág. Sá wun ngga wu 31 Má ná pak gír ménana Tárrám banggám bá súrè, aceménana ndané do atà wun ado, sá ñen pak ka, ace ménana koyan a banza ka bá sélé nénzámò ka ná nggá do a babum wun. 18 Bé amá ñen nggá earce Tárrám. Wu lo, bá sém o. ñen umna ka, pá má ná nying wun kélá akáwá dág, má ná yiu a ban wun. 19 Baní pá ná sau dág, banza pá ná sénam dám dág, sá wun ngga wun ná sénam. Sá aceménana má ndané yilémou ka, wun gbal ka wun ná dum ná yilémou. 20 Bé pwarí mén yina ka, wun ná sélé ama má nda abá Tárrám, sá wun ngga wu nda a baléam, sá má nda abalá wun. 21 Bwa ménana kat ak anzongcau mem sá ká kpatea ka, nda bwa ménana ká earcem ngga. Sá bwa ménana ká earcem ngga, Tárrám ná earce bwe, sá mim gbal ka má ná earce, má ná lèmdé bamúrám a baní. 22 Péláa Yahuda (ménana nda Yahuda Iskariyoti raka) banggi wi ama, “Métalabangjó, mana tséa sá a ná lèmdé bamuro a ban sém, sá a pá ná lèmdé banza kat bamuro dág?”

15 Má nda nggun anap má'mésacauñi, sá Tárrám nda metsékkir baban. 2 Ko ya bu-nggun a baléam ménana ká pa bále raka, ká kaséi ká túrí a nzali, sá abu-nggun ménana à ká pa bálea ka, ká gilékicea ace ménana bá boaro bápa bálea kpém ngga. 3 Cau ménana ñen kania wun ngga gilékina wun, wu fáná. 4 Wu do a baléam sá mim ngga má ná do abalá wun. Kélá ménana bu-nggun anap pá ná gandé pa bále némuréi raka, she bá duména abá nggea ngguni ka, anggo gbal sá wun ngga pá wù ná gandé pa bála wun dang, she bá wu duména a baléam ngga. 5 Má nda nggun-anap, sá wu nda ka bu-nggun. Bé bwa do a baléam, sá ñen do a bálaí ka, ná pusá bále kpém. Bé ná mim raka pá wù ná gandé pak bá kégir dág. 6 Bé

koya bwa na sə do a baləam raka, nda kəla bu- atàcau mem, acemənana à súrè Tárrám mənana nggun mənana à túrì sə im ngga; a'ulang abu- tasəam ngga dàng. 22 Bè ən yiu ma ən yi namia nggun məno ka abwana kə ramgia, à nà soea cau raka, bé caubikea pa a bamuria dàng. Sə aña bəsa à nà pisəia. 7 Sə bə wu do a baləam, sə ado ka à pàmə kun nacau ace acaubikea malea cau mem do abalə wun ngga, wu zəmbi Bakuli dàng. 23 Bwa mənana kat bínə məsəam ngga, gir mənana kat wu earkiyice ka, sə nà pa wun bínəna məsə Tárrám gbal. 24 Bè ən pakki ma girmi. 8 Bè wu pusə abəla wun kpəm ngga, nda agir mənana kəbwa malaká pea abaləia raka, bé ləmdə ama wu nda ka laggana mem ngga. Sə à pà nà kumia nə caubikea dàng. Sə ado ka à məno gbal ka nda nè yinəi Tárrám nə gulo ka. 9 sənəna amənia yì agir-ndali ən pea ka, sə kat Kəla mənana Tárrám kə earcem ngga, anggo andə məno ka, à bínə məsəam sənə Tárrám. 25 sə ən nggə earce wun. Wu do abə earcearəu Mənia ka nda yi lùmsə gir mənana à giləi abə mem. 10 Bè wu kpata anzongcau mem ngga, Maləmce mala Bakuli ama: “À bínə məsəam bā, wun nà do abə earcearəu mem, kəla mənana təri pà kàm dàng.” 26 Nə nzámò ka mə nə tasəa ən kpata anzongcau mala Tárrám sə ən do wun Məbwali abwana, yì Bangjø mala məsəcau abə earcearəu male ka. 11 Ən bangga wun agir mənana nà pur nəban Tár səm aban yiu a ban mənia ka, ace mənana bə bumpwasəa mem do wun ngga, nà yia bang kúni kat amuram. 27 Sə abalə wun, sə dəm ngga, bə bumpwasəa ma'wun wun gbal ka, duməna ama wun nà nakunam a bə lùmsəo. 12 Mənia ka nda nzongcau mem: ban abwana, acemənana titə túró mem ngga Wu earce rəarə wun kəla mənana ən earce wun ngga. 13 Earcearəu məgule mənana kat bwa nà ləmdəi agyajam male ka, nda mənana bə pà yiləmi acea ka. 14 Bè wu kə pak gîr mənana ən bangga wun nəma wu pak ka, wu nda ka gyajam mem. 15 Pa mə nə tunə wun dəm ama aguro dàng, acemənana guro ka súrè gir mənana mətala-bala male kə pak ka dàng. Ado ka, wu nda ka gyajam mem, acemənana ən nanà wun gîr mana kat ən ok a kún Tárrám ka. 16 Wun nà tárəm dàng, mə nda mənana ən tár wun, sə ən pa wun túró nəma wu kya pâ bəla wun, ulang bəle mənana pà nà kidiki raka. Anggo ka sə Tárrám nà pa wun gîr mənana kat wu zəmbi wi abə lulləam ngga. 17 Mənia ka nda nzongcau mənana ən pa wun ngga: Wu earce rəarə wun. 18 Bè banza bínəməsə wun ngga, wu sələ ama, bínəna məsəam gbal a dəmba. 19 Bè wu nda ka mala banza ka, banza nà earce wun kəla amale. Sə ado ka wu nda ka mala banza dàng. Acemənana ən tarki wun bə wu puri bá banza ka, nda tsəa sə banza kə bínəməsə wun ngga. 20 Wu deniyinə cau mənana ən bangga wun nəma, “Kə guro pà kàm gulo kútì mətala-bala male dàng.” Bəə pàmə tanni ka, à nà pà wun tanni gbal. Sə bə pələa ama à kpanatà kanigir mem ngga, à nà kpata kanigir ma'wun gbal. 21 À nà pakka wun amənia yì agir kat ka

16 Ən na wun amənia yì acau ka, ace mənana wu kəa vvaki bu wun arə pabamuru ma'wun a banam dàng. 2 À nà pər wun arə yiu abalə andakpapi, sə pwari na kə yiu ka, mana bwa mənana wal-lú wun ngga nà twali ama nda ban pakki Bakuli túró. 3 À nà pakka wun amənia yì agir ka acemənana à malaká súrè Tárrám dàng, sə à malaká surəam gbal dàng. 4 Mə nda arə bangga wun agir mənia ka ado, ace mənana bə pwari nì yí káréna, sə à tinata pa wun tanni ka, bə balə wun kasəa ama ən nunna kir wun. Ən bangga wun agir mənia ka atadəmbe dàng, acemənana banem nà sauwa atà wun. 5 Ado ka, mə ndo mə nə nyare a ban Tárrám mənana tasəam ngga, sə kəbwa abalə wun diem ban mənana mə nə ká kam ngga dàng. 6 Sə acemənana ən bangga wun ngga, kara wu lùmsə nə bumkidikea. 7 Sə abə məsəcau ka, o mem ngga nda ace boaro ma'wun. Bəə o raka, Bwa mənana nà kwarkir wun, yì Bangjø mala Bakuli ka, pà nà yiu dàng. Sə bəə o ka, mə nə nggá tasəi bə yiu a ban wun. 8 Sə bə yina ka, nà yia pusəta abwana a banza, nà ləmdəia wia bwarkio mala deniyicau malea amur caubikea, andə gir mana nda a njarì, sə amur bəshi mala Bakuli mana kə yiu ka. 9 Nà ləmdəi abwana ama caubikea malea ka, nda mənana amà à

ginə pa ɓamuria a banam ngga. **10** Nè ləmdəia nè pakkidire, ulang bumpwasəa mənana kəbwə wia ɓwarkio malea amur gir mənana nda pepè pà nè é arə wun raka. **23** A pwari məno ka, pà a njari ka, acemənana mə ndo mə nə nyare wu nè zəm kəgir dəm a banam dāng. Ən nggə mə nə o a ban Tárrám, sə pà wu nè sənam bangga wun məsəcau, Tárrám nè pa wun gir dəm dāng. **11** Dəm ngga nè ləmdəi abwana mənana kat wu zəmba abə lulləam ngga. **24** ama bashi na amúrià acemənana Bakuli angja Yàle ado ka wu malaká zəm kəgir abə lulləam dəmba kasəna bashi amur Shetan, yì murəm dāng: wu zəmba sə à nè pà wun, sə bumpwasəa mala Banza mənia ka. **12** Mə ndanə agir kam ma'wun nè lùmsəo. **25** Ən na wun amənia yì pas mənana ən earce na wun ngga, sə pà wu nè acau ka nə caubabi, sə pwari na kə yiu ka gandə ea ado dāng. **13** Sə ɓè Bangjo, mənana mənia pà mə nə na wun cau dəm nə caubabi kə ləmdə məsəcau amur Bakuli, yina ka, nè raka. Mə nə pusəa wun cau a banfana amur yia kania wun ɓè wu súrə məsəcau mənana Tárrám. **26** Sə wun nè zəmba abə lulləam. Ən pa kat kə pur a ban Bakuli ka. Pà nè bun cau a aban na nəma mə nə zəmbi Tárrám amur wun ɓamúri dāng, kəgir mənana ok a kun Bakuli dāng. **27** Tárrám nə ɓamúri ka kə earce wun ka, kə nda nè bang ngga. Sə nè bangga wun kərkár, acemənana wu kə earcem, sə acemənana ce agir mənana à malaká yiu peatu raka. **14** Wu earnə mim ama ən pur nə bani ka. **28** Ən Yì ka, nè yinəàm nə gulo, acemənana nè twal pur a ban Tárrám sə ən yiu a banza, sə ado cau mana ən ne ka sə nə məngia wun ɓāləi. ka, mə ndo mə nə nying banza mə nə nyare **15** Agir mənana kat mala Tárrám na ka amem a ban Tárrám. **29** Pələa alaggana male banggi na. Nda gır mana tsəa sə ən na wun nəma, wi ama, “Ado wuni sə a kə pusəa səm cau a Bangjo ni nè twal cau mənana mem na ka sə nə banfana. Caubabe na a banggiyi dəm ngga dāng, məngia wun ɓāləi. **16** Zuku ka pà wu nè sənam **30** Adyan ngga səm sələna ama we ka a súrə agir dəm dāng. Sə zuku anzəmi ka wun nè sənam kat, ɓwa pà nè na ama nà dio kə cau dāng. Ace dəm. **17** Abea alaggana male diki rəərəia ama, məno ka səm earəna ama we ka a pur nəban “Mana nda bacau male mənana ama, ‘Zuku ka Bakuli.’” **31** Yesu pələa eare ama: Ado ka, wu pà wu nè sənam dāng, sə zuku anzəmi ka wu nè earəna nə mim le? **32** Wu səni, pwari na kə yiu sənam.” Sə dəm ngga ama, ‘Mə ndo mə nə o a ka, yàle nggearə pwari nì yina, yì mənana wun ban Tárrám’ ka? **18** Sə ‘Zuku’ mənana nakiyi ce kat ka, wun nè mesəke, koyan ngga nè bwal ka, ɓāləi aman le? Səm súrə gır mənana nakiyi njar male, wun nè dekiam nəmurəam. Sə ən ka dāng!” **19** Yesu sələna ama à kə earce à nè pa gbal nəmurəam dāng, acemənana Tárrám dī amurí, pələa nea wia ama: Wu ndarə diki nda atàm. **33** Ən bangga wun amənia yì acau rəərə wun amur man nda bacau mənana ən na ka, acemənana a baləam ngga wun nè kum nəma, “Zuku ka pà wu nè sənam dāng, sə zuku dorəpwala. Abə mənia yì banza ka, wun nè kum anzəmi ka wun nè sənam dəm” ngga le? **20** Mə patanni, səama ɓabum wun ɓè kəa bungj dāng! ndarə na wun məsəcau: Wun nè bua nə mərəm, Ən linamurəam amur banza!

andə keban, amur gir mənana nè kumam ngga, sə amə banza ka à nè pak bumpwasəa. Wun nè pak bumkidikea, sə bumkidikea ma'wun nè yia pələ bumpwasəa. **21** Ɓè ɓwama malanà gbáshí ka kə kutio aba tanni kwanban mala gbáshí acemənana pwari male yina; sə ɓè yi gbashina ka, ɓāləi lorəna kwanban mala gbáshí, acemənana ban na ban boari wi ná ɓal bəsa muna a banza. **22** Anggo sə wu pa: Adyan ngga wu ndanə bumkidikea, sə ən nggə na wun ama, mə nə nggá sən wun dəm, sə ɓabum wun ngga

17 Anzəm mənana Yesu maləna naki acau mənia ka, pələa loasə məsəi a kùli, sə pək hiwi ama: Dâ, adyan ngga bu-pwarí yina. Gusələ Munio ace mənana ɓè Munio pò gulo mô ka. **2** A panì wi rəcandəa amur banza kat, ɓè peə abwana mənana a yinəia a baní ɓəà duk aməkpate ka, yiləmu mənana málá male pà kàm raka. (aiōnios g166) **3** Sə mənia ka nda njar kum yiləmu mənana pà nè mal raka, ɓəà súrəo, kə we Bakuli Mə' məsəcau nì, andə Munio Yesu Kərəsti mənana a túrí abə banza ka. (aiōnios g166)

4 Ùn yineno ná gulo a banza man, aceménana Amséban ménana amékpata m ná hamnèi a èn maléna túró mó mana a pam ama bòn pê ka. banià ka. **21** Ùn nggə pak hiwi náma yia kat ka **5** Sá ado ka, Dâ, nyesâám gulo a badémo, gulo bëà duk mwashat, këla ménana mim séná we, ménana m ndanéi séná we dídyal sá a yi pusé sém nda mwashat ka. Dâ, këla ménana a nda a banza ka. **6** Ùn lémdeñi abwana ménana a pam baléam, sá m nda a bâlæo ka, yia gbal ka bëà mia a banza ka rëò. Yia ka amô na. A ná pam do abalé sém, ace ménana banza bëà eare ama a mia, sá à kpanatà cau mó. **7** Yia adyan nggə à ná túräm nggə. **22** Ùn pania wia gulo ménana a sélèna ama koya gír m ndanéi ka kë pur ná pam nggə, aceménana bëà duk mwashat, këla bano. **8** Ùn pania wia cau ménana a pam nggə, ménana mim séná we sém nda mwashat ka. sá yia gbal ka à angjéni; à sélèna ama mésécau **23** Mim sénáia ka sém nda mwashat, sá mim na èn pur a bano, sá à earéna ama a ná túräm. **9** séná we ka sém nda mwashat. Cia, bëà kum Hiwi mem nggə, pà ace banza dâng, nda kë cea, ulang ménia yì dotaréu mëboarne ka abaléia, abwana ménana a pam nggə, aceménana yia ace ménana amébanza bëà sélèna ama a ná túräm, ka amô na. **10** Abwana ménana kat m ndanéia sá bëà sélèna gbal ama a kë earcea këla ménana ka amô na, sá a nda a pamia ka, ace ménana a kë earcem nggə. **24** Dâ! Ùn nggə earce náma bëà lémde gulo mem abaléia ka. **11** Ado ka m abwana ménana a pamia ka, bëà do atàm a banndo m ná nying banza, m ná nyare a bano, sá ménana m nda kam nggə; sá bëà sén gulo mem yia ka à ndakani a banza più. Dâ 'Bakuli Mafele! ménana a pam, aceménana a kë earcem sá a yi Yália, ná rëcandéa mala lüllëò ménana a pam pusé banza ka. **25** We Dâ Ma'cauboarna! Banza nggə, aceménana yia ka bëà duk mwashat këla surò dâng, sá mim nggə èn surò, sá aménia yì ménana sém nda mwashat séná we ka. **12** A alaggana mem nggə, à sélèna ama a ná túräm. do mem sénáia ka, èn yália, sá èn bwalia ná **26** Ùn lémdeñia wia rëò, sá m ná lidémba ná rëcandéa mala lüllëò ménana a pam nggə. Kë lémdeñia wia rëò dâm, ace ménana earcearéu bëè bwàr ateà dâng, she kë yì bwa ménana dupî mana a ndanéi aréàm nggə bëà do abaléia, sá ká kïdiki ka, aceménana cau mó mana à giléè mim nggə m ná duk gbal abaléia.
 aba Malémce ka, bëà lúmséo. **13** Adyan nggə m ndya èn nggə ká a bano ka. Ùn nggə banggia wia aménia yia cau ménana m ndakani più aménia yì banza ka, aceménana bëà lúmsé ná bumpwaséa mem. **14** Ùn pania wia cau mó, sá banza kë biné méséia, aceménana yia ka à nda ka mala banza dâng, këla ménana mim nggə m nda mala banza raka. **15** Ùn pa aban zémbe náma wu puséia, bëà nying banza dâng. M nda aban zémbe ama, wu bwalia, bëà këa kútí a babù Shetan, mëbealéika dâng. **16** Yia ka à mala banza ménia na dâng këla ménana mim nggə m nda mala banza raka. **17** Tària bëà duk amô ná mésécau mó; cau mó ka nda kë mésécau. **18** Këla ménana a túräm aba banza ka, anggo gbal sá èn nggə túriá aba banza. **19** Sá aké cea sá èn tár bamúràm bòn duk mó, aceménana yia gbal ka, bëà tár bamuria aceo bëà duk amô aba mésécau. **20** Hiwi mem nggə pà ace alaggana mem ménia némuréia dâng, nda gbal ace abwana ménana à ná yia ak Cau

18 Anzém ménana Yesu maléna hiwi ka, pélæa lo andé alaggana male à eauwe a nkaring mala bangjaban Kidéron. À kya kutio a bëè baban mala anggun olif. **2** Yahuda, ménana mak Yesu ka, suránà rë bani, aceménana kusé pas Yesu kë dapi kam andé alaggana male. **3** Agbani Péris andé amé Farisi tasé amé'yál Ndàmágule mala 'Bakuli andé abea soje mala amé Roma, bëà kyane atà Yahuda aban ménana Yesu nakam nggə. À kur rëia ná agirburá, sá à bwal bësa aré abukan, andé apitèla, pélæa à puro à yì tuséo a babanì. **4** Sá Yesu ka angja dëmba sélèna gír ménana ná kumi ka, pélæa puro cam a badémbia, sá dia ama, "Yana bwe na wu alkite?" **5** À eare ama, "Yesu bwa Nazarat." Banggia wia ama, "Më Nda." Yahuda, yì bwa ménana mak Yesu ka, nda aban came ateà. **6** Lang Yesu banggia wia ama, "Më Nda" ka, kara à nyar ná nzémia à sukki a nzali. **7** Pélæa Yesu nyare dia ama, "Yana bwe na wu alkiiye le?" À eare ama, "Yesu 'Bwa Nazarat." **8** Yesu eare ama,

“Ən nanà wun nəma Mə Nda. Sə 6è mə nda wu ear ama, “Bè ən nacau mənana mənbane na ka, alkiyitam ngga, wu dəki alaggana mem mənia banggàm bá ńwarke, sə 6è məsəcau na ən na ka bəa o.” 9 Mənia ka pa anggo ace mənana ka, mana nda tər koem a takiram?” 24 Anggo, cau mana pur a kúni ka 6è lùmsəo, mənana andəa kə tə bu mənana à təkà abu Yesu ka, sə ama, “Dâ, abalə abwana mənana a pam ngga, ən Annas tasəte a ban Kayafas, yì Pəris Məgule. 25 turta kəbwə mwashat dang.” 10 Shiman Bitərus Abə məno anggo ka, Shiman Bitərus nda àkə kwetə nggeabyau, kwarəna guro mala Pəris bancame a kun bəsa, aban dandə rəi. Sə abwana Məgule nəi, kasə kiri məlì kpat. (Lullə məno a banì dì ama, “We ka, a pa abalə alaggana yì guro nda Malchus.) 11 Yesu banggi Bitərus mala bwa məno re?” Pələa yì ka, təmce, na ama, “Nyesə nggeabyau mo oasəi a ndè! A kə ama, “Awo, ən pa abaləia dang.” 26 Sə 6ebwa səni kəla pa mə nə nu kwap mala tanni mənana mwashat abala aguro mala Pəris Məgule, bəla Tárrám pam ama bən nu ka re?” 12 Pələa asoje mala bwa mənana Bitərus kasə kiri ka, nacau andə ma'sərəban malea, andə amə munagara ama, “Ən səno məni atà Yesu akanó a əbaban mala amə Yahudi, bwal Yesu, sə à taka abui. 13 re?” 27 Bitərus nyare təmce, ama, “Awo mə nda A tədəmbe ka à umnə Yesu a əbadəm Annas, nkil dang.” Anggo ka, kara nggu búa. 28 Nə dəmbari Kayafas, yì Pəris Məgule a məno yì pələa ka. 14 didyal ka à pusə Yesu a bala mala Kayafas, à um Kə Kayafas məno nda kwarkir abwana-məgule nəi a banməgule mala Nggwamna, bwa Roma. mala amə Yahudi ama ndanə boaro bá bwa Sə abwana-məgule mala amə Yahudi, mənana mwashat wú a kún abwana mala amə Yahudi à tsəki Yesu cau atə ka, à 6inə kutio aba palta ka. 15 Shiman Bitərus andə 6e lagga mala Yesu mala Nggwamna, acemənana bəà kútí ka, à wari a ban mənana à kútí nə Yesu kàm ngga. nə pəndəki əbamuria, mənana nə tsəa à pà nə Mənia yì lagga ka Pəris Məgule súrà pepè, nda kùmô à nə li girlina Lamsan Yálímurú raka. 29 sə à eari wi kutio aba bala mala Pəris Məgule Ace məno ka, Bilatus pur a bania, sə dia ama, ka. 16 Bitərus ka ueo aban came a kumbala “Ya cau na wu yiü nəi amur mənia yì bwa ka nə nza. Sə mənia yì lagga mana pəris məgule le?” 30 Pələa à eare ama, “Bè bwa mənia ka, súrà ka, nyare yiü yi nacau nə muna-bwama mə'bealbika na raka, bá pa səm nə yiü nəi a mənana à tamsai ace yál kumbala ka, pələa earî bano dang.” 31 Bilatus pələa banggia wia ama, Bitərus bá kutio. 17 Muna-bwame dì Bitərus “Bè nda anggo ka, wu um nəi, wu kya əbashi wi ama, “A nda gbal abalə aməkpatə bwa məno à nə nggurcau mə'wun la.” Pələa amə Yahudi eare bwali ka le?” Bitərus eari wi ama, “Awo, ən pa ama, “Səm pà nə rəcandəa mala kasə əbashi-abaləia dang.” 18 D'wal nda kam kərkár, pələa lú amur kəbwə dang.” 32 Mənia ka lùmsə cau amətúró palta andə amə munagara bwal bəsa, à mənana Yesu bang amur ulang lú mənana nə kə dandə rəia. Sə Bitərus yiü, yi cam a bania a wu ka. 33 Pələa Bilatus nyare aba palta male sə kun bəsa. 19 Pələa Pəris Məgule titə diki Yesu türban bəà kútí nə Yesu a baní. Dì Yesu ama, “A amur alaggana male andə kanigir male. 20 Yesu nda murəm mala amə Yahudi le?” 34 Yesu eari banggi wi ama, “Acau mem ngga ən nea bwāng wi ama, “Mənia yì diban ngga, a twali a mala a əbadəm bwapəndəa kat. Sə ko aya pwari ka mə əbamuro le ko abea əwana na à no cau a muram ndaban kanigir arə ndakpapi anda Ndàməgule ngga?” 35 Bilatus ne wi ama, “Mim ngga mə nda mala Bakuli, ban ramba mala amə Yahudi. Ən bwa Yahudi le? Abwana mō andə agbani pəris na kə cau abə səmbərəa dang. 21 Sə ace man sə mə'wun na à yiü nə we a əbashi a banam ngga. à kə dikkiam? Dì ka abwana mənana à ok cau Mana de a pa?” 36 Yesu eare ama, “Domurəm mana ən na ka. Yia ka à súrónà rə cau mənana mem ngga mala əbanza mənia na dang. Bè pələ ən na ka.” 22 Lang Yesu bangjəna anggo ka, ama mala əbanza man na ka, bá aməkpatam nə 6ebwa abalə amə yál Ndàməgule, mənana came munəo acem, à pà nə eari abwana-məgule mala a banì, kwak Yesu a takiri, sə bang ama, “Anggo amə Yahudi bəà bwalam dang. Awo, domurəm sə a nə pələi Pəris Məgule cau?” 23 Pələa Yesu mem ngga mala əbanza man na dang.” 37 Bilatus

pələa ne Yesu ama, “Ashe a nda murəm!” Yesu ndanə rəcandəa mə nə panzəo, ko mə nə tsəa eari wi ama, “A bang ama mə nda murəm. Ace bəà gbəllio a nggun-gangndəi?” 11 Yesu eari wi kə mani sə à bəlám, sə yiu mem a banza ka nda ama, “A pà na kum rəcandəa a muram dàng, ace na məsəcau, sə bwa mənana kat kə camata yi mənana bə Bakuli pamo raka. Ace məno ka, məsəcau ka, kə kwakikiri kə ok giem.” 38 Pələa bwa mənana tasəam abə buo ka, caubikea male Bilatus dì ama, “Mana nda məsəcau?” Bilatus gulo kútì mò.” 12 Lang Bilatus ok mənia yì cau nyare puro a ban amə Yahudi sə banggia wia ka, pələa ɓariki nè alta njargula mənana nè ama, “Mim ngga ən kumi nə bekə caubikea pusəna Yesu nəi ka. Sə abwana-məgule mala dang! 39 Sə wun amə Yahudi ka, ko aya pələa sə amə Yahudi ka, à loasə già bàng-bàng ama, bə yi karə nə Lamsan Yálímurū ka, pàk ka wu “Bè a panzə bwa mənia sə au ka, ləmdə ama kə earce ama bən panzəa wun bwa mwashat atà a nda gyajam mala Kaisar, Mətala nzali dang! abwana mənana à kúria a ndákurban ngga. Ado Acemənana bwa mana kat twal ɓamúrì ama yì ka, wu earce bən panzəa wun mənia yì ‘Murəm ka, murəm na ka, bwe ka mə’mbicau na arə mala amə Yahudi’ ka le?” 40 Sə à nyəsəi wi nə Mətala nzali!” 13 Lang Bilatus nè ok cau məno loasaban ama, “Awo, bwa mənia na à nè panzəa ka, pələa pusə Yesu a banfana sə eauwe do səmi ka dàng! Panzəa səm Barabbas!” (Barabbas ka à bwali acemənana yì ka, mə’mbicau na.)

19 Bilatus pələa tsəa à kwak Yesu nə kamso. 2

Asoje marəki zve kəla mbulan-murəm sə à oasəi Yesu a ɓamúrì. À túrì wi daura ulang mala amurəma arə, 3 sə à kə nyarke a ɓadəmbi, à kə ne wi cau banginəban ama, “Bè rəo pwalo, we murəm mala amə Yahudi!” Sə à kə koe a ɓaməsəi nə ɓabuia. 4 Bilatus pələa pur dəm a ban abwana-məgule mala amə Yahudi sə nea wia ama, “Wu kwaki kir wun! Mə ndo mə nə pusəi, mə nə yinəi a ban wun, səama wu səla ama mim ngga ən kumi nə bekə caubikea dang.” 5 Pələa Yesu pur a bania a nza, nə mbulan zve a mūrì andə daura mala amurəma arə. Sə Bilatus nea wia ama, “Bwe ndya ka!” 6 Lang agbani pəris andə amə'yál Ndàmagule nè səni ka, à loasə già a kùli à na ama, “Gbàllì a nggun-gangndəi! Gbàllì a nggun-gangndəi!” Bilatus na ama, “Wu twali la, wu kya gbàllì a nggun-gangndəi nə ɓamur rə wun! Acemənana mim ngga ən kumi nə bekə caubikea dang.” 7 Pələa abwana-məgule mala ama Yahudi eari wi ama, “Aba nggurcau ma'səm ngga, boaro bə wú, acemənana twal ɓamúrì ama yì ka, Muna mala Bakuli na!” 8 Lang Bilatus nè ok man yì cau ka, gir nî pe wi bangciu kərkór. 9 Pələa nyəsə Yesu wari nəi abə palta dəm sə dì ama, “We ka, a pur a ya ban?” Sə Yesu ka duk kúní più, pələi wi kə cau dang. 10 Bilatus banggi wi ama, “A pà nə nam cau dang? A sələ mbak ama mə

múr tali” ka. (Nə kun Ibəru ka à kə tunəi ama, “Gabbata.”) 14 Anggo ka pwarizəkyá gbàshinà a pwari gilərəu ace Lamsan Yálímurū. Pələa Bilatus banggi amə Yahudi ama, “Wu səni, murəm ma'wun ndya ka!” 15 Kara yia kat à lo arəi gəu ama, “Wali bə wu! Wali bə wu! Gbàllì a nggun-gangndəi!” Bilatus dia ama, “Mana! Wu earce bən gbàllì murəm ma'wun a nggun le?” Pələa agbani pəris malea ear ama, “Kə murəm pa a bu səm dàng, she kə Kaisar, Mətala nzali mala amə Roma!” 16 Gandəa Bilatus pea wia Yesu, bəà kya gbàllì amur nggun-gangndəi ka. Sə à bwali Yesu à um nəi. 17 À tsəki wi nggun-gangndəi mənana à nè ká gbàllì amurí ka, a mealı, sə pur aban ká a ban mənana à kə tunəi ama “Ban kpouləbamuru” ka. Nə kun Ibəru ka, à tunə banı ama, “Golgota.” 18 Àkè banı sə à gbàllì Yesu amur nggun-gangndəi. À gbàllì abea abwana ɓari gbal andə Yesu, mwashat atà bui məlì sə bə ka atà bui mə'nggare, sə Yesu ka nda abə baləu. 19 Bilatus giləgir arə gbəlang kpamgbang sə tsəa à gbàllì arə nggun-gangndəi amur Yesu. Cau mənana gilə ka nda, “Yesu Bwa Nazarat, Murəm Mala Amə Yahudi.” 20 Ban mənana à gbàllì Yesu kàm ngga, sau nə là dàng, abwana pas ɓal mənia yì gír à gilə ka, acemənana à gilə nə kún mala amə Ibəru, andə kún mala amə Latin, andə kún mala amə Gərik. 21 Sə agbani pəris wari a ban Bilatus à kya banggi wi ama, “Kəa gilə ama, ‘Yì ka, nda

Murəm mala amə Yahudi' dàng. 'Boaro male məfele na a ban amə Yahudi, sə dəm ngga pwari ka à nè gilə ama, "Bwa mənana ka bang ama, məgule na, acemənana yi karə nə Pwari Lamsan yì nda Murəm mala amə Yahudi." 22 Bilatus ngga. 32 Asoje pələa à wario à kya bungi akusə nyesəia wia ama, "Awo! Gır mənana ən giləna abwana mənana à gbàllia a bu məlì andə bu ka duməna anggo." 23 Anzəm mənana asoje mə'nggare mala Yesu ka. 33 Lang à yiü a ban gbàllinà Yesu amur nggun-gangndəi ka, à pwan Yesu ka, à səni ka Yesu angja dəmba wuna, sə à agir-nggürəi à gauwia banì ine, sə koya soje deki, à bungi akusəi dàng. 34 Səa ma, mwashat ka twal banì mwashat. Sə nggea-daura male abala amənia yì asoje ka, zufi Yesu a nkanggari mənana à tè nə nggubyau mwashat, kunkpakəri nə kadə, kara nkila andə mür puro aban sukkio. pa arəi raka, à twali gbal. 24 Pələa à nea raià 35 Bwa mənana sən mənia yì gır ka, nda bang ama, "Bè səm ngga na ama səm nè sàngi daura ce ka, sə cau mənana na ka məsəcəu na, ace man dàng, a kun mani ka, bò səm kocàca amurí, mənana wun gbal ka bò wu ak cê, sə bò wu pa bwa mənana lì ka bò twali." Mənia yì gır ka yi bəamur wun. 36 Mənia yì gır ka pa anggo ace pa anggo ace mənana bò lùmsə cau mala Bakuli mənana bò lùmsə cau mala Bakuli mənana à mənana bang ama, "À gakkia raià adaura mem giləi aba Maləmce ama, "À pà nè bun mu kə sə à kocàca ace nggea-daura mem." Mənia ka bare dàng." 37 Sə bò ban dəm aba Maləmce nda gır mənana asoje pē ka. 25 Nggea Yesu, mala Bakuli bang ama, "Abwana nè sən bwa andə mə'eam ngge məbwame, andə Maryamu mənana à zufi nə kadə ka." 38 Nə nzámò ka, mälá Kilobas, andə Maryamu Bwa Magdala Yisəfu, bwa Arimatiya zəmbi Bilatus ama, nè ka, à ndaban came tù a ban nggun-gangndəi twal lú Yesu. (Yì Yisəfu ka məkpata Yesu na mənana à gbàllì Yesu amurí ka. 26 Yesu sən aba səmbərəa, acemənana kə banggi abwana-nggè andə bē lagga male mənana earkiyi ace məgule mala amə Yahudi.) Bilatus pələa eari raka aban came a banì; pələa banggi nggè ama, wi bò twali. Nda sə Yisəfu wario kya twal lú "Nnâ, munio ndya ka." 27 Sə ne mənia yì lagga Yesu um nəi ka. 39 Nikodimus, bəwabura mənana male ka ama, "We ka, nggo ndya ka." Twal a dīfyal yiü a ban Yesu nə du ka, wari atà Yisəfu. pwari məno ka, mənia yì lagga mala Yesu ka, Yinə mürū mə'rəmboarne, a bui, ace hasəi lú. um nə nggea Yesu a bala male. 28 Yesu sələna Mürū ka à pè nə myang nggun mər mana à ama ado ka agir mənana kat Bakuli túrì bò zurəi andə muku nggun-alus ka. Dəmbərya male yi pea ka, maləna pea, sə ace mənana bò cau na tyang lumi-tárú. 40 Aburana mənia yia kəm mala Maləmce mala Bakuli bò lùmsə ka, bang ngga à twal lú Yesu sə à marəki aba ngguryau ama, "Ən nggə ok məsamur." 29 Kwar ndakam a pwasəa andə mürū mə'rəmboarne, kəla mənana banì, mənana lùmsə nə mür-ɓəlanggun anap amə Yahudi kə pang nə lú sə à nè tsəi ka. 41 A məhangŋe ka, pələa asoje par soso abaləi, sə ban mənana à gbàllì Yesu kàm ngga, bē baban à loasəi a kun gara, à tsəki wi a kúnì bò nu. nda kam nə bəmbe abaləi, mənana à kwarí aba 30 Lang Yesu sonzə mur anap nì ka, na ama, sorotali ka, bəshe na, à malaká tsək kəbwə kàm "Malanal!" Pələa dili mürí sə pa yiləmi. 31 Pwari dàng. 42 Sə acemənana pwari məno ka pwari məno ka pwari gilərəu na, acemənana bò ban gilərəu na ace Sabbath andə Lamsan Yálímurū fana ka, pwari Sabbath na. Sə abwana-məgule mala amə Yahudi ka, sə acemənana gbal məno mala amə Yahudi ka, à pà nè earce bò alú ueo yì bəmbe ka nda a bania tù ka, à tsək lú Yesu akanó aban gyare amur anggun-gangndi, bò abaləi.

bwal bò pwari məno kə yiü ka dàng. Ace mani ka à banggi Bilatus ama, bò earia wia bò bungi akusa abwana mənana à gbàllia amur anggun-gangndi ka. À earce pe anggo ace mənana bò wu tù à nè sulə aluia a nzali. À zəmba anggo acemənana mənia yì pwari Sabbath ka, pwari

20 Anzəm pwari Sabbath nə tadəmbari dīfyal, ban na mbul-mbul più, Maryamu Bwama Magdala wari a bəmbe, sə kya səni ka tali mənana à girna kun bəmbe nəi ka, à gəshini. 2 Pələa nyar nə mire aban ká aban Shiman Bitərus andə bē lagga, mənana Yesu kə earce kərkár

ka, sə banggia wia ama, “À pusəna Mətala səm nyare aban Tárrám, mənana nda Tárrià ka, aban Yesu a bembé, sə səm súrè ban mənana à wari Bakuli mem, mənana nda Bakuli malea ka.” nəi kam ngga dāng!” 3 Pələa Bitərus andə məno 18 Anggo sə Maryamu ‘Bwama Magdala wario yì 6e lagga ka, à puro à dəshi bembé. 4 Yia kya kum alaggana mala Yesu sə banggia wia kəm ngga à nda aban ká nə mire, sə məno yì ama, “Ən sənəna Mətalabangjo Yesu!” Pələa 6e lagga ka bangja aki Bitərus dəmba yi bik banggia wia cau mənana Yesu banggi wi ka. 19 ban bembé. 5 Pələa dili muri a kun bembé, sən Nə pwarikpəra a məno yì pwari a nzəm pwari anggubyau-múr lú aña bembé sə kútí dāng. 6 Sabbat ka, alaggana mala Yesu nda atārəia Lang Shiman Bitərus yiu nənzəmò ka, kara kútí aña kurəm. À girki akunkurəm acemənana à nə kútio aña bembé. Yì gbal ka kə anggubyau- kə banggi abwana-məgule mala amə Yahudi. mür lú nda sən ngga, 7 sə ngguryau mənana ‘Balai’ ama nə kasə ka, kara à sən Yesu purna, à marakina bamur Yesu nəi ka, pà aban acili caməna aßaləia, sə nea wia ama, “Bè rə wun angguryau mənana à tsəngjənàban Yesu nəia pwalo.” 20 Lang bangjəna anggo ka, pələa ka dāng; male ka à kərrı à nongsəi dāng. 8 ləmdəia wia anpenye mənana arə abui andə Sə lagga mənana akdəmba bangja yiu a kún nkanggari ka. Alaggane lùmsə nə banboarnado bembé ka, kútí gbal aña bembé; sən agir nì kat, acemənana à sənəna Mətalabangjo ka. 21 Yesu sə ear ama məsəcəu na, Yesu longjəni bembé. banggia wia dəm ama, “Bè rə wun pwalo. Kəla 9 Kaniama gır mənia ka nə yia kumban ngga, mənana Tárrám túrám ngga, anggo gbal sə ən yia ka, à bwalta cau mala Maləmce mala Bakuli nggə túr wun.” 22 Pələa pyaupia wia lin’ueo mənana bang ama, Yesu nə loapi bembé na amúrià sə na ama, “Wu ak Bangjo Məfele. 23 yiləmu ka dāng. 10 Pələa alaggana məno nyare ‘Bè wu twali abwana ban acaubikea malea ka, à o a la. 11 Sə Maryamu ka came a nza a kún à twalənia wia banì. Sə 6è wu twalia wia banì bembé aban buá. Ná buá a kúni, sə dılı mürí raka, yia ka à twalia wia banì gbal dāng.” 24 nə sən 6á bembé. 12 Kara sən aməturonjar Toma, mwashat aßalə alaggana lum-nong-bari, mala Bakuli bari nə agir-pwasəa arəia, aban mənana à kə tunəi ama Pasa ka, pa aßaləia, do, aban mənana à nongsə lú Yesu kàm dīfyal a pwari məno Yesu yiu abania ka dāng. 25 ka. Mwashat ka do nə ban bamúrì, sə 6è mənia Pələa aßi alaggana banggi wi ama, “Səm sənəna mwashat ka nda a bu ban akusəi. 13 Sə à dì Mətalabangjo!” Sə Toma banggia wia ama, Maryamu ama, “Bwama, mana pur arəò sə “Mim ngga pà mə nə earnə məno ka dāng, she a kə bua le?” Pələa Maryamu earia wia ama, bən sənəna akun anpenye mala aküsà mənana “Abwana twalna Mətalem à umna nəi, sə ən arə abui, sə ən jena kun anpenye nə munabuam, súrè ban mənana à tsəi kàm ngga dāng!” 14 Sə sə ən tsəngjənà buam arə penye mənana a pələ rəi, nə u ka, kara sən Yesu aban came a nkanggari ka.” 26 Anzəm nongjō tongno-nongbaní, sə sələ ama Yesu na dāng. 15 Pələa Yesu dì tárú ka, alaggana nda dəm atārəia a bala andə ama, “Bwama, mana pur arəò sə a kə bua? Yana Toma, sə akunakurəm ngga à girkinia kat; kara de a alkite?” Maryamu kə səni kəla yì ka, mətala Yesu yi cam dəm aßaləia sə bang ama, “Bè rə saban na, pələa ne wi ama, “Bwaməgule, 6è a wun pwalo.” 27 Pələa ləmdəi Toma abui sə ne nda a twali ka, banggàm ban mənana a tsəi kàm wi ama, “Sən abuam; sə wu tsək muna-buo ngga, ace mənana bən kyane bən kya twali ka.” kani; sáró buo tsəi arə penye mana a məsə 16 Pələa Yesu tunəi nə lülləi ama, “Maryamu!” nkanggariam ngga. Deki fabum tuti mo, earnə Pələa pələ rəi a baní sə na ama, “Rabbonai!” cau!” 28 Toma pələa eari Yesu ama, “Mətalem (Mənia nə kun Ibəru ka nda “Maləm.”) 17 Yesu andə Bakuli mem!” 29 Yesu pələa ne wi ama, ne wi ama, “Ce a kúr a rəàm dāng, acemənana “Nda acemənana a sənənam ngga, sə a nə earnə ən malaká nyare aban Tárrám a kùli peatu dāng. mim le? Abwana mənana à sənəm raka, sə à ak Ado ka, kyane aban amə eambəam, alaggana cau mem nə fabumia kat ka, à ndanə tsəkbu mem, kya banggia wia ama, Mə ndo mə nə mala Bakulil!” 30 Yesu pakki abea agir-ndələki

pas a məsə alaggana male, mənana à giləia abə gandə dī ama, a nda yana le ka dāng, acemənana maləmce mənia raka. 31 Sə amənia à giləia ka, yia kat ka, à sələna ama Mətalabangjo na. 13 nda ace mənana bā wu earnəi ama Yesu nda Pələa Yesu twal bəredi peə wia, anggo gbal sə Kərəsti, Mə'amsəban, Muna mala Bakuli; sə pang nə anji. 14 Mənia ka nda təruià pusərəu abə pağamuru ma'wun a baní ka, wu nə kum mala Yesu a ban alaggana male anzəm loapi yiləmu abə rəcəndəa mala lülləi.

21 Nə nzəmò ka, Yesu nyar dəm pusərəi a ban alaggana male a kun Garang Tiberiya.

Ani sə gir nî pa. 2 Shiman Bitərus, sə Toma

mənana à tunəki ama Pasa ka, andə Nataniyel

bwa Kana mala Galili, andə amuna-burana mala

Zabadi, andə afea alaggana mala Yesu bari, à

nda atärəia kat. 3 Pələa Shiman Bitərus banggi

abi ama, “Mim ngga mə ndo mə nə o a taula.”

Sə abi banggi wi gbal ama, “Səm nə ká atò.”

Pələa yia kat à eauwe a waru malea aban ká

taula. Sə a bu du məno ka à bwal kəgır dang. 4

Ban kwarəna, pwari nə nggə eau ka, Yesu yiu yi

came a kun mur sə yia alaggana ka à sələ ama

Yesu na dang. 5 Pələa tunəban dīa ama, “Wun

alaggana, wu bwal kə nji le?” À ear ama, “Awo!”

6 Pələa Yesu banggia wia ama, “Wu túr ndámbú

ma'wun atà bu məlì mala waru, wu nə bwal nji!”

Pələa à túr ndámbú a mür sə à bwal nji kərkár,

yèle à gandə nun ndámbú, à eamsəi abə waru

dang, acemənana anji lakkì pas abə ndámbú.

7 Sə lagga mənana Yesu earkiyi ace raka ne

Bitərus ama, “Mətalabangjo na!” Lang Shiman

Bitərus oè ama Mətalabangjo na ka, kara twal

daura male mənana swárí sə kútí a túró ka,

oasəi arəi, tă zurro a mür sə oakio aban ká a

kún mür. 8 Acili alaggana ueo abə waru aban

nungi ndámbú mənana lùmsə nə nji ka, aban

ká a nza. Ban mənana waru nda kam abə mür

ka sau nə nza dāng; sauwa male nda kələ kusəu

gbəman-tərú. 9 Lang à nə yia eau a nza ka, à sən

nkalang bəsa aban earke nə anji-twana amurí

andə bəredi a banì. 10 Yesu banggia wia ama,

“Wu yiu nə afea anji abalə amənana wu bwal

adyan ngga.” 11 Pələa Shiman Bitərus eauwe

abə waru sə kya nun ndámbú eamsəi a kún nza.

Ndámbú lùmsə nə anji məgulke gbəman-nə-

lumi-tongno nə məsəi tərú, sə kat andə lakkì

mala anji məno ka, ko bəti ndámbú san dāng.

12 Yesu pələa tunəia ama, “Wu yiu wu llí!”

Sə kəbwə pà kám atà alaggana male, mənana

mala Yesu a ban alaggana male anzəm loapi bəmbe male. 15 Anzəm mənana à lina girlina

ka, Yesu pələa dī Shiman Bitərus ama, “Shiman muna mala Yohana, a earcem kútí amənia ka

le?” Bitərus eare ama, “E, Mətalabangjo, a sələna ama ən nggə earceo.” Yesu banggi wi

ama, “Denyi nə amuna-nzur mem.” 16 Yesu

dī dəm ama, “Shiman muna mala Yohana, a earcem le?” Shiman ama, “E, Mətalabangjo, a

sələna ama ən nggə earceo.” Yesu ne wi ama, “Tsəkir anzur mem.” 17 Yesu nyare dī Shiman

Bitərus təruià dīban dəm ama, “Shiman muna mala Yohana, a kə earcem le?” Bum Bitərus

kidikì nə mənia yì təruià dīban ngga. Nda sə ne Yesu ama, “Mətalabangjo, a súrə agir kat. A

sələna ama mim ngga ən nggə earceo!” Pələa Yesu banggi wi ama, “Tsəkir anzur mem. 18 Mə

nda ban banggo məsəcəu: mənana a kə long-nə-lo ka, a kə gandə oasə agir a rəo sə a kə

wari a ban mənana kat a earce a nə ká kám ngga. Sə bā a enà ka, a nə sárə abuo, sə afea

swana dāng nda à nə oasəo agir a rəo, sə à nə ká nə we, a ban mənana a earce ká kám raka.”

19 Yesu na anggo ace mənana bā ləmdə ulang njar mənana Bitərus nə wù nəi ka, mənana nə gusələ lullə Bakuli ka. Pələa Yesu ne wi ama,

“Yiu atàm.” 20 Bitərus pələ rəi sə sən lagga mənana Yesu earkiyi ace raka a nzəmia, aban

iyu ateà. Yì nda kə lagga mənana eangna arə Yesu a masələata ligirlina malea, sə dikkì Yesu

ama, “Mətalabangjo, yana bwe na nə meo ka?”

21 Lang Bitərus nə səni ka, pələa dī Yesu ama, “Mətalabangjo, sə lagga man ngga, mana nə kumi?” 22 Yesu eari wi ama, “Bə ən eare nəma

yì ka, bā do nə yiləmu bā nyare mem ngga, mana oasəo abaləi? We ka, kpatam!” 23 Kara

cau akban abalə acili aməkpata Yesu ama mənia yì lagga ka, pà nə wu dāng. Sə anggo sə Yesu

na dang. Yesu ka bang nə bang ama, “Bə ən eare nəma yì ka, bā do nə yiləmu bā nyare mem

ngga, mana oasəo?” 24 Mənia yì lagga ka nda mənana bang cau amur agir mənia, sə giləia abə

Maləmce ka. Sə səm sələna ama cau mənana na ka, məsəcau na. **25** Afea agir ndakam pas mənana Yesu pea ka, yàle fàà na ama, à nà kpatea mwashat-mwashat à nà giləia kat ka, ən nggə səni nəma banza kat ka, pà nà gandə bwal amaləmce mənana à nà giləia ka dàng.

Amə Mishan

1 We Tiyofulus, aña Maləmce mem mədəmbe ka, ən angja dəmbə ən giləno agir mənana kat Yesu titə pea anda kane, **2** bə pwari mənana ka, kwarkir amə'mishan male mənana tərkia ka, nə rəcandəa mala Bangjə Məfele. **3** Anzəm pas aban alaggana male, arə anjar dəngdəng manana ləmdəia wia ama kəngkəng longjəna ndənə yiləmu ka. À səni nə məsəia sə bangcau nəia amur Domurəm mala Bakuli. **4** Sə nda peatu abania ka, banggia wia ama: Wu kəa nying Urəshalima dang. Wu kúndəô, she 6ə nə pakka wun batisəma nə Bangjə Məfele. **5** Lang amə'mishan yi dapina aban Yesu ka, pələa apwari andə abákú ka, sə à pa ace wun 6ə wu sérəia ka dəng. **8** Səa ma, wun ngga, wun nə kum rəcandəa, yi mənana bə Bangjə Məfele suləna à twali aban ká o a kùli. Kya ko aña pərbang, à gandə səne dəm dang. **10** Lang à nda rə tsək məsəia più a kùli aban sən o male ka, kara abwana bari ən agirküró məpwasəe, à pusə a kùli ka. **11** Sə à bang ama, "Wun aban o a kùli? Mənia yì Yesu à twali arə wun aban Yisəfu, mənana à kə tunəi ama Barsabas (Sə à ká kùli ka, nə nggá nyare kəla məno wu səni sérəi gbal ən Yustus ka) andə Matəyes. **12** Pələa amə'mishan mənia nyərì Nkono Olif, mənana sauwa mala nrei a twalo abalə abwana mənia bari ka, **13** Lang à bwaləna fala ka, pələa à kutio a kurəm kùli, ban mənana à duki kam ngga. Abwana

mənana à nda abanì ka, à nda ka Bitərus, andə Yohana, andə Jemis, andə Andəru, andə Filip, andə Toma, andə Batalomi, andə Matiu, andə Jemis muna mala Alfiyus. À nda atārəia andə Shiman mənana earkiyi ace là male raka, andə Yahuda muna mala Jemis. **14** Yia a əinado malea ka, à uekiyì dapi ən əbabumia mwashat atārəia ka, à yì rambəa a banbəwáná, lakkì malea kat ka Maryamu nggea Yesu, andə amə'eam Yesu. **15** dəm. Abalə anongjə lumi-inə, pusərii kusə Abalə anongjə məno ka, aməkpata Yesu yiu pas aban alaggana male, arə anjar dəngdəng à yì rambəa a banbəwáná, lakkì malea kat ka nda gəman ən lumi-bari. Pələa Bitərus lo came nacau ama: **16** Wun amə'eambəam, duməna mənana Bangjə Məfele bangji dəfyal ən kun Murəm Dauda amur Yahuda ka. Yahuda ka nda Tárrám pana wun Bangjə Məfele mənana wu bəwa mənana ləmdə njar aban ká nə abwana oem ən na nəma, bang ama nə pə wun ngga. **5** mənana à bwal Yesu ka. **17** Dəfyal ka nda abalə Yohana ka pakki abwana batisəma nə mür, sə səm, sə ndanə kāmbe male gbal mənana à pe wi banì pə nə sau dəng abalə anonggio bəti ka, à abə túró mishan ngga. **18** (Nə boalo mala túró nə pakka wun batisəma nə Bangjə Məfele. **6** məbəne, sə Yahuda kúr nzali, pələa abaləi sə Lang amə'mishan yi dapina aban Yesu ka, pələa kpa, sok murí wü, bumi ara, alungje sukkio à dī ama, "Mətalabangjə, ado sə a nə nyesə a nza. **19** Abwana mənana à do a Urəshalima domurəm aban amə Isərayila le?" **7** Pələa Yesu kat ka, à ok ce, nda tsəa sə à tunə banì nə banggia wia ama, "Kə Tárrám nda nəmūrəi kun malea ama, Akeldama ka, bāləi nda "Nzali mənana ndanə rəcandəa mala tsək aməno yì Nkila.") **20** Acemənana à giləa abə Maləmce mala Anggalı ama, "Bala male ka 6ə do nə bāləi atarəi, kəbwa pə nə duk kam dang." Dəm ngga tələbəne, səndəi ən əbabumia mwashat atarəi, kəbwa pə nə duk kam dang." Dəm ngga twal bēbwa 6ə ak bancame mala Yahuda. Səm Samariya, anda fanza kat." **9** Anzəm mənana nə twal abalə abwana mənana à nda atā səm Yesu naná cau anggo ka, àkə məsəia à nda rə abalə apaləa mənana kat səm nda a tarə səm səne, kara à twali aban ká o a kùli. Kya ko aña sənəə Mətalabangjə Yesu ka. **22** Bə tite a pwari pərbang, à gandə səne dəm dang. **10** Lang à nda mənana Yohana pakki Yesu batisəma nəi, yi bwal a pwari mənana à twali nəi arə səm aban o kara abwana bari ən agirküró məpwasəe, à pusə a kùli ka. Bə yana sə à twali ka, nə duk mwashat rəia aban came abania. **11** Sə à bang ama, "Wun atā səm aban hamnə cau mala loapi bembə amə Galili, palang sə wu cam kani aban sənban mala Yesu. **23** Pələa à pa lullə abwana bari: a kùli? Mənia yì Yesu à twali arə wun aban Yisəfu, mənana à kə tunəi ama Barsabas (Sə à ká kùli ka, nə nggá nyare kəla məno wu səni sérəi gbal ən Yustus ka) andə Matəyes. **24** Pələa aban o a kùli ka." **12** Pələa amə'mishan mənia sérəi gbal ən Yustus ka) andə Matəyes. **24** Pələa à pak hiwi ama, "We Mətalabangjə, mənana nyərì Nkono Olif, mənana sauwa mala nrei sérəi gbal ən Yustus ka) andə Matəyes. **24** Pələa aban o a kùli ka." **12** Pələa amə'mishan mənia sérəi gbal ən Yustus ka) andə Matəyes. **24** Pələa a twalo abalə abwana mənia bari ka, **25** bəwa Lang à bwaləna fala ka, pələa à kutio a kurəm mənana nə twal bantüró mishan a kúnì Yahuda, mənana nying səm o a ban mənana dupi wi

ka.” 26 Pələa à túr məsəboalo a kùli, à nè sən mənana kat à ndanə do akani aba Urəshalima ɓwa mənana nè li ka, sə yi kpa, ləmdə ama ka! Wu kwaki kir wun pale wu o, wun kat, Matəyes na li ka; nda à twal Matəyes yi lumsə ɓè ən bəla wun bá mənia yì gìr ka. 15 Abalə kun lakkì mala ama'mishan mala Yesu mənana wun ngga, abea abwana nda ban bang ama, à ueo lum-nong-mwashat ka.

2 A pwari mala Lamsan mala Pentikos ka, aməkpata Yesu nda atārəia a ban mə'mwashati. 2 Zuku ka, kara à ok gəshi gìr pur a kùli kəla gəshi gung-mbulu məcandə aban ɓua. Yi lumsə bala mənana à ndakam aban do ka. 3 Pələa à sən gìr mənana nda kəla alasə bəsa, yi sulə amur koyan ateà ka kat. 4 Abwana mənana kat abanì ka, à lumsəia nə Bangjø Məfele, sə à titə nacau nə abea kún dàngdáng, mənana Bangjø Məfele pea wia rəcandəa mala ne ka. 5 A bákú məno ka, amə Yahudi mənana amə banggi Bakuli na, mənana à purkio arə anzali mala banza kat sə à yiu ka, à ndakam nə do abə Urəshalima. 6 Lang à ok mənia yì loàsəban ngga, ɓwabundəa bangja yiu yi rambəa. À ndali acemənana koyan ateà ok aməkpata Yesu aban nacau nə akún malea. 7 Gir nî pea wia ndali, sə dupia wia gìr-gyambəliban kərkár, sə à kə na ama: Amənia yì abwana kat ka, amə Galili na re? 8 Sə lang sə səm oea aban nacau na akún la səm? 9 Səm ngga, səm purki arə anzali Pataya, andə Medes, andə Elam, andə Mesopotamiya, andə Yahudi, andə Kapadosiya. Sə abea ɓwana atà səm ngga à purki arə anzali Pwantus andə Asiya, 10 andə Firigiya, andə Pamfiliya, andə Masar, andə abuban mala amə Libiya mənana tù nə Sayirin ngga, andə anzali Roma, 11 andə Kəreti, andə Arabiya. Abea abwana atà səm ngga ama Yahudi na, sə acili səm ngga abwana na mənana à pələ aməkpata peri mala amə Yahudi ka. Səm kat ka, səm ok abwana man aban nacau nə akún la səm amur agir-ndələki mənana Bakuli pea ka! 12 Yia kat, à cam a banì aban ndaləki, mūrià zuriki, à kə diki rəia ama, “Mana nda bá mənia yì gìr ka?” 13 Sə abea ɓwana abalə abwabundəa ka à nyesə ce nî gìr oalban na, à kə na ama, “Mùr-ɓəlanggun anap nda à nu sə kə walia ka!” 14 Pələa Bitərus lo cam nə came andə acilia amə'mishan mala Yesu lum-nong-mwashat gbal atè, loasə gi a kùli bangcau nə ɓwabundəa ama: Wun abwana ma'səm, amə Yahudi andə abwana

Mùr-ɓəlanggun anap pà nè wal abwana a bu-pwari tongno-nong-ine mala dəmbari dàng. 16 Awo, gìr mənana ado wu səni ka, à angja dəmba à naná ce, a pwarian, a kún məbangnəa mala Bakuli kəla Joyel, ama: 17 “Bakuli bang ama, a masələata apwari ka, Mə nə sulə Bangjø mem amur ɓwapəndəa kat. Amuna-burana andə amuna- maməna ma'wun, à nè na gì Bakuli. Alaggana ma'wun nè sən səna abə bangjø, sə abwana-məgule nè lörə alorəo. 18 Arə apwari məno ka, mə nə sulə Bangjø mem amur aguro mem, aburana andə amaməna, sə à nè na gì Bakuli. 19 Mə nə pakki agir- gyambəliban a kùli andə agir-ndali a nzali. À nè sən nkila, andə bəsa, anda apərbang-yelebəsa. 20 Pwari nə pələ pəndəa, sə zongjø nə pələ məbangjø kəla nkila, anzəm məno sə Pwari Məgule andə Məboarbwə mala Mətalabangjø nè yia tusəo. 21 Sə ɓwa mənana kat ɓua a ban Mətalabangjø ka, nə kum àwá.” 22 Wun amə Isərayila, wu kwakikir wun, wu ok acau man. Yesu ɓwa Nazarat ka, ɓwa na mənana Bakuli earnəi, sə ləmdə ama yì nə túrī, sə pe wi rəcandəa mala pakki agir-ndələki andə agir-gyambəliban, andə agir-ləmdəa aməgulke ka. Wun nə bamur rə wun ngga, wu sələna, acemənana akani abalə wun, àkə məsə wun sə pea. 23 Bakuli súrénà rə gir mənana nè kumban ngga, sə nə kani male, sə wu mak Yesu aban abwana mənana amə Yahudi na raka, amə dwanyi kpata Nggurcau, mənana à yì gballı amur nggun-gangndəi, à wal-luí ka. 24 Səama Bakuli panzəi a babu rəcandəa mala lú, pələ loasəi a bembə, acemənana lú kārəa nə bwali a bembə dang. 25 Dauda bangcau amurí ama: “Ən ngga sən Mətalabangjø a koya pwari ka a banan; ɓangciu pà nə pakkam dàng, acemənana nda a girem. 26 Acemani ka, ɓabumam nə pakkidire, sə lasəam ngga lùmsə nə bumpwasəa; sə amur məno ka, nggürəam nə usələo abə

tsakbaləu. **27** We ka, a pà wunə nying yiləmem bò ueo abalə alú dang, sə a pà wu nə nyiŋ guro mò Mafele bò rəmbəo a bembə dang. (**Hadəs g86**) **28** A lámđánàm anjar mala yiləmu, sə do mò a banam ngga ndá nè lùmsəam nə banboarnado tsék mwashat atà amékè bò do a buno-murəm male ka. **31** Dauda ka sənəna gìr mənana Bakuli nè nggá pa a dəmba ka, nda gìr mənana tsəa ka rəm dang.” (**Hadəs g86**) **32** Bakuli loasə Yesu a bembə, səm kat ka, səm səni nə məsa səm a bembə, səm kat ka, səm səni nə məsa səm a buno-gulo a bù-məlì mala Bakuli Tárrí. Sə bang ama nè pà ka. Gir mənana ado wu səna sə wu ok ka, nda boro male mənana yi soapa səm amur səm ngga. **34** Dauda ka eauwe warí a kùli dang, ace mani ka pà aban nacau amur bəmūrì dang mənana yi na ama: “Mətalabangjo banggi Mətalem ama: ‘Do akani a buam məlì, 35 she bən tsángjènà abio aməbura à pələna abuno tsék kusəu a bakusəo ka.’” **36** Ace mani ka, abwana mala amə Isərayila kat, bəà sələa nə məsəcau ama, Yesu mənana wu ghällì amur nggungangndəi ka, nda bwa mənana Bakuli tsəi bò do nda Mətalabangjo, sə nda Kərəsti, Mə'amsəban ngga! **37** Lang amənia yì abwana ok anggo ka, cau təmia a əbabumia kərkör, sə à ne Bitərus andə acilia amə'mishan ama, “Ama'eam səm, mana boaro bò səm pa?” **38** Pələa Bitərus earia wia ama, “Koyan abalə wun ngga, bò pwanzali bò vwakibù arə caubikea. Bəà pakki wi batisəma abə lullə Yesu Kərəsti, ace mənana bò Bakuli twala wun ban acaubikea ma'wun, sə wun nè kum boro mala Bangjo Mafele. **39** Mənia yì əwamuru Bakuli bangce ka, nda ace wun andə amuna ma'wun, andə abwana mənana amə Yahudi na raka, andə mənana Mətalabangjo Bakuli ma'səm nè nggá tunəia ka.” **40** Pələa Bitərus banggi wia abea acau pas sə nunkiria ama, “Wu amə bəmūr rə wun abə nza məbikə mənia ka!” **41** Abwana mənana à akcau mala Bakuli ka, à pakkia wia batisəma. Lakki mala mənia yì abwana, à tsəa amur lakkì ka.” **42** Wun amə'eambəam, mə nə gandə na mala aməkpata Yesu a pwari məno ka à nda á-wun nə rəcandəa ama, kà-səm Dauda ka wú, tərū. **43** Bwapəndəa məbəngnəa mala Bakuli na ka, súrənà rə cau kat ka do nə banggi Bakuli, acemənana Bakuli mənana Bakuli banggi wi nə kágjìr ama, nè kə pakki agir-ndələki, andə agir-gyambəliban tsék mwashat atà amékè bò do a buno-murəm nə abu amə'mishan. **44** Sə aməkpata Yesu kat ka, male ka. **45** À makki agirkuma andə agəna sə nacau amur loapi bembə mala Kərəsti ka, ama, “Bakuli nyi a bembə dang, sə nggürəl gbal nə nggá pa a dəmba ka, nda gìr mənana tsəa ka rəm dang.” (**Hadəs g86**) **32** Bakuli loasə Yesu a bembə, səm kat ka, səm səni nə məsa səm a buno-gulo a bù-məlì mala Bakuli Tárrí. Sə bang ama nè pà ka. Gir mənana ado wu səna sə wu ok ka, nda boro male mənana yi soapa səm amur səm ngga.

ka.” **40** Pələa Bitərus banggi wia abea acau pas sə nunkiria ama, “Wu amə bəmūr rə wun abə nza məbikə mənia ka!” **41** Abwana mənana à akcau mala Bakuli ka, à pakkia wia batisəma. Lakki mala mənia yì abwana, à tsəa amur lakkì ka.” **42** Wun amə'eambəam, mə nə gandə na mala aməkpata Yesu a pwari məno ka à nda á-wun nə rəcandəa ama, kà-səm Dauda ka wú, tərū. **43** Bwapəndəa məbəngnəa mala Bakuli na ka, súrənà rə cau kat ka do nə banggi Bakuli, acemənana Bakuli mənana Bakuli banggi wi nə kágjìr ama, nè kə pakki agir-ndələki, andə agir-gyambəliban tsék mwashat atà amékè bò do a buno-murəm nə abu amə'mishan. **44** Sə aməkpata Yesu kat ka, male ka. **45** À makki agirkuma andə agəna sə nacau amur loapi bembə mala Kərəsti ka, ama, “Bakuli nyi a bembə dang, sə nggürəl gbal nə nggá pa a dəmba ka, nda gìr mənana tsəa ka rəm dang.” (**Hadəs g86**) **32** Bakuli loasə Yesu a bembə, səm kat ka, səm səni nə məsa səm a buno-gulo a bù-məlì mala Bakuli Tárrí. Sə bang ama nè pà ka. Gir mənana ado wu səna sə wu ok ka, nda boro male mənana yi soapa səm amur səm ngga.

3 A bò pwari mwashat, Bitərus andə Yohana ka à ndaban eauwe aban ká a Ndàməgule mala Bakuli, a bu-pwari tərū mala pwari, ace pak hiwi. **2** Bò bwa nakam, mənana à bòlì ka gbakère na. Koya pwari ka à kə twali à kə tsəi a giribin, a kun Ndàməgule mala Bakuli, mənana à tunəki ama, Kunbala Məboarjami, ace mənana bò kə zəmgı agir a bu abwana mana à kə kútí abə Ndàməgule mala Bakuli ka. **3** Lang nà sən Bitərus andə Yohana aban kutio abə Ndàməgule mala Bakuli ka, zəmbia wia boalo. **4** Pələa Bitərus andə Yohana soaki wi məsəu, sə Bitərus banggi wi ama, “Sən səm!” **5** Pələa gbakère-bwa tsék məsəi arəia, kə səni ama à nè pe wi boro. **6** Sə Bitərus banggi wi ama, “Ən panə boalo mə nə po dang. Səama gìr mənana mə ndanəi ka nda ən nggə po ka. Abə lullə Yesu Kərəsti bwa Nazarat, lo sə wu gyal!” **7** Pələa Bitərus bwal buì məlì, loasəi tamsəi. Nè pa anggo ka, kara akusə əwabura man andə ankpalkusəi kum rəcandəa, **8** sə yàl a kùli came amur akusəi, sə titi gya! Kə gya, kə yàl a kùli, aban əwangsəki

Bakuli. Pələa kutio ateà a Ndàməgule mala Bakuli. 9 Abwana kat səni aban gya, sə kə bangce nə kun amə'bangnəa male aməfele a bwangsəki Bakuli. 10 Lang à yì surəi ama, nda pwarian ngga. (aiōn g165) 22 Musa bang ama, kə gbakere, mə'zəmnggiagir mənana dukiyi “Metalabangjo Bakuli ma'wun, nə loasə 6e a kùnbala Məboarjamı mala Ndàməgule mala Bakuli ka, à pak ndali kərkér nə gir mənana à pakki wi ka! 11 Lang mənia yì bwa na ban wun ngga. 23 Sə bwa mənana kat pà nə okí kur arə Bitərus andə Yohana aban mənana à mənia yì məbangnəa mala Bakuli raka, à nə tunəki ama, Tara mala Solomon ngga, abwana pusəi abalə abwana mala Bakuli bə kidiki.” 24 kat mana aban nì ka, à bangja à yiù à yì came Tite aban Samuyila, amə'bangnəa mala Bakuli abania aban pak ndaləki nə mənia yì gır ka. 12 kat, amənana Bakuli bang cau nəia ka, à bang Lang Bitərus sən bwabundəa yi ram ka pələa cau amur agir mənana à kə kumban yalung banggia wia ama: Wun amə Isərayila, palang sə ngga. 25 Wu nda ka amuna mala aməno yia wu kə pak ndali, sə palang sə wu kə soa məsə amə'bangnəa mala Bakuli ka, sə wu nda abə wun arə səm? Wu kə səni kəla nə rəcandəa kùrcau mala Bakuli mənana pakki aká wun ma'səm andə cauboarna ma'səm sə mənia yì ngga. Acemənana Bakuli banggi Ibərayim ama, bwa ka kə gya ado le? 13 Bakuli mala Ibərayim, “Né bú mə'keò sə mə nə tsəki abwana a banza andə Ishaku andə Yakupu, Bakuli mala aká səm, kat buam.” 26 Lang Bakuli loasəna guro male nda pè guro male yì Yesu gulo nə mənia yì Yesu ka, tasəi a ban wun, wun amə Isərayila gır ka. Sə wun ngga wun nə twali sə wu pea peatu, ace mənana bə tsəka wun bu, a njar mala abwana bəà wali. Wu finəki a badəm Bilatus, pələ koyan atà wun ngga, bə nyiing bealbicea anzəm mənana yì Bilatus ka, earəna ama nə male.

panzai bə o ka. 14 Wu ginəki Bwa Məboarne, Guro Məfele mala Bakuli, sə wu banggi Bilatus ama, bə panzəa wun mə'walki-alú. 15 Wu wal-lú bwa mənana nda pākiyi yiləmu ka, səama Bakuli loasəi a bembə. Sə səm ngga səm sənəni nə məsə səm, nda səm nggə nacau male ka. 16 Né gūlì arə lullə Yesu, sə mənia yì gbakere ka kum rəcandəa. Sə wun ngga, wu sələna ra ulang gbakəri male dīfyal. Sə pəbamuru aban Yesu nə yinəi wi nə rəcandəa mala nggürəi, kəla məno ado wun kat wu sənì ka. 17 Ado ka, wun amə'eamrəarəu, ən sələna ama gır mənana wun, wunəa abwana-məgule ma'wun pakki Yesu ka, wu pè aba dwanyi sələe. 18 Sə Bakuli ka, nda ban lùmsə agir mənana bangce nə kun amə'bangnəa male ama, Kərəsti nə nu tanni ka. 19 Wu pwanzali ado, wu pələ nzəm wun arə acaubicea ma'wun. Wu nyare aban Bakuli, ace mənana bə twala wun ban acaubicea ma'wun. 20 Sə Mətalabangjo ka nə pà wun apwari mala kum bəsa rəcandəa, sə nə tasəa wun Kərəsti Yesu, mənana twali tsəi bə duk Ma'amsəban ace wun ngga. 21 Duməna püp ama Yesu ka nə ueo kano a kùli, bə pwari mənana Bakuli

nə nyesə agir kat bəà pələ bəshe, kəla mənana bangce nə kun amə'bangnəa male aməfele a bwangsəki Bakuli. 22 Musa bang ama, kə gbakere, mə'zəmnggiagir mənana dukiyi “Metalabangjo Bakuli ma'wun, nə loasə 6e a kùnbala Məboarjamı mala Ndàməgule mala Bakuli ka, à pak ndali kərkér nə gir mənana kat nə bangga à pakki wi ka! 23 Sə bwa mənana kat pà nə okí kur arə Bitərus andə Yohana aban mənana à mənia yì məbangnəa mala Bakuli raka, à nə tunəki ama, Tara mala Solomon ngga, abwana pusəi abalə abwana mala Bakuli bə kidiki.” 24 kat mana aban nì ka, à bangja à yiù à yì came Tite aban Samuyila, amə'bangnəa mala Bakuli abania aban pak ndaləki nə mənia yì gır ka. 25 Wu nda ka amuna mala aməno yia wu kə pak ndali, sə palang sə wu kə soa məsə amə'bangnəa mala Bakuli ka, sə wu nda abə wun arə səm? Wu kə səni kəla nə rəcandəa kùrcau mala Bakuli mənana pakki aká wun ma'səm andə cauboarna ma'səm sə mənia yì ngga. Acemənana Bakuli banggi Ibərayim ama, bwa ka kə gya ado le? 26 Lang Bakuli loasəna guro male nda pè guro male yì Yesu gulo nə mənia yì Yesu ka, tasəi a ban wun, wun amə Isərayila gır ka. Sə wun ngga wun nə twali sə wu pea peatu, ace mənana bə tsəka wun bu, a njar mala abwana bəà wali. Wu finəki a badəm Bilatus, pələ koyan atà wun ngga, bə nyiing bealbicea anzəm mənana yì Bilatus ka, earəna ama nə male.

4 Bitərus andə Yohana ka, à ndaban nea abwana cau più, sə apəris andə bwaməgule mala amə'yál Ndàməgule mala Bakuli andə amə Saduki pələa à yì tusəo. 2 Yia ka bumia lul kərkér, acemənana Bitərus andə Yohana na ban kani abwana gır sə à kə hamnəi ama, nə ban Yesu ka abwana nə kum lo a bembə, kəla mənana Yesu loapi bembə ka. 3 Pələa à bwal Bitərus andə Yohana à oasəia a ndákurban, bəa nongyo she bə ban fana ka, acemənana pwari kpana. 4 Kat andə amani ka, abwana pas mənana à ok cau mala Bakuli ka à pəbamuria, sə mənia ka yì tsək lakkì mala aburana mənana à pəbamuria ka, yi bwal á-tongno. 5 Ban fana ka, amətala la, andə abwana-məgule mala amə Yahudi, andə amaləm Nggurcau mala Musa, à yì dapi a Urəshalima. 6 Annas Pəris Məgule ka ndakam, andə Kayafas, andə Yohana, andə Alizanda, andə afea abwana amətau mala Pəris Məgule. 7 Pələa à yiu nə alaggana mala Yesu mənia yia bari ka, à came a badəmbia, sə à dia ama, “Nə ya rəcandəa, sə abə lullə yana sə wu pak mənia yì gır ka?” 8 Sə Bitərus ka, lùmsə nə Bangjo Məfele, pələa nea wia ama:

Wun amətala là andə abwana-məgule ma'səm! 6wangsəki Bakuli, nə gir'ndali mənana à pe ka. 9 Ado ka, wu ndaban dì səm ace túró məboarne 22 Mənia yì bwa mənana à pakki wi gir'ndələki mənana à pakki gbakore man ngga le? Wu kə mala twalban rəkwana ka, apələa male a banza earce wun nə súrə lang sə yi kum rəcandəa ka kúti lumi-ine. 23 Lang à nyingjənia ka, Bitərus le? 10 Came ɓè ən bangga wun bwāng, wun, andə Yohana nyar aban abea aməkpata Yesu, wunə amə Isərayila kat ama, nda aba lullə Yesu sə à yì banggia wia cau mənana agbani pəris Kərəsti bwa Nazarat, yì bwa mənana wu gballì andə abwana-məgule mala amə Yahudi na ka. amur nggun-gangndəi, sə Bakuli loasəi a bembe 24 Lang aməkpata Yesu o anggo ka, kara à loasə ka, sə mənia yì bwa ka kum rəcandəa. 11 Yesu ka già atərəia a ban Bakuli aban pak hiwi ama: We nda bwa mənana Maləmce nacau amurí, ama, Mətalabangjo mənana Karban kat ka, a nda bwa "Tali mənana wun aməba wu nyəsəi ɓà ka, nda mənana a pusə kuli, andə nzali, andə nggeomùr, yi duk kə tali mənana kúti abea kat nə boaro andə agir mənana abaləia kat ka! 25 A bang cau ka." 12 Amsəban ngga à kə kumi aban Yesu na Bangjo mò, nə kún kà-səm Dauda, yì guro nəmurəi, Bakuli pa ma bekə lulləu abə banza, mò, ama: "Palang sə bum abwana mala anzali mənana nə yì sə abwana nə kum amsəban banza kə lúllō, palang sə abwapəndəa kə kùr ngga dāng. 13 Sə abwana-məgule man kat ka, à kunarəia ɓà? 26 Amurəma banza kùr rəia, sə pak ndaləki nə məsəkang-kangja mala Bitərus amə'talanzali ramba, arə Mətalabangjo Bakuli, andə Yohana, acemənana à sənia ka abwana andə Kərəsti male." 27 Acemənana anggo sə na anggo, à kum bekə kanigir abə Maləmce Hirədus andə Buntu Bilatus kpapi kunarəia abə dāng. Pələa gìr nî yi kpákia wia ama Bitərus mənia yì là ka. À kpapi kunarəia andə abwana andə Yohana ka à do a tārəia andə Yesu. 14 Sə mənana à súrə Bakuli raka, andə amə Isərayila abwana-məgule man ngga à pànə cau mənana kat, nə ɓibura arə Yesu, yì guro mò Məfele, dəm à nə na ka dāng, acemənana à sən bwa yì bwa mana a tsəi nda Kərəsti Mə'amsaban mənana à twali wi ban rəkwana ka, aban came ngga. 28 Sə gìr mənana yia à pak kat ka, nda gìr aban Bitərus, andə Yohana aban nì. 15 Pələa à mənana we, abə rəcandəa andə kàne mò ka, a nea wia ama, ɓea nying nda-kpapi ɓea pur a tsəa ama anggo sə nə yia pa. 29 Sə adyan ngga, nza, sə yia ka à lidəmba nə nacau arəarəia. 16 Sə Mətalabangjo, ok cau ɓungi ɓabum malea, sə à dì rəarəia ama, "Lang sə səm nə pang nə aman wu pa səm, səm aguro mo, rəcandəa mala bang yia abwana ka? Acemənana koyan a Urəshalima cau mò nə ɓabumcandəa. 30 Ləmdə buo nə ka sələna ama à nda à pak mənia yì gir'ndələki rəcandəa mala twalban rəkwana, pakki agir-ka, sə pà səm nə təmce dāng. 17 Sə ace mənana ndələki andə agir-gyambəliban nə lullə guro mò səm nə tamsə mənia yì cau ɓè kəa lidəmba nə Məfele yì Yesu. 31 Lang à nə mal pak hiwi ani mesə abalə abwana dəm raka, ɓè səm nunkiria, ka, kara ban mənana à ram kam ngga dəurəkio. ɓea kəa na ama à nə nyare à nə ne kəbwə cau Sə yia kat ka, à lùmsə nə Bangjo Məfele, sə à dəm abə lullə Yesu dāng." 18 Pələa à tunəia, sə hamnə cau mala Bakuli nə ɓabumcandəa. 32 à nea wia ama, ɓea kəa na ama à nə nyare à Aməkpata Yesu kat ka à dum nə ɓabumia andə nə nacau, ko à nə kanigir nə lullə Yesu dəm deniyicau malea mwashat. Acemənana kəbwə dāng. 19 Sə Bitərus andə Yohana nea wia ama, ɓalaia twal girkuma male ka, male na nəmurəi "Nggearə wun nə ɓamur rə wun ngga, wu gau raka, à gaki agir kat arəarəia. 33 Amə'mishan mənia yì bashi ka a badəm Bakuli, amur mana lidəmba abə rəcandəa nə banggi abwana cau boaro ɓeà pa; ɓeà oka wun le, ko ɓeà oki Bakuli? mala loapi bembe mala Mətalabangjo Yesu, sə 20 Acemənana pà səm nə tamsə nacau amur gir 6wamuru mala Bakuli suləo amúrià kərkér. 34 mənana səm səni, sə səm ok ka dāng." 21 Pələa Kə bwa pà kàm abaləia mənana ɗwanyi kəgìr abwana-məgule nyare nunkiria nə rəcandəa, sə ka dāng, acemənana abwana mana à ndanə à nyia à o. Acemənana à səni ka, nə kwano sə à agirkuma kəla anzali ko abala ka, à mea, 35 sə à nə pea wia tanni, acemənana ɓwapəndəa na rə yiu nə boale a ban amə'mishan, acemənana ɓeà

pè koyan ngga gîr mènana pàk tâle ka. **36** Sèm abwana ka, bangciu pakkia wia, à gandè kutio nè gandè sèni arè Yisèfu, mènana amè'mishan abalè amèkpata Yesu dâng, sè abwana kat ka à pè wi bë lullèu ama Barnabas ka (bá lullèu nda, twal amèkpata Yesu nè gulo kòrkár). **14** Kat andè Bwa mènana kè bakbabum abwana ka). Yì ka, mèno ka, aburana andè amamèna pas camaraè bwa tâu mala Lawi na, mènana pur a Luran paßamuria aban Mètalabangjo. Mènia ka tsèa mana à tunèki ama Sayipèrus ka. **37** Yì Barnabas ka, yiu yi mak nzali male, pèlèa yinè boale kat a abwana pusè amèkwánó à nongsèia a girèi anjar abalè aleso andè akala, ace mènana bë Bitèrus nè yia kútí ka, bë yilèmi bë sulè amur abea abwana ateà. **16** Abwabundèa purki arè amuna-là pas mala Urèshalima, à yiu nè amèkwánó andè abwana mènana akukwar nda a rèia ka. Sè yia kat ka à kum twalban mala akwánó malea. **17** Pèlèa Pèris mègule andè abwana mènana atè, mènana à nda buì mala amè Saduki ka, à lo nè mbali kòrkér arè amè'mishan. **18** Pèlèa à bwal amè'mishan, à oasèia a ndàkurban. **19** Sè nè dù mèno ka, maturonjar mala Mètalabangjo mèn akún ndàkurban, pusè amè'mishan a nza, sè banggia wia ama, **20** "Wu kyane, wu kya came a Ndàmègule mala Bakuli, wu banggi abwana kat cau mala mènia yì bësa yilèmu ka." **21** Pèlèa amè'mishan ongnèna anggo ka, à kutia Ndàmègule mala Bakuli nè budèmbari, sè à tità kanigir. Lang Pèris Mègule andè abwana atè yina ka, à tunè amèkùrcau mala amè Yahudi a banbwáná, sè à tasèban a Ndàkurban ace mènana bëà kya yiu nè amè'mishan a bëdèmbia ka. **22** Lang abwana mènana à túriá, à yiu a ndàkurban ngga, à yì kum amè'mishan a ndàkurban dâng. Pèlèa à nyare a ban dapi a kya bangce, ama, **23** "Lang sèm warina a ndàkurban ngga, sèm nggea kum akún ndàkurban ngga à kumlènia, sè à bun kè bë ateà dâng. Sè amè'yál ndàkurban gbal ka, à nda aban came malea, sè lang sèm loasè kunakurèm ngga, sèm kum këbwa abalèi dâng!" **24** Lang agbani pèris andè bëwamègule mala amè'yál Ndàmègule mala Bakuli ok anggo ka, gîr ní pea wia ndali, nè gir mana kum amè'mishan ngga, andè gir mana nè kpate ka. **25** Pèlèa bëswa yiu a bania sè yi banggia wia ama, "Wu kwaki kir wun! Abwana mènana wu oasèia a ndàkurban ngga, à nda a Ndàmègule mala Bakuli aban kani a ñwana gîr!" **26** Pèlèa bëwamègule mala amè'yál Ndàmègule mala Bakuli puro wari andè amètè, à kya yinè

5 Sè bëswa nakam lùllèi ama Hananiya. Yì andè mâmí Safira ka à mak nzali malea. **2** Sè nè eare mala mâmí, sè san boalo mènana à mangja nzali nèi ka, sè warina cili aban amè'mishan, kya pea wia. **3** Pèlèa Bitèrus banggi wi ama, "Hananiya, palang sè a eare Shetan lùmsè babumo, gandèa a ne Bangjo Mèfele nyir, sè a tsèk cili boalo mènana a kúmô abà mak nzali ka a pángjènà mó nèi?" **4** Nzali nî ka, mona sè a me re? Sè anzèm mènana a mangjónì ka, boale kat ka mona a nè pángjènà gîr mana kat a earkiyice ka nèi. Palang sè a pak denyicau mala pak mènia yì gîr ka? Sè sèm nda mènana a bangga sèm nyir ka dâng. Bakuli na mènana a ne wi nyir ka. **5** Lang Hananiya nè ok cau mèno ka, kara kpa a nzali, wu. Sè abwana mana kat à ok cau mènia ka, gîr nî pea wia bangciu kòrkér. **6** Pèlèa alaggana marèki luí, à kya tsèi a tûli. **7** A nzèmi kèla abúpwari târú ka, mâmí yiu, pànè solèe mala gîr mènana kum burí ka dâng. **8** Bitèrus pèlèa dì ama, "Banggam, mènia ka nda kè boalo mènana kat à pa wun ace nzali mènana wu me ka le?" Pèlèa pa eare ama, "E, anggo sè sèm me." **9** Pèlèa Bitèrus banggi wi ama, "Palang sè wun kèm wu eare, wu pak denyicau mala kâraki Bangjo mala Bakuli? Sèni, kusè alaggana mènana à tsèk burio a tûli ka, à nda à cam a kumbala ka, à nè yia twalo gbal!" **10** Àkà banì, kpa a bëdèm Bitèrus wu. Pèlèa alaggana man kutio, sè lang à yì kumi wuna ka, à twali à kya tsèi abanarèia andè burí. **11** Pèlèa bangciu mègule sulè amur ikèlisiya kat, andè abwana mènana kat à ok ce mènia yì gîr ka. **12** Amè'mishan pakki agir-ndali andè agir-gyambèliban pas abalè abwana. Sè amèkpata Yesu kat pak ka à kè dapi a Ndàmègule mala Bakuli a buban mènana à kè tunèki ama Tara mala Solomon ngga. **13** Acili

amə'mishan. À pakkia wia bè kagìr nà rəcandəa na yinə gir man ngga, wun pà nè gandəia dàng, acemənana ɓangciu kə pakkia wia ama, dàng, bè ana raka, wun nè nggá kum ɓamur abwana nè bukkia nè atali. **27** Pələa à kútí nè rə wun aban munəo arə Bakuli! Pələa dapi kat amə'mishan à yì tamsəia a ɓadəm aməkùrcau, kpata kwarkiru mala Gamaliyel, **40** sə à tunə sə Pəris Məgule pakkia wia diban, **28** ama, "Səm amə'mishan bəà kutio a bania, sə à nunkiria, à nunkir wun nè rəcandəa ama, wu kəa na ama, koea. Pələa à nea wia ama, bəà kəa na ama à nè wun nè kanigir nè lullə ɓwa man dəm dàng. Ado bəsələ nacau nè lullə Yesu dəm dàng. Pələa à ka wu tsəngjənà kanigir ma'wun akina ban kat nyia bəà o anggo. **41** Lang amə'mishan nying abा Urəshalima, nyar dəm ngga, wu kə earce bania ka, à pak banboarnado, acemənana Bakuli tsəa bəà na ama, səm nda səm wal Yesu ka!" **29** sənənia ama à kārénə nutanni ace lullə Yesu. **42** Pələa Bitərus andə abea amə'mishan eare ama: Nda do ama ko aya pwari ka, ko a Ndàməgule Səm ngga, səm nè okí Bakuli, amur mənana mala Bakuli, ko arə afala, amə'mishan ngga, à səm nè okí ɓwapəndəa ka. **30** Bakuli mala aká lidəmba nə kanigir andə hama nə Cau Amsəban səm nda loasə Yesu a bəmbe, anzəm mənana ama, Yesu nda Kərəsti, Mə'amsəban.

wu gbàllì amur nggun-gangndai, wu wal-luì ka. **31** Nda Bakuli loasəi, dumsəi a buno mala gulo, a buì məlì, nda sə duk Bwaməgule andə Mə'amsəban ngga. Bakuli pak mənia yì gìr ka ace pè amə Isərayila dəmbu mala pwanzali bəà pələ nəzəmia arə acaubikea malea, sə nè twalia wia banì. **32** Səm nda ka abwana mənana səm səni nə məsə səm, nda səm nggə nakún amənia yì agir ka, sə anggo gbal sə Bangjo Məfele, mənana Bakuli pani abwana mənana à kə kpata cau male ka. **33** Lang aməkùrcau kat ongjəna məno yì cau ka, bumia lul kərkér, sə à lo ama, à nè wal-luia. **34** Pələa ɓebwa nakam afaləia, ɓwa Farisi, mənana à tunaki ama Gamaliyel, maləm Nggurcau mala Musa, mənana ɓwapəndəa kat kə pe wi gulo ka. Lo came afaləia, sə tsəa bəà amə'mishan puro a nza bəti. **35** Pələa banggi dapi ama: Wun amə'eambam, amə Isərayila, wu fal babum wun nə gir mənana wu kə earce pakkî abwana man ngga. **36** Wun nè gəndə denyi ama, ɓwa kəla Tiudas, pur a pwarian kə na ama, yì ka, ɓwaməgule na, yi mənana abwana gbəman-iné pələ aməkpate ka. Sə à yì wali wú, amə kpate gbal ka à mesəke, sə cau male yi wú anggo. **37** A nzəmi ka, Yahuda, ɓwa Galili yi lo gbal, a bákú mala balban. Yi nun abwana pas atè, yì gbal ka à yì wali wú, sə amətè mesəki kat. **38** Ace mani ka, mə ndaban bangga wun, wu kəa na ama, wun nè pakkî abwana man bè kagìr dàng. Wu nyia anggo! Acemənana gìr mana yia ka à ne, sə à pè ka, bəà pè mala ɓwapəndəa na ka, nè kútí anggo, **39** sə bəà pè mala Bakuli

6 Afalə aməno yì anonggio, lang làkkì mala aməkpata Yesu nè nggə lidəmba ka, nggwani kutio a nre ka amə Yahudi mənana à kə na kún Gərik, andə amana à kə na kún Ibəru ka. Amənana à kə na kún Gərik ka, à na ama à kə tsəkir amā-lú malea aban gau girlina mala koya pwari ka dàng. **2** Pələa amə'mishan mana lum-nong-ɓari ka, à tunə amə kpata Yesu kat aban dapi, à na ama, "Pa nà boaro bə səm bwaki bu səm arə túró hamnə cau mala Bakuli, bəà səm nyare a gaki girlina dang. **3** Ace mani ka, wun amə'eambam, wu tárki abwana tongno-nong-ɓari afalə wun, amənana à kə ɓwangəsəia, dəm ngga à lùmsə nə Bangjo mala Bakuli, andə sələe, mənana səm nè pea wia mənia yì túró ka. **4** Sə səm ngga, səm nè pa rəcandəa ma'səm arə pakki Bakuli túró nə hiwi andə hamnə cau." **5** Mənia yì cau à bang ngga, banboari koyan ngga arə. Pələa à twal Itəfanu, ɓwa mənana lùmsə nə pabamuru aban Bakuli andə Bangjo Məfele ka, andə Filip, andə Pərokorus, andə Nikano, andə Timon, andə Pamena, andə Nikolas. Nikolas ka ɓwa nggea-là Antiyok na, mənana kútí a kpata peri mala amə Yahudi ka. **6** Amənia yia abwana ka, nda à yì tamsəia a ɓadəmbə amə'mishan, à pakkia wia hiwi, sə à tsəkia wia bu ka. **7** Anggo sə cau mala Bakuli lidəmba kə akiban. Aməkwadì mənana a Urəshalima ka, à lidəmba nə làkkì. Sə apəris pas pabamuria aban kpata Yesu. **8** Itəfanu ka, lùmsə nə ɓwamuru andə rəcandəa mala Bakuli, kə pakki agir-gyambəliban andə agir-ndali məgulke afalə

abwana. 9 Sə abea amə Yahudi mənana à pur nə gbəman-iné.” 7 Səa ma Bakuli bang ama, “Mə anggea-là Sayirin andə Alizandəriya, mənana à nə bəshia abwana mala nzali məno mənana à nda ɓalə amə ndakpapi mənana à tunəki ama nə cia a guro ka. A nzəmi ka, à nə purī bá məno Ndakpapi mala abwana mənana à panzəia ka, à yì nzali ka, à nə yia peri abanam àkə ban mənia mgbicau a rəi. Yia andə abea mənana à pur arə ka.” 8 Pələa Bakuli pe Ibərayim kùrcau mala abu-nzali mala amə Səlisiya andə Asiya ka, à lo kasa batau. Anggo, lang Ibərayim bəlna Ishaku nə makgìr a rəi. 10 Sə Bangjø mala Bakuli pe ka, kasəi wi bate a tongno-nong-tàruia nongjø. Itəfanu sələe mənana bə nacau ka, kəbwa ateà Ishaku bəl Yakupu, sə Yakupu yì bəl aká səm gandə makgìrì dang. 11 Pələa à soakita abea mənana lum-nong-bari ka. 9 Aká səm ngga à abwana aba səmbərəa ama bəà na ama, “Səm oè mwar arə mə'eambia yì Yisəfu, sə à me, bə kya aban kyauwiki Musa, sə kə nacau məbəne amur duk guro a Masar. Sə Bakuli na atè, 10 amsəi Bakuli.” 12 Anggo sə à soa bum amə Yahudi ɓabalə atanni male. Pe wi mūrboarna andə sələe andə abwana-məgule andə amaləm Nggercau a badəm Firona, Murəm Masar, pələa murəm mala Musa. À lo à bwali Itəfanu à um nəi aban Masar tsək Yisəfu bə duk nggwamna mala nzali amə'bashi. 13 Pələa à loasə abea abwana bəà Masar, sə amur bala male kat yì Murəm. 11 Sə na nyir amurí ama, “Mənia yì bwa ka, koya nzala yi kpa abə nzali Masar andə nzali Kan'anə pwari ka nda mur na məbəne amur Ndàməgule kat, mənana yiu nə tanni kərkər ka. Aká səm mala Bakuli andə Nggercau mala Musa. 14 Səm gandə kum girlina dang. 12 Sə lang Yakupu oè bang ama, mənia yì Yesu, Bwa Nazarat ka, yi ok ama məsəsa nda a nzali Masar ka, pələa nə arkı Ndàməgule mala Bakuli, sə nə nggadì túr amuni, yia aká səm. Mənia ka nda titə ká akúncau mənana Musa nyingga səm mia ka!” malea a Masar. 13 Baria ká malea ka, Yisəfu 15 Məsa ɓwəpəndəa mənana kat a ndabashi ka, ləmdə ɓamúrì aban amə'eambi, pələa Firona ueo arə Itəfanu aban sene kyap-kyap. Sə à sən yi súrə aməbala mala Yisəfu. 14 Anzəm məno ɓaməsəi ka, nda kəla mala məturonjar mala ka, Yisəfu pələa tasəban a ban tárrí Yakupu bəà ne wi ama, kə earce yì andə aməbala male mənana ɓwaməpəndəe lumi tongno-nong-bari bwamdə-tongno ka, yia kat bəà yiu a Masar. 15 Pələa Yakupu o a Masar, akàm sə yì andə amuni, yia aká səm, à kya wukio. 16 À pwan aluia à um nəia a Shekem, akanó sə à kya cia a ɓembə mənana Ibərayim kúr a bu amuna mala Hamo nə boalo ka. 17 Lang pwari mənana Bakuli nə lùmsə gir mənana pàcau ace a ban Ibərayim yi gbashinà ka, abwana ma'səm yi lakkìna a Masar kərkər. 18 Pələa bəè Murəm mənana súrə kəgìr amur Yisəfu raka, yi eau a buno-murəm a Masar. 19 Mənia yì murəm ngga təpəri aká səm, pea wia tanni kərkər mənana kwanrəia ka. Kə tsəa amə bəà nyig abangna-muna malea a nza ace mənana bəà kəa au raka. 20 Àkə bá bákú məno ka, nda à bəlna Musa nai ka; muna na ɓoarbwə kərkər a məsə Bakuli. À iuləi zongjo tarú a bala mala tárrí. 21 Lang à kya nyigjəni a nza ka, boarnsari mala Firona twali, yi ləsəi kəla muni. 22 À kanî Musa sələe mala amə Masar kat, pələa dum nə rəcandəa abə

7 Pələa Pəris Məgule dì Itəfanu ama, “Acau mənia à nea a muro ka, ɓafo na le?” 2 Itəfanu eare ama: Wun amə'eambəam anda atarram, wu kwakikir wun a rəàm! Bakuli məboarbwə pusərəi aban ká səm Ibərayim a nzali Mesopotamiya peatu, kaniama bə o a dola a Haran. 3 Sə ne wi ama, “Deki abwana mō andə nzali ma'wun, o a nzali mənana mə nə ləmdəo wi ka.” 4 Anggo sə Ibərayim deki Chaldi, nzali malea, kutio o kya do a Haran. Anzəm lú mala tárrí ka, Bakuli loasəi aban yiu a nzali mənia wu nda kam ado ka. 5 Sə Bakuli ka, pe Ibərayim kə ban abə nzali nì ama lisala na ace ka dang, ko məbəkusəu mwashat. Səa ma yi pàcau ama nənzámò ka, nə pe wi nzali nì bə duk male andə aməkə atè, kat andəa mani ama anggo ka Ibərayim malaká kum muna dang peatu. 6 Mənia ka nda cau mana Bakuli ne wi ka: “Aməkeo nə nggá do kəla abəri a bə nzali mənana malea na raka. Amə nzali məno nə cia à nə duk aguro, à nə pea wia tanni arə apələa

nacau andə túró. 23 Lang apələa mala Musa mənana nea amə Isərayila ama, “Bakuli nè loasə lumsəna lumi-ine ka, denyicau yipì wi a fabumi ɓe məñangnəa male kəla mim àkè balà abwana ama bò kyane, bò kya sən abwana male, yia amə ma'wun.” 38 Yì Musa ka, nda atà amə Isərayila a Isərayila. 24 Kya sən bò bwa-Masar aban pakkì ban ramba a njenza; ndakam akanó atà aká səm ɓe bwa-Isərayila gır mənana boar raka, bò. Nda atārəia andə məturonjar mala Bakuli mənana sə lo kya cama ta bwa-Isərayila, ak munəo, nacau nai a Nkono Saina, sə ak acau məpà pələa wal-lú bwa-Masar. 25 Musa twali ama yiləmuì, ace yinəia aban səm. 39 Sə aká səm abwana male, yì amə Isərayila, à nè sələ ama ngga, à ɓinə okì Musa; à ginəkì, sə aba denyicau Bakuli nda aban paktúró noi bò amsəia, sə ko à malea ka, à earce ama à nè nyare a Masar. 40 À súrè mani dàng. 26 Ban fana ka yi kuməna amə ne Haruna ama, “Pakka səm ankúl mənana à Isərayila bari aban munəo, pələa kutia gakkia. nè dupa səm kəla abakuli, bəà akà səm dəmba Nea wia ama, “Wu nda ka amə eamrəarəu amə aban gya. Acemənana mənia yì Musa pusə səm Isərayila wun kəm, sə palang sə wu ka munəo a nzali Masar ka, səm súrè gir mənana kumi a rəarə wun?” 27 Sə bwa mənana kə pè bì ka dàng.” 41 A bákú məno ka à bak bənzál kəla tanni ka, jambərə Musa, ne wi ama, “Yana cio muna jamnda. À yinə agirkusəu, à dárá nkilia bwaməgule andə mə'bashi amur səm? 28 A kə a baní, sə à pak banboarnado nə mənia yì gır earce wal-luem kəla mənana a wal-lú ɓe bwa- à pè nə buia ka. 42 Sə Bakuli ka pələia wia Masar yilung ngga le?” 29 Lang Musa nè ok nzəmi, nyia bəà kutia peri a ban anlero mənana ana ka, kara bangja o a nzali Midiyən, kya a kùli ka, kəla mənana à giləì aña Maləmce duk bəri-bwa kàm. A baní sə kya bəl amuna- mala amə'bangnəa mala Bakuli ama: “Wun amə burana bari. 30 Anzəm apələa lumi-ine ka, Isərayila! Mə nda wu yinəàm nə agir'nkila andə məturonjar mala Bakuli pusərəi a ban Musa apagir abalà apələa lumi-ine a njenza ka dàng, aña lasəbəsa mənana kə earke aña nkwicki ka, 43 Ndàkalú mala bənzál Molek, andə nlero mala a njenza a ban Nkono Saina. 31 Lang Musa nè bənzál ma'wun yì Rifan, à nda wu twalo wu kə sən mənia yì gır ka, ndali kərkér nə gir mənana gingnəia atà wun ngga. Mənia ka à nda ka sən ngga. Twal kusəi aban ká, nè nggá pelaki ankúl mənana wu pakkì ɓamur rə wun ace peri pepè, kara ok gi Mətalabangjo ama: 32 “Mə a bania ka. Ace mani ka, mə nə tsəa à nè pwan nda Bakuli mala akeô, Bakuli mala Ibərayim, wun, à nè umnə wun arə anzali kuko, a dəmba andə Ishaku, sə Yakupu.” Rə Musa twal bəla nə nə Babilə.” 44 Aña gya mala aká səm a njenza ka, bangciu, gandə loasə məsəi nə sənban dàng. 33 à ndanə Taragula mala Bakuli mənana ləmdə Pələa Mətalabangjo ne wi ama, “Swár ankura do male ateà ka. Mənia yì Taragula ka à pè kəla mənana a kusəo ka, acemənana ban mana a mənana Bakuli kani Musa ama bò pè ka. 45 Nə cam kam ngga, nzali məfele na. 34 Bafo na, nzámò ka, aká səm yì ak mənia yì Taragula ka a ən sənəna tanni mala abwana mem a Masar. bu atārrià. À yinəi a buia a nza mənana Jesəwa Ən ongrəna bua malea, sə ən suləo mə nə yia yiu nəia a ban mənia ka. À ak nzali mənia ka panzaia. Ado ka, Mə nə túró, nyare, kya Masar.” a bu abea akún mənana à ndakam ciñyal sə 35 Mənia ka nda kə Musa mənana à ɓinəki, à ne Bakuli pəria, aban ká munəo mala aká səm a wi ama, “Yana cio bwaməgule andə mə'bashi rəia ka. Taragula ka ueo kano a bania bà nza amur səm?” Nda kə bwe mənana Bakuli tasəi, mala murəm Dauda. 46 Dauda ka kum earmúrú bò duk bwaməgule amúrià andə mə'amsəia, nə mala Bakuli, pələa zəmbi Bakuli ama, nə bakkı bu məturonjar mala Bakuli mənana pusərəi a wi balà abalə abwana male amə Isərayila. 47 Səa baní aña lasəbəsa mənana kə earke aña nkwicki ma Solomon nda yi bakkì Bakuli balae ka. 48 ka. 36 Yi amsəia à purí bá nzali Masar nə pakki Kat andə amani ka, Bakuli mana Gulo Karban agir-gyambəliban andə agir-ndələki aña nzali kat ka, kə do a balà mənana bwapəndəa nə bək Masar, andə Nggeomùr Nzuno, sə abalə apələa ka dàng. Kəla mənana məbəngnəa mala Bakuli lumi-ine a njenza. 37 Mənia ka nda kə Musa bang ama, 49 “Mətalabangjo na ama, ‘Kuli ka

nda buno-murəm mem, sə ɓanza ka ban tsək um nəia a ndàkurban. **4** Aməkwadì mənana akusəam na. Sə ya ulang bala na dəm wun nà à meski ka, à camarə hamnə Cau Amsəban ɓakkam? Ko ana raka, aya ban nani sə wun nà a koya ban mənana à wari kam ngga. **5** Filip ɓakkam bala mənana nà kārəam ngga? **50** Nə ka wari a be nggea-là aba nzali Samariya, kya buam sə ən pak kùli andə nzali re?” **51** Wun camarə hamnə cau mala Kərəsti, Mə'amsəban amə murcandəa, andə amə dwanyi súrè Bakuli aban abwana. **6** Bwabunda kwaki kiria aban aba denyicau ma'wun! Kir wun dəmbəri aban ok cau mənana Filip kə na ka nə ɓabumia kat, ok cau mala Bakuli fat! Wu nda kəla aká wun lang à sən agir-ndaləki mənana kə pea ka. **7** gbal, wu camarə mgbiki Bangjo Məfele kiru! **52** Abangjo məbəne kə purkì rə abwana pas, nə Kə bē məbangnəa mala Bakuli nakam mənana zwalo bàng-bàng. Sə abwana mənana fè barea aká wun pè wi tanni raka le? Amə'bangnəa wú, andə agbakore ka, à twalia wia ban akwánó mala Bakuli mana a pwarian à bangce yiú mala malea. **8** Ace mani ka, banboarnado sulə kərkár Məbealboarna ka, aká wun wal-luia. Sə ado ka a məno yì nggea-là ka. **9** A məno yì nggea-là wu kúrkúró nəi, nyare wu wali wú, **53** yì wun ka, bəbwa nda kam lùlləi ama Shiman, yì ka, mənana wu ak Nggurcau mala Bakuli mənana à mədikalú na. Kə pe abwana mənana a Samariya pa wun ná bu aməturonjar, sə wu kpate raka. ka ndali. Kə twali ɓamúrì ama yì ka, nggea ɓwa **54** Lang aməkùrcau nà ok ana ka, kara ce nì məcandəa na. **10** Bwapəndəa kat, muna andə lul bumia kərkár, à nəm munabuia arəi nə ɓwaməgule kə kwakikiru arəi. À kə bang ama, bumlulla. **55** Sə Itəfanu ka, lùmsə nə Bangjo “Yì ka, ndanə rəcandəa mala Bakuli mənana Məfele, pələa loasə məsəi a kùli, sən tǎlaban à tunəki ama ‘Rəcandəa Məgule’ ka.” **11** Yia mala boarbwa mala Bakuli, sə sən Yesu aban ka à nyesə denyicau malea a baní acemənana came a bu məlì mala Bakuli. **56** Pələa na ama, baní sauwuna, nda aban pea wia ndali na kutan “Wu səni! Ndo ən sən kùli à mənni, sə Muna male. **12** Sə lang a bwana yi ak cau amsəban mala Bwa ndo cam nə came a bu məlì mala mənana Filip kə hamnəi amur Domurəm mala Bakuli ka!” **57** À nà ok ana ka, kara à girki akiria Bakuli andə lullə Yesu Kərəsti ka, à kya pakkia nə abuia, sə nə zwalo a kunia bàng-bàng, à wia batisəma, aburana andə amaməna. **13** Sə ndashi aban ká arəi. **58** À bwali à nungi, à pusəi Shiman nə nggearəi gbal ka, pəbamuri, pələa à anzəm nggea-là, sə à titə fukki nə atali. Anggo pakkia wi batisəma. Pələa yì ka, akrəi atà Filip, ka, abwana mənana à tsəki wi cau arəi ka, à à kə gya andəi a koya ban mənana wari kam nongsə anggea-daura malea a ban be məlagga ngga. Kə ndali kərkár lang sən agir-ndaləki andə lùlləi ama Sawul. **59** Lang à ndarə fukki ka, agir-gyambəliban məgulke mənana Filip kə pea Itəfanu loasə gi pak hiwi ama, “Mətalabangjo ka. **14** Lang amə'mishan mənana a Urəshalima, Yesu, ak yiləmem!” **60** Pələa bun amur ankünəi ongjəna ama amə Samariya angjəna cau mala loasə gi nə rəcandəa ama, “Mətalabangjo, kəa Bakuli ka, à tasə Bitərus andə Yohana abania. bwalia nə mənia yì caubikea ka amúrià dàng.” **15** À yì bwalna ka, pələa à pakkia abwana mənia Lang bangjəna anggo ka, kara kúni kùmsəo.

8 Sawul ka ban boari wi arə wal-lú Itəfanu.

Àkè pwari məno ka pàtanni lo arə ikəlisiya mana a Urəshalima ka. Aməkwadì kat à mesəki arə aban dàngdàng aba nzali Yahudi andə Samariya, kə amə'mishan na nəmürəia à ueo aba Urəshalima ka. **2** Abea amə'banggi Bakuli na à yì tsékban Itəfanu ka. À bua ace kərkár. **3** Pələa Sawul lo wuni adyan aban pe ikəlisiya tanni ace mənana nà kidiki ka. Kə kutikio arə aßala, kə bwalki aburana andə amaməna, kə

Bangjo Mafele.” 20 Sə Bitərus banggi wi ama, bedəran man dì Filip ama, “Banggam, yana “We wuna boalo mo ka, wu kya bəsa, acemənana ɓwe məbangnəa mala Bakuli nakiyi cau amurí, a kə səni kəla boro mala Bakuli ka, à nà kúrí ɓamur rə̄ na le, ko ɓiebwa dang?” 35 Filip tite ná nə boalo! 21 Kə gır oasəo abə mənia yì túró ka kə mənia yì ban abə Maləmce ka, pələa banggi dang, acemənana babumo pa pepe a badəm wi Cau Amsəban mala Yesu. 36 À nda ban ká Bakuli dang. 22 Ado ka, pwanzali, pələ nzámó a njargula ka, à yì bwal bə̄ ban mənana nə arə mənia yì bealbicea ka, sə wu pak hiwi aban mur ka. Pələa bedəran na ama, “Səni! Mur nia Mətalabangjo. Ear ka yì ka, nà twalo ban mənia ka! Mana nà tsəa sə à pà nà pakkam batisəma yì denyicau mala bumo ka. 23 Acemənana ən dang?” 37 [Filip ne wi ama, “Bè a pəbamuro səni ka a lumsə nə mwərarəu məbice kərkár, sə nə babumo mwashat ka, à nə gandə pakko.” caubicea marəkino.” 24 Pələa Shiman ear ama, Pələa bedəran eari wi ama, “Ən earna nəma “Ida, zəmbi Mətalabangjo acem, ace mənana bə̄ Yesu Kərəsti ka Muna mala Bakuli na.”] 38 Pələa bə̄ kəgir mwashat abalə acau mənana a na ka, bə̄ bedəran ne məkwak waru ama bə̄ tamsə waru. kəa kumam dang!” 25 Anzəm mana Bitərus andə Filip andə bedəran suləo à kutio a mür, sə Filip Yohana bangnjəna cau mənana à súrəì amur pakki wi batisəma. 39 Lang à eapini mür ka, Yesu, sə à haməna nə cau mala Mətalabangjo kara Bangjo mala Mətalabangjo twal Filip um ka, à nyare a Urəshalima. Amur njar aban o nəi. Bedəran nyare səni dəm dang. Səa ma bwal ka, à camarə hamnə Cau Amsəban arə amuna- njargula male aban o nə bumpwasəa. 40 Sə Filip, là mala amə Samariya pas. 26 Bè məturonjar nənzəmò ka, kya kum ɓamúri a bə̄ la mana à mala Mətalabangjo ne Filip ama, “Lo, tsək tunəki ama Azotus ka. Hamnə Cau Amsəban muro nə njar-kummur, kyane a njargula mənana kam, pələa gya arə alá kat mala ban məno ka sulə a Urəshalima aban ká Gaza ka.” (Mənia aban hamnə ce, yi pur a Kaisariya.

yì njargula ka kár nə bá pədənbən a njenza.)

27 Nda Filip lo, bwal njargula aban ká. Kya je andə ɓiebwa Itiyopiya, bedəran na. Yì ka, nggea ɓwaməgule na, mənana bwalkiyi ban tsək boalo mala Kandis, mā-murəm mala amə Itiyopiya ka. Mənia yì ɓwa ka, wari a peri aban Bakuli a Urəshalima. 28 Sə nda rə nyare aban o a là ka, do abə waru-pər male, sə kə balgir abə maləmce mala Ishaya məbangnəa mala Bakuli. 29 Pələa Bangjo mala Bakuli ne Filip ama, “Kyane, bwalta məno yì waru ka.” 30 Filip pələa bangja wario, kya ok məno yì ɓwa ka nda aban balgir abə maləmce mala Ishaya məbangnəa mala Bakuli. Sə Filip dì ama, “A bwalta gır mənana a balkiyi ka le?” 31 Pələa eari Filip ama, “Lang sə mə nə bwalte, yì mənana kəbwa bəlam bələi raka?” Pələa tunə Filip ne wi ama bə̄ eauwe bə̄ do atè a waru. 32 Ban mənana Bedəran balkiyi abə Maləmce ka ndya ka: “À nunni kəla nzur aban ká pwan meali. Kəla munanzur a bu amə'mwa nyang nzur, loasə kúni dang. 33 À nyesə ce bə̄, à gırı nə məsəcəu. Yana nə gandə bang cau amur aməkè? Acemənana yiləmi a banza ka, à kasəi mgbeatuk.” 34 Pələa

9 Abə məno anggo ka, Sawul nda arə lidəmba nə nabura arə aməkpata Mətalabangjo, kə ecarce ama nə wal-luia. Wario a ban Pəris Məgule, 2 kya zəmbi wi bə̄ pə̄ wi acauterəa aban ká a ban abwana-məgule mala andakpapi mala amə Yahudi, mana a nggea-là Damaska ka. Pa anggo ace mənana bə̄ eari wi, bə̄ wario sə kum koya ɓwa, mənana kə kwadı Njar mala Mətalabangjo, ko aburana ko amaməna nda ka, nə bwalkia, nə tákia abuia nə um nəia a Urəshalima. 3 Lang Sawul malanə bwal Damaska ka, kara nggea tálaban pur nə kuli yi ta, kərì abaləu. 4 Sawul puro kpa a nzali, pələa ok giu ne wi ama, “Sawul, Sawul, ace mana sə a kə pam tanni?” 5 Sə Sawul díban ama, “A nda yana le, ɓwaməgule?” Giu eari wi ama, “Mə nda Yesu mənana a pākiyi wi tanni ka. 6 Sə ado ka lo, kutio a nggea-là, à nə nggá banggo gır mənana awu nə pak ka.” 7 Abi aməgya mala Sawul ka, à go gəs, nacau pà kám dang. À ok gi ɓwa nacau, sə à sən kəbwa dang. 8 Sawul loapi nzali, lang mən məsəi ka, ko kə sən ban dang. Pələa à bwali wi gara à kútí nəi a Damaska. 9 Nongjo tarù sənban dang, lili dang, sə nu kəgir gbal

dang. 10 Bè mèkwadi ndakam a Damaska lùllèì a røia ama à nè wal-lú Sawul. 24 À camarø ama Hananiya. Møtalabangjo tunøi a lørøo yál kún nggea-là dù andø pwari, ace mènana ama, "Hananiya!" Pøløa eare ama, "Mø ndya à nè wal-luì ka. Pøløa cê kpa a kir Sawul. 25 ka, Møtalabangjo." 11 Pøløa Møtalabangjo ne Nø du, alaggana male twali aba ndakade, à wi ama, "Kyane a nrebala mènana à tunøki sùlèì nø nza, a fongøran arø sheran mana kàrì ama Pørapøra ka, dice ñe bwa Tarsus ndakam a nggea-là ka. 26 Lang Sawul yina a Urøshalima bala mala Yahuda, lùllèì ama Sawul. Ndaban ka, bariki ama nè kutio abalø amèkwadi. Sø pak hiwi. 12 Ñø lèmdøni wi, aba sønsøna bøøwa yia ka à banggi wi, acemønana à ear ama yì lùllèì ama Hananiya yiu, yi tsøk abui amurí ace ka, mèkwadi m'ø'møsøcau nì na dang. 27 Pøløa mènana bøø sønban døm ngga." 13 Sø Hananiya Barnabas wari nøi a ban amø'mishan, kya bøøla eare ama, "Møtalabangjo, ñø ongjøna cau wia søna mènana Sawul søn Møtalabangjo Yesu mala mènia yì bwa ka a kún abwana pas, andø amur njargula, andø cau mènana Møtalabangjo gø'r'mur'mwana mènana lèmdøia abwana mó banggi Sawul ka. Døm ngga banggia wia ce mana a Urøshalima ka. 14 Søni ado, yiu male hamnø Cau Amsøban mènana Sawul hamnø mana akani ka, agbani pøris nø pø wi røcandøa a Damaska nø røcandøa aba lullø Yesu ka. 28 bøø yi bwalki abwana kat mana à kò peri a bano Sawul adyan ngga do atà amø'mishan, makrøi ka." 15 Møtalabangjo ne Hananiya ama, "Kyane, abaløia a Urøshalima, kø hamnø Cau Amsøban mènia yì bwa ka, ñø tarrø girtúró mem na, nø møsøkang-kangøja aba lullø Møtalabangjo. bøø kyan nø lulløam a ban abwana arø anzali, 29 Sø døm ngga kø nacau nø amø Yahudi mènana andø amurøma, sø ban amø Isørayila. 16 Mø à kø na kun Gørik ka, à camarø makgør andaia nø lèmdøi wi agir mènana nø tanni a røia kat kørkér. Søø ma à kutia alte ama à nè wal-luì. ace lulløam ngga." 17 Pøløa Hananiya lo kya 30 Lang ce nø kpa kir amø'eamrøarøu ka, kara kutio a bala mènana Sawul ndakam ngga. Tsøk à bang nø Sawul à um nøi a Kaisariya, à kya buù amur Sawul, sø na ama, "Mø'eamrøarøu tasø te aban ká Tarsus, a la malea. 31 Anggo sø Sawul, Møtalabangjo Yesu mana pusørøi a bano ikølsøya aba nzali Yahudi kat, andø Galili andø amur njargula mènana a yiu nøi ka, túrøm ace Samariya ka, dum nø røpwala. Nø pø gbasha mènana wu kum sønban døm, sø wu lumsø nø mala Bangjo Møfele, amèkwadi kum røcandøa, Bangjo Møfele." 18 Kara anggo ka, bøø køgør sø à kø lakkø, à do nø banggi Møtalabangjo. 32 køla anggwato nji puro abalø amøsø Sawul à Aba gya mala Bitørus arø alá døngdøng aban kpa, kara kø sønban døm. Pøløa lo, à pakki wi søn ta amèkwadi ka, wari a ban abwana mala batísøma. 19 Anzøm man ngga, ak girlina li, nda Bakuli mènana nø do a Lida ka. 33 Akanø ka kya sø kumøna røcandøa ka. Sawul pakki anonggio kum bøøwa lùlløì ama Eniyas, gbakøre na kø bøti atà amèkwadi a Damaska. 20 Anggo kara døura røi dang. Twalna apøløa tongno-nongtøta hamnø cau amur Yesu arø andakpapi ama, tårú nda aban nongjo a kala. 34 Bitørus ne wi "Bafo, Yesu ka muna mala 'Bakuli na!'" 21 ama, "Eniyas, Yesu Kørøsti twaløno ban kwánø Abwana mènana kat à kwaki kiria arøi ka à mó. Lo, kár kál-nongjo mó." Anggo kara Eniyas ndali, gandøa à døban ama, "Mønia yì bwa lo. 35 Abwana mènana kat a Lida andø mènana ka, nda mana mbak kø lèmdøi amøkpata Yesu a Sharon ngga, à søn Eniyas pøløa à paøamuria gir'mur'mwana a Urøshalima ka? Sø nggearø a ban Møtalabangjo Yesu. 36 Aba nggea-là Jopa yiu male akani ka, pø ace mènana nø yia bwalkia ka, bøø bwama ndakam, mèkwadi na, lùlløì ama nø um nøia a ban agbani pøris a Urøshalima ka Tabita. (Lùlløì nø kun Gørik ka nda Dokas, bøøløi re?" 22 Hama mala Sawul ka dum nø røcandøa, nda: mbamba). Yì ka, aulø nø pakki abwana yàle amø Yahudi mènana a Damaska ka, à gandø gø'r møboarne døng, kø bwali amø'tør kám. 37 makgør møsøcau mènana lèmdøia wia ama Yesu Abalø amøno yì anonggio ka, røi pakki wi pak ka nda Kørøsti Mø'amsøban ngga dang. 23 lú. Lang à sussøna lú ka, pøløa à nongsøi aba Anzøm anonggio pas ka, amø Yahudi kùrkún ndà-kulí. 38 Lida ka nda a ban Jopa tø. Lang

amakwadi ok ama Biterus yiu, nda a Lida ka, eauna a kurəm murbe nè pak hiwi. **10** Nzala yi pələa à tasa abwana bari, bəà kya zəmbi wi ama wali, kə earce nè li girlina, sə lang à nda arə bə bangja a bania a kaurəa. **39** Pələa Biterus pak girlina ka, kara Bakuli mən məsəi. **11** Sən lo o ateà. À yiu à yì bwaləna ka, à kútí nəi aña kùli mən bwāng, sə sən bə kəgir kəla nggea ndà-kulí. Amā-lú kat à kàrì aßaləu à kə búa, sə à lagir mətangje à sùlənì aban yiu a nzali nə kə ləmdəki wi adaura andə acili agir-nggūrəu anggúr arə akuni ine. **12** Aña mənia yì nggea mənana Dokas pákia wia mana malaká wu raka. lagir ka, koya mbalang girkusəu ka, ndakam; **40** Biterus pusəia a nza kat, pələa kū`ndəo amur amana à kə gya amur kusəia ine ka, andə amana ankünəi sə pak hiwi. Pələa pələ rəì a ban lú, sə à kə nun bumia a nzali ka, andə anyal mana a bang ama, “Tabita, lo!” Sə Tabita mən aməsəi, bumkuli ka. **13** Pələa ok giu aban ne wi ama, sə lang sən Biterus ka, par buì lo dum nə do. “Biterus, lo, walo, sə wu she!” **14** Pələa Biterus **41** Biterus bwali a garabui, loasəi tamsəi amur bang ama, “Awo, Mətalabangjo! Ên malaká li akusəi. Pələa tuna aməkwadi andə amā-lú, sə kəgir mənana Nggurcau nyəsəi məpəndəke na pea wia Tabita nə yiləmu. **42** Mənia yì gır ka ceì ko gır'beamı na ka dāng.” **15** Giu nyar baria aki bá Jopa kat, sə bwapəndə pas pa bamuria a ama, “Gır mənana Bakuli giləkini boarnansari ban Mətalabangjo. **43** Biterus pakki anonggio a ka, ce a tunəi ama gır'beamı dāng.” **16** Mənia Jopa pas, a bala mala bə mətúró bangsəki anggū yì gır ka pa anggo kusə tarú, kara à nyəsə mana à kə tunəi ama Shiman ngga.

10 A Kaisariya ka bəswa ndakam lülləi ama Karnilus. Yì ka, bwanagule soje na, amur asoje mala amə Roma mana à tunəkia ama, “Asoje Italiya” a binalea ka. **2** Yì andə bala male kat à kə peri a ban Bakuli, à kə gusələi, sə mə'banggi Bakuli na. Kə pe amə'tər boro kərkér, sə usələkiyi pak hiwi dāng. **3** Bè kə pwari nakam, a bu-pwari tarú mana pwari pələna ka, səni kəla lörəo, sə lörəo na dāng. Sən məturonjar mala Bakuli aban yiu a baní, yi ne wi ama, “Karnilus!” **4** Yì ka, pələ məsəi a ban məturonjar nə rəbəla, sə dīban ama, “Mana gir ni na, ‘Bwanagule?’” Məturonjar ne wi ama, “Ahiwi mò andə aboro mō mənana a kə pē amə'tər ka, Bakuli angjənia. **5** Ado ka, túr abwana a Jopa, bəà kya tunəo bəswa ndakam lülləi ama Shiman, mənana à tunəkia ama Biterus ka. **6** Yì ka, suləo a bala mala Shiman mabangsənggu, bala male nda a kún nggeomùr.” **7** Lang məturonjar mənana ne Karnilus cau umma ka, Karnilus tunə atà amətúró bala male bari, sə bə soje mwashat məgusələ Bakuli, aßalə aməgya atè. **8** Anzəm mana bələnia wia bacau mənana kat məturonjar banggi wi ka, sə tasəia a Jopa. **9** Ban fana ka, abwana mana Karnilus tasəia ka, à nda njar aban ká. À gbashinà ban lè ka, pwari malanè yiu a bong mürú. Biterus gbal ka

nggea lagir məno a kùli. **17** Lang Biterus nda aban ndali amur mana nda bá mənia yì gır mənana Bakuli mən məsəi səni ka, abwana mana Karnilus tasəia ka, à yina à dīna ce bala mala Shiman, à yì caməna a kufbala. **18** À pak kou, sə à dīban ko Shiman mənana à tunəkia ama Biterus ka, a balae sə suləo. **19** Sə lang Biterus nda più aban pak dənyicau amur mənia yì gır Bakuli mən məsəi səni ka, Bangjo mala Bakuli ne wi ama, “Shiman, abwana tarú à nda kə sən banio ka. **20** Lo, suləo, wu kyan wunəia, ce a bükibumo dāng, acemənana mē nə tasəia.” **21** Pələa Biterus suləo kya kumia, sə nea wia ama, “Mə nda bwa mənana wu səngiyi banì ka. Mana yiu nə wun dē?” **22** À eare ama, “Bwanagule soje, yì Karnilus nə túr səm. Bwa məbafoe na, kə banggi Bakuli. Abwana abəa nzali mala amə Yahudi kat kə na məboarne amurí. Məturonjar mala Bakuli ne wi ama bə no wu yiu a bala male, ace mənana bə kya ok cau mənana a nə bang ngga.” **23** Biterus pələa warinəia a bala, à pak abəri male. Ban fana ka, lo andəia. Abea məkwadi mana a Jopa ka, à lo ateà. **24** Bè ban fana ka, à kya bwal Kaisariya. Karnilus ka nda aban kullimuria, angjəna dəmba tunəna abəla andə agyajam-ndà male, à yina à yì rəməna. **25** Lang Biterus nə kutio a bala ani ka, Karnilus kara lo kya kpa kū`ndəo a badəmbi, aban pe wi gulo. **26** Pələa Biterus loasəi, ne wi ama,

"Lo, mim gbal ka mè nda bwamèpèndæ." 27 loasèi a tàruià nongño, sè nynggi dèmbu bë Bitèrus nda amur ne wi cau, sè kutio a bala pusèrèi bëà sèni. 41 Pusèrèi aban bwapèndæa kum bwapèndæa ramna kèrkár. 28 Pèlèa nea kat dàng, kë sèm mana Bakuli ak dèmba tarki wia ama, "Wun ngga wu sèlèna ama, nggurcau sèm ama bë sèm duk amè'nakún male, yì sèm ma'sèm eare ama bwa Yahudi bë kutio a bala mana a nzèm loapi bëmbe male, sèm lili sènèia, mala abwana mana amè Yahudi na raka, ko sèm nu sènèia ka, sèm nda. 42 Pèlèa tsék sèm bë bë kégir dapia dàng. Sè Bakuli ka lèmdèàm sèm hamnè Cau Amsèban aban abwana sè bë ama, mè ngga tunè këbwa ama bwa mèbane sèm lèmdèia wia ama yì ka, nda bwa mènana ko mèbeami ka dàng. 29 Nda gîr mènana tséa, Bakuli twali bë do mè'gashi mala abwana mana sè lang à túrban atàm ngga, èn yiu, èn bina nè yilèmu andè amana à wuna ka. 43 Yì nda dàng. Ado ka wu banggàm, mana nda bá túrban mana amè'bangnèa mala Bakuli kat ka, à nakún atàm?" 30 Karnilus eare ama: Nongño tárú ace ama, koyana kat sè pafamuri a baní ka, nè mènò kútí ka, pwari nda anggo këla mènìa kum twalban caubikea abà lùllè. 44 Kún Bitèrus ka, a bu-pwari tárú mala pwarikpèra, mè nda malaká pwal dàng, kara Bangjo Mèfele sulèo ban pak hiwi a bala mem, kara bëbwa mana amur abwana mènana kat à kë ok cau mana oasè agir-nggürèu mèlinzame ka, puro yi came nakiyì ka. 45 Amè Yahudi mènana amèkwadi a bëdèmbam. 31 Na ama, "Karnilus, Bakuli na, mana à yiu andè Bitèrus nè Jopa ka, à ndali ongjèna hiwi mo sè sènèna aboro mènana a nè sulèo mala Bangjo Mèfele amur abwana kë pe amè'tèr ka. 32 Túrban a Jopa atà Shiman mana amè Yahudi na raka. 46 Sè à oea aban mana à tunèki ama Bitèrus ka. Nda a bala mala naki acau nè abia kún sè à kë bëwangsekì Bakuli. Shiman mèbangsè-nggu, a kún nggeamùr." 33 Bitèrus pèlèa na ama, 47 "Abwana mènìa ka à Nda sè èn gbara èn túrban a to ka, sè ndya kumèna Bangjo Mèfele këla mana sèm kum gbal a pê pepè à yiu ka. Ado ka sèm ndya kat ngga, këbwa ndakam nè ginèe ama bëà këa sèm ngga kündèô a bëdèm Bakuli, sèm nè ak pakkia wia batísèma abà lullè Yesu raka le?" cau mana Mètalabangjo no ama wu na sèm 48 Pèlèa tséa ama bëà pakkia wia batísèma abà ngga. 34 Pèlèa Bitèrus tità nacau ama: Ado ka lullè Yesu Kèrèsti. Sè Karnilus zëmbi wi ama bë èn sèlèna ama bëfo na Bakuli ka earce këbwa pakkia abea anongño a bani.

kútí bë dàng. 35 A koya kun ngga, kë ak abwana mènana à kë peri a bani, sè à kë pak gir mana kë pwasa bumi ka. 36 Wu sùrónà cau mènana Bakuli tasènaban nèi aban amè Isèrayila, kë nea wia Bësa Cau Amsèban andè dorèpwala nèban Yesu Kèrèsti, yi mènana nda Mètalabangjo amur agirbunda kat ka. 37 Wu sèlèna ce gîr mana kumban a nzali Yahudi, tite a nzali Galili a nzèm mana Yohana tinata hamnè cau male mala batísèma ka. 38 Wu sèlèna dèm ama Bakuli tsék buì amur Yesu Bwa Nazarat nè Bangjo Mèfele, andè rëcandæa. Kë gya aban pakkia agir mèboarne, sè kë twalban rëkwana mala abwana mènana à nda abata rëcandæa mala Shetan ngga, acemènana Bakuli nda atè. 39 Sè sèm, amè'mishan ngga, sèm nda ka amè'nakún mala agir mana sèm sèn Yesu pea kat a nzali mala amè Yahudi andè bá Urëshalima ka. À wal-luì nè gbaliban amur nggun-gangndæi. 40 Sè Bakuli

11 Amè'mishan andè abea amèkwadi mana a nzali Yahudi ka à ok ama abwana mana amè Yahudi na raka à ongjèna cau mala Bakuli gbal. 2 Lang Bitèrus wari a Urëshalima ka, amè Yahudi mana a pafamuria a ban Yesu ka à loarèi nè cau ama, 3 "Palang sè a wari a bala mala abwana mènana amè Yahudi na raka, nyare a li girlina wunøia!" 4 Pèlèa Bitèrus bëlia wia bá gîr mènana kat pak ka, twal a tite, ama: 5 Mè nda abà nggea-là Jopa, lang mè nda ban hiwi ka, kara Bakuli mèn mèsoam, èn sèn sèna. Èn sèn bë kégir aban sulèo a nzali këla nggubyau magule mana à mènni, à kë sulèi nè kuli nè abui mana ine ka, pèlèa yiu yi came a banam. 6 Èn sèn bâlèi pepè, kara èn sèn ambalang agirkusèubala, andè anyam babondo, agir-nzali, andè anyal babondo. 7 Pèlèa èn ok giu banggàm ama, "Bitèrus lo, walo she!" 8 Sè èn na nèma, "Pà nè pa anggo dàng, Mètalabangjo! Acemènana

kè girlina mèbeami ko mana Nggurcau nyésai anzali pas à earnə Cau Amsəban à pañamuria a mèpəndèke na ka malaká kutia kunam dàng.” 9 ban Mètalabangjo. 22 Cau mala mènia yì gír ka Pèləa giu nî nyare nacau dəm nə kuli ama, “Kèa yi bwal ban amèkwadi a Urəshalima, pèləa à nyesa gir mènana Bakuli langjéni boarnansari tasa Barnabas a Antiyok. 23 Lang yiu yi bwaləna ka ama mèpəndèke na dang.” 10 Mènia pa Antiyok sə sənəna tsakbu mala Bakuli amur anggo kusə tárú, sə a masələate ka à yì nyésə abwana ka, bumi pwasəo, camara kwarkiria bəà gir nì a kùli. 11 Abə məno anggo ka, abwana cam kàngkàng abə pañamuru malea sə bəà do tárú mènana à pur a Kaisariya, à túriá a banam nə məsəcəu a ban Mètalabangjo. 24 Barnabas ka ngga, à yì tusəna a bala mana mə nda kam bwa mèboarne na, lùmsə nə Bangjo Mèfele andə nə do ka. 12 Pèləa Bangjo banggàm ama mə pañamuru. Abwana pas à ak Mètalabangjo. 25 ngga bukkibumam dàng, bəà səm o sənəia. Pèləa Pèləa Barnabas wari a Tarsus a sənban Sawul. amèkwadi mènia tongno-nong-mwashat a Jopa 26 Lang kuməni ka, twali wari noi a Antiyok. Yia ka à lo atàm aban ká Kaisariya, səm kat səm kəm à pak pèləa mwashat a ban amèkwadi aban wari a bala mala Karnilus. 13 Pèləa banggà kani abwana pas cau mala Bakuli. Àkè Antiyok səm cau mala maturonjar mala Bakuli mènana sə à titə tunə amèkwadi ama a Kərəsta. 27 Àkè səni aban came a bala male, sə banggi wi ama, bala anongge məno ka abea amə'bangnəa mala “Tasa bwa a Jopa a ban bwa mana lülləi ama Bakuli pur a Urəshalima sə à wari a Antiyok. Shiman Bitərus ka. 14 Yì nda bwa mènana nə 28 Mwashat abaləia, à tunəki ama Agabus, lo banggo cau mana nə amsəo wunə aməbala came abə rəcandəa mala Bangjo mala Bakuli mò kat ka.” 15 Lang ən tinata nacau ka, kara bang ama, nzala məgule nda nə yia kpa a bu Bangjo Mèfele suləo amúrià, kəla mènana suləo banza məno ka kat. (Anggo sə gír nî yì lumsəo, amur səm a dəmbe ka. 16 Pèləa balaam kasə arə nzala kpa a bákú mana Kəlaudiyyus nda murəm cau mana Mètalabangjo bang ama, “Yohana məgule ka). 29 Pèləa amèkwadi nea rəia ama, pàk batisəma nə mur, sə ma'wun ngga à nə koyan abaləia ka bəà pà boro mana nə gandəi ka, pàkka wun batisəma nə Bangjo Mèfele.” 17 bəà tasəi ace pà gbasha a ban amə'eamrəarəu Sə acemənana Bakuli pea abwana mana amə mana a nzali Yahudi ka. 30 Anggo sə à pa, à tasə Yahudi na raka, boro mə'mwashati andə mana boale a ban abwana-məgule mala amèkwadi nə pà səm, səm mènana səm pànà fəamur rə səm bu Barnabas andə Sawul.

aban Mètalabangjo Yesu Kərəsti ka, mə nda yana sə mə nə ginə pě mala Bakuli! 18 Lang à nə o ana ka, à pànə kún nacau dəm dàng, kara à titə bwangsəki Bakuli. À na ama, “Səm sənəni ado, Bakuli panì abwana mènana amə Yahudi na raka gbal njargula mala pwanzali a mala pələ nzəmia arə acaubikea malea, bəà kum yiləmu!” 19 Abea amèkwadi mènana pàtənni mesəkia a nzəm lú mala Itəfanu ka, à gāli à kya bwal bareban Fonishiya, andə Luran Sayipərus, andə nggea-là Antiyok abə bu-nzali Suriya. À kə hamnə Cau Amsəban, sə kə amə Yahudi nda nəmürəia à hambia wia ka. 20 Səa ma abea amèkwadi mana à pur nə luran Sayipərus andə nggea-là Sayirin ka, à kutio à wari a Antiyok, à kya titə hamnə Cau Amsəban mala Mètalabangjo Yesu a ban abwana mala abea anzali. 21 Rəcandəa mala Mètalabangjo ka nda teà, sə abwana mala abea

12 A bákú məno ka Murəm Hirədus mènana à tunəki ama Agəripa ka titə pě abea amèkwadi abə ikəlisiya tanni. 2 Bwal Jemis, mə'eam Yohana, kasə mealı nə nggeabyau. 3 Lang sən mènia yì gír pě ka pwasə bum abwana-məgule mala amə Yahudi ka, nyartu bwal Bitərus gbal. (Mènia ka pě a pwari Lamsan mala Bəredi mènana yis pa'arəi raka.) 4 Lang bwaləna Bitərus ka pèləa tsəa à kya oasəi a ndàkurban. Tamsə asoje arə abanì ine bəà yállí, sə koya banì ka ndanə asoje ine. Kànì mala Hirədus ka nda mènana ama nə pakki Bitərus bashi lú a fəaməsə bwapəndəa a nzəm Lamsan Yálīmurū. 5 Anggo ka, Bitərus nda a ndàkurban, sə amèkwadi ka à camara pak hiwi nə babumia kat aban Bakuli ace. 6 Àkè bu du mènana bəà ban fana ka Hirədus nə pakki Bitərus bashi ka, Bitərus nda ntulo, abuí andə akusəi ka à tākia

nə ansolo, sə nda a nre ka asoje bari. Abea asoje pələ galəia bā amur mana kumban sə Bitərus came à kə yál kun ndàkurban. 7 Baləu ama nà ka à səni raka. 19 Hirədus tsəa bəà alte, sə à kasə ka, nggea tălaban karara yi angjəna bā kumi dāng. Pità asoje amə'yálban nə dikiban, ndàkurban, sə maturonjar mala Mətalabangjo pələa tsəa ama bəà wal-luia. Anzəm man ngga, puro yi came a bədəm Bitərus. Pələa dəurəki Hirədus nying nzali Yahudi kutio o kya do a Bitərus a nkpmartari, loasəi a ntulo, sə ne wi Kaisariya zuku. 20 Hirədus ka bumi lúllō arə amə ama, "Lo a kaurəal!" Kara ansolo purri bu Bitərus Taya andə amə Sidon, nda sə à wari atārəia a à sukkio a nzali. 8 Pələa məturonjar ne wi baní à nə nggá giləki cau, acemənana kə girlina ama, "Oasə agir arəò, sə wu oasə ankura." mana a nzali mala Hirədus ka nda à akiyi kam Bitərus pakki anggo kat. Məturonjar ne wi ama, ngga. Lang à kuməna gbasha a ban Bəlastus, "Ado ka, mak nggea-daura murbe mò sə yiu muna-bala mənana murəm earnəi ka, pələa atām." 9 Bitərus lo purî bā ndàkurban aban à zəm cau mala dotarəu aba dorəpwala. 21 A ká atà məturonjar. Abə məno anggo kat ka, kə pwari mənana Hirədus kasəi à nə dum nəi ka, twali kəla lərəo na, ko pənə sələe ama məsəcau oasə adaura murəm-bwa male, pələa eauwe do na dāng. 10 À kya kútì ban amə'yál kún nda a buno-murəm sə nacau nə abwana mənana à mədəmbe, à kya kútì barià. À nə nggá bwal ram ngga. 22 Abwana loasə già à kə noki ama, nggea kungala-bolo mənana soa nggea-là ka, "Man ngga gì bekə bəkulni na, gì bəwapəndəa na kara kungala-bolo man mənbia wia nə bəmūri. dāng!" 23 Àkə banı, məturonjar mala Bakuli Pələa à puro aban o amur njarməgule, bāləi ama kwak Hirədus túrī a nzali, acemənana twal gulo nə kasə ka, məturonjar ndərmina. 11 Anzəm Bakuli ka. Anggwaso lì, kara wǔ. 24 Sə cau man ngga Bitərus nyare aba sələe male, sə na mala Bakuli ka camarə lidəmba, bəwapəndəa pas ama, "She ado sə kə kpakàm ama məsəcau pələ aməkwadi. 25 Lang Barnabas andə Sawul na! Mətalabangjo tasə məturonjar male bā maləna túró mishan malea a Urəshalima ka, amsəam a bu Hirədus sə abalə agir mənana kat pələa à nyare atārəia andə Yohana, mana bē abwana-məgule mala amə Yahudi kùr amuram lülləi ama Markus ka.

ngga!" 12 Lang mənənia ka kpani wi ka, kara soa bala mala Maryamu, nggea Yohana Markus. Akàm sə aməkwadi pas ramba aban pak hiwi. 13 Pələa Bitərus wal kungala, sə muna-bala mənana à tunəki ama Roda ka, yiu a ban loasəi wi kun bala. 14 Lang ongjəna gi Bitərus na ka, kara nying mən kungala, nyar nə mire, nə banboarnado, kya ne koya bwa ka ama Bitərus nda aban came a nza a kungala. 15 À banggi wi ama, "Bamuro pələ nə pələa!" Sə lang muna binəe, cam kingging ama Bitərus na ka, nda à na ama, "Bè nda na ka, məturonjar mala Bakuli mənana yálkiyi ka nda." 16 Sə Bitərus camara walki kungala. Lang à yì mənəni wi kungala sə à səni ka, à pak ndali. 17 Bitərus pələa nea wia nə bui ama bəà duk kuniya più, pələa bəlia wia bāləi lang sə Mətalabangjo pusəi, pur nəi a ndàkurban ngga. Nea wia ama, bəà banggi Jemis andə amə'eamrəarəu amənia yì agir ka, pələa nyia kutio o a bē ban. 18 Nə dəmbari ka, asoje amə yálban ngga ban twalo zurəi a rəia, à

13 Abə İkəlesiya mənana a Antiyok mala bu-nzali Suriya ka amə'bəngnəa mala Bakuli ndakam, andə amə kanigir. À nda ka Barnabas, andə Shimiyon (mənana à tunəki ama Məpəndəe ka), andə Lukiyus (bwa Sayirin), andə Maneyan (mənana lo atārəia andə murəm Hirədus ka), sə Sawul. 2 A be pwari lang à nə nggá peri aban Mətalabangjo anda gilmür ka, Bangjo Məfele na ama, "Wu tərəm Barnabas andə Sawul wu cia dāng ace túró mənana ən tunəia à nə pakkam ngga." 3 Anzəm gilmür andə hiwi ka, pələa à tsək abu amūri à sə à tasəia aban o a túró mishan. 4 Yia kəm mana Bangjo Məfele túriá ka, à pur a Antiyok sə à wari a Selusiya, la a kun mür. Abanı ka à kutia waru aban ká a nggea-là Salamis aba luran Sayipərus. 5 Lang à kya bwaləna Salamis ka, à hamnə cau mala Bakuli arə andakpapi mala amə Yahudi. Yohana Markus wari ateà ace mənana bā bwalia wia túró mishan ngga. 6 À gya arə aban pas aba luran, à yì bwal la mana à tunəki ama Pafos ka.

Abanì sè à kum bëfwa Yahudi mëmonzæ, à rëcandæ male mëgule sè yi pusæia aba do guro tunaki ama Ba-Yesu, mënana twal fàmûrì aba mënana a mèno yì nzali ka. **18** Twal gandërau nyir ama yì ka, mëbangnæa mala Bakuli na. nè afealu malea abalæ apèlæa lumi-iné mala **7** Yì ka, mëtamurèm mala nggwamna, Sajiyos gya malea a pëdanban a njenza. **19** Lang à bwal Polus na. Sè nggwamna ka, bwa na ndanè nzali Kan'ana ka, twalta afea kun tongno-nong-sélæe, pélæa túrban arè Barnabas andè Sawul bari, pélæa ak anzali malea pea amè Isèrayila acemènana kè earce ok cau mala Bakuli. **8** Þò pélæa girkuma malea. **20** Amènia yì agir ka à Sè mëbangnæa mè nyirì mèno, mana gbal à twal apalæa gbèman-iné nè lumi-tongno. Anzèm tunaki ama Elimas ka, camarè zurè kusècau, kè man ngga, Bakuli pea wia amûrû amûrià bà bariki nè tsék nggwamna þò kèa surè mësècau bâkú mala Samuyila mëbangnæa mala Bakuli. Þò paßamuri dang. **9** Sè Sawul, mana à tunaki **21** Pélæa yia abwana nè fàmuria ka, à zëmba ama Bulæs ka, lùmsè nè Bangyo Mafele. Soa ama þò pe a wia murèm. Pélæa Bakuli pea wia mësèi sèn Elimas kyap-kyap, sè banggi wi ama, Sawul muna mala Kishi, a tâu mala Benjami, **10** “We muna mala Shetan! A nda ðimèbura mana duk murèm amûrià pélæa lumi-iné ka. mala gîr mana kat mëboarne na ka! We ka, a **22** Anzèm mana Bakuli sulèna Sawul ka, pélæa lumsè nè afealbïkea dàngdâng mala swarkiban twal Dauda þò dupia wia murèm. Sè bang amur andè bosèkia abwana. A pà nè nyig buo arè Dauda ama, “ðen kum muna mala Jeshi yì Dauda pûrèki mësècau mala Mëtalabangyo ama þò ka, bwa na mënana kè pwasa fàbùmam ngga. pélæa nyir dang? **11** Ado ka, èn nggè banggo, bu Kè kpata gîr mënana èn earce nèma þò pak Mëtalabangyo nè sulèo a muro. We ka, a nè ka.” **23** Nèban tâu mala Dauda sè Bakuli yi duk nte, a nè pakki anonggio pas a pà nè sèn pea amè Isèrayila Mè'amsèban, yì Yesu, kèla tâlaban mala pwari dâng.” Àkè banì kara amèsa mana bang ama nè pak ka. **24** Kaniama Yesu þò Elimas twal mbérèm-mbérèm, pëndæa sulèo yiu ka, Yohana Mëbatisèma hamèna ama amè amurí, came arè harakiban aban alta bwa mana Isèrayila kat þò pélæa nzémia arè acaufikea, þò nè bwali wi gara ka. **12** Lang nggwamna nè sèn pwanzali, sè þò pakkia wia batisèma. **25** Lang man yì gîr kumban ngga, kara paßamuri aban Yohana nda rè mal túró mana Bakuli pe wi þò Mëtalabangyo. Yì ka, ndali kèrkór nè mènia pak ka, bang ama, “Wu kè sèni kèla mè nda yì kanigir amur Mëtalabangyo ka. **13** Bulæs Kèrèsti, yì bwa mënana Bakuli tarri ka le? Mim andè abwana mana andè yì ka, à nyig Pafos, à nggè mè nda yì dâng. Yì ka, nda kè yiu atàm tù kutio a waru à samsæa aban ká Parga a bu-nzali ka, sè anggûr ankura male ka èn kâræa mè nè Pamfiliya. Yohana Markus dékia kano nyare o panzæia dâng.” **26** Ado ka wun amè'eambèam a Urashalima. **14** À purì Parga, à eauwe a nza amè Isèrayila, amè'kau mala Iberayim, andè aban ká a Antiyok mala bu-nzali Pisidiya. A abwana mala acili anzali mënana à kè banggi pwari Sabbath, pwari usèlo mala amè Yahudi ka Bakuli ka, aban sèm sè à túrban nè mènia yì à kutio aban peri a ndakpapi mala amè Yahudi, cau amisèban ngga! **27** Abwana, mana nà do a à kya do. **15** Anzèm balgîr aba Nggurcau mala Urashalima andè abwana-mëgule amè'yálban Musa andè malémce mala amè'bangnæa mala malea ka, à surè Yesu ama yì nda Mè'amsèban Bakuli ka, abwana-mëgule mala ndakpapi tasè mënana amè'bangnæa mala Bakuli gilæ cau cau abania ama, “Wun amè'eamrèarèu, þò wu amurí ka dâng. A kun mani ka, à kasøi wi bashi ndanè këcau kwarkiru ace abwana ka, wu yiu, wal-luì, sè aba pè anggo ka à lùmsènà acau wu yì ne.” **16** Bulæs pélæa lo came, loasæ buì ama mala amè'bangnæa mala Bakuli mana à kè galli ban þò pwalo, sè na ama: Wun amè Isèrayila a koya pwari Sabbath, sè à bwalte raka. **28** Kat andè abwana mala afea anzali, mana wu kè peri andè amani ama à kumi na caufikea mana aban Bakuli ka, wu kwaki kir wun wu oem! **17** à nè wali nai raka, à ginæe, à ne Bilatus ama Bakuli mala amè Isèrayila târki akâ sèm, sè cia þò wal-luì. **29** Lang à lùmsènà gîr mana kat à à lakkì sè à gul nè rëcandæ a nzali Masar. Nè gilæ amurí ama à nè pakki wi ka, pélæa à sùlèi

amur nggun-gangndəi, à kya tsə̄l a bəmbe. 30 Sə ka, à kwarkiria ama bəà lidəmba nə gūlì arə Bakuli ka loasəi nə yiləmu! 31 Añalə anongjo əwamuru mala Bakuli. 44 Pwari Sabbath yi karna pas kə pusərəi aban abwana mənana à kə gya ka, là pur kat à yì ramba aban okcau mala andəia dīfyal, a Galili aban ká Urəshalima ka. Mətalabangyo. 45 Lang abwana-məgule mala Yia a dyan ngga, à nda ka amə nakuni aban amə amə Yahudi nə sən abwabundəa ka, kara mbali lsərayila. 32 Sə ado ka, səm ndya səm yina wun nə mənia yì Cau Amsəban ngga. Mənia ka nda gər mana Bakuli bang ama nə pakki aká səm ngga. 33 Sə Bakuli lumsəna səmi, səm mənana səm nda ka aməkeea ka, yi mana loasə Yesu a bəmbe ka. Mənia ka nda cau mana à bang amur Yesu aña baria kùré mala Anggyal ama: “We ka, a nda Munem; yalung ngga ən duməna Tárró.” 34 Bakuli ka bangjəna ama nə loasəi, pà nə deki bə rəmba a tūli dang. Mənia ka bangji aña Maləmce ama: “Mə nə po atsəkbu məfele, amə'məsəcau nì mənana ən pacau acea aban Dauda ka.” 35 Anggo sə Maləmce mala Bakuli bang dəm a bə̄ ban ama: “A pa nə eare a nə nyding Bwa mo Məfele bə rəmba a tūli dang.” 36 Mənia ka Dauda na à nakiy i cau amurí ka dang, acemənana anzəm mana Dauda pàngjènà gər mana kànì mala Bakuli na, a nza male ka, pələa wu, à tsə̄l a bəmbe atà akē, nggürəi ka rəmbo. 37 Səama Bwa mənana Bakuli loasəi a bəmbe ka, nggürəi rəm dang. 38 Ace mani baní ka, à pusəni abata kürban mala caubikea, tanni, pələa à pəria à purí bá nzali maleka, wun amə'eambəam, wu kwakikir wun! Wu sə̄lə ama nə bu Yesu sə wu nə kum twalban mənana amə Yahudi na raka, mana à kə peri caubikea ma'wun. 39 Bwa mənana pəbamuri a amur wun dəng, mənana ama: 40 Wu tsə̄kir wun, ace mənana cau mana amə'bangnəa mala Bakuli na ka, bə̄ kəa lùmsə raka. 41 “Wu səni, Ikoniy. 42 Lang Buləs andə Barnabas à nda ban nyding ndakpapi ka, əwapəndəa zəmbia wia amə bəà nyare a pwari Sabbath mana kə yiu ka, bəà nea wia cau dəm amur amənia yì agir ka. 43 Anzəm mana əwapəndəa mesəna ka, amə Yahudi pas andə abwana mana à pəbamuru abata kwadī mala amə Yahudi ka, à akrəia atà Buləs andə Barnabas. Sə Buləs andə Barnabas

amə Yahudi nə sən abwabundəa ka, kara mbali pakkia wia, à kə makgır nə cau mənana kat Buləs bang ngga, à kə sanggi. 46 Pələa Buləs andə Barnabas nea wia nə məsəkang-kangja ama: Wun amə Yahudi, wun nda mənana boaro səm nə bangga wun cau mala Bakuli peatu ka. Sə acemənana wu bínəkini, sə wu ləmdəna amə wu gattini kum yiləmu mana málá male pà kám raka, adyan ngga səm dekina wun, səm nə o aban abwana mana amə Yahudi na raka. (aiōnios g166)

47 Acemənana mənia ka nda nzongcau mənana Mətalabangyo tsəka səm ama: “Ən tsəngjənà wun, wu nda ka təlaban aban abwana a banza, acemənana bə̄ banza kat kum amsəban.” 48 Lang abwana mana amə Yahudi na raka nə o aban a na ka, kara banboaria wia, à kə əwangəski Mətalabangyo ace cau male. Sə abwana mana kat Bakuli təria ace yiləmu mana pà nə mal raka, à pəbamuria, à duk aməkwadī. (aiōnios g166)

49 Cau mala Mətalabangyo məsəe akibañi nzali məno. 50 Pələa abwana-məgule mala amə Yahudi soakita abwana-məgule mala nggeaka, wun amə'eambəam, wu kwakikir wun! Wu là, andə afea amaməna aməgulo mala abwana sələ ama nə bu Yesu sə wu nə kum twalban mənana amə Yahudi na raka, mana à kə peri caubikea ma'wun. 51 Sə yia amə'mishan ngga à kətəri tú kusəia, bə̄ raka. 52 Aməkpata Yesu mana a Antiyok ka, wun amə bangginə cau mala Bakuli! Wu ndali, à lùmsə nə banboarnado andə Bangyo Məfele. wu kya lú, wu uebə! Acemənana gər mana ado ən nggə pe yalung ngga, gər na mənana pà wu nə earnəi raka, ko bəà bang ama bəbwə bangga wun ce ka.” 53 Lang Buləs andə Barnabas à nda ban nyding ndakpapi ka, əwapəndəa zəmbia wia amə bəà nyare a pwari Sabbath mana kə yiu ka, bəà nea wia cau dəm amur amənia yì agir ka. 54 Anzəm mana əwapəndəa mesəna ka, amə Yahudi pas andə abwana mana à pəbamuru abata kwadī mala amə Yahudi ka, à akrəia atà Buləs andə Barnabas ka à akrəia abani, a sau kam, aban hamnə cau əwamuru mala

14 A nggea-là Ikoniy a bu-nzali Likoniya ka Buləs andə Barnabas kutio abə ndakpapi mala amə Yahudi, kəla mana à pakkiiy i ka. À bang cau mala Bakuli kam nə rəcandəa, sə mənia ka tsə̄l amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka pas, à pəbamuria, à pələ aməkwadī. 2 Sə amə Yahudi mana à pəbamuria raka, à soakita abwana mana amə Yahudi na raka, bə̄ pələ arə aməkwadī, bə̄a bínə məsəia. 3 Sə Buləs andə Barnabas ka à akrəia abani, a sau kam, aban hamnə cau əwamuru mala

Metalabangjo nə rəcandəa. Bakuli lùmsə cau yiləmu, yì bwa mənana pusə kuli, andə nzali, malea, nə pea wia rəcandəa mala pakkia agir- andə nggeamùr andə agir mənana abaləia kat ndələki andə agir-gyambəliban, ləmdəia abwana ka. 16 A pwarian ngga, deki abwana a banza bəà ama, cau male mana à banggia wia ka, məsəcau pak gır mana bumia kania wia ka, 17 sə kat andə na. 4 Sə abwana mana a mənia yì nggea-là aməno ka, nying əbamúrì abə dwanyi gır mana ka, à gau banì bari: abea bwana ka à nda ta nə nakuni a ban abwana ama yì ka, ndakam, amə Yahudi, sə acilia ka à nda ta amə'mishan. andə ləmdə pə məboarne male a bania ka dàng. 5 Pələa abea abwana mana ama Yahudi na Kə pa wun mbulo andə agir-soro məboarne, raka, andə abea amə Yahudi, nə pu'nzəm mala 6è kunì karna ka. Sə kə pa wun girlina andə abwana-məgule mala nggea-là ka, à kurkunia əbabum banboarnado. 18 Sə kat andə aməno yì amur amə'mishan, à nə pakkia wia məbəane, acau a Barnabas andə Buləs banggia wia ka, à nə bukkia nə atali. 6 Lang ce nə yia kpa a kwanbi əwabundəa sə à nying dārəja. 19 Abea kir amə'mishan ngga, kara à bangja à o arə amə Yahudi pur nə Antiyok (a bu-nzali Pisidiya) anggea-là Listəra andə Dabe mala amə Likoniya, andə İkoniya, à yì nun əwabundəa a bui malea. andə cili bum-ban mana kəri ban məno ka. 7 Pələa à bukkı Buləs nə atali, à nungj, à pusə, à Akanó ka, à lidəmba nə hamnə Cau Amsəban. 8 kya túrì anzəm nggea-là, à kə səni kəla wuna. A Listəra ka, əbəwa nakam gbakəri arə akusəi, 20 Lang aməkwadı yi kärì abaləu ka, kara par anggo sə à bəli, mwam gya àkə pwari dàng. bui lo nyare kutio abə nggea-là. Bè banfana 9 Yì ka, do kə kwakikiri arə cau mana Buləs ka, yì andə Barnabas, à lo, à kutio a Dabe. 21 kə na ka. Buləs səni kyap-kyap, kara sələ ama Buləs andə Barnabas hamnə Cau Amsəban a əwabure ka, ndanə pəbamuru mana kärána Dabe. À kum abwana kam pas mana à pələ 6əa twaliban rəkwana ka, 10 pələa Buləs loasə aməkpata Yesu ka. Pələa à nyare a Listəra, andə gi kpəm, ne wi ama, “Lo cam amur akusəo!” İkoniya, à kya kutio a Antiyok mana abə bu-nzali Anggo, sə bwa man lo yàl a kùli, pələa tita gya. Pisidiya ka. 22 À camarə pe aməkwadı rəcandəa, 11 Lang əwabundəa sənəna gır mana Buləs pe à kə kwarkiria ama, bəà lidəmba nə pəbamuru ka, kara à tita mak'zwalo nə kun Likoniya malea malea. À kə kasə baləia nə mənia yì cau ka ama, ama, “Abəkuli pələna abwəpəndəa, ndya à suləo “Duməna püp səm nə nu tanni dāngdāng, sə aban səm ngga!” 12 Pələa à eare ama Barnabas səm nə kutio a Domurəm mala ‘Bakuli.’ 23 Buləs ka nda məbakuli mala amə Gərik mana à tunəki andə Barnabas twal abwana-məgule mənana ama Zəyos ka. Sə Buləs ka à pe wi lulləu ama à cia amur aməkwadı a koya ikəlisiya ka. Nə Hamis, acemənana yì nda murəm nacau ka. 13 hiwi andə gilmür, à tsək abwana-məgule mənia Sə pəris mala Zəyos, mana ndə-peri male nda abata yálbən mala Metalabangjo mana à gülì tù a nzəm la ka, yiu nə ajamnda anda anlang a roi ka. 24 Pələa a Buləs andə Barnabas nyar pwəsəobondo a kun njar kutio abə nggea-là. nə nzəmia nə bá bu-nzali Pisidiya, à yì purrì Yinaia ace mənana yì andə əwabundəa ka, à kə wi à kutio a bu-nzali Pamfiliya. 25 À yì hamnə earce ama à nə pwan-myəl ajamnda məno ka, à Cau Amsəban a Parga, pələa à suləo aban ká nə dāréna amə'mishan nəia. 14 Lang bá ce yi Ataliya. 26 À nying Ataliya ka, à kutia waru kpa akir amə'mishan, yì Barnabas andə Buləs sə à samsəa aban ká a Antiyok mala bu-nzali ka, kara à səngi agir-nggürəu malea, à kutia Suriya, aban mənana à tita gya malea kam ngga, mire abəla abwabundəa, nə zwalo a kunia ama: àkə ban mənana à cia abata əwamuru mala 15 Wun abwana, palang sə wu kə pak mənia yì Metalabangjo, bəà kya túrō məno ado à kə gır ka? Səm gbal ka səm nda ka əwəpəndəa nyərì pe ka. 27 Lang à bingjəna ka, pələa à kəla wun. Səm yina wun nə Bəsa Cau Amsəban rəmbəa aməkwadı a banbwáná, sə à banggia wia mala Bakuli. Cau mənana ama bəà wu nying agir mənana kat Bakuli pe nə ta buia, andə njar kpata amənia yì agir məbəane mənana à panə mala pəbamuru mənana Bakuli mənbí abwana yiləmu raka. Wu nyare aban Bakuli mana nə

mana amə Yahudi na raka gbal. 28 Pələa à do, gandə twale raka? 11 Mənia ka pà nè pa anggo bania sau kano atārəja andə aməkwadi.

15 Aþea aməkwadi pur a nzali Yahudi à yiu a Antiyok, a bu-nzali Suriya. À titə kani aməkwadi ama, “Bèà kasəa wun bata wun, kala mana Nggurcau mala Musa kànì raka, pa wu nè kum amsəban dang.” 2 Buləs andə Barnabas ka à earnə mənia yì kànìgìr ka dàng, à makgìr kàrkár andə aməno yì amə Yahudi ka. A masələate ka, à yì eare ama bəà tasə Buləs, sə Barnabas, anda aþea aməkwadi bəà kya Urəshalima bəà kya kum amə'mishan andə abwana-məgule amur ikəlisiya, bəà ok kunia amur mənia yì cau ka. 3 Pələa ikəlisiya, yì aməkwadi tasəia aban ká. À ara abala abarīban Fonishiya andə Samariya à kə nea aməkwadi cau mala pələa mala abwana mənana amə Yahudi na raka a ban 'Bakuli. Bum aməkwadi pwasaø nə ok mənia yì cau ka. 4 Lang à yina a Urəshalima ka, aməkwadi andə amə'mishan andə abwana-məgule amur aməkwadi gingsəia. Pələa yia ka à twal gìr mənana kat 'Bakuli pak nəia aba gya malea ka, à banggia wia. 5 Sə aþea aməkwadi amə Yahudi mana à nda buì mala amə Farisi ka, à lo à came, à na ama, “Abwana mana amə Yahudi na raka, mənana à pələ aməkwadi ka, duməna púp à nè kasəia gatea, sə à nè kpata Nggurcau mala Musa.” 6 Pələa amə'mishan andə abwana-məgule amur aməkwadi yi do ace səngi bá mənia yì cau ka. 7 Anzəm naki acau pas ka, Bitərus lo came, sə nea wia ama: Wun amə'eamrəarəu, wu saləna ama aþea apwari məno à kútí ka, 'Bakuli twalam abalə wun mə hamnə Cau Amsəban aban abwana mənana amə Yahudi na raka. 'Bakuli tasəam ace mənana yia gbal ka, bəà ñ, bəà paþamuria aban Yesu. 8 'Bakuli mana súrə babum koyan ngga, yi ləmdəna ama, yì ka, angjənia, acemənana pea wia Bangjo Məfele kela mana pà səm ngga. 9 'Bakuli ləmdəa səm earmúrú sə finəməsəia dàng, twalia wia ban acaubikea malea, lak babumia, acemənana à paþamuria a baní ka. 10 Sə palang ado, sə wu kə earce ama wun nè kárəki 'Bakuli, nə tsəki abwana mənia amə Yahudi na raka sə à pələ aməkwadi ka, twalo mədəmbəre mana nggeara aká səm, ko səm nə ғamurə səm ngga, səm

dàng! Səm pa ғamur səm sə 'Bakuli amsə səm nə ғwamuru mala Mətalabangjø Yesu, kela mana yia gbal ka à paþamuria ka. 12 Koyana ka duk dəong, lang Barnabas andə Buləs kutia nacau mala agir-ndələki andə agir-gyambəliban mana 'Bakuli pea nə buia abalə abwana mana amə Yahudi na raka. 13 Lang à maləna nacau ka, Jemis pələ cau ama: Wu kwaki kir wun a banam, wun amə'eamrəarəu! 14 Shiman Bitərus ndo bəl bá lang sə 'Bakuli deniy nə abwana mənana amə Yahudi na raka ka, mana ləmdəia wia ғwamuru, twal abwana abaləia bəà duk amale ka. 15 Mənia yì paþamuru mala abwana mana amə Yahudi na raka, nda kə bangnəa mənana amə'bangnəa mala 'Bakuli bangjnəi ka. Kəla mana à giləi aba Maləmce ama: 16 “Anzəm man ngga mə nə nyare sə mə nə yia bak bala mala Dauda mana kpa ka. Kat andəa mani ama arki ka, mə nə bē dəm, mə nə nyesəi a kusəi kəla mana difyal ka, 17 ace mənana abwana arə acilia nzali ka, bəà alta Mətalabangjø, yia abwana mana amə Yahudi na raka, mənana ən tunəia bəà duk amem ngga. 18 Mənia ka Mətalabangjø nə bangjə, yì 6wa mana pusə amənia yì agir a banfana difyal ka.” (aiðn g165) 19 Jemis lidəmba nə cau, na ama: A səne mem ngga, bə səm ngga pea abwana mana amə Yahudi na raka, mana à kə pələ a ban 'Bakuli ka, tanni dàng. 20 Gìr mana kutibənə ka, səm nə gilə cauterəa, səm nə banggia wia ama bəà kəa li girlina mana à pea alú atà ankúl ka dàng. Bèà puri bá kidik'i mala nongginəban. Bèà kəa li nyam girkusəu mana à pūrə mealı nə pūrəo ka dàng, sə bəà kəa li nkila dàng. 21 Bə səm deniy ama twal arə anza mana a pwarian ngga, Nggurcau mala Musa ka, à haməna nəi arə andakpapi mala amə Yahudi a koya nggea-là ka, a koya Pwari Sabbat. 22 Pələa amə'mishan, andə abwana-məgule amur aməkwadi, andə cili ikəlisiya mana a Urəshalima ka, səni ka boaro bəà twal abwana abaləia bəà tasəia à Antiyok, atārəja andə a Buləs andə Barnabas. À twal abwana bari atà abwana-məgule amur aməkwadi mana aməkwadi kə pea wia gulo ka; bwa kəla Yahuda mana à tunəki ama Barsabas ka, sə Silas. 23 À tasəia nə mənia yì cauterəa ka:

Cau mənia ka puro a ban səm, amə'mishan andə loa pařamuria adyan tū ka.” 37 Barnabas ka abwana-məgule amur aməkwadi, amə'eam wun. sə earce ama à nə o andəa Yohana Səm nggə tasə makkun a ban amə'eamrəarəu Markus. 38 Sə Buləs ka, ʃinə ce kpékpé, ama bə kat, mana amə Yahudi na raka, mana à ndanə kəa ká ateà dang, acemənana Yohana Markus ka do a Antiyok, andə acilia aban abalə abu-nzali dekia, nyare a Pamfiliya, lidəmba nə túró ateà Suriya, andə Səlisiya ka. 24 Səm ok ama abea dang. 39 Kunia bua amur mənia yì cau kərkár, abwana mana səm nə túriá raka, à pur abalə gandəa à gau njar, à ginggia rəia dəngdáng, səm à yiu a ban wun à yì zurəi mür wun, à Barnabas twal Yohana Markus, a kutio a waru zunggeli babum wun nə acau mana à bang à o a luran Sayiperus. 40 Sə Buləs twal Silas à ngga. 25 Ace mani ka səm yì dapi, sə nə eare o andəi. Aməkwadi cia abata ʃwamuru mala ma'səm kat sə səm twal abwana səm túriá a ban Mətalabangjо nə hiwi. 41 Pələa Buləs lidəmba wun, atārəia andəa Barnabas andə Buləs, yia nə gya atārəia andə Silas abalə abu-nzali Suriya mana səm earkiyi acea raka. 26 Yia ka abwana andə Səlisiya, kə kwarkir aməkwadi aban pea na mənana à pa yiləmia a cau mala túró mala wia rəcandəa.

Mətala səm Yesu Kərəsti ka. 27 Səm ndya səm nggə tasəa wun Yahuda andə Silas, mana à nə bangga wun nə kunia yì cau mala agir mənana kat səm cia aba giləe ka. 28 Ná eare mala Bangjо Məfele ka səm səni ka ndanə boaro bə səm ngga tsəka wun twalo amur wun nə anzongcau pas mala amə Yahudi ama bə wu kpatea ka dang. Kə amənia na wu nə denyi nəja ka: 29 Wu kəa li girlina mənana à dərəia alú ka dang; wu kəa li nkila dang; wu kəa li nyam girkusəu mana à pūrə myali nə puro ka dang; wu kəa kutia pakkıagir kədikì mala nonggi nə rərəu dang. Bə wu yál bamur rə wun arə amənia ka, wu pangjə məboarne. Bə rə wun pwalo. 30 Abwana mana à tasəia ka, à wari a Antiyok, à kya rambəa aməkwadi mana abanì ka kat, sə à pea wia cauterəa mana à túriá nəi ka. 31 Lang à balni ka, aməkwadi lümsə nə banboarnado, nə cau bək babum mana a túriá wia ban nai ka. 32 Pələa Yahuda andə Silas, yia mənana nə bamuria ka amə'bangnəa mala Bakuli na ka, à sau kam aban kwarkir aməkwadi, à kə bək babumia nə acau pas. 33 Anzəm mana à pakkina anonggio zuku abania ka, aməkwadi tsəktea aban nyare a Urəshalima, aban abwana mana à tasəia ka, nə rəpwala. 34 Sə Buləs andə Barnabas ka à akraia a Antiyok, yia anda abea abwana pas à kania abwana gir sə à hamnə cau mala Mətalabangjо. 35 Nə nzəmò ka, Buləs ne Barnabas ama, “Fa səm nə nyare arə alá mənana səm hamnə Cau Amsəban mala Mətalabangjо kam ngga, səm ngga sən lidəmba mala aməkwadi mana à kə

16 Buləs andə Silas wari a nggea-là Dabe, sə à kya kutio à o a nggea-là Listəra. Abanì ka bə məkwadi nda kam lùlləi ama Timoti. Ngge yì Timoti gbal ka məkwadi na, ʃwa Yahudi, sə tárrí ka ʃwa Gərik na. 2 Aməkwadi mana a Listəra andə İkoniya ka, à kə ʃwangsa yì Timoti. 3 Buləs earce nə o atārəia andə Timoti a ban túró, pələa kasəi wi batè. Pə anggo ace mənana amə Yahudi mana à ndanə do arə abanì ka, à sələna ama tár Timoti ka ʃwa Gərik na. 4 Aba gya malea arə alá ka, à kə banggia aməkwadi anzongcau mənana amə'mishan andə abwana-məgule mana a Urəshalima earəna amūrià ace abwana mana amə Yahudi na raka bəà kə kpatea ka. 5 Anggo sə aməkwadi kum rəcandəa aba ʃwamuru malea, sə à kə lakkì koya pwari ka. 6 Buləs andə abi aməgya à o arə abu-nzali Firigiya andə Galati, acemənana Bangjо Məfele earia wia ama bəà hamnə cau a bu-nzali Asiya dang. 7 Lang à yina a nzongnzali mala amə Misija ka, à bariki ama à nə kutio a bu-nzali Bitiniya, nyare Bangjо mala Yesu ʃinəia wia, 8 pələa à ara aba bu-nzali Misija, à dili aban ká a Təros. 9 A bu məno yì dù ka, Buləs kum sənə aba Bangjо; sən ʃebwa mala bu-nzali Masədoniya aban came, aban zəmbi wi ama, “Yiu a Masədoniya, yiu bwala səm!” 10 Pələa səm lo aban ká a Masədoniya, acemənana səm sələna ama Bakuli na aban tunə səm bə səm hamnə Cau Amsəban aban abwana mana a bu-nzali Masədoniya ka. 11 Səm nying Təros a waru-mur aban ká a luran Samotəres.

Lang ban fana ka, səm yì bwal Niyapolis, là a a rəia amur Buləs andə Silas aban walkia. Pələa kun nggeomùr. **12** Akanó ka səm eauwe a nza ama'fashi tsəa à sàngi agir-nggūrəu mənana aban ká a Filipi, bë nggea-là məgule mala bu- arə Buləs andə Silas ka, sə à koea nə nkamsø. **23** nzali Masədoniya aña nzali domurəm mala amə Anzəm mana à kwangnia kàrkár ka, à kya túriá Roma. Səm pakki abea anonggio akanó. **13** A aña ndàkurban, sə à tsək mə'yál ndàkurban pwari Sabbath ka səm purî bá nggea-là, səm wari bë tsəkiri arəia pepè. **24** Məyal ndàkurban pa a kun nggeasala, aban mana səm nggə səni kəla mənana à banggi wi ka, ramtea a tərtà kəla akàm sə amə Yahudi kə dapi ace pak hiwi ndàkurban, pələa taka akusəia arə agbəla-nggun ka. Abanì sə səm do, səm nacau nə amaməna amədəmbəre. **25** Nə ɓadu ka Buləs andə Silas mənana səm kumia aban ramba abanì ka. **14** Camarə pak hiwi, sə à kə tukia anggyal aban Bè ɓwama mwashat aßalə amaməna mənana Bakuli, sə acili aßwana mana à gìria andəia ka, ok səm ngga, lüllə ama Lidiya, ɓwa nggea-là à kwakikiria à kə oea. **26** Anggo ka kara, nzali Tiyatəra, mə makki anggubuyau məboarne mana gəggaliki, tsək kusə ndàkurban dəkəri kàrkár. kúrià pà bəti raka. Yì ka, ɓwama na mana kə Akunakurəm məngi kat, sə ansolo mana arə peri aban Bakuli pepè ka. Lang kwakikiria aban akusə andə abu koyan kat a ndàkurban ngga, ok səm ngga, Mətalabangjø mən gabumi bë à fungio à sukki kat. **27** Məyal ndàkurban lo ak cau mana Buləs kə na ka. **15** Anzəm mana ndəring, lang nə sənban ngga, akunakurəm kat à pàngjénì wi batisəma andə amə'bala male ka, à məngina. Aña denyicau male ka twali ama, ka, pələa tunə səm bë səm yiu a bala male; na aßwana mana à gìria a ndà ka, à bangjénə à ama, “Bè wu earnə mim ama mə nda məkwadì mesəkina. Nda kwetə nggeabyau nə wal ɓamúrì. məbafoe aban Mətalabangjø ka, wu yiu, wu **28** Sə Buləs sə a rəi ɓwam ama, “Came, kəa suləo a bala mem.” Camarə buaki arə səm wal ɓamuro dàng! Səm ndakani kat!” **29** Məyal gandəa səm eare. **16** A bë pwari, səm nda rə o ndàkurban tunəban bëà yinai wi nə bəsa. Pələa aban pak hiwi ka, səm je sənə ɓe nsari, guro na. Bangja kutio aña ndàkurban, kya kpa a ɓadəm Ndənə kukwar arəi mənana kə pe wi səne, nə Buləs andə Silas, rəi kə bəla. **30** Pələa pusəia à gandə na gìr mənana nə kumban a dəmba ka. Yì puro anza, sə dia ama, “Aßwana-məgule, mana ka, kə kumbi amətale gəna kàrkár nə bangnə- gir nì na mə nə pa sə mə nə kum amsəban?” **31** Bangnə. **17** Nsari man kə gya atà səm sənəa À eari wi ama, “Paßamuro aban Mətalabangjø Buləs, kə loasəban, kə na ama, “Aßwana mənia Yesu, sə awu nə kum amsəban, we wuna aßwana ka, à nda ka ɓwana mala Bakuli mana Karban mana abala mò ka.” **32** Pələa Buləs andə Silas ne kat ka! À nda aban hamba wun njar mana wu nə wi Cau Amsəban mala Mətalabangjø, yì andə kum àwá nai ka!” **18** Twal anonggio pas camarə aßwana mana aña bala male ka. **33** Àkə məno yì nacau mə'mwashati; gandəa bum Buləs lüllô sə bù dù ka, mə'yál ndàkurban denyicau, lákkià pələa arə banggi kukwar mənana arə nsari ka wia anpenye malea; sə yì andə koyana aña bala ama, “Aña lullə Yesu Kərəsti sə ən banggo, purî male ka, à pakkia wia batisəma. **34** Pələa wari rə nsari man!” Kara kukwar purrì rə nsari àkə nə Buləs andə Silas a bala male, sə yi pea wia banì. **19** Lang amətala guro-nsari man sələna girlina. Yì andə amə'bala male kat ka à lùmsə nə ama tà kume malea kasəna ka, kara à bwal Buləs bumpwasəa, acemənana yia kat ka à angjénə andə Silas, à nungia abalə aßwana aban ká a Bakuli. **35** Ban fana ka, aßwana-məgule mala ban amə'talanzali a ban-kpapí mala nggea-là. **20** là túr amə'munagara bëà kya banggi mə'yál Lang à yina nəia a ɓadəmbə amə'bashi ka, à kya ndàkurban ama, “Bèà nying amano yì aßwana na ama, “Aßwana man ngga amə Yahudi na, sə à ka bëà o.” **36** Pələa mə'yál ndàkurban ne Buləs nda à kə yiu nə loasəban aña məgule ma'səm ama, “Aßwana-məgule mala là túrban, ama ngga! **21** À kə kania aßwana agir mənana à nda bëà na wun ama, wu o. Ace mani ka wu kyan dàng andə anzongcau ma'səm, səm mana səm caca!” **37** Sə Buləs pələa nea amə'munagara nda ka amə Roma ka.” **22** Bwabunda yi raməna ama, “À kwak səm a məsə ɓwapəndəa bwāng,

sə à pakka səm kə bashi dāng, sə à nyare à mala amə Roma 6à, à kə na ama bekə murəm oasə səm a ndàkurban, səm mənana səm nda nakam, lülləì ama Yesu.” 8 Lang amətala nggeaka amə Roma ka! Sə ado ka, à kə earce ama à là anda abwabundəa nə ok anggo ka, kara bumia nə nyig səm a səmbərəa? Mənia ka pà nə pàk lüllô à lo aban loasəban. 9 Amətala nggea-là dāng! Bəà yiù nə nggearəia, bəà yi panzə səm!” tsək Jasən andə acili aməkwadī à mbwe boalo 38 Lang amə munagara kya banggia abwana- mana à kasə ace panzəia ka, nda sə à nyigjənia məgule mala là mənia yì cau, sə à yì sələ ama bəa o ka. 10 Lang du pəndəna ka, aməkpata Yesu Buləs andə Silas ka, amə Roma na ka, bangciu tasə ta Buləs andə Silas a Biriya. À yì bwaləna bwalia. 39 Pələa abwana-məgule mala là lo à yiù ka, à kutio a ndakpapi mala amə Yahudi. 11 a ndàkurban nə nggearəia, à yiù a pwanbi Buləs Amə Biriya ka bealəia boaro kütì mala amə andə Silas nzali. Pələa à pusəia, sə à zəmbia Tasalonika, acemənana à akcau nə rəbəla. À kə wia ama bəà o, bəà nyig nggea-là. 40 Lang bəlki bá Maləmce a koya pwari ka, ace mənana Buləs andə Silas nyìngjənà ndàkurban ngga, à nə səni ko cau mana Buləs bang ngga, nda à nyare a bala mala Lidiya. A kàm ngga, à kya kə məsəcau. 12 Abwana pas abalə amə Yahudi kum aməkwadī, sə à bək bəbumia. Anzəm man akcau mala Bakuli; sə pas atà abwana-məgule, amaməna andə aburana mala amə Gərik gbal ka, à pağamuria à pələ aməkwadī. 13 Lang amə Yahudi mana a Tasalonika ongjəna ama a Buləs na ban hamnə cau mala Bakuli a Biriya ka, à yiù abanì à yì soakita abwana kam pas, à lo loàsəban. 14 Aməkpata Yesu lo tū, à tasə ta Buləs a kun nggeomùr, sə Silas andə Timoti ka à ueo a Biriya. 15 Abwana mana à waria tsəkta Buləs ka, à wari nəi a la mana à tunəki ama Atina ka, sə à nyare à yiù a Biriya. Buləs banggia wia bəa ne Silas andə Timoti ama, bəa lo tū, bəa kya kumi a Atina. 16 Lang Buləs na ban kundə Silas andə Timoti a Atina ka, bumi kidiki kərkér arə sən mənia yì nggea-là ka, lümsə nə ankúl. 17 Pələa kütì arə andakpapi aban bangcau nə amə Yahudi andə amə Gərik mana amə banggi Bakuli na ka. Sə koya pwari gbal ka, kə bangcau a ban-kpapí mala nggea-là, nə abwana mənana kat à kə yiù abanì ka. 18 Abea amə sələe mala amə Epikiuriya andə amə Stoyik kutia makgır arə Buləs, acemənana Buləs nea wia Cau Amsəban amur Yesu andə loapi bəmbe ka. Abea abwana abaləia à dīban ama, “Mana gir nì na mə'lōàsəban mənia kə earce ama nə na le?” Sə abea abwana ateà na ama, “Yì ka, səm nggə səni kəla nda aban hamnə cau amur ankúl mala abea nzali.” 19 Pələa à twal Buləs, à yiù nəi a badəmbə abwana-məgule, aməkùrcau mala lě, a ban mana à tunəki ama, Ariyopagus ka, sə à ne wi ama, “Səm nggə earce ama səm nə súrə cau mala bəsa kanigir mana a nakiyi cau nyesə anzongcau mala Kaisar, yì murəm məgule

17 Buləs andə Silas yi gya arə alá Amfipolis

anda Apoloniya, à yì bwal Tasalonika, ban mənana bə ndakpapi mala amə Yahudi nakam ngga. 2 Kəla mana pakkiy i ka, Buləs pələa kutio a ndakpapi mala amə Yahudi. Abanì ka, twal apwari Sabbath tarú, à camarə səngi acau abə Maləmce mala Bakuli andə abwana, 3 kə məngi balə acau, kə ləmdəia wia ama, Kərəsti Mə'amsəban ngga duməna púp nə nu tanni sə nə loapi bəmbe nə yiləmu. Bəsələi banggia wia ama, “Yì Yesu mana ən nggə hamnə ce ka, nda kə Kərəsti Mə'amsəban.” 4 Abea amə Yahudi kum jeban mala Bakuli a bəbumia pələa à kpapi mūrià andə Buləs andə Silas. Anggo gbal sə abwana-məgule amaməna andə abwana pas amə Gərik, mana à kə peri aban Bakuli ka, à pu atà Buləs andə Silas. 5 Səa ma, abea amə Yahudi ka məbali pakkia wia, pələa à kum abwana aməfəane abə limo, à rambəia, sə à kutia zunggəliban abə nggea-là. À wari nə munəo a bala mala Jasən, acemənana à nə bwal Buləs andə Silas à nə yinəia a nza aban swabundəa ka. 6 Sə lang à kum Buləs andə Silas raka, à nungi Jasən andə abea aməkpata Yesu, à yiù nəia aban aməkùrcau mala la. À camarə loasəban nə già a kùli ama, “Abwana mənia ka, à nda à kə yinə zunggəli a bum bəanza kat ka! À ndya dəm à yiua zurəi nggea-là ma'səm ngga, 7 sə Jasən angjənia a bala male. Abwana mənia kat ka à nyesə anzongcau mala Kaisar, yì murəm məgule

amaməna andə aburana mala amə Gərik gbal ka, à pağamuria à pələ aməkwadī. 13 Lang amə Yahudi mana a Tasalonika ongjəna ama a Buləs na ban hamnə cau mala Bakuli a Biriya ka, à yiù abanì à yì soakita abwana kam pas, à lo loàsəban. 14 Aməkpata Yesu lo tū, à tasə ta Buləs a kun nggeomùr, sə Silas andə Timoti ka à ueo a Biriya. 15 Abwana mana à waria tsəkta Buləs ka, à wari nəi a la mana à tunəki ama Atina ka, sə à nyare à yiù a Biriya. Buləs banggia wia bəa ne Silas andə Timoti ama, bəa lo tū, bəa kya kumi a Atina. 16 Lang Buləs na ban kundə Silas andə Timoti a Atina ka, bumi kidiki kərkér arə sən mənia yì nggea-là ka, lümsə nə ankúl. 17 Pələa kütì arə andakpapi aban bangcau nə amə Yahudi andə amə Gərik mana amə banggi Bakuli na ka. Sə koya pwari gbal ka, kə bangcau a ban-kpapí mala nggea-là, nə abwana mənana kat à kə yiù abanì ka. 18 Abea amə sələe mala amə Epikiuriya andə amə Stoyik kutia makgır arə Buləs, acemənana Buləs nea wia Cau Amsəban amur Yesu andə loapi bəmbe ka. Abea abwana abaləia à dīban ama, “Mana gir nì na mə'lōàsəban mənia kə earce ama nə na le?” Sə abea abwana ateà na ama, “Yì ka, səm nggə səni kəla nda aban hamnə cau amur ankúl mala abea nzali.” 19 Pələa à twal Buləs, à yiù nəi a badəmbə abwana-məgule, aməkùrcau mala lě, a ban mana à tunəki ama, Ariyopagus ka, sə à ne wi ama, “Səm nggə earce ama səm nə súrə cau mala bəsa kanigir mana a nakiyi cau

amurí ka. 20 Añea agir mènana sém oeo a nacau nè bu bwa mènana tsèì ka. Lèmdèna mènia amúrià ka, sém súrèia dang. Aceì dupa sém yì bwa ka aban abwana kat, nè loasao mana abeshe a kir sém, sè sém nggè earce ama sém loasai a fèmbe nè yilèmu ka. 32 Lang à ok nè súrè balèia.” 21 À bang anggo acemènana Bulès nacau mala loapi fèmbe nè yilèmu ka, amè Atina kat andè abèri mana à nda aba mènia abea abwana abalèia nyésa cau mènana Bulès yì la ka, à kè mal pwari malea amur naki acau bang ngga cau oalban na. Acilia ka à na ama, andè oki abèsa acau. 22 Bulès pélèa lo came “Sém nggè earce ama she a bekè pwari sè wu a badèmbè abwana-mègule, amèkùrcau mala yi bangga sém cau dèm amur mènia yì gîr là, a Ariyopagus, sè bang ama: Ñen sèni ama, ka.” 33 Anggo sè Bulès nying balèia, bwal njar wun, amè Atina ka, wu nda ka amè peri kèrkér nè o, 34 sè abea abwana ka, à o atà Bulès, à abalè agir kat. 23 Lang mè ndaban gyà aba là pabamuria aban Mètalabangjo. Abalè amènia ma'wun ngga, ñen sèni aban-peri ma'wun pas. Ñen yì abwana à pabamuria ka, mwashat ka nda sèn bë gyangjan mana à gilè cau kam arài ama, abalè amèkùrcau, à kè tunèi ama, Diyonisios. “Mènia ka Nda Ace Pagulo Aban Bakuli Mana Bè bwama nda kam gbal abalèia, lùllèi ama, Sém Súrè Raka.” Ado ka, mèno yì Bakuli wu Damaris, andè abea abwana.

kpakiyì atè sè wu súrè raka, nda mènana mè nè na wun cau amurí ka. 24 Bakuli mènana pusè banza andè agir mana abalèi kat ka, nda Mètala kùli andè nzali, sè yì ka, dukiyì a ndà-peri mana à bë na bu bwapèndèa ka dâng. 25 Sè yì ka, alkijiyà kègìr a bu bwapèndèa mènana à nè pe wi aba pakki wi túró ka dâng, acemènana kè yì nda bwa mènana pakiyì yilèmu, andè lin'ueo, andè agirbunda kat aban abwana ka. 26 Aba bwa mwashat sè pusè abwapèndèa dângdâng, amana à lùmsè banza kat ka. Kè yì na barabarà kasè tite andè masèlèata anza malea, andè abu-banza mana à nè do kam ngga. 27 Bakuli pa anggo, ace mènana bë bwapèndèa alte, nè tsèkbalèu ama aba harakiban aban alte ka à nè kumi. Kat andè amani ka, Bakuli ka nda tù aban koyan atà sém ngga. 28 Acemènana “A bëlèi sè sém do nè yilèmu, sém nggè gya, sè sém pa.” Kèla mana abea amè'nggyal ma'wun bang ngga ama, “Sém gbal ka, sém nda ka munamale” ka. 29 Sè acemènana sém nda ka munamala Bakuli ka, bë sém ngga sèni ama Bakuli ka nda kèla bënzál mana à bëi na bolo-njengèlan ko azerfa, ko tali, aba nggaman nyoulè gir ko sôlèpe mala bwapèndèa ka dâng. 30 Adò dñwanyi súrè Bakuli mana abwana pa abalèia didyal ka, Bakuli tsèkir acê dâng, sè a dyan ngga, kë bang ama tsèngjènà nzongcau, bëà bwana kat a koya ban, bëà nyig acaubikea malea, bëà pwanzali a baní. 31 Acemènana yì ka, tsèngjènà pwari mana nè bashì banza nèi aba mësècau,

18 Anzèm mèno ka, Bulès nying Atina pélèa wari a Korinti. 2 Abanì sè kya kum bëewa Yahudi à kè tunai ama Akila, mènana à bëli a bu-nzali Pwantus ka. Yì andè mämí Pèrisèla ka, à pur a nggea-là Roma, a nzali Italiya sè à yiu a dyan tù, acemènana Kèlaudiyus, yì murèm mègule mala amè Roma, pèr amè Yahudi kat bëa nyig Roma. Bulès wari a sèn a Akila andè Pèrisèla. 3 Sè acemènana túróbù malea mala pakki gumli na mwashat ka, Bulès do andèia, à kutia pakki atúró atàrèia. 4 A koya pwari Sabbat, pwari usèlèo mala amè Yahudi ka, Bulès kë wari a ndakpapi kë nacau nè amè Yahudi andè amè Gèrik ace mènana nè kùmò nè nunnia bëà sôlè ama Yesu ka, nda Mè'amsèban. 5 Lang Silas andè Timoti nyìngjènà bu-nzali Masèdoniya, à yì bwalèna ka, Bulès kara pa bamúri kat ace hamna cau mala Bakuli. Camarè banggi amè Yahudi ama, Yesu nda Kèrèsti Mè'amsèban. 6 Amè Yahudi ka à bìnèra à pà nè ak cau mala Bulès dâng. À camarè banggi wi acau mèbànè. Bulès pélèa këtèri tú mana arè agir-nggürèu male ka, ace mènana bë lèmdèia wia ama yì ka, pusèkina abui. Sè banggia wia ama, “Bè nkila ma'wun, ueo amur wun. Bè wu kutio a lú-bësa ka, wun nè bùa nè bamur rë wun! Mim ngga ñen pusèkina abuam. Twal ado aban ká a dèmba ka, mè nè o a hamna cau aban abwana mana amè Yahudi na raka.” 7 Pélèa Bulès nyig bá ndakpapi, sè o kya do a bala mala bë mèkpata Bakuli, à tunèi ama Titius

Yustus. Bala male ka sau nə ndakpapi dàng. 8 a ndakpapi aban naki acau andə amə Yahudi. Kərispus, 6waməgule ndakpapi ka, pabamuri 20 Abea abwana abaləia à zəmbi Buləs, bə pàk aban Mətalabangjо, yì andə aməbala male kat. anonggio pas, sə 6inæ. 21 Ndo nə o ka, pələa Sə abwana pas a Korinti, mənana à ok cau mala nea wia ama, “Bə Bakuli earəna ka, mə nə nyare Buləs ka, à pabamuria aban Mətalabangjо, mə nə yiu aban wun.” Anggo sə kutio a waru pələa à pakkia wia batisəma. 9 A bə fara nə du nying Afisu, aban o. 22 Lang waru yi kpashina a ka, Mətalabangjо nacau nə Buləs aña sənə aña kún mur a Kaisariya ka, Buləs suləo nə kar a Bangjо ama, “Bangciu bə kəa pakko dàng, sə Urəshalima aban makki aməkwadı kún. Pələa kəa na ama a nə nying hamnə cau mala Bakuli bwal njar nyare o a Antiyok aña bu-nzali Suriya. dàng, 10 acemənana mə nda tò. Kə bwa pà kàm 23 Anzəm anonggio bəti a Antiyok ka, Buləs bwal nə pakko kəgir dàng. Aña nggea-là mənia ka, mə njar, o arə aban abalə abu-nzali mala amə Galati ndanə abwana kàm pas mənana à nə pabamuria andə amə Firigiya, kə bək 6abum aməkwadı kat abanam ngga.” 11 Nda Buləs lidəmba nə do a mana arə abanì ka. 24 A bəkú məno ka, 6ebwa Korinti pələa mwashat nə tsùrú, aban kania wia Yahudi mana à tunəki ama Apolo, mənana pur cau mala Bakuli ka. 12 Lang à tsəngjənə Galiyo, nə nggea-là Alizandəriya ka, yiu a Afisu. Yì bwa Roma a Nggwamna mala bu-nzali Akaya ka, ka, bwa na ndanə sələ nacau, sə súrə Maləmce abea amə Yahudi mana à ndanə do a banì ka, à mala Bakuli kərkár. 25 Acemənana yì ka, kum kùr kunarəia à bwal Buləs, à wari nəi a badəm kanigir kərkár aña Njar mala Mətalabangjо Nggwamna ace bashi. 13 A na ama, “Bwabura ka, nə 6abum pina məgule sə kə hama andə man ngga ndaban bariki nə pwan bum abwana kani abwana məsərə məsəcau amur Yesu. Sə kat bəà kpata Bakuli a njar mana nda dàng andə andə a mani ka, kə cau mala pa batisəma mala gir mənana nggurcau ma'səm na ka!” 14 Buləs Yohana nda súrə ce ka. 26 Pələa Apolo titə nacau nə mən kúni nə nacau ka, kara Galiyo pələa arə nə rəcandəa a ndakpapi. Lang Pərisəla andə amə Yahudi mana à warinə cau ka. Nea wia ama, Akila ok cau mana kə na ka, à tunəi à o andəi a “Wun ama Yahudi, bəà pələ ama wu yiu nə bwa bala malea, à kya məngi wi bá njar mala Bakuli mənia ka ace bekə cau mala gır məsbane mənana pepe. 27 Lang Apolo bangjəna ama nə o a Akaya pa, ko nzongcau nda fùn ngga, bə boaro mə ka, aməkpata Bakuli bək 6abumi bə kyane. nə pak munyi, mə nə kwaki kiram arə wun. 15 Pələa à gilə cauterəa aban ká aban aməkwadı Sə acemənana ce ka nda amur adikiaban amur mənana a Akaya ka, ace mənana bəà ak Apolo acau, andə alulləu, andə anggurcau ma'wun pepè ka. Lang bwaləna Akaya ka, kya duk nggea ngga, wu mal nə ace nə 6amur rə wun. Pa mə gbasha məgule a banì, mənana abwana kum nə do mə'bashi amur ulang agir kəla amənia ka 6wamuru mala Bakuli, à pələ aməkpate ka. 28 dàng!” 16 Pələa tsəa à pusəia aña ndabashi. 17 Yì ka, ganda amə Yahudi mənana à lo makgir Sə yia kat ka à pələ amur Sosətins, mə'yál mur nəi ka nə cau, abalə abwana mana à ram kat ka. ndakpapi, à bwali, à walki àkə kun ndabashi. Sə Kə ləmdəia wia aña Maləmce mala Bakuli ama, ko kəgir dəurə Galiyo dàng, ko bəti. 18 Buləs Yesu nda Kərəsti Mə'amsəban.

do andə aməkpata Yesu mana aña Korinti ka arə anonggio pas. Pələa nyia, nə o a bu-nzali Suriya. À kpapi gya atärəia andə Pərisəla andə Akila. Lang à yì bingjəna Sənkəriya, la a kun nggeomrə ka, Buləs mwa muri ace mənana bə ləmdə ama yì ka, lümsərnə nzongcau mala amə Yahudi mənana twalo a badəm Bakuli nə pə ka. Pələa à kutio a waru-mur aban ká. 19 Lang à yì bwal nggea-là Afisu ka, Buləs nying a Pərisəla andə Akila aña waru. Sə kutio wari

19 Mənana Apolo na aña Korinti ka, Buləs twal bəri gya arə abuban, kya puro a Afisu. Abanì sə kum abea aməkpata Yesu, 2 sə dia ama, “Mənana wu pələ amə kpata Yesu ka, wu angjəna Bangjо Məfele le?” À pe wi eare ama, “Awo, yàle səm malaká ok ama Bangjо Məfele ndakam dàng.” 3 Buləs dia ama, “Sə ya ulang batisəma nani à pakka wun?” À pe wi eare ama, “Batisəma mala Yohana.” 4 Pələa Buləs banggia wia ama, “Batisəma mənana Yohana

pak ka nda ace abwana mana à pwanzali, à andə amə Gərik, à ok ce mənia yì gır ka, kara nyinying acaubikea malea ka. Sə ne amə Isərayila bangciu bwalia kat, sə lullə Matalabangjo Yesu ama bəà paßamuria aban bwa mənana kə yiu kum gulo kərkár. 18 Pas abala abwana mana à a nzəmi ka, mənana à tunəki ama, Yesu ka.” paßamuria, à pələ aməkpata Yesu ka, à yiu à 5 Lang à ongnjəna anggo ka, pələ à pakkia yì bang ce pakkia gir bealbikea malea kwas. wia batısəma aba lullə Matalabangjo Yesu. 19 Abwana pas mənana dıdýal ka à kə pakki 6 Pələa Buləs tsək buì amúrià, kara Bangjo agir swarkiban nə aburi ka, à yiu nə amaləmce Məfele suləo amúrià, à nacau nə akún-takuli, mala agir monzəo malea, à yì pisəia a bəsa a sə à hamnə cau mala Bakuli. 7 Lakkı mala bədəmbə abwana kat. Lang abwana yi kpapik amənia yì abwana ka nda lum-nong-bari. 8 aboalo agir məno à pisəia kat ka, boale karəa Anzəm məno ka, Buləs twal zongjo tərū kə arə məsə bolo-azərfa á-lumi-tongno. 20 Anggo wari aña ndakpapi, camarə ne abwana cau nə nə rəcandəa sə cau mala Matalabangjo gulo, məsokang-kangja. Aba nakia cau andə abwana akiban kərkár. 21 Anzəm aməno yì agir ka, Buləs ka, kə bariki nə nyəsə babumia arə do murəm kum denyicau a babumi ama bə kar abələ abumala Bakuli amur abwana. 9 Sə abea abwana nzali Masədoniya andə Akaya sə bə kutio bə ka à candəkicau à bınə paßamuria, à kə naki kyane a Urəshalima. Na ama, “Anzəm mana bə acau məbəne amur Njar kpata Matalabangjo, ən warina a Urəshalima ka, dumənam püp mə a bədəmbə abwana. Pələa Buləs dəfikia, pwan nə kutio, mə ká gbal a Roma.” 22 Nda gır mana aməkpata Yesu à o andəia, sə a koya pwari ka tsəa sə tasə Timoti andə Arasətus a Masədoniya, kə səngi bələ acau andəia aña ndà-kanigir mala yia bari abələ abwana mana à kə bwali wi túró Tiranus. 10 Buləs lidəmbə nə kanigir a məno ka. Sə yì ka, do a bu-nzali Asiya banı bınəe sau yì ndà-kanigir ka, kya bwal pələa bari, sə ace zuku. 23 Ákə bələ anonggio məno ka, nggea məno ka abwana kat mana nə do a bu-nzali loàsəban lo kərkár aba Afisu amur cau mala mala Asiya ka, amə Yahudi andə amə Gərik, kpata Njar mala Matalabangjo. 24 Mənia yì à ok cau mala Matalabangjo. 11 Bakuli pak loàsəban ngga tite nə be mə'ntül mana lülləi agir-ndələki məgule kərkár nə bu Buləs. 12 Ko ama Demitəreyus, mə tulki amuna kurəm mana nggearə ahankici andə agir-nggürəu mənana à à nda kəla ndà-peri mala mā-6ənzál Atimis, nə je nggürə Buləs ka, à twalia à wari nəia aban bolo-ntül azərfa ka. Mənia yì nggali ka kə yinəia amə rəkwana, sə akwánó malea kara à mala, sə aməturoe boalo kərkár. 25 Pələa Demitəreyus akukwar purrì rəia. 13 Abea amə Yahudi nda tunə dəpi mala abwana mənana kat à nda aña kam mənana à kə gya arə aban, aban pusəkia ulang məno yì túróbù malea ka, sə nea wia ama: kukwar arə abwana ka. Á bariki gbal ama à Wun aburana, wu solə ama kume ma'səm ngga nə pak túró nə lullə Yesu à nə pusə akukwar ákə ban mənia yì túró sə səm nggə kumi. 26 A pale, nə nea wia cau ama, “Ən nggə sa arə wun dyan ngga, wu nda wu kə səni sə wu kə oe nə aña lullə Matalabangjo Yesu mənana Buləs kə akir wun, gır mənana mənia yì bwa à tunəki ama hamnəi ka, wu puro.” 14 Amuna-burana tongno- Buləs kə pə ka. Nda ban na ama agir mənana nong-bari mala Səkeva, Pəris Məgule mala amə abwapəndəa pə nə buia sə à kə peri abania ka, Yahudi, à nda à pakki mənia yì gır ka. 15 Sə agir na à nə peri abania dəng ko bəti, sə nda a be fara à nda aban pa anggo, pələa kukwar kə pwan babum bəwapəndəa ka. Tsəngjənia à nea wia ama, “Ən súrə Yesu, sə ən sələna ce bəwarkini tanjar akani aña Afisu andə bu-nzali Buləs; sə wun ngga, wu nda ka yana?” 16 Sə bwa Asiya kat. 27 Bangciu ma'səm ngga nda mənana mənana nə kukwar arəi ka, yəlle kpa kwəria, ama, limo ma'səm ndo nə kum lulləu məbəne. walkia nə walo ana, nə rəcandəa mana kütí Sə nggearə məno na nəmürəi dəng, ndà-peri malea ka. Kara à túr kusaia a mire à nyinying bala mala mā-6ənzál məgulo mənana à kə peri a male, nə anpenye a raia, nə bərəia. 17 Abwana baní, yì Atimis gbal ka, nə duk gir məbəne; sə mənana kat à ndanə do a Afisu ka, amə Yahudi Atimis, yì mā-6ənzál mənana koyan a Asiya

andə banza kat kə peri a baní ka, gulo male nè gandə yinə cê. **39** Sə bò bò kəgir nda kam dàng kpa! **28** Lang à ongjøna cau man ngga, kara mənana wu earce wun nè yinai ka, duməna bumia lul kərkár, à loasə già a kùli à kə na ama, púp à nè na cê a ban amə bashi, a ban-kpapi “Atimis mala amə Afisu ka, mægulo na!” **29** Zuku mala amúrû kat. **40** Kəla mənana nda kam ado ka, loàsèban məno akinaban, bá nggea-là kat ka, mənia yì gır mənana kumban yalung ngga, lo cam nə kusəi. Bwbunda nyāri, à pur nè tsəngjènà səm abə bangciu ama, amətala nzali mire aban ká a ban-kpapí mala nggea-là. À bwal nè gandə tsəka səm cau mala loasə munəo mala aburana bari, Gayus andə Aristakus, abi amə bwabundæa. Acemənana səm pànə kún nacau gya mala Buləs, mənana à pur a Masədoniya sə səm nè na tər gır mana yinə mənia yì came à yiu ka. À nungjia à um nəia a ban-kpapí. **30** mala là andə zurəki ka dàng. **41** Lang mægiləgir Buləs nə ȣamúrì ka earce ama nè ká a bədəmbə mala nggea-là maləna nacau man ngga, pələa abwabundæa aban dapi nè bangcau nəia, sə mesə abwana mana à ram ngga à o.

aməkpatə Bakuli pərki. **31** Nggearə abwana-mægule mala là, mana à gyajam mala Buləs na ka, à teri wi cau ama, bò kəa na ama nè kutio abə ban-kpapí dàng. **32** Bwbunda mana ram ngga, à twalo à zurəki nə loàsèban: abea abwana ka à kə nacau bàng-bàng amur be gır, sə abea abwana gbal ka à kə na malea dàng. Yèle bangulea ka à súrà gir mənana tsəa sə à yiu à yì ram ngga dàng. **33** Abea amə Yahudi ramta Alizanda a dəmba a bədəm bwabundæa bò bəlia wia bá cei. Pələa Alizanda ləmdəi bwabundæa bu bəà duk kunia più, sə bariki nè na kúni, amur tər gir mana kumban ngga. **34** Lang amə Gərik mənana abə bwabundæa yì səla ama yì ka, bwa Yahudi na ka, kara à loasə già kpəm kunia mwashat aban nacau mə'mwashati ama: “Atimis mala amə Afisu ka, mægulo na!” Twalía bu-pwari bari à ndarə na mənia yì cau ka. **35** A masələate ka, mægiləgir mala nggea-là bariki tsək bwabundæa à do kunia più. Pələa na ama: Wun amə'la-səm amə Afisu, banza kat ka sələ mbak ama nggea-là mægule Afisu ka nda mə'yál ndà-peri mala Atimis mægule andə tali rət mənana pur nə kuli sə yi kpa a nzali ka re? **36** Kəbwa pà kàm nè təmce amənia yì agir ka dàng. Ace mani ka, wu nyésə bəbum wun, wu kəa pak kəgir amur mire dàng. **37** Wu yina nè amənia yì aburana bari ka akani, kat andə amani ama, à fun kun ndà-peri ma'səm, à iu kəgir kàm dàng, ko à na məbəne amur mā-bənzál ma'səm raka. **38** Bə Demitərəyus andə amətúró male ndanə cau mana à nè na amur kəbwa ka, səm ndanə amə'bashi andə apwari do bashi; bəà ndanə be kəgir mana kwania arə kəbwa ka, à nè

20 Anzəm mana loasəkiaban maləna ka, Buləs tunə aməkwadī à yì rambəa abanarəia, pələa bək bəbumia nə cau mala Bakuli, peia wia rəcandəa sə cia a ndà. Pələa nying banı kutio o a bu-nzali Masədoniya. **2** Lang gingna arə abumban abə mano yì bu-nzali aban bək bəbum aməkwadī nə cau mala Bakuli ka, pələa kutio wari a Gəris mənana gbal à tunəki ama bu-nzali Akaya ka. **3** Abanı sə kya do pak azongjø tərū. Lang Buləs mala nè twal gya a waru nè o a Suriya ka, yi ok ama abea amə Yahudi kùrna kunia amurí à nè wal-luí a njar. Nda gır mənana tsəa sə nyar a kusəi twal nza, pələ nə njar bá bu-nzali Masədoniya ka. **4** Abea burana mənana à pur gya atè ka à nda ka Sopata, muna mala Pirus bwa Biriya, andə Aristakus anda Sekundus amənana à pur nə nggea-là Tasalonika ka; sə Gayus bwa Dabe, andə Tikikus anda Tərofimus, amana à pur a bu-nzali mala Asiya ka, andə Timoti. **5** Yia mənia tongno-nong-bari ka, à akà səm dəmba, mim Luka sənə Buləs, à o a waru-mur à kya kundə səm a Təros. **6** Sə səm twal gya nə kwar-nza səm o a nggea-là Filipi. Akanó anzəm Lamsan mala Bəredi mana Yist pa arəì raka, səm nggea kutio a waru-mur aban o a nggea-là Təros. Anzəm anongjø tongno ka səm nggea kumia a Təros. Abanı sə səm pak limo mwashat. **7** Nə pwari kpəra a pwari Ladi ka, səm yì rambəa a tarə səm aban li girlina. Buləs titə hàmî abwana cau, sə acemənana bə ban kwarəna ka nè bwal njar nè o ka, camara nacau kya bwal ȣadu. **8** Apitəla ndakam pas à kə pa təlaban a ban mənana səm kpapiyi kam a ndà-kulí ka. **9** Mə lagga mənana lülləì ama

Yutikus ka, nda ban do a fongəran mala ndà- andə kanigir arə abala ma'wun ngga, ən nying kulí. Sə lang Buləs camarə nacau bà ka, Yutikus kəgir mənana foaro bə ən bangga wun, mənana ka ntulo kə aiki, yi kongjəna a ntulo kərkér, nə bwala wun kam ngga dàng. 21 Ən banggi nda kara pur kano a fongəran, a bu təruia ndà- amə Yahudi andə abwana mana amə Yahudi na kulí məno bong-bong, yi kpa a nzali. À nə yiu à raka, nə nunkiru nəma, duməna púp bəà nyare nə yia twali ka, lú na. 10 Pələa Buləs sula a nzali, aban Bakuli. Bəà pələ nzəməia arə acaubikea kya kū`ndəó amur mə lagga, sə kùrrı arəi nə malea, bəà pwanzali, sə bəà pañamuria aban abui, na ama, "Ce əhalə wun zuriki dàng, ndanə Mətalabangjo Yesu. 22 Sə ado ka, mə ndo mə yiləmu!" 11 Pələa Buləs andə acili abwana nyare nə ká a Urəshalima acemənana Bangjo Məfele à o a ndà-kulí dəm. Anzəm mənana à lina girlina lómđánàm a banfana ama duməna púp bən atārəia ka, Buləs lidəmba nə nea wia cau bà kyane. Ən súrə gir mənana nə nggá kumam kwaro mala ban. Pələa bwal njar kutio o. 12 Sə à akanó ka dàng. 23 Kə gır mənana ən sələ ka twal mə lagga à um nəi a fala nə banboarnado nda mənana ama, a koya nggea-là ən kútí kam kərkér, acemənana yiləmi nyarəna arəi ka. 13 ngga, Bangjo Məfele kə nunkiram ama oasəban Pələa səm o amúrià səm kya eauwe a waru a ndàkurban andə tanni nda à kə kundəam səm samsəa aban ká a Asos, aban mənana səm ngga. 24 Sə kəgır pà kam atà agir mənia ka nggea twal Buləs a waru kam ngga. Yì Buləs ka dəurəam dàng, yàle ən twal yiləmem a kun eau atà səm a waru a Təros dàng acemənana 6e kəgır dàng. Mim ngga, gır mənana ən tsək earce nə kár nə nza aban ká Asos. 14 Lang yiu muram arəi ka nda mənana ama bə ən mal yi kum səm a Asos ka, səm twali a waru səm túró mənana Mətalabangjo Yesu pam bə ən kutio aban o a Mitalin. 15 Səm nying ban məno pe ka, yì túró hamnə Bəsa Cau Amsəban mala səm samsəa aban o. Ba 6e ban fana ka, səm yì bwamuru mala Bakuli. 25 Ən sələna ama wun bwal ban luran Kiyos. Bə ban fana dəm ngga, mənana ən camara gya abalə wun, aban hamnə səm samsəa səm yì pur a luran Samos. Səm cau mala Domurəm mala Bakuli ka, kəñwa pà nying Samos ka, twal səm pwari mwashat sə kam abalə wun nə sənam dəm dàng. 26 Ace səm yì bik là Miletus. 16 Amur njar aban ká mani ka, mə nda ban na wun yalung ama, Miletus ka, waru samsəa yi kútí nə ban nggea- kə nkila mala kəñwa abalə wun pa a muram là Afisu. Buləs ka angjəna dəmba twaləna a dàng. 27 Acemənana kane mənana kat Bakuli 6abumi ama pà nə came a Afisu dàng, ace ndanəi a 6abumi, sə kə earce ama bə wu súrə mənana bə kəa kidiki pwari kərkér abə bu-nzali ka, ən nyar nə tam arə hamnə ce aban wun Asiya raka. Yì ka, nda mur larri nə nggá bwal dàng. 28 Wu yál 6amur rə wun andə abwana Urəshalima, bə nə gandə pa ka bə yi kum pwari mala Bakuli mənana Bangjo Məfele pa wun Pakkifire Pentikos. 17 A Miletus sə Buləs túrban a bu wun bə wu denyi nəia ka. Wu do kala atà abwana-məgule mala ikəlisiya mana a Afisu ayálgír amur domwan mala Bakuli, yì ikəlisiya bəa yiu bəa yi kumi a Miletus. 18 Lang à yina ka, male, aməkpate mənana kúria nə nkila mala pələa nea wi ama: Wun ngga wu súrənà ulang Muni, mənana sukki amur nggun-gangndəi ace do mem andə túró mənana ən pa abalə apwari amsəia ka. 29 Ən sələna ama anzəm mənana ən məno kat mə nda aban wun ngga, tite àkə pwari nyìngjənà ban wun ngga, aməkànigır nyir, kəla mənana ən yiu nəi a bu-nzali Asiya ka. 19 Nə anvwa bondo məbealbíke, à nə yiu abalə wun, nyesəbamuru andə mərəm a məsəam sə ən ace mənana à nə kidiki domwan mala Bakuli, pakki Mətalabangjo túró, acemənana mə nda amakwadi ka. 30 Sə a nggearə 6alə wun ngga, məguro male. Ən do nə gandrəu abə nutanni abea abwana nə lo à nə bosəki kusə məsəcau, mala agir mənana à yipàm nə kurkunarəu mala. À nə kutia kanigir-nyir ace mənana à nə kum amə Yahudi mənana aməkwadi na raka. 20 abea abwana mənana à nə swárkia bəà pələ Wun ngga wu sələna ama abə hamnə cau mala aməkpata teà ka. 31 Ace mani ka, wu tsəkir wun Bakuli bwāng, mənana ən pe abalə abwana, pepè! Wu denyi ama, nə amərəm a məsəam, du

andə pwari, mə nda aban kani koyan atà wun aburana andə amaməna andə amuna malea, ngga cau mala Bakuli kat bà apoləa tárú. 32 à puro à tsəkta səm a kummur. Akanó sə səm Ado ka, ən nggə nying wun a babù Bakuli bë kat, səm kū`ndəo səm pak hiwi. 6 Pələa səm bwal wun sə bë tamsə wun aba paśamuru arə tsək rə səm à ndà. Buləs andə aſi səm aməgya cau mala əwamuru male, mənana nè gandə bak ka, səm kutio a waru; sə yia ka à nyare a là. wun, nè pa wun atsəkbu mənana Bakuli ndanəi 7 Səm loapi Taya ka, səm yì came a nggea-là ace abwana mana twalnia à duməna amale na Tolemayas. Səm makki amə'eamrəarəu kun, sə ka. 33 Ən sham ma kə boalo mala əwa ko agir- səm nong-mwashat abanì. 8 Ban fana ka, səm nggürəu male dâng. 34 Sə wun, nè əbamur rə lidəmba aban o a nggea-là Kaisariya. Akanó ka, wun ngga, wu sələna ama, nè abuam mənia səm yì suləo a bala mala Filip ma hamnə Cau ka, sə ən nggə kum girlina mənana mə nə li Amsəban. Yì ka, nda mwashat abalə aburana sənə abwana mana səm nda sənəia ka. 35 Abə tongno-nong-bari, mənana aməkwadi twalia koya gır ən nggə pak ka, mə nda ban ləmdəa a Urəshalima ace bwal ban túró gau girlina wun ama, abə pak túró mənana nkundər pa ka. 9 Yì ka, ndanə ansarina ine mənana ko arəi raka sə səm nè bwal abwana mana à pànəi yana ateà ka ndanə boro mala əngnəa; à kə raka. Bè səm denyi nə acau mala Mətalabangjo bang cau mala Bakuli mənana Bangjo Məfele Yesu, mənana na nè əbamúri ama, “Tsəkbu mala ləmdəia wia ka. 10 Anzəm mənana səm pakkina Bakuli mana amur amə pa boro ka nda kpəm anonggio pas akanó a bala mala Filip ka, bë kúti do kúndəo bë po.” 36 Lang Buləs maləna məngnəa mala Bakuli mənana à tunəki ama nacau ka, pələa kū`ndəo amur ankünəi andaia Agabus ka, puro a bu-nzali Yahudi yi kum səm. kat, sə à pak hiwi. 37 Yia kat à kutia əua nə 11 Yiu sə yì twal nggur-bunu mala Buləs, pələa mərəm, à mən abuia à kə kùrki Buləs a rəia, kür akusə əbamúri andə abui nəi. Pələa bang sə à ka jeki nki nə kunia aban tsəe a ndà. 38 ama, “Bangjo Məfele nda aban na ama, ‘Anggo Gır mənana pea wia əbabumkidikea kərkər ka sə amə Yahudi nè nggá kür mətala nggur-bunu nda cau mənana Buləs banggia wia ama, à pà mənia ka a Urəshalima, sə à nè twali à nè pea nè səni dəm raka. Anggo sə à kya tsəkte a kun- abwana mənana amə Yahudi nda raka.”” 12 Lang waru mur.

21 Anzəm mana səm tsəngjənà abwana-məgule mala amə Afisu à ndà ka, səm twal waru səm sarəa aban ká a luran Kos. Ban fana ka, səm lo kano səm yì bwal luran Rodis, pələa səm yì kutio, səm wari a 6e la a tunəi ama Patara. 2 Abanì sə səm yì kum bë waru, mənana nè ká a bareban Fonishiya, nda səm eau kam aban o ka. 3 Səm nda aban samsəa abə nggeomùr aban o ka, məsə səm yì kpa arə luran mala Sayipərus kuko, səm yì túrif nə bu səm mə'nggare, səm lidəmba aban o. Səm yì kpashi a kúnmur mala nggea-là Taya, abə bu-nzali Suriya. Abanì sə amətúró 6a-waru sulə twalo. 4 Səm kya alta aməkwadi mənana abanì ka səm do ateà limo mwashat. Bangjo mala Bakuli ləmdəi aməkwadi məno ka ama bëa ne Buləs bë kəa na ama nè ká Urəshalima dâng. 5 Səama lang pwari o mə'səm yì káréna ka, səm lo səm bwal njar aban o. Aməkwadi məno kat,

səm ok mənia yì cau anggo ka, səm mənana kat a banì ka, səm zəmbi Buləs ama bë kəa na ama nè ká a Urəshalima dâng. 13 Sə yì ka, bang ama, “Mana wu pakkiyi anggo, wu tsək mərəm a məsə wun, wun nè fungi əbabumam? Yàle kúrbən nda ən nakiyi ce ka dâng, ko nggearə lú ka ən earəna mə nə nggá wu, acau mala Mətalabangjo Yesu.” 14 Lang səm yì sənəni ama pa səm nè gandə tamsəe raka, nda səm deki, səm na ama, “Bè kànì mala Mətalabangjo bë lùmsəo.” 15 Anzəm afea anonggio ka, səm pwan atwalo ma'səm aban o a Urəshalima. 16 Afea aməkwadi mənana à pur a Kaisariya ka, à o atà səm gbal. À yì tsəkta səm a ban mənana səm nè duk kam ngga, a bala mala Manason, əwa Sayipərus. Yì ka, mwashat na abalə aməkwadi amədəmbe. 17 Lang səm yì bwaləna Urəshalima ka, amə'eamrəarəu ak səm nə bumpwasəa. 18 Ban fana ka, səm sənəa Buləs səm wari a ban Jemis, ace nacau nəi. Abwana-məgule mala

ikəlisiya kat ka, à nda a banì. 19 Anzəm makkun nani ateà ka. 27 Anonggeo tongno nong-bari ngga, Buləs bəl ɓalə agir mwashat-mwashat, mala məno yì giləki rəia ka à malanà malâ, sə mənana Bakuli pea nə bu túró mishan male abea amə Yahudi mənana à pur a bu-nzali Asiya abalə abwana mənana amə Yahudi nda raka. 20 ka, à sən Buləs aba Ndàməgule mala Bakuli. À nè ok mənia yì cau ka, à ɓwangsəki Bakuli. Pələa à swarkita ɓwabundəa kat, kara à bwal Pələa à ne Buləs ama: Mə'eam səm Buləs, a Buləs. 28 À mak gāwàn bàng-bàng aban na ama, sələna ama amə Yahudi mənana à pànà ɓamuria “Wun amə Isərayila! Wu bwala səm! Mənia yì à angjəna Yesu ka, lakkì malea nda á-pas. Sə ɓwa ka nda mənana kə kania abwana arə aban abə lakkì malea məno kat ka, à ndanə bumpina kat bəà ɓəsəki amə Isərayila ka. Kə kania wia arə kpata Nggurcau mala Musa. 21 Abea ɓwana bəà kəa kpata Nggurcau mala Musa dəm dàng, yiu à yì banggi amə Yahudi aməkwadî mənana sə bəà kəa pa gulo arə Ndàməgule mənia ka akani a Urəshalima ka cau amuro. À bang ama, dəm dàng. Ndyo yina nə abwana mənana amə we ka a kə kania amə Yahudi mənana kat a Yahudi na raka aba Ndàməgule mala Bakuli, yi do a nzali mala abwana mənana amə Yahudi pəndəkina ce ban məfele mənia ka!” 29 (Yia ka na raka, bəà deki kpata Nggurcau mala Musa. à bang anggo, acemənana à sən Tərofimus ɓwa À na ama, weama bəà kəa kasə bata amunia Afisu atārəia andə Buləs aba nggea-là, nda sə dàng, sə bəà kəa kpata kúncau mala amə Yahudi à twali ama Buləs warina noi aba Ndàməgule dàng. 22 Mənana ado à nè yia ok ama a yina mala Bakuli ka.) 30 Ban zunggali aba nggea-là ka, mana səm nè pa? 23 Gır mənana ado səm kat, sə ɓwapəndəa purkio nə mire, à yì ramba. nggə earce ama wu pak ka, ndya ani ka. Səm À yì gbami Buləs, à nungi à pusəi a nza nə ndanə abwana ine kani mənana à panacau a Ndàməgule mala Bakuli, pələa à girkı akun-badəm Bakuli ka. 24 O ateà abə Ndàməgule, wu nda a kaurəa. 31 Amənia yì abwana ka, à nda kpapi wunəia aban pakki agir mala lak rəü, agir ban ɓariki à nè wal-lú Buləs, səama cau yi bwal mənana à kána à nè pea ace mənana bəà Bakuli ban mə'sərəban mala asoje mala amə Roma. À ea ka. Bəà pwari dārəâ mənana à nè pe ace banggi wi ama, Urəshalima kat ka gəggəlinia. 32 swárià wia murià yina ka, mbwechia wia boalo Kara mə'sərəban mala asoje lo tù, pwan asoje agir dārəâ mənana à nè kasəa a banì ka. Anggo andə abea abwana-məgule malea, à ɓangjə à sə koyan ngga nə sələ ama cau mənana yia à yiu aban ɓwabundəa. Lang abwana mənia sən ok a muro ka, nyir na. À nè sələ ama nggearə mə'sərəban mala asoje andə asoje mənana atè we ka a kə kpata Nggurcau mala Musa. 25 Ma ka, kara à came, à nying buia arə walki Buləs. mala abwana mənana amə Yahudi na raka, sə 33 Mə'sərəban mala asoje yi bwal Buləs, bang à pələa aməkpata Yesu ka, səm tasənia wia ama bəà ta abui nə ansolo bari. Pələa diban cauterəa aban banggia wia gır mənana səm eare ama, “Yana nda man, sə mana de pa?” 34 Abea amurí ka. Səm bangjəna ama bəà kəa li girlina ɓwana abalə abwabundəa loasə già aban na mənana à dārəna alú noi ka dàng, bəà kəa li man, sə abea abwana kə na malea gbal dàng. Sə nkila dàng. Bəà kəa li nyam girkusəu mənana acemənana mə'sərəban mala asoje bwalta kəgir à wali nə pūrəki mealı ka dàng. Dəm ngga bəà mwashat mənana Buləs pak raka, pələa na ama ɓwa bəà kəa nong nə ɓwa mənana à malaká al bəà um nə Buləs a ban-məcandəe mala asoje. rəia andəi raka dàng. 26 Anggo sə Buləs, ban 35 À yì bwaləna ban-eauwe mənana à nè eau fana ka, twal aburana məno ine ka atè, sə yia noi aban ká abə ban-məcandəe ka, ɓwabundəa atārəia à lak rəia. Anzəm məno ka, Buləs kutio twalo zunggeli kərkár. À san rəia aban ká arə abə Ndàməgule mala Bakuli sə banggi apəris Buləs à nè wali, gandəa asoje imsəi a kwàrú mala bá Nda anonggio shen mənana nə twalia a ace amsəe a bù ɓwabundəa mana nyāri arəi cau mala giləki rəia ka. Banggia wia pwari mana ama à nè wal-lú ka. 36 Ɓwabunda məno kpatea gbal à nè yia pa boro mala agirkusəu mənana nə zwalo, à kə na ama, “Bəà wali bəà wu!” 37 apəris nə dārəna Bakuli nəia, ace koya ɓwa Lang asoje malanà kútí nə Buləs aba ndà a ban-

mæcandæ malea ka, pələa ne mə'särəban mala nam ama, "Sawul, Sawul! Ace mana sə a kə pam asoje ama, "Mə nə ganda kum njar mə nacau tanni?" 8 Sə ən dīban nəma, "A nda yana le, nə we le?" Sə mə'särəban mala asoje dī, nə ɓwaməgule?" Pələa nam ama, "Mə nda Yesu ndali ama, "A kə ok kún Gərik le? 38 A nda ɓwa ɓwa Nazarat, mənana a kə pe wi tanni ka." Masar mənana mbo lo aɓalə apwari məno nə 9 Abwana mənana atàm ngga, à sən tălaban mbicau arə nggwamnatı, pwan amə walki-alú sə bangciu pakkia wia, səama à bwalta bá gır á-ine atè nə agirbura, um nəia a njenza ka re?" mənana giu nakiyiam ngga dàng. 10 Sə ən dī 39 Buləs na ama, "Awo, Mim ngga mə nda ɓwa ama, "Mana mə nə pak le Mətalabangjo?" Pələa Yahudi, à ɓəlám a Tarsus, nggea-là aɓa bu-nzali Mətalabangjo nam ama, "Lo, o aɓa Damaska, Səlisiya. Mə nda muna nggea-là məboarne. Ən akàm sə à nə nggá banggo gır mənana kat awu nggə zəmbo nyinggam njar mə nea abwana nə pàk ka." 11 Məno yì tălaban ngga kara ciem mənia ka cau." 40 Mə'särəban mala asoje pələa aməsəam duk nte. Abwana mənana səm nda nyinggi wi njar bə nacau. Buləs pələa came sənəia ka, à bwalam a buam à warinə mim aɓa amur ban-eauwe, sə loasəi abwabundəa buù ama nggea-là Damaska. 12 Aɓa məno yì laməgule bəà pwalo. Lang ban pwaləna ateà piu ka, Buləs ka, bekə ɓwabura nda a banì à tunəki ama, pələa nea wia cau nə kun Ibəru.

22 Buləs na ama, "Wun amə'eambəam amə

Yahudi andə abwana-məgule ma'səm, wu kwakikir wun wu ok cau mem!" 2 Lang à oe aban nacau nə kun malea, kun Ibəru ka, kara ban nyare pwal ateà piu-piu. Sə Buləs lidəmba na nacau ama: 3 Mim ngga mə nda ɓwa Yahudi. À ɓəlám a nggea-là Tarsus aɓa bu-nzali Səlisiya, səama ən gulo, sə à kaniām gır akani a Urəshalima aɓata Gamaliyel. À kaniām Nggurcau mala aká səm nə kwarkiru pepè, bən kpata anzongcau kat komaye na ka. Ən pa ɓamúräm gbal nə rafəla məgule ace pè Bakuli gulo aɓa ko mana ən pak ka, kəla mənana wu pa, wun mənana ado kat akani ka. 4 Ən pea amə kpata Njar mala Mətalabangjo tanni kərkér. Abea ateà ka ən walia à wu tam-tam. Sə aɓea, aburana andə amaməna ka, ən bwalkia ən túriá aɓa ndàkurban. 5 Nggearə Pəris məgule andə abwana male ka à nə earnə mim ama mə ndaban na məsəcau. Acemənana a buia sə ən nggə ak acauterəa aban ká aban abwana-məgule amə là-səm amə Yahudi mənana a Damaska ka. Tər wario mem ngga nda mənana ama, bən bwalki amə kpata Yesu, bən kùrkia nə ansolo, bən yinəia a Urəshalima ace mənana bəà yi pea wia tanni ka. 6 A bə fara mə nda mur njar aban ká, ən gbashinà nggea-là Damaska, nə pwari zəkyə. Kaniama baləam nə kasə ka, kara nggea tălaban karara, pur nə kuli yi tá gumbələem. 7 Ən kasəa ən kpa a nzali, sə ən ok giu aban

Hananiya; mə'banggi Bakuli na, bwal nggurcau mala amə Yahudi nə paɓamuru tam-tam. Amə Yahudi mənana a Damaska kat ka, à kə pe wi gulo. 13 Yiu yi came a nkanggariam sə nam ama, "Mə'eambam Sawul, ak sənban mô!" Anggo àkə banì aməsəam mənna, kara ən səni. 14 Pələa na ama, "Bakuli mala aká səm tərró ace mənana wu súrə kànì male. Tərno wu sən 'Bwa male Məbealboarna, yì Ma'amsəban, sə wu ok gi aban nacau. 15 Kə earce ama we ka, awu nə duk mə'nakuni. Awu nə ne koya ɓwa ka gır mənana a səni sə a ok ka. 16 Sə adyan ngga, mana dəm a kundəkiyia? Lo, bəà pakko batisəma, pwanzali a ban Mətalabangjo bə twalo ban acaubikea mô." 17 Anzəm man ngga ən nyare a Urəshalima, sə mə nda ban pak hiwi aɓa Ndàməgule mala Bakuli ka, kara ən sən səna aɓa bangjo. 18 Ən sən Mətalabangjo Yesu nda rə banggàm ama, "Lo, farəo nying Urəshalima, acemənana abwana man kani ka à pà nə ak cau mənana awu nə na a muram ngga dàng." 19 Pələa ən ne wi nəma, "Mətalabangjo, kəla yia ka à sələna ama, a koya ndakpapi ka ən wario ən nggə bwalki amə kpato, ən nggə pea wia tanni. 20 Sə a pwari mənana à wal-lú mə'nakuno yì Itəfanu ka, ən ear nə məno yì wal-lú ka pepè. Mə nda kam aban came ən nggə tsəkir anggea-daura mala abwana mənana à bukki à wali wu ka." 21 Pələa Mətalabangjo nam ama, "Kyane, acemənana mə nə túrō kuko aban abwana mənana amə Yahudi na raka." 22 Bwapəndəa kwakikiri, yi

bwal ban mənana Buləs na mənia yì cau ka, bashi amur Nggurcau, sə we nə nggearəo ka pələa à loàsèban nə giu kpəm aban na ama, a kə yàl Nggurcau nə pa nzongcau ama bəà “Wu wali bəà wu! Yì ka, kārəa bəà dum na yiləmu koem a takiram!” 4 Abwana mənana à came a dang!” 23 Lang à ndaban makki’zwalo kərkár, ban Buləs tū ka à banggi wi ama, “A sələ ama à kə yasələki anggea-daura malea a kùli, à kə a ndaban ság Pəris Məgule mala ‘Bakuli!’” 5 loasə tú a gung ka, 24 mə’särəban mala asoje Buləs pələa earia wia ama, “Ace rəwun, wun tsəa à kútí nə Buləs aña ban-məcandəe malea. amə’embəam, ən sələ nəma yì ka, Pəris Məgule Pələa bang ama bəà kəce ace mənana bəà súrə na dəng. Acemənana Maləmce na ama, ‘A pa tər gir mənana tsəa sə amə Yahudi lo nə zwalo wu nə na məbəne amur murəm mala abwana arəi anggo ka. 25 À kürkina Buləs nə nggúr ama ma’wun dəng.’” 6 Lang Buləs yi sələ ama abea à nə kə. Pələa dì soje məgulo mənana came abwana atà aməkùrcau məno ka amə Saduki a banì ka ama, “Nggearəì ka, nggurcau mala na sə acilia ka amə Farisi na ka, pələa loasə gi nzali eara wun ama bəà wu kok bwa nzali Roma a kùli na ama, “Wun amə’embəam! Mə nda mənana à malaká bashi wi, à kumi nə bəkə bwa Farisi, kəla mənana akəm ngga amə Farisi caubikea raka le?” 26 Lang soje məgulo man ok na ka. À kə pakkam bashi yalung acemənana man yì cau ka, kara o a ban mə’särəban mala tsəkbaləu mem ngga nda abə lo mala alú nə asoje, kya dì ama, “Manə a kə earce ama awu nə yiləmu!” 7 Lang bangjəna anggo ka, kara amə pa? Bwa məno ka, bwa nzali Roma na!” 27 Pələa Farisi andə amə Saduki titə makgır arəarəia, sə mə’särəban mala asoje wari a ban Buləs kya dì dapi gau banì bari. 8 Amə Saduki ka à kə na ama, “Nam, we ka, a nda bwa nzali Roma le?” amə bwapəndəa pa nə loapi bəmbe anzəm lú Buləs eari wi ama, “E, mə nda bwa Roma.” 28 Dəng, aməturonjar ko abangjə gbal ka à pà kəm Mə’särəban mala asoje banggi wi ama, “Mim dəng. Sə amə Farisi ka à ear ama aməno kat ka à gbal ka, mə nda bwa Roma, ən mbwe boalo ndakam. 9 Loàsèban lo kərkár arəarəia, sə abea kərkár ace.” Pələa Buləs ne wi ama, “Sə mem amaləm nggurcau mənana à nda atà amə Farisi ngga, mə nda bwa Roma a ələban.” 29 Kara asoje ka, à lo, à kutia makgır məcandəe. À bang ama: mənana àkə earce pè Buləs tanni ka, à gbara à “Səm sən kəgir məbəne mənana bwa man pe pusəki abuia à nyì. Sə mə’särəban mala asoje ka dəng! Ear ka bangjə, ko məturonjar nda ne ka, bangciu pakki wi lang ongjəna ama Buləs wi cau ka!” 10 Lang mə’särəban mala asoje sən ka bwa Roma na, anzəm mənana tsəngjənà cau kə gulki ka, bangciu bwali, acemənana à à kürni ka. 30 Ban fana ka, mə’särəban mala kə nungi Buləs, ndo à nə tsəki wi penye. Pələa asoje tsəa ama agbani pəris andə aməkùrcau tsək asoje bəà suləo bəà kya amsəi a əbabuia mala amə Yahudi kat bəà yi dapi. Kə earce súrə nə rəcandəa, bəà nyesəi a ban-məcandəe mala məsərə gir mana tsəa sə à tsəki Buləs cau arə asoje. 11 Àkə bu du məno ka, Mətalabangjə ka. Ace mani ka, tsəa a panzə nsolo mənana à ləmdərə a ban Buləs sə na ama, “Bəà bangciu bəà kəa pakko dəng! Kəla mənana a nacau mem a Urəshalima ka, duməna ama anggo sə awu nə nggá nakunam a Roma gbal.” 12 Ban nə fa ka, abea ama Yahudi yi kürkunaraia à na ama, à pà nə li girlina ko à nə nu kəgir dəng, she bəà walna-lú Buləs ka. 13 Abwana mənana à kürkunia ka lakkì malea kúti lumi-ine. 14 Nda à wari a ban agbani pəris andə abwana-məgule à bang ama, “Səm kánagır ama pa səm nə tsək kəgir a kun səm dəng she bəà səm walna-lú Buləs ka. 15 Ace mani ka, wun andə aməkùrcau wu türban nə cau a ban mə’särəban mala asoje

23 Buləs soa məsəi arə aməkùrcau sə na ama,

“Wun amə’embəam amə Isərayila! Mim ngga ən lumsəna túró mem aban ká aban Bakuli, nə əbabumam pwəpwat yi puro a yalung.” 2 Kara Pəris Məgule mənana à tunəki ama Hananiya ka, nea abwana mənana à cam tū a ban Buləs ka amə bəà kəce a takiri. 3 Pələa Buləs ne wi ama, “Bakuli nə kooe a takiro, yì we mənana a kə ləmdə əbamurò ama a nda məboarne sə abə məsəcəu ka a nda raka! A ndà ya ulang mə’bashi nani, mənana à duk kana a kə pakkam

Roma bë yiù nè Bulës a ban wun dëm. Wu 29 Së ən yi sëlë ama ce ka, cau mala nggurcau lëmdëi wi këla wu ndaban earce wun nè sëngi mala kwadi malea na; së ce ka, käræa bëà kùr cau male kàm pepe. Së sëm ngga sëm nè kùmsâi bwa ko à nè wal-lú bwa ace dâng. 30 Lang à yì wi a njar sëm nè wal-luï.” 16 Lang mëkina Bulës banggàm ama à kùrnakun amurí à nè wal-luï ok ce gìr mënana à earce à nè pakki Bulës ka, ka, nda ən gbara ən tasai bë yiù a bano. Ən nani pélæa wari a ban-mëcandæ mala asoje kya ne abwana mënana nè cau arëi ka ama bëà yiù nè Bulës ce. 17 Bulës pélæa tunë be soje mágulo ne cau malea a bano. 31 Anggo aba du mëno ka wi ama, “Kyan nè lagga man aban më'särëban asoje kpata nzongcau mënana à pea wia ka, à mala asoje, ndanë be cau mënana nè ne wi ka.” twal Bulës à um nái a nggea-là Antipatëris. 32 18 Pélæa soje mágulo man twali, së wari nái aban Ban nè fa ka, asoje nying amë'pòr a kutio a um më'särëban malea kat, kya ne wi ama, “Bulës nè Bulës aban ká a Kaisariya, së yia ka à nyare mënana à kùrrì ka, nè nam ama bëan yiù nè lagga a ban-mëcandæ malea. 33 Lang amë'pòr yi man a bano, acemënana ndanë be cau mënana bwälëna Kaisariya ka, à pe Nggwamna cauteræa boaro bë banggo ka.” 19 Më'särëban mala asoje së à nyiggi wi Bulës a buù. 34 Nggwamna pélæa pélæa bwali um nái a nkanggariban, së dì ama, bal cauteræa së dì Bulës aya buban së puro. Lang “Mana a kë earce nam de?” 20 Mëkina Bulës yì ka, ongjëna ama Bulës pur a bu-nzali Sëlisiya pélæa ne wi ama, “Abwana-mëgule mala amë ka, 35 Nggwamna pélæa ne wi ama, “Më nè ok Yahudi kùrna kunaræia, à nè yiù a zëmbao li cau mo nè nggearëam bëà abwana mënana à ama wu kyan nè Bulës aban amëkùrcau malea. ndanë cau a rëo à yina ka.” Pélæa na ama bëà À nè lëmdëa këla amëkùrcau nè nggá díkìacau nyiggi Bulës bë do a fadan mala Nggwamna kàm pepè amurí. 21 Cè a ear cau malea dâng, Hirëdus.

acemënana abwana kúti lumi-ine mënana à nè kùmsâi wi ka. À kánagir ama à pà nè tsék kégir a kunia dâng, she bëà walna-lú Bulës ka. Adò ka, à gilëna røia, eare mo nda ado a kundäki ka.” 22 Më'särëban mala asoje pélæa ne lagga ama, “Ce a eare a ne këbwa ama a na nam man yì cau ka dâng.” Pélæa tasa ta lagga bwälëna o. 23 Pélæa më'särëban mala asoje tunë bari atà asoje amëgulo male së nea wia ama, “Wu twal asoje gbëman bari mënana à nè o a Kaisariya ka. Wu twal ateà amë'pòr lumi-tongno-nong-bari andà amëkuséu gbëman bari nè ankongjo a buia. Wu nyiggi ban man nè bu-pwari tongno-nong-ine mala bu du man yalung ngga. 24 Wu pè Bulës pér mënana nè eauwe a nzemi ka. Wu um nái jam a badëm Nggwamna Felis.” 25 Pélæa më'särëban mala asoje gilë man yì cauteræa ka, së terëi mëtala-nzali ama: 26 Makkun pur a buam mim Këlaudiyus Lisiyas, aban ká a ban mëtala-nzali Felis. 27 Amë Yahudi bwäl man yì bwa ka, ama à nè wal-luï. Lang ən yi sëlëa ama yì ka, bwa Roma na ka, pélæa ən wari sënaë asoje mem ən nggea amsai, ən é a buia. 28 Ən wari nái a badëmba amëkùrcau malea ace mënana bë ən kya ok gìr mënana pakkia wia ka.

24 Anzëm nongjø tongno ka, Hananiya Përis

Mëgule yiù a Kaisariya andà aþea abwana-mëgule mala amë Yahudi, andà be lauya mënana à tunëka ama Tatulus ka. À yiù a badëm Felis mënana nda Nggwamna ka. À yiù nè acaubashi mënana à ndanai arë Bulës ka. 2 Pélæa à tunë Bulës yiù yi kutio, së Tatulus sárë acau mënana à tséki Bulës arë ka, a badëm Felis, ama: Bë rëo pwalo, Nggwamna! Sëndëmba mó abä yálban amur abwana ka nda yina sëm, amë Yahudi, nè kum banboarnado mësauwe abä rëpwala yalung ngga. A nyesë agir pas à pélæa amëboarne, mënana à yiù nè lidëmba a nzali ma'sém ngga. 3 Sëm earëna nè amënia yì agir ka kat, a koya ban së a koya pwari ka, së sëm nggä walo bu pepè. 4 Sëama ən earce nëma ma nè po aulëa dâng, ace mani ka, ən nggä zëmbao, twal gandëa nè sëm, ok cau mënana sëm nè na bëti ka. 5 Man yì bwa ka sëm kumi ka mëzunggëliban na, mënana kë yiù nè loàsëban abalë amë Yahudi abä banza kat ka. Yì nda gbani mala amëkpata Yesu, mënana à tunëka ama amë Nazarin ngga. 6 Yi bariki nè pakki aþea agir abä Ndàmëgule mala Bakuli, nè nyessë ce bë; nda sëm bwali ka. 7 Bë sëm pangjëni wi bashi nè nggurcau

ma'səm səama Lisiyas, mə'sərəban mala asoje, amə Yahudi bwalam nai ka. **21** Kə cau mwashat yiú yi é a bu səm nə rəcandəa. Pələa tsək səm mənana à nə yiú nai arəàm ngga nda mənana bə səm yiú nə acau mənana səm ndanəia arə ama ən loasa giem aña ndabashi aban na ama: mənia yì bwa ka, aña ndabashi mò. **8** Bə a díkí “Mə ndaban cam bashi a badəm wun yalung ka, we nə əbamuro a nə gandə súrə məsəcau ace earnə cau mənana mə ndanəi ama alú nə lo amur acaubashi mənia səm nggə yinəia arəi a bembə nə yiləmu ka!” **22** Pələa Felis, mətala-ka. **9** Amə Yahudi mənana abanì ka, pələa à ear nzali mənana sələna cau mala kpata Njar mala kat ama anggo sə ce pa. **10** Nggwamna pələa Yesu ka, gır cau, bang ama, “Bə mə'sərəban ləmdəi Buləs bu bə nacau. Buləs pələa pələ mala asoje, yì Lisiyas yina ka, sə mə nə kasə cau ama: We bəwaməgule, ən sələna nəma arə cau ma'wun.” **23** Pələa Nggwamna tsəa bə sojə apələa pas a ndaban pak bashi a nzali man, ace məgulo bə yál Buləs, bə panzə nsolo mənana mani ka mə ndanə banboarnado bən bəlkunam à kùrri nai ka, bə nyi atarəi, sə bə kəa na ama a badəmbo. **11** A nə gandə bəlta məsəcau nì nə bınəi agyajam mala Buləs yiú a baní bəà kə ama, kútì anongyo lum nong-bari mənana à dənyi nəi dàng. **24** Anzəm ahea anonggio ka kútì ka dàng, sə ən yiú a Urəshalima ace peri Felis nyare yiú andə māmí, Durəsəla mənana a Ndàməgule mala Bakuli. **12** Abwana man bwa Yahudi na ka. Pələa türban à tunə Buləs, ngga à kumam aban makgir sənə kənwa aña yi kwakikiri oe nacau amur pəbamuru a ban Ndàməgule mala Bakuli, ko ən tsək bəwabundəa Kərəsti Yesu. **25** Sə lang Buləs kutia nacau amur à loàsəban arə andakpapi ko a bə kəban aña là bəalboarna, andə bwalmamuru, andə bashi mala məgule ka dàng. **13** Sə aman yì abwana ka, à pà Bakuli mənana nə yiú ka, Felis ka nggea bangciu nə gandə ləmdəo kəgir mənana nə pà rəcandəa pakki wi, nda na ama, “Káréna anggo, a nə arə agir mənana à kə tsəkam cau a rəia ka dàng. gandə o ado. Mə nə nyare mə nə tunəo dəm **14** Ən earəna mbak ama ən nggə kpata Bakuli bə ən kuməna dəmbəu ka.” **26** Yì gbal ka tsək mala aká səm, aña kpata Njar mənana yia ka à bələi ko Buləs nə pə wi boalo. Nda gır mənana twali ama məbafoe na raka. Sə mim nggə ən tsəa, pak ka nə tunə Buləs nə yiú à kə nacau earnə agir mənana kat à giləa aña Nggurcau andəi. **27** Anzəm mənana apələa bari kutina mala Musa andə mənana aßaləa Maləmcə mala ka, bə bəsa Nggwamna Posiyos Festus yi aki amə'bangnəa mala Bakuli ka. **15** Tsəkbaləu mem Felis túró do Nggwamna. Sə acemənana Felis arə Bakuli ka mə'mwashati na andə mənana earce pwəsəbum amə Yahudi ka, nyig Buləs a abwana man ndanəi arə Bakuli ka, ama nə loasa ndàkurban.

amə cauboarna anda amə caubikea a bembə. **16** Ace mani ka, ən nggə bəriki a koya pware ka ama bən ngga dum na əbamur haləkyə a badəm Bakuli andə abwana dàng. **17** Anzəm apələa pas mənana ən dəkina Urəshalima nai ka, ən nyare ən wari a banì ace mənana bə ən nggea pe abwana mem aboro ace amə'tər, sə bən pâ gır-dârəa aban Bakuli. **18** Mə ndaban pak mania ka sə à yì kumam a Ndàməgule mala Bakuli, ən maləna pakkagir mala lak rəv, kə bəwabundəa pa atəm dàng, sə loàsəban pa a banì dàng. **19** Sə ahea amə Yahudi mənana à pur a bu-nzali Asiya ka, à ndakam a banì. Bə boaro à ndakani a badəmbo, mənana bəà ndanə bə kəcau a muram ngga. **20** Ko ana raka, díkam aman yia abwana ka, bəà nam caubikea mənana aməkùrcau mala

25 Anzəm anongyo tərəu mənana Festus yiú nai a bu-nzali Kaisariya sə ak buno mala Nggwamna ka, kutio wari a Urəshalima. **2** Akanó ka agbani pəris andə ahea abwana-məgule mala amə Yahudi wari a baní nə acaubashi mənana à ndanəi arə Buləs ka. **3** À zəmbi Festus ama bə pakkia wia gır mənana nə pwəsəbumia ka, bə eare bəà tusə Buləs a Urəshalima bəà yi pakki wi bashi kàm. À earce anggo acemənana yia ka à kùrnakun a rəia à nə wal-lú Buləs amur njargula. **4** Pələa Festus nea wia ama, “Buləs ka nda a ndàkurban a Kaisariya, sə mim ngga banì pà nə sau dàng mə nə nyare abanì. **5** Bə nə boar ka, bəà abwana-məgule ma'wun yiú, səm nə o a tarə səm sənəia, bəà kya na gır mənana kwania ka, amur man yì bwa ka.” **6** Anzəm

mənana Festus pakkina anonggio tongno-nong- abi aməbura, à pani wi dəmbu náná kúni ka. 17 tarú aban ká lum, abania ka, sə kutio wari a Lang à yina kani ka, ən dəndi arə cê dâng. Ban Kaisariya. Ban fana ka, paləa do amur buno fana ka ən kutio a ndàbashi, ən tsəa à yinə bwe, bashi sə túrban ama bəà yinə Buləs a badəmbi. yì Buləs a badəmbam. 18 Lang abi aməbura lo à 7 Lang Buləs yina ka, amə Yahudi mənana à pur nè nacau ka, ko à na kəcau məbane amurí ulang a Urəshalima sə à yiu ka, à yì kàrì a baləu. À kə mənana ən twali nəma nda à nè na ka dâng. 19 naki acau mala agir məbane amurí kərkár, a Kəcau mənana à kutio aban ne ka, nda mənana badəm Festus, sə à gandə bang kəgìr mənana kunia came arə bua amur cau kpata Bakuli nè ləmdə ama acau mənana à nakia amurí ka, malea andə bəfwa mənana à kə tunəi ama Yesu, məsəcau na ka dâng. 8 Pələa Buləs bəl kúni na mənana wuna, sə Buləs kə na ama longnjəna ama: “Mim ngga ən pak ma kəgìr məbane arə ndanə yiləmu. 20 Sə mim ngga ce nì kùr muram, Nggurcau mala amə Yahudi, ko arə Ndàmagule ən dwanyi njar mənana mə nə kar kam sə mə mala Bakuli, ko arə Nggwamnati mala Roma nə kum agir mənana boaro bən súrəia amur ce ka dâng.” 9 Sə acemənana Festus kə earce nì ka. Nda gır mənana tsəa sə ən dì Buləs ko nè pwasəbum amə Yahudi ka, pələa dì Buləs ama, eare nè ká a Urəshalima, ace mənana bəà kya “A nə eare a nə ká a Urəshalima ace mənana pakki wi bashi amur amənia yì acau ka kám. 21 bəà kya pakko bashi akanó a badəmbam amur Sə Buləs ka bangnjəna ama awo, bəà kyan nə cau amənia yia acau ka le?” 10 Buləs na ama, “Awo! a dəmba, Kaisar bəà kya kasə cau male. Nda sə Mim ngga mə ndya ən came abə ndàbashi mala ən tsəa bəà nyi abə ndà a bu asoje bəà kə yállí Murəm məgule mala amə Roma, ban mənana bà pwari mənana mə nə tasəte aban Kaisar ka. boaro bəà pakkam bashi kám ngga. We nə 22 Agəripa pələa banggi Festus ama, “Ən nggə bamuro, a sələna pepè ama ən pak mi amə earce mə nə ok cau a kún man yì bwa ka nə Yahudi bəà kəgìr məbane dâng. 11 Məni bəà bamúram.” Pələa Festus na ama, “Li ka, awu nə na ama ən parna nggurcau, ən pángjənà gır oè.” 23 Ban fana ka, Agəripa andə Banayis pùr a mənana duməna à nə wal-luem ace ka, pà mə puro mala amurəma abə ləmdə jali mala gulo, nə zəmba ama bəà kəa wal-luem dâng. Sə bə à yiu à yì kutio abə ndà mənana bwabundəa məsəcau pa abə cau mənana a ne a muram ram kam ngga, atárəia andə abwana-məgule raka, kəbwa kārəa nə tasəam a babù amənia mala asoje andə abwana-məgule mala nggea-là. yia abwana ka dâng. Ado ka, ən nggə alte ama Pələa Festus bang ama bəà yinə Buləs. 24 Sə na bəà um nə cau mem a dəmba aban Kaisar.” 12 ama: Murəm Agəripa andə abwana mənana kat Anzəm mənana Festus ongjəna kun aməkùrcua akanı atà səm ngga, mənia yì bwa wu səni ka male ka, nda sə pa eare ama, “A zəmna ama bəà nda bwa mənana amə Yahudi kat, aman kani kyan nə we aban Kaisar, anggo aban Kaisar sə andə aman a Urəshalima ka, à yiu nə cau amurí awu nə ká.” 13 Anzəm anonggio bəti ka, Murəm abanam, nə mak'zwalo a kunia. À earce ama, Agəripa andə Banayis à yiua makki Festus kun a bəà kəa nyi bə àwà bə do nə yiləmu dəm dâng. Kaisariya ace gulo mənana kum ka. 14 Abalə 25 Sə mim ngga ən kumi nə kə cau məbane anonggio mənana à nda kano ka, Festus bəl bá mənana à nə bashi wi, bashi lú nəi ka dâng, cau mala kürban mala Buləs aban murəm ama: Sə acemənana yì, nə bamúri alta o a dəmba Bè bwa na kani mənana Felis nyi a ndàkurban nə cau aban Kaisar, yì murəm məgule ka, ən ngga. 15 Sə lang ən warina a Urəshalima ka, náná, nəma mə nə tasəte. 26 Sə mim ngga, ən agbani pəris andə abwana-məgule mala amə panə fe kəgìr mənana mə nə gilə amurí aban Yahudi yiu nə acau bashi amurí. À nam ama bəà ká aban Kaisar ka dâng. Nda gır mənana tsəa ən pakki wi bashi mənana nə mé bəà wal-lui ka. sə ən yinəi a badəm wun, a nggearə badəmbo, 16 Sə ən nea wia nəma, səm amə Roma ka, səm we Murəm Agəripa ka! Anzəm mənana səm nggə mak bwa mənana à yiu nə cau amurí ka ongjəna, à bəlkina bá cau male ka, mə nə gandə dâng, she bə səm yì kpapina baməsəa rəia andə kum gır mənana mə nə giləa amurí ka. 27 Nda

acemənana pà nà boaro bò èn tasəta pursəna aban ká aban Murəm Mègule a Roma, sè kè cau pà kàm èn gilèa, mènana nà lèmdè acaubashi mènana amurí ka dàng.

26 Pèlèa Agèripa ne Bulès ama, “À pàno dèmbu wu nakuno.” Pèlèa Bulès loasè buì sè kutia ban békunì ama: **2** Murəm Agèripa, mè ndanà dèmcauwa kèrkér mènana ama nda a bùdèmbo sè èn came mè nà nakunam yalung, amur agir mènana amè Yahudi tsèkam arèàm ama èn pea ka. **3** Nggeomuròmi atà agir mènana boar nòi ka, nda mènana ama we ka, a súrà akúncau andè akunbuana mala amè Yahudi pepè. Ace mani ka èn ngga zèmbo, kwakikiro oem, nè munyi. **4** Amè Yahudi kat ka, à sèlèna rà do mem, lo a muntulo mem abà nzali mem andè mènana a Urèshalima nènzémò ka. **5** À sùrénà rèàm dìfyal, bò à nò na ama à nò na mèsècav ka, ama, a tite dìfyal a do mem ngga, mè nda abà bìnà mala amè Farisi, abwana mènana à kè kpata akúncau andè anzongcau mala peri ma'sòm kat, nè tsèkiru pepè ka. **6** Sè a dyan ngga, mè ndya èn came à kè bashiam ace tsèkbalèu mènana mè ndanèi arè lumsèo mala cau mala Bakuli mènana banggi aká sèm ngga. **7** Mènia ka nda kègir mènana atau ma'sòm lum-nong-barì mala amè Isèrayila tsèkbalèia aban kúndèò à nà sèn lùmsèo male ka. Nda tsèa sè à kè peri a bùdèm Bakuli du andè pwari nà rèbèla ka. Bò rèo pwalo Murəm, kat andè mèno ka, à tsèkam acau arèàm, à yinà mim aban bashi ace bwal mènia yì tsèkbalèu ka! **8** Palang sè dupa wun nè kwano, wun abwana mènia kani ka, mènana wun nà earnèi ama Bakuli nà loasa alú ka? **9** Dìfyal ka mim nè bùmùràm, èn ngga sèni nèma mè nà pàk agir mènana kat nà tam-sè lidèmba mala lullè Yesu, bò Nazarat ka. **10** Mènia ka nda gìr mènana èn pè a Urèshalima ka. Èn kum rècandèa aban agbani pèris, èn bwalki abwana mala Bakuli, èn oasèia a ndàkurban. Anzèm mènana bò à kasènia wia bashi lú ka, èn pu nzèm amè wal-luia. **11** Kusè pas èn tsèa à pea wia tanni arè andakpapi, èn ngga cia bò à makgìr kpata Yesu. Acemènana èn binèmèisia kèrkér ka, èn zuppi ateà arè abea anggea-là ace

ká pea wia tanni. **12** Ace kè pak mèno yì tûró ka, a bò pwari èn puro mè nà ká a Damaska. Agbani pèris mènana a Urèshalima ka à panam rècandèa sè à tûräm. **13** Amur njargula aban ká, nè pwari zèkyà, Bò rèo pwalo Murəm, èn sèn tâlaban mènana tâ male kútì mala pwari ka, pur a kùli yi ta kàriam a balèu sènè abwana mènana sèm nda a tarè sèm sènèia ka. **14** Sèm kat ka sèm kpa a nzali, sè èn ok gi bëbwa aban nam cau nà kun Ibèru ama, “Sawul, Sawul! Palang sè a kè pam tanni? Walki ràù mò arè nkpacò ka nda bò.” **15** Sè èn dìban nèma, “A nda yan le, bùmègule?” Pèlèa Mètalabangjo ear ama, “Mè nda Yesu, mènana a pâkiyì wi tanni ka. **16** Sè ado ka, lo cam nà came amur akusèo. Èn pusè rèam a bano, acemènana èn twalèno a dumèna guro mem, mè'nakunam. We ka, a nè nggá ne abwana gìr mènana kat a sèni, andèa mènana mè nè lèmdèo a dèmba ka. **17** Mè nè amsèo a bu amè Isèrayila andè abwana mala acili anzali mènana èn ngga tûrò a bania, **18** ace mènana wu mènbìa wia mèsoia, bò à purì bò pèndèa, bò à yiu abà tâlaban ngga. Mè ndara tûrò a bania ace mènana bò à pèlèa, bò à purì bata parban mala Shetan, sè bò à yiu aban Bakuli. Anggo ka, à nà twalia wia ban acaubikea malea, sè nè pañamuru malea a banam ngga, à nà kum bandò abalè abwana mènana Bakuli târia bò à duk amale ka.” **19** Anggo, We Murəm Agèripa, èn kpata mènia yì sène abà Bangjo èn sèni nè kuli ka. **20** A tite ka, èn hamnè cau a Damaska andè Urèshalima andè anzali mala amè Yahudi kat. Sè èn hamnai gbal abalè abwana mènana amè Isèrayila na raka. Èn nea wia nèma bò à pèlè nzèmia arè caubikea bò à pwanzali, bò à nyare aban Bakuli, bò à kè pak agir mènana nà lèmdè ama yia ka à nyìngjènà acaubikea malea ka. **21** Nda ace kè mènia yì gìr ka, sè amè Yahudi mènia à bwalam abà Ndàmègule mala Bakuli, à bariki ama à nà wal-luèm. **22** Sè bò yalung ngga, Bakuli ka bwalam kàm, nda gìr mènana tsèa ado sè èn kùmó èn came akani, èn nggá nakunam aban abwana kat, bò Nazaret. **23** Sè gìr mèno ado èn nggá na ka, nda kègir mènana amè'bangnèa mala Bakuli andè Musa bang ama nà yia pur ka.

À bang ama Kèrèsti, yì bwa mènana Bakuli fana ka, sém kya bwal nggea-là Sidon. Juliyos túrí ka, nè nu tanni sá nda bwa mènana nè yì soje mègulo ka, lèmdàì Bulès pê mèboarne. tita loapi bembe ná yilemu ka, ná hamnè cau Eari wi bë kya sén agyajam male mènana à mènana nè pa tálaban mala amsèban aban amé ndanè do akanó ka, bëà pe wi gír mènana kat Yahudi andé abwana aré acilia anzali. **24** Lang dwanyi ka. **4** Sém nying ban mèno aban o aba Bulès nda ban bél kúni anggo ka, kara Festus nggeomùr dám. Sé acemènana bua mala gung sà aràì ama, “Bulès, we ka muro pélèna! Balgir soa sém ngga, sém yì kwaki ná kúnmur mala mó mè'kèrkér ní tsèngjènò fámuro pélèna!” luran Sayipérus, ban mènana nda gbar sém aré **25** Bulès ne wi ama, “Mim ngga, muram pélè bua mala gung mècandé ka. **5** Sém yi kaséa aba dang, Bè Rèo Pwalo, mègulo Festus! Ké mèsaçau nggeomùr, sém mgbàllì kúnmur mala abu-nzali nda mèno èn nggè na ka. **26** Murèm Agèripa! mala amé Sèlisiya andé Pamfiliya atà bu sém Mè ná gandé no cau bangciu pa aréàm dang, mèli. Waru yi tusao a kúnmur mala nggea-là acemènana we ka a súrnà rà cau mala amènia Mera, a bu-nzali Lisiya. **6** Abanì sá bwamègule yì agir ka. Mè ndanè sélè kàngkàng ama ké soje kum waru mènana pur a Alizandériya nà mwashat pà kàm abalè agir mènia ka, mènana ká Italiya ka, pélèa tsék sém a bélèi. **7** Sém apí sélè mó kà, acemènana à pea a nkanggari pakki anonggio pas, waru ké ging kpém dang, ban dang. **27** Murèm Agèripa, a earnè acau mala Ná tanniki kèrkér sá sém nggea bwal bu la amé'bangnèa mala Bakuli mènana à gilè ka? èn mala amé Kènidus. Lang sém séni gung pà sélèna nèma a ear nèia!” **28** Pélèa Agèripa ne nè eara sém ká kporong a dèmba raka, kara Bulès ama, “Abá do mènia mgbeatuk ka nda a sém pélè mûr-waru sém samsé abá mûr sém ké séni kela a ná nùnnám bén duk kèrèsta ka yì kútì Salmone, la a kun mur a luran Kèreti. le?” **29** Bulès ne wi ama, “Ko abá do mgbeatuk Sém yi pélèa aré kún gwanyi, a bui mala yì ko mèsaue, hiwi mem aban Bakuli ka, nda luran mènana gbar sém aré bua mala gung mènana ama, we andé acili abwana mènana ado ka. **8** Sém ging ná waru aré gwanyi, ná tanni à ké oem yalung ngga, wun nè do kela mim, mègule sá sém yì bwal ban mènana à ké tunèi sèama, bë këa pa andé ansolo man dang!” **30** ama, Ban Auwa-mùr, mènana nda tù nè be la à Pélèa murèm, sá nggwamma yì Festus, andé tunèki ama Lasi ka. **9** Pwari kútì sém kèrkér, Banayis, andé acili abwana kat, à lo à came. **31** sá ado ka gya amur mûr dumèna gír bangciu, Sé kaniamà à ná purí ban fashi ka, à ne a ràia acemènana anggo ka Pwari Lamsan Twalban ama, “Mènia yì bwa ka, pak ma kègir mènana à Caubikea kútínà. Ace mani ka, Bulès banggi ná wal-luí ace, ko à ná kùrrì a ndàkurban ace ka abwana-mègule mala túró bá waru mènia yì dang.” **32** Pélèa Agèripa ne Festus ama, “Bè a cau-sèngya ka ama: **10** “Wun aburana, èn nggè pélèa ama mènia yì bwa ka almata ká a dèmba séni ka, gya mènia sém nggè ká nai ka, tanni nda ná cau aban Kaisar raka, bë à ná panzèi.”

27 Cau yi dumèna ama sém ná kutio a warumur sém ná ká a Italiya. Pélèa à pa Bulès andé abea abwana mènana à kùria ka a bù Juliyos, be soje mègulo amur be nggèsan mala asoje Roma, à tunèia ama, “Nggèsan asoje mala Mètala Nzali.” **2** Pélèa sém kutio abá waru mènana puro a nggea-là Adèrametiyom, sá lo gya ná nggá karkya aré aban-kpasha mala awaru a kún nggeomùr mala bu-nzali Asiya ka. Sém lo gya sém puro abá nggeomùr. Aristakus, yì bwa mènana pur ná nggea-là Tasalonika abá bu-nzali Masèdoniya ka, nda atà sém. **3** Ban

kam. Lo mala gung-bá-nggeomùr ka, ná yiu ná kidikì aré waru, bangula twalo ná uebà sá earka ná nggá ká-mèbànè mala dwanyi yilèmi sém.” **11** Sé bwamègule soje ka, ká cau mènana mètala waru andé mèkwak waru na ka, ká nda kpate ka, binè cau mala Bulès. **12** Abanì mèno waru kpashi kam ngga, gung bá-nggeomùr mècandé ké bua kàm tutù ná kundwal. Banì pànè boaro à ná duk kam ná kundwal dang. Ace mani ka, bangula abwana mènana kat abá waru ka, à na ama, kèpèna bë sém lidèmba ná o abá nggeomùr. À tsékbalèia ama bë ná gandé pa ka, bëà bariki bëà kya bwal Fonis, ban mènana à ná nggá

usələo à nà mal kundwal kam ngga. Fonis ka nà dwanyi yiləmi dàng. Kə waru na à nà dwanyi ban kpasha mala awaru na a luran Kəreti, banì ka. 23 A bu du mənia kútí ka, məturonjər mala kə sən rəarəia andə bá nggeomùr arə anjar bari; 'Bakuli mem mənana ən nggə peri a baní ka, yiu nə njar-kúnmur a buì mala njar-nzali andə njar- a banam, 24 na ama, “Bè bangciu 6è kəa pakko nza a buì mala takuli, səama gbarî ban mənana dàng, Buləs! Duməna púp a nə came a əbadəm gung məcandəe kə yiu nəi ka. 13 Lang gung mə Kaisar. Sə 'Bakuli, nə əwamuru male a bano ka, əukbukni titə 6ua bəti-bəti nə njar-kunmur ka, amsəna yiləmi əbwana mənana wu nda wunəia aburana man kə səni kəla, à nə ganda lidəmba a waru ka.” 25 Ace mani ka, wu cam kàngkàng, aban o a waru. Pələa à eamsə tali mənana tamsə wun aburana! Mim ngga, mə ndanə gūlì arə waru ka aba waru, à loasə shel aban o, à kə 'Bakuli ama, nə pà anggo kəla mənana à nam samsə tū nə kun gwanyi mala luran Kəreti. 14 ngga. 26 Kat andə mani ka, duməna púp waru nə Səama banì sau dang, nggea gung məcandəe nggá wal arə kúnmur mala 6è luran nə arkya. kərkár mənana pur nə mur-nza mala luran, à 27 A lum-nong-ine a du, anzəm mənana gung tunəki ama “Gung Njar'nza-Njar'takuli” ka, kara tinata 6ua sə nda rə keal nə səm aba nggeomùr lo suləo amur səm. 15 Gung 6ua kə mgbàllì mur Meditaraniya ka, nə əbadu, amə samsə waru waru nə nyesəi nə te. Sə acemənana səm gandə səni ka səm ndarə gbashi ban kun nza. 28 Pələa soa gung raka, kara səm deki waru, kpata gung à túr nggür məsauwe mənana à kurri wi gır aban keale. 16 Waru keal nə səm nə nggá kútí mədəmbəre ka a mùr, à sən lime mala mùr ka muna luran mənana à tunəki ama Kauda ka, əbakusəu əbəman nə lumi-bari na. Banì sau dang pələa səm bariki səm kyang arəì a buì mənana à nyare à túr nggür dəm, sə à sən lime male gbar səm arə 6ua mala gung ngga. Abanì ka ka əbakusəu lumi-tongno-nong-ine na. 29 Amə səm tanniki kərkár sə səm nun muna-waru səm samsə waru ka bangciu bwalia acemənana à amsəi, səm yinəi a ban nggea-waru. 17 Amə kə səni kela waru ndo nə nggá tul amur atali samsə waru eamsəna muna-waru aba nggea- kun-gwanyi a tamùr səm nə limge. Nda à sulə waru ka, pələa à marəki nggea-waru nə anggur- atali tamsə waru, yia ine a mùr, nə tərta waru, waya sə à kùrki ace mənana 6è kùmô 6è bwali waru pələa came sə à zəmba 6è ban fa. 30 Pələa kàm pepè. Bangciu pakkia wia ama, à ndo à nə amə samsə waru bariki ama à nə bangja, à nə nggá gorə a tukio mala Sərtis. Nda à sulə shel nyding waru, à nə o. À sulə muna-waru a mùr, à məgule mala abı ace amsə mire mala waru, sə à pà kəla à ndaban sulə abea atali tamsə nggeadeki 6è keale atà gung. 18 Lang gung mə'kərkár waru a mùr. 31 Pələa Buləs ne əwaməgule soje nì lidəmba nə loasaki nggeomùr aban walke arə andə asoje ama, “Bè amə samsə waru nyare à waru, yi puro a 6e banfa ka, kara amətúró 6a- do abə waru raka, wu pa wu nə au dàng.” 32 waru titə amsə atwalo mənana a waru ka, à Kara asoje kasəki anggür mənana à bwali muna-sukkia aba nggeomùr. 19 A təruià nongjo mala waru ka, sə à nyi kpa abə nggeomùr. 33 Lang 6ua mə'kərkár nì mala gung ngga, à pwan abea ban malanì fa ka, Buləs zəmbia wia ama 6əlì agir samsə waru à sukkia a nggeomùr. 20 Twal girlina. Na ama, “Anongjo lum-nong-ine adyan, anonggio pas, ko səm sən pwari ko anlero dang, wu ndaban kúndəô abə baləkasəkyə, sə abalə sə gung lidəmba nə 6ua wak, gandəa səm twali anonggio məno kat ka, wu li kəgir dang. 34 Ən ama pà səm nə au dàng. 21 Twal anonggio pas nggə zəmba wun, ado, wu lì girlina, ace kum kəbwa atà səm a waru li girlina dang. Nda Buləs rəcandəa mala yiləmi wun. Kə 6wa pà atà wun lo came a əbadəm səm, na ama: Bè wu ongjəna nə dwanyi ko nyang 6amúrī mwashat dang.” 35 cau mənana ən bangga wun ngga, 6ó wu nyding Anzəm mənana Buləs bangjəna cau anggo ka, ma luran Kəreti aban yiu dang. Ləmdə ama 6á pələa twal bəredi, sə pak yàwá aban 'Bakuli a səm auwuni mənia yì kidikea mala waru andə əbadəmbia kat, 6wan bəredi, sə titə she. 36 Pələa dwanyi agir ka. 22 Sə ado ka, ən nggə zəmba yia kat ka à kum rəcandəa, ko yana abaləia gbal wun, wu cam kàngkàng! Kə 6wa pà abalə wun ka, twal girlina li. 37 Lakkì ma'səm kat abə waru

ka nda, gbəman-bari nə lumi-tongno-nong-bari andə amani ama apî lú a nggeomùr ka.” 5 Sə nə məsəì tongno-nong-mwashat. 38 Lang ko Buləs ka, kətəri buì, n'yau puro kpa aña bəsa, yana ka linali karəni ka, pələa à amsə dəmbərya sə ko kəgir bəti kumi dəng. 6 Sə yia ka, à twali mala waru, à sukki abuku məsəsa a nggeomùr. ama Buləs nə vwali, ko nə kpa a nzali, mənana 39 Lang ban fana ka, amətúró 6a-waru sən nə wu ka. Sə lang à kündəna zuku sə à sən bë kúnmur sə ko à súrè banì dəng. Sə a kúnmur kəgir kumi raka, kara à nggadì denyicau malea, nì she ka à sən ban kpashi awaru kam a kún à na ama, “Mənia yì 6wa ka yakəla bë Bakuli sala, nda à pak denyicau ama, à nə gandə ká, à mala amə Gərik na!” 7 Lulla 6waməgule amur nə kwak waru arə nza abanì. 40 Pələa à kasəkia mənia yì luran ngga nda Pubəliyus. Ndənə ahea ansolo mala atali mənana à tamsəna waru nia ababan akanó tū nə ban mənana à bwala səm ka, à nyia, à ko a təmür. Atārəia andə mənə ka, bəsa kam ngga. Yì ka, ak səm nə bumpwasəa, à panzəki anggúr mənana à kùrkina apelapele pa səm ban nongyo, səm pakki anonggio tərú a nəia ka. Pələa à loasə shel mənana à dəm waru 6ala male. 8 Səm yì ok ama tár Pubəliyus ka ka, ace mənana bë gung twal waru aban ká, a nda a kurəm aban nongyo nə rəkwana 6auwa kún nza ka. 41 Kara waru yi eauwe amur sala a andə bumgangna. Pələa Buləs kutio a kurəm a təmür, cam kikət; mûr waru gorəo 6inə puro, baní, pak hiwi, tsək buì amurí, kara twali wi sə eaki-nkono mala nggeomùr mənana gung ban rəkwana. 9 Lang gır nî pàngjònà anggo məcandæ kə loasəki ka, camarə walki tərta ka, kara acili abwana mənana aba luran nə waru, arki mesəki mwashat-mwashat. 42 Kànē arəkwana gbal ka, à yiu à yì twalia wia ban mala asoje ka nda mənana ama, à nə wal-lú arəkwana malea. 10 Abwana mənə ləmdəa səm apursəna mənana kat aba waru ka, ace mənana gusələban arə anjargula dəngdäng. Səm nə lo bë kəbwa abaləja bë kəa kpa a mûr, bë oakio, o ka, à pākia səm agir mənana kat boaro bë bë eau a nza, bë 6waro a raia ka dəng. 43 Sə səm pangnəia amur gya ka. 11 Anzəm azongyo 6waməgule soje ka, kə earce nə amsə Buləs, ace tərú ka səm lo gya aba nggeomùr a bë waru mənana bëà kəa wal-luì raka, pələa tamsə asoje mənana yi mal kundwal a mənə yì luran ngga. ama bëà kəa pa anggo dəng. Nda sə tsəa ama, Waru mala amə Alizandəriya na. Ndənə abənzál ko yana mənana sələmür ka bë ta bë zurro a 6ari mala agirperi mala amə Gərik, “Kasto andə nggeomùr, bë oakio bë eauwe a nza. 44 Acili Poluks” mənana à shərria a kündəmbi ka. 12 abwana ka, bëà damnggia arə akpamgbang, ko Səm kya bik bë la ama Sirakiyus, aba luran mala arə agbəlang waru mənana à sànggi ka, bëà o a ama Sisili. Səm pak anongyo tərú kam. 13 Twal rəia aban ká a nza. Anggo sə koyan ngga àwá, abanì ka səm samsəa səm kya bwal ban kpasha eauwe a nza.

28 Lang səm eauna jam a nza ka, səm yì sələ ama banì ka luran mənana à tunəki ama Malta ka nda. 2 Amə'nzali mala mənə yì luran ka, amə earce abwana na. À ak səm nə bumpwasəa. Acemənana mbulo titə nya sə dwal nda kam kərkér ka, kara à bwal bəsa sə à tunə səm kat bë səm kya dandə rə səm. 3 Buləs ram məsə'nggun, ndaban cie amur bəsa ka, kara n'yau banggi pi mala bəsa puro maraki a garabui. 4 Lang amə luran ni sən n'yau aban gyare a buì ka, pələa à ne a rəia ama, “Bwa man ngga duməna mə walki alú na, sə ‘Pepe mala Məsəcau’ pà nə deki bë apî lú bë dəng, kat fana ka kara bë gung lo bua nə nzəm səm a njar-kunmur. Ace mənə ka, kə nongyo bari nda twal səm sə səm yì bik là mənana à tunəki ama Putiyoli ka. 14 Akàm ngga, səm yì kum ahea amə'eamrəarəu mənana à zəmba səm ama bë səm do a bania limo mwashat ka. Anggo sə səm yiu səm yì bwal Roma. 15 Aməkwadì mənana a Roma ka, à okce yiu ma'səm, sə à purkio arə aban məsauwe, kəla alá mənana à tunəkia ama Limo mala Apiyus andə Abala Bansuləo Tərú, à yiu à yì kum səm. Lang Buləs nə sənia ka, kara 6wangəki Bakuli sə kum rəcandəa. 16 Lang səm bwaləna Roma ka, à nyiny Buləs bë do aba 6amúri a bë bala. À tsəki wi bë

soje mwashat bò kà yállí. 17 Anzäm anongjo dàng. Wun nè sènban, nyare wun nè sènban, tárú ka, Bulës tunø abwana-mègule mala amà sè pà wun nè sèn kégir dàng, 27 acemènana Yahudi mènana a ban mèno ka à dapi. Lang à babum mènia yì abwana ka à candèkina, sè yia yì rambéna ka, pélèa banggia wia ama: Wun ka à girkina akiria sè à kùmsékina amèsøia. Bò amè'eambéam amè Isèrayila, kat andè amani a na raka, amèsøia nè sèn ban, akiria nò ok ama èn pak kégir mèbæne aban abwana mem ko ban, babumia nè kum sèlèe, sè à nè nyare a arè acau mala do kpata kúncau mala aká sèm banam, sè mè nè nyèsøia a bancame mèboarne raka, à bwalam à kùrram a Urèshalima. Sè à yiu malea.” 28 Pélèa Bulës masàla cau ama, “Adò ka, nè mim à yì pè amè Roma. 18 Anzäm mènana wu sèlèama, Cau Amsèban mala Bakuli ka, à amè'gashi mala amè Roma dìkìnám amur ace tàsánì abwana mènana amè Yahudi na raka. Yia ka, à earèna ce ama à nè dékiám, acemènana à ka à nè kwakikiria à nè ò!” 30 Arè apélèa fari kumam nè kè cau mènana à nè wal-luem ace Bulës bwal fala dukam, abanì sè kè ak abwana ka dàng. 19 Sèama lang amè Yahudi bìnèna mènana à kè yiu a baní a sènè ka. 31 Kè hamnø ama bòa kèa dékiám raka, gîr nî ciem èn zäm cau mala Domurèm mala Bakuli sè kè kanigir nèma bòà tusa gashi mem bòa kyan nè mim amur Mètalabangjo Yesu Kèrèsti. Kè nacau nè a bòdèm Kaisar, kat andè amani ama èn panè rècandèa kat, ko bangciu pà arèi dàng. Kè bwa bekè cau arè abwana mem raka. 20 Nda gîr tamsè dàng.

mènana tsøa sè èn na nèma bòà tunø wun mè
nè nacau nè wun ngga. Abà mèsècau ka, nda
ace gîr mènana amè Isèrayila tsèkbalèia arèi ka,
sè à kùrram nè ansolo man. 21 Pélèa abwana-
mègule nì banggi wi ama, “Sèm ngga sèm kum
kè cauterèa mènana puro a nzali Yahudi aban
yiu aban sèm a muro ka dàng. Sè kèbwa pa
abàlè amè'eam sèm mènana pur kano nè bò kà
cau mèbæne a muro ka dàng. 22 Søa ma sèm
ngga sèm ngga earce súrà gir mènana a ndanøi
a bumo ka, acemènana sèm sèlèna ama arè
aban kat abwana kè naki acau mèbæne amur
mènia yì njargula kpata Yesu ka.” 23 Pélèa à
tsèk pwari mènana à nè yia dum nèi andèa
Bulës ka. Abwana pas yiu a pwari mèno aban
mènana Bulës duk kam ngga. Twal a dèmbari yi
bwal a pwarikpèra, Bulës bòlia wia bá cau male
amur Domurèm mala Bakuli. Bulës bariki nè
cia bòà pabamuria aban Yesu, nè nun denyicau
malea arè acau mènana Nggercau Mala Musa
andè agir mènana amè'bangnøa mala Bakuli
gilè ka. 24 Pélèa abea abwana abàlèia earnè cau
male, sè abea ka, à earnøi dàng. 25 Pélèa à tità
nying banì, nè makgìr arèarèia. Bulës ka angja
dèmba bangñønia wia mèniá yì cau ka ama:
Bangjo Mafele banggi aká-wun mèsècau nè
kun Ishaya, mèbangnøa mala Bakuli. Nea wia
ama: 26 “Kyane kya nea abwana man ama, Wun
nè ok cau nè kir wun, sè ceì pà nè kpaka wun

Amə Roma

1 Mənia yì cauterəa ka pur nəban Buləs, guro mala Kərəsti Yesu, mənana 'Bakuli tunəi bə duk mə'mishan, sə tərri ace túró hamnə pacau ace mənia yì Cau Amsəban ngga, barabara nəban amə'bangnəa male abə Maləmce Məfele. **3** Cau Amsəban ngga, ndá amur Muni, nə loasəo mənana à loasəi a bembe nə rəcandəa mala Bangjö Məfele ka. Yì nda Yesu Kərəsti Mətala səm. **5** Nə ban Kərəsti sə 'Bakuli pa səm əwamuru anda boro mala do mə'mishan, səm ne abwana arə anzali a koya ban ngga, gir mənana 'Bakuli pa acea ka, ace mənana bəà pəbabamuria, bəà oki wi sə anggo ka lülləi bə kum gulo. **6** Wun ngga, wu nda abalə abwana mənana à tunəia bəà duk amala Yesu Kərəsti ka. **7** Ən nggə giləa wun, wun kat a Roma, mənana 'Bakuli earce wun sə tunə wun bə wu duk amale ka. Bə 'Bakuli Tár səm anda Mətalabangjö Yesu Kərəsti, pa wun əwamuru anda dorəpwala. **8** A tite ka, ən nggə pakki 'Bakuli mem yàwá nəban Yesu Kərəsti ace wun kat, acemənana pəbabamuru ma'wun a baní ka, banza kat ongnəna cè. **9** 'Bakuli mənana ən nggə pakki wi túró nə babumam kat, abə hamnə Cau Amsəban mala Muni ka, nda mə'nukunam ama ən nggə pakhiwi ace wun tutù. **10** Abə hiwi mem koya pwari ka, ən nggə zəmba bə 'Bakuli ear ka, ko bə lang ngga bə ən kum njar a masələate bə ən kya aban wun. **11** Mim ngga ən earce kərkər a babumam bə ən kya sən wun, bə ən pa wun aboro bá Bangjö mənana nə pa wun rəcandəa ka. **12** Gır mana ən nakiyi ka nda mana ama, ən nggə earce bək babum wun nə pəbabamuru mem, sə mim gbal ka mə kum bakbabum nə ma'wun yì pəbabamuru. **13** Wun amə'eambəam, ən nggə earce bə wu sələ ama ən kənì a babumam kusə pas mə nə ká a sən wun, sə ən kum njar dəng, bə ado. Ən nggə earce yinə abwana abalə wun aban Yesu, kəla mənana ən kum abea abwana abalə akún arə abea anzali ka. **14** Dumənam púp bə ən pakki amə Gərik andə abwana mənana amə

Gərik na raka túró, amə sələe andə amə dwanyi sələe. **15** Ace mani ka, babumam kə pi arə ká aban wun gbal, wun mənana abə Roma ka, bə ən kya hamnə Cau Amsəban. **16** Mim ngga kəsəkyə kə pakkam arə Cau Amsəban mala Kərəsti dəng, acemənana mənia ka rəcandəa mala 'Bakuli na ace amsə abwana mana à pəbabamuria ka, tite nə bwa Yahudi, sə bwa mənana bwa Yahudi na raka. **17** Yì Cau Amsəban ngga, ndá kə mənana do banza male ka à bəli a təu mala ləmdəa səm lang sə 'Bakuli kə nggədi səm, Dauda. **4** Sə à yì ləmdəí, Muna mala 'Bakuli na, nə loasəo mənana à loasəi a bembe nə rəcandəa Mənia ka kə pa anggo nə gūlì arə Kərəsti, mala Bangjö Məfele ka. **5** Nə ban Kərəsti twal a tite kya pur a masələate, kəla mənana Maləmce na ka ama: "Bwa mənana kuməna akban aban 'Bakuli ka, nə dumna yiləmu abə gūlì arə 'Bakuli." **18** 'Bakuli kə ləmdə bumullula male nə kuli amur amə'caubikea andə amə'bealbikea mənana à kə par məsəcəu nə a bealbikea malea ka, **19** acemənana gir mana boaro bəa súrə amur 'Bakuli ka, səmbərəia wia dəng. 'Bakuli ka ləmdənia wia a banfana. **20** Didyal mənana 'Bakuli pusə banza ka, əwəpəndəa sənəna nzali andə kuli. Nə agir mənana 'Bakuli pea ka, à sənəna abəalu male bwāng, kəla rəcandəa male mana kə mal raka, andə pə male mala 'Bakuli. Ace mani ka, à pənə kun nacau ace dwanyi súrə 'Bakuli dang ko bəti! (aiōs g126) **21** E, à súrənə 'Bakuli, sə à binə peri a baní kəla 'Bakuli, à kə pakki wi yàwá dəng. A kun mani ka, denyicau malea pələ məbəne, sə babumia do a pəndəa. **22** A nə malea ka, à nda ka amə'sələe, səama yia ka, à kwar dəng. **23** Amur mənana bəà peri aban 'Bakuli məboarbəwe mənana nə yiləmu málá male pə kəm raka, à kara à kutia peri aban abənzál mənana à pea kəla əwəpəndəa andə anyal, andə agirkusəu andə agir-nzali ka. **24** Ace mani ka, 'Bakuli vwaki buì a rəia abə pakkia agir beamı malea mala nonggi nə rərəəu, mənana babumia earkiyi ce ka, sə à kutia pakkia agir kəsəkyə arəaraia. **25** Yia ka à nggədi məsəcəu mala 'Bakuli nə nyir, sə à kə peri aban agir mənana 'Bakuli pusəja ka. À deki ənggərə 'Bakuli mənana pusə agir kat, mənana boaro bəà kpate, bəà əwəngsəi bə ka! Bə do anggo. (aiōn g165) **26** Acemənana à pa anggo ka, nda 'Bakuli nyia abalə anpel mala agir kəsəkyə

malea. Nggearə amaməna malea ka à nyig acemənana we ka a ndanə murcandəa, a ɓinə dolabura, à kə pak ɓwama nə rəarəia. 27 Anggo nyig buo arə caubikea ka, a nda rə rambəi gbal sə aburana nyig nongjo nə amālea, à kútí ɓamuro candəna tanni. Acemənana pwari mala aban nonggi nə rəarəia. Aburana kə pak agir bumullu na kə yiu ka, mənana ɓashi məbafoe kəsəkya nə rəarəia. Nda gır mənana tsəa sə à mala Bakuli nə ləmdə rəi ka. 6 Bakuli nə nunbi ɓamuria ɓashi andə tanni, atàcau mala ɓashi koyana le ka amur gir mənana pak ka. məno yì agir məbane mənana à kə pakkia ka. 28 7 Abwana mənana à lidəmba nə pəməboarne Acemənana aməno yì abwana ka à bina pak túró sə à kə alta boarbwā, andə gulo, andə do apilú nəban Bakuli ka, Bakuli nə pea wia yiləmu mənana málá male pà kàm raka. (aiōnios g166) 8 agir mənana boaro bəà pea raka. 29 Yia ka, Sə bumullu andə bumpina male ka nə suləo do malea lùmsə nə koya ulang túró bealbīkea, amur am'eरce ɓamuria, andə aməbinə kpata andə mbali, andə binəmurū andə mwararəu, məsəcau ace gya atà bealbīkea. 9 Nggea tanni andə walki-alú, andə munəki-amunəo, andə nakam andə rəpina amur abwana mənana à swarkiban, andə ce'shiria, andə twal lulləu. lidəmba nə gya abə bealbīkea ka. Nə tite nə 30 Yia ka à kə nacau məbane anzəm abwana, ɓwa Yahudi sə ɓwa mənana ɓwa Yahudi na aməbinə mur Bakuli na, à kə okban dāng, à raka. 10 Sə abwana mənana à kə pak məboarne ndanə twalmuru, andə nggori. Denyicau malea ka, boarbwā andə gulo andə dorəpwala mala ka nda abə pusəki abəsa njar mala pakkia agir Bakuli nə suləo amúrià. Tite nə ɓwa Yahudi məbane, sə à kə oki aməbelia dāng. 31 À pànə sə ɓwa mənana ɓwa Yahudi na raka. 11 Mənia ɓabum dāng, à kə lumsə cau malea mənana à ne ka nda acemənana Bakuli ka, kə tərban dāng, ka dāng. Yia ka à ləmdəkiyi pəməboarne dāng, 12 Abwana mənana amə Yahudi na dāng sə à sə à pànə məsəswatər arə abwana dāng. 32 À súrè Nggercau mala Bakuli mənana pe Musa sələna amə nzongcau mala Bakuli bang ama, raka, bəà pak caubikea ka à nə kidikia. Ɓashi abwana mənana à kə pakkia ulang amənia yì malea ka, pà nə pang nə Nggercau mala Bakuli agir ka, à nə ká lú. Sə kat andə sələe məno ka, mənana à giləi nə giləe ka dāng. Sə abwana à go amur pakkia agir nì nəmurəia dāng, à kə mənana à súrè Nggercau ka, à nə ɓashia wia nə earnə abwana mənana à kə pakkia agir nì ka. 13 Sə pà ace ok

2 We ka, a kə twali ama a ná pakki aməno yì abwana ka ɓashi, sə a nda kəla yia nə bealbīkea, a panə kun nacau dāng! Bè we ka a na ama yia ka am'eरbealbīkea na bəa pea wia tanni ka, a ndaban pakki ɓamuro ɓashi, acemənana we mana a kə ɓashi abea ɓwana ka, kə àkə gir nì na gbal a pakkiyi ka. 2 Səm sələna amə Bakuli abə pe male mala kpata məsəcau ka, nə ɓashi koyana mənana pakkiyi a'ulang agir mənana ani ka. 3 Mənia a kə ɓashi abwana ace pakki amənia yì agir ka, a kə səni kəla a nə apı ɓashi mala Bakuli le, yi mana kə àkə gir nì na a pakkiyi gbal ka? 4 We ka, a sən nggea ɓwamuru, andə twal gandəa, andə munyi mala Bakuli mənana ndanəi a rəo raka re? Mənia ka kəgir na a banø re? A sələ ado amə ɓwamuru male ka nda ace mənana nə nyesəo wu pwanzali a baní, wu nyig buo arə caubikea ka re? 5 Sə

6amuro ama a nda 6wa Yahudi, a kə gūlì arə 3 Nə mana sə duk 6wa Yahudi ka kutina ban Nggurcau sə a kə nggori nə Bakuli. 18 A súrénà nəi le? Ko a na raka, kasə-batau ka kəgir rəgir mənana Bakuli earkiyi ce ama wu pak na le? 2 E, duk 6wa Yahudi ka agir məboarne ka; a súrénà rə məsəcau acemənana à kanino nakam kpem abalə! A tite ka Bakuli pea amə anggurcau male. 19 A ndanə sələe kàngkàng Yahudi acau male a buia. 3 Məsəcau ka, afea ama a nda məbwalgara mala ante, sə a nda 6wana abaləia ka à kpata cau mala Bakuli kəla tălaban mala abwana mənana à do aña pəndəa mənana à bang ama à nə pak ka dəng. Sə ka. 20 A kə səni kəla a nə duk məkwarkir amə dwanyi kpata cau malea kâ, nggadi doməsəcau dwanyi sələe andə məkania amuna gir aba njar mala Bakuli le? 4 Ko bəti! Sə 6è koyan ngga mala Bakuli, acemənana súrəgir andə məsəcau mə'nyir na ka, Bakuli ka ma'məsəcau na. Kəla kat ka ndakam aba Nggurcau ka. 21 We mənana mənana Maləmce bang ngga: “À nə kúmō nə a kə kani abwana gir ka, palang sə a pà nə kani məsəcau, aba cau mana a na ka, sə 6ə wulio 6amuro dəng? A banggi abwana ama bəa kəa ka, a nə li bashi.” 5 Sə 6à bealbicea ma'səm iun'í dəng, sə we nə 6amuro ka, a kə iun'í re? 22 kə ləmdə cauboorna mala Bakuli ka, aman sə A na ama bəa kəa nongnəban a nza nə dobala səm nə na? Səm nə na ama Bakuli pángjənà dəng, sə we ka a kə pak caubikea nongnəban a kpak, yì mənana 6ò so bumullu male amur nza nə dobala re? A kə 6inace peri atà ankúl, səm ngga le? (Mənia ka nə mala 6wapəndəa səama a kə pak túró nə agir mənana à iuwia nə na.) 6 Ko bəti! Bə Bakuli ka mə'cauboorna na iuwe a ndà mala alú ka re? 23 A kə nggori ama a raka, palang sə nə karə pakki banza bashi? 7 súrénà rə Nggurcau mala Bakuli, səama à kə pe Sə 6ò 6wa nə gandə na dəm ama, “Palang sə wi gulo dəng, acemənana à kə pár Nggurcau Bakuli nə bashiam ama mə nda mə'caubikea, male. 24 Pà 6à sə Maləmce bang ama, “Ace cau yi mənana dwanyi na məsəcau mema, ləmdə ma'wun, wun amə Yahudi sə abwana mənana məsəcau male a banfana, sa kárə wi boarbwa arə acili anzali ka à kə pak ce Bakuli 6à” dəng. məgule ka?” 8 Pələa afea 6wana tsəka səm 25 Kasə-batau ka ndanə gir məboarne atè 6ò wu cau, ama səm na ama, “Lidəmba ma'səm aba kə kpata Nggurcau mala Bakuli ka. Sə 6ò wu caubikea ka, nə nggá yinə gir məboarne!” kə pár Nggurcau mala Bakuli ka, wu duməna Abwana mənana à na mənia yì cau ka, boaro kəla weama à kasəa wun batau dəng. 26 Sə 6əa kasəia wia bashi mənana karə a rəia ka. 9 abwana mənana amə Yahudi na raka, 6əa kpata Səm amə Yahudi ado ka, səm nə ne 6amur rə Nggurcau mala Bakuli ka, Bakuli pa nə twalia səm ama səm kútì acili abwana le? Awo, səm kəla weama à kasənia wia batau re? 27 Məsəcau kútia dəng ko bəti! Acemənana səm angjənə ka, nda mənana ama abwana mənana à kasə dəmba səm ləmdəna ama 6wapəndəa kat, amə 6atea raka, mana à bwal Nggurcau mala Bakuli Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na ka, à nə mak wun nə bashi, wun amə Yahudi raka, à nda abata rəcandəa mala caubikea. 10 mana à kasə bata wun, wu ndanə Nggurcau Kəla mənana Maləmce na ka: “Kəbwa pà kám mala Bakuli, sə wu kə kpate raka. 28 Duk 6wa mana mə'cauboorna na ka dəng, ko kəbwa Yahudi məbafoe ka, pà acemənana 6wa ka à bəlì mwashat pà kám dəng. 11 Kəbwa pà kám nə a tāu mala amə Yahudi, ko acemənana à kasəi sələe dəng, kəbwa pà kám mwashat kə alta wi 6ate ka dəng. 29 Awo pa anggo dəng, 6wa Bakuli dəng. 12 Yia kat ka à pələni Bakuli Yahudi məbafoe ka, nda 6wa mənana babumi nzəmia; yia kat ka à uena 6à. Kəbwa pà kám ka à nggadini, nrë giləkina andəa Bakuli; sə mənana kə pak gır məboarne ka dəng, ko 6wa məno ka túró mala Bangjo mala Bakuli na, mwashat pà kám dəng.” 13 “Acau malea ka kpata Nggurcau na dəng. Bwa kəla məno ka, aməbice na, kəla rəmban mənana kə puro aba 6wangəban male kə pur aban 6wapəndəa dəng, 6embe mana à giri raka. Lasəia ka lùmsə nə kə pur nəban Bakuli. 14 “Barya mala n'yau kə surkio a kunia.” 15 “Kunia lùmsə nə súban andə nggaro-cau.”

“À kà kauræ aban sukki nkila. 16 Kidiki andə bumkṛəmna ka, nda ateà a koya ban. 17 Yia ka Bakuli acemənana səm pa bāmur səm ngga, pa à sūrə njar mala dorəpwala dang.” 18 “À pàna ace bwal Nggurcau dang. 29 Sə ana raka, Bakuli bangciu mala Bakuli dang, ko bəti.” 19 Səm ka, mala amə Yahudi na nəmūrəia le? Yì ka, saləna ama gır mənana kat Nggurcau na ka, nda Bakuli mala acili anzali na kat gbal re? E, nda aban ne abwana mənana à nda abata Nggurcau acea. 30 Sə acemənana Bakuli ka nda mwashat ka, ace mənana bè bwa bè kəa kum kún nacau amur abwana kat ka, kə tsək abwana bəà pələ dang, sə banza kat ka à nà yinəi a bādəm amə'cauboarna, yi mana bəà pà bāmuria aban bāshi mala Bakuli. 20 Kə bwa pà kàm nà duk Kərəsti ka, ko amə Yahudi, ko abwana mənana mə'cauboarna a bādəm Bakuli acemənana bwal amə Yahudi na raka. 31 Sə acemənana səm Nggurcau ka dang. Gır mənana Nggurcau pakki dàrrīna arə pa bāmuru aban Kərəsti ka, ləmdə ka, nda ləmdə səm ulang do caubīke ma'səm. ama Nggurcau ka səm turni le? Awo, ko bəti! 21 Sə a dyan ngga Bakuli ləmdəna njargula Aba məsəcəu ka, səm puna anzəm Nggurcau. mənana abwana nè duk aməboarne a baní nəi ka, pa atārəia andə pak gır mənana Nggurcau bang ngga dang, kəla mənana Nggurcau mala Musa andə amə'bangnəa mala Bakuli nakún amurí dīfyal ka. 22 À nè pələ səm, səm nà duk amə'cauboarna aban Bakuli ace pābamur səm aban Yesu Kərəsti. Mənia ka anggo sa pa nə koyana mənana pābamuri aban Kərəsti ka, tārban pa kàm dang. 23 Acemənana koyan ngga pàngnjənà caubikea, səm kat ka səm gattì doboarbwā mala Bakuli. 24 Kat andə amani ka, Bakuli nə bāmuru male, nyəsə səm, səm duk amə'cauboarna. Yì ka, pak mənia ka nə bu Kərəsti Yesu, mənana akmúr səm ngga. 25 Bakuli pa Yesu bè sukki nkile ace mənana na məno ka, abwana nè kum twalban caubikea. Abwana mənana à pābamuria aban Yesu ama pà yiləmi, sukki nkile acea ka, Bakuli nyəsənia amə'cauboarna na a baní. Mənia yì nkila à sukki ka, ləmdə ama Bakuli ka mə'cauboarna na, acemənana arə anza mənana didyal ka, pàk munyi nə abwana, tsəkir ce acaubikea malea dang. 26 Pak mənia ka ace ləmdə do məsəcəu male a nza mənia adyan ngga, ace mənana yì nə bāmūrì ka, bè duk mə məsəcəu, sə nà tsək amə'caubikea mənana kat à pà bāmuria aban Yesu ka, bəà duk amə'cauboarna a baní. 27 Səm nè nggori ado ama səm pàngnjənà kəgir mənana tsəa sə Bakuli ak səm ngga le? Awo, nggori pà kàm dang! Sə nda ace mana sə Bakuli ak səm? Nda acemənana səm kpata Nggurcau male ka le? Awo! Bakuli ak səm acemənana səm earnəi, səm pa bāmuri səm aban Kərəsti ka.

28 Ace mani ka, səm duk amə'cauboarna aban Bakuli acemənana səm pa bāmuri səm ngga, pa à sūrə njar mala dorəpwala dang. 29 Sə ana raka, Bakuli bangciu mala Bakuli dang, ko bəti. 30 Sə acemənana Bakuli ka nda mwashat ka, ace mənana bè bwa bè kəa kum kún nacau amur abwana kat ka, kə tsək abwana bəà pələ dang, sə banza kat ka à nà yinəi a bādəm amə'cauboarna, yi mana bəà pà bāmuria aban bāshi mala Bakuli. 31 Sə acemənana səm Nggurcau ka dang. Gır mənana Nggurcau pakki dàrrīna arə pa bāmuru aban Kərəsti ka, ləmdə ka, nda ləmdə səm ulang do caubīke ma'səm. ama Nggurcau ka səm turni le? Awo, ko bəti!

4 Mana ado səm nè na amur Ibərayim, yì kà abwana ma'səm abə nggūrəu? Mana gır nì na yi sələa amur cau mala do mə'cauboarna aban Bakuli? 2 Bəa atürō məboarne male, mənana pea ka nda tsəa sə Bakuli é mə'cauboarna na ka, bə ndanə kəgir mənana nè nggori nəi ka. Sə Ibərayim ngga pà nè gandə nggori aban Bakuli dang. 3 Acemənana Maləmce bangga səm ama, “Ibərayim ngga earnə Bakuli, sə Bakuli é mə'cauboarna na ace pābamuru male.”

4 Bə bwa pak túró sə à mbwe ka, boro na à pe wi ka dang, tangnakusəu túró male na kum ngga. 5 Sə Bakuli ka kə twal bwa bəà do mə'cauboarna na, sə pa ace atürō male dang, nda ace pābamuru male aban Bakuli, mənana twalkiyiban caubikea mala amə'caubikea ka. 6 Dauda nacau amur mənia gbal. Cau male ləmdə ulang tsəkbu mənana nda amur bwa mana Bakuli nyəsəi mə'cauboarna na, kat andə amani ama pak kə túró ace raka. Na ama: 7 “Tsəkbu mala Bakuli na amur abwana mənana à twalənia wia ban amgbikiru malea, sə à esəkinia wia acaubikea malea ka. 8 E, tsəkbu na amur bwa mənana acaubikea male ka Mətalabangjō pà nə cia a bumi raka.” 9 Nggearə mənia yì tsəkbu mənana Dauda nakiy় ce ka, nda ace amə Yahudi nəmūrəia le ko nda gbal ace abwana mənana amə Yahudi na raka? Səm bang ama à giləi abə Maləmce ama, “Ibərayim ngga earnə Bakuli, pà bāmūrì ka, sə Bakuli é mə'cauboarna na.”

10 Sə lang sə Bakuli é? Bakuli é mə'cauboarna na anzəm mənana à kasəni wi bate ka le, ko Bakuli é anggo sə bəa yi kasəñ wi bate? Bakuli

ak Ibərayim sə à yì kasəî wi bate nənzámò! 11 pà kàm mana nà pe Ibərayim tsékbaləu ama nà Yì kasə-batau mənana à kasəi Ibərayim ngga kum muna raka, lídəmba nə tsékbaləu. Pa eare nda gır mənana ləmdə ama, ná pašamuru male ama nà duk tárrú amur abwana arə anzali pas, aban Bakuli ka, Bakuli earəna angjəni, ama acemənana Bakuli bangjəni wi ama, “Anggo sə yì ka, mə'cauboarna na a baní, sə à yì kasəî wi lakkì mala amə'keò nà pa.” 19 Ibərayim ngga bate. Ace mani ka, Ibərayim nda tár abwana apələa male málá à nà lùmsə gbəman mwashat. mənana kat à pà bamuria aban Bakuli sə Bakuli Yi səni ka ena a nggürəì, mənana à nà twali kə ea amə'cauboarna na, kat andə amani ama ama yì ka, lú na. Sə dəm ngga yi sən māmí à kasəia wia batea raka. 12 Sə Ibərayim dəm Saratu ka ena, sə gandə bəli wi muna däng. ngga, nda tár abwana mənana à kasəia wia Kat andə aməno ka, pašamuru mala Ibərayim batea, yia mənana kasə-batau nda à kasəia wia aban Bakuli ka, gatti dang. 20 Pa eare mala nəmurəì ka däng, yia gbal ka à twalkusə ulang Ibərayim ná gir mənana Bakuli na ama nà pè pašamuru mala Ibərayim, mənana ndanəi sə ka, dəurə däng. Abə məsəcau ka, pašamuru nənzámò à yì kasəî wi bate ka. 13 Mənana male aban Bakuli lidəmba nə rəcandəa, andə Bakuli pacau aban Ibərayim andə amékè ama gusəl Bakuli. 21 Yì ka, earəna noi nə fabumi nà tsəkia wia bu sə banza kat nà duk malea ka, kat ama Bakuli ka ndanə rəcandəa nà lùmsə pa acemənana Ibərayim bwal Nggurcau mala gir mənana bangjəna ama nà pè ka. 22 Sə Bakuli ka däng. Nda acemənana yì ka, earnə ace pašamuru male yì Ibərayim ngga, “Bakuli Bakuli, gülì arə ama nà pak gir mənana bang é mə'cauboarna na.” 23 Cau məno à bangji ngga. Sə ace məno ka Bakuli é mə'cauboarna ama, “Bakuli é mə'cauboarna na” ka, pa ace na. 14 Bə pàcau mala Bakuli ka nda ace abwana Ibərayim nəmurəì sə à giləì däng. 24 Nda gbal mənana à bwal Nggurcau male mana pe Musa ace səm sə à giləì, səm mənana Bakuli nà ak ka, ləmdə ama gülì arə Bakuli ace mənana səm kəla amə'cauboarna, acemənana səm pa bə nyesə səm bə səm duk amə'cauboarna ka ɓamur səm a baní, yì ɓwa mana loasə Yesu nda bə. Sə dəm ngga nà ləmdə ama gülì arə Mətala səm a bembə ka. 25 Bakuli pa Yesu gbal ace kum gır mənana pàcau ace ka nda bəà wal-luí ace acaubikea ma'səm, sə yì loasəi bə. 15 Yàl Nggurcau kə nun bumullula mala nəyiləmu ace mənana bəà pələ səm bə səm duk Bakuli amur abwana mənana à kə ɓariki ama amə'cauboarna aban Bakuli.

à nà bwali ka. Sə bə Nggurcau pà kàm raka, yàl Nggurcau gbal ka, pà kàm dang! 16 Ace mani ka, ná gülì arə Bakuli sə ɓwa nà kum gır mənana Bakuli pàcau ace ka. Bakuli pe anggo ace mənana bəa sələ kàngkàng ama gır mənana pàcau ace ka nà ɓwamur abwana noi, yia abwana mənana kat amuna mala Ibərayim na ka. Məno yì ɓwamur ka pa ace amə Yahudi mənana à kpakiyi atà Nggurcau ka nəmurəia däng, nda gbal ace abwana mənana à earnə Bakuli, à gülì arə kəla mala Ibərayim ngga. Ibərayim ngga nda tár səm kat. 17 Kəla mənana à giləì abə Maləmce ka, Bakuli ne wi ama, “Mim ngga ən tsóngjəno a duməna tárrú amur abwana arə anzali pas.” Mənia ka pa anggo, acemənana Ibərayim earnə Bakuli mana kə loasə alú nə yiləmu sə kə pusə agir məbəshe aban mənana kəgir pà kàm raka. 18 Kat andə amani ama kəgir

5 Acemənana ado ka səm kuməna akban aban Bakuli atàcau mala pašamuru ka, səm ndanə dorəpwala a nre səm sənəa Bakuli nə bu Mətala səm Yesu Kərəsti. 2 Ndá àkà cè gülilarəu ma'səm arə Kərəsti sə yinə səm abə ɓwamuru mala Bakuli mənana ado səm do abaləi ka. Acemani ka, səm nggə nggori nə tsékbaləu mənana səm ndanəi mala kùmô atà Bakuli yi gulo andə boarbwə male ka. 3 Ban kə boara səm gbal, yi mənana bə səm kútí abalə atanni ka. Acemənana səm sələna ama tanni ka, nà yinə səm nə do gandərəu, 4 sə do gandərəu ka, kə yinə ɓealu məboarne, sə ɓealu məboarne kə tsəa tsékbaləu ma'səm mala kum amsəban kə dəurə dang. 5 Sə mənia yì tsékbaləu ka, pà nə tsəa səm nə nu kəsəkyə dang, acemənana Bakuli pana səm boro male, yì Bangjø Məfele, bə lùmsə fabum səm nə earcearəu male. 6

Mənana səm nda più aba dwanyi rəcandəa mana aba ɓwamuru mənana yiu nə bu mənia sə sam pənə ban àwá raka, Kərəsti yi wú ace yì ɓwa mwashat, yì Yesu Kərəsti ka. **16** Sə gır səm amə'caubikea, a pwari mənana Bakuli kənì mənana ɓwamuru mala Bakuli pusə ka, ndá ka. **7** Ndanə kwano aban abwana pas mənana dàng andə gir mənana caubikea mala mənia yì ɓwa nə wú ace mə'cauboarna ka, earka ɓwa ɓwa mwashat, pusə ka. Acemənana caubikea nə gandə wú ace məpagbasha. **8** Sə Bakuli ka mala Adamu ka yinəban abə kasə bashi-lú, sə ləmdəa səm earcearəu male ani: Mənana səm boro mala Bakuli ka kə warinə səm a kum nda ka amə'caubikea più ka, Kərəsti yi wú ace kutio aban Bakuli, ko kat andəa mənana ama səm. **9** Acemənana ado ka à angjəna səm, səm səm kpa abalə acaubikea pas ka. **17** Caubikea duməna amə'cauboarna aban Bakuli nə nkila mala ɓwa mwashat, yì Adamu, tsəa lú do amur mala Kərəsti ka, ləmdəama kàngkàng abə pě abwana kat, nə bu məno yì ɓwa ka. Sə gır mənana kútì məno ka, səm nə kum àwá a babù mənana kàrmur məno ka nda, kum ɓwamuru bumlulla mala Bakuli nə ban! **10** Kat aba do mágule mala Bakuli andə pa boro mala duk ma'səm dídyal mənana səm nda ka ašíbura abwana amə'cauboarna nə bu ɓwa mwashat, mala Bakuli ka, à yì giləki nre səm sənəa Bakuli yì Yesu Kərəsti. Sə abwana mənana kat à kum nə lú mala Muni mana yi wú ace səm ngga. Bè mənia yì ɓwamuru andə boro ka, à nə duk amə məno ka yi pa anggo ka, ləmdəama kàngkàng yálmúrū abə do malea nə bu Yesu Kərəsti. **18** abə pě mənana kútì məno ka, səm nə kum àwá, Ace mani ka, kəla mənana caubikea mwashat mənana ado ka à yina nə səm abə dotarəu sənəa mala Adamu yinə kasə bashi-lú amur abwana Bakuli ka. Mənia ka nda acemənana yì Muna kat ka, anggo gbal sə túró cauboarna mwashat mala Bakuli ka ndakam nə yiləmu. **11** Sə məno mala Kərəsti kə yinə akban a ban Bakuli andə ka nda nəmūrəì dàng; səm nda abə banboarnado yiləmu ace abwana kat. **19** Sə kəla mənana nə ace bəsa dotarəu ma'səm sənəa Bakuli ace gır mbikiru mala ɓwa mwashat ka, abwana pas mənana pè nə bu Mətala səm Yesu Kərəsti ka. pələ amə'caubikea ka, anggo gbal atàcau mala Yì Kərəsti ka, nda ɓwa mənana pələ səm ado, okiru mala ɓwa mwashat ka, abwana pas nə duk nre səm giləki sənəa Bakuli ka. **12** Lang Adamu amə'cauboarna. **20** À pà Nggurcau mala Bakuli, pángjənà caubikea ka, kara caubikea kutio a ace mənana ɓè abwana sən lime andə gulo banza. Caubikea mala Adamu ka nda yinə lú, sə mala caubikea malea. Sə ban mənana rəcandəa lú pələa məsəe amur koyan ngga, acemənana mala caubikea lidəmba kə marəki ɓwapəndəa koyan ngga pángjənà caubikea. **13** Kaniama à kàngkàng ka, ɓwamuru mala Bakuli kə gulo nə pa Nggurcau ka, caubikea ndakam dídyal kə tür a dəmba kàm kərkár. **21** Sə kəla mana a banza. Sə duk caubikea dang, acemənana à caubikea do amur ɓwapəndəa kat a njar mala lú malaká pa Nggurcau peatu mənana à nə yälli wi ka dàng. **14** Kat andə amani ka, ɓwapəndəa kə wú, twal a nza mala Adamu yi bwal a nza mala Musa, kpapi andə nggearə abwana mənana caubikea malea ka yàl nzongcau na kəla mənana Adamu pak ka raka, lú do amúrià kat. Yì Adamu ka gir'ləmdəa na, kə ləmdə Kərəsti mənana nə nggá yiu peatu ka. **15** Sə caubikea mala Adamu andə boro mala Bakuli ka, à nda dàngdàng. Acemənana caubikea mala mənia yì ɓwa mwashat, yì Adamu ka, yinə lú amur abwana pas. Sə ɓwamuru mala Bakuli ka gulo kútì məno kuko, anggo gbal sə boro male mala twalban caubikea aban abwana pas pa, yì boro

ka, anggo gbal ɓwamuru mala Bakuli ɓè duk murəm. Mənia yì ɓwamuru mala Bakuli ka kə yinə abwana ɓè kum akban a baní, sə abə məno ka ɓè kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka, nə bu Yesu Kərəsti Mətala səm. (aiōnios g166)

6 Mana dəm səm nə na? Səm nə lidəmba abə caubikea, ace mənana ɓè ɓwamuru ɓè gul ka le? **2** Awo! Bakuli twalbani! Lang sə səm mənana səm angja dəmba səm wunî caubikea ka, səm nə lidəmba nə do dəm abaləi le? **3** Wu sələ mbak ama batısəma mənana à pakka səm abə Yesu Kərəsti ka, ləmdəama səm duməna mwashat sənəia, abə lú male? **4** Səm ngga, səm wú, sə à tsək səm a fembé sənəa Kərəsti

nə batisəma mənana à pakka səm ngga. Kəla 6abum wun kat. 18 Adyan ngga, à panzəna wun mənana Kərəsti loapi 6embe nə yiləmu aña a bu caubikea, ado ka, wu duməna aguro mala rəcandəa mala Bakuli Tárrú ka, səm gbal ka, cauboarna. 19 Ən bangga wun cau nə kanicau səm nə dukdo bəsa yiləmu. 5 Sə acemənana səm arə duk guro aña nggürəu atàcau mala gattyā duməna mwashat sənəa Kərəsti aña lú male ka, mala denyicau ma'wun arə bwalta agir mala səm gbal ka, səm nə loapi 6embe nə yiləmu bangŋo. Kəla mənana didyal, wu pà 6amur rə kəla yì. 6 Səm sələna ama, 6eal səm mə'e ka, à wun kəla aguro, wu lidəmba nə lime aña pakki gbällinì amur nggun-gangndəi andəa Kərəsti, agirbana andə atúró 6ealbikea ka, anggo gbal ace mənana bərə rəcandəa mala kpata 6amur ado ka, wun nə pà 6amur rə wun kat, wu duk rə səm mə'caubike ka bərə kidikea, sə anggo ka aguro mala cauboarna aban ká do məfele. 20 bərə səm ngga duk aguro abata caubikea dəm Mənana didyal wu nda ka aguro mala caubikea dəng. 7 Sə 6wa mənana wuna andəa Kərəsti ka, kəgir oasə wun arə do cauboarna dəng. 21 Sə ka, à panzəni, caubikea panə rəcandəa amurí ya gır məboarne na wu kùmō aña pakki aməno dəm dəng. 8 Sə bərə səm wuna sənəa Kərəsti yì agir didyal, mənana adyan ngga à dupa wun ka, səm pana eare ama səm nə dum nə yiləmu agir kəsəkyə ka? Masələata məno yì agir ka, nda sənəia. 9 Səm sələna ama acemənana Kərəsti ka à loasəi a 6embe ka, pà nə sən lú dəm dəng; lú panə rəcandəa amurí dəm dəng. 10 Lú male mənana wu ka, wuki caubikea kusə mwashat bərəbər, sə do male nəyiləmu ka, dupi Bakuli. 11 Anggo gbal, wu sən 6amur rə wun ado, wu nda ka alú aban caubikea, sə aban Bakuli ka, wu ndanə yiləmu aña Kərəsti Yesu. 12 Ace mani ka wu kəa eari caubikea bərə do amur nggürə wun mənana kə ká nə ká a lú ka, bərə tsək wun a kpata anpel male dəng. 13 Wu kəa pà abare nggürə wun aban caubikea bərə duk agirtúró mala 6ealbikea dəng. A kún mani ka, wu pè Bakuli rəwun, kəla abwana mənana à loasənia a lú, à kuməna yiləmu ka; sə wu pà abare wun aban Bakuli bərə duk agirtúró ace túró cauboarna. 14 Caubikea ka pà nə duk gbani amur wun dəng, acemənana wu pà dəm abata Nggurcau dəng, wu nda abata 6wamuru mala Bakuli. 15 Lang sə wu səni ado de? Səm nə lidəmba nə pak caubikea, acemənana səm pa abata Nggurcau dəng, səm nda abata 6wamuru mala Bakuli ka le? Awo, pà nə pak dəng! 16 Wu sələ mbak ama, 6wa mənana wu pa 6amur rə wun, wu kə oki wi kəla aguro ka, wu duməna aguro male, ko mala caubikea na, mənana nə kánə wun a lú, ko mala okiru mənana nə kánə wun a docuboarna ka? 17 Bərə səm pakki Bakuli yàwá ama, wun mənana didyal, wu nda ka aguro mala caubikea ka, adyan ngga, wu kpana atà məsəcau mənana wu kumi aña kanigir ka, nə

lú!

22 Sə ado ka, à panzəkina wun a bu caubikea, wu duməna aguro mala Bakuli, gır mənana wun nə kum abaləi ka nda do məfele, sə masələate ka nda yiləmu mənana málá male pà kám raka. (aiōnios g166) 23 Tangnakusə caubikea ka, lú na, sə boro mala Bakuli ka, nda yiləmu mənana málá male pà kám raka, nə bu Kərəsti Yesu Mətala səm. (aiōnios g166)

7 Sə wun amə'eambəam mənana wu súrə Nggurcau ka, wu sələ mbak ama Nggurcau ka ndanə rəcandəa amur 6wa yì mənana bərə bwe ka ndanə yiləmu più ka? 2 Wu səni ani: à nə mala Nggurcau ka, 6wama pa nə nyding burí dəng, yi mana bərə burí nənə yiləmu ka. Sə bərə burí wu ka, 6wame purni məno yì Nggurcau mala dobala ka. 3 Ace mani ka, bərə mənia yì 6wama puro al bə 6wabura sə burí na nə məsəi ka, nda abə pak caubikea nongnəban a nza nə dobala. Sə bərə burí pak lú ka, 6wame purni məno yì Nggurcau ka, nə ganda al bə 6wabura, sə bərə pa anggo ka, pa abə pak caubikea nongnəban a nza nə dobala dəng. 4 Anggo gbal, wun amə'eambəam, wun gbal ka wu wun Nggurcau, acemənana wu nda abə nggürə Kərəsti a lú male. Ado ka, wu nda ka mala Kərəsti, mana à loasəi a 6embe ka, ace mənana bərə səm pusə atúró məboarne ace Bakuli. 5 Abə do ma'səm didyal mənana nggürə səm na kə gingnə səm ngga, anpel mala caubikea mana Nggurcau loasəia abə nyam səm ngga, à ndarə pak túró, sə ko man səm pak kat ka, mala ká lú na. 6 Sə adyan ngga,

səm purnì Nggurcau, acemənana səm wuna ce pe raka, mənia ka ləmdə ama, mə nda dəm aban agir mənana didyal à bwal səm a guro ən pakkiyi mənia yì gır ka dəng, kə caubikea ka. Səm ado ka, səm nggə pak türó dəm a njar mənana do a baləam ngga nda pakkiyi gır nì mə'e mala Nggurcau mana à giləi ná giləa ka ka. 21 Anggo sə yi dupam nggurcau, mənana dəng; türó ma'səm a dyān ngga, nda a njar bə ən earce nəma mə nə pak məboarne ka, ən məbəshe mala Bangjo. 7 Sə mana ado səm nə ganda pe dəng, kara ən kum bamúram aban pak na? Nggearə Nggurcau ka, caubikea na le? Awo! məbīke. 22 Aba yiləmem ngga ban kə boaram Pa anggo dəng! Bə pà ace Nggurcau raka, bá arə Nggurcau mala Bakuli. 23 Səama ən nggə pà mə nə súrə caubikea dəng. Bé pa mə nə sən bekə rəcandəa a baləam aban munəo arə salə ce caubikea mala sham gır mala bwa dəng, babumam, kə ciem mə duk guro abata nggurcau mənana bə Nggurcau bang ma ama, “Kəa sham mala caubikea mənana do a baləam ngga. 24 Ya gır raka” dəng. 8 Sə caubikea ka, paktúró na ulang dotanni nda mem! Yana nə amsəam abə mənia yì nzongcau ka, pələa loasə ambalang mənia yì nggūrau mənana kə kánə mim a lú shamgır dəngdəng a baləam! Sə bə pa ace cau ka le? 25 Səm pakki Bakuli yàwá, ace amsəban mala nzongcau raka, bə caubikea ka lugir na. mənana ndakam nə bu Yesu Kərəsti, Mətala 9 Mənana ən malaká sələ ce nzongcau raka, səm ngga! Məno ka nda gır mənana ado mə nda mə ndanə yiləmu; sə lang nzongcau yina ka, bāləi ka: a babumam ngga, ən earnace kpata caubikea long nə yiləmu, sə ən pəla lú. 10 Nggurcau mala Bakuli, sə nə nggūraam ngga, Nggearə nzongcau mənana boaro bə ləmdəam

njargula yiləmu ka, pələa wal-luem. 11 Caubīkea kara kum njar atà nzongcau, pələa swarkiam, sə pak türó nə nzongcau, wal-luem. 12 Ace mani ka, Nggurcau ka məfele na, sə nzongcau ka məfele na, sə nda pepè, sə məboarne na. 13 Ado ka, gır məboarne yinəàm nə lú le? Awo, pa anggo dəng! Kə caubikea nda paktúró nə gir məboarne, sə yinəàm nə lú, ace mənana caubikea ka, bə súrə ama caubikea na. Sə atàcau mala nzongcau ka, caubikea nə ləmdə bīke male kərkár. 14 Səm saləna ama Nggurcau ka, gır mala Bangjo na, sə mim ngga mə nda bwa abə nggūrau, guro abata caubikea. 15 Ən bwalta agir mənana ən pakki ka dəng, acemənana gır mənana ən earkiyi ce pe ka nda ən pakkiyi ka dəng. Sə gır mənana ən ən earkiyi ka, nda ən pakkiyi ka. 16 Sə bə ən nggə pak gır mənana ən earkiyi ce pe raka, ən earəna ama Nggurcau ka, ndanə boaro. 17 Ace mani ka, mə nda mənana dəm ən pakkiyi mənia yì gır məbəne ka dəng, kə caubikea mənana do a baləam ngga, nda pakkiyi ka. 18 Ən saləna nəma kəgır məboarne pa a baləam, abə nggūraam dəng. Ən nggə earce pak gır mənana pepè ka, sə ən ganda pe dəng. 19 Ən ganda pak məboarne mənana boaro bə ən pe ka dəng, kə məbīke mənana ən earkiyi ce pe raka, nda ən nggə pak ka. 20 Sə bə ən nggə pak gır mənana ən earkiyi

8 Adyan ngga bashi pà kàm dəm amur abwana mənana à nda abə Kərəsti Yesu ka dəng. 2 Acemənana, nggurcau mala Bangjo mənana yinəa səm yiləmu abə Kərəsti Yesu ka, panzəkina səm a bu nggurcau mala caubikea andə lú. 3 Gır mənana Nggurcau mala Musa ganda pe raka, atàcau mala gatti mala nggūrə bwapəndəa mə'caubike ka, Bakuli yi pe. Yi tasə Muni bə yiu abə nggūrau mənana nda kəla nggūra səm abwapəndəa mə'caubike ka, bə yi pa bamúri kəla gir'nkila ace twal caubikea. Abə pē mənia anggo ka Bakuli yinə kasə-bashi amur caubikea, kidiki rəcandəa male abə məno yì nggūrau mala bwapəndəa ka. 4 Bakuli pe anggo ace mənana nzongcau mala Nggurcau male, arə anjari kat ka, bə kum lùmsəo puppup kəla mana earkiyice ka, abalə səm, səm mənana do mə'səm ngga nggūrau na səm ginggiy i atè raka, Bangjo na ka. 5 Abwana mənana do malea ka, à kə kpata gır mana nggūrau kə banggia wia ka, babumia nə pa arə gır mənana nggūrau earkiyice ka. Sə abwana mənana do malea ka, Bangjo na kə gingnəia ka, babumia nə pa arə gır mənana Bangjo earkiyice ka. 6 Bə nggūrau na kə gingnə denyicau ma'wun, masələate ka lú na. Sə bə Bangjo na kə gingnə denyicau ma'wun, masələate ka yiləmu na andə

dorəpwala. 7 Lemdə ama abwana mənana à dum à nè nggá lemdəa səmi nənzámò ka dàng. 19 nə babum mala kpata nggürəu ka, à duməna Agirbunda mənana Bakuli pusəia ka, à ndarə abibura mala Bakuli; yia ka à kə kpata nzongcau kúndəô, nə rəbəla, arə pwari məno Bakuli nə mala Bakuli dàng, sə abə məsəcəu ka, à pà nè lemdə rə amuna male amə'bafoe nai ka. 20 ganda kpate dàng. 8 Abwana mənana nggürəu Girbunda kat mana Bakuli pusəi ka kum bəmúrì na kə gingnəia ka, à pà nè gandə pwəsəbum abata do dwanyi kum-lùmsəo mala kàne male, Bakuli dàng. 9 Sə wun ngga, nggürəu mala kə pələki nə bāləi bā. Sə mənia ka pà acemənana caubikea na gingginə wun ngga dàng, Bangjø eare male na ka dàng, pē mala Bakuli mana tsəi na, bā Bangjø mala Bakuli na dukiyi a babum a bāləi ka nda. Kat andə amani ka, tsəkbaləu wun ngga. Bwa mənana pàna Bangjø mala na kam 21 ama, banza nə bəmúrì ka, nə nggá Kərəsti a babumi raka, bwe ka mələ Kərəsti kum amsəban a bu kùrban mala kìdikì male, sə na dàng. 10 Sə bā Kərəsti na a babum wun, à nè yinəi abə kum-bəmúrū məboarbwə mala kat andə amani ama nggürə wun ngga lú na amuna mala Bakuli. 22 Səm sələna ama agir atàcau mala caubikea ka, Bangjø kə tsəa bā mənana à pusəia a banza kat ka, à nda ban wu dum nə yiləmu, acemənana à giləkina nre imge abə kwanban, kəla bwama mənana nda wun wunə Bakuli. 11 Bā Bangjø mala Bakuli abə kwanban mala gbáshí ka, bā yalung. 23 Sə mənana loasə Yesu a bəmbe, nda aban do a yì agir ka, à nda mənana nəmureia à kə imgi babum wun, anggo gbal kəla mənana Bakuli ka dàng; nggearə səm mənana səm kuməna loasə Kərəsti a bəmbe ka, nə pē nggürə wun Bangjø Məfele mana ndà mədəmbe mala aboro mənana dupi lú ka yiləmu, nə bu Bangjø male mənana Bakuli nə pa səm ngga, səm nggə imge mənana dukiyi a babum wun ngga. 12 Ace mani abə balə səm. Sə abə imge anggo ka, səm nggə ka, wun amə'eambəam, tangna na amur səm, kúndə arə Bakuli na rəbəla, bā yinə səm abə sə tangnē ka nda mənana ama bā səm ngga kum lùmsəo ma'səm a baní mala duk amuna dukdo kpata gır mənana nggürə earkiyice ka male, mənana anggürə səm nə kum panzəban dàng. 13 Bā wu kə dukdo kpata nē mala nggürə u bu caubikea, andə tanni, andə lú ka. 24 Àkə ka, wun nə wú. Səama bā abə rəcandəa mala bā mənia yì tsəkbaləu sə səm kum àwá. Səama Bangjø, wu tamsə pakkia atúró caubikea mala tsəkbaləu mənana ado à nè gandə səni nə məsəu nggürəu, à wù mak ka, wun nə dum nə yiləmu. ka, à pà nè na ama tsəkbaləu na dàng. Lang sə 14 Abwana mənana Bangjø mala Bakuli na kə bāwa nə tsəkbaləi ado arə gır mənana ndanəi a gingnəia ka, à nda ka muna mala Bakuli. 15 bui kə səni ka? 25 Sə bā səm ndanə tsəkbaləu Bangjø mənana à pà wun ngga, nda mənana arə gır mənana ado səm pà nəi peatu, səm nə tsək wun a guro aban ká do bangciu dəm səni raka, səm nə kúndə gır nî nə domunyi. 26 nggə dàng. Bangjø mala pələ wun bā wu duk Anggo gbal, Bangjø ka kə bwala səm nggam amuna mala Bakuli na. Sə nə rəcandəa mala abə gatti ma'səm. Acemənana səm ngga, səm Bangjø ka, koyan atà səm ngga nə búa a ban súrə lang sə səm nə pak hiwi, kəla mənana Bakuli, nə tunəi ama, "Dàdái!" 16 Bangjø mala boaro bā səm pak ka dàng, səama Bangjø mala Bakuli nə bəmúrì ka, kə bangga səm a babum Bakuli nə nggearəi ka, kə pak hiwi ace səm, nə səm ama səm nda ka amuna mala Bakuli. 17 Sə imge mənana à pà nè gandə cie abə cau raka. 27 acemənana səm nda ka amuna male ka, səm nə Sə Bakuli mənana səngiyi babum ngga, súrənà kum kāmbe ma'səm mala libala male, mənana rə dənyicau mala Bangjø. Acemənana Bangjø tsəi ace abwana male ka. Dəm ngga, səm nə kə zəmba ace abwana mala Bakuli, amur gir kum sənəa Yesu, gir mənana kat Bakuli tsəi ace mənana nē mala Bakuli na ka. 28 Sə səm sələna ka. Bā kàngkàng səm nu tanni atà Kərəsti ulang ama Bakuli kə tsək agir kat bāa pang nə boaro, mənana nu ka, səm nə kum gbal abə male yì ace lidəmba mala abwana mənana à kə earce gulo. 18 Ón nggə səni, atanni məno səm nggə ka, abwana male mənana tunəia ace kpata nu ado ka, à kārəa à nè kāria arə gulo mənana kàne male ka. 29 Abwana mənana Bakuli angja

dəmba twalənia ka, nda gbal təria bəà do kəla mala ɓabum koya pwari 3 ace abwana mem, Muni, ace mənana bəà Muni duk muna-dəmba ama'eambəam aña nggürəu ka. Ən earəna bəà abalə amə'eambi mənana pas ka. 30 Sə abwana suem, ko bəà gau səm sənəa Kərəsti, bəà məno mənana Bakuli təria ka, à nda ka amənana ka nə kánəia bəà kum amsəban ngga. 4 Yia gbal tunəia ka, sə abwana mənana tunəia ka, ka à nda ka amə'kəu mala Isərayila; Bakuli angjənia, à duməna abwana amə'cauboarna a təria bəà duk amuna male; Bakuli ləmdə gulo baní, sə abwana mənana angjənia ka, à nda gbal male kəla Bakuli a bania. Kùrcau andəia, sə yinəia aña kum gulo male ka. 31 Sə mana ado pe a wi Nggurcau male. Pea wi peri mala basəm nə na, amur amənia yì agir ka? Bəà Bakuli ndàməgule andə apacau male. 5 A Ibərayim, ka nda atà səm ngga, yana bwe nə lo arə səm? andə Yakupu, andə Ishaku ka à nda ka keà 32 Bakuli ka girban nə Muni dəng, pà Muni ace mənana nə bania sə təu bəlban abə nggürəu səm kat! Sə bə à Muni ace səm ngga, pà nə mala Kərəsti pur ka. Bwangəban mənana málá gandə pa səm boro nə agir gbal kat re? 33 Yana male pà kàm raka bəà pè Bakuli mənana nda bwe na nə wuli abwana mənana Bakuli təria amur abwana kat ka! Bəà do anggo. (aiōn g165) ka? Kə bwa pà kàm dəng! Acemənana Bakuli 6 Ado ka mə nda rə na ama Bakuli ka gandə né bamúrì nə cia sə à duk amə'cauboarna! 34 lùmsə pàcau male aban Isərayila dəng le? Awo Yana bwe na ado kasəkiyi bashi amur səm? Yesu pa anggo dəng, acemənana abwana mənana Kərəsti na le, yì bwa mənana yi wú, sə lo nə à bəlia a Isərayila ka, kat sə à nda ka bwana yiləmu, nda a bù-məlì mala Bakuli, kə zəmba mala Bakuli dəng! 7 Sə dəm ngga abwana nda ace səm ngga le? 35 Sə, yana nə gau səm sənəa mənana kat teà pur na ban Ibərayim, sə à nda ka earcearəu mala Kərəsti? Tanni na nə tsək ka le, amuna mala Bakuli ka dəng. Bakuli ka bangjəni ko do məkwane, ko pàtanni, ko nzala na, ko tər Ibərayim ama, “Abə Ishaku sə amə'keò mənana na, ko kum bamuru abə ká-məbəne na, ko a na ən po cau acea ka, à nə puro.” 8 Mənia ka ləmdə raka, lú na le? 36 Kəla mənana Maləmce na ka, ama amuna mənana à bəlia abə nggürəu a təu “Nda aceò, we Mətalabangjə sə səm nggə sən mala Ibərayim ngga, à nda mənana à nda ka tanni, a koya pwari ka, mənana nə kánəban a muna mala Bakuli ka dəng. Kə amuna mənana lú ka. Səm ado ka səm nda kəla anzur mənana à bəlia atàcau mala kùrcau mala Bakuli ka, à nə nggá pwangi myalia ka.” 37 Awo! Abalə à nda ka mənana à súrəia kəla aməkau mala amənia yì agir kat ka, səm kúti amə'limurəm, Ibərayim ngga. 9 Ani sə Bakuli bang pàcau male nə bu Kərəsti mənana earce səm ngga! 38 Ən aban Ibərayim: “Pələa mənia nə yia kàr ka, mə earəna nəi a ɓabumam ama kəgir pà nə gau nə nyare, sə Saratu nə bəl muna-bwabura.” 10 səm sənəa earcearəu mala Bakuli dəng. Ko bə Sə məno nda nəmūrə dəng, Rabeka gbal ka lú na, ko àwá, ko aməturonjar, ko arəcandəa bəl amuna-burana bari. Sə aməno yì amuna ka mala akukwar, ko bə ya rəcandəa nani ka, à tárrià mwashat, yì kà-səm Ishaku. 11 Sə lang kārə à nə gau səm dəng. Ko bə agir mənana à Rabeka málá nə gbáshí amənia yì apasa ka, kə kumban a nza man, ko a nza məno nə yiu Bakuli ne wi ama, “Muna-dəmba nə do abata ka, 39 ko agir mənana a kùli, andəa mənana bwaməkyauwe.” Bakuli bang mənia ka kaniama atà nzali ka, à karə dəng. Kəgir pà kàm abə à nə bəlia, sə kaniama à nə súrə məboarne ko banza man, mənana nə gandə gau səm sənəa məbəne ka. Mənia ka ləmdə ama Bakuli ka, nda earcearəu mala Bakuli, mana abə Kərəsti Yesu rə pak gìr mənana ɓabumi kànì nə pè ka, twal Mətala səm ngga dəng.

9 Mim ngga məsəcau nda ən nggə na abə Kərəsti ka. Giu-ɓabumam mənana Bangjə Məfele nda ginggiyi nəi ka, kə ləmdəam ama kàngkàng nyir na ən nakiyi ka dəng bən na wun nəma 2 mə ndanə bumkidikea kərkér andə pi

a tite; pa ace bə kəgir mənana amuna mənia pak ka dəng, nda ace gìr mənana Bakuli earce sə twal ka. 13 Kəla mənana Maləmce na ama, “Yakupu ka ən earəna ce, sə Isəwa ka ən bínəna məsə.” 14 Sə aman sə səm nə bang amur məno? Bakuli ka pak məbikə le? Awo! Pak məbikə

dang! 15 Acemənana Bakuli banggi Musa ama, 27 Ishaya bwa ace amə Isərayila ama: “Ko bəà “Mim ngga, mə nə ləmdə bwamuru aban bwa na ama lakkì mala amə Isərayila ka nda kəla mənana mə nə ləmdə wi bwamuru ka. Sə mə sala a kun nggeomür ka, kə bəti afałaiə nda à nə sən məsəswatər mala bwa mənana kat mə nə kum àwá ka. 28 Bakuli ka nə yia sulə bashi nə sən məsəswatər male ka.” 16 Ace mani ka, male mənana kasəni ka puppup amur banza. Bakuli na twalkiyi bwa mənana nə ləmdə wi Banı pà nə sau dang, nə yia pe tsuk-tsuk.” 29 bwamuru ka. Sə twalban male ka kə kpata gir Kəla mənana Ishaya ak dəmba bang ama: “Bə mənana abwana earce ko à bariki pe ka dang. Mətala Abangjo nydingma səm aməkau raka, bə 17 Aþa Maləmce ka, Bakuli banggi Murəm mala səm duməna kəla amə Sodom, bə səm pələna amə Masar ama, “Ən duməo a buno-murəm, kəla amə Gomora.” 30 Sə aman sə səm bangja? ace ləmdə rəcəndəa mem a bāləo, sə banza Abwana mala acili anzali mənana à kə kpata kat bə ok ce lulləam.” 18 Ace mani ka, Bakuli Nggurcau mala Bakuli raka, Bakuli nyəsənia kə ləmdə bwamuru male amur ko yana eare à pələna amə'cauboarna a baní, atəcau mala nə ləmdə bwamuru ka, sə kə candəmür bwa gūliarəu malea arə Kərəsti. 31 Sə amə Isərayila, mənana eare nə candəmürí ka. 19 Sə anggo ka, mənana à bariki kərkər à nə kpata Nggurcau wun nə gandə nam ama, “Bə ko man kat ka nda mənana bə nə kánəia aba kum do cauboarna a bu Bakuli, sə yì nda gingginəi ka, ace mana sə aban Bakuli ka, ko à kumi dang. 32 Palang ado kə sən məbəne arə acaubikea ma'səm piü? Yana sə à gandə kume dang? À gandə kume dang bwe nda de nə gandə binə kàne male?” 20 Sə a acemənana à kpate aba gūli arə Bakuli dang, nda yana, we bwapəndəa, yì mənana awu nə yia ka à gūli amur bariki malea arə agir mənana pələcau a kun Bakuli ka? “Gir mənana à pə nə à pea ka. Nda gir mənana tsəa sə à annda amur pa ka, nə gandə banggi bwa mənana pə ka ama, “Tali annda” ka. 33 Kəla mənana à giləi aba ‘Palang sə a pem ani’ le?” 21 Məbəki-ankwaring Maləmce ama: “Səni, mə ndya ən nggə tsək ngga, pà nə rəcəndəa mənana nə bak nkwwaring muna-tali a Siyona, mənana nə tsək abwana à ace túró məgule andə nkwwaring ace koya túró nə anndé ka, andə nggea-tali mənana nə cia à nani ka, aba duro-dəbəng mə'mwashati re? nə kpa ka. Səa ma bwa mənana é gūli a rəi ka, 22 Anggo gbal, bə Bakuli earce ka, nə gandə pà nə kum kəsəkyə dang.”

ukki bumullu male amur abwana, sə nə ləmdə rəcəndəa male. Səa ma yì ka, pak munyi nə gandərəu nə abwana mənana boaro bə ləmdəia wia bumullu ka, yia mənana à dupi ká kidikì ka. 23 Pak munyi ace mənana bə ləmdə kume mənana ndakam aba gulo male ace abwana mənana bwamuria ka, yia amənana akdəmbə tariá bəà kum kāmbe mala boarbwa male ka. 24 Səm nda ka məno yì abwana tarə səm ace bwamuru ka, səm mənana tunə səm afałə amə Yahudi, sə afałə abwana mala acili anzali gbal ka. 25 Kəla mənana bang aba Maləmce mala Hosiya ama: “Abwana mana amem na raka, mə nə tunəia ama, ‘Abwana mem.’ Abwana mənana ən earcea raka, mə nə tunəia ama, ‘Abwana mem mənana ən earkiyi acea raka.’” 26 Dəm ngga, “Aban mana à banggia wia didyal ama, ‘Wun nda ka abwana mem raka,’ àkə banı sə à nə tunəia ama, ‘Amuna mala Bakuli məyiləmu.’”

10 Wun amə'eambəam, bəbumam andə zəmbə mem aban Bakuli ka, nda ace amə Isərayila bəà kum àwá. 2 Mə nda rə nakunia aba məsəcau ama yia ka à ndanə bumpina arə kpata Bakuli, sə bumpina malea ka, pa aba sələe dang. 3 Acemənana yia ka à bwalta njargula mənana Bakuli akiyina abwana nəi bəà duk amə cauboarna a baní ka dang, sə dəm ngga à kutia kwakita malea yì njar mala kum akban aban Bakuli, nə bariki malea arə bwal Nggurcau. Ace mani ka, à pa bamuria arə njar mala Bakuli mənana kə pələna abwana nəi bəà duk amə'cauboarna ka dang. 4 Kərəsti ka yi maləna túró mala nə mənana Bakuli pà Nggurcau ace ka. Ace məno ka abwana mənana kat à earnəi à pabamuria a baní ka, à nyəsənia amə'cauboarna na aban Bakuli. 5 Amur njar mala do mə'cauboarna a ban Bakuli, mənana à kumnggyi nə bwal Nggurcau ka, Musa gilə

ama, "Bwa mənana kat kpata Nggurcau lùmsə pařamuru ka kə yiu aba ok cau mala Bakuli, yì agir mənana kat nzongcau male na ka, bwe nda Cau Amsəban mala Kərəsti mənana à hamnəi nə kum yiləmu ka." 6 Sə bwa mənana pàřamuru ka. 18 Sə ən dīban nama: nggearəi ka, à ok ce male aba gūlì arə Kərəsti nda yinəi wi kum re? E, à ongjəna. Maləmce ka bang ama: "Cau akban aban Bakuli ka, pà nə dīban a deniyicau ka angnjəna banza kat, acau malea kutikina arə male ama, "Yana nə eau a kùli, ace mənana nə aban, kya bwal masələata banza." 19 Sə ən nggə nə nggā sulə Kərəsti a nzali ka" dāng? 7 Pà nə dīban gbal ama, "Yana nə suləo a tə-nzali, ace mənana nə nggā loasə Kərəsti a fəmbe ka" dāng? (Abysos g12) 8 Cau mala Amsəban mənana à nə kumi na gūlì arə Kərəsti, mana nda cau mənana səm wun nə pak mbali arə abwana mənana à karə nə nggə hamnəi ka, pà kuko dāng. Yàle Maləmce cili anzali mənana à súrə kəgir raka. Mə nə tsəa, wun nə pak mbali arə abwana mənana à karə 9 Bè awu mənana à altam raka, à nda à kumam ngga. Ən nə bang nə kúno ama, "Yesu ka Mətalabangjo ləmdə bamúram aban abwana mənana à dicem na," sə a nə earnəi nə məsəcau a babumo ama raka." 10 Acemənana nə babum sə bwa nə eare nə amənia yì amə'ngbikiru andə amə'murcandəa" pà bamúrì aban Kərəsti, sə aba pě anggo ka.

Bakuli angnjəni mə'cauboarna na; sə dəm ngga nə kün sə bwa nə bang pařamuru male aban Kərəsti, sə aba pě anggo ka kuməna amsəban. 11 Kəla mənana Maləmce na ka, "Bwa mənana kat pařamuri a baní ka, pà nə nu kəsəkya dāng." 12 Abə mənia ka kəgir gakkita bwa Yahudi anda bwa mənana bwa Yahudi na raka dāng. Yia kat ka, à ndanə Mətalabangjo mwashat mənana nda Mətalabangjo amur abwana kat, sə atsəkbu male mənana nyangsang ngga kə soapia abwana mənana kat à kə warinə bwa malea a baní ka. 13 Kəla mənana Maləmce bang ngga: "Bwa mənana kat kə bwa a ban Mətalabangjo kə tunə lullə Mətalabangjo ka, nə kum amsəban." 14 Səama lang sə à nə tunəi bə amsəia, yi mənana bəə pa bamuria a baní raka? Sə lang sə à nə pařamuria a baní, yi mənana à malaká ok kəcəu amurí raka? Sə lang sə à nə ok cau amurí, yi mənana kəbwa hambia wia ce raka? 15 Sə lang sə abwana nə hamnə cau, yi mənana Bakuli túriá raka? Kəla mənana à giləi ka: "Yiu mala abwana mənana à kə hamnə Cau Amsəban ngga gır məboarne na kərkér!" 16 Səama abwana kat sə ak man yì Cau Amsəban ngga dāng. Acemənana Ishaya, məbangnəa mala Bakuli nə bamur rəi ka, bang ama: "Mətalabangjo, ya bwa na earnə cau mana səm hamnəi ka?" 17 Ace mani ka,

11 Ən dīban ama, nggearəi ka, Bakuli ginəna abwana male lè? Awo, ginəia dāng! Nggearə mim nə bamur rəàm ngga, mə nda bwa Isərayila, makà Ibərayim, a təu mala Benjami. 2 Awo, ko bəti, Bakuli ginə abwana male mənana təria a titə banza ka dāng. Balə wun kasə mbo arə bwa mala Iliya aban Bakuli amur amə Isərayila? Na ama, 3 "Mətalabangjo, à walna-lú ka amə'bangnəa mô, sə à arkina aban-peri mô; kə mə nda nəmürəam ən ueo ka, sə à ndo à kə alta yiləmem gbal ka." 4 Sə a man sə Bakuli pələ wi de? Ne wi ama, "Mə ndanə abwana á-tongnon-gəari mənana à bùnbí Ba'al raka." 5 Kə nda anggo yalung, abwana nda kam kpokyak mənana bwamuru mala Bakuli təria ka. 6 Sə bə nda ace bwamuru mala Bakuli ka, ləmdə ama pà ace atúró-boarna mənana abwana pàk ka dāng. Bə ana raka, bə bwamuru mala Bakuli ka pà nə duk bwamuru bafo dāng. 7 Sə ado ka mana səm bang le? Ani sə ce pa, bangula amə Isərayila ka, à kum bwamuru mala Bakuli mənana à alkiyite ka dāng. Abwana abaləia mənana Bakuli təria ka, à nda à kum ngga. Acilia ka bəbumia təra, à mgbikiru arə tunəban mala Bakuli. 8 Kəla mənana Maləmce na ka, "Bakuli cia a ntulo mədəmbəre, pəwia aməsəu mənana à pà nə sənban dāng, andə akiru mənana à pà nə okban

raka, bâ yalung.” 9 Nyar dêm ngga Dauda na nggun-mûrû-bala ka. Ace mani ka, wu ongjêna ama, “Likiali malea bâ dupia wia gir’swárban banboarna tsékbu mala Bakuli mânana pa ace aban ká kpa aña gbálî, bâ dupia wia tali annda, Ibérayim andë amékè ka. 18 Acemani ka, wu sâ bâ à kum mânane mana kârëa rëia ka! 10 kâ nggori ace zwañi mânana à zwabi wun, wu Pëndëa bâ gîr amësaia, ace mânana bâ kâ akban came mala abu-nggun mânana à kpalékia sënban dang, sâ bâ ueo abata dëmbërya mala ka dâng. Wu nda mânana wu bwalkiyi nlerë atanni malea, málâ male pâ kàm dâng.” 11 Ñen nggun ngga dâng, nlerë nggun nè bwalkiyi díban dêm nêma, nggearë annda mânana amë wun. 19 Sâ wun ngga, wun nè na ama, “E, Isérayila annda sâ à kpa ka, à kpana anggo à abu-nggun ngga à kpalékia ace mânana bâ pâ nè lo re? Awo, pâ anggo dâng! Atâ cau mala zwabiäm arë ka.” 20 E, mënâ ka mësëcau na, à caufikea malea ka, amsëban yina aban abwana kpaléki abu nggun mëno ace dwanyi paßamuru mala acili anzali mana amë Isérayila na raka, ace malea nâ mësëcau aban Kärësti. Sâ pélâ à mânana yia amë Isérayila ka bâ dum nâ mbali zwabi wun acemânana wu pâ bamur wun ngga. arë amëno yia bwana ka. 21 Pë mânane mala Sâ paßamuru ma’wun bâ kâ tsék wun, wu dum amë Isérayila, mana à ginéki amsëban mana nâ twâlßamûrû dâng, wu dum nâ banggi Bakuli. Bakuli yinëia wia nøy ka, yinëi banza kume. Sâ 21 Sâ bâ Bakuli ka kpaléki abu nggun mânana a abwana arë acili anzali gbal ka à kumâna àwâ, lo andë nggun ngga, sâ nøy wun mânana à zwabi atâcau mala kpa malea, yia amë Isérayila ka. wun nøy zwabio ka le? 22 Wu sén pëmëboarne Bâ nda anggo ka, denyi nøy ulang gulo mala anda binëce mânane mala Bakuli. Bashì male ka atsékbu mânana à nøy iyu amur banza, ace nyare nda hakérak arë abwana mânana à pâk mânane malea, yia amë Isérayila kat aban Bakuli ka! ka, sâ wun ngga kâ pakka wun mëboarne, bâ wu 13 Më nda røy na wun cau ado, wun abwana lidëmba abë pëmëboarne male ka. Bâ ana raka, mânana amë Yahudi na raka. Acemânana më wun gbal ka nøy kpali wun. 23 Sâ bâ amë Isérayila nda më'mishan mana à tasëam aban wun ngga, nøy deki mgbikiru malea, à nøy paßamuria ka, à ñen nggë guselce túró mem. 14 Abë mëno anggo nøy nyare à nøy zwabia dêm, acemânana Bakuli ka, ñen nggë earce nêma, bâ nøy gandë pa ka, ka ndanë rëcandëa nøy nyessia, nøy lanzëia arë më nøy tsék amë Isérayila, abwana mem abë nggun mânana à kasëia arë ka. 24 A maselëate nggûrœu, bâ dum nâ mbali mala kum gîr mana ka, wun abwana mânana amë Isérayila na raka, wu ndanëi ka, ace mânana bâ ñen amsë abwana wu nda këla abu-nggun mûrû-bondo mânana abalëia. 15 Bâ ginëban mânana Bakuli ginëia à kasëia, à yì zwabia arë nggun mûrû-bala, ka, yinë amsëban aban acilia abwana a banza mânana boaro bâ pë anggo raka. Sâ amë ka, lang sâ ea nøy pa? Nøy duk pa yilëmu aban Isérayila ka, à nda këla nggun-mûrû-bala; sâ pë abwana mânana à wuna ka! 16 Ibérayim andë nøy kwambi Bakuli dâng, mana nøy nyessia, këla acilia akâu mana a pwarian ngga, Bakuli târia à abu-nggun mânana à kasëia ka, nøy cia dêm a duk amale. Anggo gbal sâ amëke a nøy pa, à nøy ban came malea ka. 25 Wun amë'eamrœarœu, duk a mala Bakuli. Këla mânana bâ dyar bëredi ñen nggë earce bâ wu sùrë mënâ yì cau mana andëa këringni ka mëfele na ka, bwannë gbal nda abë sëmbärëa dífyal sâ adyan ngga, Bakuli ka nøy do mëfele na. Sâ bâ anlerë nggun ngga pusëni a banfana ka, ace mânana wu këa dum amëfele na ka, nggearë abú gbal ka amëfele nøy twâlßamûrû raka. Murcandëa mënâ yipì na. 17 Bakuli ginëkina pas atâ amë Yahudi amë Isérayila ka, nøy nggâ malâ, bâ lakkì mala këla mânana à kë kpaléki abu nggun ngga. Sâ abwana mânana amë Isérayila na raka, mânana wun abwana mânana amë Yahudi na raka, wun à nøy kum amsëban mala Bakuli, yi lúmsënà mânana Bakuli angjëna wun ngga, wu nda ka. 26 Sâ bâ mëno yi pángjëna anggo ka, amë këla abu-nggun mûrû-bondo mânana à zwabia Isérayila kat ka à nøy kum àwâ. Këla mânana arë nggun mûrû-bala ka. Wu angja ban came Malémce na ka: “Më'amsëban ngga, nøy pur mala abea bu-nggun mânana à kpalékia arë a Urëshalima; nøy pélâ mûr amë Isérayila bâ

purî bá dwanyi súrè Bakuli. 27 Sə mənia ka twal ɓamúrì kàrkár bá kútì bancame male dâng, nà duk kùrcau mem sənəia ama, mə nə twalia Bè denyicau mala koya ɓwa ka, bá karé arə wia ban acaubikea malea.” 28 Acemənana amə paɓamuru male mənana Bakuli pe wi ka. 4 Isərayila binæce Cau Amsəban ngga, à duməna Kəla mənana nggūnrəu ka abare nda pas, sə ašíbura mala Bakuli, sə məno ka, nda ace boaro koya bare ka túró male nda dâng ngga, 5 anggo, ma'wun, wun abwana mənana amə Isərayila aba Kərəsti ka, səm mənana səm nda pas ka, na raka. Sə atàcau mala twalban mala Bakuli səm duməna nggūrəu mwashat, sə səm nda ace mənana tár akeá bá duk abwana male ka, kə rəarə səm. 6 Səm ndanə aboro dângdâng aba earcea più. 29 Bakuli ka, kə nggadì bumi arə ɓwamuru mənana Bakuli pa səm ngga. Bè mò aboro male aban abwana, mana nà ea arəia yì boro nda na gí Bakuli ka, pè a njari mənana dəm ngga dâng, sə abwana mana tunəia sə karé arə paɓamuru mó ka. 7 Bè pakkia abwana taria ka, pà nà ginəkia dâng. 30 Didyal ka, wun túró nda mó yì boro ka, wú kə pē aba məsəcav. abwana mənana amə Isərayila na raka, wu nda Bè mó ka kanigir na ka, wú kə kania abwana ka amə mgbikiru aban Bakuli; sə adyan ngga wu gí. 8 Bè mó ka ɓakbəbum abwana na ka, wú kə kuməna ɓwamuru, acemənana amə Isərayila pak túró ɓakbəbum. Bè pàbù nda mó yì boro ləmdəì Bakuli mgbikiru ka. 31 Yia amə Isərayila ka, wú kə pē nə ɓabumo mwashat. Bè mó ka a dyān ngga, à nda bá mgbikî Bakuli kiru, sə túró lidəmba nə abwana na ka, wú kə pē nə kəla mana Bakuli ləmdəa wun ɓwamuru ka, yia ɓabumpina. Sə bá ləmdə ɓwamuru nda mó ka, gbal ka, à nà kum ɓwamuru. 32 Bakuli ka, tsék wú kə ləmdéì nə banboarnado. 9 Earcearəu ka, abwana kat abata kùrbən mala mgbikiru, ace bá à pè nə məsəcav. Wu ginəkia bealbīkeea, sə wu mənana nà ləmdə ɓwamuru male aban koyana bwal gír mənana məboarne na ka kàngkàng. 10 le ka. (eleesë g1653) 33 E, gulo mala kume mala Wu earce rəarə wun nə earceban ma'məsəcav Bakuli, anda saləe, anda súrè male ka, kəgir pà nì. Bè ban boara wun arə pe rəarə wun gulo. kám à nà kànì arə dâng! Yana nà gandə məngi 11 Ce wu duk amənkundər, amə'dwanyi rəbəla balə anê male! Yana ɓwe nà gandə súrè anjar arə túró dâng, wu duk amə bumpina aba pakki male! 34 “Yana súrè ɓabum Mətalabangjø? Mətalabangjø túró nə ɓabum wun kat. 12 Wu Yana ɓwe nà gandə pè wi kwarkiru?” 35 “Sə dum nə banboarnado aba tsékbaləu ma'wun; yana ɓwe pè Bakuli kəgir, mənana kə earce bá wu dum nə munyi aba tanni; wu do aba pakki Bakuli mbwe ka?” 36 Agirbunda kat ka, à pur hiwi koya pwari. 13 Wu kə gau gír ma'wun nə baní, sə nə rəcandə male sə agir kat pa, sə à wu dum nə munyi aba tanni; wu do aba pakki kùrbən mala mənana à nda abəri. 14 masələate pà kám dâng! Bè do anggo. (aión g165) Wu tsəki abwana mənana à kə pa wun tanni ka bù; wu tsəkia wia bù, ce wu suia dâng. 15

12 Ace mani ka, wun amə'eambəam, ən nggə ɓuakia rə wun, nə ɓwamuru mala Bakuli, wu pa rəwun aban Bakuli, kəla gír'nkila məyiləmu, mənana wun nà duk amale, sə nà pwasəbumi ka. Mənia ka nda peri ma'wun məbafoe a baní. 2 Wu kəa kpata bealu anda kúncau mala mənia yì banza ka dâng. Wu deki Bakuli bá nggadì wun nə tsék denyicau ma'wun bá duk bəshe. Anggo sə wun nà gandə súrè nə mala Bakuli, mənana məboarne na, anda mənana nà duk gir'a a baní, sə nda pepè ka. (aión g165) 3 Nə ɓwamuru mənana à pam ngga, ən nggə banggi koyan atà wun ngga, bá kəa

Wu pak banboarnado wunə abwana mənana à kə pak banboarnado ka; wu ɓua wunə abwana mənana à kə ɓua ka. 16 Wu do aba dotarəu mala amə'eamrəarəu; wu kəa twal ɓamur wun dâng; wu dum nə earce kpapi ɓamur wunə abwana mənana acili abwana twali à pà kun bá kəgir raka. Wu kəa twali kəla wu kútì abwana nə sələe dâng. 17 Ce wu nyəsəì kə ɓwa bealbīkeea ace bealbīkeea dâng. Wu pak gír mənana nà ləmdə abwana kat pəməboarne ma'wun ngga. 18 Bè nà gandə pa ka, wu do aba dorəpwala wunə abwana kat. 19 Wun amə'eambəam mənana ən earkiyicea ka, wu kəa pak məbane a kun məbane

mənana à pakka wun ngga dàng. Wu nyiŋgi mə'murkala ka, lùmsènà Nggurcau mala Bakuli. Bakuli mbwe tangnakusəu abə bashi male. 9 Anzongcau mənana ama, "Kəa nongnə bwa Acemənana Mətalabangjō bang abə Maləmce mana wu al rə wun wunəi raka dàng." "Kəa walama, "Mbweban a kúnì ka mem na, mə nə lú dàng." "Kəa iun'í dàng." "Kəa sham gır mala mbwe." 10 A kun mani, kəla mana Maləmce bwa dàng," andə abea mənana kat à ndakam na ka, "Bə bio-məbura nda abə nzala ka, pe wi ngga, à nda à kpapia abə nzongcau mwashat girlina; bə məsamur wali ka, pe wi mür bə nu. ama, "Earce bio mə'murkala kəla mənana a Abə pě anggo ka, a nə rambi wi nkalang-bəsa earce bamúrò ka." 11 Earcearəu pa nə pakki mə earke a mürí." 21 Wu kəa eari bealbika bə kəbwa məbane dàng. Acemani ka, bwa mənana limurəm amur wun dàng, wu limurəm amur bealbika nə pěməboarne.

13 Ko ya bwa ka bə nyəsə bamúrì abata

abwana mənana à pea wia gara yálban ngga, acemənana bekə gara-murəm pà kám mənana pur nə ban Bakuli raka dàng; sə abwana mənana à bwalkiyi gara-murəm ado ka, Bakuli nə cia. 2 Acemani ka, bwa mənana kat mgbicau a rəia ka, ndarə mgbicau arə gir mənana Bakuli nə kwakite ka. Sə abwana mənana kat à mgbicau a rəia ka, à nə nunbi bamuria bashi. 3 Ayálban ngga à cia ace pa bangciu aban abwana mənana à kə pak məboarne ka dàng, she aban amə'bealbika. Bə a ké earce ama a pà nə dum nə bangciu a rəia raka, pak gır mənana məboarne na ka, sə yia ka à nə bwangsəo. 4 Amə'yálmúrū ka, abwana na mənana Bakuli nə cia ace pakko gir məboarne ka. Sə bə a ká pak məbane ka, duməna púp bangciu nə pakko, acemənana à pania wia rəcandəa mala pàtanni.

Yia ka amətúró na mənana Bakuli cia ace pea amə pak məbane tanni ka. 5 Ace mani ka, wu pà bamur rə wun abatea. Ko bə pà ace banggi kum pàtanni raka, wu pè ace mənana sabum wun bə kəa mak wun raka. 6 Dəm ngga, nda gır mənana tsəa sə wu kə mbwe boalo-cemi ka, acemənana yia ayálban ngga Bakuli nə cia abə túró, sə boalo ka nda mənana nə bwalia kam bəa pà rəcandəa andə bumia arə túró mənana à pakkiyi kat ka. 7 Wu pea abwana kat, agir mənana à kə kpani atà wun ngga: wu pea wia boalo-cemi mala bamur rə wun andə boalo-cemi mala agirkuma ma'wun. Wu kə ləmdəia wia gusələban andə pagulo kat. 8 Wu kəa eare bə kəbwa kpata wun tangna nə kəgır dàng, she earcearəu mənana duməna púp wun nə bə kəbwa kpa ko came male ka. Sə yì ka, nə

ndanə earcearəu arə abwana ka, nda ra lùmsə anzongcau mənana kat abə Nggurcau mala Bakuli ka. 11 Duməna púp wun nə pak anggo, acemənana wu sùrénà rə nza mənia səm nda abaləi ka. Pwari pàngjènà mənana wun nə loapi ntulo ka, acemənana amsəban ma'səm yina adotù, amur mənana səm titə pana bamur səm nəi ka. 12 Dù málá nə malâ; ban málá nə kwaro. Bə səm nyiŋ pakki agir mala pəndəa, bə səm oasə agirmunəo mala tălaban. 13 Bə səm dukdo bealu boarnsari kəla abwana mənana à nda abə tălaban mala pwari ka. Pà abə nukiagir ko wal wale, andə kidiki mala nonggi nə rəarəu ko alta banboarnado mala pakki agir kəsəkyə, andə munəki-amunəo ko mbali ka dàng. 14 A kún mani ka wu oasə Mətalabangjō Yesu Kərəsti arə wun, sə wu kəa kánə denyicau ma'wun arə alita nggürəu njar mala loasə apel male dàng.

14 Məkwadi mənana pànə rəcandəa abə

pabamuru male aban Bakuli raka, wu é, sə wu kəa kutia makgır andəi amur agir mənana abwana kat sə à eare amurí raka dàng. 2 Pabamuru mala bəbwa ka, eari wi bə li gır mənana kat səni girlina na ka, sə bwa mənana gatti abə pabamuru male ka, kə mbúgir na likiyi ka. 3 Bwa mənana kə li koya gir ka, bə kəa bəsəki bwa mənana kə li raka dàng. Sə bwa mənana gbal kə li koya gır raka, bə kəa bəsəki bwa mənana kə li ka dàng; acemənana Bakuli ka, anggənia yia kəm. 4 Sə a nda yan, mənana a nə bəshı matúró-bala mala bəbwa ka? Matúró-bala ka mətala-bala male na nə kasai bəshi mənana nə ləmdə kpa ko came male ka. Sə yì ka, nə kum kusəu-came, acemənana Mətalabangjō nə ganda tsəi bə came. 5 Dəm ngga, bəbwa kə twal kə twal apwari kat ka à nda mwashat. Koyan

ngga bë sələ ama ko bë məye na twalo a səne Nda ace do nə cauboarna, andə dorəpwala, male ka, bë kpate anggo. **6** Abwana mənana à andə banboarnado aba Bangjo Mafele. **18** Bwa gusələ bë pwari ace peri aban Mətalabangjo ka, mənana kat kə pakki Kərəsti türó nə ulang à pa anggo ace pe Mətalabangjo gulo. Abwana mənia yì bealu ka, nə kum akban mala Bakuli, mənana à nə gandə li koya ulang girlina nani sə abwana nə earnəi gbal. **19** Acemani ka, bë ka, à pè ace gusələ Mətalabangjo, acemənana à səm bariki arə pakki agir mənana à nə yinə kə pakki Bakuli yàwá ace girline. Sə abwana dorəpwala andə dotarəu mala bək rəarə səm mənana à 6inə li asea girlina ka, à pa anggo ngga. **20** Wu kəa kidiki türó mala Bakuli nə cau gbal, ace pe Mətalabangjo gulo, andə pak yàwá mala girlina dəng. Agirlina kat ka aməboarne aban Bakuli. **7** Kəbwa pà abalə səm mənana na, sə boaro bë bwa li girlina mənana nə dupi bəmúri, ko a na raka, nə wuki bəmúri tsək bəbwa bë kpa aba caubikea ka dəng. **21** ka dəng. **8** Bë səm ndanə yiləmu ka, nda ace Nə boaribənì wu nying li nyama ko nu mür-gusələ Mətalabangjo, sə bë səm wu gbal ka, bəlanggun anap, ko pàk koya gır nani mənana nda ace gusələ Mətalabangjo. Ləmdə ama, ko kat nə tsək mə'eambo nə kpa aba caubikea ka. səm ndanə yiləmu, sə ko səm wu ka, səm nda **22** Ace mani ka, bë ko mana sə nda gır mənana a ka mala Mətalabangjo. **9** Nda àkə ce mənia earnəi amur aməno yì agir ka, bë do anre wun sə Kərəsti wú, sə lo nə yiləmu, acemənana bë wunə Bakuli. Tsəkbə mala Bakuli na amur bwa duk Mətalabangjo amur abwana mənana à mənana panə mür-haləkyə arə pak gır mənana wuna ka, andə abwana mənana à ndanə yiləmu sələna ama nda pepə ka dəng. **23** Sə bwa mənana ka. **10** Sə we ado ka, palang sə a kə bashi denyicau male kə tuti arə li gır, sə kutia li gırnî mə'eambo? Palang sə a kə nyesə mə'eambo ka, pàngjənà caubikea, acemənana məno yì pë bë? Səm kat ka, səm nə nggá came a bədəm male ka, pà nə babum mala kpata gir a njar buno-bashi mala Bakuli. **11** Maləmce bang mala Bakuli dəng, sə gır mənana kat bwa pè, sə ama, “Mətalabangjo kə na ama, Kəla mənana babumi eari wi ama gırnî ka nda pepə a bədəm kàngkàng mə ndakam nə yiləmu ka,” ‘koya Bakuli raka, caubikea na. nkūnu ka, nə bun a bədəmbam, sə koya lasəu ka nə bang ama Mə nda Bakuli.” **12** Məno ka ləmdə ama ko yana atà səm ngga, nə bəl kúni nə bəmúri aban Bakuli. **13** Ace mani ka, bë səm nyig bashi rəarə səm. Boaro male ka, bë səm twali a babum səm ama pà səm nə pak bë kəgir mənana nə tsəki amə'eamraarəu gir-annda, ko nə tamsəia aba kwadi malea ka dəng. **14** A dotarəu mem sənə Mətalabangjo Yesu ka, ən yi sələa, sə ən earna ama, kə girlina pa kàm mənana məbəne na nə bəmúri ka dəng; səama bë bwa səni sə na ama girlina ka boaro bë li raka, a baní ka duməna məbəne. **15** Bë a tsək mə'eambo sə bənbiki wi nə girlina mənana a li ka, ləmdə ama a kə pak gır aba earcearəu dəng. Kəa eare girlina mənana a kə li ka, bë tsək mə'eambo mənana Kərəsti wú ace ka, bë kidiki dəng! **16** Kəa nyig gır mənana a twali məboarne na ka, bë abwana na məbəne amurí dəng. **17** Acemənana Domurəm mala Bakuli ka, cau mala liki agirlina andə nuki agir na dəng.

15 Səm mənana səm ndanə rəcandəa ka, boaro bë səm bwalı abwana mənana à gatti ka, cə səm ləmdə earce bəmuru dəng. **2** Koyan abalə səm ngga bë kə denyinə əi mə'murkala, sə bë kə pakki wi məboarne mənana nə loasai aba pəbabamuru ka. **3** Ko nggearə Kərəsti ka dukdo pwassabum bəmúri dəng. Kəla mənana Maləmce bang ngga, “Asangban mala abwana mənana à sangjø ka, We Bakuli, à suləna amuram.” **4** Agir mənana à giləia kat aba Maləmce fidyal ka, à giləia ace kwarkir səm, ace mənana nə gandərəu andə bəkəbabum mana səm nə kùmō aba cau mala Maləmce ka, səm nə dumnə tsəkbaləu. **5** Sə Bakuli mənana pâkiyi gandərəu andə girikiban ngga, bë pà wun babum dotarəu arəarə wun, wu kə kpata ulang pe mala Kərəsti Yesu. **6** Sə anggo ka, wun atara wun kat ka, wun nə əwangə Bakuli, yì Tár Mətala səm Kərəsti Yesu, nə giu mwashat. **7** Acemani ka, wu ak rəarə wun, kəla mənana Kərəsti ak wun ngga, ace mənana mənia ka, nə yinəi Bakuli

gulo. 8 Mə nda aban bangga wun ama, túró mala Kərəsti puppup aña gya mem kat, twal a mala Kərəsti mənana yi pak ka, pè ace amə Urəshalima kya bwal a Ilirkum. 20 Mənia ka Yahudi ace ləmdə ama Bakuli ka mə'məsəcau nda cau mənana ən twal a əbabumam ngga, bə na arə apacau male mənana pa a ban akeâ ka. 9 ən hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti a ban Dəm ngga Kərəsti pak túré ace mənana abwana mənana à malaká oe kam raka, ace mənana mala acili anzali ka, à nə əwangəsə Bakuli ace mə ngga bəkə amur kusəbə mala bəkə əwa əwamuru male. Maləmce ka bangjəna ama, dəng. 21 Sə, kəla mənana à giləi aña Maləmce "Ace mənia ka mə nə əwangəsə aña abwana ka: "Abwana mənana à malaká banggia wia cau mala acili anzali. Mə nə tuki anggyal əwangəsə male raka, à nə sən məsəcau male, sə abwana lülləd." 10 Maləmce dəm ngga bang ama, "Wun mənana à malaká ok raka, à nə bwal." 22 Bafo abwana mala acili anzali, wu pək-banboarnado ka, ən gandə kum dəmbəu ən yiu aban wun atarə wun, wunə abwana mala Bakuli." 11 Nyar dəng, acemənana mə nda aban hamnə cau arə dəm ngga bang ama, "Wun abwana mala acili amənia yì abən ngga. 23 Adyan ngga, bə kəgir anzali kat, wu əwangəsəki Mətalabangjə. Wun uekəm mənana mə nə pə a bu ka anzali mənia abwəpəndəa kat, wu əwangəsəki!" 12 Dəm ngga, ka dəng. Səama ma ndanə denyi a əbabumam Ishaya bang ama, "Məkə Jeshi nə yiu; nə yia arə apələa pas nəma mə nə yiu aban wun. 24 duk murəm, amur abwana mala acili anzali. Ən kanınə mə nə pələa aban wun, bə mə nə Abwana mənana amə Isərayila na raka, à nə kutio aban ká a Səpen ngga. Mə nə sən wun, tsək baləia arə." 13 Bə Bakuli məpə tsəkbaləu yale wun nə tsəktəm aban ká a banı, anzəm lümsə wun nə banboarnado, andə dorəpwala mənana ən dumənia a ban wun zuku ka. 25 Sə aña pəbamuru ma'wun a banı, ace mənana bə ado ka, mə nda amur njar aban ká Urəshalima wu lümsə nə tsəkbaləu nə bu rəcəndəa mala nə gəbasha aban aməkpata Yesu mənana a banı Bangjə Məfele. 14 Wun amə'eambəam, mim ka. 26 Acemənana aməkpata Bakuli mənana nə əbamúrəm ngga ən sələna nəma wu lümsənə a Masədoniya andə Akaya ka, à pa boro nə nə pe məboarne, wu ndanə sələ kat, wun nə banboarnado, bəkə kya peə amə'tər mənana gandə kania rəwun gır. 15 Mim aba cauterəa à nda aña abalə aməkpata Bakuli a Urəshalima mənia ka, ən bangga wun cau bwāng amur ahea ka. 27 Banboaria wia nə pə mənia yì boro ka, gir, bangciu pa arəm dəng, ace kasəbalə wun. acemənana à sələna ama dumənia wia kəla ən gilə mənia ka ace əwamuru mala Bakuli tangna mənana à nə mbwe ka. Sə bəkə abwana mənana ləmdəäm sə twalám 16 mə duk mətúró mənana amə Yahudi na raka, à yì kum kāmbe mala Kərəsti Yesu aban abwana mala acili anzali atə amə Yahudi aña abalə atsakbu aña bangjə ka, ka. Bakuli twalam ace mənana mə paktúró kəla dumənia wia gəbal ama bəkə pəkki amə Yahudi pəris, aban hamnə bəsa Cau Məboarne male. Sə túró nə agirkuma malea. 28 Bə ən pana mənia aña məno anggo ka abwana mala acili anzali yì boalo, ən lumsəna túró məboarne malea, sə ka bəkə duk boro mənana gir'a na aban Bakuli, bə mə nə ká a Səpen ngga, mə nə kyangye mə yia abwana mənana Bangjə Məfele tərnia ace nə sən wun peatu. 29 Ən sələna nəma bə mə Bakuli bəkə duk amale ka. 17 Acemani ka, ən nə yiu aban wun ngga, mə nə yinəa wun nə nggə nggori nə Kərəsti Yesu aña túró mem aban tsəkbu məgule mala Kərəsti. 30 Ən nggə zəmbə Bakuli. 18 Amurí ka, ən nggori nə kəgir dəng, wun, wun amə'eambam, aña lullə Mətalabangjə shekə gır mənana Kərəsti pə nə buam aban yinə Yesu Kərəsti sə nə earcearəu mənana Bangjə abwana mala acili anzali, aban okı Bakuli nə kə pa ka, wu bwalám nggəm aña pakhiwi nə cau mənana ən hamnəi andə túró mənana ən əbabum wun kat aban Bakuli acem. 31 Wu pe abaləia ka. 19 Amur məno ka, mə nə nggori pakhiwi ama, bə ən apı túró məbiķe mala amə nə agir-ndələki andə agir-gyambəliban mənana mgibikiru aña nzali Yahudi. Wu pakhiwi dəm Kərəsti pea aña rəcəndəa mala Bangjə mala ama aməkpata Bakuli mənana a Urəshalima ka, Bakuli ka. Anggo sə ən hamnə Cau Amsəban bəkə kum əbabum ak boro mənana ən nggə kánəia

wia nəi ka. **32** Anggo, nə eare mala Bakuli, mə andə amə'eambia mənana abania ka kūn. **15** Wu nə yiù aban wun nə banboarnado məgule, sə makki Filologus, andə Juliya, andə Nerius andə səm nə do atarə səm kat nə bumpwasəa. **33** ma'nggaule, andə Olimpas andə acilia aməkpata Adyan ngga, yì Bakuli, mətala dorəpwala bò do Bakuli mənana abania ka kūn. **16** Wu makkia rə wun kūn, nə kur rəarəu mala aməkpata Bakuli. Aməkwadi mənana arə a'ikəlisiya mala Kərəsti kat à kə makka wun kūn. **17** Ən nggə zəmba wun dəm, wun amə'eambəam, wu tsəkməsə wun arə abwana mənana à kə yinə gakkya abalə wun, sə à nə tsək wun a bwarki tanjar, nə akanlgır mənana à nda dəng andə mənana à kania wun ngga. Wu nyia zak, ce wu sung abania dəng! **18** Acemənana à ulang abwana məno ka, à pà aban pakki Mətala səm Kərəsti türó dəng, türó nzal kunia nda à nakiyi ce ka. Nə kunboarna andə nacau məbuñbuki sə à kə ʃosəki ʃenyicau mala abwana mənana à súrə kəgir raka. **19** Bwapəndəa kat ongjəna ce okiru ma'wun, sə ban kə boaram ace mani. Ən nggə earce nəma wu duk amə sələe arə gir mənana məboarne na, sə bò wu dum nə dwanyicau-arəü arə gir mənana məbikə na ka.

20 Bakuli mə pà dorəpwala ka malanə parki Shetan abə kusə wun. Bè ʃwamuru mala Yesu Mətala səm do atà wun. **21** Timoti, ʃiam matüró, kə makka wun kūn. Anggo gbal sə Lukiyus, andə Jasən, andə Sosipata, abəla mem, à kə makka wun kūn. **22** Mim Tatiyus, mənana ən giləi Buləs mənia yì cauterə aban ká aban wun ngga, ən nggə makka wun kūn, kəla mwashat atà aməkpata Mətalabangjo. **23** Gayus, bwa mənana ən suləo a bala male, sə a bala male sə aməkpata Bakuli mana akani kə kpapi ka, kə makka wun kūn. Arasatus, mə'tsək boalo mala nggea-là, andə mə'eam səm Kwartus, à kə makka wun kūn. **24** [Bè ʃwamuru mala Yesu Kərəsti Mətala səm, do atà wun. Bè do anggo.] **25** Bə səm pə Bakuli gulo! Acemənana nə gandə tsək wun, wu nə cam nə rəcandəa abə pəbamuru ma'wun, kəla mənana ən nggə hamnai abə Cau Amsəban ngga. Mənia yì cau amur Yesu Kərəsti ka, yì ləmdə kane mala Bakuli, yì kane male mənana à səmbərə ce bara-bara. (aiōnios g166) **26** Sə adyan ngga, mənia yì kane ka, amaləmce mala amə'bangnəa mala Bakuli mənana à giləia ka, à yì pusəna ce a banfana. Ado ka, abə nə

mala Bakuli mənana tè malkiyi raka, mənia yì cau ka à yì bələrna ɓāləi aban acili akún mala banza kat, à sùréni, ace mənana yia gbal ka ɓeà pabamuria, ɓeà kpate. (**aiōnios g166**) 27 Aban kə Bakuli nəmurəì, mənana kə yì mwashat nda məsəle kat ka, ɓe gulo pa, nə bu Yesu Kərəsti, málá male pà kàm dàng! Bè do anggo. (**aiōn g165**)

1 Amə Korinti

1 Mənia yì cauterəa ka, pur nə ban Buləs, yì bwa mənana nə kánì mala Bakuli ka, tunəi bù duk mətúró mishan mala Kərəsti Yesu. Yì Buləs andə mə'eam səm Sosatins nda à kà tasə mənia yì cauterəa ka. **2** À tasəi aban ká aban ikəlisiya mala Bakuli mana a Korinti, yia abwana mənana à təria bù duk abwana mala Bakuli abə Kərəsti Yesu ka. Yia andə abwana kat ara aban mənana kat à kə tunə lullə Mətalabangjo Yesu mənana nda Mətalea anda Mətala səm ngga. **3** Bè Bakuli Tár səm, andə Mətalabangjo Yesu Kərəsti pa wun bwamuru anda dorəpwala. **4** A koya pwari ka, ən nggə pakki Bakuli mem yàwá ace bwamuru male mana pa wun nə bu Kərəsti Yesu ka. **5** Abə kpapi ma'wun wunəa Yesu ka, Bakuli pana wun tsəkbu abə koya njari' kat, abə nacau ma'wun andə kum sələe ma'wun kat, **6** kəla mənana cau ma'səm amur Kərəsti, yi lumsəna abalə wun ngga. **7** Ace mani ka, wu dwanyi kum bekə boro mala Bangjo dàng, abə do ma'wun mala kundə Mətala səm Yesu Kərəsti bù ləmdə rəi. **8** Yì ka, nə bwala wun nggam, wun nə dum nə rəcandəa bə masələate, ace mənana bù kəa kum wun nə bekə cau arə wun a pwari yiu mala Mətala səm Yesu Kərəsti dàng. **9** Bakuli mənana tunə wun abə dotarəu wunəa Muni Yesu Kərəsti, Mətala səm ngga, mə məsəcau na. **10** Ən nggə zəmba wun, wun amə'eambəam, abə lullə Mətalabangjo Yesu Kərəsti, wu okia rə wun, sə wu kəa dukdo gakitarəu dàng; a kun mani ka wu duk mwashat abalə wun, andə denyicau ma'wun, andə səngi bá cau. **11** Wun amə'eambəam, abea amə bala mala Kuliwi bangjónàm ama, kúnbuàna nda abalə wun. **12** Ceì nda mənana ama, koyan abalə wun ngga, kə na gır mənana nda dàng ngga. Bè bwa ka kə na ama, "Mim nggə Buləs na ən nggə kpate ka." Man kə na ama, "Mim nggə Apolo na ən nggə kpate ka," Man nggə ama, "Mim nggə Bitərus nda ən nggə kpate ka." Sə bəfwa ka kə na ama, "Mim nggə Kərəsti nda ən nggə kpate ka." **13** Nggearəi ka, Kərəsti kə gau mür abwana le? Sə Buləs ka à gbàllì a nggun ace wun le? Sə à pakka wun batisəma abə lullə

Buləs le? **14** Mim nggə, ən pakki Bakuli yàwá, acemənana ən pakki kəbwa atà wun batisəma dàng. Kə Kərispus andə Gayus à nda mənana ən pakkia wia batisəma ka. **15** Kəbwa pà nə na, ado ama à pakki wi batisəma aba lulləam dàng. **16** E, nyar dəm nggə, ən pakki Sətifanas andə aməbala male batisəma. Sə kə yia məno raka, baləam kasə arə kəbwa mənana ən pakki wi batisəma dəm nggə dàng. **17** Mim nggə Kərəsti túräm ace pàkki abatisəma dàng. Yì ka, túräm bùn yi hamnə Bəsa Cau Məboarne mala yiləmu. Sə cau mala Bakuli mənana ən nggə hamnəi ka, pà nə salə'nacau mala bwapəndəa dàng, ace mənana bù kəa nyesə lú mala Kərəsti amur nggun-gangndəi bù dàng. **18** Cau mala lú mala Kərəsti amur nggun-gangndəi ka, cau məbange na aban abwana mənana à kə ká kìdiki ka. Sə səm mənana Bakuli nda rə amsə səm ngga, aban səm nggə rəcandəa mala Bakuli na. **19** Maləmce bang ama, "Mim nggə mə nə kidiki sələe mala abwana mənana à twal bamuria ama à nda ka amə'sələe ka; sə mə nə tsək súrəgir mala amə balgir bù uebà." **20** Sə ake sa amə'sələe pa? Sə aməbalgir ka à nda ke? Amə sələ makgir amur acau mala banza man nggə à nda ke? Bakuli ləmdə ma ama sələe mala banza ka gəmi na re? (aiōn g165) **21** Bakuli abə sələe male ka, tsəa banza gandə súrəi nə malea yì saləe dàng. Kə cau mənana səm hamnəi, sə abwana nyesəi gəmi na ka, kə nda Bakuli amsəna abwana mənana à pà bamuria a baní nəi ka. **22** Amə Yahudi ka à na ama, she bù sənəna agir-ndəlki à pangjnənia ka sə à nə pa bamuria, sə ama Gərik ka, à kə alte à nə səni ko cê ka sələe na abaləi. **23** Sə ma'səm ngga, səm nggə hamnə Bəsa Cau Amsəban mala Kərəsti mənana à gbàllì a nggun-gangndəi ka. Mənia yì bəsa cau ka tali annda na aban amə Yahudi, sə cau məbange na aban abwana mala acili anzali. **24** Sə aban abwana mənana Bakuli tunəia, kəm amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka, mənia yì cau yiləmu ka Kərəsti na, yì mənana nda rəcandəa andə sələe mala Bakuli ka. **25** Sə gır mənana abwana səni kəla dwanyi sələe mala Bakuli ka, nda mənana kútì sələe mala bwapəndəa ka. Sə gır mənana dəm abwana səni rəwukya mala

Bakuli na ka, nda rəcandəa mənana kúti mala bwa pəndəa ka. 26 Wun amə'eambəam, wu denyi nə do ma'wun mənana wu duk dīfyal sə 'Bakuli yi tunə wun ngga. Pas abalə wun ngga à pànə sələe mala banza dāng; pas abalə wun ngga à pànə gulo mala banza dāng; pas amə tau-murəm na dāng. 27 Né eare mala 'Bakuli sə twal abwana mənana banza nyessia à kwar raka, ace mənana bò pè amə'sələe kəsəky ka. Dəm ngga, yi twal abwana mənana banza nyessia à pànə rəcandəa raka, ace mənana bò pè amə rəcandəa kəsəky ka. 28 Bakuli twal agir mənana banza dāng, yàle malaká kutio aba denyicau mala nyessia bò ka, andə agir mənana à kə bəsəkia kəbwa dāng, gir mənana 'Bakuli giləkini ace ka, andə agir mənana à pà kun 6e kəgir raka, abwana mənana à kə earce ka.” 10 Sə 'Bakuli ace mənana bò nyess agir mənana banza twalia ka, ləmdəna səm mənia nə Bangjo male. Sə nə gulo ka bò. 29 Anggo ka kəbwa bò kəa nggori a badəm 'Bakuli dāng. 30 Akə ce gìr mənana kat ka, ko nggearə acau məlime mala 'Bakuli. 'Bakuli pê ka sə wu kum kpapi wunəa Kərəsti 11 Yana sùrə gir mənana nda a bəbum bwa Yesu, yì mənana 'Bakuli tsəngjəni nda sələe ka? Kə bangjo mala bwa mənana nda abaləi ma'səm, sə yì nda bwa mənana giləki nre səm ka, nda sùrə agir male ka re? Anggo gbal, kə andə 'Bakuli, sə tər səm, səm duk amale, sə yi akmúr səm abalə acau bika ma'səm ngga. 12 Səm ngga, səm ak bangjo mala banza dāng, 31 Ace mani ka, kala mənana Maləmce na ka, “Bwa mənana kat nə nggori ka, bò nggori nə Mətalabangjo.”

2 A pwari məno ən yiu nəi aban wun, wun amə'eambəam, ace hamnə məsəcau bá səmbərəa mala 'Bakuli mana ləmdəa mi ka, ən paktüró nə sələne andə sùrəgir məgule dāng. 2 Acemənana ən twal a bumam nəma ən earce sùrə 6e kəgir abalə wun dāng, she kə Yesu Kərəsti, kə yì mənana à gbälli amur ngungangndəi ka. 3 Sə yiu mem a ban wun ngga, nda abə dwanyi rəcandəa andə do nə bangciu, andə rəbəla mə'kərkár nì. 4 Sə kanigir mem andə nacau mala 'Bakuli mem ngga, pà abə kunboarna andə nacau sələe mala bwapəndəa dāng. Nda abə ləmdə rəcandəa andə Bangjo mala 'Bakuli, 5 ace mənana pəbamuru ma'wun ngga, bò kəa do amur sələe mala bwapəndəa dāng, bò do amur rəcandəa mala 'Bakuli. 6 Səm ngga, səm nggə hamnə cau mala sələe aban abwana mənana à kārénā bwa abə Bangjo ka. Sə mənia ka sələe mala banza man na dāng, ko sələe mala abwana mənana amurəma na a banza man, amənana rəcandəa malea nda

ban mal ka dāng. (aiōn g165) 7 Sələe mənana səm nggə hamnə ka, sələe mala 'Bakuli na, mənana səmbərəi dīfyal sə abwana saləce raka. Sə mənia yì sələe ka, 'Bakuli ak tadəmba kùrri, nda nē male twal a share ta banza ace gulo ma'səm. (aiōn g165) 8 Kəbwa pà kàm abalə amurəma mala nza man mənana sùrə mənia yì sələe ka dāng. Bò à pələa ama à sùrənì ka, bò à gbälli ma Mətalabangjo mənana nə gulo kat ka dāng. (aiōn g165) 9 Kəla mənana Maləmce bang ngga, “Kə məsəu malaká sən dāng, kiru malaká ok kəsəky ka. 28 Bakuli twal agir mənana banza dāng, yàle malaká kutio aba denyicau mala nyessia bò ka, andə agir mənana à kə bəsəkia kəbwa dāng, gir mənana 'Bakuli giləkini ace ka, andə agir mənana à pà kun 6e kəgir raka, abwana mənana à kə earce ka.” 10 Sə 'Bakuli Bangjo mala 'Bakuli ka, nda səngiyi balə agir a badəm 'Bakuli dāng. 11 Yana sùrə gir mənana nda a bəbum bwa Yesu, yì mənana 'Bakuli tsəngjəni nda sələe ka? Kə bangjo mala bwa mənana nda abaləi ma'səm, sə yì nda bwa mənana giləki nre səm ka, nda sùrə agir male ka re? Anggo gbal, kə andə 'Bakuli, sə tər səm, səm duk amale, sə Bangjo mala 'Bakuli na sùrə agir male kat ka. 12 Səm ngga, səm ak bangjo mala banza dāng, 13 Ace mani ka, abə nacau ma'səm ngga, səm nggə paktüró nə gir mənana à kania səm nə sələe mala bwapəndəa ka dāng. Cau ma'səm nda kə mənana Bangjo mala 'Bakuli kania səm ngga. Kə nda səm nggə məngi bá mənia yì məsəcau mala Bangjo ka, aban abwana mənana gbal à ndanə Bangjo mala 'Bakuli ka. 14 Sə bwa mənana pànə Bangjo mala 'Bakuli raka, pà nə gandə ak agir mala Bangjo mala 'Bakuli dāng acemənana acau məbange na a bani. Məno yì bwa ka pà nə gandə bwalta amənia yì agir ka dāng, acemənana agir ka nə bu Bangjo mala 'Bakuli sə à nə kpákì bwa. 15 Sə bwa mənana kat ndanə Bangjo mala 'Bakuli ka, duməna ama nə gandə gakkita məboarne andə məbane mala koya gìr, sə kəbwa pà kàm nə bashi wi dāng. 16 Kəla mənana Maləmce bang ngga, “Yana de sùrə denyicau mala Mətalabangjo? Yana de nə gandə pe wi cau nə kwarkiri?” Sə səm ngga, səm ndanə ulang bəbum mala Kərəsti.

3 Wun amə'eambəam, aba məsəcau ka, ən mə'ime, ko oazo, ko kùrí ka, **13** túró mala koya gandə na wun cau kəla mənana mə nə ne bwa ka nə pusərəj, acemənana a Pwari mala abwana mana ən sələna nəma à ndanə Bangjo Kərəsti ka, teà nə puro. Bəsa na nə pusətea ka. mala Bakuli ka dəng. ən na wun cau kəla Sə bəsa na nə kārəki koya túró nani bwa pə ka. mənana mə nə ne aməbanza ka, acemənana **14** Sə bə túró mala bwa, mənana bək amur yì wun ngga, wu kə pak gır kəla abangna-muna aba kusəbah caməna ka, bwe nə kum tangnakusəi. kpata Kərəsti. **2** Nda gır mənana tsəa, kə kiura **15** Sə bə túró mala kəbwa pì ka, bwe nə dwanyi mala abangna-muna, nda mənana ən pa wun tangnakusəi, kat andə amani ka, nə kum àwá, ngga. ən gandə pa wun girlina mala abwana kəla bwa mənana pur aba bəsa apı pibəsa ka. mənana à kārəna bwa ka dəng, acemənana **wu** **16** Wun ngga wu sələ mbak ama wu nda ka ləmdə ama wu kārəna bwa dəng. Sə ko ado Ndàməgule mala Bakuli, sə Bangjo mala Bakuli ka, wu malaká karə dəng, **3** acemənana gır ka ndanə do abalə wun? **17** Bə kəbwa kidiki mana nggūrəu earkiyice ka nda wu ginggi atè Ndàməgule mala Bakuli ka, Bakuli nə kidikì. ka più. Yì mənana mbali nda kam arəarə wun Acemənana Ndàməgule mala Bakuli ka nda àkə andə fikido ka, məno ka ləmdə ama wu nda ka cè yì, sə wu nda ka Ndàməgule mala Bakuli. mala banza re? Wu pa aba do ulang do mala **18** Bə kəbwa bəkəa swarki bəmúrì dəng. Sə bə aməbanza re? **4** Bə bəbwa abalə wun kə na be kəbwa abalə wun kə səni kəla ndanə sələe ama, "Mim ngga Buləs nda ən nggə kpate ka," mala banza man ngga, yì ka, bə kpata njar sə bəbwa ka ama, "Mim ngga Apolo nda ən nggə kpate ka," məno ka ləmdə ado ama wu pa **19** kəla aməbanza re? **5** Sə nggearəi ka, yana nda Acemənana gır mana banza man kə səni kəla Buləs? Sə yana nda Apolo? Yia ka, kə amətúró nda sələe ka, nda dwanyi sələe aban Bakuli. mala Bakuli mənana à hamnə cau male sə wu **Kəla mənana Maləmce bang ngga, "Bakuli kə yi é, kəla mənana Bakuli pe koyan ngga túró bwal amə'sələe aba kutan malea."** **20** Sə bə banı male mənana nə pak ka re? **6** Mim ngga ən beal cau mala Bakuli bang ama, "Yì Mətalabangjo məsəbeale, sə Apolo ka mür na pə ka, sə Bakuli ka, sələna ama adenyicau mala amə'sələe mala nda tsək agir sə à gul ka. **7** Ləmdə ama məbeale banza man ngga, aməbane na." **21** Kəbwa pə andə məpə mur ka à nda à səngiyi ka dəng, kə kəm ado mənana nə nacau nə nggori amur gir Bakuli mənana tsəa sə agir gul ka, nda à nə sən mənana bəwapəndəa nə gandə pe ka dəng. Aba ngga. **8** Sə məbeale andə məpə mür ka à nda məsəcau ka, agir kat à duməna a ma'wun. **22** mwashat, sə koyan abaləia ka, Bakuli na nə pe Buləs, andə Apolo, andə Bitərus ka, a ma'wun wi tangnakusəi amur gir mənana bwe pak ka. **9** na. Banza mənia ka, ko aba do nəyiləmu, ko lú, Səm ngga səm nda ka amətúró sənəa Bakuli. andə agir mənana adyan andə amənana à nə Sə wun ngga, wu nda ka əbabə mala Bakuli **23** Sə mənana rikiyi ka. Dəm ngga, wu nda ka əbah wun ngga, wu nda ka mala Kərəsti, sə Kərəsti mala Bakuli mənana bəkkiyi ka. **10** Nə bəwamuru ka, mala Bakuli na.

mala Bakuli mənana ləmdəàm ngga, ən pak túró a pe mala mə'sələ əbah, ən tsək kusəbah, sə bəbwa yiu kə bəkəah amurí. Sə koyan abalə səm ngga bə tsək kiri, bə dənyi nə ulang əbah mənana kə bək ka. **11** Sə kə bə kusəbah pə kəm bəkə bwa nə kwákítə mənana nda dəng andə mana à angja dəmbə à kwákínâtə ka dəng, mənana nda Yesu Kərəsti ka. **12** Koya bwa nani sə bəkəah amur mənia yì tita kusəbə ka, ko nə zənariya, ko azərfa, ko nə atali-gəna, ko nggun

4 Səm ngga, wu sən səm kəla amətúró mala Kərəsti mana tsək səm, bə səm bəlia abwana bələ agir məsəcau mala Bakuli mənana səmbərə cea dīdylə sə adyan ngga ləmdənia ka. **2** Sə gir mwashat bərbər mənana à earkiyi ce arə bwa mənana Bakuli nyingga wi túró a buì ka, nda mənana ama, bəa kumi nə məsəcau. **3** Sə kəgirə oasəam ko bəti nə bəshi ma'wun, ko mala bəwapəndəa a muram dəng. Yəle mim ngga, ən nggə bəshi bəmúrəm dəng. **4** Sə mim

ngga, ən panə sələe nəma ən pángjònà bè kəgìr nyésəia wia nə cau məbubukı. Səm ado ka, məbane dāng, kat andə amani ka ən pa aban səm nda ka agir'beami mala banza, səm nda bang ama mə nda aban pusə bəmúràm raka. ka agir mənana à sukkia a gígí a banza, ko Acemənana kə Bakuli na mwashat mənana ado ka! 14 Mim ngga, ən pa aban giləa wun nə bəshiàm ngga. 5 Acemani ka, wu kəa ak mənia ka ace mənana bə ən tsək wun, wu kum dəmba pakkı kənwa bəshi sə pwariñ bwal dāng. kəsəkyə ka dang. Ən pa anggo ace mənana bə Wu kúndəô she pwari mənana Mətalabangjo ən kwarkir wun kəla amuna mem mənana ən nə yiu nəi ka. Yì nə nggeari, nə pusə agir earkiyi acea raka. 15 Sə ko bə wu ndanə abwana mənana abwana kə pakkia aba pəndəa ka a aba Kərəsti mənana à kə denyi nə wun, ləkki banfanə; nə pusəta agir ba-səmbərəa mənana a malea bwal á-lum ngga, kat andə amani ka, bəbəm abwana ka. A pwari məno sə abwana wu ndanə tárrú mwashat. Acemənana aba do mənana kat à pàk məboarne ka, à nə kum kpata Kərəsti Yesu ma'wun ngga, mə nda kə əbwangsəban aban Bakuli. 6 Ace boaro ma'wun, bwa mənana ən duk tár wun ngga, mənana wun amə'eambəam, sə ən kanigir arə Apolo yina wun nə Cau Məboarne mala Kərəsti Yesu andə bəmúràm səm bari, ace mənana bə wu ka. 16 Ace mani ka, ən nggə zəmba wun, wu kənì arə səm yì bá cau mənana ama, "Wu kəa twal kusəam. 17 Nda gır mənana tsəa sə ən twal abwana kpəm bəà kútì gır mənana à gilə tasə Timoti aban wun, yì muna mem aba kpata ka dāng." Anggo ka pà wun nə nggori nə bəbwa Mətalabangjo, yì munem mana à nə earnəi, sə wu nə bəsəki bəbwa dāng. 7 We ka, a nda sə ən earkiyi ace gbal raka. Yì ka, nə kasə bələ dāng andə acili abwana le? Mana gir nì a ndanəi wun amur do mem aba Kərəsti mənana nda mənana à po nə pa raka? Sə bəà po nə pa mwashat andə kanigir mem mənana ən nggə ka, man tsəa sə a kə nggori kəla a pak túró kani amur Kərəsti, arə a'ikəlisya mənana kat ən ace? 8 Ado ka, wu kuməna agir mənana kat wu wari kam ngga. 18 Abəa abwana abalə wun ngga earkiyi cea ka! Wu angja dəmba wu duməna à nda à dum nə twal bəmuru ka, acemənana à aməkume! Wun ngga, wu duməna amurəma sə kə səni kəla pà mə nə yiu a sən wun dəm dāng, pà nə pě ma'səm dāng re? E, bə do ama, wun 19 Bə Mətalabangjo ear ka, bənì pà nə sau dāng, ngga wu duk amurəma, ace mənana səm gbal mə nə yiu aban wun. Sə mə nə yia sələ cau ka, bə səm duk amurəma atà wun! 9 Ən nggə mənana amə twàlbəmúrū mənia banggiyi ka, səni kəla Bakuli tsək səm, səm amə'mishan, andə man nda rəcandəa mənana kàngkàng a masələata agir kat, səm duk agir səna. Səm ndanəi ka. 20 Sə Domurəm mala Bakuli ka, pà do kəla abwana mənana à kasəia wia bəshi- ace ne nə kun dāng, nda ace pě nə rəcandəa lú a bəməsa əwpəndəa kat andə aməturonjar mala Bakuli. 21 Mə ye na ado wu earkiyi ce? Bə ka. 10 Ace cau mala Kərəsti ka, səm duməna ən yiu aban wun nə nkamso le, ko bə ən yiu nə amə'banggia, sə wun ngga wu twali bəmuru earcearəu andə bəkəbuka?

rə wun ado ama wu ndanə sələe, acemənana wu nda ka mala Kərəsti ka! Səm ngga, səm pànə rəcandəa dāng, sə wun ngga wu ndanə rəcandəa! Səm ngga à nyésə səm bə, sə wun ngga à kə pa wun gulo! 11 Ko ado ka, səm dum nə nzala andə məsamur; kə asanginagir nda səm oasəo arə səm ngga; kusə pas səm nggə kum walban; səm nggə sokki kun səm arə aban dāngdāng. 12 Səm pak túró nə bu səm kərkər. Lang abwana ság səm ngga, səm tsəki wia bu; lang à pà səm tənni ka, səm bwal bum səm. 13 Bə abwana tsəka səm cau arə səm ngga, səm

5 À bangjónàm ce ama məsəcau kìsikì mala nonggi nə rəarəu nda kam abalə wun, ulang mənana ko abwana mənana à surə Yesu Kərəsti raka, à kə pak ulang gir nî dāng, mənana à bang ama bəbwa na abalə wun kə nong nə mälá tárrí ka! 2 Sə aba məno anggo ka wu kə jali, a kun mənana bə wu lùmsənà nə bəmukidikea, sə wu pərəna bwa mənana pak mənia yì gir ka, abalə wun. 3 Sə kat andə amani ama ən pa abalə wun ado raka, denyicau mem na atà wun. Sə nggearə bwa mənana pak gır məbane man ngga, ən kasəna bəshi amurí kəla mə nda aban wun ado.

4 Aba lullə Yesu Kərəsti, wu tunə kpapi mala aməkwadi, sə mim ngga denyicau mem nakam abalə wun, sə rəcandəa mala Mətalabangjo Yesu gbal ka, nda kam abalə wun. Aban mənia yì kpapi ka, **5** wu pusə mənia yì bwa ka, wu túrī a bəbù Shetan, ace mənana bəa kidiki nggūrəi mənana pakkina caubikea nai ka, sə yiləmi ka bə kum àwá a Pwari nyare yiu mala Mətalabangjo. **6** Nggori ma'wun nə mənia yì gir ka boar dang! Wu sələ mbak ama mənia yì caubikea ka nda kəla məsa yis mənana bəti ka, nə aki bá muku nə tsəlì bə vwali? **7** Duməna ama wu nə pusə mənia yì bwa məbəne ka abalə wun, ace mənana bə yis mə'e mala caubikea bə kəa pa abalə wun dang, bə wu do aba boarnsari. Anggo ka, wun nə do kəla bəsa muku pak bəredi mənana yis pa arəi raka, kəla mənana wu pak ka. Acemənana Kərəsti, məgam ma'səm mala Lamsan Yàlímurū ka, à walni ace səm. **8** Ace mani ka, bə səm pakkidire mala amsəban ma'səm nə bəredi mənana yis pə arəi raka, bəredi məboarnsari andə mə'məsəcau nì. **9** Bə səm ngga pe nə yis mə'e mala ce'shiria andə bealbika dang. **9** Aba bə cauterəa mem mənana ən giləa wun ngga, ən na wun nəma wu kəa kpapi do a tarə wun wunə abwana mənana à nda abə do kidiki mala nongginə rəarəia ka dang. **10** Səa ma ən pa aban nacau amur amə dwanyi kpata Yesu mənana amə nonggi nə rəarəu na, ko amə sham gir mala bwa na, ko amə bəmbəriban na, ko amə peri aban ankúl na ka dang. Bə nda anggo ka, ləmdə ama wu nə purī banza. **11** Bá cau mənana ən ngga na ka nda mənia ka. Wu pa wu nə kpapi do a tarə wun wunə bwa mənana tunə bəmūrī ama yì ka, mə kpata Yesu na, sə do abə caubikea nongginə aban, ko do mbali, ko mə kpata alú na ka dang. Sə pə wu nə kpapi do gbal wunə bwa mənana mə do na'nyir amur abwana na, ko mə walki a walo mba na, ko məbəmbəriban na ka dang. Wu kəa na ama wu nə do wu nə li girlina a tarə wun wunə ulang mənia yì bwa ka dang. **12** Man oasə səm arə pakki amə banza bəshi? Abwana mənana abə ikəlisiya ka nda wu nə pakkia wia bəshi ka. **13** Bakuli nə pakki abwana mənana amə banza na ka bəshi. Sə kəla mənana

Maləmcə bang ngga, "Duməna púp wu pər bwa mənana mə bealbika na ka, bə purī balə wun."

6 Bə kəbwa abalə wun ndanə gir mənana kutio a nrea andə bı məkpata Yesu ka, palang sə nə kánə cə aban amə'bashi mala banza le? Mana tsəa sə pə nə kánə cə aban aməkpata Kərəsti Yesu dang? **2** Wun ngga, wu sələ ama abwana mala Bakuli na à nə bəshī banza ka re? Sə bə ndo anggo ama wun nda wun nə bəshī banza ka, palang ado sə wu gandə pak bəshi mala acau məkəke dang? **3** Wu sələ mbo ama səm nda mənana səm nə pəkkī aməturonjar bəshi ka? Sə nə koshi agir mala banza mənia ka! **4** Bə ulang acau məno kum wun ngga, palang sə wun nə nggā twal acei wun nə kánəia a bədəmbə amə'bashi mənana ikəlisiya kə twalia nə gulo raka? **5** Cau kəsəkyə nə wun! Lang ado sə à nə bang ama kəbwa pə kəm abalə wun mwashat mənana ndanə sələe, nə gandə giləki nre ka amə'eamrəarəu raka dang? **6** Sə məkpata Bakuli pələa twal bı məkpata Bakuli aban ká aban amə'bashi mala banza! **7** Ká ma'wun a ndabəshi ace wuli rəarə wun ngga, ləmdə ama wu kpana amur abu wun. Pə nə boaribani wu li cə arə wun re? Pə nə boaribani bəa təpəri wun re? **8** Sə wun, nə bəmūr rə wun ngga, wu kə təpəriban, wu kə pak məbəne, sə amə'eam wun na wu pakkiyia wia amənia yì agir ka! **9** Wu sələ mbak ama amə'bealbika pa nə kutio a Domurəm mala Bakuli dang? Wu kəa swarki bəmūr rə wun dang! Abwana mənana à kə dukdo kidiki mala nongginə-rəarəu, ko à kə peri atə ankúl andə nongginə aməlā abea andə abura abea ka, à pə nə kütí a domurəm mala Bakuli dang. Sə kəbwa pə kəm atə amə kidiki mala nongginəban, ko aburana arəarəia, ko amaməna gbal arəarəia, mana à nə kum kutio a domurəm mala Bakuli ka dang. **10** Kat andə amən'i, andə amə'mbali, andə aməwalwalo-mba, andə amə tsəki abwana cau arəia, andə amə'bəmbəriban ngga, à pə nə kutio a Domurəm mala Bakuli dang. **11** Sə abalə wun ngga, anggo sə abea abwana pək dīdylə. Sə adyan ngga à langjəna wun, à tərna wun ace Bakuli, wu duməna amə'cauboarna abə lulla Mətalabangjo Yesu Kərəsti, sə nə Bangjə mala Bakuli ma'səm. **12** Bə bwa nə na ama,

"Agir kat ka, à earénam bò èn pea." Sèama ama nè eare ma'wun arèarè wun, ace mènana agir kat sè à ndanà boaro ace pàkkô gbasha bò wu kum dàmbu mala pak hiwi ka. Anzèm dang. E, sa ko bòà earénam bò èn pak koya mani ka, wun nè nyare a tarè wun. Anggo ka gîr nani ka, pà mè nè eare, mè nè duk guro pà wun nè kpa aña kârèkiban mala Shetan ace mala kégir dang. 13 "Girlina ka nda ace bum, sè dwanyi bwalrèu ma'wun dang. 6 Èn pa aban bum ngga nda ace girlina." Sè yia kóm ngga tsèka wun nzongcau ama bò wu dukbala dang. Bakuli nè kidikia. Nggûrèu ka pà ace do kidikì Mè nda ban bangga wun ama, bò bwa earce ka mala nongginè-rèarèu dang, nda ace pakki nè gandè dukbala. 7 Aña mèsacau ka, èn nggè Mètalabangjo túró; sè Mètalabangjo ka kè earce bòà pèlèa ama, wun kat ka wu nda kèla denyenè nggûrèu. 14 Bakuli loasè Mètalabangjo mim mènana dukbala raka. Sèma koyan ngga Yesu Kèrèsti nayilèmu a bembé, anggo gbal, sè ndanè male yì ulang boro mènana Bakuli pe wi nè loasè sèm nè racandæ male. 15 Wu sèlè mbak ka; bòbwa ka male yì boro ka ndya ani ka, sè ama anggûrè wun ngga, abare rà Kèrèsti na? Sè bòbwa gbal ka, ndo anggo ka. 8 Adyan ngga, mè ado ka, mè nè twal bare rà nggûrè Kèrèsti, mè nda aban nacau nè abwana mènana à malaká nè kpapi andè mala mègyatarèu le? Ko bòti, pà dukbala raka, andè amà-lú; ndanà boaro bòà nè pa anggo dang! 16 Wun ngga, wu sèlè mbak lidèmba nè do nèmurèia kèla mènana ado èn ama, bwa mènana kat nongnè mègyatarèu ka, dum nèmurèam ngga. 9 Sè bòà pà nè gandè bwal nggûrèia dumèna mwashat andè? Malèmce bòamuria raka, kòpèna dukbala. Nè boaribani bang ama, "Yia mènana à nda bari ka, à nè duk amur mènana à nè do nè suno nongnèban mwashat." 17 Sè bwa mènana à kpapini andè ngga. 10 Sè abwana mènana à dumèna bala Mètalabangjo ka, à dumèna mwashat andè a ka, mè ndanè nzongcau, sè mènia yì nzongcau bá bangjo. 18 Wu banggi atúró mala kidikì mala ka, mala bòamùràm na dang, nzongcau mala nongginè-rèarèu. Acemènana acilia acaubikea Mètalabangjo na: Dumèna pùp ama, bòama pà mana kat bwa kè pea ka, à kúmsà nggûrè dang, nè nyig burí dang. 11 Sè bò do ama nè nyig sè bwa mènana kat pàk caubikea nongginè- burí ka, lèmda ama nè do anggo nèmurèì, ko à rèarèu ka, pàngnjénì nggûrèì caubikea. 19 Sè nè bòlì nè nyare aban burí. Sè bòwabura gbal ka, wun ngga, wu sèlè mbak ama nggûrè wun pà nè pèr mâmí dang. 12 Aban cili wun ngga, èn ngga Ndàmègule mala Bangjo mala Bakuli na, nggè na wun (mim nè bòamùràm, Mètalabangjo mènana do a babum wun, mana Bakuli pa wun nè na dang) ama, bò bòwabura mèkwadi ndanè ngga? Wun ngga, wu dupî bòamur rà wun dang, bòama mènana pàbòamuri aban Mètalabangjo 20 Yesu kúr wun nè gèna mèkòrkòrnì. Ace mani raka, sè bòwame earèna ama nè do andè ka, dumèna pùp yì ka, bò kòa pèri dang. 13 Sè bòwame mènana mèkwadi na, sè ndanè bòwabura mènana pàbòamuri aban Mètalabangjo raka, sè bòwabure earèna ama nè lidèmba nè do andè ka, dumèna pùp bò kòa nyig bòwabure dang. 14 Acemènana bòwabura mènana mèkwadi na raka, pèlèna bwa mènana Bakuli nè é ka atàcau mala mâmí. Anggo gbal bòama mènana mèkwadi na raka, pèlèna bwa mènana Bakuli nè é ka atàcau mala burí. Bò anggo raka, amuna malea ka Bakuli pà nè ea kèla amale dang. Sèma ado ka, Bakuli angjènia à dumèna kèla amuna mala amèkwadi. 15 Sè bò bòwabura ko bòama mènana mèkwadi na raka, earèna ce ama nè nyig bi mènana mèkwadi na ka, nè gandè o.

7 A dyan ngga, amur agir mènana wu gilèa ama bòà sèngi ka. Wu bang ama, "Ndanè boaro yì mènana bò bwa al bòama raka." 2 Sè acemènana a dyan ngga, do-kidikì angjèna ban ngga, koya bòwabura nani ka, bò al male yì bòama, sè koya bòama nani gbal ka, bò al male yì bura. 3 Bòwabura ka, dumèni wi pùp bò lùmsà túró-bòwabura male a ban mâmí, sè bòama gbal ka, anggo nè lùmsà túró-bòama male a ban burí. 4 Sè bòama a dyan ngga, yì nda matala nggûrèì dang, burí na. Sè bòwabura gbal ka, rài ka male na dang, mala mâmí na. 5 Wu kòa bìnèia rà wun nongjo-nda dang, she bò do

Aba mənia ka, bwabura ko bwama məkwadi ka, ama a nə al bwama dāng. 28 Kat andə amani à panzəkini, pa aba kùrban dang. Acemənana ka, bə a al bwama a dukbala ka, a pak caubikea Bakuli ka tunə wun, wu yi do aba dorəpwala. 16 dang. Sə bə nsari al bura ka, pak caubikea dang. We bwama ka, a sələa ko earka nə buo sə burio Mim ngga mə ndaban bangga wu anggo, ace nə kum amsəban? Sə we bwabura ka, a sələa mənana bə wu usələi kutio abalətanni mala ko earka nə buo sə māmō nə kum amsəban? acau mala dobala. 29 Balə cau mənana ən nggə 17 Koyan abalə wun ngga, bə duk ulang do na wun ngga, wun amə'eambəam, nda mənana mənana Mətalabangjo tsaki wi ka, sə bə do ama: pwari ueo dəm kpəm dāng, twal a dyan anggo kəla mənana tunəi amurí ka. Mənia ka ngga aburana mənana à duməna bala ka, bəa nda nzongcau mənana ən tsəi amur a'ikəlisiya do kəla abwana mənana à panə amaməna raka. kat mala aməkwadi ka. 18 Bwa mənana angjəna 30 Sə abwana mənana à kə buà ado ka, bəa dəmba à kasəni wi bate sə yi kum tunəban mala do kəla abwana mana à dum nə bumkidikea Bakuli ka, bə kəa na ama nə səmbərə ce dāng. raka. Abwana mənana à dum nə oalo ka, bəa do Sə bwa mənana gbal à kasəi wi bate dāng, sə kəla abwana mənana ban kə boaria wia raka. kum tunəban mala Bakuli ka, bə kəa na ama nə Abwana mənana à ndanə boalo, à kə kurki agir alta kasə batau dāng. 19 Acemənana ko à kasəi ka, bəa pa kəla abwana mənana agir mana à bwa bate, ko à kasəi wi bate dāng, mənia ka kə kur ka, à malea na raka. 31 Abwana mənana ləmdə bə kəgır dāng. Gır mənana à nə na ce ka, à nda abə türó mala banza ka, bəa do kəla à nda cau mala bwal anzongcau mala Bakuli. 20 pà abə bekə gir andəi dāng. Acemənana banza Koyan abalə wun ngga, bə do kəla mənana pak mənia ado ka, banı pà nə sau dəm dāng, kə yiu dīfyal, sə tunəban mala Bakuli yi kumi ka. 21 A nə yiu a masələate. 32 Ən earce nəma wu kəa nda guro dīfyal sə a yi kum tunəban le? Mənia wu buanəbum wun amur agir mala do banza yì gır ka bə kəa zunggəli denyicau mo dāng. Sə dāng. Bwa mənana dukbala raka, denyicau bə a nə kum njargula mənana a nə pusə əbamuro male ka nda amur türó mala Mətalabangjo, ace ka, pàngjəri türó nəi. 22 Denyi ama bə a nda mənana bə pwasə bumi ka. 33 Sə bwa mənana guro dīfyal sə Bakuli tunəo wu duk mə kwadi ka, a gakkia. Sə bwama ko nsari mənana malaká duməna guro mala Kərəsti, sə püp a nə ngga dukbala raka, kə tsək əbamúri arə türó mala pak gır mənana Kərəsti banggo ka. 23 Kərəsti Mətalabangjo, acemənana kə earce bə do ama, ka kúrnə wun nə boalo magule; ace mani ka pana rəi andə əbamumi kat. Sə bwama mənana wu kəa duk aguro mala abwəpəndəa dəm dāng. duməna bala ka, kə denyicau arə agir do banza, 24 Wun amə'eambəam, koyan abalə wun ngga, acemənana kə earce pwasə bum burí. 35 Ən bə do kəla do mənana nda abaləi dīfyal sə nggə na mənia ka ace mənana bə əboara wun Bakuli tunəi ka. 25 A dyan ngga, mə nə na wun ngga. Ən pa aban pərki wun dāng. Ən earce cau amur agir mənana wu giləa amur ansarina bə wu pak gır mənana əboaro nda a njarı ka, mənana à malaká dukbala raka. Ən panə bekə andə pa əbamur wun kat aban Mətalabangjo nzongcau mənana pur nəban Mətalabangjo nəmürəi, pà atərəia andə gakkya mala əbamum ka dāng, she kəgır mənana ən nggə pà ado a wun dāng. 36 Bə bwabura səni kəla pà nə gandə twale mem kəla bwa mənana nə bwamuru mala bwal rəi abə do male andə mansari male raka, Mətalabangjo, à nə earnai ka. 26 Aña dotanni sə bwama ka apələa male kə lakkı nə lakkya ka, mənana ndakam ado ka, ən nggə səni kəpəna kəpəna bə ali, caubikea pa abaləi dāng. 37 Sə bə bwa do anggo kəla mənana nda abaləi ka. bwa mənana twaləni əbamúri, mənana à tsəi nə 27 Bə a duməna bala ka, kəa na ama a nə pər tsəa püp ama bə pə raka, nə eare male andə māmō dāng. Bə a malaká duk bala raka, kəa na bwalrəu, pà nə dukbala andə nsari mana pur

amurí raka, pàngjènà pe mæboarne. **38** Lèmdə ëamúrû ma'wun, bë këa tsæk abwana mènana à ama bwa mènana al mansari male ka, pàngjènà pàna ræcandæ aña pañamuru malea raka, bëà mæboarne. Së bwa mènana pur amur nsari, kpa däng. **10** Bë bwa mènana pàna ræcandæ së na ama pà nà dukfala raka, pàngjènà pë aba pañamuru raka, sëno, we bwa mènana a mæboarne, mènana kútì mèno ka. **39** Bwama ka, ndanë sùràgir, a ban li girlina atà ankúl ka, nda bata kùrbæn mala nzongcau mala dobala, pà nà kum ræcandæ mala li girlina mènana à bë burí ndanë yilèmu più ka. Së bë burí pak lú dârâna ankúl nai ka re? **11** Anggo së mæ'eambo ka, yì ka, nà ganda al bë swabura mènana kat mènana pàna ræcandæ aña pañamuru raka, earkiyice ka. Së dumèna pùp, bwa mènana kat yì bwa mènana Kèræsti wu aceì ka, nà bwarkí nà eare nà ali ka, nà do ama mækwadì na. **40** Së njar, atàcau mala "sùràgir" mó! **12** Aba pakkì yì ka, yàle boaribànì mènana bë do anggo ka. amæ'eamrærau caufikea anggo ka, wu nda ban Mæria ka, sëne mem na, së sëni, mim gbal ka pakkì Kèræsti caufikea, yi mènana wu cia à pàk gîr mènana à earëna nai ama pà a njari raka.

8 A dyan ngga, mæ nè nacau amur cau mala

girlina mènana à pe alú atà ankúl ka, këla mènana wu diban amurí ka. Sëm kat ka sëm ndanë sùràgir amur mènia yì cau. Sëama sùràgir ka kë yinë gusøla ëamuru, së earcearæ ka, nda kë bak bwa ka. **2** Bwa mènana kë sëni kala

sùrànà ræ gir ka, bë sôlë ama malaká sùrà këgîr këla mènana boaro bë sùrà ka däng. **3** Së bwa mènana earce Bakuli ka, Bakuli sùrànà ræ. **4** Mëtala sëm nè mæsæam re? Do mènana wu duk Ace mani ka, amur cau mala li girlina mènana à amèkwadì ka, pà ace túró mem mènana à dârâna ankúl nai ka, sëm sôlëna ama kë nkùl pakkì Mëtalabangjo ka re? **2** Ko bë ndo ama

pà kàm a banza mènia mènana à nà mbak-, kàngkàng ama ndanë yilèmu ka däng. Së Bakuli kë peri abania ka. Abea ka à nda a bumkuli andæ abangjo nda kam pas mènana abwana

mala túró mishan mem aban Mëtalabangjo. **3** kë peri abania ka. Abea ka à nda a nzali. **6** Ma'sëm ngga, kë kë earce sùrà ræcandæ mala duk mæ'mishan Bakuli na mwashat sëm ngga peri a baní, yì mem ngga. **4** Nggearë sëm ngga, sëm kâræa

Târrú mènana a baní së agir puro, së àkà ce së bëà pà sëm girlina andæ girnùnà re? **5** Abea sëm pak ka. Mëtalabangjo ka nda mwashat, yì amæ'mishan, andæ amæ'eam Mëtalabangjo andæ Yesu Kèræsti, mènana nè bui së agir kat puro, së Biterus ka, à kë twal amâlea ateà aban kâ túró. nè yì së sëm pa. **7** Së amèkwadi kat së à sùrà Sëm ngga, pà sëm nà ganda pa këla yia re? **6** Ko mènia yì mæsæcau ka däng. Abea abwana ka, à mim sëna Barnabas ka, sëm nda ka kë abwana lo malea ka, à kë twali ama ankúl ka agir na mènana duk pùp sëm nà ngga pak túró ace liná nà yilèmu. Ace mani ka, bëà li girlina mènana ëamur ræ sëm ngga le? **7** Ya soje nani mènana à à dârâna ankúl nai ka, à kë sëni këla à dârâna kë mbwe aba túró soje male raka? Ya mæ'rya ankúl nà nggearëia. Së acemènana babumia nani mènana pà nà li bëlanggun mala baban pàna ræcandæ raka, à kë sëni këla à pàngjènà male raka? Së ya yâlgír nani mènana pà nà nu gîr mæbane. **8** Së girlina ka ndá nà yinë sëm tù kiura mala agirkusæ male raka? **8** Mèno ka nê aban Bakuli ka däng. Këgîr pà nà amsæa aræ sëm mala ëamúräm na le? Nggearë Nggurcau mala däng, yi mènana bë sëm li raka, së pà sëm nà Musa bang anggo re? **9** Nda kam à gîlì abu kum bë këgîr gbal däng, yi mènana bë sëm li ka. Nggurcau mala Musa ama, "Këa na ama awu nà

9 Kat andæ amani ka, wu tsækir wun, bë do kum-

13 Ace mani ka, bë girlina mènana èn ngga li, nà tsæk mæ'embam nà kpa aba caufikea ka, pà mæ nà li ulang mèno yì nyama dâm däng, acemènana mæ ngga tsæì bë kpa ka däng. (aión 9165)

9 Mim ngga, èn pa mbak atà ræam mæ nà duk

ulang do mènana èn earkiyi ce ka? Mim ngga mæ nda mæ'mishan re? Èn sën ma Yesu mæsæam re? Do mènana wu duk abea abwana em ama mæ nda mæ'mishan raka, dumèna ama wun ngga, wun nà em! Acemènana ka, kë nda mwashat, kë bë pà kàm däng. **5** Agir mala túró mishan mem aban Mëtalabangjo. **3** kë peri abania ka. Abea ka à nda a bumkuli Mæria ka nda kunam aban abwana mènana à së abea ka à nda a nzali. **6** Ma'sëm ngga, kë kë earce sùrà ræcandæ mala duk mæ'mishan Bakuli na mwashat sëm ngga peri a baní, yì mem ngga. **4** Nggearë sëm ngga, sëm kâræa

Târrú mènana a baní së agir puro, së àkà ce së bëà pà sëm girlina andæ girnùnà re? **5** Abea sëm pak ka. Mëtalabangjo ka nda mwashat, yì amæ'mishan, andæ amæ'eam Mëtalabangjo andæ Yesu Kèræsti, mènana nè bui së agir kat puro, së Biterus ka, à kë twal amâlea ateà aban kâ túró. nè yì së sëm pa. **7** Së amèkwadi kat së à sùrà Sëm ngga, pà sëm nà ganda pa këla yia re? **6** Ko mènia yì mæsæcau ka däng. Abea abwana ka, à mim sëna Barnabas ka, sëm nda ka kë abwana lo malea ka, à kë twali ama ankúl ka agir na mènana duk pùp sëm nà ngga pak túró ace liná nà yilèmu. Ace mani ka, bëà li girlina mènana ëamur ræ sëm ngga le? **7** Ya soje nani mènana à à dârâna ankúl nai ka, à kë sëni këla à dârâna kë mbwe aba túró soje male raka? Ya mæ'rya ankúl nà nggearëia. Së acemènana babumia nani mènana pà nà li bëlanggun mala baban pàna ræcandæ raka, à kë sëni këla à pàngjènà male raka? Së ya yâlgír nani mènana pà nà nu gîr mæbane. **8** Së girlina ka ndá nà yinë sëm tù kiura mala agirkusæ male raka? **8** Mèno ka nê aban Bakuli ka däng. Këgîr pà nà amsæa aræ sëm mala ëamúräm na le? Nggearë Nggurcau mala däng, yi mènana bë sëm li raka, së pà sëm nà Musa bang anggo re? **9** Nda kam à gîlì abu kum bë këgîr gbal däng, yi mènana bë sëm li ka. Nggurcau mala Musa ama, "Këa na ama awu nà

9 Kat andæ amani ka, wu tsækir wun, bë do kum-

kùr kún nda-rya mènana a kà pàngjnà túró guro mala këbwa dàng. Mè nda mènana èn tsèk nòi aban nya mèssa ka dàng.” Ado ka, wu kà bámúràm, èn duk guro mala koyan ngga, ace sèni kèla Bakuli na aban nacau amur denyinè mènana bò èn yinè abwana pas aban Kèrèsti ka. anda-rya le? 10 Pa aban nacau ace sèm re? 20 Abalè amè Yahudi ka, èn do kèla bwa Yahudi, Mèsaçau, nda ace sèm sà à gilè mènana yì cau ka. ace mènana bò èn yinè amè Yahudi aban Yesu Lèmdè ama bwa mènana kat kwár ban-rya, sà ka. Abalè abwana mènana à nda abata Nggurcau bwa mènana nya mèssa ka, yia kòn ngga, à tsèk mala Musa ka, èn do kèla yia, kat andè amani balèia à nà li aba mènana yì mèssa à pakkijì túré ama dupam púp bò èn kpata Nggurcau mala ka. 11 Mènana sèm bealna mèsaçeale cau mala Musa raka. Èn pa anggo ace mènana bò èn Bakuli a babum wun ngga, boaro bò sèm kum yinèia aban Yesu. 21 Anggo gbal, bò mè nda aban girlina aban wun re? 12 Bò wu pè abea abwana paktúró abalè abwana mana à sùrè Nggurcau mana à hamnè cau mala Bakuli aban wun ngga mala Musa raka, èn mgbàlli cau mala Nggurcau gbasha abalè agirkuma ma'wun ngga, sèm ngga a giriban, èn do kèla yia, ace mènana bò èn boaro bò sèm kumô bò kútì malea re? Sèama yinèia aban Yesu. Mènana ka lèmdè ama èn finè anggo ka, sèm paktúró nè mènana yì bancame ka kpata Nggurcau mala Musa ka dàng; mim ngga dàng. A kúnì ka, sèm bwal rà sèm abalè agir mèsaçau, mè nda abata Nggurcau mala Kèrèsti. kat, acemènana bò sèm ngga pak kégir mènana 22 Abalè abwana mènana à pànè rècandèa raka, nè tsèa bwapèndèa nè dwanyi ok Cau Amsèban èn do kèla mwashat abalèia, ace mènana bò èn mala Kèrèsti ka dàng. 13 Wun ngga, wu sèlè èn nunnia aban Yesu. A masèlèate ka èn duk mbo ama abwana mènana à kà paktúró abèa koya gír ka aban abwana kat, ace mènana bò èn Ndàmègule mala Bakuli ka, àkè banì sà à nà amsè abwana abalèia a koya njar mènana nè kum girlina? Sè abwana mènana à kà paktúró ganda pak ka. 23 Mim ngga èn pak amènìa yia mala dàràà amur gyangjan nà agir mènana agir kat ka, ace mèsaçè Bèsa Cau Amsèban, ace à yinèia ka, àkè bâlèi sà à nà li re? 14 Anggo mènana bò èn kum kâmbe mem abalè atsèkbu gbal, Mètalabangjo tsángjnà nzongcau ama mana à ndakam abalèi ka. 24 Wu sèlè mbak abwana mènana à kà hamnè Bèsa Cau Amsèban ama abèa dìre banggi-amire ka, abwana pas sà à ngga, àkè bâlèi sà à nà kum gír dola malea. 15 Sè nè bangja, sè bwa mwashat nda nè li, nè kum yàle èn paktúró nè kà kina abalè amèno yì agir tangnakusèi ka? Wun ngga, wun nè bangja ka dàng. Sè èn pa aban gilèa wun ace mènana anggo gbal, ace mènana bò wu kum tangnakusè bò wu pàkkam anggo ado ka dàng. Boaribani bò wun. 25 Abwana mènana kat à nà kutio abèa èn wú, amur mènana bëswa bò tamsèam arè pakkidire banggi-amire ka, dumèna ama à nà nggori nà túró hamnè mènana alta mbweban ace pa ràia ace kwar-ràü mala bangmire. Yia ka à pà kàm raka. 16 Kat andè amani ka, pà mè nà kà pa anggo ace mènana à nà kum tangnakusè jali ace hamnè Cau Amsèban dàng, acemènana mana nè mal ka; sè ma'sèm ngga, sèm ngga pe dumènàm púp bò èn hamnèi. Bò èn hamnè Cau ace tangnakusè mènana pà nè mal raka. 26 Amsèban raka, mè nda abèa kà gír'mur'mwana! Nda gír mènana tsèa sè èn ngga bangmire nè 17 Bò twale mala bámúràm na sè èn ngga hamnè mèsaçè jik aban kà masèlèate ka; mè nda kèla cau ka, à nà mbwem; sè èn ngga pe, acemènana mè'ta dambe mènana kà tâban bò raka. 27 Èn gír na mènana Bakuli nè pam ama bò èn pe ka. kani nggürèam gír, èn tsèi bò tanni ace mènana 18 Mana nda tangnakusèam? Kà gír mènana nda bò okam; èn ngga pa anggo ace mènana, anzèm tangnakusèam ngga, nda njar mana èn kûmô mana èn hamèni abwana Cau Amsèban ngga, mala hamnè Cau Amsèban mènana pà atârèia mim nè bámúràm ngga, bò à këa ginèam, à andè mbweban raka. Nda gír mana tsèa sà pà giram nè tangnakusèam dàng.

mè nà alta gír mènana nòma à nà pàkkam ace túró hamnè Cau Amsèban mènana èn ngga pàk ka dàng. 19 Mim ngga mè nda atà ròàm, mè nda

10 Wun amè'eambèam, èn ngga earce nòma bò wu denyi ama aká sèm kat ka, à gya abata pèrbang, sè à kútì kat nè bá Nggeomùr

Nzuno. 2 Kutio məno à kutio aba pərbəng andə pak yàwá ace kă, nda tsəa sə səm duk mwashat nggeomùr ka, nda kəla batisəma na à pakkia aba nkila Kərəsti ka re? Sə bəredi mənana səm wia kat à duk aməkpata Musa ka. 3 Yia kat ka, à nggə bwano səm nggə she a tarə səm nggă, nda li girlina mə'mwashati mənana Bakuli suləia tsəa səm duk mwashat aba nggūrə Kərəsti ka wia ka, 4 sə yia kat ka, à nu mür ma'mwashati re? 17 Sə kat andə amani ama səm nda pas ka, mənana Bakuli pea wia ka. À nu mür mənana səm shak kat aba kə bəredi mənia mwashat ka; Bakuli pusəia wia aba tali ka, sə məno yì Tali ka, mənia ka nda ləmdə ama səm nda mwashat nda Kərəsti mənana ginggyi ateà ka. 5 Kat andə aba nggūrəu mə'mwashati ka. 18 Wu denyi nə amani ka, Bakuli ka bumi pwəsəo arə bangulea amə Isərayila. Abwana mənana à kə li gir'nkila dāng; nda sə à wukio, sə aluia ka à mesəke arə mənana à pānà boro nəi amur gyangjan ngga, abumban a pədənban a njenza ka. 6 Aməno yì à ndanə kāmbe aba túró mana à pakkı Bakuli agir mənana kumia ka, à dupónà səm agirkani amur gyangjan ngga. 19 Sə mana ado ən nggə yalung, ace mənana bəà nun kir səm, bə səm earce bangja? Mə nda aban bang ado ama ngga tsək babum arə agir məbikə, kəla mənana girlina mənana à kə dārəna ankúl nəi ka kəgır yia ka à pak ka dāng. 7 Wu kəa duk amə peri na le? Sə nggearə ankúl ka, à ká gır na le? 20 aban ankúl, kəla mənana abea bwana abaləia Awo! Dārə agir mala abwana mənana à kə kpata pak ka dāng. Kəla mənana Maləmce bang ngga, Yesu raka, akukwar na à pākiyia wia girlina ka, "Aməno yia abwana ka, à do aban lili andə nuki Bakuli na dāng. Sə mim ngga, ən earce nəma bə agir, sə à lo aban pakkidire tāki'anggwam walo-wu oasə bu wun aba pakkıagir wunə akukwar mba mala amə banza." 8 Bə səm nggə eare, bə dāng. 21 A pà wunə nu kwap mala Mətalabangjo səm kutia pakkı acaubikea nongginə rəarəu, sə a nə nggá nu kwap mala akukwar dəm dāng; kəla mənana abea bwana ateà pak ka dāng; sə a pà nə li abə kwár mala Mətalabangjo sə a nda gır mənana tsəa sə aba nongijo mwashat, nə nggá li abə kwár mala akukwar gbal dāng. 22 abwana abaləia, á-lumi-əari-nong-tārū, à wu Ko səm nggə earce loasəi Mətalabangjo mbali kat ka. 9 Ce səm eare, səm mwam Kərəsti, kəla le? Səm nggə səni ka, səm kütì nə rəcandəa le? mənana abea bwana ateà pa, sə an'yau wal- 23 Abwana kə bang ama, "À earénà səm bə səm luia ka dāng. 10 Bə səm nggə nggwani, kəla pak koya gır ka." Sə agir kat, sə səm nə kum mənana abea abwana ateà pa, sə Məturonjar boaro malea dāng. "Koya gır ka, à earénà səm mala lú, yi twaltea ka dāng. 11 Amənia yì agir bə səm pe." Sə koya gır na, nə bak bwa ka dāng, kumia ka, à dupónà səm agirkani, sə à gilaia 24 Bə bwa bə kəa pak gır ace boaro mala bəmūrì ace nunkir səm, səm mənana ado masələata dāng, bə pə ace boaro mala abea bwana. 25 A nə anza yina amur səm ngga. (aiōn g165) 12 Ace mani gandə li gır mənana kat à kə me a limo-nyama ka, bə kəbwa kə səni kəla camona kàngkàng ka, kəa na ama a nə dīban dāng, ace mənana bə ngga, bwe bə tsəkiri pepe, ace mənana bə kəa bāləo bə kəa kàsəo dāng. 26 "Banza andə agir kpa raka! 13 Kə kärəkiban pà kām nə kum wun mənana abaləi kat ka, a mala Mətalabangjo mənana kə kum bwapəndəa raka. Bakuli ka kə na." 27 Bə bwa mənana məkwadi na raka, tunəo makban dāng, pà nə eare wu kum kärəkiban arə girlina sə a earna a warina ka, li gır mənana mənana nə kütì rəcandəa ma'wun nggə dāng. kat à po amə wu li ka, kəa na ama a nə dīban Sə bə kärəkiban kum wun ngga, yì ka, nə pa dāng, ace bāləo. 28 Sə bə bəbwa banggo ama, wun rəcandəa mənana wun nə cambi wi, sə nə "Mənia yì girlina ka à dārəna agir nai" ka, kəa li mən njargula mana wun nə purí bāləi ka. 14 Ace məno yì girlina ka dāng. A pa anggo, ace bwa mani ka, wun amə eambəam, wu bənggi peri mənana banggo ka, andə ce giu-babum. 29 Ən aban ankúl. 15 Cau mənia ən nggə ne ka, mə nda pa aban na ce giu-babumo dāng, nda ace giu-arə amə'dəmkwara; wu səngi bāləi nə bəmūr bəbbum mala məno yì bwa ka. "Sə palang sə rə wun. 16 Nggearə kwap mənana səm nggə panzəban mem nə kum bəshi ace cau mala giu-nu aban likwar mala Mətalabangjo, səm nggə bəbbum bəbwa le? 30 Bə ən pakkı Bakuli yàwá

amur girlina sə ən kúti a li ka, palang sə ɓwa nying nyang-múrí dāhri buktuk ka, gır kəsəkyá nə ɓashiam amur girlina mənana ən pak yàwá na re? 15 Sə dāh'rya mala nyang amúr ɓwama amurí ka?" 31 Sə ko ɓè girlina na a nə li, ko a ka, gır jali na andə ɓoarbwā male re? Nyang nə nu ka, ko ɓè mana awu nə pàk kat ka, pè mə'dāhre ka à pè ɓwama ace gır múrí. 16 Sə ɓè ace gusəla lullə Bakuli. 32 Kəa duk tér annda ɓwa na ama nə yinə makgır amur mənia ka, mala kəbwā dàng, ko amə Yahudi, ko abwana kəgır mənana mə nə gandə ne ka nda mənana mənana amə Yahudi na raka, ko ikəlisiya mala ama, səm pànə ɓekə kúncau dàng, ko a'ikəlisiya Bakuli. 33 Wu pa kəla mənana ən nggə pak ka; mala Bakuli ka, à pànəi gbal dàng. 17 Abalə ən bariki mə nə pwasəbum koyan ngga, abalə amənia yì awkarkiru ka, pà mə nə ɓwangə agir mənana kat ən nggə pak ka. Ən nggə pa wun dàng, acemənana akpapíkí ma'wun a tarə ace ɓamúràm dàng, ən nggə pa ace abwana kat, wun ngga, à kə kidiki agir kə kúti gileke. 18 ace mənana ɓè kum àwá ka.

11 Wu sən arəàm, kəla mənana ən nggə sən arə Kərəsti ka. 2 Ən nggə ɓwangə wun, acemənana wu kə denyi nə mim aba koya gır, sə wu kə kpata gır mənana kat ən kania wun ngga. 3 Ado ka ən nggə earce ɓè wu salə ama, mür koya ɓwabura ka, nda Kərəsti, mür koya ɓwama ka, nda ɓwabura, sə mür Kərəsti ka, nda Bakuli. 4 Ɓè ɓwabura nə pak hiwi, ko nə hamnə cau mala Bakuli, sə gır ɓamúrí ka, ɓəsəkina múrí. 5 Sə ɓwama mənana kə pak hiwi, ko kə hamnə cau mala Bakuli, sə gır ɓamúrí raka, ɓəsəkina múrí; nda kəla ɓwama mənana swár múrí ka. 6 Sə ɓè binəe ama pà nə gır ɓamúrí raka, nə kasəki nyang múrí. Səama ɓè gır kəsəkyá na aban ɓwama ɓè kasəki nyang múrí ka, yì ka, ɓè pəti múrí. 7 Ɓwabura pa nə gır ɓamúrí aban peri dàng, acemənana à pè pur Bakuli, sə kə ləmdə ɓoarbwā mala Bakuli. Sə ɓwama ka, ləmdə ɓoarbwā mala ɓwabura. 8 À pusə ɓwabura arə ɓwama dàng. Ɓwama na à pusəi arə ɓwabura ka. 9 Sə ɓwabura ka à pusəi ace ɓwama dàng, kə ɓwama na mənana à pusəi ace ɓwabura ka. 10 Ȅkè ce mənia ka, sə ace aməturonjar ka, boaro ɓè ɓwama pəti ɓamúrí ace mənana ɓè ləmdə ama yì ka, nda abata yálban mala burí. 11 Sə abə do ma'səm, səm abwana mala Mətalabangjo ka, ɓwama andə ɓwabura ka à dupi rərəeria. 12 Kat andə amani ama ɓwama mədəmbe pur nə rə ɓwabura ka, acilia aburana kat ka ɓwama nə ɓelia, sə agirbunda kat ka, à pur nə bu Bakuli. 13 Wu kasə mənia yì cau ka nə nggearə wun: Boaro ɓè ɓwama pak hiwi aban Bakuli nə ɓamúrí atarə le? 14 Sə abə səne mala ɓwa ka, ɓè ɓwabura

A tité ka, ən ok ama ɓè wu yiu a banarə wun ngga, kún wun kə gakkitärəia, sə mim ngga, ɓé mə nə eare ama anggo sə ce pa. 19 Duməna püp kún wun nə gakkia, ace mənana abwana mənana abalə wun nə məsəcau mala Bakuli ka, ɓəsə súrəia. 20 Yàle yiu ma'wun a banarə wun ngga, wu pànə denyicau mala likwar mala Mətalabangjo a bum wun dàng. 21 Acemənana koyan ngga ɓè yiu ka, kpa nə kpa amur girlina, ko kundərəu pà kàm dàng. Gır nî tsəa, abea ɓwana kə dum nə nzala, sə abea ɓwana ka, à dəmngya, gandəa à kə wal-wale. 22 Wu pànə abala mənana wun nə lili, wun nə nu kàm ngga re? Ko wu kə earce wun nə nyesə ikəlisiya mala Bakuli ɓè, sə wun nə pè amə'tär kəsəkyá? Mana ado mə nə bangga wun? Wu kə earce ama ɓè ən ɓwangə wun le? Pà mə nə ɓwangə wun ace mənia ka dàng, ko bət! 23 Kànigır mənana ən ak a bu Mətalabangjo nə nggearə ka, nda ən kania wun ngga ama: Ȅkè bu du mənana à mangja Mətalabangjo Yesu nəi ka, twal bəredi, 24 sə pak yàwá aban Bakuli. Pələa ɓwani, sə bang ama, "Mənia ka nggūrəam na, mənana à pà ace wun ngga. Wu kə pak mənia ka ace denyi nə mim." 25 Anggo gbal, anzəm mənana à shangna bəredi ka, pələa twal kwap mala mür-ɓəlanggun anap, sə bang ama, "Mənia yì kwap ka nda bəsa kúrcau a nre Bakuli andə abwana male, mənana à earna nəi nə nkílém ngga. Ko aya pwari wu nda aban nue ka, wu pè ace denyi nə mim." 26 Mənia ka ləmdə ama, pwari mənana kat wu nda ban shak mənia yì bəredi, sə wu nda aban nu abə mənia yì kwap ka, wu nda ban hamnə ce lú mala Mətalabangjo bà nyare yiu male. 27 Ace mani ka, ɓè koyana sə shak mənia

yì baredi, ko nu aba mənia yì kwap aba do 6è bwa ka, pè wi na gì Bakuli. Bè bwa ka, pè kyauwiki Mətalabangjo ka, pàngjènà caubikea wi səlæe mala gau nre bangjø məbafoe andə arə nggūrəu anda nkila mala Mətalabangjo. 28 mə'nyirì. Bè bwa ka, pè wi nacau na abea akún, Ace mani ka, 6è bwa 6è peləki bamúrì peatu, sə 6è bwa ka, pè wi səlæe mala məngi balə acau sə 6è shak baredi, 6è nu aba mənia yì kwap mənana à ne nə abea akún ngga. 11 Rəcandəa ka. 29 Bwa mənana kat she sə nu, sə pe nggūrə mala amənia yì aboro ka kə pur nə ban Bangjo Kərəsti gulo raka, nda ban nunbi bamúrì bashi. mənia mwashat ka, sə kə Bangjø mə'mwashati 30 Nda gìr mənana tsəa sə abwana pas abalə nda kə gaki amənia yì aboro ka kəla mənana wun ngga, à nda aba rəwukya andə rəkwana, sə babumi kànì ka, ace mənana koyana ka, 6è kum abea wukina ka. 31 Sə 6è səm peləkina bamur boro mənana kum ngga. 12 Nggurə bwapəndəa rə səm ngga, pà səm nə kutio abata bashi mala ka ndanə abare pas, sə amənia yì abare pas ka, Bakuli dang. 32 Bè Mətalabangjo nda basha à yì dapi à duk nggūrəu mə'mwashati. Anggo səm ngga, nunkiru na, ace mənana 6è bashi-lú gbal sə Kərəsti pa. 13 Səm kat ka, à pakka səm 6è kəa suləo amur səm sənə amə banza dang. batisəma nə Bangjø mə'mwashati 6è səm duk 33 Ace mani ka, wun amə'eamrəarəu, 6è wu yiu nggūrəu mwashat, amə Yahudi andə abwana a dapi aban likwar mala Mətalabangjo ka, wu mənana amə Yahudi na raka, aguro sə abwana kundə rəarə wun. 34 Bè kəbwə kə ok nzala ka, mənana aguro na raka. Sə səm kat ka, à tsəa səm 6è lili a bala, ace mənana 6è bashi mala Bakuli nu aba Bangjø mə'mwashati. 14 Sə nggūrəu ka, 6è kəa suləo amur wun aba dapi ma'wun dang. bare mwashat na dang, abare na pas. 15 Sə 6è Acili acau ka, 6è ən yina ka, mə nə yia bangga kusəu nə bang ama, “Mə nda bu dang, acemani wun agir mənana wun nə pak ka.

12 Adyan ngga wun amə'eamrəarəu, ən eare nəma 6è wu dum nə dswanyi səlæe amur aboro mala Bangjø Məfele mənana à pà səm ngga dang. 2 Wun ngga, wu sələna ama sifiyal mənana wu nda ka abwana aba do dswanyi sūrè Bakuli ka, à bosəki kusə wun aban peri atà ankúl mənana à kə nacau raka. 3 Ace mani ka, ən ngga earce nəma 6è wu sələ ama, kəbwə pà kàm nə Bangjø mala Bakuli arəi, sə nə pur a kúni ama, “Súban na amur Yesu” dang. Sə kəbwə pà nə na gbal ama, “Yesu ka Mətalabangjo na” dang she nə Bangjø Məfele. 4 Aboro mala bangjø nda kam dāngdāng, səama təria ka pur nəban Bangjø Məfele. 5 Atúró ndakam dāngdāng, sə Mətalabangjo amúrià ka nda mwashat. 6 Anjargula túró ndakam dāngdāng, sə kə Bakuli mə'mwashati nda kə pak túró nə səm kat ka. 7 Sə koyana ka à pàni wi boro mala bangjø, ace bwali acilia abwana kàm. 8 Bè bwa ka, Bangjø pè wi cau mənana lùmsə nə səlæe ka, sə 6è bwa ka, Bangjø pè wi cau mənana lùmsə nə súrè ka. 9 Kə Bangjø mə'mwashati mənia ka, pè bəbwa gūlì arə Bakuli, sə bəbwa ka, pè wi boro mala twalban rəkwana. 10 Bè bwa ka, Bangjø pè wi rəcandəa mala pakki agir-ndələki;

ka ən pa aba nggūrəu dang,” məno ka, pà nə tsəi nə puri bá nggūrəu dang. 16 Sə 6è kīru nə na ama, “Acemənana mə nda məsəu raka, ən pa gbal aba nggūrəu dang,” məno ka nə tsəi nə puri bá nggūrəu le? 17 Bè à na ama nggūrəu kat ka məsəu na ka, bwa nə okban nə mana? Ko a na raka, 6è nggūrəu kat ka kīru na ka, bwa nə ok rəmban nə mana? 18 Sə Bakuli ka nə eare male sə tsək koya bare bwa aba nggūrəu, a ban mənana bumi earce ka. 19 Sə 6è yia kat ka, bare rəu mwashat na ka, nggūrəu ka nə pa ake? 20 Abarəu ndakam pas, sə nggūrəu ka, nda mwashat bərbər. 21 Məsəu pa nə banggi bu ama, “Kəgir oasəam a rəò dang!” Sə bamuru pa nə ne kusəu gbal ama, “Kəgir oasəam a rəò dang!” 22 Bafo ka, abea abare nggūrəu mənana à twalia kəla à pa a kun kəgir raka, 6è pà kàm raka nggūrəu pa nə lùmsə túró male dang. 23 Abare nggūrəu mənana à twalia ama à karə kəgir raka, səm nggə tsək kiria kərkár. Sə abare rəu mənana à boarsəna raka, səm nggə denyi nəia pepe. 24 Sə abare rəu mənana amə boarsəne na ka, səm nggə tsək kiria pepe dang. Bakuli ka, tsək abare rəu a banbwáná, acemənana 6è tsək abare rəu mənana à gatti ka. 25 Pè anggo ace mənana gakya 6è kəa pa aba nggūrəu dang,

sə abare yì nggūrəu ka à nà ngga denyi nə boari wi arə məsəcau. 7 Earcearəu kə bwaki buì rəearia. 26 Bè be bare rəu mwashat ndanə tanni arə ɓwa dāng. Earnəbwə male, andə tsəkbaləu ka, acili abare rəu ka, à kutina aba tanni gbal male, andə gandərəu male abalə agir kat ka kə kat atè. Sə 6è 6è mwashat kum gulo ka, abare kpa dāng. 8 Earcearəu ka masələate pà kām rəu kat ka, ban nə boaria wia atè. 27 A dyan dāng, kə makban dāng. Na ɓabum Bakuli ka nà ngga, wun kat ka, wu nda ka nggūrə Kərəsti, sə nggá came. Anakiacau nə akún-takuli ka à nà koyana atà wun ngga, bare na. 28 Abə ikəlisiya nggá came. Ko saləe ka nà nggá kutio. 9 Surəe ka Bakuli tsəngjənà abwana arə abancame. ma'səm ngga lùmsə dang, sə səm súrə ɓabum A bancame mədəmbe ka amə'mishan na. A Bakuli kat dāng. 10 Səa ma 6è gır mənana lùmsə ɓaria bancame ka, amə'bangnəa mala Bakuli ka, yina ka, amənana à lùmsə raka, à nà ndərmi. na. A təruìa bancame ka, aməkànìgìr na. Acilia 11 Mənana mə nda muna ka, ən nggə nacau, ən mənana à kpatea ka à nda ka amə'pakki agir- nggə denyiçau sə ən nggə səngir a səne mala ndələki, andə amənana à pea wia rəcandəa mala amuna. Lang adyan ən karəna-ɓwa ka, ən bwaki twalban rəkwana ka. Abea ɓwana ka, gandərəu buam arə pakkiagir mala amuntulo. 12 Adyan mala bwalì abwana na, andə amənana malea ngga, səm nggə sənban mbərəm-mbərəm, kəla ka yál abwana na ka, sə ahea ɓwana ka, amə yiləmi gır abə tapwari məpəndəke, sə a dəmba na akún-takuli dāngdāng na. 29 Yia kat ka, ka, səm nà sənban baməsəu andə baməsəu. Ado amə'mishan na le? Yia kat ka, amə'bangnəa ka, súrə mem ngga lùmsə dang, sə a dəmba ka, mala Bakuli na le? Yia kat ka, aməkànìgìr na mə nə súrə koman ngga, kəla mənana Bakuli le? Sə yia kat ka, à ndanə rəcandəa mala pakki súrəäm dəfak ka. 13 Ado ka, amənia yì agir agir-ndələki le? 30 Yia kat sə à ndanə boro mala tərú, à nda à ue ka: paßamuru, andə tsəkbaləu, twalban rəkwana le? Yia kat sə à kə nacau nə andə earcearəu; sə məgule malea kat ka, nda akún-takuli le? Sə yia kat sə à ndanə boro mala earcearəu.

bəlki ɓalə akún-takuli le? À nda kat dāng! 31 Bè rə wun ɓəla arə kum aboro mənana à nda dəmba nə acilia ka. Sə ado ka mə nə ləmdəa wun njar mənana foaro kutibañi kat ka.

13 Bè mə ganda nacau nə akún mənana a banza kat andə akún mala aməturonjar, sə ən panə earcearəu raka, ən duməna gonggwang mə loàsəbani, ko ana raka, ən duməna kùli mala amə'ntùl. 2 Bè a bang ama, mə ndanə boro mala na ɓabum Bakuli, ko ən bwalta acau ɓasəmbərəa kat, sə ən súrə koya gır ka, ko mə ndanə gülì arə Bakuli, ulang mana nà ganda gəshi ankono, sə ən panə earcearəu raka, mə nda kəgir dāng. 3 Bè mə nə pè amə'tər agirkuma mem kat, mə nə pà nggūrəam ɓəà pisəi ace nggori, sə ən panə earcearəu raka, mani pà nà puram kəgir dāng. 4 Earcearəu ka ndanə munyi, andə pe məboarne. Earcearəu ka kə pak mbali dang, kə nggori, ko gusələ-múrū dang. 5 Earcearəu kə pa arkikun dang, pànə earcebamuru dang, sə kə kaurəa arə pak bumullu dang. Earcearəu kə bwal ɓwa a bum dang. 6 Ban kə foari wi arə bealbīke dang, ban kə

14 Bè earcearəu duk gir mənana nda wun nà ɓangŋa atè amur acili agir ka, sə ɓè rə wun ɓəla arə kum aboro mala Bangŋo, nggeamurəmi ka boro mala na gì Bakuli. 2 Bè ɓwa nda arə nacau nə ahea akún ngga, cau male ka nda andə Bakuli. Kə ɓwapəndəa pa nə ok ɓäləi dang; yì ka, nda aban nacau mala agir-səmbərəa nə rəcandəa mala Bangŋo. 3 Sə ɓwa mənana kat kə na gì Bakuli ka, nda ban ne abwana ɓəà kum bakban andə rəcandəa andə girikiban. 4 Bwa mənana kə nacau nə akún-takuli ka, nda ban ɓak bamúri, sə ɓwa mənana kə na gì Bakuli ka, nda ban ɓak ikəlisiya kat. 5 Eare mem ngga, koyan atà wun ngga ɓè na nacau nə akún-takuli; sə gır mana ən earce kutibañi ka, nda mənana ama koyan atà wun ngga ɓè na gì Bakuli. Acemənana na gì Bakuli ka, kütì nacau nə akún-takuli, she ko ɓè do ama ɓeewa ndakam a banì, mənana nə ɓəl ɓá cau məno à ne nə kún-takuli ka, ace ɓak ikəlisiya. 6 Wun amə'eamrəarəu, ɓè ən yiú aban wun, sə ən nggə nə wun cau nə akún-takuli ka, mana wun nà kùmô abaləi? Sə ɓè ən yiú nə səne mala Bangŋo, ko súrəgir, ko na gì Bakuli, ko

kanigìr ka, amənia ka à nè bwala wun kàm. 7 Ko mala Musa ka Mətalabangjo bang ama: “Mè nə nggearə agir-nggwam mənana à pànə yiləmu pàktúró nə amə'kúndàngna mə nə ne abwana raka, kəla antetu ko azangjan, sə bəà twangjia mem cau. Mè nə nacau nə mburkun abəri. Kat ko à walia, sə già warià rəià dàngdáng raka, andə amani ka, à pà nè okam dàng.” 22 Kə kəbwə pà nè bwalta boaro mala già dàng. 8 Sə ndo ka, nacau nə akún-takuli ka gir'ləmdəa na bə mətwang njawe-lwa twangji a nzongnì raka, ace abwana mənana aməkwadi na raka; pà nè palang sə abwana nè sələ ama njawe-lwa nda à duk gir'ləmdəa a ban aməkwadi dàng. Boaro twang ngga? 9 Anggo gbal, bə à bwa ne abwana mala na già Bakuli ka, nda ace aməkwadi, pà ace cau nə kún mənana à bwalte raka, palang sə à abwana mənana aməkwadi na raka dàng. 23 Bə nè súrè cau mənana nakiyi ka? Cau məno ne ka yi do ama ikəlisiya yi raməna kat, sə koyana umna andə gung. 10 Akún nda kam dàngdáng a ka lo aban nacau nə akún-takuli. Bə abwana banza, sə koməyenani ka bələi na kam. 11 Sə bə mənana à bwalta ce dàng, ko aməkwadi na raka, ən bwalta kún manana à kə ne raka, ən duməna à yiu atà wun, à yì ok koyana aban nacau nə bwa-kúndàngna a ban bwa məno nakiyi cau ka, akún-takuli ka, à pà nè twali ama mür wun pələ sə yì gbal ka duməna bwa-kúndàngna a banam. nə pələa re? 24 Bə à na ama koyan ngga nda 12 Anggo gbal sə pa a ban wun. Acemənana rə rə na già Bakuli, sə abwana mənana aməkwadi wun kə bəla arə kum aboro mənana Bangjo nè na dang, ko à bwalta ce raka, à yiu atà wun pəkiyi ka, wu bariki wu kwaro abalə amənana ngga, cau mala Bakuli mənana à ok ka, nè soea à nè bək ikəlisiya kat ka. 13 Ace mani ka, bwa a babumia, nè ləmdəia wia acaubikea malea. mənana kat kə nacau nə abea akún-takuli ka, bə 25 Bə à ndarə oe ka, adenyicau ba-səmbərəa pak hiwi gbal ama bə kum boro mala bəl bacau malea ka, à nè pusərəia a banfana. Sə à nè mənana ne ka. 14 Sə bə ən pak hiwi nə bə kún bunno amur ankūnəia, à nè peri a ban Bakuli, à mənana ən súrè raka, bangjo mem na pakkiyi nə nggə na ama, “Bafo na, Bakuli ka ndakani hiwi ka, denyicau mem pà aba gìr mənana ən abalə wun!” 26 Wun amə'eamrəarəu, bá cau nakiyi ka dàng. 15 Sə ado ka, mana mə nə pa? mənana ən nakiyi ka ndya ka. Bə wu yi dapina Mə nə pak hiwi nə bangjo mem, sə mə nə pak a banbwáná aban peri ka, abea bwana ka nggyal hiwi nə denyicau mem gbal. Mə nə tu-nngyal na à nè tū ka. Abea ka gìr nda à ndanəi à nè nə bangjo mem, sə mə nə tu-nngyal gbal nə kani ikəlisiya ka. Abea bwana man ngga causəna acau mənana ən bwalta bələia ka. 16 Sə bə a kə na Bakuli ləmdəia wia aba bangjo à nè ne bwangsə Bakuli nə bangjo nəmurei ka, lang sə ikəlisiya ka. Abea abwana ka à nè bangcau nə abwana mənana à oeo sə à bwalta cau mò raka akún-takuli. Abea bwana ka à nè bəlki bələ acau à nè ear ama, “Bə do anggo?” Palang sə à nè mənana à nea nə akún-takuli ka. Səa ma koya bwalo kam arə pak yàwá yi mənana yia ka à gir à pè kat ka, bə à pè ace bək ikəlisiya. 27 Bə súrè cau mənana a nakiyi raka? 17 Bafo ka, hiwi abwana bə à kəa kúti bari ko tárú, mənana à nè bwangsəban mō a ban Bakuli ka ndanə boaro, nacau nə akún-takuli ka dàng. À nè na gbal ka, sə abwana mənana à kə oeo ka, à kum bakban à nè nggə oasaki a rəia, sə duməna púp ama dang. 18 Ən pakki Bakuli yàwá, acemənana ən bəbwa ndakam mənana nə bəlki bələ ace ka. kúti koyana atà wun ngga nə nacau nə akún- 28 Sə bə kəbwə pà kàm mənana nə bəl bá cau takuli. 19 Səa ama a ban ramba mala ikəlisiya ka, raka, yì mə'nacau nə kún-takuli ka bə duk kúni kəpəra mə nacau tongno mənana abwana nə dəong a ban kpapi mala ikəlisiya, nacau male bwalte, à nè kani kəgìr kam ngga, amur mənana bə do a nre andə Bakuli. 29 Abwana bari ko mə nə nakiya acau á-lum nə akún-takuli ka. 20 tárú mənana Bakuli pea wia cau male ka, bə à Wun amə'eamrəarəu, wu kəa pələ amuntulo nacau, sə acili bəwapəndəa ka bə à peləki bá cau abə denyicau ma'wun amur súrè amənia yì agir mənana à bangji ka. 30 Bə kə bwa aban do, ka dàng. Wu duk amuntulo arə bealbikea, sə wu kum bəsa causəna mənana Bakuli ləmdəi wi gulo abə denyicau ma'wun. 21 Afa Nggurcau aba bangjo, sə bəbwa nda ban nacau ka, bwa

məno kə nacau ka 6è tamsə nacau male. 31 Afa səni àkè tārəia, bangulea ka à ndanə yiləmu, oasəke arəərəia ka abwana mənana à ndanə kat andə amani ama cilia wukina ka. 7 Nyare cau mala Bakuli à nè bang ngga, à nè gandə pusərəi a ban Jemis, nənzámò ka, yi pusərəi nacau kat, ace mənana koyan ngga 6è kum a ban amə'mishan yia kat. 8 A masələate ka, gır kania, bəà kum bakban. 32 Abangjə mala mim mənana kəla pwari bəlám karə raka sə a amə'bangnəa mala na gi Bakuli ka à nda abata bəlám ngga, yi pusərəi a banam gbal. 9 Mim yálban malea yià amə'bangnəa. 33 Acemənana ngga, mə nda ritəu abalə amə'mishan. Bafo ka, Bakuli ka, Bakuli mala zuriki gir na dang, mala ən kārəa bəa ballam abalə amə'mishan dang, nongsə cau atārəia na andə dorəpwala. Kəla ace kə pətənni mənana ən pe ikəlisiya mala mənana ndakam arə abankpapi mala abwana Bakuli ka. 10 Bə mana gir ni mə nda ado ka, nda mala Bakuli ka, 34 amaməna bəà do kunia dəong acemənana bwamuru mala Bakuli nə ciem sə a ban koya dapi mala ikəlisiya, acemənana à ən duk gir ni, sə mənia yì bwamuru à ləmdəam earia wia bəà nacau dang. A kúnì ka, bəà do ngga, yi duk bəà dang. Yàle ən pak túró ən kúti aña nyesəmuru kəla mənana Nggercau mala koyan atà amə'mishan ngga, sə mənia ka sələpe Musa kànì ka. 35 Bə bə kəgir ndakam à kə earce mem na dang, ko bəti, bwamuru mala Bakuli súrəi ka, bəà dì ka aburria a bala, acemənana mana nda atàm ngga, nə pak mani kat. 11 Sə gir kəsəkyə na 6è bwama nacau aña ndahiwi. 36 ace mani ka, ko mə nda ən hamba wun nə cau, Nggearəi ka, wu kə səni kəla cau mala Bakuli ko yia na à hamba wunì ka, kəcəu mə'mwashati tite a ban wun le? Ko ana raka, wu kə nda mənana wu earna nəi ka nda. 12 Cau mənana mənana cê bwal ban wun nəmürə wun ngga le? səm hamgiyì nəi ka nda mənana ama, Kərəsti 37 Bə kə bwa kə səni kəla yì ka, mə na gi Bakuli ka à loasəi a bembə nə yiləmu, sə palang ado sə na, ko ndanə bəkə boro mala Bangjə ka, 6è sələ abea abwana abalə wun kə na ama lo mala alú a ama cau mənia ən giləa wun ngga, nzongcau bembə pa kàm dang? 13 Sə bə alú pa nə loapi na, pur nə ban Mətalabangjə nə nggearəi. 38 bembə raka, nggearə Kərəsti gbal ka, à loasə Bə bwa bürəce mənia ka, yì nə nggearəi ka à nè mi a bembə dang. 14 Sə bəà loasə ma Kərəsti bürəce. 39 Ace mani ka, wun amə'eamrəarəu, a bembə raka, hamnə cau ma'səm duməna 6è rə wun bəla arə bang cau mala Bakuli, sə wu məbəne, sə nggearə pabamuru ma'wun ngga, kəa pərki amə'nacau nə akún-takuli dang. 40 gır məbəne na. 15 Bə məsəcəu na ama alú kə Wu tsəkirk wun ama ko mana le ka, bəà pə pepe a njargula male.

15 Adyan ngga, wun amə'eamrəarəu, ən ngga

kasəbalə wun arə Cau Amsəban mənana ən hamba wunì a dəmbə ka. Sə wu angjəni gbal, wu tamsəna kusə wun amurí kàngkàng. 2 Mənia yì Cau Yilamu ka nda mənana nə amsə wun, bə wu bwal kàngkàng arə cau mənana ən hamba wun ngga, she ko bəa bang ama pabamuru ma'wun pa amur məsəcəu raka. 3 Ən pana wun gır mənana kutibənì kat ka, yì gır mənana à pəmì gbal ka ama: Kərəsti wu ace acaubikea ma'səm, kəla mana Maləmce na ka. 4 À lumsəi a bembə, sə à yì loasəi nə yiləmu abə taruià nongjo, kəla mana Maləmce na ka. 5 Kefas səni nə məsəi, sə Alaggana mana Lum-nong-bari ka à səni gbal. 6 Anzəm man ngga, amə'eamrəarəu mənana lakkì malea kúti gbəman-tongno ka, à

16 Sə bə loapi bembə mala alú pa kàm raka, ləmdə ama Kərəsti ka à loasəi a bembə dang. 17 Sə bə Kərəsti ka à loasəi a bembə nə yiləmu raka, pabamuru ma'wun ngga duməna gır məbəne, sə wu nda àkə banì abalə acaubikea ma'wun. 18 Nyar dəm ngga, nə ləmdə ama abwana mənana à wú abə pabamuru malea a ban Kərəsti ka, à uena malea bə! 19 Bə tsəkbaləu ma'səm arə Kərəsti ka nda àkə ce dobanza mənia nəmürə ka, səm nda ka abwana mənana caukwanban ma'səm kúti mala koyan ngga a banza kat. 20 Sə bafo ka, nda mənana ama, à loasəna Kərəsti a bembə nə yiləmu. Ləmdə ama yì nda mədəmba loapi bembə abalə abwana

mənana à nongjəna ntulo mala lú, à nè loasəia arə likiali, andə nukiagir, acemənana lí ka səm nə yiləmu ka. 21 Kə ndo ka, kəla mənana lú yiu nè wu.” 33 Wu kəa eare bəà swarki wun dang; nə ban bwa ka, loapi bembə ka, tinate gbal ado “Gya a tarəu andə amə'bealbiceka ka, kə kidiki nə ban bəbwa. 22 Kəla mənana koyana ka kə wú bəalu məboarne.” 34 Wu nyare aba dənyicau acemənana səm kat ka, səm nda ka mala Adamu ma'wun, sə wu bwaki bu wun arə caubicea. ka, anggo gbal bwa mənana mala Kərəsti na Abəa bwana atà wun, à súrə Bakuli dang. Ən ka, nè kum bəsa yiləmu. 23 Sə mənia yì loapi bang mənia ka ace bə wu kum kəsəkyə. 35 Sə bembə nə yiləmu ka, nzongni ndakam, koyan bəbwa nə cibən ama, “Lang ngga sə à nè loasə ngga ndanə banı male aba tsadi atarəu: Kərəsti alú le? Ya ulang nggūrəu na à nè long nəi?” 36 nda mənana a dəmba à titə loasəe ka; sə a pwari A ndə bənggi ka! Məsəbeale mənana à oasəi nyare yiu male ka, nè loasə abwana mənana a nzali ka, pà nè pur nə yiləmu dang, she bə amale na ka. 24 Anzəm məno ka, sə masələate rəməna peatu ka. 37 Gir mənana à oasəi a nzali nə yiu; anggo ka, Kərəsti nyəsəna domurəm ka məsəbeale na; nə do ama məsəbeal yare na, pani Bakuli Tárrú, anzəm mənana kidikina ko məsəbeal bə girpwala na; girpwala na andəa koya yálmurú, andə koya gara-murəm, andə kəringni à oasə a nzali ka dəng. 38 Bakuli na nə koya rəcandəa ka. 25 Acemənana duməna púp, pè məno yì məsəbeale ka nggùnì mənana earce Kərəsti nə duk murəm, she bə Bakuli nyəsəna bə gul nəi ka; koya məsəbeale ka, Bakuli tsəki wi aribura kat a bəküsəi ka. 26 Biməbura mənana nggùnì male. 39 Anggo gbal, anggūrəu ka à nda à nè masələta limurəm amurí ka nda lú. 27 dəngdəng. Nggurə bwapəndəa na dəng, nggūrə Acemənana Maləmce bang ama, “Bakuli tsək agirkusəu na dəng, mala anyal na dəng, sə mala girbunda kat a bəküsəi ka. 28 Sə bəà nyəsəna mala anggūrəu mənana a nzali ka. 41 Pwari ka agir kat abata domurəm mala Kərəsti ka, pələa ndanə male yì boarbwə dəng, sə zongjo ndanə yì nə nggearəi, yì Muna mala Bakuli ka, nè male dəng. Sə anlero gbal ka, à ndanə malea. nyəsə bəmúrì abata Bakuli. Acemənana Bakuli Abələ anlero ka, koməyenani ka ndanə male yì mana pè Muni gara amur girbunda kat ka, boarbwə dəng. 42 Anggo sə loapi bembə mala nə duk murəm amur girbunda kat sə a koya alú nə yiləmu nə pa. Nggūrəu mənana à lumsəi ban kat. 29 Sə bə alú pa nə lo nə yiləmu raka, ka, mənana nə kidiki ka nda; nggūrəu mənana à mana nda bá pakki abwana batisəma a kúnì loasəi nəyiləmu ka, mənana pà nə kidiki raka abwana mənana à wuna ka? Mana tsəa sə à nda. 43 À nə lumsəi a tüli ka, nda yaklak sə boar nə pè, yì mənana bə tsəkbaləu pà kəm ama a səna dəng; bə à nè loasəi ka, nə pa aba rəcandəa bekə pwari ka alú nə loapi bembə nə yiləmu andə boarbwə. 44 À nə oasəi a nzali ka, nggūrəu raka? 30 Sə nggearə səm ngga, mana gir nì na mənana à nè je ka nda; à nè nggá loasəi ka, tsəa sə səm nggə oasə bəmər rə səm aba ká- nggūrəu mala babangjə nda. Nggūrəu mənana məbəne koya pwari? 31 Ən nggə na wun bafo, à nè je ka ndakam, sə nggūrəu mala bangjə wun amə'eamrəarəu, koya pwari ka mə nda nakam gbal. 45 Maləmce ka bang ama, “Bwa aba ká lú! Mənia ka makgir pa arəi dəng kəla mədəmbe yì Adamu ka, yi pələ bwa məyiləmu.” mənana nggori mem nə gir mənana Kərəsti Sə Adamu mə'nzəmoè, yì Kərəsti ka, Bangjə na, Yesu Mətala səm pe abələ wun pak ka. 32 Bə mənana kə pa yiləmu ka. 46 Gir mənana akiyi munəo mem arə abwana məno a Afisu, mənana dəmba yiu ka, nda nggūrəu mənana à nè je ka, à soem kəla anyam-babondo ka, nda ace alta gır a nzəmi ka, sə nggūrəu mənana a babangjə banza ka, mana gir nì na mə nə kúmō abələ, yi ka kə kpate. 47 Adamu, bwa mədəmbe ka, pur mənana bə loapi bembə nə yiləmu pa kəm raka? nə nzali, à pè nə dəbəng; Kərəsti, yì bəria Bwa Sə bə loapi bembə pa kəm raka: “Bə səm fani ka, sulə nə kuli. 48 Abwana mənana à nda ka

mala banza ka, à nda kəla bwa mənana pur a ka sə wun nè yia ramgi a kun-bu wun dàng. 3
 nzali ka; sə abwana mənana a mala kùli na ka, à Bè ən yina ka, mə nə yia gilə acauterəa amur
 nda kəla Bwa mənana pur nə kuli ka. 49 Kəla abwana mənana wu earnəia ama bəa kyan
 mənana ado səm nda kəla bwa mənana pur a nə boro ma'wun a Urəshalima ka. 4 Sə bə yi
 nzali ka, bə pwari na kə yiu ka, səm nə nggá duməna ama boaro male ka mə kyan ngga,
 pa kəla Bwa mənana pur nə kuli ka. 50 Wun səm nə ongsə sənəia. 5 Mə nə ká a makka
 amə'eamrəarəu, cau mənana ən nakiyi ka bāləi wun kun, anzəm mənana bən karna aña nzali
 nda mənana ama, nggūrəu mənia mala nyama Masədoniya ka. Acemənana kàni mem ngga,
 andə nkila ka, pà nə kutio a Domurəm mala nda mənana ama mə nə pələa aña Masədoniya.
 Bakuli dang. Anggo gbal, gır mənana nè wù ka, 6 Earka mə nə duk zuku aban wun, ko yakəla
 pà nə libala mala gır mənana pà nə wù raka mə nə mal mbulo kat aban wun, anzəm man
 dàng. 51 Wu kwakikir wun mə ara wun bə cau ngga sə wu nə pusəkwar-muram aban lidəmba
 ba-səmbərəa: səm kat sə səm nə wù dàng, səama nə gya mem. 7 Eare mem ngga, nəma pa mə
 səm kat sə à nə nggadì səm. 52 Nè yia pa aña nə sən wun a murkuli dàng, nəma bə banem
 yasələban, a kaurəa kəla kuśiməsəu, yi mənana sauwa aban wun, bə Mətalabangjō ear ka. 8
 à nə twang masələata njawe ka. Bè masələata Sə ado ka, mə nə nggá duk zuku a Afisu she bə
 njawe man buana ka, abwana mənana à wuna Lamsan Pentikos karna ka. 9 Anjar mala pakki
 ka, à nə loapi bəmbe, à pà nə wu dəm dàng. Sə atúró na pas kani, səama abibura gbal ka, à
 səm mənana ado nəyiləmu, sənəia kat ka, à nə cambam kingging. 10 Bè Timoti yina ka, wu é nə
 nggadì səm. 53 Acemənana nggūrə səm mənia banboarnado. Yì ka, túró mala Mətalabangjō
 kə rəm ngga, à nə nggadì nə mənana pà nə rəm na pakkiyi, kəla mənana ən pakkiyi ka. 11 Wu
 raka, sə nggūrəu mənana nə wù ka, à nə nggadì kəa eare bə kənwa nyesi bə dàng. Bè nə nyare
 nə mənana pà nə wù raka. 54 Sə bə nggūrəu aban yiu abanam ngga, wu pusəbəri pepe. Mə
 mənana nə rəm ngga, à nggadini nə mənana pà nda aban kundəmuri andə amə'eamrəarəu. 12
 nə rəm raka, sə mənana nə wù ka à nggadini Mala mə'eam səm kəla Apolo ka, ən camara ne
 nə mənana pà nə wù raka, sə mənia yì cau à wi nəma yì andə abea amə'eamrəarəu ka, bəa
 giləi aña Maləmce ka, nè yia lùmsəo ama: "Lú kya ban wun. Sə ado ka, kə ear ama nə ká dàng.
 ka à parni abata limurəm!" 55 "We lú, limurəm Nè ká nənzəmò bə kuməna dəmbu ka. 13 Wu do
 mò ka na ke? We lú, barya mo ka nda ke?" aña kwaro mala dəm wun. Wu tamsəkusə wun
(Hadəs g86) 56 Barya mala lí ka nda caubikea, sə kàngkàng aña pašamuru. Wu pak aburana. Wu
 Nggurcau nda mənana kə pe caubikea rəcandəa dum nə rəcandəa. 14 Ko man wu nə pak ka wu
 ka. 57 Səa ma səm pakki Bakuli yàwá mənana pe aña earcearəu. 15 Wu sələna ama Sətifanas
 pəkiyia səm limurəm amur caubikea andə lí nə andə bala male ka, à nda ka amədəmba ak cau
 ban Mətala səm Yesu Kərəsti ka! 58 Ace mani mala Bakuli a nzali Akaya, sə à pana bamuria
 ka, wun amə'eambəam, wu cam kàngkàng. Bə arə túró ace abwana mala Bakuli. Ən nggə
 kəgir bə kəa gəshi wun dàng. Wu pítə túró mala zəmba wun, wun amə'eambəam, 16 wu okia
 Mətalabangjō koya pwari ka, acemənana wu abwana kəla amənia, andə koya bwa na mənana
 sələna ama bəkə túró pa kàm wun nə pe ace kə pak túró, sə kə pa rəcandəa aña kpapi atà
 Mətalabangjō, sə túrə nda bə ka dàng.

16 Amur cau mala ramgi boro ace bwalì
 abwana mala Bakuli mənana a Urəshalima
 ka: Wu pa kəla mənana ən kania a'ikəlisiya
 mənana a Galati ka. 2 A titə pwari mala koya nre-
 limo ka, koyan atà wun ngga, bə san nkanggari
 boalo mənana kúmō sə kārəa arə kume male
 ka bə tsəi. Wu kəa kúndəō ama she mə yina

Pərisəla, andə ikəlisiya mənana kpapiyi a bala malea ka, à kə makka wun kun, nə earcearəu mala Mətalabangjо. **20** Amə'eamrəarəu mənana a kani kat ka, à kə makka wun kun. Wu makkia rə wun kún kat nə earcearəu məfele mala aməkwadî. **21** Mim Buləs, mə nda ən giləa wun mənia yì makkun ngga nə buam. **22** Bə kəñwa kə earce Mətalabangjо raka, 6ə súban suləo amur 6we! Marana tha - Mətala səm, yiu! **23** Bə 6wamuru mala Mətalabangjо Yesu, do atà wun. **24** Ən nggə makka wun kun nə earcearəu aña lullə Kərəsti Yesu. Bə do anggo.

2 Amə Korinti

1 Mənia yì cauterə ka, pur nə bu Buləs mənana nə eare mala Bakuli sə tərì, ama bə duk mə'mishan mala Kərəsti Yesu ka, andə mə'eam səm Timoti. Səm nda ban giləi ikəlisiya mala Bakuli mənana a Korinti, anda aßwana mala Bakuli mənana kat a nzali Akaya ka. **2** Bə Tár səm Bakuli anda Mətalabangjö Yesu Kərəsti pa wun bwamuru andə dorəpwala. **3** Bwangsəban bə o aban Bakuli mənana nda Tár Yesu Kərəsti Mətala səm ngga, mənana nda Tár səm mə'sən məsəswatər nî, andə mə'pa girikiban kat ka. **4** Kə giriki səm aßalə atanni ma'sən kat, ace mənana bə səm giriki aßea aßwana, mənana à nda aßa tanni ka, nə ulang girikiban mə'mwashati mənana Bakuli girikina səm nəi ka. **5** Sə kəla mənana səm ngga nu tanni kpəm atà Kərəsti ka, anggo gbal sə səm nə kum girikiban kpəm nə bu Kərəsti. **6** Ko bə səm kutio abala atanni mala do məkwane ka, nda àkə ce girikiban andə amsəban ma'wun. Sə bə səm kum girikiban ngga, nda ace mənana ɓe wu kum girikiban andə rəcandəa mala do nə munyi aßa gandərəu tənni mənana kum səm a nzali Asiya ka dang. Acemənana səm kúti aßata parban mala tənni məgule mənana kúti rəcandəa ma'səm, yàle kəla pà səm nə au dang. **9** Bafo ka, lú nda kəgir mənana səm twali ama ueka səm ngga. Səa ma məno ka pa anggo ace mənana bə səm ngga gülì arə ɓamur rə səm dang, bə səm gülì arə Bakuli nəmürə, mənana loasəkiy়i alú ka. **10** Amsəna səm aßalə amənia yì anggurlú ka, sə nə amsə səm dəm. Tsəkbaləu ma'səm ngga, nda àkə rəi, sə yì ka, nə lidəmba nə amsə səm. **11** Wu kə bwala səm kàm nə hiwi, ace mənana bə aßwana pas pak yawá a kùnì səm ace bwamuru mənana səm kùmô nə hiwi mala aßwana pas ka. **12** Nggori ma'səm ngga, nda mənana ama, giu-

bərum səm kə bangga səm ama aßa məsəcau ka səm duməna do ɓanza nə bərum boarnsari. Səm duməna gbal nə bərum səm mwashat mənana kə pur nəban Bakuli ka, nggeomurəmi ka, mənana ləmdəa aßa dotarəu ma'səm sənəa wun ngga. Sə məno ka səm pè aßa kpata sələe mala ɓwapəndəa dang, nda nə bwamuru mala Bakuli. **13** Gir mənana səm giləa wun ngga nda kə mənana wu nə gandə ballə, wu nə bwalte ka. Sə tsəkbaləu mem ngga nda mənana cei nə kpaka wun pepe. **14** Sə kəla mənana ado ka wu sərənə səm bəti ka, wun nə nggá sərə səm pepè, ace mənana a pwari yiu mala Mətala səm Yesu ka, wun nə nggori nə səm, kəla mənana səm nə nggá nggori nə wun ngga. **15** Acemənana mə ndanə makbaləu arə məno kat ka sə ən yi kani a babumam ama mə nə ká aban wun atadəmbe, ace mənana bə wu yi kum tsəkbu kusə fari. **16** Kənì mem məno ka, nda mənana ama bə mu nda njar aban ká a Masədoniya ka, mə nə kär aban wun. Sə bə mə nə nyàrì Masədoniya ka, mə nə kär dəm aban wun, ace mənana bə wu pusəkwar-bərem ace gya mem aban ká a nzali Yahudi. **17** Məno ka nda denyicau mem. Sə lang ən kani mə nə pak anggo ka, ən do kəla ən panə denyicau re? Ko an ngga twal akani mem kəla pe mala aməbanza ace mənana mə nə na ama, "E, e" sə, "Awo, awo" atārəia ka le? **18** Kəla mənana Bakuli nggadikiyi bumi arə cau male raka, cau mem a ban wun ngga, "E" andə "Awo" na atārəia dang. **19** Acemənana Yesu Kərəsti Muna mala Bakuli, mənana mim sənə Silas andə Timoti, səm hamnə cau male a ban wun ngga, "E" na andə "Awo" atārəia dang. A ɓälai ka, "E" na, a koya pwari ka. **20** Acemənana apacau mala Bakuli kat ka à lümsənə aßa Kərəsti nə eare ama "E." Nda gır mənana tsəa sə nə ban Yesu Kərəsti sə səm ngga na ama, "Bə do anggo" ace gusələ Bakuli ka. **21** Sə ado ka, Bakuli na tsək səm sənəa wun, bə səm kum kusəu-came kàngkàng aßa tārəu ma'səm sənəa Kərəsti. Kə yì nda mənana tarə səm ngga. **22** Yi canba səm nyouləa male arə səm, mənana ləmdəa ama səm nda ka amale ka. Sə məno yì nyouləa ka nda Bangjö male mənana tsəka səmi a bərum səm, bə ləmdəa aßa məsəcau ama nənzémò ka, nə yia pà səm

agir mənana bang ama nè pà ka. 23 Bakuli nè angja dəmba mánánà njar mala túró akanó. 13 nakunam ama məsəcəu na ən banggiyi ka. Gìr Sə ko bumam nong dang, acemənana ən kum mənana tsəa sə ən nyare a Korinti raka, nda àkà mə'eam səm Titus akanó dang, nda sə ən tsək ce mənana ama mə ngga yiu mə kpakia rə wun abwana məno ka a ndà, sə ən kutio aban ká a raka. 24 Səm pa aban bariki ama səm nè tsək Masədoniya. 14 Səama bəà pakki Bakuli yàwá! wun bə wu kpata gìr mənana səm earkiyice Acemənana ko aya pwari, aba dotarəu ma'səm amur pañamuru ma'wun ngga dang; a kun sənəa Kərəsti ka, kə ging nə səm aba limurəm. mani ka səm ndarə pak túró sənəa wun ace Kə paktúró nə səm ace mesə məsəcəu mənana banboarnado ma'wun. Acemənana pañamuru ma'wun nda tsəa sə wu cam kàngkàng ngga.

2 Ace məno ka, ən twali a babumam nəma pà mə nə kidiki babum wun dəm nə kà mem a ban wun dang. 2 Bə ən kidiki babum wun ngga, sə à yana de à nə pwasə bumam? Kə wun mənana ən kidiki babum wun ngga, kə wu nda re? 3 Ən giləa wun məno yì cauterəa ka ace mənana, mə ngga yiu mə pak bumkidikea nə abwana mənana à nda à nə pam bumpwasə ka dang. Mə ndanə nzəmcəndəa arə wun kat ama bə babumam pwasə ka, wun kat ka babum wun nə pwasə gbal. 4 Ən giləa wun məno yì cauterəa ka aba bumkidikea məgule anda bumpina nə mərəm a məsəam; sə məno ka pà ace kidiki babum wun dang, nda ace ləmdəa wun earcearəu məlime mənana mə ndanəi ace wun ngga. 5 Bə kəbwə yinə bumkidikea ka, mə nda nəmurəam kidiki babumam ngga dang, wu nda mənana kat kidiki babum wun ngga. (Məno ka dumsəkicau na dang). 6 Tanni mənana bangula wun pe wi ka, káróna. 7 Sə adyan ngga, boaro wu twali wi banì, sə wu giriki, ace mənana bumkidikea bə kəa kütì rəcandəa male ganda. 8 Ən nggə wu giləi a babum səm, mənana à zəmba wun, wu ləmdəi wi dəm ama wu ndanə giləi a babum səm, mənana koyana le ka, nə earcearəu arə. 9 Ən giləa wun ace kárəki wun, ganda ballè, sə nə surə atúró ma'səm məboarne sə mə sələa ko wu ndanə okiru arə acau mem abalə wun. 3 Nda a banfana ama, wun nda ka aba koya gir kat. 10 Bwa mənana wu twaləni wi cauterəa mənana Kərəsti nə nggearəi nə giləi banì ka, mim gbal ka, ən twaləni wi banì. Sə ka. Sə yì cauterəa ka nda gìr mənana pur aba gìr mənana kat ən twaləna banì (bə 6e kəgìr turo-mishan ma'səm ngga. À giləi nə biro dang, ndakam mənana boaro bəà twalbanì ka) ən nda nə Bangjø mala Bakuli məyiləmu sə à twaləna banì nə rəcandəa mala Kərəsti ace wun. giləi. Pà amur akpamgbəlang tali sə à giləi dang, 11 Ən pak mənia yì gìr ka ace mənana Shetan bə nda a babum əwapəndəa. 4 Səm bang mənia ka, kəa kum njar arə səm dang. Acemənana səm acemənana səm ndanə nzəmcəndəa a badəm ngga, səm surənà rə akutan male. 12 Lang ən Bakuli nə ban Kərəsti. 5 Səm pa aban bang bingjøna Təros, ace kə hamna Cau Amsəban ama səm kárónà a mala pak mənia yì túró aba mala Kərəsti ka, ən yi səni ka Mətalabangjø rəcandəa ma'səm dang. Kárəá ma'səm ngga,

kəla rəm muru-mərəmboarne mənana Kərəsti kə pana boro nəi a ban Bakuli, sə rəmbi kə məsəe abalə abwana mənana à kə kum àwá, sə abalə abwana mənana à nda aba ká kidikea ka. 16 A ban abwana mənana à nda aba ká kidikea ka, rəm mürú mənia ka məbikə na, mənana nə ká nəia a lú mur'mwana ka; sə a ban abwana mənana à kə kum àwá ka, rəm mürú mənia ka mala pa yiləmu na. Sə yana bwe kárəa nə pak mənia yì túró ka? 17 Səm pa kəla acilia abwana, mənana à twal cau mala Bakuli gír nggāliki na ka dang. Səm, aba tarəu ma'səm sənəa Kərəsti ka, səm nggə hamna cau nə babum səm mwashat a badəm Bakuli, kəla abwana mənana Bakuli nə túriá ka.

3 Səm nda ban tita əwangə əbamur rə səm dəm le? Ko duməna ama səm ngga bə səm pang nə acauterəa mənana à nə ləmdə ayana nda səm a ban wun, ko bə səm alte bə wu gilə amənana à nə ne acilia abwana cau amur səm, ngga, boaro wu twali wi banì, sə wu giriki, ace kəla mənana abea əwana pakkiy ka le? 2 Wun mənana bumkidikea bə kəa kütì rəcandəa male nə əbamur rə wun ngga wu nda ka cauterəa ganda. 3 Ma'səm mala ləmdə ayana nda səm, mənana à zəmba wun, wu ləmdəi wi dəm ama wu ndanə giləi a babum səm, mənana koyana le ka, nə earcearəu arə. 4 Nda a banfana ama, wun nda ka aba koya gir kat. 5 Bwa mənana wu twaləni wi cauterəa mənana Kərəsti nə nggearəi nə giləi banì ka, mim gbal ka, ən twaləni wi banì. Sə ka. Sə yì cauterəa ka nda gìr mənana pur aba gìr mənana kat ən twaləna banì (bə 6e kəgìr turo-mishan ma'səm ngga. À giləi nə biro dang, ndakam mənana boaro bəà twalbanì ka) ən nda nə Bangjø mala Bakuli məyiləmu sə à twaləna banì nə rəcandəa mala Kərəsti ace wun. giləi. Pà amur akpamgbəlang tali sə à giləi dang, 6 Nda a babum əwapəndəa. 7 Səm bang mənia ka, kəa kum njar arə səm dang. Acemənana səm acemənana səm ndanə nzəmcəndəa a badəm ngga, səm surənà rə akutan male. 8 Lang ən Bakuli nə ban Kərəsti. 9 Səm pa aban bang bingjøna Təros, ace kə hamna Cau Amsəban ama səm kárónà a mala pak mənia yì túró aba mala Kərəsti ka, ən yi səni ka Mətalabangjø rəcandəa ma'səm dang. Kárəá ma'səm ngga,

pur nəban Bakuli. 6 Yì na nyesə səm, səm duk ka à pusəni! 17 Mətalabangjo andə Bangjo ka aməturo-mishan mala bəsa kùrcau ka. Mənia à nda mwashat, sə ban mənana Bangjo mala ka, kùrcau mala Nggurcau mala Musa mənana à Mətalabangjo nda kam ngga, panzəban nda giləi nə giləe ka na dang, mala Bangjo mala kam. 18 Səm mənana kat səm pàna lagir a Bakuli na. Kpata kùrcau mə'e, mənana à giləi bəməsə səm raka, sə səm ndarə ləmdə ta mala nə giləe ka, kə kánəban a lú, sə mala bəsa boarbwə mala Bakuli ka, à nda rə nggadı səm kùrcau, mənana kpate nda kpata gi Bangjo bə səm pa kəla yì, nə boarbwə mənana kə ká nə ka, nə kánəban a kum yiləmu. 7 Kùrcau mə'e ká a dəmba ka. Mənia yì boarbwə ka pur nəban mana anggurcau male ka Bakuli giləia a nzəm Mətalabangjo mənana nda Bangjo ka.

kpamgbang tali sə pe Musa ka, yiu nə pàcau mala lú, kat andə amani ka yiu atārəia andə tá mala boarbwə mala Bakuli. Lang Musa nə yinəi aban abwana ka, boarbwə male tsəa bəməsə Musa kə tá karara, amə Isərayila ganda came à nə səm bəməsəi dang, ace fiki tá male. Nə nzámò ka məno yì tá ka twal amsəa yi ndərmia. 8 Bə kùrcau mə'e kum boarbwə anggo ka, lang sə boarbwə mənana à nə kùmō abata kùrcau məbəshe ka nə pa, ado mənana Bangjo Məfele kə pa yiləmu ka? 9 Bə kùrcau mə'e, mənana kə kasə bashi-lú amur bwa, ndanə boarbwə anggo ka, boarbwə mala kùrcau məbəshe, mənana kə pa yiləmu ka, pà nə kútì məno kpəm nə gulo re? 10 Məsəcau, boarbwə mala kùrcau mə'e mənana ndakam didyal ka, adyan ngga boarbwə na dang ko bəti, bəa kārəi arə boarbwə mala bəsa kùrcau, mənana karmuri nə gulo ka. 11 Sə bə kùrcau mə'e mənana tè malna ka, yiu nə boarbwə ka, mala kùrcau məbəshe mənana tè pà nə mal raka, boarbwə male nə kutibəni kərkár. 12 Sə acemənana kùrcau məbəshe kə pa səm ulang məno yì tsəkbaləu ka, səm ndanə məsəkang-kangja. 13 Pà səm nə kùmsə lagir a bəməsə səm kəla mana Musa pak ka dang. Musa gır bəməsəi nə lagir ace mənana amə Isərayila bəa kəa sən málá mala ta mala boarbwə mənana a bəməsəi ka dang, kat andə amani amə boarbwə na arə mal ka. 14 Sə amə Isərayila ka babumia girkina, bəa yalung ko aya pwari sə à ndarə bal amaləmice mala kùrcau mə'e ka, məno yì lagir ka nda kam piú a bəməsəia. Yì lagir ka, à kə gandə pusəe dang, she bəa bəwa pàna bəmūri aban Kərəsti ka. 15 E, ko yalung sə bəa bal Nggurcau mala Musa ka, məno yì lagir ka, girəna babumia, à pà nə bwalte dang. 16 Sə bə nda a ya pwari sə bəwa pələ rəi aban Mətalabangjo ka, məno yì lagir

4 Sə acemənana Bakuli, aba səm məsəswatər male sə pà səm mənia yì túró mishan ngga, babum səm pà nə bungı dang. 2 Səm nyìngjənə bu səm arə agir kəsəkyə mənana à kə pea aba səmbərəa ka, sə səm ginace fealu mala swarkiban. Pà səm nə nacau mala Bakuli nə nyir dang. Səm nə dukdo məsəcau aba tălaban a badəm Bakuli, sə səm nə bariki aban ləmdə bamur rə səm a njar məboarne a ban abwana mənana kat à kə ganda gakkita məboarne andə məbane aba denyicau malea ka. 3 Sə bə Cau Amsəban mənana səm nggə hamnəi, səmbərəa anzəm lagir ka, səmbərəi abwana mənana à kə ká kidiki ka. 4 Shetan, mənana ginggiy i nə nza man ngga songjónà pəndəa aba denyicau mala amə dəwanyi earna Cau Amsəban, ace mənana bəa kəa kum sən tălaban mala Cau Amsəban mala boarbwə mala Kərəsti, mana ndà purban mala Bakuli ka, dang. (aiōn g.165) 5 Yì Yesu Kərəsti Mətalabangjo ka, nda mana səm nggə hamnəi ka, bamur rə səm nda səm nggə hamnəi ka dang. Səm ngga, səm nda ka amətúró ma'wun à kə ce Yesu. 6 Bakuli mənana bang ama, “Bə tălaban ta aba pəndəa” ka, tana a babum səm ace pà səm tălaban mala súrə boarbwə mala Bakuli mənana à nə səni a bəməsə Yesu Kərəsti ka. 7 Mənia yì túró mishan Bakuli pa səm ngga nda kəla gəna məboarne mana à nə tsəkce pepə ka. Sə nggearə səm mənana à pa səm mənia yì gəna ka, səm nda kəla ankwareng dəbang, ace ləmdəa səm ama rəcandəa məgule mənana kārmúr ban kat ka, pur nəban səm dang, pur nəban Bakuli. 8 À tsək səm aba do məkwane a koya buì ka, sə məno ka bungı səm dang. À zurəi babum səm, sə səm pələki nə balə səm dang. 9 À pà səm tanni, sə Bakuli ka nying səm dang; à ram səm a nzali, sə səm par bu səm,

səm lo. 10 Səm dukdo mala abwana mənana abata dəmbərya mala atanni. Imge ma'səm ngga à wuna abə nggürəu səm sənəa Yesu ko aya pà acemənana səm nggə earce swár nggürəu pwari ka, ace mənana do male nə yiləmu gbal mala banza ka dəng, nda acemənana səm nggə ka à nə səni abə nggürə səm. 11 Abə do ma'səm earce oasə nggürəu mala kùli, ace mənana kat ka, səm do abə ká-məbəne mala lú ko aya nggürə səm mənana kə wu ka, à nə nggadı nə pwari atàcau mala Yesu, ace mənana do male mənana pà nə wu raka. 5 Bakuli nə nggearəi bə ləmdəa abə nggürə səm mənana dupi ká lú nda mənana giləki səm ace mənia yì nggadı ka, ka. 12 Mənia ka ləmdə ama səm amə'mishan sə pà səm Bangjö Məfele male acemənana bə ngga, səm nda abə wara sənəa lú, səama məno ləmdə ama anggo sə nə yia lùmsəo. 6 Ace mani ka ndarə yinə wun abə kum yiləmu. 13 Maləmce ka, səm ndanə məsəkang-kangja ko aya pwari, bang ama, “Ən earəna nəi, ace mani ka ən kat andə amani ama səm sələna ama, bə səm nacau.” Nə məno yì bangjö mala pəbamuru ndakani nə yiləmu abə nggürəu a banza ka, səm ka, səm gbal ka səm earnəi, nda səm nacau ka. pà là a ban Mətalabangjö dəng. 7 Do ma'səm 14 Səm pa anggo acemənana səm sələna ama ngga, do gūli arə Bakuli na, mala sən gır nə Bakuli, mənana loasə Mətalabangjö Yesu ka, məsəu na dəng. 8 E, səm ndanə məsəkang-nə loasə səm gbal sənəa Yesu, sə nə ká nə səm, kangja, bə eare ma'səm ngga, bə səm gapi sənəa wun a bədəmbi. 15 Məno kat ka, nda à kə tarə səm sənə mənia yì nggürəu mala banza ce boaro ma'wun, ace mənana bwamuru mala ka, bə səm do a ban Mətalabangjö. 9 Sə ado Bakuli mənana nda aban lidəmbə aban ká a ka, tsəkdəmbəu ma'səm ngga, nda mənana bə ban abwana pas ka, nə yinə pak yəwá məgule, səm pwasə bumi, ko səm ndakani abə mənia yì sə nə lidəmbə nə yinə gulo a ban Bakuli. 16 nggürəu, ko səm purrini bələi. 10 Acemənana Ace mani ka, babum səm bungı dəng. Ko bə do səm kat ka, duməna püp səm nə nggá came, ama nggürə səm mənana à kə səni nə məsəu, sə do ma'səm nə ləmdə kwəs, a bədəm buno nda ban ká kidiķi ka, bangjö ma'səm ngga kə pak fashi mala Kərəsti. Ko yan atà səm ngga duk bəshe a koya pwari. 17 Amənia yì atanni nə kum gır mana kārəa arə gir mənana pə abə ma'səm məkəke mana bania pə nə sau raka, à mənia yì nggürəu a banza ka, ko məboarne ko məbiķe. 11 Səm ngga səm sùrənə rə mana nda bənggi Mətalabangjö, sə səm nggə bariki səm nə nun denyicau mala abwana a baní. Bakuli ka sùrənə rə səm pepə, sə tsəkbələu mem ngga nda mənana ama wun ngga wu sùrənə rə səm gbal anggo abə denyicau ma'wun. 12 Səm pə aban bariki dəm ama səm nə bwangsə bamur rə səm a ban wun dəng. Awo, səm nda ban pə wun tár gir mənana wun nə jali nə səm nəi ka, ace mənana bə wu kum cau mənana wun nə ne abwana mana à kə nggori nə puro mala bwa abə nggürəu sə à fali nə fealəia raka. 13 Bə ləmdəa kəla dəm səm kwar raka, nda àkə ce gulo mala Bakuli. Sə bə səm kwar nə kwaro ka, nda àkə ce boaro ma'wun. 14 Bə nda a koya nkanggari ka, earcearəu mala Kərəsti kə yál səm. Acemənana səm pana eare ama, Kərəsti wu ace bwapəndəa kat ka, səm pana eare gbal ama səm kat ka, səm nda atè abə lú male. 15 Yi wu ace koyana le ka, ace mənana abwana mana à ak yiləmu məbəsəhe

5 Anggürə səm ngga à nda kəla agumli mənana səm dukiyi abələia akani a banza. Səa ma bə amənia yì agumli sangina ka, səm sələna ama Bakuli nə pə koyan atà səm ngga bala a kùli, nggürəu mənana malkiyi raka, mənana Bakuli nə nggearəi giləki ace səm, bu bwapəndəa nə pə raka. (aiōnios g166) 2 Abə mənia yì gumli ka, səm nggə imge, rə səm kə bəla ace kutio a bala mənana a kùli ka, kəla oasə bəsa agirnggürəu. 3 Acemənana bə səm oasəni ka, pə səm nə duk gərəngtang dəng. 4 A do ma'səm abə mənia yì gumli a banza ka, səm nggə imge

male ka, bëà këa dupî ɓamuria dâng, bëà dupî Bangjo Mafele mënana abalə sém ngga, së në Kérästi, mënana wu acea së à loasëi ka. **16** Ace earcearëu mäbafoe. **7** Sém nggə hamna mäsäcau mani ka, twal adyan aban ká däm̄ba ka, sém në ɓabum kat, së në räcandëa mala Bakuli aban nggə sén ɓwapendëa däm në sène mala banza pak túró abalə sém. Sém nggə pak túró në abä nggüräu dâng. Kat andë amani ama dïdylal bealboarna ma'sém këla agirbura a bu sém mëli ka, sém twal Kérästi abä sène mala nggüräu ace ká në munéo, së a bu sém mä'nggare ace ka, adyan ngga, anggo së sém twali dâng. **17** mgbällì agirbura. **8** Sém nggə pakki Bakuli túró, Ace mani ka, ɓwa mënana kat dumëna mala ko abwana gusäl sém, ko à bürace sém, ko à Kérästi ka, pélona bësa ɓwa. Do mä'e kutina, do twal lullë sém, ko à ɓwangse sém. Abwana twal mëbäshe tinate. **18** Mënia yì agir kat ka, boro sém këla amä swarkiban, sääma sém nggə pak na nëban Bakuli, mënana nyesa sém a dotarëu agir në ɓabum sém mwashat. **9** Sém do këla à andëi në bu Kérästi, së pà sém túró ɓalban, mala súrë sém dâng, së à sùrénà rë sém pepè. Sém nyesa abwana a baní ka. **19** Bakuli ka nda aban do këla sém nda kun lú, së sém ndanë yilëmu. À ɓel banza nà nyesaì a baní në bu Kérästi, bwal walki sém, së à wal-lú sém dâng. **10** Kat andë acauñikea malea a ɓabumi dâng. Së yì ka, pana amani ama à tsék sém abä bumkidikea ka, sém sém a bù sém yì cau ɓelban ace nyesa abwana a nda abä bumpwasëa ko aya pwari. Ko bë ndo baní. **20** Ace mani ka, sém nda ka amä'pwantu ama sém nda ka amä'tër ka, sém nggə tsék mala Kérästi; Bakuli ka nda rë ɓuakia rë wun abwana pas à duk amä'kume. Mäsäcau na ama në kún sém ama, wu kwaki kir wun arë cau sém pànë kégir dâng, sääma girbunda kat ka ma'sém. Sém nggë ɓuakia rë wun a kúnì Kérästi ma'sëma. **11** Wun abi sém mënana a Korinti ka! ama, wu gilëki nre wun wunëa Bakuli. **21** Bakuli Sém sëmbärëa wun këcau dâng, sém na wun tsék Kérästi, mënana pànë caufikea raka, pél a banfana, sém mën ɓabum sém bwäng a ban caufikea ace sém, ace mënana abalëi ka, sém wun. **12** Sém lëmdë earcearëu aban ká a ban në pél amä'cauboarna a ban Bakuli.

6 Acemënana sém nda bituro sënaa Bakuli ka, sém nggë zëm̄ba wun, wu këa ak ɓwamuru mala Bakuli mënana pa wun ngga bëà, wu pàngjònà túró nái dâng. **2** Bakuli ka, kë bang ama: “Akà bu-pwari mala lëmdë earmûrú mem ngga, èn oeo. Lang pwari mala amsao yina ka, èn dupo gbasha.” Sëni! Ado mëno ka nda pwari mënana Bakuli kë lëmdë earmûrú male ka; yalung ndà pwari amsëban. **3** Sém ngga, sém nggë dukdo a njar mënana bë sém ngga dupî këswa tár arnda raka, ace mënana këswa bë këa kum mëbane abä túró mishan ma'sém dâng. **4** A kúnì ka, abä koyagir sém pak ka sém ngga lëmdëa ama sém nda ka amäturo-mishan mä'mësäcau nì mala Bakuli. Sém nggë pe në shakminëu kërkér abalë atanni, abä rëpinä, andë domäkwane. **5** À walki sém, à ramta sém a ndàkurban, abwabundëa lo arë sém abä bumlulla; sém pak túró abä aulëa, sém dum në ganderëu abä dwanyi ntulo andë nzala. **6** Sém nggë lëmdë ɓamur rë sém në doboarnsari, andë sëlëe, andë munyi, andë pe mëboarne, në bu

wun, së wun ngga, wu pànë earcearëu arë sém dâng. **13** Èn nggë na wun cau këla amunem. Ace earcearëu mënana sém ndanëi arë wun ngga, pa wu në lëmdëa sém earcearëu gbal re? Wu mën ɓabum wun aban yiu a ban sém. **14** Wu këa kpapi ɓamur rë wun wunë abwana mënana à pa ɓamuria a ban Kérästi raka dâng. Mana kpapi bealboarna andë bealñikea? Së tälaban ngga, lang së à nà do andë pëndëa? **15** Së ya dotarëu na kpapi Kérästi andë Shetan? Së mana kpapi mäkwadiì andë ɓwa mënana mäkwadi na raka? **16** Së mana kpapi Ndàmëgule mala Bakuli andë nda ka alú? Sém ngga, sém nda ka ndàmëgule mala Bakuli Mäyilëmu. Këla mënana Bakuli na ka: “Më në do abalë abwana mem, më në gya abalëia, Më në duk Bakuli amúrià, së yia ka, à nà duk abwana mem.” **17** “Acemani ka, wu purî balë amä'bealñikea, wu duk zak! Wu këa gbashi rëia dâng, anggo së Mëtalabangjo na. Wu këa je kégir mënana mim Bakuli èn ginace ka dâng, së më në gingsë wun.” **18** “Më në duk Tár wun, së wun në duk amunem. Mënia ka nda

cau mənana Mətalabangjo mana Karban kat bang ngga."

7 Wun amə'eamrəarəu, acemənana səm ndanə amənia yì apacau ka, bə səm lak ɓamur rə səm arə agir mənana kat à nə ká nə nggūrə səm ko bangjo ma'səm abə pə mənana 'Bakuli ginace ka. Bə səm nggə pa anggo ka, səm nə kum lùmsəo nə domafele abə banggi 'Bakuli. **2** Wu ləmdəa səm earcearəu a ɓabum wun. Səm pakki kəbwə məbəne dang; səm tsək kəbwə a njargula ɓwarkio dang, sə səm ɓəmbəri kəbwə dang. **3** Ən pa aban na mənia yì cau ka ace ɓəsəki wun bə dang. Sə kəla mənana ən bang a dəmba ka, wun ngga wu nda a ɓabum səm, ko abə lú ko abə yiləmu. **4** Mə ndanə məsəkang-kangja arə wun, sə ən nggə nggori nə wun. Wu ɓàngnà ɓabumam kərkár; əbalə atanni ma'səm kat ka ən lumsə nə banboarnado kərkár. **5** Lang səm yì bwaləna Masədoniya ka, ko səm kum usələo a nggūrə səm dang. A koya ban səm pələ ka, kə tanni na. Nə nza ka, kúnbuàna na, nə ɓabaləu ka, ɓaləkasəkyə na. **6** Sə 'Bakuli mənana kə giriki amə ɓabum-bungya ka, nda yi giriki səm nə yiu mala Titus ka. **7** Sən ɓaməsəi nda pa səm bumpwasəa nəmurəi ka dang, nda andə cau mənana yi na ama, wu ɓak ɓabumi ka. Yi bangga səm ce rəbəla ma'wun acem, andə bumkidikea ma'wun arə gir mənana kumban ngga, andə pu anzəm ma'wun acem; sə məno ka ciem banboaram kərkár. **8** Ko bəà na ama ən kidikea wun ɓabum wun nə məno yì cauterəa ən tasəa wuni ka, ən pak ɓənsələma dang. Kat andə amani ka, ən yi pak ɓənsələma, lang ən yi sələ ama ce kwan rə wun zuku ka. **9** Sə ado ka, ban kə boaram, pa acemənana ama ən kidiki bum wun ngga dang, nda acemənana ama kidiki mala ɓabum wun tsək wun, wu pwanzali, wu nggadì abeal wun. Məno ka nda ulang bumkidikea ɓakuli earkiyice ama bə abwana male amúrià ama, à pə gir mənana kume malea bwal bəa kə pak ka. Ace mani ka, səm pakka wun ulang məno yì bumkidikea ka dang. Səa ma ɓamuria aban Mətalabangjo, sə à pə aban səm bumkidikea mənana mala banza na ka, pələì kəla mənana 'Bakuli earce ama bəa pak ka. **6**

caubikea nzəm pa abaləi dang, sə kə ká nə ɓwa a lú. **11** Wu sən gir mənana bumkidikea mala banggi 'Bakuli pusə abalə wun ngga! Tsək wun arə kum ɓabumpina mala pə. Tsək wun a ləmdə do kunpwasəa ma'wun. Tsək wun a bumlulla arə pə məbəne. Tsək wun a ɓaləkasəkyə. Tsək wun a rəubəla ace sən ɓaməsəam. Tsək wun a ɓabumpina arə pakki agir mala 'Bakuli, sə pə wun ɓabum mala nunkir amə'caubikea. Wu ləmdəna arə anjar kat ama wu pàngjèrnà gir mənana kat boaro bəa pe ka. **12** Tər giləa wun məno yì cauterəa ka, pa ace ɓwa mənana pak caubikea, ko ɓwa mənana à pakki wi caubikea ka dang. Ən giləa wun ace mənana, a ɓadəm 'Bakuli ka, wun nə ɓamur rə wun ngga, wu nə sən lime mala pu a nzəm ma'wun arə səm. **13** Mənia ka ɓakbəbum səm kərkár. Kpapi andə məno yì ɓakbəbum ngga, banboara səm arə sən bumpwasəa mala Titus ace akban mənana wun kat wu é sə wu tsəì ɓabumi nong ngga. **14** Ən bangjèni wi nəma, ən nggə nggori nə wun, sə ado ka wu pam kəsəkyə dang. Sə kəla mənana ko man kat səm bangga wun ngga məsəcəu na ka, anggo gbal sə nggori ma'səm aban Titus ka, duməna məsə! **15** A dyən ngga earcearəu male aban wun ngga, kútì rəcandəa, yi mana bə denyi nə okiru ma'wun kat a baní andə akban mənana wu é nə rəbəla andə pagulo ka. **16** Adyan ngga, mə ndanə banboarnado, acemənana mə ndanə nzəmcandəa arə wun.

8 Wun amə'eamrəarəu, səm nggə earce bə wu súrə gir mənana 'Bakuli, abə ɓwamuru male ka, pə əbalə a'ikəlisiya mənana a nzali Masədoniya ka. **2** À kum kárəkiban kərkár nə boaram, pa acemənana ama ən kidiki bum wun atanni mənana yiu amúrià ka; səama à lùmsə nə ngga dang, nda acemənana ama kidiki mala ɓabum wun tsək wun, wu pwanzali, wu nggadì kpəm abə paboro malea, kat andə amani ama, abeal wun. Məno ka nda ulang bumkidikea yia ka amətawasəa na ka. **3** Mə nə ganda bang mənana 'Bakuli earkiyice ama bə abwana male amúrià ama, à pə gir mənana kume malea bwal bəa kə pak ka. Ace mani ka, səm pakka wun ka, yàle à pə gır mənana kútì kume malea ka nə gır'kwanban dang. **4** Ulang bumkidikea mənana eare mala ɓabumia. **4** À camarə ɓuaki arə səm 'Bakuli earkiyice bə səm kutio abaləi ka, nda ama bə səm nynggia wia njar mala pabu ace mənana kə tsək səm, bə səm nyngga caubikea, ɓwalia abwana mala 'Bakuli. **5** À pak gir mənana aban ká kum amsəban. Ɓənsələma pa kám abə denyicau ma'səm bwal baní raka. À tite ka, à pə ulang məno yì bumkidikea ka dang. Səa ma ɓamuria aban Mətalabangjo, sə à pə aban səm bumkidikea mənana mala banza na ka, pələì kəla mənana 'Bakuli earce ama bəa pak ka. **6**

Ace mani ka, səm ɓuaki arə Titus, yì māna nda ka, mə'eamrəarəu mənana a'ikəlisiya mənana ɓwa mənana titə ɓak ɓabum wun arə pabu ka, kat akani ka, à kə ɓwangsa'i ace túró male abə ɓè nyare aban wun, ɓè ɓak ɓabum wun, ɓè wu hamna Cau Amsəban. **19** Dəm ngga, aməno yì kyan nə mənia yì túró pabu ka a masələate. **7** a'ikəlisiya ka à twaləna mənia yì mə'eamrəarəu Wun ngga wu nda dəmba abə koya gir ka. Wu ka ɓè duk bi səm mətúró abə gya ma'səm. Yì ka, nda dəmba abə paɓamuru, andə sələ nacau, ɓè angja dəmba à warina a Korinti ka, səm nə andə súrəgir, andə rəbəla arə túró, sə earcearəu nggá o sənəia a Urəshalima nə boro, ace gusələ ma'wun ace səm. Anggo sə ən nggə earce ɓè Mətalabangjo, andə ləmdə pà ɓamuru ma'səm wu pa a dəmba gbal abə mənia yì ɓwamuru wu arə bwaliarəu kam. **20** Səm nə yia o a tarə səm, ndanəi mala pabu ka. **8** Ən pa aban tsək wun ace mənana ɓè kəa tsəka səm kun, amur njar púp ɓè wu pè anggo dāng. Mə nda aban kārəki mənana səm nggə kar nə mənia yì boro ma'wun came nə məsəcəu mala earcearəu ma'wun arə nggə dāng. **21** Səm ngga, səm nggə earce pàk gir ɓabumpina mala pè mənana abea ikalisiya nani mənana nə pwasəbum Mətalabangjo ka, andə ka. **9** Wu sələna nə ɓwamuru mala Mətalə səm mənana ɓwapəndəa nə səni nda a nzongŋi ka. Yesu Kərəsti; mənana kat andə amani ama yì **22** Dəm ngga, ɓè mə'eamrəarəu nakani mənana ka, məkume na ka, yi duk mə'tər ace wun, ace səm nggə túrí aban wun andə abwana məno mənana wun, abə dotər male ka, ɓè wu pələa bari ka. Abə məsəcəu ka, ləmdəna səmi kusə aməkume. **10** Sə kwarkiru mem nia ka: Nda àkə pas ama kə earce nə bwala wun nggam. Sə ado ce boaro ma'wun ɓè wu masələta gır mənana ka, ɓabum mənana ndanəi ace bwala wun ngga, wu tite nə bəän ngga. Nə bəän ngga, wu nda kütí mənana dífyal ka, acemənana yì ka, earnə ka amədəmba mənana wu bang ce pe ka, sə wun pepè. **23** Bè kə ɓwa nə díban amur Titus kə wun na mənana wu tita pa ka. **11** Ado ka, ka, wu ne wi ama ɓiam na mənana səm nggə wu masələta gır mənana wu tite ka. Raɓəla pak túró sənəi abalə wun ngga. Sə ɓè à nə díban mənana wu ləmdəi a dəmbə ka, ɓè pusərəi amur amə'eamrəarəu mana atè ka, wu nea ado abə pàbu ma'wun. Wu pà ɓè kārəa arə gir wia ama, yia ka a'ikəlisiya nə túriá ace gusələ mənana wu ndanəi ka. **12** Boro mənana ɓwa Kərəsti. **24** Ace mani ka, wu ləmdəi abwana earəna nə ɓabumi mwashat nə pà ka Bakuli man a banfana a ɓadəmba a'ikəlisiya, earcearəu nə é, sə yì paboro ka, ɓwa ɓè kārəi arə gir ma'wun andə tár jali ma'səm nə wun. mənana ndanəi ka, pà a kun gir mənana ɓwa pànai raka dāng. **13** Ən pa aban bang mənia ka ace mənana ɓən usələ abea ɓwana sə wun ngga mə nə para wun tanni amur wun dāng. Eare mem ngga, ɓè wu karə kat. **14** Ado ka, kume ma'wun kpəm ngga nə gandə bwalia wia kàm abə tèle malea, ace mənana a ɓè fara ka kume malea kpəm ngga nə gandə bwala wun kàm gbal abə tèle ma'wun, sə anggo ka, wun nə karə kat. **15** Kəla mənana Maləmce bang ngga: “Bwa mənana ram kpəm ngga, kəgir eapi wi amurí dāng. Sə ɓwa mənana ram bəti ka, kəgir shíngnəi wi dāng.” **16** Ən nggə pakki Bakuli yawá, ace pè Titus ɓabum ulang mənana ma ndanəi ace wun ngga. **17** Titus ear nə zəmba ma'səm a baní ɓè kya sən wun dəm. Yàle yì nə nggearəi ka, ndanə rəbəla mala sən wun. **18** Səm ndya səm nggə tasə ɓe mə'eamrəarəu atè

9 Pà nə boaro mə giləa wun cau amur mənia yì túró bwali aməkwadi mənana a Urəshalima ka dāng, **2** acemənana ən sələna ce rəbəla mənana wu ndanəi a ɓabum wun arə mənia yì bwaliarəu ka. Ən nggə jali nə wun aban ikalisiya mənana a Masədoniya ka, ama wun mənana a Akaya ka, nəbəän sə wu gilə rə wun ace paboro. Nggearə ɓabumpina ma'wun nə soa ɓabum abangula aməkwadi mənana a Masədoniya ka arə paboro. **3** Sə mə nda aban tasə amənia yì amə'eamrəarəu ka aban wun, ace mənana mə dumna sələe ama wu giləna rə wun, kəla mana ən nea wia ama wu raməna aboro ma'wun a banbwán ka. Ən earce nəma nggori ma'səm amur wun ngga ɓè kəa dwanyi məsəcəu abaləi dang. **4** Səm nə kum kəsəkyə, sə ma'wun yì kəsəkyə ka nə gul kpəm, yì mana ɓè abea aməkwadi mənana a Masədoniya, yiut atàm sə à

yì kum wun ngga, wu kur rə wun kəla mana ən **10** Mim Buləs ən nggə zəmba wun ace nea wia nə makbələu ka, raka. **5** Nda gir nì sə nongsamūrū andə bukbuka mala Kərəsti. boaro mə tasə amənia yì amə'eamrəarəu ka, bəa ən sələna wu kə twali ama, bə mə nda a ban akəm dəmbə, bəa kya sələ ama boro mənana wu wun ngga, ən loasəkiyi kunam dəng, sə bə mə eare wu nə pə ka, wu tsəngjəni a banbwáná. Sə nda zak ka, ən nggə na wun cau nə rəcandəa eare mem ngga, nəma bə pagır ma'wun bə duk abalə acauterə. **2** Ən nggə zəmba wun adyan, eare mala babum wun, bə kə do ama, wu pəbu wu kəa ciem bən yiu ka, mə yi nacau nə pekiban nə nggwani dəng. **6** Bə fələ wun kasəa arə mənia dəng; acemənana mə nə ganda peki abwana ka: Bwa mənana beal məsəbeale watsəkərak ka, mənana à kə na ama səm nggə pakkia agir a nə nggá pwan watsəkərak; sə bwa mənana beal pə mala aməbənza ka. **3** Kat andə amani ama abə manbu kpəm ngga, nə pwan gbal kpəm. **7** səm do aba banza ka, səm nggə munəo kəla Koyan ngga bə pə gir mənana kasəi a əbabumi mənana banza munəkiyi ka dəng. **4** Agirbura nə pə ka. Wu kəa pə nə bukkibum, ko kəla mənana səm munəkiyi nəia ka, agirbura mala à tsək wun púp dəng, acemənana Bakuli kə banza na dəng; agirbura ma'səm ngga à ndanə earce bwa mənana kə pabu nə bumpwasəa ka. rəcandəa mala Bakuli ace kidiki akanggərang-**8** Bakuli ka nə gandə pə wun gır mənana kútì ban mala adenyicau məbane mala əwapəndəa, mənana kat wu alkiyite ka, ace mənana a koya andə amakgır mə'nyirnì. **5** Səm nggə kidiki pwari ka, wun nə pang nə gir mənana kat wu koya nə mala əwapəndəa abə gusələ-múrū male earkiyice ace bamur rə wun ngga, nə bə kám mənana à kə kasəkun abwana bəà kəa súrə kpəm amurí ace pak koya túró məboarne ka. Bakuli raka. Səm nggə kürki adenyicau mala **9** Kəla mənana Maləmce bang ngga: “Kə mesə mgbikiru, sə səm nggə cia bəà okí Kərəsti. **6** Sə boro a ban amə'tər, Atúró məboarne male ka, à anzəm mənana bə okiru ma'wun yi lümsənà ka, pə nə mal dəng.” (aiōn g165) **10** Bakuli mənana səm nə kur rə səm ace kwarkir koya dwanyi pákýì mə'rya məsəbeale andə girlina ka, nə pə okiru nə pa tanni. **7** Wun ngga, wu kə twal agir wun məsəbeale mənana wu earkiyi ce ka, sə nə a səne mala məsəu. Bə à kə əwana kə twali gusələ gir mənana wun nə pwano abalə atúró əbamuria ama à nda ka mala Kərəsti ka, yia ka məboarne ma'wun, mənana wu pə nə əbabum bəà bəsələ pak denyicau, acemənana səm gbal wun mwashat ka. **11** Bakuli nə pə wun kume a ka, səm nda ka mala Kərəsti kəla yia. **8** Sə bə koya njari ka, acemənana bə wu dum nə manbu ən nggə nggori kərkár nə rəcandəa mənana abə paboro a koya pwari. Sə bə səm warina nə Mətalabangjö pa səm ace əbak wun, pə ace aboro ma'wun a ban abwana mənana à pa nəi kidiki wun raka, kəsəkyia pa nə pakkam arə raka, à nə pakki Bakuli yáwá. **12** Mənia yì túró nggori dəng. **9** Ən pa aban bariki mə nə pə wun məboarne wu pə ka nə tsəa təle mala aməkwadi əbangciu nə acauterə mem dəng. **10** Acemənana mənana a Urəshalima ka nə malâ, sə yáwá abea abwana kə na ama, “Acauterəa mala Buləs nə alí a ban Bakuli nə bumpwasəa. **13** Sə ace dəmbərya sə à ndanə rəcandəa, sə bə nda nə mənia yì gir məboarne túró ma'wun ləmdəi ka, əbaməsəi a ban səm ngga, mə'rəwukea na sə abə abwana nə pə Bakuli gulo. Mənbu ma'wun abə nacau ka sələ tsək acau dəng.” **11** Aməno yì gaugir wunəia andə acili abwana ka, nə ləmdə abwana ka, bəà sələ ama pwari mənana səm pa əbamuru ma'wun abata Cau Amsəban mala warina nə əbamur rə səm ngga, səm nə pang nə Kərəsti, mənana wu bangce a əbadəmbə abwana rəcandəa kəla cau ma'səm mənana səm giləa ka. **14** Sə à nə pak hiwi ace wun, nə nzal wun abalə acauterə a ban sauwa ka. **12** Səm ngga, a əbumia ace əbamuru mə'kərkár nì mənana səm kārəa səm nə karə rə səm sənə abwana Bakuli pa wun ngga. **15** Bəà pakki Bakuli yáwá mənana à kə əwangə əbamuria, ko ana raka, səm ace boro male mənana à pə nə gandə bələbaləi nə na ama, səm nə twal əbamur rə səm mwashat raka.

sənəia ka dəng. Sə bəà kə kārəki rəia arəarəia, sə à kə sən purki rəü malea ka, à nda abə dwanyi

sələe! 13 Nggori ma'səm ngga pà nè yàllî ban wun mənia ka a banfana a koya pwari aba mənana rəcandəa mala túró ma'səm go kam koya njar. 7 Ən bwarkí ná bwarkio, yi mənana ngga dəng. Səm nə nggori amur agir mənana à ən nyəsə muram a nzali, sə ən loasə wun a kumban aba nzong mala túró mənana Bakuli kùli nə hamba wun bəsa Cau Məboarne mala pà səm, mənana kpapi túró ma'səm abalə wun Bakuli bà, wu mbwem kəgir raka le? 8 Nə gandə ngga. 14 Sə acemənana wu nda aba ban mənana do ama mə nda aban bəmbəri afea ikəlisiya túró man go kam ngga, ká ma'səm a ban wun yi mana ən ak boalo a buia ace mənana mə nə Cau Amsəban mala Kərəsti ka, səm yàl nzong pakka wun túró ka! 9 Mənana mə nda a ban dang, 15 Sə səm yàl nzong gbal nə nggori nə wun sə mə nda aba təle ka, ən duk twalo amur túró mənana afea bwana pə ka dəng. Tsəkbaləu kəbwə dəng. Aməeamrəarəu mənana à pur nə ma'səm ngga, nda mənana ama bà pəbamuru Masədoniya ka, à yinəàm nə gir mənana ən ma'wun gulo, ace mənana nzong túró ma'səm pak tələ ka kat. Ən yál bəmúram, ən eare mə a ban wun ngga, bà túró a dəmbə. 16 Anggo duk twalo amur wun aba koya kə njar ka dəng, ka səm nə gandə o arə afea ban mənana à sə pa mə nə duk dəng. 10 Nə məsəcau mala nda a dəmbə nə wun, a ban mənana kəbwə Kərəsti mana a baləam ngga, kəbwə kārəa aba malaká pak túró kam raka. Səm nə nggá hamnə bu-nzali Akaya kat, mənana nə tamsəam arə Cau Amsəban nggam, sə kəcau pà nə lo dəm mənia yì nggori ka dəng. 11 Mana tsəa sə ən ama, səm nggə nggori nə túró mana à pə a nggə bang anggo? Nda acemənana ən earce bantúró mala bə bwa ka dəng. 17 Kəla mənana wun raka le? Bakuli ka sələna ama ən earce Maləmce na ka, “Bà kə bwa nə nggori ka, bə wun! 12 Mə nə lidəmbə nə pak agir mənana ən nggori nə túró mənana Mətalabangjō pangjəni pakkiyi ado ka, ace mənana mə tamsə abwana ka.” 18 Acemənana bwa mana əwangə bəmúri mənana à ndaban alta njar à nə bang ama ka nda à nə earnəi ka dəng, she bwa mənana túró mishan malea arə agir mana à kə nggori Mətalabangjō əwangəi ka.

11 Ən nggə earce nəma bə wu twal gandəa nə mim, nə əwəbana mem bəti. Ida, wu twal gandəa nə mim! 2 Mə ndanə mbəli amur wun, ulang mbəli mala Bakuli, acemənana, ən pana wun kəla nsari ace alban a ban əwabura mwashat, yì Kərəsti nə bəmūrə. 3 Səama, əngciu kə pakkam, bə kəa do ama, kəla mənana n'yau bəsəki Hawawu nə swarkiban male ka, bə bəsəki denyicau ma'wun, gandəa wun nə ənying pəbamuru ma'wun mə'məsəcau nı andə məboarnsari arə Kərəsti dəng. 4 Ən bang anggo acemənana wun ngga, wu kə kaurəa atà earnə koya bwa na mənana yiu aban wun sə yi hamnə bə Yesu mənana nda'dəng andə mənana səm hamnəi ka. Sə dəm ngga, wu kə ak bə bangjō andə bə cau ama “cau amsəban” na, mənana nda'dəng andə mənana wu angjəa dəmbə wu angjəni ka. 5 Sə a səne mem ngga, əwəana məno wu tunəkia ama, “akanggərang amə'mishan” ngga, à kútiäm nə kəgir dəng! 6 Ko bə do ama aba nacau ka, ən sələ tsək acau mem raka, a bui mala súrəgir ka, ən gatti dəng; səm ləmdəna

13 Amənia yì abwana ka, amə'mishan mə'nyirə na. Yia ka, aməbosəkibən na, mənana à bəsəki rəia kəla amə'mishan məbafoe mala Kərəsti ka. 14 Sə gir'ndali na dəng. Ko nggeara Shetan nə bəmúri ka, kə bəsəki rəi kəla məturonjar mala təlaban. 15 Sə pà nə duk gir'ndali dəng, yi mənana bəə aguro male bəsəki rəia kəla aguro mala əfealboarna ka. A masələate ka, à nə kum tangnakusəu əfealbikea malea. 16 Mə nə bəsələi dəm ama: bə bwa bəkəa twali kəla ən kwár raka dəng. Sə bə wu twalam anggo ka, wu em kəla mənana wun nə ak bwa mənana dəmbi kwar raka, ace mənana mə kum gir mana mə nə nggori nəi gbal ka. 17 Abə mənia yì ulang nggori ka, ən pa aban nacau kəla mənana Mətalabangjō nə na ka dəng. Ən nggə nacau kəla mə'dwanyi sələe. 18 Sə acemənana abwana pas kə nggori ulang mala əanza ka, mim gbal ka, mə nə nggori. 19 Wu kə twali bəmūrə wun ama, wu ndanə sələe, səama ban kə boara wun arə twal gandəa nə amə'dwanyi sələe. 20 Bafo, wu kə twal gandəa nə koya bwa mənana kə pak

guro nə wun, kə pwan agirkuma ma'wun, ko kə Damaska ka, nggwamna mənana abata Murəm təpari wun, ko kə ləmdəa wun ama kútì wun, Aritas ka, tsək amə'yál là arə akunla ama bəà ko kə pakka wun gir kyauwikiban a ʃabwa ka. bwalam. 33 Gır mənana amsəam a ʃabuù ka, nda 21 Kəsəkyə pakkam mə eare ama səm ndanə ən do abə ndakade, sə agyajam mem suləam rəwukya mənana pa səm nə gandə pak məno nə anggúr a fongəran mala sheran mənana à raka! Mə ndo mə nə nacau kəla dəmbam kwar gumbelina là nəi ka.

dang: Bè bə kəgir nakam mənana bwa nə nggori nəi ka, mə ndanə məsəkang-kangja mala nggori nəi gbal. 22 Bè yià ka, amə Ibəru na ka, mim gbal ka mə nda bwa Ibəru. Bè yià ka, amə Isərayila na ka, mim gbal ka mə nda bwa Isərayila. Bəà nda ka aməkau mala Ibərayim ngga, anggo gbal sə ən pa. 23 Mə nə nacau kəla dəmbam kwar dang: Bè yià ka, à nda ka aguro mala Kərəsti, ən boaria wia abə pakki Kərəsti túró məcandə! Ən kum kürban kusə pas ən kutia. Ən kum kwakban mənana à pà nə gandə ballè raka. Ən apı lí kusə pas. 24 Kusə tongno ən kum kwakban a bu abwana-məgule mala amə Yahudi, sə koya pwari kwakban ngga, nkamso lumi-tárú nə məsəi tongno-nong-inə na. 25 Kusə tárú à walkiam nə agarə, à bukkiam nə atali kusə mwashat, ən limge a mùr kusə tárú, ən pak nongjo mwashat, du andə pwari, mə nda aban kyalle abə nggeomrù. 26 Kusə pas mə nda rə twalbəri məsauwe. Sə arə aməno yì agya ka, ən kum bamúràm abə ká-məbane arə anggeasala a mùr-longja, ká-məbane a bu amə'bəmbəriban, ká-məbane a bu abwana mem amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka. Ən kum bamúràm abə ká-məbane a bu amə loasə munəo abə nggea-là; bón wuna a babondo; bón wuna abə nggeomrù, sə bón wuna a bu amə'leamrəarəu amə'nyirnì. 27 Ən do abə pak túró makwane andə auləa, abə dwanyi ntulo arə adú pas, abə nzala andə məsamur. Kusə pas ən do abə təla girlina, abə dwal andə təla agir-nggúrəu. 28 Ko bə mala amənia na raka, ko aya pwari ka, baləam kə pi ace denyi mem amur a'ikəlisiya kat. 29 Yana rəì bungio sə mem bungi dang? Yana kpa abə caubikea, sə cê kwan rəàm raka? 30 Bè mə nə nggori ka, boaro mə nggori nə agir mənana à ləmdə rəwukya mem ngga. 31 Yì, yì Bakuli Tár Mətalabangjo Yesu, mənana bwangsəe pà nə mal raka, sələna ama nyir na ən nakiyi ka dang. (aiòn g165) 32 Mənana mə nda a

Damaska ka, nggwamna mənana abata Murəm təpari wun, ko kə ləmdəa wun ama kútì wun, Aritas ka, tsək amə'yál là arə akunla ama bəà ko kə pakka wun gir kyauwikiban a ʃabwa ka. bwalam. 33 Gır mənana amsəam a ʃabuù ka, nda 21 Kəsəkyə pakkam mə eare ama səm ndanə ən do abə ndakade, sə agyajam mem suləam rəwukya mənana pa səm nə gandə pak məno nə anggúr a fongəran mala sheran mənana à raka! Mə ndo mə nə nacau kəla dəmbam kwar gumbelina là nəi ka.

12 Duménàm ama mə nggori, ko kat andə amani ama pà nə pur kəgir raka. Sə ado ka, mə nə nacau amur asənsəna andə acausəna mənana Mətalabangjo ləmdəamia ka. 2 Ən súrà ʃebwa abə Kərəsti pələa lum-nong-inə məno kútì ka, mənana à fwè à umnəi a taruià kùli ka. Ko nda abə nggúrəu, ko pà abə nggúrəu dang, ən sələ məno ka dang, kə Bakuli nda súrà ka. 3 Earka nda abə nggúrəu, ko pà abə nggúrəu dang. Mim ngga, ən sələ dang, kə Bakuli nda sələ ka, ama mənia yì bwa ka, 4 à twali à umnəi a paradayis a kùli. Kya ok acau məcandəke, agir mənana ʃwapəndəa pa nə gandə nea nə kúni raka. 5 Mə nə nggori nə mənia yì bwa ka, pà mə nə nggori nə ʃamúràm dang. Mə nə nggori nə rəwukya mem. 6 Ko bə ən earce nəma mə nə nggori ka, pà mə nə duk ʃwabana dang, acemənana məsəcau nda mə nə na ka. Sə pà mə nə nggori dang, acemənana ən earce nəma kəbwa bə kəa ʃwangəam, bə kútì ban gir mənana à səni a baləam, ko à kə oē a kunam ngga dang. 7 Bakuli ləmdəàm asənsəna aməpa ndali, sə ace mənana mə kəa pàk nə twal ʃamuru ace raka, à oasəàm zwe abə nyamam, bə do kəla məturonjar mala Shetan, bə kə param. 8 Kusə tárú mə nda ban zəmbi Mətalabangjo nəma bə pusəami. 9 Sə koya zəmba ka, kə earam ama, “Bwamuru mem nda kəgir mənana à kə earce ka. Rəcandəa mem kə pak túró pepe abə rəwukya.” Ace mani ka, ban kə boaram, mə nə nggori nə rəwukya mem ace mənana bə rəcandəa mala Kərəsti bə pak túró nə mim ngga. 10 Nda gır nî sə ban kə boaram arə rəbungya mem, andə sanggiban, andə domakwane, andə pətanni, andə atanni mənana ən nggə kutio abaləia ace Kərəsti ka. Acemənana bə mə nda abə rəbungya ka, sə mə nə kum rəcandəa. 11 Ən kutia pàkkiagir kəla ʃwabana. Sə wu nda wu ciem abaləi ka, a kun mənana bə wun nə nggə ʃwangəam ngga. Acemənana aməno yì

"akanggərang amə'mishan" ma'wun ngga, à ama bò ən yiú aban wun dəm ngga, Bakuli mem kútiám nə kəgir dāng, kat andə amani ama mə nə kyauwikiam a bādəm wun. Sə dəm ngga ən nda kəgir gbal raka. 12 Mənana mə nda aban nggə bangja ama mə nə kum bumkidikea amur wun ngga, wu sənəna agir mənana à ləmdə ama abwana pas atà wun. Abwana mənana à malaká mə nda mə'mishan ngga; agir-ləmdəa, andə nyiing buia arə acaubikea mə'e malea mala agir-gyambəliban, andə agir-ndali mənana à pəndəki rəarəu, andə kidikì mala nongginə-pea aña tūrō mem abalə wun nə gandərəu ka. rəarəu, andə do-kidikì mala gyatarəu raka.

13 Mana gir nì na ən pakki acilia a'ikəlisiya sə ən pakka wun dang? Kəgir mənana ən pakka wun raka nda mənana ama ən dupa wun twalo a bui mala boalo raka. Ida wu twàlām-ban mənia yì əwarkio ka! 14 Ado ka, mə ndo ən nggə na ce təruia ká mem aban wun ngga, sə pà mə nə dupa wun twalo dang. Agirkuma ma'wun nda ən alkiyite ka dāng. Kə wun nda ən earkiyi ce ka. Ko bò mani nda raka, amuna na à nə rambəi aməbəlia gəna ka dāng, aməbəlban nda à kə rambəi amuna gəna ka. 15 Ace mani ka, bumam nə pwasaö mə kidiki koya gir nani mə ndanai ka, andə nggearə əbamúräm, ace yiləmi wun. Sə nggearə ka, acemənana ən earce wun kpəm ngga nda tsəa sə wu earcem bəti ka le? 16 Aþea abwana abalə wun earəna ama mə nda twalo aban wun dang. Sə aþea abwana ka à kə na ama, mə nda nggea-məkutan, ən liməsa wun nə swarkiban. 17 Sə lang sə məno ka pa? Abwana mənana ən tasəia aban wun ngga, kə bwa ateà təpəri wun le? 18 Ən buaki arə Titus bò kyane aban wun, sə ən tasə be mə'eamrəarəu bəa kyane andəi. Titus kya təpəri wun le? Kə bangjo mə'mwashati nda pak tūrō nə səm, sə kə njargula mə'mwashati nda səm kpate ka re? 19 Yakəla wu kə səni kəla acau mənia səm ngga nea ka, nda ace pusə əbamur rə səm. Awo! Səm nggə bangga wun mənia ka kəla aguro mala Kərəsti, sə Bakuli nda mə'nakún səm. Koya gir səm pak ka, wun amə'eamrəarəu, nda ace pà wun rəcandəa. 20 Bangciu kə pakkam ama bò ən yiú ka, yakəla mə nə yia kum wun pà kəla mənana mə nə earce bò wu pàk ka dāng, sə wun ngga, yakəla wun nə kumam pa kəla mənana wu nə earcem mə pak ka dāng. Bangciu kə pakkam ama, mə nə yia kum kúnbiuàna, andə mbali, andə bumlulla, andə earce-əbamuru, andə kidikibwa, andə twal-lulləu, andə candəmürû, andə zuriki nre-rəarəu. 21 E, bangciu kə pakkam

13 Mənia nə duk təruia ká mem aban wun. Sə kəla mənana Maləmce na ka: "À nə bwalta məsəcau mala koya gır ka, a kún amə'nakún bari ko tərú." 2 A baria yiú mem a ban wun ngga, ən angja dəmba ən nunna kir abwana mənana à pàk caubikea dīfyal ka. Ado ka, ən nggə nunkiria dəm andə acilia abwana, kəla mənana ən pak dīfyal ka. Bən yina dəm ngga pà mə nə pərtea nə mbumbu dang. 3 Agir mənana kat wu earkiyice súrə amənana à nə ləmdəa wun ama Kərəsti kə nacau nə mim ngga, mə nə pa wunia. Kərəsti ka, mə'rəwukea na dāng, abə pak tūrō nə wun. Yì ka, kə ləmdə rəcandəa male abalə wun. 4 Kat andə amani ama à gbàllì a nggun-gangndəi abə rəwukya ka, ado ka, ndanə yiləmu nə rəcandəa mala Bakuli. Səm gbal ka, səm ndanə rəwukya, səama abə do mə'səm abə Kərəsti ka, səm ndanə rəcandəa mala Bakuli mənana səm nggə pakka wun tūrō nəi ka. 5 Wu pelaki əbamur rə wun, wu səni ko wun nda abə əbamuru ma'wun piu. Wu karákì əbamur rə wun, wu dum nə saləe ama Yesu Kərəsti ka, nda abalə wun, bò pa ana raka, wu kpana kárəkiban a bui mala əbamuru məbafoe. 6 Tsəkbaləu mə'səm ngga, nda bò wu səla ama səm ngga, səm gatti a bui mala tūrō mə'səm dang. 7 Hiwi mə'səm ado a ban Bakuli ka, nda mənana ama wu kəa pak kəgir məbāne dang. Pà ace mənana səm nə ləmdə əbamur rə səm ama səm pàngjənə pepè ka dāng, nda ace mənana bò wu pak gır mana məboarne na ka, ko bò ndo ama səm ngga səm kpana ka. 8 Səm ngga, pà səm nə gandə munəo arə məsəcau dang. Duməna púp səm nə camata məsəcau. 9 Banboara səm, mana bò rə səm bungio sə wu ndanə rəcandəa ka. Hiwi mə'səm ace wun ngga nda bò wu kum lùmsəo pepè. 10 Mə nda aban giləa wun amənia yì agir ka, ado məno ən pà a ban wun raka, nə tsəkbaləu ama bò ən yina ka, pa mə nə yia

peki wun dàng. Acemənana rəcandəa mənana Mətalabangjо pam ngga nda ace ɓak ɓabum wun, pà ace arki wun dàng. 11 A masələate ka, wun amə'eamrəarəu, ən nggə tsək wun a ndà nə amənia yì acau ka: Wu dum nə bumpwasəa. Wu gulo wu kya bwal ban mənana wu kārəna ɓwa ka. Wu ɓak ɓabum rəarə wun. Wu earnə rəarə wun. Wu do aba rəpwala. Anggo ka, sə 'Bakuli mə'earcearəuì andə mala dorəpwala ka, nə do atà wun. 12 Wu makkia rə wun kun nə earcearəu mala abwana mala 'Bakuli. 13 Aməkpata Yesu mənana akani kat ka, à kə makka wun kun. Bè ɓwamuru mala Mətalabangjо Yesu Kərəsti, sə earcearəu mala 'Bakuli andə dotarəu mala Bangjо Məfele do atà wun kat.

Amə Galati

1 Mənia yì cauterəa ka, pur a banam, mim Buləs mə'mishan. Twalban mem a túró mishan ngga pur nəban bwapəndəa dang, pur nə bu Yesu Kərəsti andə Bakuli Tárrú, mana loasəi yì Kərəsti a fiembe ka. **2** Amə'eamrəarəu mənana səm nda kani sənəia ka, səm ngga dapi bu aban tasə mənia yì cauterəa ka, aban ká aban a'ikəlisiya mənana a bu-nzali Galati ka. **3** Bè Bakuli Tár səm andə Mətalabangjö Yesu Kərəsti, ləmdəa wun bwamuru andə dorəpwala. **4** Yesu pa yiləmi ace acaubikea ma'səm, kəla mənana Bakuli Tár səm kani ka, ace mənana bə amsə səm, a bu mənia yì nza məbealjike səm nda aflatəi ka. (aiōn g165) **5** Bwangəban kat ka, mala Bakuli na, mənana málá male pà kám raka! Bè do anggo. (aiōn g165) **6** Ən nggə ndali na kaurə ndəli ma'wun arə Bakuli, mənana tunə wun nə bwamuru mala Kərəsti, sə wu pələa wu kə kpata békə cau dāng ngga. **7** Wu nda ban kpata bə "cau amsəban" mənana a məsə səm ngga, kə cau amsəban na raka. Ahea abwana nda, à kə earce zurəi mur wun, à nə bosəki ta Cau Amsəban mala Kərəsti ka. **8** Bè súban mala Bakuli suləo amur ko bə ya bwa nani, ko bə səm nda, ko bə məturonjar mənana a kùli nda ka, yi mənana bə hamnə 6e cau amsəban sə pà mwashat andə mənana səm haməna wunì dīfyal ka raka. **9** Kəla mənana səm na wun a dəmbe ka, ən nggə bəsələi dəm ama: Bè bwa hamba wun nə békə cau ama "cau amsəban" na, sə nda dāng andə Cau Amsəban mənana wu angjəni ka, bə súban mala Bakuli suləo amur bwe. **10** Ado ka, bwangəban mala bwapəndəa nda ən alkiyite ka le, ko mala Bakuli? Bè mə nda ban bariki mə nə pwasəbum bwapəndəa ka, bə pà mə nə duk guro mala Kərəsti dāng. **11** Wun amə'eamrəarəu, ən nggə earce nəma bə wu sələ ama, Cau Amsəban mənia ən nggə hamnəi ka, denyicau mala bwapəndəa na dang. **12** Ən ak cau mem a bu bwapəndəa dang, sə kəbwa nə kaniam gbal dāng. Mənia yì cau ka, Yesu Kərəsti nə mənbam bələi nə nggearə. **13** Wu súrənà rə pa mem dīfyal, mənana mə nda ban peri, peri mala amə Yahudi ka, yi mənana ən pe ikəlisiya mala Bakuli tanni kərkár, yèle eare mem ngga nəma bə à mesəkeia bə à ueñđa. **14** Ən kuti abeam amalo kat aba peri mala amə Yahudi, sə mə ndanə babumpina kərkár arə kúncau mala aká səm. **15** Sə kaniama à nə bəlám ngga, Bakuli tāram, sə tunəam abata bwamuru male. Banboari wi **16** bə ləmdəam Muni ace mənana bə ən hamna Cau Amsəban male aban abwana arə afea nzali. Sə mim ngga ən alta kwarkiru mala kəbwa dāng. **17** Yèle ən wari ma a Urəshalima nəma mə nə nggá ok bə kəcəu a kun abwana mənana à akám dəmba aba túró mishan ngga dāng. A kun mani ka, ən o kporong aba nzali Arabiya, sə nənzámò ka, ən nyare a nggea-là Damaska. **18** Anzəm apələa tārū ka, ən wari a Urəshalima, nəma mə nə nggá sən Bitərus. Ən kya pakki anonggio lum-bwamda-tongno abanı. **19** Ən sən kəbwa atà mə'mishan dāng, she kə Jemis, mə'eam Mətalabangjö. **20** Mənia ka, məsəcəu na ən nakiya wun a bədəm Bakuli ka, nyir pa aflatəi dāng. **21** Anzəm məno ka ən wari arə afea ban aflatə abu-nzali Suriya andə Səlisiya. **22** Kat andə amani ka, a'ikəlisiya mənana à nda aba Kərəsti a bu-nzali Yahudi ka, à súrəam a bəməsəam dāng. **23** Kəgir mənana à súrəka nda kə cau mənana abwana kə na ama: "Bwa mənana dīfyal kə pa səm tanni ka, adyan ngga nda ka hamna ce pəbamuru mənana bariki nə kidiki ka." **24** Pələa à bwangə Bakuli atəcau mem.

2 Anzəm apələa lum-nong-inə ka, ən nyare ən o a Urəshalima dəm sənə Barnabas, səm wari nə Titus atà səm. **2** Ən wari kano, acemənana Bakuli nə ləmdəam ama bə ən kyane. Akanó ka, səm kya kum do nəmürə səm, sənə abwana mənana à twalia ama à nda ka abwana-məgule mala ikəlisiya ka. Pələa ən bəlia wia bá Cau Amsəban mənana ən nggə hamnəi a ban abwana mala acili anzali ka. Eare mem nda mənana kun səm bə duk mwashat, ace mənana bə túró mem mənana ən pangjəni andə mənana ado mə nda rə pe ka, bə à kəa ue bə dang. **3** Sə yia ka, à earnə mim. Titus mənana bwa Gərik na ka, kəbwa tsəi púp ama bə à kasəi wi bate dāng. **4** Məno yì cau ka lo, ace afea bwana mənana à na ama à nda ka amə kpata Yesu, sə bafo à nda raka. Yia

ka, à kutio abalə səm zàng, à kə shenzəki səm, Yahudi na ka, à twal kusə ulang fua-kun-fari à kə earce iu panzəban mənana səm ndanəi mala Bitərus, gandə à ɓosəki kusə Barnabas abə Kərəsti Yesu ka. À kə ear ama à nə nyesə nə ulang fealu məno. 14 Lang ən səni à kə səm ɓè səm duk guro mala anggurcau mala kpata ɓafo mala Cau Amsəban raka, pələa ən amə Yahudi. 5 Sə səm ɓinə gbal kpékpé, səm ne Bitərus a ɓaməsə ɓwapəndəa bwāng ama: nyingga wia njargula ko bəti dāng. Eare ma'səm We ka, a nda fwa Yahudi, sə a kə duk ulang ngga, ɓè səm yál məsəcau mala Cau Amsəban do mala abwana mənana amə Yahudi na raka, ace wun. 6 Sə aməno yì abwana à twaliá ama à Sə palang adyan, sə a kə earce tsək abwana nda ka abwana-məgule mala ikəlisiya ka, à pànə mənana amə Yahudi na raka, ɓèà duk ulang do kə kàbé cau mənana à nə tsəa amur cau mənana mala amə Yahudi? 15 Mim sənə we, à bəl səm ən nggə hamnəi ka dāng. Kat andə amani ama à ngga, səm nda ka amə Isərayila, səm nggə ɓəsəki nda ka abwana-məgule abə dəmbam ngga, ən nggurcau mala Musa kəla abwana mənana amə eari məno ɓà ciem ɓən nyding kpata gır mənana Isərayila na raka, yia amə pakki acaubikea ka Bakuli ləmdəàm ngga dāng, ko bəti, acemənana dāng. 16 Kat andə amani ka, səm sələna ama, nə Bakuli ka, kə ləmdə tərbən dāng. 7 Gır mənana pabamuru nəmūrəi a ban Yesu Kərəsti, sə ɓwa ndakam ngga, nda mənana ama, Bakuli panam nə duk mə cauboarna aban Bakuli, pa ace kpata túró hamnə Cau Amsəban a ban abwana arə anggurcau dāng. Nggearə səm gbal ka, səm pa abea anzali, kəla mənana Bakuli pē Bitərus ɓamur səm nə pa a ban Yesu Kərəsti ace duk hamnə Cau Amsəban a ban amə Isərayila ka. amə cauboarna a ban Bakuli, a ta cau mala gūli 8 Kə Bakuli mə'mwashati, mənana pak túró arə Kərəsti. Pa ace kpata nggurcau dāng. Nda nə Bitərus, tsəl mə'mishan na aban ká a ban acemənana kpata nggurcau ka, pà nə tsək ɓwa amə Isərayila ka, nda mənana pak túró nə mim, ɓè duk pepə a ɓadəm Bakuli dāng. 17 Sə mənana ciem mə'mishan aban ká gbal a ban abwana ɓèà bang ama səm nda aban alta do məboarne mala acili anzali ka. 9 Ɓafo, nggearə Jemis, sə aba Kərəsti, sə à yì kum səm ngga, səm nda ka Bitərus, sə Yohana, mənana à twalia ama à nda mə'caubikea ka, mənia ka, nə do ama Kərəsti pu ka atanggea-nggun mala ikəlisiya ka, à sənəna nzəm caubikea le? Awo, pa anggo dāng! 18 Səa ɓwamuru mənana Bakuli pam mala túró mənia ma ɓè ən nyare ən kutia kànî abwana njar mala ka; pələa à ak səm sənə Barnabas, səm duk abia nggurcau mala Musa mənana ən angja dəmba amə'túrō. À pu nzəm səm aban hamnə cau a ən nyingni ka, ən duməna mə yál Nggurcau ban abwana mala abea anzali, sə yia ka à kutio mala Bakuli. 19 Bə ən bariki nəma mə nə kpata atà túró a ban amə Isərayila. 10 Kə cau mənana nggurcau ka, ən yì səni ka, məno ka pà nə pwasə à tsəka səm a kir səm ngga nda mənana ama bum Bakuli dāng. Pələa ən wuki nggurcau, ən ɓè səm nggə tsəkir amə'tər, sə məno ka, nda tamsə kpata nggurcau, ace mənana mə dupi kəgir mənana mə ndanə bumpina ace ka. 11 Bakuli. 20 À gbàllinam amur nggun-gangndəi Lang Bitərus yina a Antiyok ka, ən loa rəà a sənə Kərəsti. Mə nda mənana dəm nə yiləmu ka ɓaməsə ɓwapəndəa, acemənana gır mana pè dāng, Kərəsti nda mənana ado dukiyi a ɓaləam ka boar dāng. 12 A yiu male a dəmba ka kə lili ngga. Do mem abia nggürəu mala banza ka, ən andə abwana aməkwađi mənana amə Yahudi dum nə pabamuru a ban Muna mala Bakuli na raka, abwana mənana kəgir oasəia arə cau mənana earcem, sə pabamuri acem ngga. 21 Ən mala kasə batau raka. Sə nənzəmò ka, lang bürace ɓwamuru mala Bakuli dāng. Acemənana abea amə Yahudi, agyajam mala Jemis yina ka, ɓè kpata nggurcau nə tsək səm, səm nə duk pələa yì, yì Bitərus ka, tamsə li girlina andə amə cauboarna a ban Bakuli ka, lú mala Kərəsti amə'eamrəarəu mana amə Yahudi na raka, tar ka nda ɓà.

3 Wun amə Galati ka wu gəmi fat! Yana ɓwe pyauta wun? Nda àkə ɓaməsə wun sə à bəlki ce lí mala Yesu Kərəsti amur nggun-gangndəi.

2 Mə dì wun pe: Wu ak Bangjo Məfele a njar yi duk sú-ɓwa ace səm ngga, angjnəna mür mala kpata Nggurcau mala Musa lè, ko nda səm a ɓabù súban mənana Nggurcau yinəi ka. acemənana wu pà ɓamur wun arə cau mənana Acemənana à giləa aña Malamce ama, “Súban wu ok amur Kərəsti ka? **3** Palang sə wu ɓanggea nda amur koya ɓwa mənana à gyari a nggun anggo? Anzəm mənana wu tinata do kpata ka.” **14** Kərəsti akmür səm ace mənana tsəkbu Yesu aña Bangjo mala Ɓakuli ka, wu ka earce m'a'mwashati mənana Ɓakuli banggi Ibərayim ado ama wun nè masələte aña nggūrəu le? **4** ama nè tsəki wi ka, bë yiu amur abwana arə Nggea tanni mənana wu nu aɓalə agir pas aban anzali kat, nè bu Kərəsti Yesu. Acemənana səm kpata Yesu ka, nda bë le? Kàngkàng nda bë mana səm nda ka aməkwadi ka, səm nè gandə le? **5** Mə nə dì wun dəm ngga, Bangjo Məfele ak pàcau mala Bangjo Məfele nə paɓamuru. mənana Ɓakuli pa wun, sə pàkki agir-ndələki **15** Wun amə'eamrəarəu, mə mənba wun bá aɓalə wun ngga, nda acemənana wu kpata mənia yì cau ka arə do mala ɓwaməpəndəe: Nggurcau mala Musa ka le, ko nda acemənana Kəla mana ɓwa pà nè gandə yál cau mənana à wu pà ɓamur wun arə Cau Amsəban mana earna amurí, ko nè yiu nə bekə cau dàng ama wu ok amur Kərəsti ka? **6** Wu səni ani arə nè tsəa amurí nè nggadì raka, anggo sə mənia cau mala Ibərayim. Maləmce mala Ɓakuli ka pa. **16** Ɓakuli pa cau male aban Ibərayim andə bang ama, “Ibərayim earnə Ɓakuli, sə atàcau muni. Səni pepè, Maləmce ne ma ama, “wunə mala məno yì gūliarəu male arə Ɓakuli ka, amunio” dàng, mənana nè ləmdə ama à nda Ɓakuli nyəsəi m'a'cauboarna na.” **7** Boaro bë pas ka. Awo, bang ama “wunə munio”, mənana wu sələ ama amuna mala Ibərayim ngga, à ləmdə ama nda aban nacau ɓwa mwashat. nda ka abwana mənana à pà ɓamuria aban Sə ɓwa mwashat mənia ka, nda Kərəsti. **17** Ɓakuli, à earnə ka. **8** Maləmce ak dəmba bang Mənia ka nda gir mənana ən nggə earce ne dīfyal ama, Ɓakuli nè ak abwana mala acili ka: Ɓakuli kùrcəu aban Ibərayim, sə bangjnəna anzali, à nè pələ amə'cauboarna, ace paɓamuru ama cau male ka nè lumsəi. Nggurcau mənana malea a baní. Nda sə ak dəmba ne Ibərayim Ɓakuli yi pa, nè bu Musa anzəm mana apələa mənia yì bəsa cau məboarne ama, “Abwana gbəman-ine nə lumi-tàrú kutikina ka, pà nè arə anzali kat ka, à nè kum tsəkbu mem nə kasə məno yì kùrcəu, sə nè nyəsə pacəu mala bano.” **9** Nda gır mənana tsəa sə abwana mana Ɓakuli bë duk bë ka dàng. **18** Denyi ama bë nda à pà ɓamuria aban Kərəsti ka, à kum lùmsəo acemənana səm bwal Nggurcau mala Ɓakuli mala tsəkbu m'a'mwashati mənana Ibərayim ka sə kə pa səm libala mənana pà cau ace ama kùmō, nè paɓamuru male aban Ɓakuli ka. **10** Sə nè pa səm ngga, à pà nè bang dəm ama nda abwana mənana à makɓaləia arə bwal Nggurcau acemənana pà cau ka sə nè pa səm libala ka ace kum akban a ɓadəm Ɓakuli ka, à nda dàng. Səa ma, Ɓakuli aña ɓwamuru male ka, abata súban. Maləmce ka na ama, “Súban nda pè Ibərayim mənia yì libala mana pà cau ace amur ɓwa mənana kat pà nè kpata anzongcau ka, acemənana bangjnəna ama nè pè wi. **19** mənana kat à giləa aña Maləmce Nggurcau Sə mana de nda tár pa Nggurcau? Ɓakuli pa mala ‘Bakuli raka.’ **11** Ado ka, pusəna rəi a Nggurcau nənzámò, ace mənana bë ləmdəi banfana ama kəbwə pà nè kum akban a ɓadəm ɓwapəndəa acaubikea malea. Sə Nggurcau ka Ɓakuli nə bariki mala bwal Nggurcau dàng. à tsəi ama bë pak túró bë kya bik pwari yiu Acemənana Maləmce na ama, “Bwa mənana mala məno yì muna mala Ibərayim, mənana duk m'a'cauboarna aban Ɓakuli nè paɓamuru a Ɓakuli pa cau ace ka. Ɓakuli pa Nggurcau male baní ka, nda nè kum yiləmu ka.” **12** Túró mala nè bu aməturonjar aban Musa, mənana do a Nggurcau ka à kwákíté amur gūliarəu dàng. A nre ka abwana andə Ɓakuli ace banggia wia cau kún mani ka, cau male ka na ama, “Bwa mana mala Nggurcau ka. **20** Bë abwana ɓari kùrcəu bwal Nggurcau, kpata anzongcau male kat-kat ka, à kə alta ɓwa mənana nè cam a nrea ka. ka, nda nè au ka.” **13** Səa ma do mana Kərəsti Sə Ɓakuli mana nda mwashat ka, alta kəbwə

atè aba pàcau male aban Ibərayim dàng. 21 Sè abata nggurcau mala Musa. 5 Bakuli túrí, ace ado ka, à nà na ama Nggurcau Mala Musa andə mənana bò yi akmúr abwana mənana à nda kùrcau mala Bakuli ka à bìnə rəarəia le? Awo, ka aguro mala nggurcau ka, ace mənana səm ko bəti! Bò Nggurcau nò gandə pa səm bəsa ngga bò səm kum bancame mala duk amuna yiləmu ka, bò kpatè ka nè nyésə səm, bò səm male. 6 Sè acemənana səm nda ka amuni ka, duk amə'cauboarna aban Bakuli. 22 Sè Maləmce Bakuli tasə Bangjø mala Muni a babum səm, ka, bang ama səm kat ka, səm nda abata kùrbən mənana kə tsék səm, səm nggə tunai ama, “Dâ, mala caubikea. Kə njargula mənana səm nà kum Tárrám.” 7 Ado ka, wu nda ka guro dəm dàng, panzəban nəi, mənana Bakuli pà cau ace ka, wu nda ka muna mala Bakuli. Sè acemənana wu nda mənana ama bò səm pà bamur rə səm aban nda ka muni ka, Bakuli tsóngjèri wu duməna Yesu Kərəsti ka. 23 Kaniama njargula pabamuru aməlībala male. 8 Didyal, mənana wu malaká aban Kərəsti bò yiù aban səm ngga, à bwal səm súrè Bakuli raka, wu nda ka aguro mala agir abata kùrbən mala Nggurcau. À kasə kún səm mənana aba məsəcəu ka a Bakuli na raka. 9 Sè bò yiù mala yì pabamuru bò yi ləmdə rəi bò səm ado mənana wu súrénà rə Bakuli, ko a na raka, súrəi. 24 Mə nə tsəi a bò njar ani: Nggurcau ka Bakuli súrénà rə wun ngga, palang sə wu kə nda bwala səm gara aban ká a ban Kərəsti ka. earce nyar nə ta wun, wun nə duk aguro mala Yál səm bò pwari mənana à nyésə nre səm yi alú andə akukwar mala banza man, mənana boar sənəa Bakuli ná gülì arə Kərəsti ka. 25 Sè à pànə kə rəcandəa raka? 10 Wu nda aban adyan mənana njar mala gülì arə Kərəsti yina bariki wun nə alta dəmcauwa a ban Bakuli nə ka, səm pà abata yálban mala Nggurcau dəm kpata pàkkia alamsan mala abea apwari, ko dàng. 26 Ace mani ka, wun kat ka, wu nda ka azongjø, andə akunaban, andə apələa. 11 Wu muna mala Bakuli ace gülì ma'wun arə Kərəsti kə pam bangciu, bəà kəa na ama nggea gandəa Yesu. 27 Sè abwana mənana kat à kum kpapi mem mana arə wun ngga nda bò dàng. 12 Wun andə Kərəsti aba batisəma ka, à túrna Kərəsti am'leamrəarəu, ən nggə zəmba wun, wu do a rəia kəla túr bəsa daura a rəü. 28 Kə cau pà ulang do mem, do gapitarəu nə amənia yì agir kàm dəm ama bwa man ngga bwa Isərayila na ka. Nggearə mim ngga, ən pələna kəla wun, wun ko bwa Isərayila na raka dàng, bwa man ngga abwana mənana wu nda ka amə Isərayila raka, guro na ko guro na raka dàng, bwa man ngga mənana səm pà abata anggurcau raka. A dəmbe bwabura na ko bwama na ka dàng. Wun ado mənana ən hamnə Cau Amsəban a ban wun ka, wu duməna mwashat aba Kərəsti Yesu. 29 ngga, wu pàkkam kəgır məbane dàng. 13 Wu Sè ado mənana wu duməna a mala Kərəsti ka, sələ ama, a nggea dəmbe məno ən hamnə Cau wu nda ka amuna məbafoe mala Ibərayim. Wu Amsəban a ban wun ngga, mə ndanə rəkwana a nda ka aməlībala, sə pàcau mala Bakuli aban rəàm. 14 Kat andə gir mənana mə nda aßaləi Ibərayim ngga, duməna ma'wun.

4 Wu səni ani: Bò tárrú wú, sə nyinggi amuni məkèke bala ka, aməno yì amuna ka kəgır gauwia andə guro-bala dàng. À nda abata bwa mənana à pè wi yál bala ka, she bəà gulkina ka, kat andə amani ama, à nda ka amətala kume mala tárrià kat ka. 2 Dumənia wia púp bəà okî amə'ləsəban, she bəà kya bwäləna pələa mənana tárrià kasə ka. 3 Kaniama Yesu nè yiù ka, anggo gbal sə səm pa. Səm nda kəla amuna, aguro mala abangjø mənana ado à bwal banza mənana ka. 4 Saama, lang pwari nì yì kárána ka, Bakuli túr Muni, mənana bwama nè bəli ka,

aba nggürəam, bò nè tsék wun, wun nè ginəam, wun nè nyésə cem bò ka, wu ginəam dàng. Yàle, wu gingsəam, wu denyi nə mim, kəla bò məturonjar mənana sulə nə ban Bakuli ka, sə wu em kəla mə nda Kərəsti Yesu nə nggearəi. 15 Sè bumpwasəa mənana wu ndanəi didyal ka, nda mə ye le? ən sələna nəma bò nè gandə pa ka, bò wun nè pusəki aməsə wun, wun nè pam mia. 16 Ado ka, ən pələna bi wun məbura acemənana ən nggə na wun məsəcəu ka le? 17 Aməno yì aməkànigır mə'nyir nì ka, à ndanə rəbəla arə alta babum wun, sə denyicau malea a ban wun ngga, məboarne na dàng. À kə bariki

ama bò sèm gau sènèa wun, ace mènana kò yia Ishaku, yì muna mènana à bòli nà rècandéa nda bò wu kò okia wia ka. **18** Bò kòbwa ndanè mala Bangjo mala Bakuli ka, tanni. Anggo gbal ròbèla mala pàkka wun mèboarne ka, boaro yalung ngga, abwana mènana à kò earce ama na gir nì dàng, sòama bòà kò pè pwari-pwari. bò wu kpata nggurcau ka, à kò pa wun tanni. **30** Bò à kòna ama, she pwari mènana mè nda Sè mana Malòmce na amurí de? Na ama, “Pèr a ban wun ngga, sè à nà pàkka wun dàng. **19** mā-guro andè muni, acemènana muna mala Wun amunem mènana èn earkiyi acea raka! mā-guro ka, pà nà kpapi atà libala andè muna ðèn nggè ok kwanban a ròàm ace wun, kèla mala mètala bala dàng.” **31** Ace mani ka, wun òwama mènana nda aban gbáshí ka, sè mèno ka amè'eamrèarèu, sèm ngga, sèm nda ka amuna pà nà mal dang she bò Kèrèsti lùmsònà abalè mala mā-guro dàng; sèm nda ka amuna mala wun ngga. **20** Èn earènace nèma, bò mè nda mā-ala mana à bòli aba do òbamuru ka. aban wun ado, ace mènana mè òunba wun giem. Sè ado ka, èn súrà gir mènana mè nà pa ace wun ngga dàng. **21** Wun abwana mènana wu earce do abata Nggurcau mala Musa ka, kàngkàng wu súrà gir mènana Nggurcau nakiyi ka? **22** Malòmce na ama, Ibèrayim ngga ndanè amuna bari, man mwashat ka, à bòli andè mā-guro male, sè man mwashat ka, à bòli andè mā-ala male, mènana guro na raka. **23** Muni mènana nè bu mā-guro ka, à bòli aba bariki mala òwapéndea. Sè muni mènana nè bu mā-ala male ka, à bòli kèla lùmsø mala pàcau mala Bakuli. **24** Amènia yì agir ka, à nà twalia kun-ndunocau na. Amamèna mènana bari ka, à do a kun akùrcau mala Bakuli mana bari ka. Òwama mèdèmbe yì Haga ka, cam a kún kùrcau mana à pà a Nkono Saina, mènana kò bòli amuna mènana aguro mala nggurcau na ka. **25** Sè Haga, mènana cam a kùnì Nkono Saina a nzali Arabiya ka, nda lèmdè nggea-là Urèshalima mènana ado ka, acemènana yì andè abwana male ka, à nda ka guro, abata nggurcau. **26** Sè be òwama man yì Saratu ka, nda kèla Urèshalima, mènana a kùli ka. Yì ka, guro na dang. Sè Urèshalima mènana a kùli ka, nda nggea sèm kat. **27** Kèla mènana mèbangnèa mala Bakuli yì Ishaya na ama: “Pak banboarnado, we nkombi, mènana à kò bòli muna raka! Mak-yalang, ace bumpwasøa, we òwan a ok kwanban mala gbáshí raka! Acemènana òwama mana burí ginèki o deki ka, adyan ngga ndanè amuna pas, à kutini mala òwama mana burí deki raka.” **28** Sè ado ka, wun amè'eambèam, wu nda ka amuna mala kùrcau, kèla mana Ishaku pàk ka. **29** Muna mana à bòli nà bariki mala òwapéndea ka, pè

5 Nda acemènana bò sèm kum do-òbamurù ka sè Kèrèsti panzè sèm; ace mani ka, wu cam kàngkàng aba mènia yì panzèban ngga, wu kòa nyessè òbamur rà wun dèm a bata nggun-rya mala doguro dàng. **2** Wu kwaki kir wun! Mim Bulès èn nggè na wun mènia yì cau ka: Bò wu eare à kasa abata wun ama, nda gìr mènana nà tsèk bwa bò duk pepè a bòdèm Bakuli ka, lèmdè ama Kèrèsti ka nda bò à ban wun. **3** Èn ngga òbèlèa wuni dèm ama, òwa mènana kpata nzongcau mala kasè-batau ka, dumoni wi pùp bò kpata anzongcau mala Musa kat. **4** Acemènana bò wu kò bariki ama, wun nà kum akban a ban Bakuli nà kpata Nggurcau ka, wu gauwuni tarè wun wunèi yì Yesu, wu purni bata òbamuru mala Bakuli. **5** Sè sèm ngga, ace paòamuru ma'sèm a ban Kèrèsti ka, sèm tsèk bòli sèm, sèm nggè kündèò nà ròbèla bò Bakuli ak sèm, bò nyessè sèm bò sèm duk pepè a bòdèmbi nà Bangjo male. **6** Bò òwa tsèngjènà paòamuru male a ban Kèrèsti Yesu ka, bekè girkuma pà kàm aba kasè-batau, ko òwanyi kasè-batau dàng. Gìr mènana boaro à nà na ce ka nda kò paòamuru mènana kò lèmdè rài aba earcearèu ka. **7** Wu tite ka, wu nda arè lidèmba pepè. Sè yana yi tamsø wun dèm arè kpata mèsøcèu? **8** Mèno yì swarkiban ngga, à pà nà na ama pur nèban Bakuli dàng, acemènana yì nà tunè wun sè yinè wun aba panzaban. **9** Kàngìr ma'nyir nì ka, nda kèla yist mènana bòti ka, nà aki bò dyar bòredi kat, nà tsèi bò vwali ka. **10** Mè ndanè makòbalèu arè Mètalabangjo ama pà wun nà bìnè cau mem, wun nà earnè bekè cau dàng. Bakuli nà bashi mèno yì òwa kò zurèki kusa wun ngga, ko bò yì nda yan ngga. **11** Wun amè'eamrèarèu,

6èà bang ama ado mənō ka, cau mala kasə- andə ká kpapí məbane mala nukiagir andə batau nda ən nggə hamnəi più ka, palang sə mə nongginəban, andə acili acaubikēa kəla amənia nda abə nutanni a bu amə Yahudi? Sə 6è nda ka. Mə əsələa wuni dəm kəla mənana ən na wun anggo ka, hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti a dəmba ka, ama 6wa mənana kat kə do abata Yesu mənana ən nggə hamnəi amur lú male a a'ulang mənia yì ado ka, pà nè kutio a Domurəm nggun-gangndəi ka, 6è pà nè yinə bumkidikea a mala Bakuli dang. 22 Sə 6è Bangjō Məfele nda ban amə Yahudi dang. 12 Yəle eare mem ngga gingginə səm ngga, nè pusə amənia yì abealu nggearə abwana mənana à kə pa wun tanni, à kə abalə səm: earcearəu, andə bumpwasəa, kə zurəki kusə wun nə cau mala kasə-batau ka, andə dorəpwala, andə munyi, andə tsəkir 6wa, 6èà jamsə 6amuria, 6èà duk abaran nə yia. 13 andə pəməboarne, andə do'amurməsəcau, 23 Wun amə'eambəam, à tunə wun ace mənana 6è andə bukbuka, sə bwalrəu. Bè kə nggurcau pà wu yi do abə panzəban. Səama wu kəa na ama kám amur amənia yì agir ka dang. 24 Abwana wun nə nyəsə dopanzəban mənana wu kùmô mənana à mala Kərəsti Yesu na ka, à gbällinà à panzə wun arə Nggurcau ka, 6è dupa wun bealu mala 6wapəndəa mə'caubikē andə anpel njargula kpata anpel mala nggürəu aban pakki andə asuno male, amur nggun-gangndəi mala acaubikēa ka dang. A kúnì ka, wu kə pakkia rə Yesu. 25 Bè səm nda ban do abata Bangjō mala wun túró abə earcearəu. 14 Nggearə anggurcau Bakuli ka, səm nə kwadi ləmndəbu mala Bangjō mənana kat Bakuli pâ ka, à tsəì kat abə mənia aba do ma'səm kat. 26 Bè səm ngga gusələ mur yì nzongcau mwashat mana ama: "Earce bio səm, ko 6è səm nggə altacau arəarə səm, ko 6è səm nggə pak mbali arəarə səm dang.

15 Sə 6è a kúnì ləmdəià rə wun earcearəu, wu camara munəo andə loasəban a rəarə wun ngga, wu parkir wun, 6è a na raka wun nə kidiki rəarə wun. 16 Cau mənana ən nggə bang ngga ndya ani ka: Wu nyingga Bangjō Məfele ban 6è ging nə yiləmi wun. Anggo ka, pa wu nə nggə pakki agir mala kpata suno mala nggürəu dang. 17 Gir mənana nggürəu earkiyice ka nda a mgbasho nə gir mənana Bangjō earkiyice ka. Sə Bangjō ka, kə tsək səm arə earce agir mənana nggürəu ginəki cea ka. Amənia yì agir 6ari ka, à nda 6ibura. Yia ka, à kə munəo arəarəia pwari-pwari. Nda gir mənana kə tsək wun sə wu kə gandə pak məboarne mənana wu kə earce pe ka raka. 18 Sə 6è wu nyingga Bangjō mala Bakuli ging nə wun ngga, wu pa abata pe-púp mala Nggurcau mala Musa dəm dang. 19 Bè wu kpata gir mənana nggürə wun mə'caubikē earkiyi ce ka, 6elle ka kə pusərəi ani: kidiķi mala nongginə rəarəu, andə atúró pəndəki rəy, andə 6wanyi bwalrəu arə pakkigir kəsəkyə, 20 anda kpata agir mala alú, andə pakkia agir monzəo, andə 6inə-məsəarəu, andə munəki arəarəu, andə mbali, andə nggea bumlulla məbane, andə earce bamuru, andə gakitarəu, andə tarki rəarəu, 21 andə shamgir mala 6wa, andə wal-walo gir,

6 Wun amə'eamrəarəu, 6è mə'eamrəarəu na sə à kumi abə 6è kəgir məbane ka, wun mənana wu came abə Bangjō ka, wu nyəsəi amur njargula, nə bealu məbūbbuki. Sə we 6wa mənana a nə pak túró nyəsəban ngga, yál 6amúrò ace mənana wu kəa kpa abə məno yì kárəkiban raka. 2 Wu bwalia rə wun abə tanni; anggo ka, sə wu nə lùmsə nggurcau mala Kərəsti. 3 Bè kə 6wa twalí 6amúrì ama ndanə gulo, sə pà nə nyəsə 6amúrì nə bwalí kə 6wa kám raka, 6wē kə swárki 6amúrì nə swarkio. Yì ka, pà a kún be kəgir dang. 4 Kárəkí túró mō nə nggearəo wu səni, anggo sə a nə sələa ko túró məboarne na a pak ka, sə anggo ka a pà nə kànì rəo arə kəfwa dang. 5 Denyi ama koyan ngga nə 6ua ná 6amúrì nə ulang bealu male. 6 Abwana mənana à kə kanià wia cau mala Bakuli ka, boaro 6è kə pakkì ama kànì wà gır, gır mənana nda pepè ka; 6èà kə gau agir məboarne malea andaia ace mənana 6èà kùmô ateà. 7 Bəa kəa 6osəki wun dang, kəfwa pà nə 6angginə Bakuli dang. Ko 6è mana sə 6wa beal ka, kəgir nî nda nə càn ngga. 8 Abwana mənana do malea ka, kə nda ace lùmsə sune mala nggürəia mə'caubikē ka, kə kidiķi nda mənana à nə càn ngga. Sə abwana mənana do malea ka, kə nda

ace pwasəbum Bangjø mala Bakuli ka, à nè kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka, nəban Bangjø. (aiōnios g166) 9 Ace mani ka, bù səm ngga aulə nə pak gìr mənana məboarne na ka dàng. Bè pwari yi kārāna ka, səm nà nggá kum tangnakusəu məbafoe, yì mənana bù aulə pa ka səm, səm bwaki bu səm raka. 10 Ace mani ka, bù səm kum dəmbu ka, bù səm pakkî koyana le ka məboarne, nggeamurəmi ka, amə'eamrəarəu mənana səm nda aba pabamuru mə'mwashati sənəia aban Kərəsti ka. 11 WU SƏN ATƏRGILE MƏGULKE MƏNANA ƏN NGGƏ GILƏA WUN MASƏLƏATA ACAU MEM NƏIA, NƏ NGGEARƏ BUAM NGGA. 12 Abwana mənana à kə bariki ama à nè tsək wun púp wu kasə-batau ka, à nda aban earce ama bù abwana sən saləpe malea. À eare ama à nè kum tanni ace nggun-gangndəi mala Kərəsti dàng. Nda gìr mənana tsəa sə à kə binə kànigir mana ama ná gūlì arə túró mənana Kərəsti maləna pe amur nggun-gangndəi nəmurəi ka, sə abwana nə kum amsəban ngga. 13 Ko nggearə abwana mənana à camgiyi kingging arə cau mala kasə-batau ka, yia nə nggearəia ka, à kə kpata nggurcau kat dàng. Eare malea ka, bəa kasəa wun batau sə à nə nggə nggori nə wun ama à nda à yinə wun aba kwadı mala amə Yahudi ka. 14 Mamem ngga, pa mə nə nggori nə kəgìr dàng, she kə nggun-gangndəi mala Mətala səm Yesu Kərəsti. Ace məno yì nggun-gangndəi ka, kpata banza man, mənana a ғaləam ngga, à ғbàllìnì wuna, sə nggearə mim gbal a ban ғanza ka à ғbàllınam ən wunà. 15 Ko à kasəa səm bata səm, ko à kasəa səm raka, kəgìr pa ańaləi dàng. Gìr mənana kutibañi kat ka nda nggadibən mənana ama à nda bəsa bwa ka. 16 Bè dorəpwala andə ғwamuru mala Bakuli do atà abwana mənana à kə kpata mənia yì nzongcau ka. Yia ka, à nda ka amə Isərayila məbəshe mala Bakuli. 17 Adyan ngga, kəbwa bù kəa na ama nə soaki ғabumam nə amənia yì agir ka dàng. Acemənana mə ndanə ayale'hpene a nggürəam mənana à ləmdə ama mə nda mala Yesu ka. 18 Wun amə'eamrəarəu, ғwamuru mala Mətala səm Yesu Kərəsti bù do atà wun. Bè do anggo.

Amə Afisu

1 Mənia yì cauterəa ka pur nə bu Buləs, mənana à tərì, à twali nə eare mala Bakuli bò duk ma'mishan mala Kərəsti Yesu ka. Gilə mənia yì cau ka aban ká a ban abwana mala Bakuli, yì aməkwadı mənana à pa ɓamuria aban Kərəsti Yesu nə məsəcau, a nggea-là Afisu ka.

2 Bò mənana bange a pwarian ama nə pà ka. **14** Bakuli Tár səm andə Mətalabangjo Yesu Kərəsti səm ləmdəa wun ɓwamuru sə bò pa wun dorapwala.

3 Bò səm ɓwangə Bakuli, Tár Mətala səm Yesu Kərəsti, mənana tsəngjəná səm bu ná koya tsəkbu mala Bangjo, mana kə yiu ná kuli ka, aña kpapi ma'səm sənəa Kərəsti.

4 Kaniama nə pak duk amale, aña kpapi ma'səm sənəa Kərəsti, ace mənana bò səm tər ɓamur səm acei, bò səm duk abwana amə ɗwanyicau-arəü a baní, sə bò səm dukdo earcearəü.

5 Bakuli ak dəmba dīdylakàni a bumi ama, nə pa səm bancame mala duk səm mənana səm nda ka mala Muni mənana ce, sə ban kə foari wi arəi ka.

6 Ace mani ka, səm nggə ɓwangə Bakuli ace ɓwamuru male məgule mənana soapa səm mi amur səm, səm abwana mənana səm nda ka mala Muni mənana earkiyi ace raka.

7 Yì ka, məsəswatər andə ɓwamuru male ka à gul kərkár, nda sə yi kúr panzəban ma'səm nə nkila mala Muni, pələa twala səm ban acaubikea ma'səm ngga.

8 Yì soapa səm pe məboarne male nyangsang amur səm, andə sələe andə súrə kat.

9 Adyan ngga, Bakuli lamdana səm kane male mənana lamdaí aban kəbwə dīdylakàni raka, mənana kani ace lùmsə a nzali kat ka abata rəcandəa mala Kərəsti.

11 Sə acemənana à dapina səm sənəa Kərəsti ka, səm kuməna libala a bu Bakuli, acemənana ak dəmba tər səm bò səm duk amale aba kpata kane male, sə yì nə nggearəi ka kə tsək koya gir ka bò pa kəla mənana ɓabumi earkiyice ka.

12 Kànì mala Bakuli ka nda mənana ama, səm amə Yahudi mana səm nda ka amədəmba ɗabamuru aban Kərəsti ka, bò səm yinə ɓwangəban anda pagulo aban Bakuli.

13 Sə wun abwana mənana amə Yahudi nda raka, wun gbal ka à yì nyesə wun wu pələna abwana mala Bakuli, lang wu yi ok cau mə'məsəcau nì, yì Cau Amsəban, sə wu ɗabamur wun a ban Kərəsti ka. Bakuli canba wun nyouləa male arə wun, mənana ləmdə ama angjənəa wun kəla amale ka. Sə məno yì nyouləa ka nda Bangjo Məfele a ɓabum wun, Yesu nə məsəcau, a nggea-là Afisu ka.

14 Sə yì Bangjo Məfele ka nda ləmdəa səm aba məsəcau ama, agir mənana kat Bakuli pàcau acea, ama tsəngjənəa nə pà səmia ka, nda anggo à duməna ma'səm, bò pwari akmúr abwana kat tsəkbu mala Bakuli ka.

15 Pak mənia ka ace mənana bò səm ɓwangə, sə bò səm nggə ɓanza ka, Bakuli ak tadəmba tər səm, bò səm pe wi gulo.

16 Ace mənia ka, lang ən ongjənəa duk amale, aña kpapi ma'səm sənəa Kərəsti, ace ce ɗabamuru ma'wun aban Mətalabangjo Yesu mənana bò səm tər ɓamur səm acei, bò səm andə earcearəu mana wu ndanəi aban abwana duk abwana amə ɗwanyicau-arəü a baní, sə bò səm mala Bakuli a koya ban ngga,

17 Ko ən usələki səm dukdo earcearəu.

18 Bakuli ak dəmba dīdylakàni a bumi ama, nə pa səm bancame mala duk pakki Bakuli yàwá ace wun dang.

19 Ən nggə ən nggə amuni nə bu Yesu Kərəsti. Mənia ka nda earkiyi zəmbi Bakuli məgulo, yì Tár Mətala səm Yesu Kərəsti, bò pa wun sələe mala Bangjo mala Bakuli andə səngir, ace mənana bò wu súrə Bakuli kam kpəm.

20 Ən nggə ən nggə amuna, ɓabum wun bò lùmsə nə tǎlaban, ace mənana bò wu súrə tsəkbaləu mana Bakuli tunə wun abaləi ka.

21 Sə mənia yì tsəkbaləu mənana nda ace abwana male məfele ka, nda mənana twala səm ban acaubikea ma'səm ngga.

22 Yì ama, bəa kum agir məboarne kərkér aña libala məgule, mənana Bakuli bang ama nə pea wia ka.

23 Dəm ngga, ən nggə ən nggə amuna, bò wu bwalta gulo mala rəcandəa mala Bakuli mana kə pangjənà túró nəi abalə səm ngga, nda kə rəcandəa 20 mənana loasəna Kərəsti nəi a ɓembe nə yiləmu, sə dumsəi a buno-gulo, a bù-məlì mala Bakuli akanó a kuli ka.

24 A ban məno ka, ndanə rəcandəa kərkér amur koya murəma, andə amə'pagara, andə amə'rəcandəa, andə amə'yálmurū, andə koya buno gulo nani ka; yàle pa amənia yì ɓanza nəmurrəi dang, nda kat andə ɓanza məno gbal kə yiu ka. (aiōn g165)

25 Bakuli nyesə koya gir ka abata rəcandəa mala Kərəsti, sə tsək Kərəsti amur gibrunda kat, ace

boaro mala ikəlisiya, yia aməkpate. 23 Kərəsti amani ama kasə batau malea ka mala nggūrəu ka nda Mür ikəlisiya, sə ikəlisiya, yia aməkpata na, je babumia raka. 12 Aba doe didyal anggo ka, Kərəsti ka, à nda ka nggūrəi mənana à lùmsa nə Kərəsti ka, sə yì nə nggearəi ka akiban lùmsa ko man kat ka, a koya njar.

2 Didyal ka, wu nda ka alú ace mbikiru anda acaubikea ma'wun. 2 Aməno yia apwari ka, wu kə dukiado ma'wun abə caubikea kəla mənana acili amə banza kə pa, aban kpata Shetan, mana gingginə banza mana à səngiyi raka, sə bangjo male nda kə pak túró abalə abwana mənana à kə okî Bakuli raka. (aiōn g165) 3 Səm kat ka, anggo sə səm duk didyal abaləia aban kpata asuno mala nggūrəu andə adenyicau mala bəamurə səm, mə earce caubike. Sə mənia yì bəal u ma'səm ngga tsəa səm nda abata bumullu mala Bakuli kəla mənana bwapəndəa kat pak ka. 4 Sə acemənana məsəswatər mala Bakuli gul kpəm, sə earce səm kərkér ka, 5 nda gır nî sə kat andə wú mənana səm wu abalə acaubikea ma'səm ngga, yi pa səm yiləmu nə loasəo mənana loasə Kərəsti a bembə ka. Kə bəamuru mala Bakuli nda nəmərəi amsə wun ngga. 6 Bakuli loasə səm a lú a tarə səm sənəa Kərəsti, sə dumsə səm atè akanó a kùli, acemənana səm nda abə kpapi sənəa Kərəsti Yesu ka. 7 Bakuli pê anggo ace mənana arə anza mənana à kə yiu a dəmba ka, nə ləmdə buù arə səm. Nə na ama, səm nda ka túró mala bəamuru andə məsəswatər male məgule andə məboarne kərkér, mənana ləmdəa səmi atàcau mala gır mənana Kərəsti Yesu pê ka. (aiōn g165) 8 Bəamuru mala Bakuli nda amsə wun ngga, na pəbamuru ma'wun a baní. Mənia ka, pē ma'wun na dang, boro mala Bakuli na, 9 pà ace atúró dang, ace mani ka, kəbwa bə kəa nggori dəng. 10 Səm nda ka atúróbù məgule mala Bakuli. Yì ka, pusə səm abəshe abə kpapi ma'səm sənəa Kərəsti Yesu, ace pakki atúró məboarne mənana ak dəmba cia ace səm ngga. 11 Ace mani ka, wun abwana mənana à bəl wun ngga, wu nda ka amə Yahudi raka, wu denyi ama didyal ka, wu pa abalə amə Yahudi, abwana mana Bakuli kùrcau nəia ka dəng. Yia amə Yahudi mənana à kə jali nə kasə batau ka, à kə tuna wun ama, “amə cfwanyi kasə batau,” kat andə abəri mənana à pa abalə amə Isərayila, abwana mənana Bakuli təria ka dəng, sə wu pənə kāmbə abə kùrcau mala Bakuli mana kwákítə amur apàcau male a ban abwana male ka dəng. Wu dukiado ma'wun a banza, wu pənə Bakuli dəng, sə wu pənə tsəkbaləu dəng. 13 Sə a dyən ngga, à dapina wun, wunə Kərəsti Yesu. Didyal ka, wu tərì Bakuli tā wun zak, sə adyan ngga, à nyesəna wun a baní tū nə nkila mala Kərəsti. 14 Kərəsti nə nggearəi ka, yina nə dorəpwala. Abə lú male amur nggūn-gangndəi ka, yi dapi amə Yahudi andə abwana mala acili anzali, à duk abwana mə'mwashati. Yi arki sheran mala bīnə-məsəarəu mənana gau nre səm ngga. 15 Né lú andə lo male a bembə ka, yi wal nggurcau andə anzongcau, andə akúncau mala amə Yahudi. Yiu nə dorəpwala a nre ka amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka. Yiu nə abwana mala amənia yì akāmbe bari ka, bəà duk abwana mə'mwashati mala bəsa nzali. 16 Né lú male amur nggūn-gangndəi ka, Kərəsti yinə dotarəu mala amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka, abə nggūrəu mwashat andə Bakuli. Anggo ka, yiu yi kidiki bəitura mənana a nre rəia ka. 17 Kərəsti yiu yi hamnə mənia yì cau məboarne mala dorəpwala ka a ban wun, wun abwana mənana amə Yahudi na raka, mənana wu nda kuko nə Bakuli ka, andə səm amə Yahudi mənana a baní tū ka. 18 Adyan ngga, səm kat ka, səm nə gandə yiu a ban Bakuli Tárrú abə Bangjo mə'mwashati nə bu Kərəsti. 19 Sə adyan ngga, wun abwana mənana wu nda ka amə Yahudi raka, wu nda ka abəri andə amə'kündəngna dəm dəng, wu nda ka abwana mala nzali mwashat wunə abwana mala Bakuli. Wu nda abalə aməbala mala Bakuli. 20 Səm dapi kat ka, səm duməna bala male, mənana à bə amur kusəba mala amə'mishan andə amə'bangnəa mala Bakuli ka. Sə nggea tali mənana kùr kusəbə ka, nda Kərəsti Yesu nə nggearəi. 21 Kərəsti nda mənana taməsə mənia yì bə ka kat, bwali arəaraia sə kə tsəi bə gulo bə duk Bala Məgule ace Mətalabangjo. 22 Nda abə

kpapi ma'səm sənəa Kərəsti, sə wun, abwana mənana amə Yahudi na raka, à nda rə bək wun gbal wuna acili aməkwadi, amə Yahudi, ace duk ban-do mala Bakuli nə bu Bangjo male.

3 Ace mənia, sə mim Buləs ka mə nda a kürban ace Kərəsti Yesu, ace wun, wun abwana mana wu nda ka amə Yahudi raka. **2** Bafo, wu ongjəna ama Bakuli, abə əwamuru male ka, panam mənia yì türó, mə pe ace wun. **3** Kala mənana ən ak dəmba ən giləa wun cau amurí mgbeatuk ka, Bakuli nə nggearə, nə məngiàm bá kane male mənana nda abə səmbərəa ka. **4** Bə wu əal gır mənana ən gilə ka, wun nə gandə bwalta sələe mənana mə ndanəi abə mənia yì kane amur Kərəsti ka. Yì kane mənana Bakuli səmbərə ce didyal, **5** sə à pusəi a banfana aban abwana arə anza məno à kutikina ka raka. Səa ma adyan a nza man ngga, yi pusəni a banfana aban amə'mishan andə amə'bangnəa mala Bakuli, nə bu Bangjo male. **6** Sə mənia ka, nda kənì mala Bakuli, mana səmbərə ce didyal ka. Abwana mala acilia anzali andə amə Yahudi, mənana à k Cau Amsəban nə əabumia kat ka, à ndanə kəmbe mə'mwashati abə kum libala nə atsəkbu mənana Bakuli pəcau ace aban amuna male kat ka. Yia kəm ngga, abare nggürəu mə'mwashati na, sə yia kəm, abə kpapi malea andə Kərəsti Yesu ka, Bakuli nə pea wia agir mənana bang ama nə pa ka. **7** Pəbora mala Bakuli na, atərəia andə əwamuru male sə à yì pələam ən duk mətúró mala mənia yì Cau Amsəban, nə rəcandəa male mana kə pak türó a əaləam ngga. **8** Ko kat andə amani amə nda rítəu mala abwana mala Bakuli kat ka, yi pam mənia yì əwamuru mala banggi abwana mənana amə Yahudi na raka cau male. Yì Cau Amsəban amur atsəkbu mənana à pə nə gandə bwal madfanyia raka, mənana à malea na abə kpapi malea andə Kərəsti ka. **9** Bakuli mənana pusə agir kat sə cia abə səmbərəa a tite ka, təram bən bəlkì koya bwa, mənia yì gır səmbərəa abə kane male ka. (aiōn g165) **10** Kənì mala Bakuli abə mənia kat ka, nda mənana amə, adyan ngga nə pak türó nə ikalisiya, aməkpata Yesu, nə ləmdə sələe male mənana ndakam

arə anjar dəngdāng ngga, a ban amə yálmurū anda amə-gara abə əanza mala abangjo. **11** Mənia ka nda kənì male bəra-bəra arə anza kat, mənana yi lumsəi abə Kərəsti Yesu Mətalə səm ngga. (aiōn g165) **12** Abə kpapi ma'səm sənəa Kərəsti anda pəbamuru ma'səm a baní ka, səm nə gandə yiu a əadəm Bakuli nə məsəkang-kangja anda nzəmcandəa. **13** Ace mani ka, ən nggə zəmba wun, əabum wun bə kəa əungio ace tənni mənana mə nda bələi akani ace wun ngga dang, nda àkə ce gulo ma'wun. **14** Ace mani ka, ən bun amur ankunam aban hiwi a əadəm Bakuli, yì Tárrú **15** mənana nə baní sə aməbala male kat, amənana a kùli andə mənana a nzali ka à kum lullaia ka. **16** Ən nggə pak hiwi amə, abə kume male məgule kərkér, mənana malkiyi raka, bə pa wun rəcandəa mala əabum nə bu Bangjo male. **17** Anggo ka sə Kərəsti nə do a əabum wun, nə pəbamuru ma'wun a baní. Sə wun ngga, wun nə cam kàngkàng abə earcərəu male, kəla mənana nlerə nggun kò kpəm abə nzali cam kàngkàng ngga. **18** Ən nggə pak hiwi dəm amə, bə wu kum rəcandəa wunə acilia əwana mala Bakuli, wu bwalta tangja, anda sauwa, anda dāh'rya, anda lime mala earcərəu mala Kərəsti. **19** Ən nggə zəmba amə bə wu súrə earcərəu mala Kərəsti, mənana gul kərkér, à pə nə gandə bwalte kat raka, ace mənana bə wu kum lümsəo pepe nə pa mala Bakuli arə anjar kat. **20** Adyan ngga, gulo kat ka, bə à pə Bakuli, mənana nə gandə pak gır mənana kúti azəmba andə adeniyicau ma'səm ngga, nə rəcandəa male mənana kə pak türó əabalə səm ngga. **21** Gulo ka male na abə ikalisiya, yia aməkpata Kərəsti Yesu, sə abə kpapi malea andəi, aban ká arə anza kat, masələatea pə kám dəng. Bə do anggo. (aiōn g165)

4 Ace mani ka, mim mənana mə nda a kürban ace türó mala Mətalabangjo Yesu ka, ən nggə zəmba wun bə əéal wun, bə kárəa andə do mənana Bakuli earkiyi ce arə abwana mənana təriä bəa duk male ka. **2** Ko aya pwari ka, wu nyəsəmur wun, wu duk bəubuk nə pak munyi nə rəarə wun. Wu ləmdəià rə wun earcərəu andə do nə gandərəu. **3** Wu əariki, wu dəpi mür wun mwashat abə Bangjo mala Bakuli, wu kùr rəarə

wun a banbwáná nə dorəpwala. 4 Səm kat ka rə bwali abea abare rəu bəà gulo, ace mənana səm nda abə nggūrəu mə'mwashati, sə Bangjo nggūrəu kat ka, bə kə gulo nə rəcandəa sə mala Bakuli ka nda mwashat, kəla mənana à bə lùmsə nə earcearəu. 17 Abə rəcandəa mala pa wun tsəkbaləu mə'mwashati mala tunəban Mətalabangjo sə ən nggə na mənia yì cau mana Bakuli tunə wun bə wu duk abwana male ka: Wu kəa nyare wu duk ulang do mala amə ka. 5 Mətalabangjo na mwashat, pəbamuru na dwanyi súrə Bakuli, mənana adenyicau malea mwashat, batisəma na mwashat, 6 Bakuli na ka, kəgir məboarne pa abaləi raka dang. 18 mwashat sə nda Tár əwəpəndəa kat, nda amur Babumia ka lùmsə nə pəndəa; à pa abə yiləmu gibrunda kat, nda abə gibrunda kat, sə ndanə mənana Bakuli kə pa ka dang, ace dwanyi sələe do abalə səm kat. 7 Sə ko yana abalə səm ngga, andə murcandəa malea. 19 À panə kəsəkya dang. à pani wi boro mala əwamuru mənana kārəa À do ace npel mala nggūrəia, rəia kə bəla arə arə túró mənana Kərəsti pe wi bə pak ka. 8 Nda pak koya gir məbeamı ka. 20 Sə məno ka, nda gir gir nî sə Maləmce na ama: "A pwari mənana eau mənana à kania wun amur Kərəsti ka dang. 21 nəi aban ká a kùli ka, nun əwabundəa mənana Bafo wun ngga, wu ongjəna cau amur Yesu limurəm amúrià ka atè, sə pələa pākâ abwana Kərəsti, sə wu kanina məsətacau mənana pur aboro." 9 (Mana nda bá mənia yì cau ama, nə bani ka. 22 Ace mani ka, wu sukki abealı "eau aban ká a kùli" ka? Ceì ləmdə ama, dīdylal mə'e ma'wun mala caubikea, sə wu nying ado ka Kərəsti suləna a təta nzali mala əanza. 10 mə'didyalı ma'wun, mənana à kə kánə wun nə Yì bwa mənana sulə a nzali ka, nda kə bwa ká abə kidiķi nə swarkiban mala asuno məbāne mənana eau kano bong-bong amur agirkuli kat ka. 23 Wu nyinġgi Bangjo mala Bakuli njar ka, ace mənana rəcandəa male bə aki əanza bə pa wun bəsa adenyicau andə abealı. 24 Wu andə kuli ka.) 11 Kə yì na mənana pākiyi abwana twal bəsa əbealı, mənana à pusəi bə do kəla aboro ka; abea əwana ka pea wia boro mala Bakuli abə docauboarna, andə məsəcəu, andə túró mishan, abea abwana ka amə'bangnə do məfele ka. 25 Wu deki bu wun arə na nyir. mala Bakuli, abea əwana ka aməham nə Cau Bə səm nea rə səm məsəcəu, acemənana səm Amsəban, abea əwana ka amə'yál abwana, sə kat ka, səm nda mwashat kəla mənana abare abea əwana ka aməkànigır. 12 Pāki aməno nggūrəu bwa pak ka. 26 Bə bumullula ma'wun yia aboro ka, acemənana bə pea abwana male bə kəa kána wun a caubikea dang. Wu kəa rəcandəa mala túró bak ikəlisiya, yì nggūrə eare bə pwari lime wu ndanə bumullula più Kərəsti. 13 Mənia yì túró ka, nə lidəmba, she bə dang. 27 Wu kəa nyinġgi Shetan njar dang. 28 səm kat, səm kya bwaləna ban-do mə'mwashati Bə a ká iun'í dīdylal ka, nyinġ buo arəi. Pak abə pəbamuru andə súrə Muna mala Bakuli ka; túró məboarne nə abuo, ace mənana wu kúmō she bə səm gulna, səm bwaləna bancame andə wu pe abwana mənana à dwanyi ka. 29 Wu lùmsəo mala Kərəsti kəla mənana Bakuli earce kəa eare cau məbāne bə pur a kun wun dang. ka. 14 Anggo ka, pa səm nə duk amuna dəm Wu kə nacau mənana nə bəkban ngga, ace dang. Pa səm nə eare bə səm nggə nggadiki mənana bəa amə'oe bəa kum əwamuru abaləi. deniyicau ma'səm arə gir mənana səm earəna 30 Wu kəa lul bum Bangjo Məfele mala Bakuli nəi ka, nə koya bəsa kanigir mala abwana amə dang. Wu sələna ama Bangjo na kə ləmdə ama əbosəkiban nə anyir abə kutan, mənana à kùrrı wu nda ka mala Bakuli, sə wu nə kum àwá abə səmbərəa ace swarkiban ngga dang. 15 a pwari amsəban ngga. 31 Ace mani ka, wu Ma'səm ngga, səm nə nggə bang məsəcəu abə deki bumkpəmna, andə ukkio mala əbabum andə earcearəu, səm nə nggə gulo a koya njar kat, bumullula, andə kidiķi bwa andə loasəkiaban, aban ká pa kəla Kərəsti Yesu mana nda əbamur andə acili abealı məbīke dangdáng. 32 Wu nggūrə, yì aməkpaté ka. 16 Yì nggūrəu ka, ləmdəià rə wun pəməboarne andə əbbənka, wu Kərəsti na tsəkiy i bə duk pepe abanarəia ka. sən məsəswatər mala rərə wun, wu twalia rə Koya bare rəu abə pak male yì túró ka, nda

wun banì, këla mënana Bakuli twala wun banì
aba kpapi ma'wun wunæa Kérësti ka.

5 Acemënana wu nda ka amuna mala Bakuli
ka, bë mana wu nè pak ka wu kàni arë Bakuli.

2 Do ma'wun ngga, bë lùmsë nè earchearù,
këla mana Kérësti earce sëm, së pa yilëmi duk
gir'nkila ace sëm, mënana duk boro mëboarne
mana pwasabum Bakuli ka. **3** Nongginëban,
andë koya ulang be këgìr mëbeami, ko nzumon
ka, bëa këa kumia abalë wun dang. Acemënana
amënia yì agir ka, à kärëa arë do mala abwana
mala Bakuli dang. **4** Naki acaubwena, andë
ndoro mëbane, andë banggia cau mëbange
ka, bë këa pur a kun wun dang. Kë yàwá na
wu nè ngga pakki Bakuli ka. **5** Wun nè ganda
sélëe mbak-kàngkàng ama ëwa mana kat më
nongginëban na, ko më pakki agir'beami na, ko
më nzumon na ka, pà nè kum kutio a Domurëm
mala Kérësti andë Bakuli dang. Acemënana
nzumon ngga, ndá mwashat andë peri a ban
agirkúncau. **6** Wu këa eare abwana mënana à
kë ne bamuria ama amënia yì acaubikea ka, à
këgìr na raka, bëa swarki wun dang. Acemënana
bumlulla mala Bakuli nè sulø amur abwana
mënana kat à kë kwadi cau male raka. **7** Wu
këa oasëki abu wun abalë agir mënana amënia
yì abwana pakkiyi ka dang. **8** Didyal ka, wu
nda abë pëndëa, së a dyen ngga, wu kumëna
tălaban a bu Mëtalabangjo. Acemani ka, wu
dukdo mala abwana mënana à nda abë tălaban
ngga. **9** Acemënana mënia yì tălaban abalë
wun ngga, nda nè pusë mëboarne, andë mana
pepë, andë mënana mësëcau na ka. **10** Wu tsë
deniyicau ma'wun arë pak agir mënana nè pwasa
bum Mëtalabangjo ka. **11** Wu cam zak, wu këa
oasë abu wun abalë atûrò mëbane andë amë
bealbiye mënana abwana kë pea abë pëndëa ka
dang. A kun mani ka, wu pusëtea. **12** Nggearë
gir kësëkyà na bëa nacau mala agir mënana
amëno yì abwana pakkiyi abë sëmbërëa ka.
13 Së bë tălaban yi tana amúrià ka, adenyicau
malea mëbane ka, à nè pusërëia a banfana. **14**
Acemënana tălaban ngga kë pusë koya gir ka a
banfana. Nda gîrní së à na ma, "Loapi ntulo, we
më'nong-ntulo, loapi fëmbe, së Kérësti nè po
tălaban." **15** Acemani ka, wu tsëkir wun arë do

ma'wun, wu këa dukdo mala agëmëwa dang,
wu dukdo mala amëkwaro. **16** Wu pak túró nè
koya dëmbu mënana wu ndanai ado ka pepë
ace pak gìr mëboarne, acemënana apwari mana
sëm nda abalëia ka amëbikë na. **17** Wu këa
pak gìr mënana wu pak deniyicau amurí raka
dang, wu bwalta kusë gir mënana Mëtalabangjo
earkiyice ama wu pak ka. **18** Wu këa wal-walo
mùr-anap dang, acemënana nè kánë wun a
do kidikì. Wu lùmsë nè Bangjo mala Bakuli a
kúnì. **19** Wu kë nea rë wun acau mala anggyal
ëwangë Bakuli, andë anggyal gusëlëki Bakuli,
andë anggyal fak abwana abë bangjo; wu kë tu-
nggyal ëwangëban andë gusëlëban nè gabum
wun kat aban Mëtalabangjo. **20** Wu kë pakki
Bakuli Tárrú yàwá amur koya gir, a koya bu-
pwari ka, abë lullë Mëtala sëm Yesu Kérësti. **21**
Dëm ngga, wu kë nongsë meal wun abata rë
wun, ace kë gusëlë Kérësti. **22** Wun amamëna,
wu nongsë meal wun abata abura wun, këla
mënana wun nè nongsë Mëtalabangjo ka.
23 Acemënana ëwabura ka, nda mur mämí,
këla mënana Kérësti ka, nda mur ikëlisìya, yia
amëkpate, së à nda ka nggürëì, yì mënana nda
Më'amsëia ka. **24** Këla mënana ikëlisìya nongsë
meali abata Kérësti ka, anggo gbal së wun
amamëna ka, wun nè nongsë meal wun abata
abura wun abë koya gir ka. **25** Wun aburana ka,
wu earce amálà wun, këla mënana Kérësti earce
ikëlisìya, yia amëkpate, së pa yilëmi kat ace ka.
26 Kérësti pa yilëmi ace mënana bë tår abwana
male, yì ikëlisìya, bëa duk a mala Bakuli, nè
nggë lea nè mùr lakban mala cau mala Bakuli.
27 Pak mënia ka, ace mënana bë yina ace twal
ikëlisìya nè pë bamúrià ka, bëa kumi gëradau abë
boarnsari, mënana këgìr dung, ko kpami, ko
këgìr mëpëndëke pà kàm arë raka; bëa kumi abë
do tår bamuru ace Bakuli anda dwanyicau-arëü.
28 Këla mëno ka, dumëna ama bë aburana bëa
earce amálea, këla mënana à kë earce nggürëia
ka. Nggearë ëwabura mënana earce mämí ka,
nda aban lëmdëi bamúrià earcearù. **29** Bwa pà
nè binëce nggürëì dang, she nè deniyinëi, nè
linëi, këla mënana Kérësti kë deniyinë ikëlisìya,
yia amëkpate ka. **30** Së sëm ngga, sëm nda ka
abare nggürë Kérësti. **31** Këla mana Malëmce ne

ka, “Acemani ka, bwabura nà deki tárrí anda ngge, sə nà lanzəa arə māmí, sə yia kəm ngga, à duməna nggūrəu mwashat.” 32 Mənia ka, nggea gır səmbərəa məgule na, mənana à puse bāləi aban abwana dīdyl raka, səama mə ndara bang ama, mənia yì cau ka, à nda rə kani ara Kərəsti andə ikəlişıya. 33 Kat andə amani ka, koya bwabura ka, duməni wi púp bā earce māmí kəla mənana kə earce bāmūrì ka, sə bwama gbal ka, duməni wi púp bā pe burí gulo.

6 Wun amuna, wu okî aməbəl wun, acemənana
wu nda ka mala Bakuli ka. Mənia ka nda gir məboarne mənana bəa pe ka. 2 “Pe tárró anda nggo gulo.” Mənia ka nda nzongcau mədəmbe mənana ndanə pacau atè ka ama, 3 “bəa pe tárró anda nggo gulo ka, koya gir ka nə ginggo a kəkarì, sə yiləmo nə sau a banza.” 4 Wun atárrú, wu kəa wu pakki amuna ma'wun agir mənana nə cia cau ma'wun nə purî bumia ka dang, kəpəna wu kə kwarkiria nə kania wia cau mənana kə puro a kun Mətalabangjo ka. 5 Wun aguro, wu okî amətala-bala ma'wun mənana a banza ka, nə pagulo nə rəbəla. Wu pakkia wia túró nə bəbum wun mwashat, kəla Kərəsti na wu pakkiyi wi ka. 6 Wu kə pwəsə bumia a koya pwari ka, wu kəa wu pe acemənana məsəia nda arə wun ngga dāng. Wu kə pe acemənana wu nda ka aguro mala Kərəsti, wun mənana wu kə pwəsə bum Bakuli nə pakkii wi túró nə bəbum wun ngga. 7 Wu pak túró nə bəbum wun mwashat kəla Mətalabangjo nda wu pakkiyi wi ka, bwapəndəa nda wu pakkiyi wi ka dāng. 8 Wu sələ ama Mətalabangjo nə mbwe ko yana le ka tangnakusəi, ace túró məboarne mənana pàk ka, ko a nda guro ko a ndanə do-famur rəò. 9 Wun amətala-bala, wu pakkii aguro gbal anggo kəla mənana à banggia wia ama bəà kə pang nə wun ngga. Wu kəa pea wia bangciu dāng. Wu sələ ama wun kat wunəia ka, mətala-bala ma'wun nda a kùli, mənana kə tərbən raka. 10 A masələate ka, wu tamsə kusə wun kàngkàng abə do kpapi ma'wun wuné Mətalabangjo andə bā rəcandəa male. 11 Wu kùr rə wun nə agirmunəo mənana kat Bakuli pa wun ngga, ace mənana bā wu tamsə kusə wun kàngkàng arə aswárban bā kutan mala Shetan. **12** Acemənana munəo

ma'səm ngga, pa arə bwapəndəa dāng. Munəo ma'səm ngga, nda arə amurəma bā bangjo məbikə andə amə'yálmurū məbikə mala banza mənana à səngiyi raka, andə arəcandəa mala abangjo bā pəndəa mənana à gingginə banza man, andə akukwar məbikə mənana nə bumkuli ka. (aiōn g165) 13 Ace mani ka, wu oasə koya girbura mala Bakuli, ace mənana bā wu cambi bī'səm məbura kàngkàng a pwari məbikə. Sə anzəm mana wu pàngjənà koman kat ka, bā wu tamsə kusə wun aban came kàngkàng. 14 Ace mani ka, wu cam kàngkàng, wu kpata məsəcau kəla kùr nggur-bunu a tabunu wun, sə wu yál rə wun nə cauboarna kəla daura-bolo mənana amə'lwa kə oasəo a kikilia ace mgbälli aməsə-nta ka. 15 Sə do gilərəu ace hamnə Cau Məboarne mala dorəpwala ka, bā do kəla ankura mənana wun nə oasəo a kusə wun ace túró ka. 16 Tsəa amur amənia yì agir kat ka, wu twal pabamuru aban Bakuli bā do kəla ntongjo, mənana wun nə tamsə amundi-bəsa mala Shetan mənana kə tura wun ngga. 17 Bə amsəban gir mür wun kəla sukuru-bolo mənana wun nə oasəo ace yál bāmūr wun ngga, sə wu pak túró nə cau mala Bakuli, kəla nggeabyau mənana Bangjo mala Bakuli kə pa wun, wun nə twal a bu wun ace munəo ka. 18 Wu pak hiwi abə Bangjo a koya pwari, nə koya ulang hiwi andə zəmbə amur koya gir kat. Wu dum nə tsəkiru, wu lidəmbə nə hiwi ace amə kpata Bakuli mənana a koya ban ngga. 19 Wu pak hiwi acem gbal. Wu zəmbi Bakuli, bā pam cau mənana mə nə na ka, bā ən mən kunam mə nə bəlki bā məsəcau mənana Bakuli ləmdəa səmi abə Cau Amsəban ngga. 20 Àkə ce mənia yì cau ka sə mə nda a ndàkurban ado, səama ən lidəmbə nə hamnə cau, acemənana Bakuli nə túram kəla mə'pwantu male. Wu pak hiwi acem ama mə camara nakuni nə məsəkang-kangja, kəla mənana boaro bā ən ne ka. 21 Gir mana mə nda bāləi ado, túró mənana ən pakkii ka, andə rəcandəa mala nggūrəam ngga, Tikikus nə yia bala wun bāləi kat. Yì ka, ma'eamrəarəu na, mənana səm earkiyi ace raka, sə bāna mənana dum nə məsəcau abə túró aban Mətalabangjo ka. 22 Ən tasəi aban wun àkə ce bangga wun

cau mala pă ma'səm, sə ńè ńak ńabum wun. **23**
Bè rə wun pwalo, wun amə'eamrəarəu, sə ńè
Bakuli Tárrú andə Mətalabangjo Yesu Kərəsti,
pà wun ńabum earcearəu andə doməsəcau.
24 Bè ńwamuru mala Bakuli do atà abwana
mənana kat à earce Mətala səm Yesu Kərəsti ka
nə earcearəu mənana malkiyi raka.

Amə Filipi

1 Cauterəa mənia ka, pur nəban Buləs andə Timoti, aguro mala Kərəsti Yesu. Aban ká a ban aßwana amə fele mala Bakuli a Filipi, yia mənana à nda abə dotarəu andə Kərəsti Yesu ka, kat andə aßwana-məgule anda amə'bwtluro fá ndahiwı. **2** Bè Bakuli Tár səm andə Mətalabangjo Yesu Kərəsti, pa wun aßwamuru andə dorəpwala. **3** Bè aya pwari sə ən denyinə wun ngga, ən nggə pakki Bakuli mem yàwá. **4** Hiwi mem ace wun kat ko aya pwari ka, ən nggə pê nə bumpwasə, **5** acemənana wu pam gasha aba hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti, twalo a bu-pwari mənana wu tita oe ka, yi puro adyan. **6** Mim ngga, mə ndanə makfələu ama Bakuli mənana titə mənia yì túró məboarne abalə wun ngga, nə lidəmba nəi aban ká masələe a Pwari mənana Kərəsti Yesu nə nyar nəi ka. **7** Bè ən twal wun kat anggo ka, ən bworki dang, acemənana babumam nda arə wun. Wun kat ka wu nda atám, wu nda arə bwäləm arə mənia səm andə aßwana məsəcəu mənana abaləi yì túró Bakuli pam aba aßwamuru male ka, kat pepə, acemənana ado, kala mənana a koya aba kùrban mem, andə bəl bá Cau Amsəban, pwari ka, Kərəsti nə kum gulo a faləam, ko andə ləmdəi aßwana məsəcəu mənana abaləi nə yiləmu ko aba lú. **8** A banam ngga, do nə ka. **9** Sə sérénə rə lime mala earcearəu səm andə bwlətagir məlime. **10** Acemənana mənana kat ən nggə oe, ən ulang earceban mənana Kərəsti Yesu ndanəi ace wun ngga. **11** Wu lümsə nə aßealı mala docauboarna, mənana Yesu Kərəsti peea abalə wun ngga. Mənia ka, nə pè Bakuli gulo andə aßwangəban. **12** Ado ka ən nggə earce aßealı mala docauboarna, mənana Yesu Kərəsti mənana akani, andə amə'yál palta kat ka, à kəla aßwana mala Kərəsti, nə bwäləm rə salə ama mə nda abə nsolo ace Kərəsti. **13** Àkə cè sə aßwana mənana boaribəni ka, nda mənana ama wu do mənana akani, andə amə'yál palta kat ka, à kəla aßwana mala Kərəsti, nə bwäləm rə salə ama mə nda abə nsolo ace Kərəsti. **14** Sə wun abə njar mala Cau Amsəban. Sə ko bəl ən ace kùrə mənana à kùram a ndakurban ngga, yiu dəm a sən wun, ko ən yiu raka, mə nə ok bangula amə'eamrəarəu mənana akani ka, à ce came ma'wun kàngkàng aba Bangjo andə kum babumcandəa sə à bang cau mala Bakuli nə rəcandəa, bangciu pà kàm dàng. **15** Məsəcəu na ama abea bwanə kə hamnə cau mala Kərəsti ace mwararəu andə mbali, sə abea ka, à kə hamnəi nə babum məboarne. **16** Amənia yia bwanə nənzémə ka, à kə hama ace earcearəu mənana à ndanəi arəäm ngga. Acemənana à sələna ama Mətalabangjo twalam ace bəl bá Cau Amsəban. **17** Abea məno ka, à kə hamnəi cau mala Kərəsti nə məsəcəu dàng, à kə hamnəi nə mwararəu, à kə səni kəla à nə tsəa bə rəam kwanam aba kùrban mənana mə ndakam ngga. **18** Sə məno ka kisiki kəgir dəng! Ko bəl nda abə məsəcəu ko aba nyir ka, à haməna nə Kərəsti, sə abə məno ka ən nggə pak banboarnado. E, sə mə nə lidəmba nə pak banboarnado, **19** acemənana ən sələna ama nə ahiwi ma'wun, andə gasha mənana Bangjo mala Yesu Kərəsti pam ngga, agir mənana à kumam ngga, à nə nggā duk panzəban mem. **20** Ən nggə sən dəmbə nə tsəkələu ama pà mə nə nu kəsəkyə dang ko bəti. A kúnì ka mə nə kum məsəkang-kangja yì túró Bakuli pam aba aßwamuru male ka, kat pepə, acemənana ado, kala mənana a koya aba kùrban mem, andə bəl bá Cau Amsəban, pwari ka, Kərəsti nə kum gulo a faləam, ko andə ləmdəi aßwana məsəcəu mənana abaləi nə yiləmu ko aba lú. **21** A banam ngga, do nə ka. **22** Səma bəl ən dum nəyiləmu a mənana kat ən nggə oe, ən ulang earceban nggürəu ka, mə nə pak atúró məboarne kpəm mənana Kərəsti Yesu ndanəi ace wun ngga. **23** Babumam ma'wun bə lidəmba nə gulo, sə bəl wu lümsə nə gau bari: Eare mem ngga, mə nə o mə nə sérəe andə bwlətagir məlime. **24** Sə ace wun boaro kutibəni ka, ən sələna ama mə nə lidəmba nə do nə boaro kutibəni wun nə twal ka, sə anggo ka nggā do sənəa Kərəsti, acemənana mənia ka ən nggə earce ama, bəl wu bwalta gır mənana nda nə boaram nə kutibəni ka. **25** Sə ace wun boaro kutibəni wun nə twal ka, sə anggo ka ngga, ndanə boaro bəl ən lidəmba nə yiləmu a wun nə dukdo boarsari andə dhwanyicau-arəu, nggürəu. **26** Sə ace wun boaro kutibəni wun nə twal ka, sə anggo ka ngga, wun nə nggori nə Kərəsti Yesu kərkár ace mənana à kumam kani ka, à nda à tsək Cau gir mənana bəl ən duk gasha ma'wun gulo andə aßwangəban. **27** Ado ka, ən yina a ban wun dəm bəl wu sələa, wun amə'eamrəarəu, ama agir ngga, wun nə nggori nə Kərəsti Yesu kərkár ace mənana akani, andə amə'yál palta kat ka, à kəla aßwana mala Kərəsti, nə bwäləm rə salə ama mə nda abə nsolo ace Kərəsti. **28** Sə wun abə njar mala Cau Amsəban. Sə ko bəl ən ace kùrə mənana à kùram a ndakurban ngga, yiu dəm a sən wun, ko ən yiu raka, mə nə ok bangula amə'eamrəarəu mənana akani ka, à ce came ma'wun kàngkàng aba Bangjo andə

babum mə'mwashati andə ɓariki a tarə wun ace Wu pak túró mala amsəban ma'wun nə bangciu paɓamuru ma'wun arə Cau Amsəban. **28** Wu andə rəbəla. **13** Bakuli ka, nda rə pak túró kəa dum nə bangciu a ɓadəm abī wun aməbura abalə wun, bə pà wun rəcandəa andə ɓabum dang. Məno ka, nda nə ləmdəia wia ama à nə mala pak gır mənana nə pwasəbumi ka. **14** Wu nggá kidiki, sə wun ngga wu nə àwá. Mənia pusə nggwani andə makgır abalə agir mənana ka nda pe mala Bakuli. **29** Acemənana dəmbu kat wu pakkiy ka. **15** Anggo ka, wun nə duk mana wu kùmô arə pakki Kərəsti túró ka, pà amuna mala Bakuli, amə dwanyicau-arəü, amə ace paɓamuru nəmūrəi a baní dang, nda gbal ɓabum boarnsari, andəa mənana à pà nə kum acemənana ama wu nə nu tanni ace ka. **30** kə məbāne a rəia raka. Wun nə dukdo anggo Mənia yì wara ka səm nda atè sənəa wun. Wu abalə abwana mala nza ma dwanyi məsəcau sənəna ɓariki mem, sə wu ongjəna ce məno andə mə kpata njar kidiki, mənana wun nə nggə ado mə nda abaləi ka.

2 Ado ka, ɓakbəbum nda kam abə Kərəsti, sə girikiban nda kam abə earcearəu male, sə Bangjo mala Bakuli ka, kə yinə dotarəu mwashat a rəarəu. Bakuli pana wun sən məsəswatər mala rəarəu andə ləmdə pe məboarne. **2** Ace mani ka, wu ciem bə banboarnado mem lùmsəo! Wu earnə rəarə wun. Wu ləmdəià rə wun earcearəu. Wu do abə kpapi ɓamuru abə denyciaw ma'wun, kəla wu nda mwashat ɓərbər. **3** Gır mənana kat wun nə pə ka, wu kəa pe nə earce-ɓamuru, ko twàlɓamúrū dang; wu nongsə ɓamur rə wun, wu twal abi wun kəla à kúti wun. **4** Wu tsəkir abwana kəla mənana wun nə tsəkir ɓamur rə wun ngga. **5** Bə ɓabum wun pa kəla mala Kərəsti Yesu: **6** Kat andə mani ama nda mwashat anda Bakuli ka, twali púp ama nə karə rəi arə Bakuli dang. **7** Yàle yì ka, sukki agir kat, nyesə ɓamúrì kəla kəgır dang, sə pa ɓamúrì kəla guro, yi pa kəla ɓwapəndəa abə nggürəu. **8** Sə lang pusəna rəi kəla ɓwapəndəa abə nggürəu ka, yi nongsə muri kə oki Bakuli kiru bá lú, nggearə lú mana amur nggun-gangndəi ka! **9** Ace mani ka, "Bakuli gusələi, tsəa a bancame mənana kúti aban kat ka. Sə pe wi lulləu mana kàrmúr alulləu kat, **10** ace manana nə lullə Yesu ka, koya nkñu, mala agir mana a kùli, andəa mana a nzali, andəa mana a tə-nzali ka, à nə kündəö. **11** Sə koya lasəu ka, nə bang bwāng ama, "Yesu Kərəsti ka Mətalabangjo na," ace gusələ "Bakuli Tárrú. **12** Wun agyajam mem mənana ən earkiyi acea raka, mənana mə ndá aban wun ngga, wu kə okiru pwari-pwari. Sə ado mənana ən pâ aban wun raka, boaro bə okiru ma'wun bə kúti məno.

Wu pak túró mala amsəban ma'wun nə bangciu paɓamuru ma'wun arə Cau Amsəban. **28** Wu andə rəbəla. **13** Bakuli ka, nda rə pak túró kəa dum nə bangciu a ɓadəm abī wun aməbura abalə wun, bə pà wun rəcandəa andə ɓabum dang. Məno ka, nda nə ləmdəia wia ama à nə mala pak gır mənana nə pwasəbumi ka. **14** Wu nggá kidiki, sə wun ngga wu nə àwá. Mənia pusə nggwani andə makgır abalə agir mənana ka nda pe mala Bakuli. **29** Acemənana dəmbu kat wu pakkiy ka. **15** Anggo ka, wun nə duk mana wu kùmô arə pakki Kərəsti túró ka, pà amuna mala Bakuli, amə dwanyicau-arəü, amə ace paɓamuru nəmūrəi a baní dang, nda gbal ɓabum boarnsari, andəa mənana à pà nə kum acemənana ama wu nə nu tanni ace ka. **30** kə məbāne a rəia raka. Wun nə dukdo anggo Mənia yì wara ka səm nda atè sənəa wun. Wu abalə abwana mala nza ma dwanyi məsəcau sənəna ɓariki mem, sə wu ongjəna ce məno andə mə kpata njar kidiki, mənana wun nə nggə ado mə nda abaləi ka.

16 Sə abə doe anggo bə wu kə bwal kàngkàng arə cau mənana pakiy yiləmu ka. Bə wu kə pa anggo ka, a pwari mənana Kərəsti nə nyar nəi ka, mə nə nggori nə wun, sə mə nə sələ gbal ama túró mem andə ɓariki mem ngga, à pà bə dang. **17** Paɓamuru andə atúró ma'wun abə kpata Mətalabangjo ka, à nda kəla pa boro a baní. Sə ko bə yi do ama à nda rə dárá yiləmem kəla gır-dárəa amur mənia yì boro mala paɓamuru ma'wun ngga, bumam nə pwasəo, səm nə pak banboarnado a tarə səm kat. **18** Wun gbal ka, ban nə boara wun, wun nə pakkidire atàm. **19** Bə Mətalabangjo Yesu ear ka, mə ndanə tsəkbaləu ama mə nə tasəta Timoti aban wun, adyan tù, ace mənana bən yi kum ɓakbəbum arə cau mənana mə nə yia oè amur wun ngga. **20** Ən panə kəbwa kəla yì, Timoti, mənana kə tsəkir wun pepe abə məsəcau ka dang. **21** Koyan ngga, gır mənana ɓabumi earkiyi ce ka nda pakkiy ka, à tsəkir túró mala Yesu Kərəsti dang. **22** Sə Timoti ka, wu sələna ama ləmdəna ɓamúrì ama kárána ɓwa. Pàngjènà túró atàm kəla muna andə tárri. Yì ka, bwalàm nggàm abə túró hamnə Cau Amsəban. **23** Ace mani ka, mə nda rə tsəkbaləam ama bən súréñà rəgir mənana mə nda abaləi ka, mə nə túrí a ban wun. **24** Mə ndanə tsəkbaləu arə Mətalabangjo ama mim nə nggearəam ngga mə nə ká a ban wun, baní pà nə sau dang. **25** Ən səni, ndanə boaro bən nyesəa wun Apafuroditus, mə'eambam, biám matúró anda biám soje. Yì dəm ngga nda ɓwa mənana wu túrí bə tsəkiram abə dotəle mem ngga. **26** Ado ka, rəi kə bəla ace sən wun. Banboari wi dang, mənana sələ ama wu ongjəna ce rəkwana male ka. **27** Abə

məsəcau ka, rəi kwani kərkár, yəle ue bəti bá ace kpata Nggurcau ka kəgir na dəm dəng; she wuna. Sə Bakuli ka, sən məsəswatər male anda kə mənana à kumnggiki nə pařamuru aban mem gbal, sə amsəi, ace mənana bumkisikea Kərəsti ka. Acemənana njar mana Bakuli nə mem bá kəa gul kərkár dəng. 28 Bumam kə pi tsək səm, səm nə duk ašwana məboarne a kāne bən tasəa wun tə dəm, acemənana ən sələna male ka, ndə bá səm pa ūamur səm aban Kərəsti ama bá wun səni dəm ngga, ūabum wun nə ka. 10 Ən nggə earce súrə Kərəsti anda rəcandəa pakkidire, sə mim gbal ka ūabumam nə nongjo. mənana loasəi a ūembe ka. Ən earəna mə kum 29 Wu gingsəi na earcearəu mala aməkwadi, nə kāmbe mem aba nu tanni atè, mə nə wú a cau banboarnado pepè, anda pagulo, kəla mənana male, 11 nə tsəkbaləu ama, ko lang ngga mə nə boaro bəà pea amə pakki Mətalabangjo túró kum lo a ūembe. 12 Mim nggə ən twali ama ən ka. 30 Acemənana apı́ lú bəti aban pakki Kərəsti bwaləna ban came dəng, sə ən malaká lùmsə túró. Twal yiləmi a kun kəgir dəng aba pakkam gbal dəng. Mə nda aban bariki mə nə kum gır mənana Kərəsti Yesu ciem, ən duk male ace ka.

3 A masələate ka, wun amə'eambəam, bá ban boara wun ama, wu nda ka mala Mətalabangjo. Bəsələ gilə agir mənana ən giləa wunia a dəmba ka, kwan rəam dəng. Nda ace yál ūabumuru ma'wun. 2 Wu tsəkir wun arə anvwa məno, amə'bealbika, mənana à cam kingging nə cau mala kasə-bətəu ace kum amsəban ngga. 3 Səm mənana səm nggə peri aban Bakuli abə Bangjo ka, səm nda ka ašwana mənana à kasəa səm bətəu abə məsəcau ka. Səm nggə, səm nggə nggori nə Kərəsti Yesu, səm gül̄ arə agir mənana à pə abə nggürəu ka dəng, 4 kat anda amani ama mə nə gandə jali nə aməno yì agir ka. Bə ašwana nakam mənana à kə səni kəla à ndanə agir mənana à nə jali noja ka, mə ndanəia pas mənana à kútì malea ka. 5 Acemənana à kasəam batam a tongno-nong-tàruià nongjo anzəm bəlám, mə nda bwa Isərayila, a tau mala Benjami, bwa Yahudi məbafoe. Sə bá nda ace kpata Nggurcau mala Musa ka, mə nda bwa Farisi, mənana à ndanə bumpina arə kpata Nggurcau ka. 6 Bə nda a cau mala pakki Bakuli túró nə bumpina ka, ūafə ən pe ikəlisiya tanni kərkár. Sə bá kərə a bui mala docauboarna abə kpata Nggurcau ka, ko ən yallı kə bá dəng. 7 Agir mənana dīfyal ən nggə twalia kəla agirkuma ka, adyan nggə, ən nyəsəia bá, ace cau mala Kərəsti. 8 Sə kəgir pə kām à nə kānì arə súrə Kərəsti Yesu Mətalem dəng. Ən nyig girbunda kat ace cau male. Ən sukkinia, ən twalia à pə a kun kəgir dəng, ace mənana bá ən kum Kərəsti, 9 sə bá səm duk mwashat səni. Ən nggə twal kə pi ace sən wun nggə, wu nda ka ūabumardo cauboarna mala ūamuràm mənana à kumgiy i mem anda mbulan-gulo mem. 2 Ən nggə ūaku

13 Wun amə'eambəam, ən twali kəla ən kuməni dəng. Gır mənana mwashat ən nggə pak ka, nda mə lórə gır mənana kutina ka, sə mə soa məsəu atà gır mənana nda a dəmbam ngga. 14 Ən pa rəcandəa arə ūangmire aban ká masələate, ace mənana mə kum tangnakusəu a kùli, mənana Bakuli tunəam ace nə pam abə Kərəsti Yesu ka. 15 Səm mənana kat səm gulna abə Kərəsti ka, bá səm səni anggo. Sə bá abea ūwana atà wun, à ndanə bəkə denyicau dəng ngga, Bakuli nə məngia wun fələi. 16 Səm nggə, bá səm bwal kàngkàng arə bancame mənana səm bingrəna kam nggə. 17 Wun amə'eambəam, wu twal kusəam, sə wu kānì arə ašwana mənana à kə twal kusəu mənana səm ləmdəa wun nggə. 18 Kəla mənana ən nunkir wun tütü didyal ka, sə adyan nggə, mə nda ban bəsələa wunì dəm nə mərəm a məsəam, ama ašwana pas ka, abia aməbura mala nggun-gangndəi mala Kərəsti na. 19 Masələateka, kədikə na. Bakuli malea nda ūumia, agir kəsəkyə à nda ka agir jali malea, sə ūabumia ka nda amur agir ūanza. 20 Sə ma'səm nggə, səm nda ka ašwana mala kùli. Səm nda ban kundə nyare yiu mala Mə'amsə səm nə kuli, yì Mətalabangjo Yesu Kərəsti. 21 Né rəcandəa male mala gandə nyəsə agir kat abata yálban male ka, nə yia nggadı nggürə səm mə ká lui bá pə kəla nggürəi məboarbwə.

4 Ace mani ka, wun amə'eambəam, wu cam kàngkàng abə kpata Mətalabangjo. Wun mənana ən earkiyi earce wun ūaka, sə ūabumam kə pi ace sən wun nggə, wu nda ka ūabumardo mem anda mbulan-gulo mem. 2 Ən nggə ūaku

arə Yudiya sə ən nggə buaki arə Səntəki, wu kə wun nda kə ikəlisiya mənana bwalàm nggàm, earnə rərərə wun, acemənana wun ngga, wu aba paboro ka. Kə 6è ikəlisiya pa kàm anggo nda ka mala Mətalabangjø. 3 E, ən nggə zəmbo dàng. 16 Ko mənana mə nda a Tasalonika ka, gbal, we biam matúró məbafoe. Bwali amaməna wu türəmban nə aboro, ace pàkkam gbasha, pà mənia ka. Yia ka à pak túró kərkár atàm aban kusə mwashat dàng. 17 Ən pa aban bang mənia hamnə Cau Amsəban, atarə səm sənəa Kəlemen yì cau ka acemənana mə nda rə alta boro aban andə acili abiam amətúró, mənana alulləia ka, wun ngga dàng. Nda ace mənana 6è wu kum à nda aba Maləmce mala Yiləmu ka. 4 Wu tangnakusəu mala pəməboarne ma'wun ngga. dum nə banboarnado aba dotarəu ma'wun 18 Ado ka, ən kuməna agir mənana kat 6èn wunəa Mətalabangjø, a koya pwari ka. Nyare pangnəia ka, yàle nə mur amurí. Ən lumsəna mə nə na wun dəm: Wu pak banboarnado! 5 Bè nə agirbunda kərkár nə aboro mənana wu əwapəndəa sən domunyi ma'wun aba girbunda tasəamban naia nə bu Apafuroditus ka. À nda kat. Pà nə sau dəng, Mətalabangjø nə yiu. 6 kəla aboro məboarne mənana agir'a na a ban Kəgir 6è kəa tsək wun a do-tiki nə mûrú dəng. Bakuli sə à kə pwəsəbumi ka. 19 Bakuli mem Aba koya gır ka, wu pakhiwi nə zəmba, wu nə pà wun koya gır mənana wu kə paktèle ka, ləmdəi Bakuli agir mənana wu earkiyicea ka, sə aba kume male nggea mə'nyangsangni nə bu wu kə pak yàwá. 7 Sə dorəpwala mala Bakuli, Kərəsti Yesu. 20 Adyan ngga, 6è gulo o a ban mənana kəfwa pà nə bwalte raka, nə bwali Bakuli, yì Tár səm, málá male pà kàm dàng. Bè əbabum wun andə denyciua ma'wun aba Kərəsti do anggo. (aiōn 9165) 21 Wu pà makkun mem a ban Yesu. 8 A masələate ka, wun amə'eamrəarəu, 6è aməkpata Kərəsti Yesu. Amə'eamrəarəu mənana denyciua ma'wun 6è do amur gır mənana kat səm nda atarə səm ngga, à kə makka wun kún. məsəcəu na, nə yinə gulo, à nə pè aba kpate 22 Abwana mala Bakuli kat kə makka wun kún, a njarı, məboarnsari na, məboarne na, andə nggeomurəmi ka amənana aba fala mala Kaisar mənana à nə earce ka. Gır mənana kat karban ka. 23 Bè əwamuru mala Mətalabangjø Yesu nə boaro, sə gır mənana kat kàrmúr boaro ko Kərəsti do atà wun kat.

nə yinə əwangəban ngga, wu tsək denyciua ma'wun amúrià. 9 Agir mənana kat wu kanı, wu oè, wu é, sə wu sən arəam ngga, wu cia aba túró. Sə Bakuli mənana kə pa dorəpwala ka, nə do atà wun. 10 Ban kə boaram kərkár nə Mətalabangjø, ama wu ləmdəna denyinəban ma'wun acem dəm. Ən sələna ama wu kə denyinə mim koya pwari, sə banı sauwuna bəti mənana wu kum dəmbu mala bwalàm nggàm raka. 11 Ən pa aban bang mənia yì cau ka, acemənana mə nda aba təle ka dàng. Mim ngga ən kánına do dəmba nə gır mənana kat mə ndanəi ka, 12 Ən súrénà rə do aba təle andə kume. Ən kánına do aba koya gir; ko aba dəmbəo, ko aba nzala, ko aba kume kpəm, ko aba dwanye. 13 Mə nə gandə pak koya gır ka, nə rəcəndəa mənana Kərəsti kə pam ngga. 14 Kat andə aməno ka, gbasha mənana wu pakkam abalə atanni mem ngga, ndanə boaro. 15 Wun amə Filipi ka, wu sələna ama abalə anonggio mala titə túró hamnə Cau Amsəban mem, lang ən nyiny Masədoniya ka,

Amə Kolosi

1 Mim Buləs, mənana mə nda mə'mishan mala Kərəsti Yesu, nə kanı mala Bakuli ka, mim sənə mə'eam səm Timoti, səm gilə mənia yì Cautera ka. **2** Aban ká aban abwana mala Bakuli mənana a nggea-là mala amə Kolosi, yia amə'eamrəarəu abə Kərəsti mənana à dum nə məsəcau aban Bakuli ka. Tár səm Bakuli bə raka. Kaniama Bakuli nə pusə agirbunda kat pà wun bwamuru andə dorəpwala. **3** Aþa hiwi ma'səm ace wun koya pwari ka, səm nggə pakki Bakuli, Tár Mətala səm Yesu Kərəsti yàwá, acemənana səm ongjnəna cè pəbamuru ma'wun abə Kərəsti Yesu andə earcearəu ma'wun aban abwana mala Bakuli kat. **5** Məno yì pəbamuru andə earcearəu ma'wun ngga, pur abə tsəkbaləu do ma'wun, a pwari mənana wu titə o sə wu bwalta məsəcau amur bwamuru mala Bakuli ka.

7 Abafəras, bî'səm mətúró mənana səm earkiyi ace raka, nda 6wa mənana nə baní sə wu kum sələe amur mənia yì bwamuru ka. Yì ka, mətúró mala Kərəsti na nə məsəcau, sə nda mənana kə bwala səm túró ace wun ngga. **8** Yì dəm ngga, yi bangjnəna səm cè earcearəu ma'wun mənana Bangjo Məfele pà wun ngga. **9** Acemani ka, twal a pwari mənana səm titə okce wun ngga, səm usələkiyi pàk hiwi ace wun dəng. Səm nggə zəmbi Bakuli bə pà wun sələe mala súrə gir mənana earkiyice kat ka, sə bə pà wun sələe mala Bangjo andə bwalta kusə agir male kat. **10** Səm nggə pàk hiwi mənia ka ace mənana bə do ma'wun gusələ Mətalabangjo, bə pwasə bumi a koya njar, nə pak koya túró məboorne. Anggo abagirbunda kat nə munyi, sə wun nə lùmsə nə pakki Tár səm Bakuli yàwá. Yì na tsəa sə wu duk

abwana mənana wu kāróna wun nə kum kāmbe ma'wun abə libala atà abwana male mənana à do abə tălaban ngga. **13** Acemənana amsəna səm abata parban mala Shetan, sə yina nə səm abə Domurəm mala Muni mənana earkiyi ace raka, mənana akmúr səm sə twalban acaubikea ma'səm ngga. **15** Kərəsti ka nda 6wa mənana à kə səni, mana ləmdə Bakuli mənana à kə səni məsəcau aban Bakuli ka, kə səni, mana ləmdə Bakuli mənana à kə səni məsəcau aban Bakuli ka. Tár səm Bakuli bə raka. Kaniama Bakuli nə pusə agirbunda kat ka, yì ka, ndakam atà Bakuli kəla Muna-dəmbə male, sə ndanə gulo kàrmúr agir mənana kat Bakuli pusəia ka. **16** Nə baní sə Bakuli pusə koya gır mənana a kùli andə mənana a nzali ka. Yì Bakuli pusəia ka. **17** Kaniama à nə pusə à kə sənia raka; kat andə abuno-murəm, andə andə earcearəu ma'wun ngga, pur abə tsəkbaləu adomurəm, andə amə'talanzali, andə amə bwal ma'wun arə agir mənana Bakuli tsəka wunì a gara-murəm. Nə yì sə à pusə koya gır ka, sə àkə kùli ka, mənana wu okce abə məsəcau mala Cau cè gulo male sə à pusəia. **18** Kərəsti dəm ngga nda Amsəban **6** mana à yinansi aban wun ngga. **7** Abafəras, bî'səm mətúró mənana səm earkiyi koya gır ka ndakam, sə yì nə bwal agir mənana à pusəia ka a banbwáná. **19** Kərəsti dəm ngga nda Mənia yì Cau Amsəban ngga, nda ban məsəa a banza kat. Nda ban pusə bealu a koya ban, kə nggadi do mala abwana kala mənana nggadi do ma'wun, a pwari mənana wu titə o sə wu bwalta məsəcau amur bwamuru mala Bakuli ka.

20 Sə mədəmba loapi bəmbe, ace mənana abə ko man kat ka bə do nda mənana a dəmba amur nggun-gangndəi ka, yina nə dorəpwala, **21** Didyal ka. Yì ka, nda tər bəsa yiləmu mala aməpkate, **22** Sə adyan ngga, Bakuli abə pa male kət ka, banboari wi bə ləmdə rəi abə Muni, **23** Sə nə ban Muni ka bə giləki tərəu mala agirbunda mala Bakuli abalə adenyicau ma'wun, mana kət andəi. Nə nkila mala Muni mənana sukki amur nggun-gangndəi ka, a nzali ka, à nə nyəsəia aban Bakuli. **24** Sə dotarəu andəi, nə lú mala Kərəsti abə nggürəi mala bwapəndəa. Nyəsə wun ace mənana bə pələ wun, bə wu duk abwana ace Bakuli, amə pələ wun, bə wu duk abwana ace Bakuli, amə kəa tusə kusə wun arə tsəkbaləu mənana wu oè abə Cau Amsəban ngga dəng. Mənia yì Cau Amsəban ngga à haməna nəi a koya bum-ban a banza, sə àkə cè sə mim Buləs ka, ən duk

guro mala Bakuli, ace hamnæi. **24** Sə ado ka wun bə ko aba Kərəsti, sə bə duk kusəba mala do ban kə boaram arə tanni mənana ən nggə nu ma'wun. Bə pañamuru ma'wun kum rəcandəa ace wun ngga. Acemənana aba tanni mem a kəla mənana à kania wun ngga, sə wu lùmsə nə nggürəu ka, mə nda ban bariki mə lùmsəkún gir pak yàwá. **8** Wu kəa eari kəbwə bə swarki wun mənana ueo aba tanni mala Kərəsti ace nggürəi, nə amakgìr amur súrə male malime mana bekə yì amakpate. **25** Bakuli tsəngjənami a buam məboarne pà kàm abaləi raka. Ulang məno yì bən pakki ikəlisiya, yia amakpata Yesu túró, amakgìr ka à kə pur aba kanigir mana à kumi a mə nggə hamnæ cau male kat aban wun. **26** bu swapəndəa, andə abangjø mala banza man, Mənia yì cau ka à səmbərəce arə apələa bāra-barə andəanza məno à kutikina ka, sə adyan nggə à pusəni aban abwana mala Bakuli, bən sələce. (**aiōn g165**) **27** Bakuli earnace bə abwana male saləce gulo andə kume mana aba mənia yì nda amur amə'yálmurū andə amə-gara kat cau-ba-səmbərəa, mənana ndanəi ace abwana ka. **11** Kərəsti gbal ka twaləna wun bealu mala mana amə Yahudi na raka. Sə mənia yì cau-ba-caubikea, kəla mənana kasə-batau pusə nggū səmbərəa ka nda mənana amə: Kərəsti mənana arə nggürəu ka. **12** Wun nggə, à oasəna wun a do abalə wun ngga, nda tsəkbaləu ma'wun mala bəmbe wunəa Kərəsti nə batisəma mənana à kum kāmbe aba gulo mala Bakuli. **28** Nda gírnî pakka wun nggə, sə aba batisəma dəm nggə à sə səm nggə banggi abwana cau mala Kərəsti, loasəna wun aba bəsa yiləmu, nə gūlì ma'wun səm nggə nunkir koyan nggə. Səm nggə kani arə rəcandəa mala Bakuli mənana loasə Kərəsti koyan nggə nə sələe mənana kat Bakuli pa səm a bəmbe ka. **13** Didyal ka, wu wú atàcau mala nggə. Səm nggə earce amə səm nə yinəia a acaubikea ma'wun, andə abealu mala caubikea bədəm Bakuli kəla abwana mənana à lùmsənà ma'wun mənana à gau wun wunəia raka. Sə aba do malea andə Kərəsti ka. **29** Acemani ka ən adyan nggə Bakuli pana wun yiləmu aba Kərəsti, nggə paktúró, ən nggə bariki kərkér, nə gūlì arə lang yi twala səm ban acaubikea ma'səm kat rəcandəa məgule mala Kərəsti mənana pakkiyi ka. **14** Yi panzəki bəshi mənana à giləi amur túró abaləam nggə.

2 Ən nggə earce bə wu súrə ulang tanni mənana ən nggə tanni ace wun, andə amakpata Yesu mənana a Lawodisi, andə amakpata Yesu mənana kat à malaká sənam à súrəam raka. **2** Ən nggə pak mənia ace mənana bə à kum bəkəbum, sə bə à duk mwashat aba earcearəu. Ən nggə earce nəma bə à kum lùmsəo mala bəbərumcandəa ama à bwalənata kàné mala Bakuli mana səmbərəce didyal ka, yì Kərəsti nə bəmúrì. **3** Aba Kərəsti sə gona mala sələe andə súrə mala Bakuli kat səmbərəa. **4** Ən nggə na wun mənia yì cau ka ace mənana kəbwə bə kə swarki wun nə kunboarna dang. **5** Ko bə do amə ən pa atà wun aba nggürəu raka, mə nda atà wun aba bangjø. Sə ban kə boaram arə gya a tərəu ma'wun, andə came mala pañamuru ma'wun nə rəcandəa aban Kərəsti. **6** Sə adyan nggə, kəla mənana wu angjəna Kərəsti Yesu, duməna matala wun nggə, wu lidəmba nə kpate. **7** Nlerə

səm nggə; yi kasəki kat andə anzongcau mala nggurcau mənana à bwal səm nəi ka; twalia umnəia kya gbällia a nggun-gangndəi. **15** Yi ak agirbura mala amurəma andə arəcandəa mala abangjø. Pea wia kəsəkyə a banfana bwāng, nə limurəm male amúrià amur nggun-gangndəi. **16** Acemani ka, wu kəa eari kəbwə bə tsəka wun nzongcau amur agir mənana wun nə li ko wun nə nu ka, ko amur cau mala pakki alamsan mala abea kunacau, ko mala came mala bəsa zongjø, ko mala Pwari Sabbath dang. **17** Amənia yì agir ka, ayiləmi agir məbaofe mənana à nda rə yiu ka nda. Sə Kərəsti nə nggearəi ka nda kə baofe. **18** Wu kəa eare bə kə bəwa mə'earce pakkıagir nyesəmuru mə'nyirì andə məperi aban aməturonjar nyesəce wun bə nə nacau gula ama səna na sən amur amənia yì agir ka dang. Acau mala bəwa kəla məno ka aməbəne na, acemənana yì ka, lùmsə nə twàlbəmúrū, sə denyicau male ka, mala earce gír mala bəmúrì

na. 19 Mənia yì bwa ka pa dəm abə kpapi andə bwashiribe, sə nacau kidiki bwa, andə naki Kərəsti, mənana nda mur nggūrəu kat, yia acauñana. 9 Wu kəa nea rə wun nyir dang, aməkpata Yesu ka dang. Acemənana Kərəsti acemənana wu swárəna beal wun ma'e andə ka nda kùr mür aməkpate a banbwáná, kəla atúró fealbīkea male 10 sə wu twaləna bealu mənana mazo kpakəri amú ka. Kə linəia, à kə mala bəsa bwa. Mənia ka nda bəsa bealu, mana gulo abə rəcandəa mala Bakuli. 20 Wun ngga, Bakuli pusəi ka. Yì ka nda rə pak túró nə tsək wu wuna wunəa Kərəsti sə à panzəna wun a bu mənia yì bəsa bealu ma'wun ngga bə lidəmba rəcandəa mala abangjo mala mənia yì banza nə pələ bəshe a koya pwari, ace ká twal ulang ka. Sə ace mana sə wu kə dukdo kəla weama wu male yì bealu, ace mənana bə wu súrə pepə ka. nda ka mala banza ka? Man tsəa sə wu kə kpata 11 Abə mənia yì bəsa yiləmu ka, gakitacau pà anzongcau mala aməbanza mənana ama: 21 kàm dəm dàng ama mənia ka bwa Yahudi na, sə “Kəa bwal man dang. Kəa ok məno a lasəo dang. mənia ka bwa bə nzali na, mənia ka kasə bate, Kəa je amənia ka dang?” 22 A'ulang amənia sə mənia ka kasə bate dàng. Kə cau pà kàm dəm yì anggurcau ka, kə akanigir mala bwapəndəa ama mənia ka súrəgir dàng, ko mənia ka bwa na amur agir mənana, abə pak túró nəia ka, kúndàngna na, ko man ngga guro na, ko məno à pà nə sau dang à nə kidiki ka. 23 A'ulang ka ndanə do-bamuri ka dang. Kərəsti ka nda anggurcau man ngga à ləmdəa kəla sələe na komana le ka, sə nda mənana do a babum səm abaləia, acemənana à kə earce ama bwa bə oasa kat ka. 12 Sə acemənana Bakuli tarnà wun bə wu bəmūrī abaləia bə peri aban aməturonjar, bə duk abwana male mənana kə earcea ka, wu twal bənəi bəmūrī do abə bəlkya anda banboarnado, bealu mala sən məsəswatər, andə pəməboarne, sə bə pe nggūrəi tanni. Səa ma aməno ka à pà anda nyesəbamuru, anda dobuñbuka, sə munyi. nə tsək bwa nə limurəm amur asuno məbāne 13 Wu kə twalban abwarkio mala rərə wun mala nggūrəi dang.

3 Acemənana à loasəna wun nə bəsa yiləmu abə Kərəsti ka, wu tsək babum wun arə agir mənana a kùli, aban mənana Kərəsti dukam abuno gulo a bù-məli mala Bakuli ka. 2 Bə denyicau ma'wun bə o amur agir mənana a kùli ka, bə kəa nyare amur agir mənana a nzali ka dang. 3 Acemənana wun ngga, wu wunî dobanza man, sə məsərə yiləmi wun ngga à səmbərəni atà Kərəsti aban Bakuli. 4 Sə bə Kərəsti mənana nda tər bəsa yiləmu ma'wun, yi pusəna rəi aban banza kat ka, wun gbal ka wu nə yia pusə rə wun abə gulo male. 5 Ace mani ka, wu wal-lú koya beal wun mala pakki agirbana mala banza. Yì afealu kidiķi mala nongginə rərə, andə do-pəndəkyə, andə nshawari, andə suno məbāne, andə shamgir mala bwa (acemənana shamgir mala bwa ka bə njar mala peri atà nkula). 6 Ace amənia yì acaubikea ka sə bumllulla mala Bakuli nə yia suləo amur amə'murcandəa. 7 Abə do ma'wun mala gyata banza fidyal ka wu pakkina amənia yì agir ka. 8 Sə adyan ngga duməna púp wu nə bwaki bu wun arə agir kəla amənia ka: bumllulla, sə bumkpəmna, sə

nə gandərəu, sə wu kə twali koyana mənana pakka wun məbāne ka banı. Wu denyi ama Mətalabangjo twala wun banı, sə ace mani ka duməna wun púp wun nə twalia rə wun banı. 14 Sə mənana kàrmuria kat ka nda, wu lùmsə nə earcearəu, acemənana earcearəu na kùr komana kat ka arərəia abə lùmsəo mala dotarəu məboarne. 15 Sə wu nyig dorəpwala mənana pur nəban Kərəsti ka, bə ak babum wun. Acemənana kəla nggūrəu ma'mwashati ka, à tuna wun ace dorəpwala. Koya pwari ka wu kə pak yàwá. 16 Bə cau mala Kərəsti, nə boaro male kat ka, lùmsə denyicau ma'wun. Wu kə kania rə wun gir sə wu kwarkir rərə wun, nə sələe mənana kat Kərəsti pa səm ngga. Wu kə tuka anggyal swangsə Bakuli, andə anggyal gusələ Bakuli, andə anggyal bək abwana abə bangjo, nə babum pak yàwá aban Bakuli. 17 Sə bə mana kat wun nə pa, ko wun nə na ka, wu pè nə denyicau ama wu nda ban pe kəla amə'nakún Mətalabangjo Yesu, wu kə pakki Tár səm Bakuli yàwá nə bani yì Kərəsti. 18 Wun amə-bala ka, wu nyesə mur wun abata abura wun, kəla mənana boaro aməkwadi Mətalabangjo bəa

pak ka. **19** Wun aburana, wu earce amálá wun, **8** ðn tasəi aban wun, ace mənana bò na wun gùr wu kəa wu pekia dang. **20** Wun amuna ka, mənana səm nggə pak kani ka, sə bò bak babum wu okî aməbəl wun, acemənana mənia ka kə wun. **9** Ndyo dəm ən nggə tasə Onisəmu ka. Yì pwasəbum Mətalabangjo. **21** Wun atárrú, wu gbal ka, mə'eamrəarəu məbafoe na mənana à kəa wu soaki babum amuna wun dang, bəa a nè gǔlì arəi ka, nggearə yì ka, kə bwa ma'wun na raka wu nè bungi babumia. **22** Wun aguro na. Yì andə Tikikus ka à nè bangga wun gùr ka, wu okî amətala-bala ma'wun a banza aba mənana kat kə kumban kani ka. **10** Aristakus koya gir wu nè pak kat ka. Wu əariki wu pak mənana nda kani atàm a ndàkurban ngga, kə tûró mənana nè pwasə bumia koya pwari ka. makka wun kun, anggo gbal sə Markus mənana Wu kəa pe acemənana à nda ban sən wun ngga kèa mwashat andə Barnabas ka, kə makka wun dang, wu pakkia wia tûró nə babum mwashat kun. Kəla mənana à bangjəna wun cau amurí ace pagulo aban andə banggi Mətalabangjo. **23** yì Markus ka, bò yina ka wu gingsai caca. **11** Bò mana wu pakkiyi ka, wu pak tûré nə babum Yesu mənana à tunaki ama Yustus ka, kə makka wun kat kəla Mətalabangjo na wu pakkiyi wi wun kún gbal. Kə amənia yì aburana ka, à ka, əwapəndəa na dang. **24** Wu kə denyi ama nda ka amə Yahudi afalə abeam amətûró ace tangnakusəu mənana Mətalabangjo nè pa wun Domurəm mala Bakuli. À bò babumam nè ngga nda lībala, sə mətala-bala mənana wu rəcandəa. **12** Abafəras, mənana bī'wun na aba pakkiyi wi tûró ka, Kərəsti na. **25** Sə bò wu dotarəu mala amə'eamrəarəu a akana aban kə pak tûró əéalbika ka, à nè mbwe wun nè wun, sə dəm ngga guro mala Kərəsti Yesu na tangnakusəu məkwabanəi. Acemənana əashi ka, kə makka wun kún. Ko aya pwari ka kə pak mala Bakuli aban əbwana kat ka, mə'mwashati hiwi ace wun nə məsəcau, kə zəmbi Bakuli bò na.

4 Wun amətala-bala, wu bwal aguro ma'wun nə məsəcau, wu kə pakkia wia məboarne. Wu denyi ama wun gbal ka wu ndanə mətala-bala akanó a kùli. **2** Wu pa əamur rə wun arə pak hiwi, sə aba pe ka wu dum nə kwaro mala dəmbu andə babum mala pak yàwá aban Bakuli. **3** Wu pakka səm hiwi gbal ama bò Bakuli pa səm dəmbəu mala bang cau male, bò səm hamnə cau-ba-səmbərəa male mənana amur Kərəsti ka. Àkə ce mənia yì cau ka, sə mə nda a ndàkurban ado. **4** Wu pak hiwi ama, mə hamnə mənia yì cau ka puret-puret, kəla mənana boaro mə hamnəi ka. **5** Wu dum nə kwaro a do ma'wun afalə əbwana mənana à ak Cau Amsəban raka, sə koya dəmbəu mənana wu kum ngga, wu kəa kidiki ce bò dang. **6** Cau mənana nè puro a kun wun ngga, bò pa aba əubbuka mala denyi nə bwa, sə bò boari əwapəndəa o, ace mənana anggo sə wu nə sūrə lang sə wu nə pələi koyan ngga cau, mana bəa dì wun ngga. **7** Gyajam məboarne ma'səm Tikikus nè bəla wun ce gùr mənana mə nda afaləi ka kat. Yì ka, mə'eamrəarəu məbafoe na aba tûró, bwa na mənana à nè gǔlì arəi ka, sə bī'səm guro na aba tûró mala Mətalabangjo.

pa wun rəcandəa, sə bò wu lūmsə nə məsəkang-kangja, mənana wu nè nggə kpata kani mala Bakuli kat ka. **13** Mə nə gandə na kúni ama kə pak tûró kərkár ace wun, sə ace aməkwadi mənana a Lawodisi andə Herapoli ka. **14** Luka, məsonzəo mənana səm earkiyi ace raka, andə Dimas, à kə makka wun kún. **15** Wu pa makkun mem aban amə'eamrəarəu mənana a Lawodisi ka, nggeamurəmi ka mə'nggaula səm Nimfa, andə aməkpata Yesu mənana à kə dapi a bala male ka. **16** Anzəm mənana wu balna mənia yì cauterəa ka, wu tasəia aməkpata Yesu mənana a Lawodisi ka bəa balli gbal. Sə wun gbal ka wu bəl malea mənana ən giləia wia ka. **17** Sə wu banggi Arkipus mənia yì cau ka: “Tsəkiro arə tûró mənana Mətalabangjo po ka, masələte.” **18** Mim Buləs, mə nda ən gilə mənia yì makkun ngga nə buam. Wu denyi ama mə nda a ndàkurban. Bwamuru mala Bakuli bò do atà wun.

1 Amə Tasalonika

1 Mənia yì cauterə ka pur nəban Buləs, anda Silas, anda Timoti. Aban ká a ban ikəlisiya mala amə Tasalonika, abwana mala Bakuli Tárrú, anda mala Mətalabangjo Yesu Kərəsti. Bè bwamuru anda dorəpwala mala Bakuli do atà wun. **2** A koya pwari ka, səm nggə pakki Bakuli yàwá ace wun, sə səm nggə pak hiwi tütù ace wun kat. **3** Aba hiwi ma'səm amur wun a ban Bakuli ma'səm yì Tarrú ka, səm nggə denyi nə pé ma'wun aba paßamuru, anda earcearəu ma'wun mənana tsəa wu pak túró kərkər, anda came mala tsəkbaləu ma'wun ara Mətala səm Yesu Kərəsti. **4** Wun amə'eam səm, səm sələna ama Bakuli earəna ce wun, nda sə tar wun ace mənana bè wu duk abwana male ka. **5** Cau Amsəban mənana səm yiu noi a ban wun nggə, pà aba ne anggo nəmürə däng, nda gbal aba rəcandəa mala Bangjo Məfele, anda pa'eare məkərkər nì mənana ləmdə ama cau mana səm na ka məsəcau na ka. Wu sələna rə ulang do mənana səm do abalə wun àkə ce boaro ma'wun nggə. **6** Wu yi duk amə twalkusə səm anda mala Mətalabangjo; kat anda tanni ma'wun kərkár ka, wu ak cau mala Bakuli nə banboarnado mala Bangjo Məfele. **7** Ace məno ka, wu duməna aməkpata Yesu mənana aməkwadì aba nzali Masədoniya anda Akaya kat, à nə səni arə wun sə à nə twal kusə wun nggə. **8** Sə ado, cau mala Mətalabangjo ka, nda rə puro nə ban wun aban ká a ban abwana aba nzali Masədoniya anda Akaya kat. Səa ma məno nda nəmürə däng, cau mala paßamuru ma'wun gbal a ban Bakuli ka, mesəna a ban abwana a koya ban. Yàle səm pànə cau mənana dəm səm nə nea wia amur paßamuru ma'wun nggə däng. **9** Abwana nə ɓamuria nda à cama rə nacau mala agir məboarne mənana wu pak kat ace ak səm, mana səm waria sən wun nggə. À bang ce vwakibu ma'wun arə ankúl ace kpata Bakuli mə'məsəcau nì anda mayiləmuì. **10** Dəm nggə à bang cau mala do kundəmuru ma'wun arə yiu mala Muna mala Bakuli nə kuli, yì muna male mana loasəi a ɓembe ka. Nda Yesu mana

nda mə'amsə səm a bu tanni mala bumlulla məbikə mala Bakuli mənana kə yiu ka.

2 Wun amə'eam səm, wu sələna ama wario ma'səm a ban wun nggə, yi duk bà däng. **2** A dəmbe ka sam nu tanni sə à pakka səm gır kəsəkyə a Filipi, kəla mənana wu sələ ka. Səa ma Bakuli ma'səm pakka səm gbasha səm dumna məsəkang-kangja aba hamba wun Cau Amsəban male, kat anda amani ama abwana ləmdəa səm ɓinəcau məkərkər nì ka. **3** Cau kwarkiru mənana səm yinəi a ban wun nggə, pur aba bwarkio däng, ko nə ɓe abaləi däng, sə səm pà aban swarki wun gbal däng. **4** Səm nggə, səm nggə nacau kəla abwana mənana Bakuli earna səm sə nyingga səm túró hamnə Cau Amsəban a bu səm nggə. Sə səm pà aban pe ace mənana bəa ɓwapəndəa ɓwangə səm nggə däng; səm nggə pē ace pwasa ɓabum Bakuli mənana kə peləki ɓabum səm nggə. **5** Sə wu sələna gbal ama, səm yiu a ban wun nə kúnboarna, ko səm səmbərə ɓekə ɓealı mala kunligir nə acau ma'səm däng. Bakuli ka nda mə'nakún səm amur mani! **6** Səm pà aban alta ɓwangəban a ban ɓwapəndəa, ko a ban wun, ko a bu kəbwə däng. **7** Səm kəla amətúró mishan mala Kərəsti ka, bə səm pàngjənəná túró nə rəcandəa mənana səm ndanəi ka ace alta gır a ban wun. Səa ma səm nggə, səm duk ɓukbuk abalə wun, kəla mənana nggea ka amuna kə pa ace denyi nə amuna male ka. **8** Ace earcearəu məkərkər nì mənana səm ndanəi arə wun nggə, rə səm kə ɓəla arə na wun bəsa Cau Məboarne mala Bakuli nəmürə däng, səm ndanə earce gbal səm nə pa yiləmi səm ace wun. Acemənana ce wun kə kwan səm kərkár! **9** Wun amə'eamrəarəu, ɓalə wun kasəa arə nggea túró məcandəe mənana səm pē kərkár abalə wun nggə re? Du anda pwari, səm pak túró ace mənana bə səm nggə duk twalo amur kəbwə atà wun, yi mənana səm ndarə hamnə Cau Amsəban mala Bakuli a ban wun nggə däng. **10** Sə wun nggə, wu nda ka amə nakún səm, kəla mənana Bakuli kə nakún səm ama, do ma'səm abalə wun, wun abwana mənana wu pana ɓamur wun nggə, nda aba pa rəü a ban Bakuli, anda pak pepè, anda mala d̄wanyicau-

arə̄ū. 11 Wun nə nggearə wun ngga wu sələna male? Kə wun nda re? 20 Wun nda ka gir jali ama səm bwal koyan atà wun ngga kəla mənana andə banboarnado ma'səm!

12 Səm ɓuakia rə wun, səm ɓakɓabum wun, sə səm kwarkir wun ama, wu duk ulang do mənana ban nə boari 'Bakuli arə̄i, yi mana nda ɓwa mənana tunə wun ɓə wu yi do abata domurəm andə gulo male ka. 13 Sə dəm ngga səm nggə pakki 'Bakuli yàwá tutù. Acemənana, lang səm yináñà wun nə cau mala 'Bakuli ka, wu twali kəla cau mala ɓwapəndəa na dang. Wu oe, sə wu é cau mala 'Bakuli na, mə'məsəcau ní mənana ndaban pak túró a babum wun, wun abwana mənana kat wu pa ɓamur wun a baní ka. 14 Wun amə'eam səm, gır mənana pur arə aməkwadi mənana arə a'ikəlisiya mala 'Bakuli mənana a nzali Yahudi, abə Kərəsti Yesu ka, purna arə wun. Acemənana kè tanni mə'mwashati mənana à nu a bu amə Yahudi ace pà ɓamuru malea aban Kərəsti Yesu ka, àkà nda wu kùmô a bu abwana mala nzali ma'wun ngga. 15 Yia amə Yahudi ka, à nda à wal-lú Mətalabangjo Yesu andə amə'bangnəa mala 'Bakuli ka. Yia na à pa səm tanni gbal mənana pər səm ngga. Abə pàkkiagir malea ka à kə kidiki babum 'Bakuli. Dəm ngga à nda nggaro nə abwapəndəa kat 16 acemənana à kə bariki ama à nə mgbàllì kun səm, ɓə səm ngga hamna cau mala yiləmu a ban abwana arə abea nzali dang. Yi cau mənana nda nə yinəi abwana amsəban ngga. Sə anggo ka, kara à camara gwaliki caubikea amur acaubikea malea aban káne a lümsəo. Sə bumllulla mala 'Bakuli a masələate ka suləna amúrià! 17 Sə səm ngga, wun amə'eam səm, lang à gauwuna səm zuku sənəa wun ngga (gauwa mənana nda abə nggürəu sə pà abə bangjo raka) səm bariki kərkér, nə nzal wun a babum səm ama səm nə yia sən baməsəarə səm dəm. 18 Səm earənace nyare, səm nə yiu a ban wun. Mim Buləs nə ɓamúràm ngga, ən bariki kusə pas mə nə nyare mə nə yiu a ban wun, sə Shetan mgbàllì kun səm. 19 Bè məno na raka, mana de nda tsəkɓaləu ma'səm, andə banboarnado ma'səm, ko mana nda mbulan mənana səm nə jali nəi a badəm Mətala səm Yesu a pwari yiu

3 Nda, lang səm yì səni pà səm nə gandə twal gandərəu dəm raka, səm yì denyi ama nə boaro ɓea nying səm nəmūrə səm ɓə səm do abə Atina, 2 sə səm tasə Timoti ɓə kyane ɓə kya sən wun. Yì ka, mə'eam səm na andə bi'səm matúró mala 'Bakuli abə hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti. Səm túrí a ban wun ace mənana ɓə yì ɓakɓabum wun, ɓə dupa wun gbasha abə pabamuru ma'wun a ban Kərəsti. 3 Səm pa anggo, ace mənana ɓə ɓebwa abalə wun, ɓə kəa dəurəo atàcau mala amənia yì atanni ka dang. Sə wu sələna ama məno ka kànì mala 'Bakuli na ace səm. 4 Nda gır mənana tsəa, mana səm nda a ban wun ngga, səm akdəmba səm camara bangga wun ama səm nə nggá kum pàtanni a bu abwana. Sə ndo gbal, wu sənəni, kəla mənana wu sələ ka. 5 Ace mani ka, lang ən səni, pa mə nə gandə twal gandəa dəm raka, nda sə ən tasə Timoti, ɓə yiu ɓə yi sən tà wun abə do pabamuru ma'wun a ban Yesu. Bangciu pakkam ama, ce wu earánì məkárəkiban, yì Shetan swarkina wun, wu dekina kpata Yesu, sə túró mala 'Bakuli mənana səm pe abalə wun ngga, uena ɓà! 6 Sə a dyan ngga, Timoti nyarəna yina a ban səm. Yi bangjəna səm cau məboarne mala pabamuru ma'wun a ban 'Bakuli andə earcearəu ma'wun. Dəm ngga, bangga səm ama wu kə denyi nə do məboarne ma'səm sənəa wun, wu kə pak nzal sən səm, kəla mənana ado, səm nggə pak nzal sən wun ngga. 7 Ace mani ka, wun amə'eamrəarəu, kat andə do məkwane andə pàtanni mənana səm nda abaləi ka, səm kum ɓakɓabum nə cau mənana səm ok amur pabamuru ma'wun a ban Kərəsti ka. 8 Adyan ngga mənia yì gir ka, loasəna səm dəm, acemənana səm sələna ama wun ngga, wu nda aban came kàngkàng abə dotarəu ma'wun wunəa Mətalabangjo Yesu. 9 Ya ulang yàwá na səm nə pakki 'Bakuli ace wun! Ata cau ma'wun ngga, səm ndanə banboarnado kərkér a badəm 'Bakuli ma'səm! 10 Du andə pwari, səm nggə pak hiwi nə babum səm kat kərkér aban zəmbi 'Bakuli, ɓə pa səm dəmbu dəm, ɓə səm sən wun, ace mənana ɓə səm kania wun abea agir mənana

boaro bò wu súrèia aba pañamuru ma'wun a ñamur rà wun ngga, Bakuli kánìna wun bò wu ban Bakuli ka. 11 Ado ka sém nggè zëmba ama earcea rà wun. 10 Abà mèsacau ka, mèno nda bò Bakuli ma'sém, yì Tár sém nè nggearè, kègir mènana wu kà lèmdài amà'eamrèarèu andà Mètala sém Yesu, mènba sém njar ace mènana kat abà nzali Masèdoniya ka. Sèama, yiu aban wun! 12 Sém nggè pak hiwi ama bò wun amà'eamrèarèu, sém nggè kwarkir wun, Mètalabangjo tsék earcearèu ma'wun arèarè wu lèmdài abà pë mènana kútì mèno ka aban wun andà abwana kat, bò lidëmba nè gulo sè bò kánèi a dëmba. 11 Wu bariki wu soa mèsè kà aliki, kèla mènana earcearèu ma'sém aban wun arà dukdo bwalrèu abà bukñuka, wu kà wun kà pak ka. 13 Anggo ka nà pà wun rëcandèa tsék denyicau arè atûró ma'wun, wu kàa kutik mala gabum ace do tár ñamuru ace Bakuli, abalè acau mala abwana dàng; sè wu kà pak andà dwanyicau-arèu a badàm Bakuli ma'sém túró nè abu wun, kèla mènana sém bangga mènana nda Tárrú ka, a pwari mènana yì Mètala wun dìfyal ka. 12 Bò wu kà pa anggo ka, sém Yesu nè yiu nai, andà amàturonjar male kat ka. Bò do anggo.

4 A masélèate ka, wun amà'eam sém, wu kumèna kwarkiru nè bu sém amur njar mènana boaro wun nè dukdo sè gabum Bakuli nè pwasè arè ka. Sè ado mènana wu ndara duk ulang mèno yì do ka, sém nggè zëmba wun nè kwarkiru mècandèe abà lullà Mètalabangjo Yesu, wu lidëmba nai abà pë anggo andà mènana kútì mèno ka ko aya pwari, aban kánèe a dëmba. 2 Wun ngga, wu súrénà rà akwarkiru mènana sém pà wun nè rëcandèa mala Mètalabangjo Yesu ka. 3 Mènia ka nda kànì mala Bakuli a ban wun, ama bò wu tár ñamuru rà wun abà do acei, wu banggi bealu mala kìdikì mala nongginà rëarèu. 4 Koyan abalè wun ngga, bò súrè lang sà nè bwal ñamúri abà do tár ñamuru ace Bakuli andà do mènana nà yiu nè gusálèban ngga. 5 Pà abà do nè npel mala nshawari mè'kèrkér nì, kèla pe mala amàkpata banza, abwana mènana à súrè Bakuli raka dàng. 6 Abà mènia yì cau ka kèbwa bò kàa pàkkì bì mèkwadi gír mèbane ko bò bembèri abà kutio arà alta māmí ko burí dàng. Sèm nanà wun dìfyal nè nunkiru ama, Mètalabangjo ka kà bashia abwana arà ulang amèno yì acaubikea ka. 7 Bakuli ka, tunè sém ace do bá pëndekya dàng, tunè sém ace do tár ñamuru ace Bakuli. 8 Ace mani ka, bwa mènana kat binè mènia yì kanigir ka, pà aban binè nzongcau mala bwanpàndèa dàng, nzongcau mala Bakuli nda binèkiyì ka, yì mènana ka pa wun Bangjo Mèfele male ka. 9 Amur cau mala lèmdàia rà wun earcearèu ka panè boaro mè gilèa wun kègir dàng. Acemènana wun nè dàng. 2 Acemènana wun nè ñamur rà wun ngga,

à nà sèn wun pepè nè pagulo. Sè pà wu nè kùndàô arà kèbwa ace kum gír mènana wu pak tèle ka dàng. 13 Wun amà'eamrèarèu, sém nggè earce ama wu kàa dumñè dwanyi sèlè amur amàkwadi mènana à wuna ka, ko wun nè dumñè bumkidikea, kèla abwana mènana à pàne tsékbalèu raka dàng. 14 Sém ngga, sém earèna nai ama Yesu wú, sè loapi bëmbe nè yilèmu. Dèm ngga sém earèna nai ama abwana mènana à wu abà pañamuru malea a ban Yesu Kèrèsti ka, Bakuli nè loasèia nè yilèmu, nè yinèia a baní atàraia andà Yesu. 15 Mènia ka sém nggè bangga wun kèla mènana Mètalabangjo bangga sém ama: sém mènana à nyig sém nè yilèmu, bà pwari yiu mala Mètalabangjo ka, pà sém nè aki abwana mènana à wuna ka, dëmba o a baní dàng. 16 Acemènana Mètalabangjo nè nggearèi ka, nè sulè nè kuli, nè giu sà'arèban mècandèe mala gbani mala amàturonjar, andà bùa mala njawé tunèban mala Bakuli. Sè abwana mènana à wú abà Kèrèsti ka, à nda à nè tità loapi bëmbe nè yilèmu ka. 17 Sè sém, mènana sém ndanè yilèmu sè sém ndakam più a pwari mèno ka, à nè fà sém a tarè sém sènèia aban o a kùli, abalè apèrbang, ace mènana bò sém kya je sènèia Mètalabangjo a bumkuli ka. Anggo ka, sém nè do a tarè sém sènèia Mètalabangjo, do mènana málá male pà kàm raka. 18 Ace mani ka, wu kè bak babuma rà wun nè amènia yia acau ka.

5 Ado ka, wun amà'eamrèarèu, amur cau mala apwari andà akúnnì mènana amèno yì agir nè yia lùmsè nai ka, boaro mè gilèa wun kègir mè gilèa wun kègir dàng. Acemènana wun nè dàng.

wu sələna ama pwari mənana Mətalabangjəo a koya pwari ka, wu kə bariki wu kə pakkia tsəi nə yiü nai ka, nə yiü kəla yiü mala mən'í nə rə wun pəməboarne anda abwana kat. 16 Wu du. 3 Lang bə ɓwapəndəa nda aban na ama, "Ban dumna banboarnado a koya pwari, 17 wu came pwaləna dəong, kəgir samban pà kàm raka," arə hiwi, 18 wu dumna ɓabum yàwá abə ko anggo sə kara tanni məkidakibani nə yia suləo man ngga; mənia ka nda nə mala Bakuli a ban amúrià kat! Nə yipià wia nə yasələban, kəla wun mənana wu nda ka mala Kərəsti Yesu ka. mənana kwanban mala gbashí kə yipì ɓwama 19 Wu kəa eare wu par Bangjəo Məfele dàng, mənana nə muna-bum ngga, sə à pà nə au dàng 20 Wu kəa nyesə ce bang gi Bakuli nə kun ko bəti. 4 Sə wun amə'eambəam ngga, wu pa abwana male bə dàng. 21 Wu kārəki agir kat, dəm abə pəndəa dàng, mənana məno yì pwari ka wu peləkia pepe; wu bwal mənana məboarne nə yia yasələ wun kəla yiü mala mən'í ka dàng. na ka. 22 Wu kəa sungjəo a ban gir mənana kat 5 Acemənana wun kat, wun amə'eamrəarəu, pur məbikə ka dàng. 23 Adyan ngga, Bakuli wu nda ka abwana mala tǎlaban, andə amala mana pākiyi dorəpwala ka, nə nggearəi bə tər pwari. Səm ngga, səm nda ka mala du ko mala wun, bə wu duk amale arə anjar puppup. Bə pəndəa dàng. 6 Ace mani ka, wu tsəkir wun, yál bangjəo ma'wun, anda yiləmi wun, andə wu kəa nong'ntullo kəla acili abwana dàng. Bə nggūrə wun kat bəà do aba dswanyicau-arəü a səm dum nə məsə səm anda do abə kwaro mala pwari mənana Mətala səm Yesu Kərəsti nə nyar dəmbəu. 7 Né du sə ɓwapəndəa kə nong'ntullo, nai ka. 24 Yì Bakuli mənana tunə wun ngga, sə né du sə ɓwapəndəa kə wal-walo-agir. 8 Sə mə'pē nə məsəcəu na; nə pakka wun. 25 Wun səm mənana səm nda ka abwana mala pwari amə'eamrəarəu, wu pakka səm hiwi gbal. 26 ka, bə səm do abə kwaro mala dəmbəu. Bə Wu makkia amə'eamrəarəu kun kat, nə makkun səm oasə pañamuru andə earcearəu kəla oasə earcearəu ulang mala amakpata Bakuli. 27 Ən daura bolo, sə tsəkbaləu arə kum amsəban ngga, nggə tsəka wun, abə lulla Mətalabangjəo, wu kəla sukuru-bolo. 9 Bakuli ka tunə səm ace 6al mənia yì cauterəa ka a ban amə'eamrəarəu mənana bə so bumllulla male amur səm ngga kat. 28 Ɓwamuru mala Mətala səm Yesu Kərəsti, dàng, yì ka, tunə səm, ace mənana bə səm kum bə do atà wun.

amsəban nə bu Mətala səm Yesu Kərəsti ka.

10 Kərəsti wú ace səm ace mənana ko bə səm
nda andəa məsə səm, ko abə lú ka, səm nə yiü
abə yiləmu, səm nə do a tarə səm sənəi. 11 Ace
mani ka, wu kə pea rə wun rəcandəa, wu kə ɓak
rəarə wun, kəla mənana ado wu kə pak ka. 12
Wun amə'eamrəarəu, səm nggə zəmba wun,
wu kə pea abwana mənana à kə pak túró abələ
wun ngga gulo, yia mənana à nda ka abwana-
məgule amur wun andə amə'kwarkir wun abə
dotarəu ma'wun wunə Mətalabangjəo ka. 13
Wu dəmbərəcea kərkər abə earcearəu ace túró
mənana à pakkiyi ka. Wu dumna rəpwala a
rəarə wun. 14 Wun amə'eambəam, səm nggə
kwarkir wun, wu nun kir abwana mənana à
ndanə nkundər ka. Wu ɓak ɓabum amə'bangciu,
wu bwalia abwana mənana à pànə rəcandəa
raka. Wu dum nə munyi arə abwana kat. 15
Wu kəa eari kəbwə abələ wun bə mbwe kəbwə
nə pe məbikə a kun məbikə dàng. Bə do ama

2 Amə Tasalonika

1 Mənia yì cauterəa ka, pur nəban Buləs anda Silas anda Timoti. Aban ká aban ikəlisiya mala amə Tasalonika, abwana mala 'Bakuli Tár səm andə Mətalabangjo Yesu Kərəsti. **2** Bə əwamuru andə dorəpwala mala 'Bakuli Tár səm andə Mətalabangjo Yesu Kərəsti, do atà wun. **3** Wun amə'eam səm, duməna səm púp bə səm nggə əwangsa 'Bakuli a koya pwari, ace wun, sə anggo ka ndanə boaro acemənana pašamuru ma'wun ngga, nda rə lidamba kərkər, sə earcearəu mənana wu ndanəi arəarə wun ngga ndarə gulo. **4** Ace mani ka, səm ná əbamur rə səm ngga, səm nggə jali nə wun aban a'ikəlisiya mala 'Bakuli. Səm nggə jali ace came ma'wun kàngkàng andə pašamuru ma'wun abalə apatanni mənana wu kə kúmō, anda adoməkwane mənana wu kə dumna gandərəu abaləia ka. **5** Amənia ka à ləmdə ama 'Bakuli kə pak əashi male nə məsəcau, sə a masələate ka nə tsək wun wu nə duk abwana mənana à kárəna à nə kutia Domurəm male mənana wu kə nu tanni ace ka. **6** 'Bakuli ka, mə'məsəcau na: Nə yia mbwe ka abwana mənana à kə pa wun tanni ka, nə tanni, **7** sə wun mənana wu kə nu tanni ka nə yia pa wun usələo sə nə pa səm gbal. Nə yia pak mənia ka a pwari mənana Mətalabangjo Yesu nə yia pusəna rəi nəi nə kuli aña bəsa mə earke, nə aməturonjar məcandəe male atè. **8** Nə yia əasha abwana mənana kat à súrə 'Bakuli raka, anda amana à əinə kpata Cau Amsəban mala Mətalə səm Yesu ka. **9** Yia ka, à nə pea wia tanni mala kidikibən mənana málá male pà kám raka. À gauwuni tárəia andə Mətalabangjo andə tá mala rəcandəa male (*aiónios g166*) **10** a pwari məno nə yiu nai ace ak gulo andə əwangsa kibən a bu abwana male mənana tárəia andə amənana kat à pà əbamuria a baní ka. Wun gbal ka wu nə pa abaləia, acemənana wu earnə cau mənana səm bangga wun amurí ka. **11** Nda gir mənana tsəa koya pwari ka, səm nggə pakka wun hiwi. Səm nggə zəmbi 'Bakuli bə tsək wun, bə wu dukdo mənana karə arə ulang do mənana tunə wun ace ka, sə bə pa wun rəcandəa mala lùmsa pakki agir məboarne mənana kat pašamuru ma'wun

tsək wun a pě ka. **12** Anggo ka, lullə Mətalə səm Yesu nə kum gulo nəban wun, sə wu nə kum gbal nəbaní, nə əwamuru mala 'Bakuli ma'səm anda Mətalabangjo Yesu Kərəsti.

2 Səm nggə earce ləmdəa wun gir amur cau mala nyare yiu mala Mətalə səm Yesu Kərəsti, anda dapi ma'səm a banbwáná a baní. Səm nggə zəmba wun, wun amə'earmrəarəu ama, **2** wu kəa kaurəa arə dəurəo dəng. Sə bə əbabum wun bə kəa lo, nə cau mənana afea əwana na ama Pwari mala Mətalabangjo angja dəmba yina pale ka dəng. À nə gandə bang ama à səni aba bangjo, ko à oe a kún əbəwa, ko à balli aba bə cauterəa mənana à twali ama pur nəban səm ngga. **3** Wu kəa eare bə kəbwa swarki wun dəng ko bəti. Acemənana məno yì pwari ka pà nə yiu peatu dəng she bə masələata Mgbicau arə 'Bakuli yina, sə 'Bwa mala Caubikea pusəna rəi, məno yì 'Bwa mənana dupí ká kidiči ka. **4** Yì ka, nda biu-məbura mənana kə loasə əbamurí amur 'Bakuli andə agir mənana kat abwana kə peri abania ka. Yàle nə kutio a Ndàməgule mala 'Bakuli nə duk kam, nə na ama yì nda 'Bakuli. **5** Balə wun kasə mbo ama ən bangga wun cau amur amənia yi agir ka mənana mə nda atà wun dīdylə ka? **6** Sə wu suránà rə gir mənana kə tamsai mənia yì 'Bwa mala Caubikea arə pusərəi ado ka. À eari wi bə pusərəi ado dəng shebə pwari mənana à tsəki wi yi pangjònà ka. **7** Rəcandəa mala bealbicea ka, angja dəmba nə nggə pak türó aña səmbərəa, sə anggo ka, nə ueo aña səmbərəa she bə à gəshina 'Bwa mənana akiyì njar male ka. **8** Sə à nə yia ləmdəi, yì 'Bwa mala Caubikea, mənana Mətalabangjo Yesu nə wal-luı nə yálí kúni, sə nə kidiči rəcandəa male nə nyesəi bə, nə tə mala boarbwə mala yiu male ka. **9** Yì 'Bwa mala Caubikea man ngga, nə yiu nə rəcandəa mala Shetan, nə yia pakki agir-ndələki, anda agir-ləmdəa, anda agir-yambəliban mə'nyirnì dəngdāng. **10** Yì ka, nə pak türó na koya nggaman swarkibən mənana bealbicea kə yiu nəi ka, amur abwana mənana à kə ká nə ká kidiči ka. Amənia yì abwana ka, à nə kidiči, acemənana à əinə ak məsəcau sə à əinə earce məsəcau a əbabumia, mənana nda nə

yinéia bëà kum amséban ngga. 11 Ace mani ka, bëamur rë wun ngga, wu séléná ama boaro bëà wu Bakuli nà taséia wia swarkiban mæcandæ, à nà twal kusé sém. Sém ngga, sém duk do nkundér earné nyir. 12 Anggo ka abwana ménana kat à abalé wun dâng. 8 Sém li girlina mala kébwá giné earné mésacau, à pak banboarnado ába së sém giné mbwe gír a kúnì dâng. Sém pak bealbíke ka, à nà kaséia wia bashi lú. 13 Së sém túró nà r  cand  a ma'sém du and   pwari, ace ngga, ndan   boaro bëà sém ngg   pakki Bakuli ménana bëà sém ngga duk twalo amur k  bwá y  w   ace wun, wun am  'eamr  ar  u ménana dâng. 9 Sém ngga, sém ndan   r  cand  a ménana M  talabang  o earkiyi acea raka. Bakuli ka t  rki sém nà na wun ama bëà wu pa sém girlina ka, s   wun k  la ab  la agir m  d  m  be ace ams   wun, b   s  m pe anggo dâng acem  nana s  m earce dupa wu duk abwana male, n   r  cand  a mala Bang  o wun g  rk  n  . 10 S   ménana s  m nda abal   wun male, s   n   p  bamuru ma'wun ar   m  s  c  au ka. didyal ka, s  m ngg   na wun ama, "Bwa ménana 14 Y   n   tun   wun, n   Cau Ams  ban ménana kat b  n  e, p   n   pak tú  r raka, b   k  a li girlina s  m hamn  i a ban wun ngga, ace m  nana b   g  bal dâng." 11 S  m bang anggo, acem  nana wu kum k  mbe ába gulo mala M  tala s  m Yesu s  m ngg   ok ama, abea abwana nda abal   wun K  r  sti. 15 Ace mani ka, wun am  'eamr  ar  u, ménana à k   dukdo b  na, à k   pak k   tú  r wu tam  s   kus   wun k  ngk  ng, wu bwal m  s  c  au raka. K   tú  r malea nda kutiki abal   acau mala m  nana s  m kania wun kat ába bang cau, and   abwana. 12 Ába lull   M  talabang  o Yesu K  r  sti cauter  a ka. 16 S  m ngg   z  mb  a ama M  tala s  m Yesu K  r  sti n   nggear  , and   Bakuli T  r s  m m  nana earce s  m, s   ába bwamuru male ka, pana s  m girikiban m  nana m  l  l   male p   k  m raka, and   ts  k  l  l  u magule ka, (ai  nios g166) 17 b   b  k b  b  um wun s   b   p   wun r  cand  a mala p   and   ne m  boar  ne.

3 A mas  l  ate ka, wun am  'eamr  ar  u, wu ts  k s  m ába hiwi, ace m  nana b   Cau mala M  talabang  o b   lid  mb  , b  k akiban a ban abwana kat n   mire, s   b  a é n   gus  l  ban k  la m  nana pa abal   wun ngga. 2 Wu k   pak hiwi d  m ama, Bakuli n   bwala s  m nggam, n   ams   s  m a bu abwana am  b  ane, am  'bealb  ikea. Acem  nana abwana kat s   à p  bamuria a ban M  talabang  o Yesu dâng. 3 S   M  talabang  o ka, à n   g  l  l ar  . N   pa wun r  cand  a, n   y  l wun a bu y   M  bealb  ikea. 4 S  m ndan   makbal  u ar   M  talabang  o amur wun ama, wu nda aban pak agir m  nana s  m bangga wun ngga, s   wu n   lid  mb   n   pea. 5 Ón ngg   z  mb   b   M  talabang  o kyan n   b  b  um wun ar   l  md   earcear   ulang mala Bakuli, and   do g  nd  r  u mana K  r  sti k   p   ka. 6 Wun am  'eamr  ar  u, s  m ngg   na wun ába lull   M  tala s  m Yesu K  r  sti ama, wu pur   njar mala abwana m  nana à na ama y   ka am  kpata Yesu na, s   à k   dukdo nkund  r, à k   kpata agir m  nana s  m kania wun ngga raka. 7 Wun n  

pur   njargula male, ace m  nana b   k  s  ky   kumi. 15 S   wu k  a twali k  la bi wun m  bura dâng, wu nunkiri, k  la m  'eam wun. 16 Ado ka, b   M  tala dor  pwala n   nggear  , pa wun dor  pwala ko aya pwari, a koya njargula kat. M  talabang  o b   do at   wun kat. 17 Mim Bul  s ka, n   buam s     n gil   m  nia y   makkun ngga. Mim ngga, anggo s     n ngg   ts  k buam ar   koya cauter  a mem; anggo s     n ngg   gil  g  ir. 18 B   bwamuru mala M  tala s  m Yesu K  r  sti, do at   wun kat.

1 Timoti

1 Mənia yì cauterə ka, pur nə ban Buləs, mə'mishan mala Kərəsti Yesu nə tasəban mala Bakuli mə'amsə səm, andə mala Kərəsti Yesu mənana nda tsəkbaləu ma'səm ngga. **2** nggə pakki Kərəsti Yesu Mətala səm yáwá mana Mə nda ban gilə Timoti, yì munem məbafoe pam rəcandəa mala pak túró male ka. Ən pak aña pabamuru aban Bakuli. Bə swamuru, andə yáwá acemənana earnə mim sə twalam ama bə sən məsəswatər, andə dorəpwala nə ban Bakuli Tár səm andə Kərəsti Yesu Mətala səm do atə. **3** Mana mə nə o a Masədoniya ka, ən no nə rəcandəa nəmə wu came a Afisu, ace mənana wu taməsə abwana mənana akanigır malea ka, à nda dəng andə məsəcau ka. **4** Kəa earia wia bəə kə kidiki do ace naki anjarnzene anda makgır amur acau mala atau mala abwana a pwarian mənana masələate pà kám raka dəng. Acemənana amənia yì agir ka, à pà nə lùmsə pe mala Bakuli dang, ko a na raka, à pà nə bwali abwana kám aba do pabamuru malea aban Bakuli dang. **5** Tər mənia yì nzongcau ka nda mənana ama, amə kpata Bakuli kat ka, à nə lùmsə nə earcearəu mənana purkiy i a bəbum məboarnsari, andə denyicau məboarne, andə pabamuru mə'məsəcaunı ka. **6** Sə ahea abwana ka à kyangjəni mənia yì mügula cau ka. À swarkini tanjar mala amənia yì agir ka, à kutina aban naki acau mənana əbamuria pà kám raka. **7** À kə earce bəə surəia ama à nda ka amə kanı abwana Nggurcau mala Musa, sə à surə gir mənana à nakiyi cau amurí ka dəng, kat andə amani ama à kə ne nə rəcandəa malea kat ka. **8** Səm sələna ama Nggurcau ka ndanə boaro, yi mənana bəə pàngjənə túró nəi a njari ka. **9** Sə dəm ngga səm sələna ama nggurcau ka, à tsəi ace abwana mənana à kə pak məboarne ka dəng. Nda ace amə'yəl-nzongcau, andə amə'mbikiru, andə amə dwanyi ənggə Bakuli, andə amə wal-lú ka tárrià andə anggea. **10** Yì Nggurcau ka, nda ace amə nongginəban na abwana mana à pà aña alban andəria raka, andə amə pak caubikea nongginə rəarəia, aburana arə aburana sə amaməna arə amaməna. Nda ace amə bwalban a guro, andə amə'nyir, andə amə

kángır amur nyir, anda abwana mənana kat do malea ka nda dəng anda kanigir mə'məsəcaunı ka. **11** Mənia yì kanigir ka pur aña Cau Amsəban məboarne, mana Bakuli mənana foaro bəə pe wi əwangssaban ngga, pam a buam ngga. **12** Ən wi əwangssaban ngga, pam a buam ngga. **13** Ən pakki wi túró, **14** Sə Mətala səm soləäm əwamuru male tənni, sə ən ləmdə wi əéal bəsəkiban ngga. Sə Bakuli ka sən məsəswatər mem, acemənana ən pe aña dwanyi saləe anda dwanyi pabamuru a banı. **15** Mənia ka nda nə mə'məsəcaunı, mənana koyana ka, bəə earnə cə ka, ama "Kərəsti Yesu yiu aña banza ace amsə amə'caubikea," sə mənda mana ən karmur abwana kat nə caubikea ka. **16** Sə àkə cə mənia ka Bakuli sən məsəswatər mem amsəam, ace mənana bəə Kərəsti Yesu pak túró nə mim, nggea mə'caubikea mana karban kat ka, ace ləmdə munyi male mənana madani pà kám raka arəäm, bəə abwana səni. Sə anggo, acili abwana nə sələ ama yia gbal ka, à nə gandə pabamuria a banı, à nə kum yiləmu mana málá male pà kám raka. (aiōnios g166) **17** Adyan ngga, gulo andə boarbwa kat ka, mala Bakuli na, mana málá male pà kám raka. Yì mənana nda Murəm mala anza kat, sə pà nə wù dəng, yale əwəpəndəa pa nə gandə səne raka, kə yì mwashat nda Bakuli. Bəə do anggo. (aiōn g165) **18** We munem Timoti, mənia ka à nda ka kwarkiru mem a bano, kəla mənana caubangnəa mala Bakuli bang a muro didyal ka. Mənia ka bəə po rəcandəa mala munəo kàngkàng arə pabamuru mō abə Kərəsti, nə denyicau məboarne. Acemənana ahea əwana ka, à binə oki əbamuria, gandəa à kidikinə pabamuru malea. **19** A ulang yia ka à nda ka Heməniyos andə Alizanda. Yia kəm ngga, ən tasənia a əbamuria Shetan; mənia ka nə kənia wia gır ace mənana bəə kəa zalə Bakuli raka.

2 A dəmba nə agir kat ka, ən nggə pa kwarkiru **3** Mənia yì cau ka, məsəcau na, mənana ama: ama, wu kə pak hiwi ace abwana kat. Wu **B**à 6wa earce buno mala 6waməgule mür kyan nə bua ma'wun a ban Bakuli amúrià, wu ikəlisiya ka, earəna ce túró məboarne. **2** zəmbi wi 6è bwalia wia kàm kat nə 6wamuru Sə 6waməgule mür ikəlisiya ka, 6è duk do male, sə wu kə pakki wi yàwá acea. **2** Wu kə pak dwanyicau-arət. Yì ka, nè duk bura 6wama hiwi anggo, ace amurəma andə abwana mənana mwashat, andə do bwalrəu, andə kwaro aba à ndanə gulo a bantúró nggwamnati ka, ace denyicau, sə 6wa na mənana abwana kə pe mənana 6è səm dukdo rəpwala, andə banggi wi gulo ka. Yì ka, nè duk mə'ak abəri a bala Bakuli andə bwalrəu. **3** Mənia ka ndanə boaro, male, sə nè duk mə'sələ kanigir. **3** Yì ka, pà sə kə pwasəbum Bakuli Ma'amsə səm, **4** mənana nè duk mə'nuki agir andə wal-wale dàng, pà eare male na koyan ngga, 6è kum àwá sə 6è súrè nè duk mə lúllô dàng, nè pak 6ukbuk, pà nè məsəcau ka. **5** Bakuli ka, nda mwashat 6èrbər, earce loasəkiaban dàng, sə pà nè duk mə rufi sə Bwa mənana a nre 6wapəndəa andə Bakuli atà boalo dàng. **4** Duməna púp nè bwal bala ka, nda mwashat, yì Bwa kəla Kərəsti Yesu, **6** male pepè, sə nè tsək amuni 6èà kə oki wi nə mənana pà yiləmi, ace akmúr 6wapəndəa kat pagulo. **5** Sə 6è 6wa pà nè ganda bwal bala male ka. Mənia yì cau ka à yì pe banza a kārəa mala raka, lang sə nè gandə tsəkir ikəlisiya mala pwari ama Bakuli ka earənace ama abwana kat Bakuli? **6** Bwaməgule mür ikəlisiya ka, 6è kəa 6èà kum amsəban. **7** Àkè cè mani sə à təram duk 6wa mənana loa pabamuri aban Bakuli kəla məhama andə mə'mishan, mə kani abwana ka dàng, acemənana nè nggə twalbəmuri. Sə mala acili anzali gir, amur pabamuru andə twalbəmúrū nè tsəi nè kpa abə ulang bashi məsəcau. Mənia ka nyir na ən nakiyi ka dàng, mənana à pakkî məbealbicea, yì mgbərəm ngga. nggearə məsəcau na ən nggə na ka. **8** A koya ban **7** Ndanə boaro dəm 6è abwana mana amə'kwadi peri ka, ən nggə earce aburana mənana à pana na raka, 6èà kə na məboarne amurí, ace mənana 6amuria aban Bakuli ka, 6èà pak hiwi nə loasə 6è kəa kum kəsəkyə, 6è kpa abə gbélî mala abuia məfele a kùli nə 6abum məboarnsari, mgbərəm, məbealbicea raka. **8** Amə'bwal kun bumullu andə makgìr pà kàm dàng. **9** Anggo túró ndahiwi gbal ka, duməna púp 6èà kumia gbal sə amaməna ka 6èà giləki rəia nə agir- nə 6ealu məboarne, 6èà kəa duk amə'kúnfárína nggürəu ulang amənana à nè yinə pagulo ka. dàng. À pà nè duk amə 6iki nu mür-bəlanggun Giləkirəu malea 6èkəa yàl nzong dàng, sə 6èà anap, ko amə alta kume nə 6əmbəriki abwana bwal 6amuria. Pà nè boləkia anyang, ko nə dàng. **9** Duməna púp à nè bwal gır mana à agir-njengalan ko nə agir twalməsəu andə agir- ləmdəi nda məsəcau məlime mala do pabamuru makúrocandə dàng. **10** Giləkirəu malea 6è duk mala aməkwadi ka nə denyicau məboarnsari. **10** pakki agir-boarna mənana dupi amaməna mana **B**əà sən gya malea peatu pepe, 6èà kumia nə à bang ama à kə banggi Bakuli ka. **11** Amaməna do məbəane raka, sə 6èà bwalturo ndahiwi. **11** ka, 6èà kə kwaki kiria arə kanigir nə do kún- **A**nggo gbal, sə duk púp ama, amaməna mənana dəong andə nongsəmúrū. **12** Ən eare nəma 6è amə'bwtluro 6á ndahiwi na ka, 6èà kumia nə 6wama duk məkànigir amur aburana ko 6è dum 6ealboarna, 6èà kəa duk amə twalki alulləu nə rəcandəa amúrià dàng. Yia ka, 6èà kə kwaki dàng, 6èà dum na bwalrəu andə məsəcau abə kiria nə do kún-dəong. **13** Acemənana Adamu koya gir. **12** Mə'bwal kun túró ndahiwi ka, nda Bakuli titə pusəe sə nənzámò ka, yi pusə duməna púp nè duk bura 6wama mwashat, nə Hawawu. **14** Sə Adamu nda Shetan swarki ka bwal amuna andə bala male pepè. **13** Abwana dàng, 6wama nda Shetan swarki, sə gir nî yi mənana à pak túró malea pepè ka, à nè kumbi duk caubicea. **15** Kat andə amani, məbwama ka 6amuria lulləu məboarne, sə à nè bang cau nə nè kum àwá nə ban 6əlmuna 6è lidəmba abə məsəkang-kangja amur pabamuru malea aban pabamuru, andə earcearəu, andə doməfele, nə Kərəsti Yesu. **14** Mə ndanə tsəkbaləu ama mə nə bwalrəu ka.

ká aban wun banì pà nè sau dàng. Sə mə ndaban

gilə mənia yì gìr ka, ace mənana ama, 15 bə aŋ pabamuria a baní ka. 11 Kani abwana amənia yì wari tū raka, wu súrè ulang do mənana koyan agir ka, sə wu tsəa koyana ka bə bwaltea. 12 Kə aabalə ama'bala mala Bakuli nə dum nəi ka. eare bə kə bwa nyəsəo bə, acemənana a nda Acemənana ikəlisiya mala Bakuli məyiləmuì ka, lo-bwa ka dāng. Duk girkənì a ban aməkwadi nda nggūn baləu andə kusəba mala məsəcāu. 16 aba nacau, anda doməboarne, andə earcearəu, Kə makgìr pà kàm dāng, gìr ba-səmbərəa mala andə pabamuru, andə doməboarnsari mō. 13 cau pabamuru ma'səm nggā lim kərkér: Kərəsti Sə kaniama mə yiu ka, pà bamuro arə gallia ka, yi pur aba nggūrə bwapandəa, sə à ləmdəi abwana Maləmce mala Bakuli andə kania wia mə'cauboarna na nə bu Bangjø mala Bakuli. gir, bəa kum bakban. 14 Ce a bürəce boro mala Aməturonjar səni, sə à hamnə cē aban abwana mala abea anzali. Abwana a banza pabamuria a baní, sə à twali à um nai a kùli aba boarbwā.

4 Adyan nggā, Bangjø Məfele kə na səm bwāng ama a masələata apwari ka, abea abwana nə pələi pabamuru mə'məsəcāu nì nzəmia. À nə kpata abangjø mə'nyirì andə akanigìr mənana à pur nə ban akukwar ka. 2 Amənia yì aməkànigìr ka, amə'kúnbfárina na sə amə'nyir

na. Babum deniyicau məboarne malea wuna. 3 À nda ka abwana mana à kə pərbən arə dobala andə lika abea agirlina, agirlina mənana Bakuli pusəia ace abwana mana à suránà rə məsəcāu, à ka. 2 Tsək kir abwagula kəla mənana a nə pana bamuria a baní ka, bəà kə lia nə pak yàwá tsəkir anggeau ka. Sə ansarina ka, tsək kiria ka. 4 Sə acemənana koya gìr Bakuli pusəi ka kəla amə'nggauləo, nə babum məboarnsari.

məboarne na ka, bə səm nggā na ama səm nə 3 Denyi nə amā-lú mənana kəbwa pà muriā binə kə bə dāng. Bə səm e nə babum yàwá, 5 raka, tsəkiria. 4 Sə bə mā-lú ka ndanə amuna

acemənana Bakuli tsəngjəni duməna məfele ko aməkau ka, bəà titə kànì ləmdə do banggi nə hiwi andə cau male. 6 We ka, bə a kə lidəmba Bakuli nə denyi nə aməbala malea, anggo nə bəlì aməkpata Bakuli balə amənia yì agir ka à nə mbwekia aməbəlia andə akeā nə pa

ka, a nə duk mətúrō məboarne mala Kərəsti gbasha. Mənia ka, nda gìr mənana kə pwəsəbūm Yesu, a nə ləmdə ama a gulna abalə acau mala Bakuli kərkér ka. 5 Mā-lú məbəfoe, mənana nda

do kwadī andə kanigir mə'məsəcāu nì mənana nəmūrəi, kəbwa pà amurí a banza man raka, kə a kpana tè ka. 7 Tārəto arə naki acaubana tsək bāləi arə Bakuli, sə kə lidəmba dù andə

andə anjarnzəne mala abwagula. We ka, pà pwari, aban zəmbi Bakuli bə bwalì wi kàm. 6 rəcandə mō arə pe bamuro kanigir mala do Sə mā-lú mənana dwanyi bwalrəu a do male,

pepe aba Bangjø. 8 Songnə nggūrəu ka ndanə kə gyata pè bamūrì banboarnado ka, wuna abə boaro, səama bak bamuru aba do kpata Bakuli bangjø, kat andə amani ama nda andə aməsəi

ka ndanə gir məboarne atè abala agir kat, a nggūrəu ka. 7 Kwarkir ikəlisiya arə amənia acemənana nda bwal kum do yiləmu məboarne yia agir ka, ace mənana bəà duk do dwanyicau-

manə adyan andə məno kə yiu ka. 9 Mənia ka, arə. 8 Sə ko bə ya bwa na mənana kat kə tsəkir nda məsəcāu mənana ndanə boaro bə koyan a bəla male, nggeamurəmi ka aməbala male

nggā bə é ka. 10 Nda gìr mənana tsəa sə səm raka, man yì bwa ka pàngjənà ce pabamuru nggə pak tūrō kərkér, səm nggə lidəmba nə male bə, yàle bwa mənana súrè Bakuli raka, bariki, acemənana tsəkbaləu ma'səm nggā, nda boari wi. 9 Mā-lú mənana à nə galli abalə

amur Bakuli məyiləmuì, yì Mə'amsəban mala amā-lú mənana à nə tsək kiria ka, nda mana abwana kat, nggeamurəmi ka abwana mənana à

Bangjø mənana a ndanəi, mana à po nə na gi Bakuli, a pwari mənana aməkùrcəu abwana-məgule amur ikəlisiya tsəko buia a muro ka. 15 Tsək amənia yì agir ka aba tūrō, pà bamuro kat a rəia, anggo sə abwana kat nə sən lidəmba mo. 16 Yál bamūrò andə kanigir mō. Lidəmba abə mənia ka, acemənana bə a pâ anggo ka, awu nə amsə bamūrò andə abwana mənana à kə oeo ka.

5 Ce a pyau jamgula dāng, ne wi cau bukbuk nə pagulo, kəla mənana a nə ne tárró ka. Ne alaggana cau kəla mənana a nə ne amə'eambo pusəia ace abwana mana à suránà rə məsəcāu, à ka. 2 Tsək kir abwagula kəla mənana a nə pana tsəkir anggeau ka. Sə ansarina ka, tsək kiria ka. 3 Denyi nə amā-lú mənana kəbwa pà muriā

binə kə bə dāng. Bə səm e nə babum yàwá, 5 raka, tsəkiria. 4 Sə bə mā-lú ka ndanə amuna

acemənana Bakuli tsəngjəni duməna məfele ko aməkau ka, bəà titə kànì ləmdə do banggi

nə hiwi andə cau male. 6 We ka, bə a kə lidəmba Bakuli nə denyi nə aməbala malea, anggo nə bəlì aməkpata Bakuli balə amənia yì agir ka à nə mbwekia aməbəlia andə akeā nə pa

ka, a nə duk mətúrō məboarne mala Kərəsti gbasha. Mənia ka, nda gìr mənana kə pwəsəbūm Yesu, a nə ləmdə ama a gulna abalə acau mala Bakuli kərkér ka. 5 Mā-lú məbəfoe, mənana nda

do kwadī andə kanigir mə'məsəcāu nì mənana nəmūrəi, kəbwa pà amurí a banza man raka, kə a kpana tè ka. 7 Tārəto arə naki acaubana tsək bāləi arə Bakuli, sə kə lidəmba dù andə

andə anjarnzəne mala abwagula. We ka, pà pwari, aban zəmbi Bakuli bə bwalì wi kàm. 6 rəcandə mō arə pe bamuro kanigir mala do Sə mā-lú mənana dwanyi bwalrəu a do male,

pepe aba Bangjø. 8 Songnə nggūrəu ka ndanə kə gyata pè bamūrì banboarnado ka, wuna abə boaro, səama bak bamuru aba do kpata Bakuli bangjø, kat andə amani ama nda andə aməsəi

ka ndanə gir məboarne atè abala agir kat, a nggūrəu ka. 7 Kwarkir ikəlisiya arə amənia acemənana nda bwal kum do yiləmu məboarne yia agir ka, ace mənana bəà duk do dwanyicau-

manə adyan andə məno kə yiu ka. 9 Mənia ka, arə. 8 Sə ko bə ya bwa na mənana kat kə tsəkir nda məsəcāu mənana ndanə boaro bə koyan a bəla male, nggeamurəmi ka aməbala male

nggā bə é ka. 10 Nda gìr mənana tsəa sə səm raka, man yì bwa ka pàngjənà ce pabamuru nggə pak tūrō kərkér, səm nggə lidəmba nə male bə, yàle bwa mənana súrè Bakuli raka, bariki, acemənana tsəkbaləu ma'səm nggā, nda boari wi. 9 Mā-lú mənana à nə galli abalə

amur Bakuli məyiləmuì, yì Mə'amsəban mala amā-lú mənana à nə tsək kiria ka, nda mana abwana kat, nggeamurəmi ka abwana mənana à

lùmsènà apèlèa lumi-tongno-nong mwashat ka. Yesu, andè amèturonjar mènana à tèria ka, Sè dèm ngga aba dolabura male ka bwabura kpata amènia yì anggurcau ka, kèa na ama awu mwashat na dum nai ka. 10 Bè duk bwa mènana nà lèmda tèrban, ko earnèsèu dang. 22 Cè a abwana súrè pepe ace atúró-boarna male, kèla kaurèa atà pè bwa gulo aba ikèlisiya dang. Sè tsèkir amuna andè lèsoia pepè, andè ak abèri, kèa wu oasè bamuro abalè acauñikea mala abea andè denyi nà amèkwadi pepè, anda bwamur abwana dang. Yál bamuro aba doboarnsari. abwana mènana à nda aba tanni, andè do pa 23 Kèa wu nu mùr-bàng nèmurèi dang, kpapi babum arè pakkia koya túró mèboarne ka. 11 andè mùr-bèlanggun anap mèhangne bèti ace Amā-lú mènana alo-bwa na ka, bèà kèa oasè bumo, andè nggürèo mènana kè po tanni pwari-lullia dèng, acemènana nzal dolabura nà tsèa pwari ka. 24 Denyi ama, acauñikea mala abea à pà nà gandè do anggo nèmurèia aban pakki abwana ka, à nda banfana bwāng, koya bwa ka, Kèresti túró dang, à nà nyare à nà dukbalà sèlèna ama amènia yì abwana ka à nà pakkia dèm. 12 Sè anggo ka à nà yinà bamuria bashi, wia bashi. Sè abea abwana nakam caubikea acemènana à yàlni kùrcau malea mènana à malea kè lèmdè dang, she nènzémò. 25 Àkè twal a dèmbe didyal ka. 13 Dèm ngga, à nà njar mè'mwashati, atúró mèboarne mala abea nggá súrè dobàna, à nà kutia gèli aban kutiki abwana ka, à nda banfana bwāng, sè abea bwana arè abala. Sè amè'dobàna na nèmurèi à nà ka, atúró mèboarne mènana à pakkiyia aba pèlè ka dang, à nà duk amè'twalki allullèu andè sèmbèrèa ka, pwari na kè yiu ka, à nà lèmdèia. amè'oasèkiacau, aban naki acau mènana boaro bèà kè na raka. 14 Òn nggè kwarkir amamèna mènana amā-lú na sè à malaká gul raka, bèà albura dèm, bèà bél amuna, bèà tsèkir abalè malea. Anggo sè biu-mèbura pa nà kum njar mala na mèbanc amur sèm dang. 15 Acemènana pas abalè amènia yì amā-lú ka, à angnya-dèmba à bwarkina, à kpana atà Shetan. 16 Bè bekè bwama mèkwadi ndanè abèla mènana amā-lú na ka, bèà kè tsèkiria, bèà kèa na ama nà nyingga ikèlisiya mènia yì twalo ka dang, ace mènana bèà ikèlisiya tsèkiria arè amā-lú mènana kèbwa pa amúrià raka. 17 Abwana-mègule mala ikèlisiya mènana à kè pak túró malea pepè ka, bèà kè pea wia gulo, bèà kè mbwea pepè, nggeamurèmi ka abwana mènana à kè pak túró kèrkér aba hamnè cau andè kanigir ka. 18 Acemènana Malèmce ka bang ama, “Cè a kúr kun jamndà mènana kè nyaki mèssa ka dang.” Sè abà bè ban dèm ngga, à bang ama, “Abwana mènana à kè pak túró ka, boaro bèà kè mbwea.” 19 Cè a na ama a nà earnè cau-kidikiban mènana à ne amur bwamègule ikèlisiya ka dang, shebè cè purna a kún abwana bari ko tèrú ka. 20 Abwana mènana à kumia aba caubikea ka, bèà nunkiria a badèm a'ikèlisiya bwāng. Acemènana anggo sè à nà pè acili abwana bangciu. 21 Òn nggè kwarkiro a badèm Bakuli andè Kèresti

6 Amèkwadi mènana à nda bata twalo mala doguro ka, bèà kè pè amètala-bala malea gulo pepè, ace mènana abwana bèà kèa na mèbanc amur Bakuli andè kanigir ma'sèm raka. 2 Amuna-bala mènana amètala-bala malea ka amèkwadi na ka, bèà kèa tsèi atè ama amè'eamrèarèu na à nà dwanyi pea wia gulo dang. A kúnì ka, bèà pakkia wia túró a njar mènana boaribànì ka, acemènana amètala-bala malea mana à kè li mèboarne abalè atúró malea ka, abia amèkwadi na, sè abwana na mènana Bakuli kè earcea ka. We Timoti ka, wú kè kani abwana bèà súrè mènia yì amèsatacau ka, sè wú kè kwarkiria bèà kè kpatea. 3 Bè kè bwa kè yinè bè kanigir mana nda dang andè mènia, sè earnè kanigir mè'mèsaçauñì mala Mètalabangjo Yesu Kèresti, andè kanigir mala do mèkpata Bakuli raka, 4 bwe ka, twàlbamúrû akini, sè súrè kègìr dang. Ulang mènia yì bwa ka, ndanè babum mèbanc mala makgir andè loasèkiaban amur acau mana à kè yinè mbali, andè kúnbuàna, andè kidikiswà, andè nusèban nà mèbanc ka. 5 Amènia yì abwana ka à nda aba yinè do mèbikè koya pwari ka. Babumia pèndèkina nà bealñikea andè dwanyi kpata gìr a njari andè mèsaçau. Abania ka, kpata Bakuli ka, njar mala ram gèna na. 6 Sè yàle kpata Bakuli atàrèia

anda kum dəmsəban aba do nə mo'amurbuo ka, 6è do amur Bakuli, yì bwa mənana kə pa səm kum gəna məgule na. 7 Acemənana səm ngga, nyangsang agir mənana kat səm nggə earcea səm yinə kəgir a bu səm a banza dəng, sə pà ace banboarnado ma'səm ngga. (aiōn g165) 18 Nea səm nə umnə kəgir gbal dəng. 8 Acemani ka, wia bəà kə pak məboarne nə boalo malea. Bəà bəà səm ndanə girlina andə agir-nggūrəu ka, duk aməkume abalə aturó məboarne, sə bəà mənia ka kārəna səm. 9 Sə abwana mənana à kə pubu aban abwana mənana à pənəi raka. A kə alte ama à nə duk aməkume ka, à kə kpa koya pwari ka, bəà kə kumia nə gilərəu mala aba kārəkiban, andə gbálî, andə kum bamuria bwalia abwana kàm, nə agir mənana kat Bakuli abalə azənda mala agir məbəne pas. À nə kum pea wia ka. 19 Aba pě mənəo anggo ka, à nə bamuria abalə agir mala yinə məbikə arəia, nggə rambi bamuria gəna mana nə dupia wia mənana à nə nggā masələia aba kidikiban andə tər kum do məboarne a nza mənana kə yiu lú-bəsa ka. 10 Acemənana rufi atà boalo ka, ka, sə do nə yiləmu məbafoe ka, à nə kumi nə nda nlerə koya bealbika. Abea abwana mana duk malea. 20 Timoti, tsəkir gir mənana Bakuli bumia kə pi ace alta gəna ka, gandə à kpana, à po a buo ka. Yál bamuro arə naki acaubana dekina pəbamuru malea aban Bakuli, à soana mala agir mənana à kə yinə Bakuli gulo raka, babumia nə agir bumkidikea. 21 Sə we Timoti andə acau a mgbasho mənana abea bwana tunəi ka, a nda bwa mala Bakuli. Acemani ka, banggi aba bwarkio ama "Səlæe" ka. 22 Abea bwana agir məbikə mənia kat ka, sə wu kpata pàkgir twali ama à ndanə mənəo yì "Səlæe" ka, gandə a njari andə pěməboarne, andə docauboarna, warinəia à bwarkini tanjar mala dokwadi. Bə andə do bwa mala Bakuli, andə pəbamuru, andə bwamuru mala Bakuli do atà wun kat.

earcearəu, andə bwalrəu, andə dobuñbuuka. 12

Munə munəo məboarne mala pəbamuru. Bwal kàngkàng arə yiləmu mənana málá male pà kàm raka, mana Bakuli tunəo ace, sə a náná pəbamuru mô arəi a bədəmbə amə'nakún pas ka. (aiōnios g166) 13 Ado ka, mə nda ban tsəko

nzongcau a bədəm Bakuli mənana pākiyi koman ngga yiləmu, sə a bədəm Kərəsti Yesu, mənana nakuni pepè a bədəm Buntu Bilatus ka. 14 Kpata nzongcau mənia ka nə babumo mwashat andə dwanyicau-arəü, twal adyan bə pwari nyare yiu mala Mətala səm, Yesu Kərəsti. 15 Bə pwarinì yi kāróna ka, Bakuli mana bwangsəban kat a baní sə pa, sə yì nəmurəi nda Məyalban, yì Murəm mala amurəma andə Gbani amur amə'talanzali ka, nə yia ləmdə Kərəsti nə kuli.

16 Kə yì mwashat, nda mənana pà nə wu raka, sə ban-do male ka, nda aba tălaban məcandə mana kəbwə pà nə gandə sungjо a baní raka. Kə məsəu malaká səni dəng, sə kə bē pà kàm nə səni dəng. Abani kat, sə gulo andə rəcandə mənana málá male pà kàm raka, pa! Bə do anggo. (aiōnios g166) 17 Kwarkir aməkume mənana a banza man ngga, bəà kəa twalbamuria dəng, sə bəà kəa tsəkbaləia arə agəna malea mənana à kə kútí nə kútio ka dəng. Tsəkbaləu malea ka,

2 Timoti

1 Man yì cauterəa ka, pur nə banam Buləs, mənana Bakuli nə nggearəi twalam bòn duk ma'mishan mala Kərəsti Yesu ka. Bakuli tasəam bòn hamnə ce pàcau mala yiləmu mənana səm ndanəi abə kpapi ma'səm sənəa Kərəsti Yesu ka.

2 Mə nda ban gilei Timoti munem mənana ən earkiyi ace raka. Bè Bakuli Tárrú, andə Kərəsti Yesu Mətala səm, ləmdəo bwamuru, bù sən tər mò, sə bù cio wu kum dorəpwala.

3 Du andə pwari ka, ən nggə denyi nə we abalə ahiwi mem. Ən nggə pakki Bakuli yàwá, yì Bakuli mənana ən nggə kpate nə babum məboarnsari, kəla mənana akêm pàk ka.

4 Bè ən denyi nə mərəm mənana a sukki a pwari gauwa ma'səm nggə, nzal səno kə pakkam. Ban nà boaram kərkár, yi mənana bù səm kum 6amur rə səm a tarə səm dəm nggə.

5 Ən nggə denyi nə pabamuru mò məbafoe a ban Mətalabangjo kəla ulang pě mala keò mə'mbwamae, yì Loyis andə nggo Yunis, sə ən sələna nama a ndarə lidəmba abə mənən yì pabamuru ka nə rəcandəa.

6 Ace mani ka ən nggə kasə bāləo ama, boro mala Bangjo mənana Bakuli po a pwari mənana ən tsək abuam a muro ka, lo tsəi abə túró nə pi mala babum.

7 Acemənana Bangjo mana Bakuli pa səm nggə, mala bangciu na dāng. Bangjo mənana pa səm nggə, mala rəcandəa na andə earcearəu andə bwalsamuru.

8 Ace mani ka, ce kəsəkyä pakko arə banggia abwana cau amur Mətalabangjo dāng. Sə ce kasəkyä pakko arəäm gbal dāng, kat andə amani ama mə nda a ndakurban ace Kərəsti ka.

Nə rəcandəa mənana Bakuli po ka, dum nə kùr rǎu ace nutanni atäm ace hamnə Cau Amsəban.

9 Bakuli amsə səm, sə tunə səm bù səm duk abwana male ama fele. Pa ace atúró mənana səm pak ka dāng, nda àkà ce male yì kani mana pusə səm ace ka, andə bwamuru male. Pà səm mənia yì bwamuru ka nə bu Kərəsti Yesu sə yi kwakita banza. (aiōnios g166)

10 Sə ado ka, ləmdəna səmi bwāng nə yiu mala Kərəsti Yesu, Mə'amsə səm, mənana bun rəcandəa mala lú, pələa ləmdəa səm njar mala yiləmu mənana málá male pà kàm raka, abə Cau Amsəban.

11 Sə Bakuli twalam bòn

duk mə hamnə cau male, andə mə'mishan, andə məkànìgir mala mənia yì Cau Amsəban.

12 Nda gır mənana tsəa sə ən nggə nu tanni kəla məno mə nda abaləi ka. Sə mim ngga, kəsəkyä kə pakkam arə mani dāng, acemənana ən súrénà rə bwa mənana ən gūlì arəi, sə ən sələna ama gır mənana ən nyingjəni wi a bui ka, nə gandə bwale bà pwari nyare male.

13 Bwal kanigir məbafoe mənana a kanı a banam nggə, bù dupo girkənì mənana a nə kpate ka, sə pè abə pabamuru andə earcearəu mənana ndakam abə Kərəsti Yesu ka.

14 Tsək kiro arə cau mə'məsəcau nì, mənana à po a buo, nə rəcandəa mala Bangjo Məfele mənana do a babum səm nggə.

15 Kəla mənana a sələna ka, abwana mənana a bu-nzali Asiya ka, à pələna nzəmia arəäm kat à nyingjənam. Ko nggearə Fijelus andə Hamojenis gbal ka, à nyingjənam.

16 Bè Bakuli ləmdəi Onisəforəs andə amə bala male bwamuru, acemənana kə yiu a banam tütù, sə kə bək babumam, sə ko kəsəkyä pakki wi arəäm acemənana mə nda abə nsolo ka dāng.

17 Yiu male a Roma ka, altam kərkár, gandəa yi kumam.

18 Bè Bakuli ləmdəi wi bwamuru bù kum earmúrú a pwari nyare yiu mala Kərəsti. Sə we ka a sələna rə ulang gbasha mənana pam a Afisu ka.

2 Sə we munem, Timoti ka, dum nə məsəkang-kangja abə bwamuru mənana səm ndanəi abə dotarəu ma'səm sənəa Kərəsti Yesu ka.

2 Sə kanigir mənana a oê a kunam a bədəmbə amə'nakún pas ka, twali, kànì abwana amə'məsəcau nì mənana à nə gandə tasəi aban ká a ban abea abwana gbal ka.

3 Dum nə gandərəu abə tanni atäm kəla soje məboarne mala Kərəsti Yesu.

4 Kə soje pâ kàm mənana nə oasə 6amúrì abə dukiado mala abwana mənana asoje na raka dāng, acemənana kə earce nə pwasəbum bwa mənana twali a soje ka.

5 Anggo gbal, bwa mənana nda abalə amə kärəki amire ka, kə li dāng, she bù bangjəna mire masələna tè pepè, kpana atà nggurcau mənana à tsəki amə mire ka.

6 Mərya mana pak túró məcandəe ka, boaro bù li tadəmba bəla agirbaban məno tanniki abaləi ka.

7 Pak denyicau amur agir mənana ən nggə banggo ka. Bakuli ka, nə

mèngio balè amènia yì agir ka kat, ace mènana ka male ka,” sə “Koya bwa mènana kat kə na wu bwalte. 8 Koya pwari ka, dum nə denyicau ama mala Matalabangjø na ka, duməna púp nə ama, Yesu Kərəsti, Məkà Dauda ka, à loasəi gapita rai a ndakam dàngdàng; abea ka, à pea ən nggə hamnəi ka. 9 Sə acemənana ən nggə nə bolo-njengelan anda bolo-azərfa, sə abea ka, hamnə mènania yì Cau Amsəban ngga, mə ndya à pea nə nggun andə dəbang. Amènana boalea ən nggə tanni, à kùrram nə ansolo kəla bwa gul ka, à nda ace pwari lamsan məboarne, sə mènana məbealbika na ka. Səa ma cau mala amana boalea gul raka, à nda ace túró bala Bakuli ka, à kùrrì dàng. 10 Ace mani ka, ən earəna mə dum nə gandərəu abə ko man, ace abwana mana Bakuli təria ka, ace mènana yia gbal ka bəà kum amsəban mana abə Kərəsti Yesu ka, atārəia andə gulo mènana pà nə mal raka. (aiōnios g166) 11 Mènania yì cau ka, cau na à nə earnəi, mana ama: “Bà səm wu sənəi ka, səm nə dum nə yiləmu sənəi gbal. 12 Bə səm twal andə do rəpwala, atarə wun wunə abwana gandərəu abə tanni ka, səm nə duk amurəma mènana à kə pak hiwi a ban Matalabangjø nə atè. Bə səm təmce súrə ka, yì gbal ka, nə babum məboarnsari ka. 23 Kəa kána bamur təmce súrə səm. 13 Bə səm dum nə məsəcau rəo abələ agəmi makgir andə amana sələe pà raka, yì ka, duməna nə məsəcau, acemənana abaləia raka dàng, acemənana we ka a sələna pà nə təmce bamúrì dàng.” 14 Wu kə kasə balə ama, məno ka kə yinə munəo. 24 Sə groo mala abwana arə amènia yì agir ka, sə wu nunkiria Bakuli ka, boaro bə kúni búa aban loàsəban a bədəm Bakuli, bəà deki makgir amur acau. andə kəbwa dàng. Boaro bə duk bukfük nə Aməno yì amakgir ka, à pànə boaro dàng, à abwana kat. Bə duk mə'sələ kanigir andə bwa nə kidiki abwana mènana à kə okia ace ka. 15 nə munyi. 25 Abə pē bukfük ka, kwarkir abwana Bariki nə pa rəcandəa arə túró kàngkàng, ace mènana à kə binə earnə məsəcau ka. Yakela mènana wu ləmdə rəò a bədəm Bakuli bə earnə ka, Bakuli nə nggadī babumia, sə à nə vwaki we. Duk matúró məboarne, mènana kəsəkyia buia arə caubikea à nə pwanzali, bə kyan nəia pa nə pakki wi arə túré raka, matúró mènana abə súrə məsəcau. 26 Abə məno anggo ka, à nə kə məngi bá cau mə'məsəcau nì pepè ka. 16 nyare abə denyicau malea, à nə purī bá gbélfí Tárəto arə naki acaubana andə amènana à pà nə mala Shetan mènana bwalia groo, sə cia à kə yinəi Bakuli gulo raka, acau banggea mènana kpata cau male ka.

à kə tasəta abwana nə tasəa abə dwanyi súrə Bakuli ka. 17 Akanigir ulang məno ka à kə akiban kəla barya mpenye-gula mènana kə li bá'nyam bwa ka. Aburana bari mènana à yì kania abwana ulang aməno yì akanigir ka, à nda ka, Heməniyos andə Filetus. 18 À dekini njar mala məsəcau, à kə na ama loapi bəmbe mala alú kutina. Nə ulang mènania yì kanigir ka, à tsəngjènà abwana pas à dekina pabamuru malea a ban Bakuli. 19 Kat andə amani ka, məsəcau mala Bakuli ka, caməna kàngkàng kəla kusəba mènana à kwaki sə pà nə dəurə raka. Amurí ka à nyoulə mènania yì cau ka ama: “Matalabangjø súrénà rə abwana mènana à nda

3 We ka, sələ ama, kwano mala ado nə nggá yiu a masələata apwari. 2 Bwapəndəa nə duk amə earce bamuria, amə rufi atà boalo, amə nggori andə amə twàlbumurū. À nə duk amə bəsəki Bakuli, andə amə mgbikiru a ban atárià andə anggea, andə amə dwanyi pak yàwá, à pà nə fali nə Bakuli dàng. 3 Bwapəndəa nə dum nə dwanyi earcearəu, à nə duk amə dwanyi twalbani, amə twalki alullə abwana, amə dwanyi bwalrəu, amə bum təra, à pà nə earce gir məboarne dàng. 4 Bwapəndəa nə duk amə mak abea, amə dwanyi tsəkiru, amə gusələ-múrū, andə amə earce banboarnado

amur earce Bakuli. 5 À nè lèmdéi a nza kala yià 4 Ñn nggè nunkiro a bádém Bakuli andé Kéræsti ka abwana mala Bakuli na, sè à bínè pà bámaria Yesu, mènana nè yia báshì abwana mènana à arè rácandéa mala Bakuli mènana nè cia à nè ndanè yilémou andé amènana à wuna ka, a pwari duk do mala amèkwadì ka. A ulang amènìa yì yiu male mènana nè yiu a dumsè domurém abwana ka, wu banggi bania. 6 À nda ka abwana male ka. 2 We ka, hamna cau mala Bakuli. Do mènana à kë swár zàng, à kë kutiki arè abala aba gilérèu ace mènìa yì túró ka, ko njar nda mala abwana, à kë swár amamèna amè'dwanyi kam ko pà kám dâng. Lèmdéi abwana bwarkio sélæ, mènana caubíke a kinabumia, sè à malea, nunkiria, sè wu bak sabumia nè munyi kë bangja atà koya ulang suno mèbâne ka. mègule andé kwarkiru bùkburuk. 3 Acemènana 7 A ulang amamèna mènò ka, à kë kyale atà pwari nda kë yiu ka, mènana bwapàndéa pa akanigìr dângdâng koya pwari, sè ko à kë gandè nè earnè kanigir mèboarne raka. A kun mani bwalta mèsacau dâng. 8 Kèla mènana Janis ka, à nè ramba amakànigìr a røja, mènana à andé Jambèris bínè Musa à earnèi raka, anggo nè pwasabumia nè nea wia gír mènana kiria sè aman yì abwana ka, à ginèki mèsacau. Yia kë oákia arè, sè à earkiyi ce oe ka. 4 À nè ka, abwana na mènana sabumia sharna aba bínè mèsacau, à pàna earce oe dâng, à nè o atà caubíke, sè rabamuru malea ka, mèbafoe na njarnzene. 5 Sè we ka, hamni røo aba koya ulang dâng. 9 Sèa ama yia ka, à pà nè ká dâr dâng; bealu mala do, dumna gandérèu aba nutanni, dwanyi sélæ malea nè lèmdé rà i ban abwana pak túró mala Mèhamà, lùmsè túró mènana a kat, kèla mènana kum a Janis andé Jambèris ka. pakkiyì ace Bakuli ka. 6 Ma mem ngga, pwari 10 Sè we Timoti ka, a súrénà rè kanigir mem káréna bù èn pa yilémem kèla boro mènana a andé bealam. A súrénà rè kanì mala sabumam pè Bakuli ka. Pwari nying banza mem káréna. aba do mem. A súrè rabamuru mem, andé 7 Ñn munèna munao mèboarne, mire mem munyi, andé earcearèu, andé gandérèu mem; 11 bwalèna masélæte, sè èn camèna kângkâng kat andé atanni mem, andé apatanni mana à yiu aba rabamuru arè Kéræsti māna à pam a buam amuram ngga. A súrénà rè kanggèrang tanni ngga. 8 Sè ado ka, tangnakusèam, yì jeko mala mènana à pam a Antiyok, andé Ikoniya andé túró-cauboarne ka, nda rè kundéam, mènana Listèra ka. Kat andé amani ka, Mètalabangjo Mètalabangjo, Mèbashi aba mèsacau nè pam a amsèam abalè amènìa yì agir ka kat. 12 E, sè Pwari nyare male ka. Sè tangnakusèam man ngga koya bwa na ear ama nè duk do bealboarna pa acem nèmûrèam dâng, nda gbal acea abwana aba Kéræsti Yesu ka, à nè pè wi tanni. 13 Sè mènana kat à kë earce yiu male ka. 9 Timoti, amè'bealsíke a andé amè'swarkiban ngga, à nè bariki, yiu a banam a kaurèa. 10 Acemènana lidèmba nè bealsíke aban ká kìdikì, à nè ngga swarkia. 11 Kè Luka, nda mènana a banam abwana mènana à kàniò gír ka. 15 Sè bù bálèo ngga. Bù a nè yiu ka, wu yiu wunè Markus, kasè ama, lo mô a muntulo ka, a súrè a Malémce acemènana nè yia bwalàm nggàm arè túró mafele mana à gandè po sélæ ace kum àwà nè mem. 12 Tikikus ka, èn turni a Afisu. 13 Bù a nè rabamuru a ban Kéræsti Yesu ka. 16 Malémce yiu ka, yinèàm nè nggea-daura mènana èn nyi mafele kat ka, èn'yali mala Bakuli na, sè ndanè a Téros, a bala mala Karpus ka. Sè wu yinèàm boaro ace kàni mèsacau, andé lèmdé bwarkio, nè amalémce mem, andé anggu mènana à nè andé gilékibar aba bwarkio, andé kwarkiru ace gilè gir abaløja ka. 14 Alizanda mè'ntùl, pakkam pàk mèboarne. 17 Bakuli kë pangjènà túró nai, gír mèbíke kàrkár. Bakuli nè báshi wi ace agir ace gilèki abwana male, bù à dum nè kùr røu ace mènana pàk ka. 15 We gbal ka, tsék kiro arè, pàk koya gír mèboarne.

Dimas deki nam, ace earce mènìa yì banza ka,
umèna a Tasalonika. Sè Kéræsen ngga, umèna a Galati, sè mala Titus ka, umèna a Dalmatiya.
(aión g165) 11 Kè Luka, nda mènana a banam

acemènana kë munè arè koya cau sèm bang
ngga. 16 Tita ká mem a bádém mè'báshi ka,

kə̄wa cam a nzəmam dàng. Abwana mesæe, à nyem nəmuream. Bakuli ɓè twalia wia banì, ɓè kəa bashia wia dàng. **17** Səama Mətalabangjo nda atàm sə pam rəcandəa ace mənana ɓè ən hamnə Cau Amsəban kat ace abwana mana amə Yahudi na raka ɓəà oè. Nyar dəm ngga, amsəam a bu lú, a kún a'ím mənana ɓé à nà túräm aɓaləia ka. **18** Yì, Mətalabangjo ka, nà amsəam aɓalə aɓealbikəa kat, sə nà kánə mim jam aɓa domurəm male mala kùli. Gulo ka, male na kat, masələate pà kàm dàng. Bè do anggo.

(aiōn g165) **19** Makkia Pərisəla andə Akila kún, andə aməbala mala Onisəforəs. **20** Arasətus ka, nda più a Korinti, sə Tərofimus ka, ən nyi nə rəkwana a Miletus. **21** Bariki, yiu sə ɓè kundwal suləo. Yubuləs kə makko kún, sə anggo gbal Pudem, andə Linos, andə Kəlaudiya, andə acilia amə'eamrəarəu kat. **22** Bè Matalabangjo do atà bangjo mó. Bè ɓwamuru male do atà wun kat.

Titus

1 Cauteræa mənia ka pur nə banam Bulæ, gro mala Bakuli andə mə'mishan mala Yesu Kərəsti. À túräm a ban aßwana mala Bakuli mana täría ka ace bæk paßamuru malea a baní, sə mə kania wia bəà súrà məsəcau mənana kə ləmdəì abwana njar mala dokpata Bakuli ka. **2** Məno yì paßamuru andə səlæe ka, nda mənana kə pea wia tsəkbaləu ama à nə kum yiləmu mənana málá male pà kám raka, yì yiləmu Bakuli mana kə na nyir raka, bang a shareta ɓanza ama nə pea wia ka. (aiōnios g166)

3 Anggo lang pwari male mənana tsək ka yi kárána ka, Bakuli yi ləmdəì a banfana aba cau male. Mənia yì cau ka, à pam sə ən yi hamnəi kəla mənana Bakuli Mə'amsə səm tasəam ngga.

4 Ən nggə giləì Titus, munem mə'məsəcau nì aba paßamuru mənana səm kat səm nda abaləi ka. **B**ə Tár səm Bakuli andə Kərəsti Yesu Mə'amsə səm, bwalo kám nə ɓwamuru andə dorəpwala!

5 Gìr mənana tsəa sə ən nyio a luran Kəreti ka, nda mənana ama wu masələata pakki atúró mənana bumia pwatpwat ka, ko man ngga mə mənana boaro bəà pea ka, sə wu twal abwana pwatpwat ni na. Sə a ban abwana mənana amə aba koya là, wu cia bəà duk abwana-məgule duməna púp ama nə duk ɓwa mə'dwanyi cau amur ikəlisiya ka, Bakuli panì wi túró denyi nə abwana male yì Bakuli ka, duməna púp ama nə dukdo dwanyicau-arəü. Pà nə gusələ-múrū andə kaurə pak bumlulla dang. Pà nə duk mə'nu'mba andə mə'munaki amunəo dang, sə pà nə duk mə rufi atà kume dang. **8** A kun mani ka, duməna púp ama nə duk mə'ak abwana, andə mə'earce gìr mənana məboarne na ka. Yì ka, nə dum nə bwalbamu, andə came amur məsəcau, andə do tär bamuru ace Bakuli, andə hamírəü. **9** Duməna púp ama nə bwal kàngkàng arə kanigir mana à nə earnəi, kəla mənana à kànì wi ka. Anggo sə nə kùmō nə bwali abwana kám nə kanigir məboarne, sə nə ləmdəì abwana mənana

à kə bínə mənia yì kànìgìr ka, ɓwarkio malea. **10** Aßwana nda kana pas mənana amə mgbikiru na, sə amə'fekicau na andə amə swarkiban. Bangulea ka à nda ka amə Yahudi mənana à pələ aməkwadi sə à bínə kingging nə kània abwana gìr ama, bəà kàsəô bato raka, we ka a malaká kum amsəban dang. **11** Amənia yì abwana ka, bəà tamsəia arə kani aməkwadi gìr, acemənana nə akanìgir məbane malea ka, à nda ban tsək aməbala kat bəà nyig kpata kànìgìr mənana nda pepè ka. Tár kànìgìr mala amənia yì abwana ka, nda ace alta boalo mənana à nə kùmō abaləi a njar mala bosəkiban ka. **12** Nggearə be məbangnəa abaləia ka bang ama, "Amə Kəreti ka amə'nyir na ko a ya pwari, abwana na nə bealu mala anyambikea, amə'lígula amənkundər ni." **13** Cau mənia ka məsəcau na. Ace mani ka, gimbia nə rəcandəa, ace mənana bəà paßamuru malea bəà duk məboarne. **14** Anggo ka, à pà nə tsək kiria dəm arə anjarnzəne mala amə səm, bwalo kám nə ɓwamuru andə dorəpwala! Yahudi andə anzongcau mala abwana mənana à bínə məsəcau ka dang. **15** A ban abwana nda mənana ama wu masələata pakki atúró mənana bumia pwatpwat ka, ko man ngga mə mənana boaro bəà pea ka, sə wu twal abwana pwatpwat ni na. Sə a ban abwana mənana amə aba koya là, wu cia bəà duk abwana-məgule duməna púp ama nə duk ɓwa mə'dwanyi cau amur ikəlisiya ka, Bakuli panì wi túró denyi nə abwana male yì Bakuli ka, duməna púp ama nə dukdo dwanyicau-arəü. Pà nə gusələ-múrū andə kaurə pak bumlulla dang. Pà nə duk mə'nu'mba andə mə'munaki amunəo dang, sə pà nə duk mə rufi atà kume dang. **8** A kun mani ka, duməna púp ama nə duk mə'ak abwana, andə mə'earce gìr mənana məboarne na ka. Yì ka, nə dum nə bwalbamu, andə came amur məsəcau, andə do tär bamuru ace Bakuli, andə hamírəü. **9** Duməna púp ama nə bwal kàngkàng arə kanigir mana à nə earnəi, kəla mənana à kànì wi ka. Anggo sə nə kùmō nə bwali abwana kám nə kanigir məboarne, sə nə ləmdəì abwana mənana

gəgir pà kám məboarne na dang. Yàle denyicau malea andə babumia ka à pəndəkina. **16** Amənia yì abwana ka, à kə bang nə mburkunia ama à rəü. Yì ka, nə duk burə ɓwama mwashat, sə amuna male gbal ka, aməkpata Bakuli na, mənana à súràia nə bealu mala mgbikiru andə gandəban raka. **7** Sə acemənana ɓwaməgule amur ikəlisiya ka, Bakuli panì wi túró denyi nə abwana male yì Bakuli ka, duməna púp ama nə dukdo dwanyicau-arəü. Pà nə gusələ-múrū andə kaurə pak bumlulla dang. Pà nə duk mə'nu'mba andə mə'munaki amunəo dang, sə pà nə duk mə rufi atà kume dang. **8** A kun mani ka, duməna púp ama nə duk mə'ak abwana, andə mə'earce gìr mənana məboarne na ka. Yì ka, nə dum nə bwalbamu, andə came amur məsəcau, andə do tär bamuru ace Bakuli, andə hamírəü. **9** Duməna púp ama nə bwal kàngkàng arə kanigir mana à nə earnəi, kəla mənana à kànì wi ka. Anggo sə nə kùmō nə bwali abwana kám nə kanigir məboarne, sə nə ləmdəì abwana mənana

kəgir pà kám məboarne na dang. Yàle denyicau malea andə babumia ka à pəndəkina. **16** Amənia yì abwana ka, à kə bang nə mburkunia ama à súrà Bakuli, sə pàkkigir malea ka ləmdə ama à súrà Bakuli dang. Abwana na à nə bínəia, amə dswanyi okiru na, à kárəa à nə pak kəgir məboarne dang.

2 Sə we, Titus ka, duməna púp a nə kànì gìr mənana nda atárəia andə kanigir məboarne mala dokpata Bakuli ka. **2** Kànìâ aburana mənana à gulna ka do-bwalbamu, bəà dum nə bealu mənana nə tsəa abwana kat nə pea wia gulo ka. Kànìa wia bəà duk abwana mənana à ndanə babum ɓafenyicau ka, bəà bwal kàngkàng arə paßamuru mənana pà nə kpa raka, andə earcearəu, andə do munyi aba məkwane. **3** Anggo gbal, kànì amaməna mənana à gulna ka bəà duk nə afealu mənana nə pè Bakuli gulo ama à nda ka male ka. Bəà kəa duk amə naki acau mala kiðiki lullə abwana dang, sə bəà kəa

duk aguro mala mba dâng. Bèà kâ kánì abwana gîr mânana nda pepè ka. 4 Abâ mæno anggo andâ amæ-gara, bêà kâa mbikia wia kiru ka sâ à nà kwarkir alo-mamâna bêà dum nâ dang. Bèà do aba gilérœu ace pak gîr mânana earcearœu a ban aburria andâ amunia. 5 Kânia kat mæboarne na ka. 2 Banggia wia, bêà kâa wia bêà dum nâ bwâlœu aba do andâ nacau na kâ cau mæbâne amur kâbwa dâng. Yia ka, malea, bêà kâ gya aba boarnsari, bêà duk amæ bêà dukdo bwukbuka, bêà dëki munâki amunao, bwal bala, andâ amæ túró-boarna, andâ amæ okî bêà kâ ak abwana a røia, sâ bêà kâ lêmðâ aburria. Anggo ka, kâbwa pâ nâ bësëki cau mala nongsomûrû mæbafoe a ban koya bwa. 3 Säm Bakuli dang. 6 Anggo gbal, bakbâbum alaggana dîfyal gbal ka, säm nda ka abwana anggo bêà dum nâ bwâlœu aba koya gîr. 7 Abalâ agir säm kwar dang, amæ'dwanyi okiru, à swarki kat ka, we nâ nggearœo ka pak gîr mæboarne säm, säm duk aguro mala gyata asuno andâ mânana yìa ka à nà sëna a røka. Abâ kângîr anpel dângdâng mala nggûrœu. Säm do aba mó ka, lêmðâ mæsëcau andâ pe nâ babumo kat. bumkpëmna andâ mbali. Abwana binâmësä 8 Acau mânana à kâ puro a kuno abâ kângîr säm, sâ säm binâmësä aræ säm. 4 Së lang ka, bêà duk mæsëcau, bwarkio pa arøi dâng, Bakuli Mæ'amsä säm yì lêmðâna bwamuru andâ ace mânana kâ bwa bêà kâ kum mæbâne aræ earcearœu male ka, 5 yì amsä säm. Sëa ma kângîr mó dâng. Anggo së abwana mânana à pa ace këgîr mæboarne mânana säm pâk ka kâ binâmuro ka, à nà kum kësëkyâ, acemânana dâng, nda àkâ ce mæsëswatâr male sâ amsä säm. à pâ nâ kum kâ cau mæbâne mânana à nâ Lak säm, sâ pâ säm bësa bélban andâ bësa do, bang amur säm ngga dâng. 9 Abwana mânana nê rëcandœa mala Bangjo Mæfele; 6 Bangjo aguro na ka, kânia wia bêà kâ okia amâtala- Mæfele male mânana soapa sëmi aba paboro bala malea amur agir kat. Bèà kâa na ama à male, nâ bu Yesu Kërësti Mæ'amsä säm ngga. 7 nâ nggëa pélœcau a kunia, 10 ko à nâ nggë iki Së acemânana nê bwamuru male ka, sukkina agir a røia dâng. Yia ka dumâna pùp à nâ dum acaubikea ma'säm mânana à ramba amur säm, nâ bealboarna, mânana nâ tsâa à nâ earnëia sâ nyessëna säm, säm pélœna amæ'cauboarna ka. Anggo së abwana kat nâ lêmðâ pagulo aræ kângîr amur Bakuli Mæ'amsä säm. 11 Bakuli ka, lêmðâna bwamuru male a ban bwapendœa kat, ace mânana nâ amsäia ka. 12 Mëno yì bwamuru ka, kâ kania säm bêà säm nyding do dwanyi kpata Bakuli andâ gyata agir mala banza, bêà säm dum nâ bwâlœu, andâ do bealboarna, andâ do pwasëbum Bakuli, aba mënâ yì banza ka. (aiôñ g165) 13 Bè do ma'säm pâ anggo a pa mânana säm nda râ kundâ mënö yì tsâkbalœu mânana nâ yia lùmsä säm nê bumpwasäa ka, yì tsâkbalœu aræ bélkikusä atau mala akâu mânana a pwarian yiu mala Bakuli ma'säm magule, Yesu Kërësti ngga, andâ nungirœu, andâ munâki amunao Mæ'amsëban, aba tâ mala boarbwâ male. 14 amur Nggurcau mala amæ Yahudi dâng. Ameno Yì nda bwa mânana yi pa yilëmi ace amsä yì amakgîr ka à nda bâ, këgîr mæboarne pâ säm aba koya ulang caubikea le ka, sâ bâ lak abalëia dâng. 10 Bwa mânana kâ yinë gaky säm, ace mânana bâ tsâk säm bâ säm pélœa àkâ ka, kâni à nunkiri kusë mwashat, andâ bariâ, male, abwana mânana à ndanë rëbôla ace pakki sâ nggadî raka, nyding buo aræ bwe. 11 We atûró mæboarne ka. 15 Amënâ ka, à nda ka ka, a sôlëna ama mënö yì bwa ka, sharna aba gir mânana a nâ kâni abwana ka. Bak babumia caubikea, sâ yì nenggearœi ka, babumi mangjóni bêà kpatea. A ndanë rëcandœa mala kwarkir ama gîr mânana pâkkì ka caubikea na. 12 Ën abwana, kâ eare bâ kâbwa bësëkio dâng.

(aiôñ g166) 8 Mënâ yì cau ka, cau na à nâ gûli aræ. Ën nggë earce nëma wu cam nê rëcandœa amur amënâ yì akanigîr ka, acemânana abwana mana à nyìngjènâ babumia a ban Bakuli kat ka, bâa pâ bamuria aræ pakki agir mæboarne. Amënâ yì akanigîr ka nggëa mæboarne na, sâ à ndanë mbweban mala bwâlì ko yana ka kâm. 9 Kâa wu kutikio aba makgîr mæbâne amur atûró mæboarne ka. 16 Amënâ ka, à nda ka ka, a sôlëna ama mënö yì bwa ka, sharna aba gir mânana a nâ kâni abwana ka. Bak babumia caubikea, sâ yì nenggearœi ka, babumi mangjóni bêà kpatea. A ndanë rëcandœa mala kwarkir ama gîr mânana pâkkì ka caubikea na. 12 Ën abwana, kâ eare bâ kâbwa bësëkio dâng.

a ban wun. Bè yana ateà sè bingjèna ka, ɓariki yiu a banam a Nikapolis, acemènana èn twalni a bumam mè nè nggá duk kano a kundwal. 13 Bè lauya Zenas andè Apolo longnya à nè twal béri ka, ɓariki wu alia wia tà gìr mènana à nè bwalo a buia a njar ka, ace mènana bëà këa dwanyi këgìr raka. 14 Abwana ma'sèm ngga, boaro bëà kë pakki atúró mèboarne ace kum gìrbu, bëà deki do mèbene. 15 Abwana mènana sèm nda sènèia kat ka, à kë makkó kun. Makki amè'eamrèarèu kun, yia mènana sèm nda sènèia aba do kwadì ka. Bè ɓwamuru mala Bakuli do atà wun kat.

Filimon

1 Cauterəa mənia ka pùr nəban Buləs, bwa mənana ndă a ndàkurban ace hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti Yesu ka, andə mə'eam səm Timoti. Mə nda ban gilə Filimon, gyajam ma'səm andə bi səm mətúró, 2 andə mə'nggaula səm Afiya, andə Arkipus bi səm soje, andə ikəlisiya mənana kə kpapi a bala mò ka. 3 bang cau mala yiləmo mənana ən nggə kpato Bè Bakuli Tár səm andə Mətalabangjo Yesu Kərəsti pa wun əwamuru andə dorəpwala. 4 Bè aya pwari mə nə pak hiwi ka, ən nggə pakki Bakuli mem yàwá aceo. 5 Acemənana ən nggə ok ce pəbamuru mo arə Mətalabangjo Yesu andə earcearəu mo arə abwana mala Bakuli kat. 6 Hiwi mem nggə nda mənana ama dotarəu ma'səm sənə we kala aməkwadi ka nə yinə bwaltagır məlime mala koya gır məboarne mənana səm ndanəi a do ma'səm kəla ma'eambə aña Kərəsti ka. 7 Earcearəu mo panam banboarnado kərkér andə girikibə, mə'eambam, acemənana pe məboarne mo yina nə bumpwasəa a ban abwana mala Bakuli. 8 Nda gır mənana tsəa sə mə ndanə babumcandəa, wu pak gır mənana boaro wu pe ka. 9 Kat andə amani ka, mə nda rə zəmbo ace earcearəu, mim Buləs, mənana ən enə, sə dəm adyan nggə mə nda aña kürban ace Kərəsti Yesu ka. 10 Mə ndarə zəmbo, wu sən məsəswatər mala munem Onisəmu. Ən duk tárrí aña bangjo akani aña ndàkurban. 11 Didyal ka, bwa məbəne na a ban, sə adyan nggə, duməna bwa məboarne a ban səm kəm. 12 Mə nda aban tasə te, bə nyare a ban adyan. Ká male ka, babumam nda atè. 13 A eare mem nggə, mə nə bwali akani a banam bə dupam gbasha a kuniò, aña kürban mənia mə ndakam ace hamnə Cau Amsəban nggə. 14 Sə ən earce pàk kəgir mənana pa atärəia andə eare mo raka dəng, ace mənana pe məboarne mo, bə pur nə babumo, bə kəa do ama à cio púp dəng. 15 Pa kəla Onisəmu ka, a dwanyibanì aña anonggio bəti, ace mənana a nə nggá kumi dəm gauwa pa kəm raka. (aiōnios g166) 16 A dyan nggə, yì ka, pa kəla guro dəm dəng. Kutini bancame mala guro. A banam nggə, mə'eamrəarəu na mənana

ən earkiyi ace raka, sə a bano ado ka nə kútì mano, duməna kəla bwa sə kəla mə'eamrəarəu aña dotarəu sənəa Mətalabangjo. 17 Ace mani ka, bə a twalam kəla bio mətúró ka, é, kəla mənana a nə em nggə. 18 Bə pangjəno məbəne aña kə njar, ko a kə kpate tangna ka, dì ce a buam. 19 Mim Buləs ka, mə nə giləkiyi mənia yì səm Afiya, andə Arkipus bi səm soje, andə cau ka nə buam. Mə nə mbweo, yàle bəà kəa ciem babumam bə nongjo. 21 Acemənana ən nggə ok ce pəbamuru mo arə Mətalabangjo; kəla mə'eambu aña Kərəsti ka, earəna nə okiru mo ka, ən nggə giləo, nə sələe ama gır mənana ən dikiyice a bano ka, a nə pak tsəkbaləu ama Bakuli nə ak ahiwi ma'wun, sə à məpanzəam mə nyare a ban wun. 23 Abafəras, biam pursəna ace Kərəsti Yesu, kə túrbən nə makkun male. 24 Sə anggo gbal, sə Markus, andə Aristakus, andə Dimas andə Luka, aña amə'túrō. 25 Bə əwamuru mala Mətalabangjo Yesu Kərəsti do atà bangjo ma'wun.

Amə Ibəru

túriá bəà kə denyinə abwana mənana à nə kum amsəban ngga re?

1 A pwarian ngga, Bakuli nacau nə aká səm kusə pas arə anjargula dàngdáng, nə mburkun amə'gangnə male. **2** Sə a masələata nza man ngga, yi nacau nə səm, nə mburkun Muni, mənana twali bə yì duk məlibala na amur gibrunda kat, sə nə yi sə pusə kuli andə nzali ka. (aiōn g165) **3** Yì Muna mala Bakuli ka, nda tǎlaban mala boarbwā mala Bakuli, anda purban male yì Bakuli. Né cau male mə'rəcandəe sə bwal agirbunda kat a banbwáná. Anzəm mana yi langjəna acaubikea ma'səm ngga, pələa do a kùli a bù-məlì mala Bakuli mənana Karban kat ka. **4** Anggo sə Muna mala Bakuli ka yi kum gulo kútì aməturonjar, kəla mənana lulləu mana Tárrí pe wi ka, kútì malea ka. **5** Yana de atà aməturonjar mala Bakuli, mənana Bakuli ne wi àkè pwari ama, “A nda Munem, yalung ngga, ən duməna Tárró” ka? Ko báng gbal amur békə məturonjar ama, “Mə nə duk Tárrí, sə yì ka, nə duk Munem” ngga? **6** Dəm ngga, mənana Bakuli yinə Muna-dəmba male a banza ka, na ama, “Aməturonjar mala Bakuli kat ka, bəà peri a baní.” **7** Afa cau male amur aməturonjar ka, Bakuli bang ama, “Kə tsək aməturonjar male bəà pələ gung, sə amətúró male ka, lasə bəsa.” **8** Səama amur Muni ka, bang ama, “Domurəm mo, we Bakuli ka, masələate pà kàm dang, sə gara-murəm mala domurəm mò ka, nda do amur məsəcau. (aiōn g165) **9** We ka, a earce bealboarna, sə a binəce bealbikea; ace mani ka, Bakuli, yì Bakuli mo, loasəo cio amur aþio yì mənana yí dárəo nə mürú mala bumpwasəa ka.” **10** Nyar dəm na ama, “We Mətalabangjø, a tite ka, a nda a kwakita banza, sə a pak kùli nə abuo ka. **11** Yia ka, tea nə twalo, sə We ka, a nda àkè banì, a pà nə gəshi dang; yia ka, à nə tsəuri kəla eakəna lagir. **12** We ka, a nə kàrria kəla kàr lagir; à nə nggádi kəla nggubyau. Sə mo ka, a pà nə nggadi dang, apələa mo pà nə mal dang.” **13** Ata aməturonjar ka, yana Bakuli ne wi àkè pwari ama, “Do a buam-məlì, she bə ən nyəsəna aþio aməbura à pələna buno-tsək kusəu a bəkusəo ka?” **14** Nggearə aməturonjar kat ka, abangjø na mənana à pakkiyi túró, à kə

2 Ace mani ka, səm nə tsəkir səm pepè arə cau mənana səm ok ka, ace mənana bə səm ngga kyanggi wi dang. **2** Bə cau manana aməturonjar ne ka, kum came kàngkàng, sə koya yàl nzongcau andə mgbicau ka, à kum tangnakusəu mənana karə a rəia ka, **3** lang sə səm nə àwá, yi mənana bə səm bürəce mənia yì amsəban məgule ka? Mətalabangjø bang ce a nggea dəmbe, sə abwana mənana à oe nə kiria ka, à na səm ama, kə nda anggo. **4** Bakuli gbal ka, pu nzəm cau malea nə agir-ləmdəa, andə agir-gyambəliban, andə agir-ndələki dàngdáng, andə aboro mala Bangjø Məfele mənana gakkia kəla mana bumi kani wi ka. **5** Banza məno kə yiū səm nakiyice ka, Bakuli nyí a babù aməturonjar dang. **6** Maləmice bang a bə ban ama: “Yana nda əwaməpəndəe mənana, We Bakuli, a kə denyi nəi ka, ko muna əwapəndəe mənana a kə tsəkiri ka? **7** A cí gatti aməturonjar bəti; a pəti muri nə boarbwā andə gulo, **8** a cí do amur koya gir a pē ka.” Afa tsəa mənana Bakuli tsək əwapəndəe bə do amur agir kat ka, ləmdə ama kəgir pà kàm mənana pà a bate raka dang. Sə ado məno ka, səm malaká sən ko man kat abata rəcandəa mala əwapəndəe dang. **9** Gir mənana səm səni ka nda Yesu mənana à tsəi gatti aməturonjar bəti, ace mənana nə əwamuru mala Bakuli ka, bə wú ace koyan ngga. Sə adyan ngga, səm səni ka à pətini mürí nə boarbwā andə gulo, acemənana nu tanni wu ace abwana ka. **10** Bakuli ka nda mənana pusə agir kat ka. Sə agir kat ka àkè ce boarbwā male sə à pa. Yi səni ka nda a njari bə yinə amuna male mənana à nda pas ka, bəà kum kámbe aba boarbwā male. Pələa tsək Yesu, yì əwaməgule malea, bə kum lùmisəo abala agir kat kəla mənana Bakuli earkiyice ka nə njari mala nu tanni, ace mənana bə duk bwa mənana kárána nə yinəia aba amsəban malea ka. **11** Sə ado ka, Yesu andə abwana mənana kə taria bəà duk amala Bakuli ka, Tárríà mwashat. Nda gır mənana tsəa sə kəsəkyia pakki Yesu arə tunəia ama, amə'eambi raka. **12** Yì ka, ne Bakuli ama, “Mə nə hamnə lülləo aban amə'eambəam; mə nə əwangəo aþalə abwana mō mənana à

ram ngga.” 13 Na dəm ama, “Mə nə gūlì arəl.” kəla mənana aká wun pâ a pwari mgbicau, a Sə nyare na dəm ama, “Mə ndya sənə amuna bākú məno à kārəkiam a njenza ka dāng. 9 A ban mənana Bakuli pam ngga.” 14 Sə acemənana məno ka, aká wun kārəkiam, à mwamngi munyi amuna mala Bakuli ka, à pea nə nkila andə mem, kat andə səna mana à sən agir-ndali mana nyama ka, Yesu gbal ka duk nkila andə nyama, ən pea abə pələa lumi-ine ka. 10 Nda gir mənana do kəla yia abwapəndəa. Ná lú male sə gandə tsəa sə bumam lúllô arə aməno yì abwana ka, sə kidiki rəcandəa mala məbealbikea mənana bwal ən bang nəma, ‘Babum amənia yì abwana ka, rəcandəa mala lú ka. 15 Anggo sə panzə abwana pâ arəam dāng, sə à earce kpata nggurcau mem mənana à do malea kat ka, à nda ka aguro dāng.’ 11 Nda sə ən kāngir abə bumlulla mem abata bangciu mala lú ka. 16 Aba məsəcau ka, ama, ‘À pà nə kutio abə usələo mem dāng.’” 12 aməturonjar na Yesu falənəia nə bwalia wia Wun amə'eamrəarəu, wu tsəkir wun, bəà kəa kam ngga dāng. Yiu male ka, nda ace bwalia kum kəñwa abələ wun mənana ndanə ɓabum aməkau mala Ibərayim. 17 Ace mani ka, duməni mala bealbikea andə dwanyi earnə cau mana nə wi ama she nə nyesə ɓamúrì kəla amə'eambi a tsəi nə bwakibù arə kpata Bakuli məyiləmuù ka koya njargula, ace mənana bə duk Pəris Məgule dāng. 13 Duməna ama wun nə nggə bak ɓabum mənana ndanə məsəswatər aban abwana, à nə arə wun a koya pwari mənana à nə tunəi ama earnəi abə türó male aban Bakuli ka. Anggo ka “Yalung” ngga, ace mənana bə caubikea bə kəa sá nə pa gir'nkila ace twalban acaubikea mala swarki kə ɓwa atà wun, bə dum nə murcandəa abwana mala Bakuli. 18 Sə acemənana yì nə arə Bakuli dāng. 14 Bə səm bwal kàngkàng arə nggearəi ka, kutina abə tanni andə kārəkiban güliarəu ma'səm mana səm tinate nəi sə kya bik ngga, nə gandə bwali abwana mənana à kutio masələate ka, gır mənana kat mala Kərəsti na ka, səm nə kumi atè. 15 Kəla mənana Maləmce na ka: “Yalung, bə wu ongjəna gi ka, wu kəa tár ɓabum wun kəla mənana aká wun pâ a pwari mgbicau ka dāng.” 16 Sə à yana mənana de à ok gi, sə à mgbicau ka? Kə abwana mənana Musa pusəia abə Masar ka, à nda re? 17 Sə arə ayan sə bum Bakuli lúllô, pələa lumi-ine? Pa arə abwana mənana à pak caubikea, yia mənana aluiya sukkio abə pədənban a njenza ka re? 18 Sə nə ayan sə Bakuli kána, ama à pà nə kutio abə usələo male raka? Kə amə mgbikiru məno na re? 19 Nda səm yì səni ka, à kum kutio dang, ace kə dwanyi pabamuru malea.

3 Ace mani ka, wun amə'eamrəarəu mənana

Bakuli taria bəà duk amale, sə à kum tunəban mə'mwashati atà abwana male ace ká kùli ka, bə səm nyesə denyicau ma'səm aban Yesu. Yì nda ɓwa mənana Bakuli tasəi bə yì duk Pəris Məgule mala pabamuru mənana səm bangjəna ama nda səm kpakiyi atè ka. 2 Yì ka, ndanə məsəcau aban Bakuli mana twali, kəla mənana Musa ka, ndanə məsəcau abə türó male aban abwana mala Bakuli kat ka. 3 Səama Yesu ka, ndanə gulo mana kúti mala Musa ka, kəla mana ɓwa mənana bak bala ka, gulo kúti nggearə bah ka. 4 Acemənana koya bala ka, ɓwa nə bə, sə Bakuli ka, nda bak koya gır kat ka. 5 Musa, kəla guro abələ abwana mala Bakuli kat ka, dum nə məsəcau, sə bangcau amur agir mənana Bakuli nə yia nea a dəmba ka. 6 Sə Kərəsti, kəla muna ka, dum nə məsəcau amur abwana mala Bakuli. Sə səm ngga, səm nda ka aməno yì abwana mala Bakuli, bə səm bwal kàngkàng arə pabamuru andə tsəkbaləu ma'səm mənana səm nggə jali nəi ka. 7 Ace mani ka, kəla mənana Bangjo Məfele kə na ama: “Bə yalung, sə wu ongjəna pâ ɓamuria raka, Bakuli na ama, ‘Pələa ən kána gi ka, 8 wu kəa na ama wun nə tár ɓabum wun, abə bumlulla mem, ‘À pà nə kutio abə usələo

4 Sə acemənana pàcau mala kutio abə usələo

mala Bakuli nda kam più ka, bə səm parkir səm, bə kəa do ama à nə kum kəñwa atà wun mənana nə dwanyi kutio ka dāng. 2 Səm ongjəna Cau Amsəban mana à hamnəi, kəla mənana yia à oè ka. Sə cau mənana à ok ka, ko pusəia a gung dāng, acemənana à dapì andə pabamuru dang. 3 Sə səm mənana səm pâ ɓamur səm ngga, səm nda səm nə kutio abə usələo məno ka. Sə malea yì abwana mənana à pâ ɓamuria raka, Bakuli na ama, ‘Pələa ən kána gi ka, 8 wu kəa na ama wun nə tár ɓabum wun, abə bumlulla mem, ‘À pà nə kutio abə usələo

mem dâng.” Bang mènia ka, kat andə amani ka, kutina abalə àkà mènia yì akārakiban mènana à ama malèna atúró male dîdyl a shareta banza kə kum səm ngga, a koya njar, kat andə amani ka. 4 À giləa a bekə ban aba Maləmce amur ka, ko pak caubikea dang. 16 Ace mani ka, bò tongno-nong-baria nongjo ama: “À tongno-nong-baria nongjo ka, Bakuli usələo arə atúró murəm mala Bakuli mə'bwamuru. Abanì sə male kat.” 5 Amur kə cau mènia ka, Maləmce səm nə kum sən-məsəswatər, andə bwamuru nyare bang ama, “À pà nə kutio aña usələo mènana nə bwala səm nggam, a pwari mènana mem dang.” 6 Njar nakam più mènana abea kat səm nda abea tèle ka.

bwana nə kum kutio aña məno yì usələo ka, sə abwana mènana à ok Cau Amsəban mènana à hamnəi a nggea dəmbe ka, à kuti dang ace mgbikiru malea. 7 Ace mani ka, Bakuli nyare tsək bekə pwari mala kutio abea usələo male, sə məno yì pwari ka, nda tunəi ama “Yalung ngga.” Bakuli na mènia yì cau ka, nə kun Dauda didyl ama, “Bè yalung sə wu ok gi ka, wu kəna na ama wun nə tár babum wun dâng.” 8 Bəà bang ama Jesəwa pania wia mènia yì usələo ka, Bakuli pa nə nyare nə na ce bekə pwari usələo dəm mènana nə yiu ka dâng. 9 Ace mani ka, usələo nda kam più ace abwana mala Bakuli, kəla usələo mala Bakuli a tongno-nong-baria nongjo. 10 Acemənana bwa mènana kat kutina abea usələo mala Bakuli ka, usələni atúró male, kəla mana Bakuli ka, usələo arə amale yì atúró ka. 11 Ace mani ka, bò səm bariki, bò səm kutio a məno yì usələo ka. Sə bò səm mgbikî Bakuli kiru, kəla mènana amə Isərayila pàk ka, pà səm nə kúti kam dang. 12 Cau mala Bakuli ka, ndanə yiləmu, sə ndanə rəcandəa. Cyauwe kúti koya ulang ya nggeabyau mènana kúni bari ka. Kə soaban, kə kutia ban gakya mala bangje bwa andə yiləmi. Kə kutio aban kpakəri mala mü andə girbamu. Kə pusəta mana nda məboarne andə məbane arə denyicau andə kani mala babum bwa. 13 Kəgir pà kàm atà agir mènana à pusəia, mènana nə səmbərəi Bakuli ka dang. Koya gır ka, nda gbərangtang sə nong kwas a badəmbi. Sə yì nda kə bwa mènana səm nə nggá bəlki atúró ma'səm a badəmbi ka. 14 Sə acemənana səm ndanə nggea Pəris Məgule mènana warina a kùli, yì Yesu Muna mala Bakuli ka, bò səm bwal pabamuru ma'səm kàngkàng, kəla mènana səm ne nə kun səm ngga. 15 Mènia yì Pəris Məgule səm ndanəi ka, sələna ná arəwukia ma'səm, acemənana yì nə nggearəi ka,

5 Koya Pəris Məgule ka, Bakuli na twali abalə abwana, sə tsəi bò came acea a badəmbi, bò pà agir-nkila andə aboro ace acaubikea malea ka. 2 Sə yì ka, nə ganda bwali amə'dwanyi sələe andə abwana à bwarki ka, bukbuk, acemənana yì nə nggearəi ka, ndanə rəwukya. 3 Nda gır mènana tsəa sə yì ka, she nə pa gir'nkila ace amale yì acaubikea, sə ace acaubikea mala abwana mala Bakuli ka. 4 Kə bwa pà nə ganda pe bamúri mènia yì gulo mala Pəris Məgule ka dang, she bò Bakuli nə tunəi, kəla mènana tunə Haruna ka. 5 Anggo gbal, Kərəsti pè bamúri gulo mala duk Pəris Məgule dang. Bakuli nə pè wi məno yì gulo ka sə ne wi ama, “A nda Munem! Yalung ngga, ən duməna Tárró.” 6 Abe ban ngga, banggi wi dəm ama, “A nda Pəris mana dobuno male pà nə mal raka, kəla mala Melkizedek.” (aiōn g165) 7 Arə abákú mènana Yesu nda akani a banza ka, pakki ahiwi andə azamba, loasə gi bua kərkér nə mərəm, aban ká a ban bwa mènana nə ganda amsəi a bulu ka. Bakuli pələa ok ahiwi male, ace pagulo male a ban Bakuli. 8 Ko kat andə amani ama Yesu ka, Muna mala Bakuli na ka, kani okiru abə tanni mènana yi kutio abaləia ka. 9 Lang yi kum lùmsəo nə bu məno yì njar mala tanni ka, yi duk tər amsəban mènana málá male pà kàm raka, ace abwana mènana à kə kwadi cau male ka. (aiōnios g166) 10 Sə Bakuli tunəi, tərì bò duk Pəris Məgule, kəla mala Melkizedek ka. 11 Səm ndanə acau pas mènana səm nə ne amur mènia ka, sə bəlki faləia nda kwan ngga, acemənana cau kə kaurə kpaka wun dang. 12 Wu sauwuna abə kpata Yesu, bò ado ka, boaro wu duməna aməkani abea bwana gır. Sə ndo wu ndarə kundəarə bəbwa bò kə kania wun amunacau məkèke abea cau mala Bakuli. Wu nda kəla abangna-muna; mür'kiura na wu earkiyi

ce ka, wu gandə li girlina məcandəe dāng. 13 lóró atúró ma'wun andə earcearəu mənana Bwa mənana ueo amur nu kiura ka, bangna- wu ləmdə́i ace, nə denyi mənana wu denyi muna na, pànə bekə sələe amur cau mala gìr nə abwana male, sə wu ndarə lidəmba nəi mənana nda a njari andə mənana pà a njari ka dāng. 11 Səm nggə earce ama koyan atà raka dāng. 14 Girlina məcandəe ka, nda ace wun ngga, bə ləmdə ulang məno yì rəbəla arə abwana mənana à gulna ka, amənana abə pē ka à kə gandə gakkita məboarne andə məbikə ka.

6 Ace mani ka, bə səm deki akanigir mala tita eauləki acau amur Kərəsti. Bə səm tür a dəmba, bə səm lùmsəo abə bwaltagir. Bə səm ngga nyar dəm aban kwakita kusəfə amur pwanzali, vwakibu arə atúró mənana à nə kánəban a lú, andə pašamuru a ban Bakuli ka dāng. 2 Sə bə səm ngga camarə bəsələki kanigir amur batisəma, andə tsəkbu amur abwana, andə lo mala alú, sə amur kasə bashi mənana málá male pà kám raka dāng. (aiōnios g166) 3 Boaro səm nə tür a dəmba! Sə mənia ka nda gìr mənana səm nə pa, bə Bakuli ear ka. 4 Abwana mənana à purí bá pašamuru malea arə Kərəsti ka, à pà nə gandə nyəsəia dəm bəà pwanzali dāng. Lang sə mani ka nə pa anzəm mana à kuməna tălaban a bəbumia, à ongjəna boro mana yiu nə kuli, mana Bakuli kə pea abwana male, sə à kuməna kámbe malea mala Bangjo Məfele, sə à nyare à yì pələ nə nzəmia ka? 5 Dəm ngga anzəm mana à ongjəna boro mala cau mala Bakuli andə arəcandəa mala nza mənana kə yiu ka, (aiōn g165) 6 sə bəà yi nyare à purí njar mala pašamuru malea abə Kərəsti ka, à nda rə bəsələ gballı Muna mala Bakuli amur nggun-gangndai nə nggearəia. Nyar dəm ngga à nda rə pe wi kəsəkyə a bəməsa əwapəndəa. 7 Nzali mənana kə nu mür-mbulo mana kə nya amurí tütù, sə kə pusə agir-soro, ace pà girlina mala abwana mənana à kə rì ka, nə kum tsəkbu mala Bakuli amurí. 8 Sə nzali mənana kə pusə azwe anda bondo məbikə ka, bekə boaro pa arəi dāng. Gbàshinà ban súban, a masələate ka, à nə soaki wi bəsa bəà azwe andə bondo pí. 9 Wun amə'eamrəarəu mənana ən earkiyi cea ka, ko kat anda amani ama səm bang ana ka, səm ndanə məsəkang-kangja ama, wu ndanə agir məboarne mənana à kə yiu atārəia andə amsəban ngga. 10 Bakuli Ibərayim bu. 2 Ibərayim twal mwashat-aba-lum ka mə'dwanyi məsəcau na dāng; bələi pà nə mala koya gìr mənana kúmō aban lwa ka, sə

7 Bwa mənia yì Melkizedek ka, murəm mala nggea-là Salem na, sə dəm ngga, yì nda Pəris mala Bakuli mana karban kat ka. Anzəm mənana Ibərayim linamurəm a lwa amur amurəma, sə nda aban nyare ka, à yì je andəi, pələa tsəki Ibərayim bu. 2 Ibərayim twal mwashat-aba-lum ka mə'dwanyi məsəcau na dāng; bələi pà nə mala koya gìr mənana kúmō aban lwa ka, sə

pè Melkizedek. Lulləu mənia ama Melkizedek mala apəris mana à pùr a tàu mala Lawi andə ka, ɓäləi nda “murəm ɓealboarna”; sə dəm Haruna ka dàng. **12** Sə bəà nggadì buno-pəris ngga, yì nda “murəm mala Salem”, sə murəm ka, duməna púp gbal ama à nà nggadì nggurcau Salem ngga ɓäləi nda “murəm dorəpwala.” **3** Yì nì. **13** Yì pəris mənana à nakiyi mənia yì acau Melkizedek ka, Maləmce ləmdə koyan nda tárrí amurí ka, pur a ɓe tàu dàng, mənana kəbwə ko nggè, ko a ya tàu sə pùr kàm ngga dàng. pà kàm a məno yì tàu male mana kutio a ban Sə à gilə kəgir amur ɓelban andə masələata do pak túró mala pəris amur gyangjan àkə pwari yiləmu male dàng. Yì ka, nda kəla Muna mala ka dàng. **14** Puro mala Mətala səm a tàu mala Bakuli, mənana do-pəris male ka masələate pà Yahuda ka, gbara arə kəgir dàng. Sə Musa ka, kə kàm raka. **4** Wu sən ulang gulo mala mənia yì cau pur a kúni ama tàu mala Yahuda ka, apəris ɓwa mənana kà-səm Ibərayim pe wi mwashat- nè pur kàm dàng. **15** Gìr mənana yi pusə cei aba-lum mala agir mənana pwan a kun munəo kàm bwāng ngga nda yiu mala ɓè bəsa pəris, ka. **5** Nggurcau mala Musa ka, bang ama, amə mənana nda kəla Melkizedek ka. **16** Yesu ka kau mala Lawi mənana à ak túró pəris ka, bəà duk pəris, sə pà acemənana yì ka, lùmsə kun ak kāmbe mwashat-aba-lum mala girkuma, a bu gir mənana nggurcau mala Bakuli earkiyi ce acilia amə Isərayila, yia amə'eambia. Yia apəris amur ɓelban a tàu mala Lawi ka dàng. Yi duk ka, à nè ak məno ka, kat andə amani ama yia pəris nə rəcandəa mala yiləmu mənana à pà nè andə acilia amə Isərayila gbal ka, amə kau mala gandə kidiki raka. **17** Maləmce bang amurí amə Ibərayim na ka. **6** Sə Melkizedek, mənana pà a “We ka, a nda pəris masələate pà kàm dàng, aba tàu mala Lawi raka, ak kāmbe mwashat-aba- njar mə'mwashati kəla mənana Melkizedek ka lum mala girkuma a bu Ibərayim. Sə pələa tsəki pəris na ka.” (aiōn g165) **18** Nzongcau mala buno- Ibərayim bu, yì ɓwa mənana Bakuli ak dəmba pəris m'a'ke, à nyəsanı a giriban, acemənana pà acau male a baní ka. **7** Makgit pà kàm arə pà ná rəcandəa dàng, sə gandə pak gir mənana dàng ama ɓwa mənana nə gulo ka, nda nà tsəki boaro ɓè pak ka dàng. **19** Nggurcau mənana ɓwa məkyauwe bu ka. **8** Apəris mənana a tàu Bakuli pá, nə bu Musa ka, gandə tsək kəgir mala Lawi, mənana à akiy i kāmbe mwashat-aba- ɓè lùmsəo kəla mənana Bakuli earkiyice ka lum mala girkuma ka, abwapəndəa na mənana dàng. Sə adyan ngga, à yina ná bəsa tsəkbaləu à kə wu ka; sə mala Melkizedek mənana ak mənana foaribani, nə nun səm aban Bakuli tù kāmbe mwashat-aba-lum mala girkuma a bu ka. **20** Buno-pəris mala Kərəsti ka, Bakuli kwaki Ibərayim ngga, à bangjəna ama yì ka, ndakam te nə kángir! Sə buno-pəris mala acili abwana nə yiləmu. **9** Səm nə gandə bang ama Lawi a tàu mala Haruna ka, kána pa arə dàng. **21** mənana akiy i kāmbe mwashat-aba-lum mala girkuma a bu abwana ka, pà kāmbe mwashat- Sə mala Yesu ka, duk pəris nə kángir mənana Bakuli kána aba cau male mənana ne wi amə: abा-um mala girkuma aban Melkizedek nə bu “Mətalabangjo kánəna, sə pà nè nyar nə te Ibərayim. **10** Ko kat andə amani ama, anggo dəm dàng ama, ‘A nda pəris mana do mō kəla ka, à malaká ɓəlì yì Lawi raka, nggearə tàu pəris pà nə mal raka.’” (aiōn g165) **22** Ace mənia yì mənana Lawi yi pur kàm ngga, nda abə nkila kána ka, Yesu duməna ɓwa mənana nə cam a mala Ibərayim, a bəkì məno Melkizedek akiy i kusə mənia yì bəsa kùrcau, mənana foari m'a'ka kə kāmbe mwashat-aba-lum mala girkuma a bu ka, ace mana ɓè yi lumsəo. **23** Apəris mənana Ibərayim ngga. **11** Bakuli ka pani amə Isərayila abata məno yì buno-pəris m'a'ke, à yì duk Nggurcau ama buno-pəris ka nè pur a tàu mala Lawi lidəmba nə túró mala pəris. **24** Sə acemənana ka, yinə abwana, à kum lùmsəo kəla mənana Yesu ka, lú gandə tamsəe raka, dobuno-pəris Bakuli earkiyi ce ka dàng. Nda gir mənana male ka, masələate pà kàm dàng. (aiōn g165) **25** tsəa sə Bakuli loasə ɓe pəris, mənana do-pəris Ace mani ka, nè gandə amsə abwana mənana male ka nda kəla mala Melkizedek, sə pà kəla à yiu a ban Bakuli nə baní ka, a koya pwari,

acemənana ko aya pwari ka ndakam nə yiləmu mənana à boari mala kùrcau mə'e ka. 7 Bəə ace zəmba acea. 26 Ulang mənia yì Pəris Məgule, bang ama kùrcau mədəmbe ka, kə məbəne pà yì Yesu ka, nda səm earkiyice ka. Acemənana yì kàm arəi raka, bá à pà nə na ce nggade nə ka, bwa məfele na, panə cau arəi dàng, kə pak barià dàng. 8 Sə Mətalabangyo Bakuli ka, kum caubikea dàng, sə yì ka, Bakuli tarrì tsəi dàng amə Isərayila nə məbəne mala dwanyi kpata nə amə'caubikea. Adyan ngga, Bakuli pani wi nggurcau mədəmbe, sə na ama: "Ən bangjəna, gulo amur agir kat a kùli. 27 Yì ka, pà kəla acili apwari nda à kə yiu ka, mənana mə nə kùr apəris məgule mənana à camarə pāki agir-nkila cau məbəshe nə amə Isərayila, sə nə bala mala pwari-pwari ace acaubikea malea atà dəmba, sə mala acili abwana ka dàng. Yì ka, pà gir'nkila kusə mwashat bərbər ace acaubikea malea, yì mənana yi pa bamúri ka. 28 Nggurcau mala Musa kə twal abwapəndəa aba gatti malea, bəə duk apəris məgule. Səama anzəm mənana à pana Nggurcau mala Musa ka, Bakuli yi twal Muni ná kána bə yì duk Pəris Məgule, mənana lümsənə abalə agir mana kat Bakuli earkiyi ce bə duk ka, málá male pà kàm dàng. (aiōn g165)

8 Mügula cau mənana səm nakiyi ka, nda mənana ama, səm ndanə məno yì Pəris Məgule mənana nda aban do a bù-məlì mala buno-murəm mala Bakuli mənana karban kat ka, a kùli. 2 Akanó sə kə pak túró male mala Pəris Məgule, aba Ban Nggea Məfele, yì Taragula məbafoe mənana Mətalabangyo nə bə, bwapəndəa na raka. 3 Sə acemənana koya Pəris Məgule ka, à twali ace mənana bə kə pà agir-nkila andə aboro aban Bakuli ka, anggo gbal sə mənia yì Pəris Məgule ma'səm ngga, duməna ama she nə pang nə 6e gır a buù, mana nə pà ka. 4 Bəə bang ama nda kani a banza ka, bə pà nə duk pəris dàng, acemənana apəris nda kam mənana à kə pāki aboro mana Nggurcau kanı ka. 5 Ban məfele mənana apəris kə pak túró-pəris kàm ngga, kənlikigir na arə məbafoe, sə yiləmi məbafoe mənana akanó a kùli ka nda. Mənia ka nda gır mənana tsəa sə lang Musa nə loasə Taragula ka, Bakuli nunkiri ama: "Sələ fa ama koya gır ka a pangjəni kəla mənana nə ləmdəo amur nkono ka." 6 Sə túró- mə'e nə boaro. Kəla məno gbal ka, bəsa kùrcau mənana Yesu yiunəi nəban Bakuli aban abwana male ka, kúti mə'e. Nda acemənana yì bəsa kùrcau ka, à kwákítə amur apacau ace agir

Yahuda. 9 Pà nə pà kəla kùrcau mənana ən pē səna akeâ ka dàng. Məno yì kùrcau ka ən pē a pwari mənana ən bwalia a garabuià, sə ən pusəia abə nzali Masar ka. Səa ma à cam nə məsəcau amur kùrcau mənana ən pang nəia ka dàng, nda sə ən pələia wia nzəmam ngga." Mətalabangyo nə nakiyi mənia yì cau ka. 10 "Adyan ngga, mənia nda kùrcau mənana mə nə pang nə bala mala Isərayila, abalə apwari mənana à kə yiu ka. Mətalabangyo nə nakiyi mənia yì cau ka. Mə nə tsək angguracau mem abə denyicau malea, sə mə nə giləia a fabumia. Mə nə duk Bakuli malea, sə yia ka, à nə duk abwana mem. 11 Kə bwa pà nə kanı bə mə'murkala, ko mə'eambi ama, 'Sürə Mətalabangyo' dàng, acemənana ko yana ateà ka nə súrəäm, twalo a ban bwaməkyauwe kya bwal ban bwaməgule. 12 Sə mə nə twalia wia ban abealbicea malea, baləam pà nə kasə dəm arə acaubikea malea dàng." 13 Tunəo mənana Bakuli tunə mənia yì kùrcau ama "Məbəshe" ka, ləmdə ama mədəmbe ka, Bakuli tsəngjəni pələna mə'e. Sə gır mənana nda rə e sə túró male pà kàm dəm raka, tə malanə ndərmi.

9 Məno yì kùrcau mədəmbe, mənana nda anre Bakuli andə amə Isərayila ka, ndanə angguracau male mala peri, andə ban məfele male gbal kani a banza. 2 À loasə Taragula nə abələi bari. A bələi mədəmbe ka, gır tamsə pitəla na kam andə kpamgbang-tsək-agir, sə Mənia yì bələi ka, nda mənana à tunəki ama ngga, barià bələi nda kam mənana à tunəki ama Ban Nggea Məfele. 4 Abə mənia yì bələi mənana à tunəi ama Akwati mala Kùrcau Mə'e ka, gyangjan zənariya mala pisə muku-gır ace loasə yele mə'rəmboarne na kam, sə akwati mənana à tunəi ama Akwati mala Kùrcau Mə'e ka. Yì akwati ka à tasə bələi andə nzəmi kat nə

zənariya məboarne. Aba mənia yì akwati ka, sə kútí ka dang. Nda nō nggearə nkila male
 manna nda kam aba muna bàng-zənariya, sə sə kutio. Sə anggo sə yì ná bamúri ka, kumba
 gara mala Haruna mənana tò mbui ka. Aba yì səm panzəban aba caubikea andə tangnakusəu
 akwati dəm ngga akpamgbəlang tali nda kam male. Panzə səm nə panzəban mənana pà nə
 bari mənana Bakuli gilə Anzongcau Lum male mal raka. (aiōnios g166) 13 Abata njar mə'e ka,
 amúrià ka. 5 Amur Akwati ka, à tsək abənzál abwana mana à pəndəkina a nê mala Nggurcau
 mala acerup, mənana à nda à ləmdə boarbwā mala Musa ka, à kārəa à nə peri a ban Bakuli
 mala Bakuli ka. Acerup mən abuia amur Akwati, dang. Kat andə amani ka bəà watsəkia nə nkila
 à kùmsə mur buño səntər. Səa ma amənia yì mala ambul-pəndəa, andə mala ajamnda, andə
 agir ka pà səm nə gandə bəlkı baləia mwashat- dəng. Kat andə amani ka bəà watsəkia nə nkila
 mwashat ado dang. 6 Bə à tsəngjənà amənia lea à nə kum boarnsari a nggūrəu. 14 Sə gır
 yì agir kat anggo ka, apəris kə kutio abə bālai mənana kútí məno kuko ka, nkila mala Kərəsti
 mədəmbe mala Taragula pwari-pwari ace pakki nà pè. Kərəsti mənana caubikea pa arə raka, pà
 atúró malea. 7 Sə bəria bālai, yì Ban Nggea 6amúri kəla gir'nkila a ban Bakuli, abə rəcandəa
 Məfele kat ka, kə Pəris Məgule na nəmūrə à mala Bangjo mənana tə malkiyi raka. Nkila
 kutikiyi kam ngga. Sə məno yì kutio mala Pəris male nə lak fabum səm abalə atúró məpəndəke
 Məgule ka, nda kusə mwashat bərbər abə pələa mənana à nə kánə səm a lú ka. Sə anggo ka,
 mwashat. Dəm ngga, she nə kánə nkila a buı səm nə peri a ban Bakuli məyiləmu. (aiōnios g166)
 nə nggā pā aban Bakuli ace acaubikea male 15 Nda gır mənana tsəa sə Kərəsti duk məkutio
 sə ace acaubikea mala acili abwana, mənana à a nre-rərəu mala bəsa kùrcau a nre Bakuli
 pak abə dwanyi sələe ka. 8 Bangjo Məfele nda andə abwapəndəa ka. Ado ka kə yinə abwana
 ban pak túró ná amənia yì agir ka, ace ləmdəa mana kat à tunəia ka, bəà ak libala mənana
 səm ama njar kutio abə Ban Nggea Məfele tə pà nə mal raka, a bu Bakuli mənana angja
 ka, à malaká mənni peatu dang, à pà mənana dəmba náná ama nə pea wia ka. Mənia ka nə
 Taragula mədəmbe nda kam piú aban came gandə pa acemənana Kərəsti wú ace panzəia
 ka. 9 Amənia yì agir kat ka à nda ban ləmdəa abata bashi mala acaubikea mənana à pea abata
 səm gir arə nza mənia dyan ngga. Bālai ka nda kùrcau mə'e ka. (aiōnios g166) 16 Amur cau mala
 mənana ama aboro andə agir-nkila mənana eare mala bwa ace libala mənana à kə giləi nə
 apəris pākiy i ka, à gandə panzə abwana mənana giləe ka, kaniama à nə pangjənà túró nəi ka,
 à kə yiu a peri ka, arə mür-haləky a malea dang. she à nə ləmdəa ama mətala-bala ka wuna, pa
 10 Mənia ka nda acemənana yì njar mə'e ka andəa məsəi dang. 17 Acemənana cau libala ka,
 nda àkə ce akunacau mala agir mana nggurcau à kə pangjənà túró nəi dang, bə mətala-bala na
 eari abwana bəà li, ko bəà nu andə amana earia kam nəyiləmu ka. 18 Nda gır mənana tsəa sə ko
 wia raka, andə anatà dəngdāng mala lakkí arəu nggearə kùrcau mədəmbe ka, à pangja túró nəi
 andə agir. Sə aməno ka angguracau mala pəkki dang, she lang à sukkina nkila mala agirkusəu
 agir mənana məsəu kə sənia ka nda, bə pwari ka. 19 Anzəm mənana Musa maləna banggi
 mənana Bakuli yi kwakita bəsa njar ka. 11 abwana kat koya nzongcau mala nggurcau ka,
 Mənia ka ləmdəa ama, Kərəsti yina kəla Pəris pələa twal nkila mala alo-nda andə mala ambul-
 Məgule mala agir məboarne mənana à nda pəndəa, andə mür, sə watsəkia amur maləmce
 kani ado ka. Yì ka, kutina abə Taragula məno mala nggurcau. Watsəkia gbal amur abwana
 mənana kútí mədəmbe nə gulo andə lumsəo kat, ná də'ndíng məbangje andə mbú bondo-
 ka; yì Taragula mənana bu əwapəndəa nə pè hisop. 20 Sə na ama, "Mənia yì nkila ka, nda
 raka, sə pà gbal abə banza mənia Bakuli pusəi kpatē ka, abə túró." 21 Anggo gbal sə watsəkia
 kati kusə mwashat bərbər. Pà nə nkila mala nkila arə Taragula andə koya gır mənana à
 ambul-pəndəa andə alo-nda ace pà gır-dərəa kə pangja túró nəi ace peri a bālai ka. 22

Məsəcəu ka, nggurcau earce ama bangula agir ka, a éarceà dâng, səama a panam nggürəu. 6 kat ka, bəà lea nə nə nkila; sa bə sukki nkila pà Pàgir nə agirkusəu mənana à nə pisəi kəring, kàm raka, twalban caubikea pa kàm dâng. 23 andə pāki agir'nkila ace twalban caubikea ka, Amənia yì agir mənana à nda ka ayiləmi agir bumo kə pwasə a rəia dâng. 7 Pələa ən na məbafoe mənana a kùli ka, duməna ama à nə nəma, ‘Mə ndya ka, ən yiu ace pak gır mənana lea nə amənia yì agir-nkila ka. Sə agir məbafoe babumo kànì ka, we Bakuli, kəla mana à giləa mənana a kùli ka, duməna púp bəà leă nə a muram aba Maləmce ka.’’ 8 Kərəsti na a gir'nkila mənana kútí gir'nkila mala agirkusəu dəmba ama, “Agir'nkila andə aboro, andə apagir ka. 24 Pà aba ban məfele mənana bu əwapəndəa nə agirkusəu mənana à nə pisəi kəring, andə nə pè ka sə Kərəsti kútí dâng. Məno ka yiləmi apagir ace twalban caubikea ka, a earcea dâng gir məbafoe na. Yì ka, kutio a nggeara kuli, ace sə bumo kə pwasə arαιa dâng.” (Kat andə mani ləmdə rəi ado a bədəm Bakuli a kúnì səm. 25 ka, amənia ka Nggurcau nə tsəa ama bəà kə Kutio male a kùli ka, pà ace mənana nə nggə pea.) 9 Pələa lidəmba na ama, “Mə ndya ka, ən bəsələki pà boro mala bəmúri, kəla mənana yiu ace pak kànì mo.” Anggo ka Kərəsti yi tamsə Pəris Məgule a kani a əanza kə kutio aba Ban kùrcau mədəmbə ace mənana nə tsək bəria aba Nggea Məfele koya pələa, nə nkila mənana nkile türə ka. 10 Sə aba pě mala məno yì kànì mala na raka dâng. 26 Bə nda anggo ka, bə Kərəsti caməna arə nu tanni tütù, twal a titə əanza Bakuli ka, səm duməna amale nə pà mənana yi bwal adyan. Səama ado ka, yi pusərəi kusə mwashat bərbər a masələata anza, ace mənana bə twalban caubikea, nə pa mənana pà bəmúri duk gir'nkila ka. (aiōn g165) 27 Sə kəla mənana pwari. Kə camara bəsələki pàgir nə agir-nkila à tsəngjənəma bwa nə wu kusə mwashat, ma'mwashati, agir-nkila mənana à pà nə gandə sə anzəm man ngga nə came a bədəm bəshi twalban caubikea raka. 11 Sə Kərəsti ka, pa ka, 28 anggo gbal, Kərəsti wu kusə mwashat bəmúri kəla gir'nkila kusə mwashat bərbər ace bərbər ace mənana bə twalban caubikea mala əcaubikea, pàgir mənana käréna ace twalban əwəpəndəa pas ka. Nə ngga yiu dəm, sə pà ace caubikea, málá male pà kàm raka, pələa bùn tè twalban caubikea dâng, nda ace mənana nə yia do a bù-məli mala Bakuli. 13 Twal a pwari məno amsə abwana mənana à kə kundəi nə rəbəla ka.

10 Nggurcau ka, nda yiləmi agir məboarne mənana à nə yiu ka; nda məsərə gir məbafoe nə nggearə dâng. Ace mani ka, nə agir-nkila mənana à kə bəsələki pākia koya pələa ka, Nggurcau pà nə gandə tsək abwana mənana à kə yiu a peri ka, bəà kum lùmsəo kəla mənana Bakuli nə earcea bəà lùmsə ka dâng. 2 Bəà bang ama Nggurcau nə gandəi ka, bə aməno yì agir-nkila ka, à tamsənia, sə aməperi gbal ka à langjənia, kusəia pura; mūrià pà nə haləkia dəm arə caubikea dâng. 3 Səama aməno yì apagir mala agir'nkila ka, à kə kasə əgaləia arə əcaubikea malea koya pələa. 4 Acemənana nkila mala ajamnda andə ambul-pəndəa ka, à pà nə gandə twalban caubikea dâng. 5 Nda gır mənana tsəa sə Kərəsti, lang yina a əanza ka, banggi Bakuli ama: “Agir'nkila andə aboro

nà gandə kutio nà mèsəkang-kangŋa abə Ban ama, “Mətalabangŋo nà pakki abwana male Nggea Məfele kat, nà nkila mala Yesu. 20 Yi bashi.” 31 Nggea gır bangciu na kərkár bù bwa mənba səm bəsa njar məpà yiləmu mənana kútì kpa a babù Bakuli məyiləmu. 32 Wu denyi nà bá lagir aban ká abə Ban Nggea Məfele kat nà anonggio mənana a pwarian wu titə kum ka. Yi bəsa njar ka yi pang ná nggūrəi mənana tǎlaban a babum wun ngga. Wu tanni kərkár, pà bù duk gir'nkila ka. 21 Ləmdə ama səm ndanə sə wu eare tanni mak wun dàng. 33 Bè pwari Pəris Məgule amur abwana mala Bakuli. 22 Ace ka, à sanggi wun a məsə abwana, à pà wun mani ka, bù səm sung tù a ban Bakuli, nà gūlì tanni; sə a be pwari ka, wu came anzəm abwana kat arè, nà babum mwashat, sə nà adenyicau mənana à kə pea wia tanni gbal ka. 34 Abwana mənana à langjənia abə mûr-haləkyə mala mənana à túriá abə ndàkurban ngga, wu sən caubikea ka. Bè səm sung a baní nà anggūrəu məsəswatər malea. Ko nggearə akume ma'wun mənana à langjənia nà mûr məboarnsari ka. 23 mənana à ea arə wun nə rəcandəa ka, wu pak Bè səm bwal kàngkàng arə tsəkbaləu ma'səm bumpwasəa nə məno, acemənana wu sələna mənana səm nggə bangce ka, acemənana Bakuli ama wu ndanə kume mana kútì məno ka, sə mənana pàcau aban səm ngga, à nà gandə gūlì dəm ngga pà nà mal raka. 35 Ace mani ka, arè ama kə nggadi kúni dàng. 24 Bè səm alta wu kəa turta məsəkang-kangŋa ma'wun dàng, anjargula mala loasə rəarə səm aban ká ləmdə tangnakusəu məgule na atè. 36 Boaro wu dum earcearəu andə pakki atúró məboarne. 25 Sə nà munyi, ace mənana bù wu lùmsənà kun bù səm kəa bürəce kpapi ma'səm a banbwáná, kànì mala Bakuli ka, wun nà kum gır mənana kəla mənana afea abwana nda abə bealu mala na ama nà pak ka. 37 Acemənana, kəla mana pē anggo ka dàng. Bè səm nggə bək babuma Maləmce bang ngga, “Banì pà nà sau dàng, bwa rə səm, sə bù səm pa rəcandəa arə pe kpəm, mənana kə yiu ka, nà yiu, sə pà nà dəndi yiu kəla mənana ado wu kə sən Pwari nyare yiu dàng. 38 Səama məbealboarna mem ngga, nà mala Mətalabangŋo ndo kə gbashi tù ka. 26 dukdo pəbamuru; sə bù kə bwa nyar nə nzəmi Bè səm ginəe sə səm lidəmba nə pak caubikea ka, bumam pà nà pwasa arè dàng.” 39 Sə səm kpakpak, anzəm mənana səm sələna rə məsəcəu ngga, səm pà abalə abwana mənana à kə nyar ka, kə be gir'nkila pà kàm mənana ueo dəm à nə nzəmia aban ká kìdiki ka dàng. Səm nda ka nà pa ace twalban acaubikea ka dàng. 27 Kəgir abwana mənana səm ndanə gūliarəu aban ká mənana ueo ka, nda baləkasəkyə arə yiu mala kum àwá ka.

bashi mala Bakuli andə bəsa mə'earke kərkár mənana nà yia twalta aší-məbura ka. 28 Bè ko yana sə par Nggurcau mala Musa ka, à wali wú, sən məsəswatər pà kàm dàng, yi mənana bù abwana bari ko tárú earəna ama anggo sə gır nî pak ka. 29 Sə mala bwa mənana bəsəki Muna mala Bakuli, parki a fakusəi, sə nyesə ce nkila male bù, kəla gır məfele na raka, bashi male nà biki pa kərkár. Acemənana mənia yì nkila ka nda nkila mala kùrcau mənana panzəi abalə acaubikea male bù duk mala Bakuli ka. Sə dəm ngga bù məno yì bwa ka sanggi Bangŋo Məfele mənana kə yinə bwamuru mala Bakuli amur səm ngga, bashi mənana nà suləo amurí ka, nà biki pa kərkár. 30 Səm sələna ama Bakuli náná ama, “Mbwe tangnakusəu ka mem na; mə nə mbwechia wia a kúnì.” Dəm ngga na

11 Adyan ngga, gūlì arə Bakuli ka, nda makbaləu mbak-kàngkàng ama səm nà kum agir mənana səm tsəkbalə səm arəia ka; nda məsəkang-kangŋa arə gır mənana səm nggə səni raka. 2 Nda ace gūliarəu mala abwana mənana a pwarian ngga, sə Bakuli bwangsəia. 3 Nda acemənana səm earnə Bakuli ka sə kpaka səm ama ná cau male sə banza andə kuli à yì puro, sə dəm ngga ama agir mənana ado səm nggə sənia ka, Bakuli pusəia arə agir mənana à kə sənia raka. (aión g165) 4 Habilə pà bəamúrì a ban Bakuli sə pè Bakuli gir'nkila məboarne mənana kútì mana Kayinu pà ka. Ace pəbamuru male sə Bakuli bwangsəi ama yì ka, mə'cauboarna na, lang yi na məboarne amur aboro male ka. Ko kat andə amani ama Habilə wuna ka, kə bangga səm cau più nə pəbamuru male. 5

Nda ace pařamuru mala Inok sə à twali à um acau ka, à nda ban alta nzali mənana à nè tunəi nəi a kùli, ace mənana bò kəa sən lú raka. Kə ama malea na ka. 15 Bəà bang ama ūabumia nda ūwa kumi dāng, acemənana Bakuli twali um più arə nzali mənana à purí wi ka, bá à kuməna nəi atè. Sə kaniamma bəà twali ka, à súrəi nə njar mala nyare kam. 16 Sə yia ka, à nda ban pwasəbum Bakuli. 6 Bè pařamuru pà kàm raka, alta nzali məboarne mənana kútì məno ka, nzali kəbwa pà nè ganda pwasəbum Bakuli dāng, mənana a kùli ka. Nda gır mənana tsəa sə Bakuli acemənana ūwa mana nè yiu a baní ka, she ka, kəsəkya pakki wi, yi mana bəà tunəi ama nè ear ama yì ka, ndakam, sə nda mənana kə nda Bakuli malea ka dāng, acemənana gilékina pa tangnakusə abwana mənana à kə alte ka. 7 nggea-là acea. 17 Né pařamuru sə Ibərayim pà Pařamuru mala Nuhu aban Bakuli na tsəi sə boro nə muni Ishaku kəla gir'nkila, a pwari kpata nunkiru mala Bakuli amur agir mənana à məno Bakuli káraki ka. Yì Ibərayim ngga Bakuli kə yiu a dəmba, ganda sənia raka. Lo nə ūangciu angja dəmba nani wi ama nè pe wi muma, sə kat mala pagulo aban Bakuli, gballì nggea waru ace andə amani ka eare pà boro nə kə muni məno amsə amə'fala male. Nə mənia ka, yina kasə- mwashat bərəbər ka. 18 Bakuli angja dəmba bashi amur banza, pələa Bakuli é mə'cauboarna nani wi ama, "Né ban munio Ishaku, sə awu nə na, akban mənana à kə kumi nə pařamuru ka. 8 kum amə'kaù mò mənana ən po cau ace ka." Pařamuru mala Ibərayim aban Bakuli na tsəi sə 19 Ibərayim səngice a ūabumi ama, bá Ishaku oki Bakuli, yì mənana Bakuli tunəi bò purí nzali wù ka, Bakuli nanə rəcandəa mənana nè pè male, bò o a bò nzali mənana bang ama nè nggá wi yiləmu dəm ngga. Sə mənia ka à nè twali pe wi, bò duk girkuma male ka. Sə nying nzali- kəla Ibərayim yi ak muni Ishaku a 6embə. 20 lá male aban o, kat andə amani ama súrə ban Né pařamuru sə Ishaku tsəkbū amur Yakupu məno kákayi kam ngga raka. 9 Né pařamuru sə andə Isəwa ace dəmba malea. 21 Né pařamuru wario kya do a nzali mənana Bakuli pe wi cau sə Yakupu, lang málá nè wù ka, tsaki ko yana ace ka, kəla bəri a nzali-nza. Do afałə agumli, atà amuna mala Yisəfu ka bù, sə kū'ndəo arə anggo gbal sə muni Ishaku, sə mə'kè Yakupu gara male peri aban Bakuli. 22 Né pařamuru sə do, yia mənana à duk amə libala atè mala pàcau Yisəfu, lang málá nè wù ka, bang cau mala puro mə'mwashati ka. 10 Ibərayim pak mənia yì gır mala amə Isərayila mənana à nè purí bá nzali ka, acemənana nda ban kundə nggea-là mana Masar ka, pələa nea wia ama bəà pwan amui a Bakuli nə nggearəi, nda nyoula p male sə bò ka; buia, bò à nè u ka. 23 Né pařamuru sə lang à nggea-là mənana kusəba male pà nè dəurə raka. bəlna Musa ka, a tárrí andə ngge səmbərəi arə 11 Né pařamuru sə Saratu kum rəcandəa mala azongjo tárú. Acemənana à sən muna ka ndanə kum muna, kat andə amani ama yì ka, nkombi boarbwə ka, nda tsəa sə ūangciu pakkia wia arə na sə ena kərkár à málà bəl muna ka. Ear nə nzongcau mala murəm raka. 24 Né pařamuru Bakuli ama Bakuli nè lùmsə cau male mənana sə lang Musa gulna ka, ginəe bəà kəa tunəi pà ka. 12 Yì burí Ibərayim ngga, kat andə amani ama yì ka, nda muna mala muna-bwama mala ama è kərkár, mənana à nè twali ama yì ka, Firona dāng. 25 Né eare male sə kutio a tanni lú na ka, ná ban mənia yì bwa mwashat ka sə atà abwana mala Bakuli, amur mənana nè kum amə'kaù puro. Amə'kè yi lakkì kəla lakkì mala banboarnado aba pəlpəl mala caubikea, mənana anlero a kùli andə məsəsala a kún nggeomür, baní pà nè sau raka. 26 A baní ka, ūanginəban mana à pà nè ganda ballia raka. 13 Amania yì ace Kərəsti ka, kútì kume mənana a Masar ka, abwana kat ka, à wú abə pařamuru malea, yàle acemənana tsək məsəi arə tangnakusəi mənana à kum agir mənana Bakuli na ama nè pea wia kə yiu ka. 27 Né pařamuru sə Musa nying nzali ka dāng. À sənia nə səna kuko, sə à gingsə yiu Masar, ūangciu pakki wi arə bumullla mala malea. À ūangji bwāng ama à nda ka abəri andə murəm dāng. Lidəmba aban o, 6inə pələ məsəi a aməgya-kutio abə banza. 14 Ləmdəa a banfana nzəmi, kəla bwa mənana tsəngjənə məsəi jik arə ama abwana mənana à kə na ulang amania yì Bakuli, yi mana à səngiyi raka. 28 Né pařamuru

sə Musa titi Lamsan Yàlímurū. Pà nzongcau məboarne ace pabamuru malea, kat andə amani ama bəà watsəki nkila arə akunakurəm, ace ka, kəbwə kàm ateà kum gìr mənana Bakuli mənana məturonjar mala lú bə kəa je amuna- pàcau ama nè pea wia ka dàng, 40 acemənana dəmba mala amə Isərayila raka. 29 Ná pabamuru Bakuli ka, ndanə gìr mənana boaribani kə aba sə amə Isərayila kútí na bá Nggeamùr Nzuno kàne male ace səm. Kàne mala Bakuli ka nda aban ká a nkaring nə gya a nzəm nzali kəla mənana ama, yía ka à pà nè kum lùmsəo kəla à nda kwar-nza. Sə lang amə Masar fariki, à mənana earkiyice bəà pàk ka dàng she bə səm pa kəla malea ka, kara mür ali amúrià a wú ngga səm nda ateà ka.

mbətəp. 30 Ná pabamuru sə sherañ mala nggealà mala ama Jeriko kángí a nzali, lang amə Isərayila camara gya aban kàrikì abə nongño tongno-nong bari ka. 31 Nda ace pabamuru mala mā-gyatarañ man yì Rahap ka, sə à amsəi à wali wú atà amə'là malea mənana à mgbikî Bakuli kiru ka raka. Kum àwá acemənana ak amə shenza-nzali mala amə Isərayila nə akban dotarañ. 32 Sə mana dəm mə nə bangja? Pwari pà nə kárəam dàng yi mənana mə nə na wun cau amur pabamuru mala abwana kəla Gidyon, andə Barak, andə Samsən, andə Jefta, andə Dauda, andə Samuyila, sə amə'bangnəa mala Bakuli ka. 33 Ná pabamuru sə amənia yì abwana ka à lì kə anzali-murəm a lwa, à yál abwana abə məsəcau, sə à kum agir mənana Bakuli pàcau acea a bania ka. À girki kun a-im, 34 à limgi rəcandəa mala bəsa, sə à apî lú mala nggeabyau. Rəwukya malea ka pələ rəcandəa. À duk aburana a kun-munəo sə à pər amə'lwa mala abea nzali dàngdàng. 35 Ná pabamuru sə amaməna ak alú malea à long nə yiləmu. Abea bwana ka, à pakkia wia gìr mur'mwana acemənana à ginə eare à nə makgir pabamuru malea ace ak bamuria ka. À tsək babumia arə kum yiləmu mənana boaribani anzəm loapi bəmbe. 36 Abea bwana ateà ka, à oalía oalban zaləban sə à koea. Abea ka, à oasəia a nsolo sə à ramtea a ndàkurban. 37 À bükki abea à wú. À zanzəki abea a baləu nə byau zanzəki nggun. À wal-lú abea nə nggeabyau. Anggu-nzur andə anggu-mbulpəndəa à nda ka agir-nggürəu malea aban gya arə aban. À duk amə'tər, à paria abata tanmi, à pakkia wia məfane. 38 Banza kárəa bəà abwana man do abaləi dàng. À camarə gâli a babondo andə mur ankono, andə do abalə agumi-fa-tali, andə atüli a təta nzali. 39 Abwana mənia kat ka, à kum lulləu

12 Ado ka səm ndya nə bwabundəa mə lakke kərkér mənana à ləmdə ama à gǔlì arə Bakuli, à gumbəli səm abaləu, à kə sən səm ngga! Ace mani ka, bə səm sukki agir mənana kat à kə eara səm raka, andə acauvíkea mənana à kwan a taþələki səm na raka. Bə səm bangmire nə gandərəu, yì mire mənana Bakuli tsəka səmi a dəm səm ngga. 2 Bə səm soa məsə səm arə Yesu, yì bwa mənana kwakita pabamuru ma'səm, sə nda mənana nə yinə lumsəo male ka. Ace bumpwasəa mənana à tsəki wi a dəmbi ka, shakminəi abə tanni mala gbaliban amur nggun-gangndəi, bürəce kəsəkya mənana nə kum atè ka, sə adyan ngga nda aban do a buno, a ban gulo a bù-məlì mala buno-murəm mala Bakuli. 3 Wu denyi nə məno yì nggea tanni mənana yi kumi a bu amə'caubikea ka, ace mənana rə wun bə kəa wukia rə wun, gandəa wun nə bwaki bu wun ngga dàng. 4 Nggearə wara ma'wun arə caubikea ka, malaká ká nə wun aban sukki nkila wun dàng. 5 Dəm ngga, bələ wun lorəna cau bəkbəbum mala Bakuli aban wun mənana kə tunə wun ama amuni ka le? Mənana kə na ama: "Munem, kəa bürəce kwarkiru mala Mətalabangjō dàng, sə rəo bə kəa wuki dàng, mənana bə cio a njar ka." 6 Acemənana Mətalabangjō kə kwarkir abwana mənana kə earcea ka, sə kə nunkir koya bwa mana kə e ama muni na ka." 7 Wu dum nə gandərəu bə wu kutia abə kwarkiru mala Bakuli ka, sə wu sələ ama Bakuli na aban na ama wu nda ka amuni. Ya muna na de ado tárrí kə kwarkiri dàng? 8 Bə Bakuli kə kwarkir wun, kəla mənana kə pang nə amuna male kat ka, raka, ləmdə ama wu nda ka amuna-twälá, wu nda ka amuni dàng. 9 Bə səm səni, atár səm mənana a nggürəu ka, à kə kwarkir səm, sə səm nggə pea wia gulo ace. Palang ado sə pà səm

nè bun abata Tár sém ménana pusə abangjо pas mala aməturonjar ndakam aban ramba aba ma'sém, ace ménana bù sém dumna yilamu ka banboarnado ka. 23 Wu yina aban ramba mala dàng? 10 Atár sém a banza kə kwarkir sém abalə amuna-dembə mala Bakuli, ménana à gilena apwari bəti aré njar ménana à séni nda boaria alullia a kuli ka. Wu yina aban Bakuli, mə'gashi wia ka; sə Bakuli ka kə kwarkir sém ace ménana bwapəndəa kat. Wu yina aban abangjо mala bù boara sém ngga. Kə pe ace ménana bù sém abwana ménana à dukdo bealboarna sə adyan duk aməfele kəla yì. 11 Koya kwarkiru ado ka pà ngga Bakuli ea à kuməna lùmsəo ka. 24 Wu pəlpəl dàng, kə kwanrəu. Sə nənzémò ka, kə yina aban Yesu, yì bwa ménana nda məkutio a pusə bèle mala dorəpwala andə bealboarna aban nre-rərəu mala bəsa kürcau a nre Bakuli andə abwana ménana à kum kanigir aba kwarkiru abwana male ka. Wu yina aban nkila ménana ka. 12 Ace mani ka, wu sáré abu wun ménana à à watsəki, ménana kə bangcau məboarne kúti kə aulə ka, sə wu candəki ankünə wun ménana mala nkila mala Habilka. 25 Wu tsəkir wun, à kə fungi ka. 13 “Wu tsək njar ma'wun bù cala wu ginə okí Bakuli ménana kə na wun cau sáré pərapera,” ace ménana agbakere bù kəa ka dàng. Bù amə Isərayila ménana à ginə okí kpa dang, bù kəa kum sonzəban. 14 Wu əariki wu Musa, lang nunkiria akani a banza ka, à au raka, dukdo rəpwala wunə abwana andə do məfele; lang sə sém nè àwá, bù sém pələì Bakuli nzəm abwana ménana à kə dukdo məfele raka, à pà sém, məno ado kə nunkir sém nə kuli ka? 26 nè sən Mətalabangjо dàng. 15 Wu parkir wun, Aməno yì pwari mana Bakuli nacau male ka, kəbwa bù kəa gatti kum bwamuru mala Bakuli gi dəkəri banza, sə adyan ngga pana cau male dàng. Ce wu eare nlerə bumkpəmna to abalə ama, “Ado dəm ngga, banza nda nəmürəi mə wun, mana nè yinə tanni, sə nè tsək abwana nə dəkəri ka dàng, mə nə dəkəri kuli gbal.” 27 pas bù pəndəki ka dàng. 16 Wu tsəkir wun, Mənia yì cau ama “Ado dəm ngga” ləmdə ama ce à kum kəbwa atà wun nə bealu kidikí mala gır ménana kat Bakuli nə pusə ka, à nə dəurəki, nonggi nə rəarəu, ko ménana kə banggi Bakuli sə à nə gəshi, ace ménana agir mana à pà nə raka kəla Isəwa, ménana mak gulo bəlbən male dəurə raka, à nda à nə ueo ka. 28 Sə acemənana ace kwar girlina ka. 17 Wu sələna ama nənzémò à pana sém domurəm ménana pà nə dəurə raka, ka, yi earce ama bù pè wi tsəkbu mala tárrí; bù sém pak yàwá, sə bù sém peri aban Bakuli nə səama à ginə wi, acemənana kum njar mala ulang peri ménana gir'a na a baní ka, nə pagulo nggadi gır ménana ak dəmba pè ka dàng, kat andə bangciu; 29 acemənana “Bakuli ma'sém ngga bəsa mətwalta gır na.”

a məsə ka. 18 Yiu ma'wun a ban Bakuli ka, pà kəla yiu mala ama Isərayila a Nkono Saina dàng, yì Nkono Saina ménana à nə gandə je na bu sə kə earki nə bəsa ka. Sə yiu ma'wun gbal ka pa a ban pəndəa, andə banzuppi, andə gung-mbulo dàng. 19 Sə pa gbal a ban ménana à ok bwa mala njawe, andə gi Bakuli aban nacau, ménana tsəa amə'oe zəmba ama bù tamsə nacau ka dàng. 20 Acemənana à gandə twal gandəa nə nzongcau ménana ama, “Ko bù girkusəu na sə je məno yì nkono ka, bù kəukki bù wú” ka dàng. 21 Məno yì gir à sən ngga, kərmuria kərkér, gandəa Musa na ama, “Bangciu ciem rəàm kə bəla.” 22 Səama yiu ma'wun ngga, wu yina aban Nkono Siyona, a nggea-là mala Bakuli məyiləmuì, a Urəshalima ménana a kuli, a ban ménana á-pas amur á-

13 Wu lidəmba nə ləmdəia rə wun earcearəu kəla amə'eamrəarəu. 2 Wu kəa aulə nə ak abəri dàng. Acemənana anggo sə abea abwana ménana à kə ak abəri ka, à kùmō à ak aməturonjar a bala malea, sə à salə dàng. 3 Wu denyi nə abwana ménana à nda a ndakurban ngga, kəla wu ndakam ateà, sə abwana ménana à fínə məsəia, à kə pakkia wia məbane ka, wu denyi nəia kəla gir nî ka nda rə wun. 4 Bù abwana kat gusələ dobala, sə wu dum nə məsəcau arəarə wun abə dobala, acemənana Bakuli nə pakki amə'nshawari gashi andə amə'nonggi nə abwana mana à pa dobala andəia raka. 5 Wu kəa dum nə bealu mala rufi atà boalo dàng. Agir ménana wu ndanəia ka, bù dəmsə wun. Acemənana Bakuli bangjəna ama,

“Pà mə nə dekio dang; pà mə nə nyng buam səm ngga səm sələ ama gır mənana səm pakki a rəo dang.” 6 Anggo ka, sə səm nə bang cau ka, nda pepè, sə səm ngga earce dukdo pak nə məsəkang-kangja ama, “Mətalabangjo nda məboarne a koya pwari. 19 Ən nggə pà zəmba gbasha mem; bangciu pà nə pakkam dang. Mana mem aban wun nə buakiarəu məcandəe ama gir nì na bwa nə ganda pakkam?” 7 Wu denyi wu pak hiwi bə Bakuli tsəa mə nyar dəm tū a nə abwana-məgule ma’wun mənana à kania ban wun. 20 Bə Bakuli mala dorəpwala, mənana wun cau mala Bakuli ka. Wu denyi nə agir loasə Mətala səm Yesu, a ɓembe ka, pà wun məboarne mənana à pur aba do malea ka, sa wu koya gır məboarne mənana boaro bə wu pang twalkusə kə pabamuru malea. 8 Yesu Kərəsti kə nggadi dang; kə mə’mwashati na yilung, anda yalung, sə málá male pà kàm dang. (aiōn g165) 9 Bəa kəa ɓosəki wun nə ambalang abəri kanigir dang. Ndana boaro bə rəcandəa mala ɓabum wun yiu nə ban ɓwamuru mala Bakuli, bə kəa yiu nə ban kpata anzongcau mala liki agirlina dang; abwana mənana à kə kpata amənia yì anggo. (aiōn g165, aiōnios g166) 10 22 Ən nggə zəmba anzongcau ka, à kə kum kəgir aɓaləi dang. 11 23 Ən nggə earce wu sələ ama à pusəna banza ka, à earia wia bəà li kàm raka. 12 24 Wu makki nə yinə nkila mala agirkusəu aña Ban Nggea abwana-məgule ma’wun kun, anda acili abwana Məfele, mənana à nə pànə boro nəi kela gir'nkila mala Bakuli kat. Aməkwadi mənana ama Italiya ace twalban caubikea ka, sə nyamia ka à nə na ka à kə makka wun kun. 25 Ɓwamuru mala nggá pisə anzəm là-gumli. 13 Bəa kəa ɓabum wun kat.

ka Yesu tanni anzəm nggea-là, ace mənana
bə tar abwana male ace Bakuli nə nkile. 14 Ace mani ka, bə səm puro a baní anzəm là-gumli, ace mənana bə səm kya twal məno yì gir kəsəkyə mənana yiu amurí ka. 15 Bəa mənia yì banza ka, səm pànə nggea-là mənana pà nə mal raka dang, səm nda ban kundə nggea-là mənana kə yiu ka. 16 Bəa kəa ɓabum wun bə kəa lóré ce pak məboarne, anda gau gır mənana wu ndanəi ka wunə abwana dang, acemənana nə ulang aməno yì aboro sə bum Bakuli kə pwasəo. 17 Wu okî abwana mənana amúr wun ngga, wu pà bamur rə wun a ɓatea. Acemənana à nda ka amə'yál wun, sə à nda ka abwana mənana Bakuli nə nggá dia amur mənia yì túró pea wia ka. Ace mani ka, wu cia bəà pak túré nə bumpwasəa, pà aba bumkidikea dang. Bə ana raka, pà nə boara wun dang. 18 Wu pak hiwi ace səm. A ɓabum

Jemis

1 Mim Jemis, guro mala Bakuli anda mala

Metalabangjo Yesu Kərəsti, mə nda ban tera cau aban ká a ban aməkpata Kərəsti mənana aбалə atau lum-nong-bari mala amə Isərayila, mənana à mesəkea arə anzali aba banza ka. Ən nggə makka wun kun! **2** Wun amə'eambaməm, bə wu kutio aбалə akärəkiban dangdang ngga, bə ban boara wun kərkár, **3** acemənana bə wu cam kàngkàng aba kárəkiban ngga, paňamuru ma'wun nə lidəmba nə racandaa. **4** Wu lidəmba nə came kàngkàng, wu kəa kpa dang, acemənana bə beal wun pa kəla mənana Bakuli kə earce kat ka, wu kəa gatti dang. **5** Bə kəbwə aбалə wun dwanyi sələe ace pak məboarne ka, bə zəmba a ban Bakuli mənana kə pa nə babumi kə came a ban mə'mwashati raka. **7** Ulang mənia yì bwa ka bə kəa tsək bāləi ama nə ak kəgir a bu Metalabangjo Bakuli dang; **8** yì ka, bwa na, denyicau male gakkia, kə taməsə kusə amur kəgir mwashat dang. **9** Mə'eamrəarəu mənana mə'tər na ka bə pak banboarnado acemənana Bakuli kə twali nə gulo kərkár. **10** Sə mə'eamrəarəu mənana məkume na ka bə jali aaba kyamsəbamuri, acemənana yì ka, nə ime nə sukkio kəla pwasaə bondo. **11** Bə pwari ta ka, kə pisə abondo sə pwasaia kə sukkio, boarjam malea kə kidikì. Anggo gbal, məkume nə ueñə anda atüró male. **12** Bakuli nə tsəkbu amur bwa mənana dum nə məsəcau a baní aba kárəkiban mana yiu amur paňamuru male ka. Acemənana bə caməna kàngkàng ngga, a masələate ka nə kum tangnakusəu mala yiləmu mənana Bakuli pacau ama nə pea abwana mənana à ləmdəi wi earcearəu ka. **13** Bə kárəkiban yipì bwa ka bə kəa na ama, Bakuli na kə kárəki ka dang. Acemənana Bakuli ka à pà nə kárəki nə bealbika dang, sə yì ka, kə kárəki kəbwə gbal dang. **14** Səama koyan ngga kə kutio a kárəkiban yì mənana bə suno male swárəni, bosəna kusə ka. **15** Sə bə suno gongjəna ka kə

bəl atüró mala caufikea, sə bə caufikea gulna ka nə bəl lú. **16** Wun amə'eamrəarəu mənana ən earkiyi acea raka, bəa kəa swarki wun dang. **17** Koya boro məboarne, məbafoe ka, sulə nə kuli, nəban Bakuli Tárrú mənana pak atälaban ngga, mənana bə pələa aya bui ka kə nggadi dang sə kə tür pəndəa raka. **18** Aba kəne male sə yi bəl səm nə cau mə'məsəcau nì; tar səm atà dəmbe abalə abwana mənana pusəia kat ka. **19** Wun amə'eambaməm aba earcearəu, wu parkir wun arə mənia ka: koyan ngga bə kaurə ta ok cau, bə dəndi arə nacau, sə bə dəndi arə pak bumullu. **20** Acemənana bə bumo lul ka a pà nə gandə pak gır məboarne mənana Bakuli earce bəa pə ka dang. **21** Ace mani ka wu bwaki bu wun arə koya ulang gır beami andə nggaman bealbika, sə wu ak cau mala Bakuli mənana à pandəi a bəbum wun, mənana nə amsə wun ngga, nə nyesəmuru. **22** Wu duk abwana mənana à kə ok cau sə à kə tsəi aba türó ka, wu kəa duk amə oe na kiru nəmurəi dang. Məno ka wu nda ban swarki bamur rə wun. Wu pak gır mənana ce nì bang ngga. **23** Bwa mənana kə ok cau mala Bakuli sə kə tsəi aba türó raka, nda kəla bwa mənana kə sən baməsəi a tapwari ka, **24** anzəm mənana sənəna baməsəi sə kutina umna ka, kara bāləi lorəna ko lang sə baməsəi pa. **25** Sə bwa mənana kə tsəkiri pepə ara bəlkı falə anggurcau məbafoe mala Bakuli mənana kə panzəban ngga, sə bə lidəmba, bāləi lórə cau mənana ok raka, Bakuli nə tsəkwi bu aba gır mənana pakkiyi ka. **26** Bə kəbwə kə ne bamūri ama yì ka, məkpata Bakuli na, sə bwal kúni raka, bəwarkina aba denyicau male. Kpata Bakuli male ka məbəane na. **27** Kwadı məboarnsari, məbafoe mənana Bakuli Tár səm earkiyice ka, nda tsəkir akawá andə amā-lú abalə atanni malea, andə banggi pəndəkiban mala banza.

2 Wun amə'eambaməm mənana wu pana bamur wun aban Metalabangjo Yesu Kərəsti, mana lùmsə nə tálaban ngga, wu nyig ləmdə tárban. **2** Bəa twali ama bəbwə kútí aban kpapi ma'wun, sə bwe ka oasə girmunabu zənariya andə agirnggürəu məboarne arəi. Sə bəbwə man ngga kutio nə asanggina gir məpəndəke arəi. **3** Wun nə tsəkir bwa mənana oasə agirnggürəu

məboarne ka, wun nà pe wi ban-do məboarne, sə wu dəmbəo,” sə pè wi gìr mənana boaro bə sə mala mə'tər ka wun ne wi ama, “Come akaná” pàng nəi ace nggürəi raka, mana nda boaro ko ana raka, “Duk kani a nzali” ka le? 4 Bə wu male? 17 Anggo gbal, bə pařamuru pa atārəia pak anggo ka, wu ləmdə ma tərban abalə wun andə túró raka, nda bə. 18 Səa ma bə bwa nə na re? Sə dəm ngga bə wu pak anggo ka, wu pa ama, “A ndanə pařamuru sə mə ndanə atúró.” aban ləmdə ama wu nda ban bashi arə wun nə Ləmdəam pařamuru mō mənana pànə atúró babum məbike re? 5 Wu kwakikir wun, wun atē raka, sə mə nə ləmdəo pařamuru mem amə'eamrəarəu mənana ən earkiyi acea raka, aban Bakuli nə atúró məboarne mem. 19 A ear Bakuli twal abwana mənana aməbanza nyessia ama Bakuli na mwashat; a pangja pepe. Sə ko amə'tər na ka, bəa duk aməkume abə pařamuru nggearə akukwar gbal ka à earəna nə mənia, sə a baní. Sə dəm ngga bəa kum domurəm mənana rəia kə bəla ace bāngciu. 20 We gəm bwa, a kə Bakuli pàcau ama nə pe abwana mənana à kə earce bəa ləmdəo ama pařamuru mənana atúró earce ka. 6 Sə wun ngga wu twal amə'tər a kun məboarne pa atē raka məbane na le? 21 Kə-səm kəgir dang. Nggearələ ka aməkume na mənana à Ibərayim ngga, pa ace túró mənana pa, mənana pakiyia wun tanni, à nungiyi wun aban ká a yi pa boro nə muni Ishaku amur gyangjan ndabashi ka re? 7 À nda ka kə abwana mənana à ngga, sə Bakuli twali mə'cauboarna na ka re? kə na məbane amur lulləu məboarne mala Yesu 22 Wu səni ka, pařamuru male andə atúró male Kərəsti mənana à tunəkina wun nəi ka re? 8 Bə ka à kə gya atārəia. Nə atúró sə pařamuru male bəfo na wu bwaləna mənia yì nggurcau mala lùmsəo. 23 Sə cau mənana Maləmce bangji ama, murəm Bakuli, mənana à giləi abə Maləmce “Ibərayim earnə cau mala Bakuli, sə Bakuli ka, ama “Wu earce bio-mə'njarmurkala kəla ləmdəi mə'cauboarna na” ka, yi duk məsəcau, mənana a earce bāmuro ka,” wu nə nggə pak nda sə à tunəi ama gyajam mala Bakuli ka. 24 məboarne. 9 Səa ma bə wu kə ləmdə tərban Wu səni, Bakuli kə twal bwa mə'cauboarna na ngga, wu nda rə pak caubikea, sə wu yàlni ace atúró male, pa ace pařamuru nəmurañi dang, nggurcau məno. 10 Acemənana bwa mana bwal 25 Anggo gbal sə Rahap mā-gyatarañi ka, Bakuli anggurcau mala Bakuli kat, sə yàllı mwashat ka, e mə'cauboarna na ace atúró, acemənana ak yàlni anggurcau kat. 11 Bakuli mənana na ama, Amə Isərayila mana à túriá ace shenzə nzali ka a bəa kəa nongginə-rəarəu raka, kə nda na ama bala male, sə kya pusəia nə be njar dang sə à au bəa kəa wal-lú raka. Ko bə a nda mə'nongginə-ka. 26 Kəla mənana dəbāng'rəu mənana yiləmu rəarəu raka, sə a kə wal-lú ka, a duməna məyàli pa abaləi raka lú na ka, anggo gbal pařamuru nggurcau. 12 Ace mani ka, bə mana kat wu mənana kə ləmdə rəi abə túró raka lune na. nə na, ko wu nə pak ka, wu denyi ama à nə pakka wun bashi nə nggurcau mənana ka panzə səm ngga. 13 Bə yiua pak bashi ka, à pà nə sən məsəswatər mala abwana mənana à kə ləmdə məsəswatər aban acilia abwana raka dang; sə bwa mənana kə ləmdə məsəswatər ka Bakuli nə ləmdəi wi məsəswatər a pwari bashi! 14 Mana nda boaro male, wun amə'eamrəarəu, mənana bə bwa na ama pana bāmuru aban Yesu, sə ləmdəi abə pakki atúró male raka? Məno yì pařamuru ka nə amsəi le? 15 Bə do ama fe mə'eamrəarəu bāwura ko bāwama na abalə wun, sə pànə agir-nggūrəu ko girlina dang. 16 Bə bēwa atā wun ne wi ama, “Kyan jam, bə Bakuli tsəko bu, wu kum gir-koarəu

3 Wun amə'eamrəarəu, bangula wun bəa kəa duk aməkānigir aban kpapi mala aməkwadi dang, kəla mənana wu sələna ka, səm aməkani cau mala Bakuli ka, bashi ma'səm aban Bakuli ka nə candəe nə yàllı mala acili abwana. 2 Acemənana səm kat ka səm nggə b̄warkio arə anjar pas. Bə bwa kə b̄warki abalə acau male raka, man yì bwa ka lùmsənə bwa, mənana nə gandəi nə bwal bāmūrì a koya njar kat ka. 3 Səm nggə oasəi apər nggwiandan a kunia ace mənana bə səm cia bəa oka səm, sə səm nggə pələ mūriá aban mənana kat səm earce bəa pələ kam ngga. 4 Səni, kat andə gulo mala waru-bəsa mənana nggea-gung məcandəe na kə ging nəi ka, məgara samsəa na à kə pūrəi

nəi aban o aban mənana mətawaru earce nə yinə dotarəu na aba rəpwala ka, atúró malea nə ká nəi kam ngga. 5 Anggo gbal, lasəu ka gir tsək abwana bəà kə pak agir məboarne mənana Bakuli earkiyicea ka.

amur agir məgulke. Wu səni, məlasə bəsa bəti kə pisə nggea nkwicki daləm. 6 Nggearə lasa bwapəndəa gbal ka lasə bəsa na, banza mala bealbīkea na aba nggūrə səm, nyar dəm ngga kə kidiki bwa kəring. Lasəu dəm ngga kə kisiki bwa aba do male kat, sə yì ka, bəsa bá tūli-lú na kə earki nai ka. (Geenna g1067) 7 Bwapəndəa nə ganda bwalmúr agirkusəu kat; anyal, agir mənana à kə pūrə nə bumia a nzali, andə agir mənana nə yiləmu aba nggeomùr ka. Bwapəndəa kə ganda bungia sə nə tsəia bəà oki wi. 8 Sə kəbwa pà kàm nə ganda bwalmúr lasəu dang. Ndana songnəo sə lùmsə nə bealbīkea andə barya mənana nə wal-lú ka. 9 Né lasə səm sə səm nggə bwangsə Mətalabangjo mənana nda Tár səm ngga. Sə né kə lasəu sə səm nggə sú abwana mənana Bakuli pea aba nggürəi ka. 10 Né kun sə səm nggə bwangsəban, sə né kun sə səm nggə súban. Wun amə'eambəam, boaro bə pa anggo dang! 11 Məsəcau ka, mur məboarne andə mur mə'kaunkauni kə pur a məsəmur mə'mwashati dang. 12 Wun amə'eambəam, nggun vwari pa nə pusə bəla mpandimuru dang, sə nggun bau pa nə pusə vwari dang. Məsəmur mənana nda nkaunkaun ngga pa nə pà mur məboarne dang. 13 Bə wu ndanə sələe sə wu sùrénə rə anjargula mala Bakuli ka, wu ləmdəi aba do məboarne, wu kə pak atúró məboarne nə nyesəbamuru mənana kə pur aba sələe ka. 14 Sə bə wu lùmsə nə mbali, andə binəmuru, anda earce bamuru a babum wun ngga, wu deki nggori, wu kəa gır məsəcau nə nyir dang. 15 Acemənana mbali andə earce bamuru ka à pa aba sələe mənana mala Bakuli na ka dang. Aməno yì agir ka à mala banza na, mala Bangjo mala Bakuli na dang; mala mgbərəm na. 16 Ban mənana kat mbali andə earce bamuru nda kam ngga, abanì sə awu nə kum zurəki anda koya bealbīkea. 17 Sə sələe mənana pur nə kuli ka məboarnsari na, sə ndana earce dotarəu, nda bukbuk aba pa male, kə denyi nə abwana, lùmsə nə məsəswatər anda atúró məboarne, kə ləmdə tərbaran dang sə kə pak gır aba məsəcau. 18 Abwana mənana amə

4 Mana gir nì na yiki nə munəo, sə mana gir nì na yiki nə loasəkiaban abalə wun de? Asuno ma'wun mala earce banboarnado mənana à kə munə a babum wun ngga, à nə yiki nəia re? 2 Wu kə earce gir, sə wu kum gır nî dang, ace mani ka, wu kutia wal-lú; wu sham agir mala abwana kərkár, sə wu gandə kumia dang, ace mani ka wu kutia loásəban andə munəo ace mənana wu nə ea arə amətalea ka. Wu kə kum gır mənana bum wun earce ka dang acemənana wu zəmbi Bakuli dang. 3 Andəa zəmba mənana wu zəm ngga, wu kum dang, acemənana wu zəm nə babum məboarne dang; zəmba ma'wun ngga nda ace mənana bəà pa wun, wun nə lùmsə anpel mala bamur rə wun. 4 Wun amə dwanyi do nə məsəcau a ban Bakuli andə dobala! Wu sələ mbo ama duk gyajam mala banza ka do bitura na arə Bakuli? Ace mani ka bwa mənana twalo nə pa kəla mala amə'bealbīkea ka, duməna 6iməbura mala Bakuli. 5 Ko wu kə səni kəla nda bə sə Bakuli bang aba Maləmce male ama: Bangjo Məfele mənana tsəi a babum səm ngga earce bə səm kpapì andə bekə gır dang. 6 Sə Bakuli ka kə pa səm bwamuru kərkár. Nda gır mənana tsəa sə Maləmce na ama, “Bakuli kə binə cau mala amə'twàləbamúrū, sə kə bwamur amə'nongsəmúrū.” 7 Ace mani ka wu nyesə mur wun a ban Bakuli! Wu binə Shetan, sə yì ka, nə banggi ban wun. 8 Wu sungjo aban Bakuli tū sə yì gbal ka nə sungjo aban wun tū. Wu deki pakkiagir məbane, wun amə'caubikea! Wu gileki denyicau ma'wun bə dum nə boarnsari, wun abwana mənana babum wun gaki ka! 9 Bə babum wun kìdiki, wu búa, sə wu dukdo tímúrū. Bə oalo ma'wun nyar a doatu, sə bə banboarnado ma'wun nyar a tímúrū. 10 Wu nongsəmür wun a badəm Mətalabangjo, sə yì ka, nə gusələ wun. 11 Wun amə'eambəam, wu nyinyi twal-lullərə wun. Bwa mənana kə nacau məbane amur bī, ko kə kidiki bī ka, ndaban na məbane amur nggurcau mala Bakuli, andə bashi nggurcau mala Bakuli. Sə bə a kə bashi nggurcau ka, a ndarə binə kpata nzongcau mala

earcearəu. Anggo ka a ndarə na ama a ndanə kə pa aban kundə mbulo dəmba andə masələata rəcandəa mala fashì nggurcau mala Bakuli. 12 mbulo ka. Kə dum nə tsəkbaləu ace agirñaban Bakuli nda nəmurəi pākiyi nggurcau ka, sə kə bəà pa bəlea məboarne. 8 Wun gbal ka, wu dum yì nda mə'fashi, yì nda kə ɓwa mənana ndanə nə munyi sə wu cam kàngkàng aba denyicau rəcandəa mala amsəban ko kidikiban ngga. Sə ma'wun, acemənana yiu mala Mətalabangjø we ka, a nda yana mənana a nə fashì fio ka? gbashinà tū. 9 Wun amə'eamrəarəu, wu kəa 13 Wu kwaki kir wun, wun abwana mənana nggwani arəarə wun dāng, acemənana Bakuli wu kə na ama, "Yalung ko li ka səm nà ká a ɓè kəa fasha wun dāng. Wu səni! Məbashi nda là mənia ko là məno, səm nə nggá pak pələa aban came a kunkurəm! 10 Wun amə'eamrəarəu, mwashat a banì. Səm nə nggali, səm nə kum wu denyi nə amə'bangnəa mala Bakuli mənana boalo kpəm" ngga. 14 Mana gir nì na a súrəi à yì bang cau aba lullə Mətalabangjø ka. Bè mənana nə kumban li ka? Mana nda yiləmio, domunyi malea aba gandərəu abata tanni dupa mənana à nə na ama nda a babuo ka? Nda kəla səm girkənì. 11 Kəla mənana wu salə ka, yia burambulo mənana à nə səni ado sə zuku ka mənana à lidəmba nə came kàngkàng aba ndərmīna ka. 15 Cau mənana boaro bá wun pabamuru malea ka, səm twalia amə'kúm tsəkbu nə na ka nda mənana ama, "Bè Mətalabangjø mala Bakuli na. Wu ongjəna ce came mala earəna, sə nying səm nə yiləmu ka, səm nə pak Ayuba aba məkwane, sə wu səna gır mənana mənia ka ko məno." 16 Sə ado ka wu kə arkikun Mətalabangjø Bakuli pakki wi a masaləate ka. wun sə wu kə nggori aba denyicau ma'wun. Sə Mətalabangjø ka lùmsə nə məsəswatər andə məno yì arkikun ngga məbāne. 17 Ace mani ka, ɓwamuru. 12 Wun amə'eambam, a dəmba nə ko ɓwa mənana súrānà rəgir məboarne mənana yia gır ka, wu kəa kángir dāng, ko "nə kuli," ko boaro ɓè pa sə pè raka, pàngjənà caubikea.

5 Wu kwaki kir wun, wun aməkume! Wu bua, wu mak'zwalo, ace akanggərang tanni mənana à kə yiu amur wun ngga. 2 Agəna ma'wun rəməna, sə agir-nggūrəu ma'wun ngga mburia linia. 3 Agirkuma ma'wun mənana à pea nə azərfa andə zənəriya ka, sásà linia. Sə məno yì sásà ka nda mənana nə yinə nakún fashi amur wun, sə nə li nyam wun kəla bəsa ka. Wu raməni ɓamur rə wun gəna aba mənia yì banza kə ká nə ká masələate ka. 4 Wu səni! Abwana mənana à pakka wun túró a baban sə wu ginə mbwea ace bəmbəriban ma'wun ngga, bua malea bwaləna ban Bakuli. Abwana mənana à pakka wun túró pwan girbabən ngga, bua malea warina a kir Mətalabangjø mənana Karban kat ka. 5 Wu duməna a banza aba məboarne mala kume andə liki agir meang'meang mana ɓabum wun earkiyice ka. Wu nda kəla andá-ləsəa mə'nyange mənana à nə nggá pwanmyalia ka. 6 Wu kùmsənà kún amə'kunpwəsəa a fashi, wu walna luia, yia mənana à pànə kə cau arə wun raka. 7 Wun amə'eamrəarəu, wu dum nə munyi bà pwari mənana Yesu Mətalabangjø nə yiu nəi ka. Wu sən domunyi mala mə'rya mənana

6à kəa kútì "E" ko "Awo" dāng. Bè ana raka, fashi mala Bakuli nə bwal wun. 13 Kə ɓwa abalə wun kə tanni le? Bwe ɓè pak hiwi. Kə ɓwa nda aba bumpwasəa? Bwe ɓè tu-nggyal ɓwangəki Bakuli. 14 Kə ɓwa atà wun rəi kə pakki wi le? Bwe ɓè tunə abwana-məgule mala aməkpata Bakuli, ɓèà pakki wi hiwi, sə ɓèà hasəi wi mürú olif amurí aba lullə Mətalabangjø. 15 Sə hiwi mənana à pe nə ɓabum mwashat ka, nə amsə mərkwana ɓè nggūrəi ɓè pwalo. Mətalabangjø ka nə loasəi aba rəpinə male, sə ɓè pak caubikea ka à nə twali wi banì. 16 Ace mani ka wu banggia rəwun acaubikea ma'wun, sə wu pakkia rəwun hiwi, ace mənana ɓèà twala wun ban arəkwana ma'wun ngga. Hiwi mala məbealboarna mənana pè nə ɓabumi mwashat ka, ndanə rəcandəa sə kə pak túró. 17 Iliya ka ɓwapəndəa na kəla səm. Pak hiwi a ɓè pwari nə ɓabumi kat ama mbulo ɓè kəa nya dāng, sə mbulo nya a banza dāng, pələa tərū nə zongjø tongno-nong-mwashat. 18 Dəm ngga yi pak hiwi ama mbulo ɓè nya, sə kùli nya mbulo, nzali pusə agirpwala, à pusə ɓelea. 19 Wun amə'eambam, ɓè kə ɓwa abalə wun ɓwarki tanjar mala Bakuli, wu nyesəi a tanjar.

20 Wu sələ ama ɓwa mənana nyesə mə'caubikea
a tanjar ka, nè amsə yiləmi mə'caubikea man
aɓa lú, sə nè tsəa Bakuli nè twalban acaubikea
pas.

1 Bitərus

1 Mənia yì cauterəa ka, pur nē bu Bitərus, mā'mishan mala Yesu Kərəsti. Aban kā a ban abwana mala Bakuli mənana à təria ka, yia amənana à mesəke, à do kəla abəri arə abuzali mala amə Pwantus, andə Galati, andə Kapadosiya, andə bu-nzali Asiya, andə bu-nzali Bitiniya ka.

2 Bakuli Tárrú abə kàné male ka tər wun didyal fò wu duk abwana male nō túró mala Bangjø ace okî Yesu Kərəsti, andə kum lakban aba nkila male. Bè Bakuli hatəki wun nē bwamuru anda dorəpwala.

3 Bwangsəban kat ka, bəà pè Bakuli, Tár Mətala səm Yesu bəlban acemənana Bakuli loasa Yesu Kərəsti a fəmbe ka. Ado ka səm ndanə do tsəkbaləu məsəswatər male məgule ka yina məyiləmu, 4 andə kum libala mənana pà nə kidiķi ko nə è, nə mal raka; libala mənana à tsəngjénà wuni kano a kùli ka.

5 Sə atàcau mala pabamuru ma'wun ngga, Bakuli nda rə yál wun nə rəcandəa male ace kum amsəban mənana giləkini nə yia ləmdəi a masələata apwari ka.

6 Mənia ka kə pa wun banboarnado kərkár, kat andə amani ama adyan abə bu-pwari bəti ka, duməna ama wun nə kutio abə bumkidikea atàcau mala akärəkiban dàngdáng.

7 Amənia yì akärəkiban ngga, à nda à nə ləmdəama guseləban a ban Bakuli, a Pwari mənana Yesu Kərəsti nə ləmdəna rəi nəi a ban bwapəndəa kat andə amani ama wu malaká səni àkə pwari raka, wu kə earce; sə kat andə amani ama banboarnado kərkár, ulang mənana gulo male ndanə ulang man yì banboarnado ka acemənana

10 Mənia yì amsəban ngga, amə'bangnəa mala Bakuli səngi pepe sə à bəlkusəi bukñuk à nə surə kəgir amurí, sə à bang cau mala bwamuru mana Bakuli nə yia ləmdəa wun ngga.

11 À alte mana abaləia nakiyicau amurí ka. Bangjø mala Kərəsti ak dəmba ləmdəia wia, atanni mənana Kərəsti nə yia nu sə nə kutia boarbwə male ka, sə lang sə mənia yì gır ka nə yia pā.

12 Bakuli ləmdəi amənia yì amə'bangnəa male ka ama acau məno banggiyi nə kunia ka, à pà ace bamuria dàng, à nda ace wun. Sə adyan ngga, mənia yì Cau Məboarne ka, à haməna nəi a banfana a ban wun. Abwana mənana à hamnəi ka, à hamnəi abə rəcandəa mala Bangjø Məfele mənana Bakuli tasəi nə kuli ka. Nggearə aməturonjar mala Bakuli ka, à tsək məsəia à nə səni lang sə amənia yì agir ka, à nə pa.

13 Ace mani ka, wu nyesə adenyicau ma'wun a ban mə'mwashati abə gilərəu ace pak túró. Wu hamí rə wun. Wu soa məsə wun nə tsək babum wun kat arə bwamuru mənana à nə yinəi a ban wun, a pwari mənana à nə ləmdəi banza rə Yesu Kərəsti ka.

14 Ado mənana wu nda ka muna mala Bakuli amə okiru ka, wu kəa eare 6 à nda do ma'wun duk mala kpata anpel məbane mənana wu ndanəia didyal abə dwanyi sələe ka

15 Wu duk do məfele abə koya gır wun nə dàng. Wu duk do məfele na ka.

16 Acemənana Maləmce ngga məfele na ka.

17 Wu denyi ama, Tárrú mənana a kùli, wu pakkiy ihiwi a baní ka, kə ləmdətarban dang. Yì ka, nə kasəi bwa bashi, ko nə pè wi sən came male abə məkwane ka. Anggo ka sə tangnakusəi mənana karə arə gir mənana pè wun nə kum bwangsəban, andə boarbwə, andə guseləban a ban Bakuli, a Pwari mənana Yesu Kərəsti nə ləmdəna rəi nəi a ban bwapəndəa kat andə amani ama wu malaká səni àkə bu aká wun ngga, pà nə agir mənana à kə kidikì, wu kə səni ado raka, wu earnəi, sə wu kə pak kəla azərfa ko zənariya ka dàng.

18 Wu sələna ama, gəna mənana Bakuli mbwe ace ka. Akmúr wun abə do kidikì mənana wu kùmō a kəla abəri akani a banza, nə banggi Bakuli.

19 Nda nə nkila məboarne mala Kərəsti, Məgam mala Bakuli, mənana caubikea ko kəgir məbane pa arəi raka.

20 Kaniama à nə kwakita banza ka, Bakuli tarri, wu nda rə kum tangnakusəu mala pabamuru tsəi male dàng. Sə abə mənia yì masələata ma'wun a baní, yi amsəban mala ayiləmi wun. apwari ka, à yì ləmdəni a banfana àkə ace wun.

21 Ná bani yì Kérəsti, sə wu pa ɓamur wun aban ka, tali mənana kə cia à kə kpa ka.” À kə annda, Bakuli, mənana loasəi a ɓembe, sə pè wi nggea acemənana à kpata cau mala Bakuli dāng, sə gulo ka; ace mani ka paɓamuru ma'wun, andə mənia ka, nda gır mənana Bakuli tsəkia wia ka. 9 tsəkbaləu ma'wun ngga, à kwakina amur Bakuli. Sə wun ngga, wu nda ka ɓwaməpəndəe mənana

22 Məno ado wu langnjəna rə wun nə okiru Bakuli tär wun ngga. Wu nda ka amurəma ma'wun arə məsəcəau, sə wu ndanə earcearəu pəris, abwana ace Bakuli, andə agirkuma male. arə amə'eamrəarəu nə ɓabum wun mwashat ka, Tär wun ace mənana ɓà wu hambi abwana wu lidəmba nə ləmdə məno yì earcearəu ka, nə ɓabum məboarnsari. 23 Wun ngga, à ɓəsələna ɓəl wun a bəshe, sə mənia yì bəsa ɓəlban ngga, pur abə məsəbeale mənana kə kifiki ka dāng, pur abə məsəbeale mala cau məyiləmuì mala Bakuli, yì cau male mana tè malkiyi raka. (aiōn g165) 24 Amur mənia ka, à gilə ama, “Bwapəndəa kat ka, à nda kəla bondo, aboarbwə malea kat ka, à nda kəla apwasəo-bondo; bondo kə wuli, sə pwasəe kə kpa, 25 sə cau mala Mətalabangjo ka, masələate pà kàm dāng.” Sə mənia yì cau ka, nda Cau Amsəban mənana à hamba wuni ka. (aiōn g165)

2 Ace mani ka, wu swár koya ulang ɓealbīke, andə ɓosəkiban, andə kúnbfárina, anda mwararəu, andə koya ulang naki acau kifiki ɓwa. 2 Wu pa kəla abangna-muna, rə wun ɓà kə ɓela arə nu kiura məboarnsari mala cau mala Bakuli, ace mənana ɓà wu gulo abaləi, ɓà kyan nə wun a amsəban, 3 mənana ado “wu ongjəna ɓoaro mala Mətalabangjo ka.” 4 Wu yiu a ban Kérəsti, yì tali məyiləmuì, mənana abwana ginəki, sə Bakuli twali acemənana a baní ka ndanə ɓoaro ka. 5 Sə wun ado ka wu nda ka tali məyiləmuì, mənana Bakuli nda arə ɓak ɓala male abə bangjo nə wun ngga. Abə mənia yì ɓala ka, wun nə duk apəris mala Bakuli ace pà aboro mala bangjo, mənana agir'a na a baní, nə bu Yesu Kérəsti ka. 6 Abə Maləmce ka à gilə ama: “Wu səni, ndya ən nggə tsək tali a Siyona ka, tali kwakita kusəba, mənana ən tarrì, sə ɓoaro male ka à pà nə kani arə kəgir raka. Bwa mənana kat gūlì arə ka, pà nə kum kəsəkyə dāng.” 7 Sə wun mana wu gūlì arə ka, ɓoaro male a ban wun ngga ulangni pà kàm dāng. Sə a ban abwana mənana à earnai raka duməna, “Tali mənana aməba ginəki ka, nda yi duk Tali kwakita kusəba ka.” 8 Sə dəm ngga, “Nda tali mənana kə tsək ɓwapəndəa à kə annda

ka, tali mənana kə cia à kə kpa ka.” À kə annda, Bakuli, mənana loasəi a ɓembe, sə pè wi nggea acemənana à kpata cau mala Bakuli dāng, sə gulo ka; ace mani ka paɓamuru ma'wun, andə mənia ka, nda gır mənana Bakuli tsəkia wia ka. 9 tsəkbaləu ma'wun ngga, à kwakina amur Bakuli. Sə wun ngga, wu nda ka ɓwaməpəndəe mənana

22 Məno ado wu langnjəna rə wun nə okiru Bakuli tär wun ngga. Wu nda ka amurəma ma'wun arə məsəcəau, sə wu ndanə earcearəu pəris, abwana ace Bakuli, andə agirkuma male. arə amə'eamrəarəu nə ɓabum wun mwashat ka, Tär wun ace mənana ɓà wu hambi abwana wu lidəmba nə ləmdə məno yì earcearəu ka, nə ɓabum məboarnsari. 23 Wun ngga, à ɓəsələna ɓəl wun a bəshe, sə mənia yì bəsa ɓəlban ngga, pur abə məsəbeale mənana kə kifiki ka dāng, pur abə məsəbeale mala cau məyiləmuì mala Bakuli, yì cau male mana tè malkiyi raka. (aiōn g165) 24 Amur mənia ka, à gilə ama, “Bwapəndəa kat ka, à nda kəla bondo, aboarbwə malea kat ka, à nda kəla apwasəo-bondo; bondo kə wuli, sə pwasəe kə kpa, 25 sə cau mala Mətalabangjo ka, masələate pà kàm dāng.” Sə mənia yì cau ka, nda Cau Amsəban mənana à hamba wuni ka. (aiōn g165)

2 Ace mani ka, wu swár koya ulang ɓealbīke, andə ɓosəkiban, andə kúnbfárina, anda mwararəu, andə koya ulang naki acau kifiki ɓwa. 2 Wu pa kəla abangna-muna, rə wun ɓà kə ɓela arə nu kiura məboarnsari mala cau mala Bakuli, ace mənana ɓà wu gulo abaləi, ɓà kyan nə wun a amsəban, 3 mənana ado “wu ongjəna ɓoaro mala Mətalabangjo ka.” 4 Wu yiu a ban Kérəsti, yì tali məyiləmuì, mənana abwana ginəki, sə Bakuli twali acemənana a baní ka ndanə ɓoaro ka. 5 Sə wun ado ka wu nda ka tali məyiləmuì, mənana Bakuli nda arə ɓak ɓala male abə bangjo nə wun ngga. Abə mənia yì ɓala ka, wun nə duk apəris mala Bakuli ace pà aboro mala bangjo, mənana agir'a na a baní, nə bu Yesu Kérəsti ka. 6 Abə Maləmce ka à gilə ama: “Wu səni, ndya ən nggə tsək tali a Siyona ka, tali kwakita kusəba, mənana ən tarrì, sə ɓoaro male ka à pà nə kani arə kəgir raka. Bwa mənana kat gūlì arə ka, pà nə kum kəsəkyə dāng.” 7 Sə wun mana wu gūlì arə ka, ɓoaro male a ban wun ngga ulangni pà kàm dāng. Sə a ban abwana mənana à earnai raka duməna, “Tali mənana aməba ginəki ka, nda yi duk Tali kwakita kusəba ka.” 8 Sə dəm ngga, “Nda tali mənana kə tsək ɓwapəndəa à kə annda

wu pàk gîr mènana wu sôlè ama mèboarne na, wu kâ pak gîr mènana nda pepè sô bangciu kâ sô wu kâ shakminèu nô munyi abâ mèbâne pakka wun arâ kégir raka. 7 Anggo gbal, sô wun mènana kâ kum wun atâ pémèboarne ka. 20 aburala ka, wu lâmdâ sôlæ abâ dobala ma'wun. Ya gîr mèboarne nda wun nô kùmô abalai yi Amâlâ wun ngga wu kâ denyi nôia kôla abwana mènana bâ wu twal gandæa nô walban mana mana ræcandæa malea bwalta ma'wun raka, sô wu kùmô ace mèbâne mènana wu pâk ka? Sôa wu bwalia nô pagulo acemènana yì ka, abiwun ma bâ wu kum tanni ace pak mèboarne, sô wu na abâ bwamuru mala bësa do mana Bakuli pâ twal gandæa nôi ka, bum Bakuli nô pwasæa râ ka. Wu bwalia pepè, ace mènana kégir bâ kôa wun. 21 Nda àkâ ce mènania ka sô Bakuli tunâ tamsâ ahiwi ma'wun raka. 8 A maseløate ka, wun, acemènana Kérâsti gbal ka, nu tanni ace wun kat ka, denyicau ma'wun bâ duk mwashat. wun sô nyingga wuni kôla gîrkâni, ace mènana Wu kâ sôn mèsèswatôr mala ræarâ wun. Wu bâ wu twalkusâi ka. 22 "Yì ka, pâk kâ caubikea earce ræara wun kôla ama'eamræarâ. Wu dum däng, sô swarkiban pa a kûni däng." 23 Lang nô babum buubbuka andâ nyesomuru. 9 Wu kôa abwana sanggi ka, nyesâi kôbwa nô sangban wu mbweban nô bealbika a kun bealbika däng. däng; sô lang à pè wi tanni ka, balbura kâ bwa Bâ abwana sanggi wun ngga, ce wu nyessia wia ama nô dî tangna a kûni mènana à pakki wi ka nô sanggiban däng; a kun mani ka wu tsékia däng. Tanni male ka, nyingga Bakuli mènana wia bu, acemènana nda àkâ ce mani sô Bakuli kâ pak bashi nô mèsacau ka, a bui. 24 Yì nô tunâ wun, ama bâ wu kum tsâkbu. 10 Malomce nggearâi ka, twal acaubikea ma'sêm a nggûrâi ka, bang ama: "Bwa mènana kat kâ earce kum amur nggun- gangndâi, ace mènana bâ sôm banboarnado mala yilëmu, sô nô sôan anonggio wuki caubikea, sô bâ sôm dukdo bealboarna. Né mala bumpwasæa ka, dumëna pûp nô bwal lasøi anpenye male mana à tsêki wi ka sô wu kum arâ na mëbîke, sô mburkuni ka, nô yâllí arâ twalban rækwana. 25 Difyal ka, wu nda kôla na nyir. 11 Dumëna pûp, nô pôlè nzômi arâ anzur mènana à bwarki tanjar ka. Sô ado ka, wu bealbika sô nô pâk mèboarne; dumëna pûp, nyarâna aban Yál wun andâ Mëtsëkîr ayilëmi nô alta dorëpwala, sô nô bangja atè. 12 Amâsâ Matalabangjo ka, à nda arâ abwana mana à

3 Anggo gbal, wun amâ-bala ka, wu pâ bamur râ wun abata abura wun, ace mènana bâ abea bwana ndakam ateâ mènana à earnâ Cau Amsâban raka, beal wun nô nunnia à nô pâ bamuria. Pâ nô do ama she bâ wu nanâ kâ cau ka däng, 2 acemènana à nô sô pagulo, andâ bealu mèboarne ma'wun. 3 Bâ gilèki ræu ma'wun, bâ kâ duk mala pakki agir arâ nggûrâ wun, kôla abolékia-nyaun, andâ oasâki anlang, andâ agirgarabu, ko mala agir-nggûrâ mènana wu kâ oasâ ka däng. 4 Gilèki râu ma'wun ngga, bâ duk mala babum wun, yì boarnsari mènana pâ nô mal raka, yì boarnsari mala bealu bukbuka, andâ do bwâlrau arâ aloasâkiaban. Ulang mènania yì bealu ka, nggea gîr mægule na aban Bakuli. 5 Amamëna mènana a pwarian à dukdo yál bamuria ace Bakuli sô à gûlî arâ ka, anggo sô à gilèki boarnsari malea. À nongsémûriâ abata aburria, 6 kôla mènana Saratu okî burî lbârayim, sô tunâi ama mëtale ka. Wu nda ka amuni, bâ

kâ pak mèboarne ka, sô akiri gbal ka, à ndarâ ok hiwi malea. Sô bamësâ Matalabangjo ka, kâ binâmësâ amâpak bealbika." 13 Yana bwe na nô pakka wun kégir, yi mènana râ wun nô nggâ bôla arâ pak gîr mèboarne ka? 14 Sô ko bâ wu kum tanni ace pak gîr mènana nda a njarni ka, wu ndanâ tsâkbu mala Bakuli. Ace mani ka, "bum wun bâ kâ zurâki däng, sô bangciu bâ kâ pakka wun däng." 15 Wun ngga, wu kâ pe Kérâsti gulo a babum wun, bâ duk Matala wun. Wu do abâ gilrâu ko aya pwari ka, ace bâli koya bwa na dî wun ce târ tsâkbalâu mènana wu ndanâi abâ kwadi ma'wun ngga. 16 Sôa ma wu pè nô bukbuka, andâ pagulo abalai. Bâ denyicau babum wun do nô boarnsari, ace mènana ko bâ bâwana kidiki wun nô kunia ka, kësâkyâ nô pakkia wia, yi mènana bâ sô do ma'wun mèboarnsari, acemènana wu nda ka mala Kérâsti ka. 17 Nâ boaribani bâ bwa tanni ace pak gîr mèboarne, bâ mëno nda eare

mala Bakuli ka, amur mənana 6wa bə tanni ace à wuna ado ka, ace mənana yia ka, bəà bəashia 6ealbikēa ka! 18 Kərəsti ka, wú ace acaubikēa wia kəla abwəpəndəa abə nggūrəu, sə bəà dum ma'səm kusə mwashat bərbər, mə'cauboarna nə yiləmu abə bangjə aban Bakuli. 7 Masələata ace amə'caubikēa, ace mənana bə yinə wun a banza ka, gbəshinə. Ace mani ka, wu shambum bala aban Bakuli ka. Yì ka, wú abə nggūrəu, wun, nə gandərəu ace pak hiwi. 8 A dəmba nə səama dum nə yiləmu abə bangjə. 19 Sə abə koya gır ka, wu lidəmba nə ləmdəti rə wun pa male anggo abə bangjə ka wario kya hama earcearəu məlime, acemənana earcearəu ka, kə aban abangjə mənana à nda kùrban ngga. 20 gır mür acaubikēa pas. 9 Wu ak rəarə wun arə Amənia ka, à nda ka abangjə mənana à mgbikí abala ma'wun, nggwani bə kəa pàk kàm dàng. Bakuli kiru a pwarian a nza mala Nuhu, a bákú 10 Bakuli panı koyan ngga boro mala sələ pak mənana Nuhu nda aban shar nggea waru male, bə kəgir. Acemani ka, koyan ngga bə paktúró nə sə Bakuli nda arə kúndəô nə munyi ka. Kə male yi boro ace pakkia acilia 6wana gbasha, abwana tongno-nong-tàru nda à amsəia aməno ace mənana bə səm duk abwana mənana Bakuli yì nggea mür-gùla ka. 21 Sə məno yì mür-gùla, earnəia arə tsəkir aboro male mənana à ndakam mənana abwana tongno-nong-tàru apı wi ka, dàngdàng ngga. 11 Bə we ka, sələ nacau nda à nda kəla batisəma mənana kə amsə wun ado ka. po ka, ne kəla Bakuli nda nakiy়i cau nə kuno Pà ace lak pəndəkea mala nggūrəu wun dàng, ka. Bə mò yi boro ka ndə pea abwana gbasha nda ace ləmdə eare ma'wun a ban Bakuli na 6abum məboarnsari. Kə amsə wun acemənana ka, pè nə rəcandəa andə rəbəla mənana Bakuli Yesu Kərəsti lo a bembe nə yiləmu ka. 22 Ado ka, Kərəsti uməna a kùli, nda a bù-məli mala po ka. Anggo ka, gır mənana kat a pe ka, nə yinəi Bakuli gulo nəban Yesu Kərəsti. Gulo andə rəcandəa kat ka amale na, málá male Bakuli, sə aməturonjar, andə ayálban, andə arəcandəa kat ka, à nda a bate.

4 Sə acemənana Kərəsti nu tanni abə nggūrəu ka, wu twal ulang məno yì bealu ka, wu gilə rəwun ace tanni kəla male; acemənana 6wa mana kat tanni a nggūrəu ka, maləna nə caubikēa. 2 Twal ado ka, cili do yiləmu male a banza ka pà nə duk mala bangjə atà anpel mala nggūrəu dəm dàng. Nə dukdo mala lùmsə kani mala Bakuli. 3 Apwari mənana à kutikina ka, à kárəna mala pakkia agir mənana aməbəanza earkiyice pe ka, kəla 6iki do-kidikì mala nongginə-rəarəu, andə npel, andə nukia agir aban wal-wale, andə dapi ace likiali-bana andə nongginə-rəarəu, andə akpapikí mala nu mba andə loásəban, andə atúrō məbikē mala peri aban ankúl. 4 Ado ka, agyajam ma'wun mənana dīfyal ka, à kə ndali acemənana wu kə kpapi wunəia dəm abə məno yì do-kidikì andə dwanyi bwalrəu ka dàng. Nda gir nî sə à kə sanggi wun, 5 sə yia ka, à nə nggá bəl kunia aban Bakuli mənana angjə dəmba giləna rəi ace pakki abwana mənana nə yiləmu andə alú ka bashi. 6 Nda gir mənana tsəa sə à hamnə Bəsa Cau Məboarne gbal aban abwana mənana

po ka, ne kəla Bakuli nda nakiy়i cau nə kuno ka. Bə mò yi boro ka ndə pea abwana gbasha ka, pè nə rəcandəa andə rəbəla mənana Bakuli po ka. Anggo ka, gır mənana kat a pe ka, nə yinəi Bakuli gulo nəban Yesu Kərəsti. Gulo andə rəcandəa kat ka amale na, málá male pà kàm dàng! Bə do anggo. (aión g165) 12 Wun amə'eambəam, wu kəa ndali arə akärəkibən məkwane mənana wu kə tanni abaləia, kəla bə kəgir məbəshe na kə kum wun ngga dàng. 13 A kun mani ka, bə ban boara wun ama wu ndarə nu tanni arə agir ma'mwashati mənana Kərəsti twal gandəa nəia ka. Wu pak bumpwasəa ado ace mənana bə wu kum bamboarnado məgule a pwari mənana nə nyar nəi sə nə ləmdə boarbwə male ka. 14 Bə abwana kə ság wun acemənana wu nda ka aməkpata Kərəsti ka, tsəkbü na amur wun, acemənana Bangjə mala gulo andə mala Bakuli suləna amur wun. 15 Bə 6wa nə tanni atà wun ngga, bə kəa do ama nda ace wal-lú, ko iun'lí, ko altacau, ko oasəkikun abalə acau mala abwana dàng. 16 Bə 6wa nu tanni acemənana yì ka, mala Kərəsti na ka, gır kəsəkyə na dang. Bwangsə Bakuli, acemənana à kə tunəo na lullə ka. 17 Pwari mala bashi kárəna, sə ndo nə tite nə bágbala mala Bakuli; sə bə bashi tite arə səm ngga, lang sə masələate nə pangnə abwana mənana à mgbikiru nə Bəsa Cau Amsəban mala Bakuli ka? 18 Dəm ngga, “Bə nda bəti sə amə'bealboarna nə au ka, mana nə kum amə'dswanyi kpata Bakuli andə abwana

mənana amə'caubikea na ka?" 19 Ace mani ka, lidəmba mana pà wu nè dəurə raka. (aiōnios g166)
bè wu nda ban tanni aba kàné mala Bakuli ka, 11 Rəcandəa kat ka, a baní sə pa, málá male
wu lidəmba aba pak gìr mənana nda a nzongnì pà kàm dàng. Bè do anggo. (aiōn g165) 12 Né
ka, sə wu nyig ayiləmi wun a babù Bakuli bu Silas mənana ən earnəi kəla mə'eamrəarəu
mənana pusə wun ngga, acemənana yì ka, pà mələsəcau nì ka, sə ən nggə giləa wun mənia
nè pà wun kəsəkya dang.

5 Mə nda rə bakbəbum abwana-məgule
mənana abalə wun ngga kəla fi'wun
bwaməgule. Ən sən nutanni mala Kərəsti nə
aməsəam, sə mim gbal ka, mə nə kum kāmbe
mem abə boarñwa male, yi mənana bə yi pusəna
rəi aban banza ka. 2 Wu yál domwan mala
Bakuli mənana tsək wun a yalè ka. Wu tsək
məsə wun arəi nə eare ma'wun, kəla mənana
Bakuli earce ka, pà kəla à tsək wun púp dang.
Wu pak turè sə wu kəa tsək balə wun arə gir
mənana wun nè kùmô abaləi ka dàng, wu pè
acemənana wu ndanə rəbəla mala pakki Bakuli
túró ka. 3 Abwana mənana à tsək wun amúrià
ama wu denyi nəia ka, wu kəa ləmdəia wia
rəcandəa dàng, wu duk girkənì a bania. 4 Sə bə
Gbani mala ayálgrí yi pusəna rəi ka, wun nè kum
mbulan-gulo məboarne mənana pà nè è raka. 5
Sə wun alo-bwa gbal ka, wu kə nongsə mur wun
abata abwana-məgule. Wun kat ka, wu do nə
nyesəmuru a rəarə wun, acemənana Maləmce
na ama: "Bakuli kə mgbàllì amə'gusələ-múrū,
sə kə ləmdəi amə nyesəmúrū bwamuru." 6 Ace
mani ka, wu nyesə mür wun abata rəcandəa
məgule mala Bakuli, sə bə pwari male karə
ka, nè loasə wun a kùli. 7 Gìr mənana kat kə
pisə bum wun ngga, wu nyiggi Bakuli a buì,
acemənana yì ka, kə denyi nə wun. 8 Wu hamı
rə wun, sə wu tsəkir wun. Bi wun məbura, yi
Mgbərəm ngga, nda rə gəlikı arə aban kəla im
mənana nzala kə wali ka, aban alta bwa mənana
nè bwal ka. 9 Wu tamsə kusə wun kàngkàng
aba pəbamuru ma'wun, wu ɓinəi wi. Wu salə
ama abi wun aməkwadi abə banza kat ka, à nda
ban nu ulang tanni ma'wun. 10 Bakuli ka nda
mətalə bwamuru kat. Yì nda mana tunə wun
aba gulo male mənana málá male pà kàm raka,
aba Kərəsti Yesu. Anzəm mənana wu nùnà tanni
abalə apwari bəti ka, yì nə nggearəi nə nyesə
wun a ban came məboarne, nè pà wun gbasha,
andə rəcandəa. Dəm ngga nè dumsə wun abə

lidəmba mana pà wu nè dəurə raka. (aiōnios g166)
11 Rəcandəa kat ka, a baní sə pa, málá male
pà kàm dàng. Bè do anggo. (aiōn g165) 12 Né
bu Silas mənana ən earnəi kəla mə'eamrəarəu
mələsəcau nì ka, sə ən nggə giləa wun mənia
yì cau gbələm ngga. Ən nggə earce mə bak
babum wun, sə mə na wun ama, mənia yì gir wu
nda bələi ado ka, bwamuru mala Bakuli na kat
ace wun. Wu cam kàngkàng abaləi. 13 Ikəlisiya
kani a Babila, mənana Bakuli tár wun wunəia
bə wu duk amale ka, kə makka wun kún. Sə
munem, yì Markus ka, kə makka wun kún gbal.
14 Wu makkia rə wun kún nə earcearəu mala
aməkwadi. Bè rəpwala do atà wun kat, wun
abwana mənana wu nda abə Kərəsti ka.

2 Bitərus

1 Makkun mənana pur nə bu Shiman Bitərus, guro sə mə'mishan mala Yesu Kərəsti. Aban ká aban aßwana mənana à kuməna paßamuru kəla mənana səm ndanəi ka, atàcau mala ßealboarna mala Bakuli andə Mə'amsə səm Yesu Kərəsti. **2** Bè Bakuli pa wun ǵwamuru andə dorəpwala kam kpəm nə lidəmba ma'wun abə súrə Bakuli andə Yesu Mətala səm. **3** Bakuli abə rəcandəa male ka pana səm koya gır mənana boaro bə səm pang nəi ace do yiləmu andə do banggi Bakuli ka. Amənia yì agir ka Bakuli pà səmia kat lang səm yì súrə Yesu mənana tuna səm bə səm kum kāmbe abə gulo andə boaro male ka. **4** Sə atàcau mala gulo andə boaro male ka, ǵwamur səm pà səm aboro aməgulke kərkár andə aməboarne mənana bang ama nə pà ka. Pak mənia ka ace mənana nə amənia yì aboro ka, bə səm kum kāmbe abə pa male mala do Bakuli, sə bə səm apî kidikiban mala fanza mənana suno maßane kə yinai ka. **5** Ace mənia ka, wu ǵariki, wu lùmsəkún paßamuru ma'wun nə péməboarne; sə péməboarne ka wu gbashite nə súràgir; **6** súràgir ka wu gbashite nə bwalrəu; bwalrəu ka wu gbashite nə gandərəu; gandərəu ka wu gbashite nə do banggi Bakuli. **7** Sə do banggi Bakuli ka wu gbashite nə denyi nə aßwana kəla amə'eamrəarəu andə ləmdə earcearəu aban koyan ngga. **8** Bè wu ndanə amənia yì aßeal, sə à nə nggə gul abələ wun ngga, pa wu nə gatti abələ atúró däng, sə súràgir ma'wun amur Mətala səm Yesu Kərəsti ka, nə duk gir məboarne andə gbasha aban aßwana. **9** Sə ǵwa mənana pànə amənia yì aßeal raka, duməna nte, kə sənban kuko däng, sə ǵäləi lorəna ama à langjánì wi acaubikea male mə'didyalı. **10** Acemani ka, wun amə'eamrəarəu, wu pà rəcandəa arə ləmdəi ama bafo na wu nda abələ aßwana mənana Bakuli tunəia, sə tarkia ka. Bè wu lidəmba nə do abələ aməno yì aßeal ka, pà wu nə kútí abə caubikea däng, sə paßamuru ma'wun ngga nə kum kusəu came. **11** Anggo ka, sə Bakuli nə mənba wun kungbalawyang ace kutio abə Domurəm mala Mətala səm andə Mə'amsə səm yì Yesu Kərəsti, Domurəm

male mənana masələate pà kám raka. (aiōnios g166) **12** Ace mani ka, mə ndanəi a ǵabumam mə nggə kasəbalə wun koya pwari arə amənia yì acau ka, kat andə amani ama wu súrénia, sə wu tamsəna kusə wun kàngkàng amur məsəcau mənana wu angjəni ka. **13** Yàle a səne mem ngga, abə do mem kat abə mənia yì nggürəu ka, boaro bən nggə kasəbalə wun. **14** Ón sələna ama pà nə sau däng mə ndo mə nə deki mənia yì do banza ka, kəla mənana Mətala səm Yesu Kərəsti angjəna dəmba lómdónàm ngga. **15** Sə mə nə ǵariki a koya njar ka, mə nə pak gır mənana nə tsəa anzəm mənana ən uməna ka, balə wun bə kə kasəa rə amənia yì agir ka ko aya pwari. **16** Cau mənana səm bangga wun amur rəcandəa andə yiu mala Mətala səm Yesu Kərəsti ka, səm pà aban bangga wun njarnzəne mənana bəñwa pusəi abə kutan ngga däng. Nə nggearə məsə səm, səm sən tă mala boarbwə male. **17** Səm nda kam à kə baní mənana Bakuli Tárrú pe wi boarbwə andə gulo, pələa gi Bakuli pur nə bá mano yì tă magule mala boarbwə ka, yiu a baní ama, "Mənia ka, nda Munem mənana ən nggə earcə ka, kə pwasə bumam kərkár." **18** Nggearə səm ngga, səm ok məno yì giu pur nə kuli ka, acemənana səm nda kam atē amur nkono məfele. **19** Amur mani ka, səm ndanə məsəkang-kangja mənana kútí məno ka ama, cau mənana amə'bangnəa hamnəi ka məsəcau na. Nə dumna boaro, bə wu tsəkir wun arəi, kəla mənana wun nə tsəkir wun arə pitəla mana kə tá abə pəndəa bə kwaro mala ban, sə nlero dəmbari yi tana a ǵabum wun ngga. **20** Gır mənana kutibani kat ka, wu sələ ama bekə bangnəa pa kám abə Maləmce mənana pur nə bá məngicau mala məbangnəa ka däng. **21** Acemənana na gi Bakuli ka, kə pur abə kani mala məbangnəa däng. Aməno yì amə'bangnəa ka, Bangño Məfele na gingnəia sə à nacau mənana pur nəban Bakuli ka.

2 Sə amə'bangnəa mə'nyirì gbal ka à lo abələ amə Isərayila, sə kəla məno ka aməkànìgir mə'nyirì nə nggá lo abələ wun. Abə kutan à nə yiu nə akanìgir mə'nyirì mənana à nə kidikina paßamuru mala aßwana nəia ka, yàle à nə təmce Mətalabangño mənana akmúr səm abələ

acaubikea ma'sem ngga. Anggo sə à nə nunbi malea a rəü, kəla anyambikea mənana à pənə bamuria kidikiban a kaurə. 2 Abwana pas nə denyicau raka, mana à pusəia ace bwalia bəà kpata kusəia mala do kidiķi mala nongginə- wallia ka. À kə na məbane amur gır mənana rəərəu, sə ace amənia yì aməkànigır mə'nyirì à bwalta kusəi raka, sə acemənana à nda kəla ka, abwana nə bəsəki ce njar mala məsəcəu. 3 agirkusəu ka, à nə kidikia. 13 Kidikea malea Nzumon malea nə cia à nə yiu nə acau swarkiban ka, tangnakusəia na ace bealbikea mənana à aña kutan, à nə bəmbəri wun. Bakuli angjəna ləmdəi ka. Do kidiķi mala likiali andə nukiagir dəmba dīfyal kasənia bashi, sə kidikea malea ka, nə nggea pwari a kùli ka, à nyəsəi banboarnado cei nong dāng. 4 Nggearə aməturonjar mənana na a bania. A ban likwar atə wun ngga à duk à pak caubikea ka, Bakuli sən məsəswatər malea agir kəsəkyə andə agir bəsəkiban abalə wun, à dāng, ramtea aba nggea tūli-bəsa, kürkia kam a panzə rəia arə pak banboarnado nə pakkiagir ban məpəndəe mənana kolling-kəlling ngga, shefə pwari pak bashi pangjənə ka. (Tartaroō na amaməna ko aburana mənana à pə dobala g5020) 5 Sə abwana mənana a banza mana dīfyal andəia raka, sə ko à kə aulə nə pak caubikea ka, Bakuli sən məsəswatər malea dāng, she dang. À kə swár abwana mənana kusəia cam kə Nuhu mə hamnə cau mala do-bealboarna raka aban ká pak caubikea. Babumia kwár aba andə aßea abwana tongno-nong-bari na. Bakuli nzumon. Yia ka abwana na abata súban mala amsəia a bákú mənana yiu nə nggea mür-gùla Bakuli. 15 À nyìngjənə njar mala məsəcəu sə amur banza mala amə'caubikea ka. 6 Dəm ngga à bwarkini tanjar məboarne. À kpanatà njar Bakuli bashia anggea-là mala amə Sodom andə mala Bil'am muna mala Beyo, mənana earce mala amə Gomora, pisəia à palə agigí mala tú. kum boalo nə njar gir mala caubikea ka. 16 Sə Pələa cia à duk girkani arə gir mənana nə kum yì ka, dambəritso gimbi arə türó məñike male; amə dwanyi kpata Bakuli ka. 7 Sə Lotu mənana dambəritso mənana girkusəu nda kə nacau məbealboarna na ka Bakuli amsəi aba Sodom. raka, bangcau nə gi ɓwapəndəa sə tamə bangya Bakuli amsəi acemənana yì ka, kútí aña dwanyi mala məbangnəa. 17 Amənia yì abwana ka, à banboarnado andə bumkidikea arə do kidiķi duməna agir məbane kəla amgbede mənana mala nongginəban mala amə'bealbikea. 8 Aña à iməna ka, ko kəla burambulo mənana gung do mala mano yì bwa məboarne yì Lotu, abalə loasəi ka. Bakuli giləkina ban acea a nggea bá amə'bealbikea ka, kum tanni kərkár aba yiləmi pəndəa məlime. 18 Né naki acau məbange mala nə bealbikea mana kə səni nə məsəi, sə kə oe twàləbamúrú malea, à kə swár abwana mənana nə kiri a koya pwari ka. 9 Mətalabangjø ka à ndarə puro à nə apî bələ abwana mənana a súrónə njar mana nə amsəna amə'bealboarna do aba bwarkio mala caubikea ka. À kə bəriki à nəi abalə akärəkiban malea, sə amə'bealbikea nə nunnia abala asuno məbane mala nggūrə ka, nə cia abata tanni, bá pwari mala bashi. 10 ɓwapəndəa mə'earce kidiķi mala caubikea. 19 Nggeamurəmi ka, nə bashi amə gyata kidiķi mala Amənia yì aməkànigır mə'nyirì ka à kə nea anpel mala nggūrəu, andə amə bürəce yálban abwana mənia ama à nə pea wia kum-bamúrú, mala Bakuli amúrià. Acemənana amənia yì sə yia nə bamuria ka, à nda ka guro mala aməkànigır mə'nyirì ka à ndanə gusəl-bamuru, abealu mala kidiķi. Gır mənana kat limurəm andə canda-bamuru dəm ngga, ko bangciu kə amur bwa ka, bwe pələna guro abata gır nî. pakkia wia arə nə məbane amur aməturonjar a 20 Sə bəà bwana apini abealbikea mala banza kùli, mənana Bakuli pea wia tă aña boarbwə ka nə njargula súrè Mətala səm andə Mə'amsə dāng. 11 Sə kat andə amani ama yia aməturonjar səm Yesu Kərəsti, sə à nyar dəm nənzəmò à ka à kútí abwana mənia nə rəcandəa anda gulo yì maraki rəia sə à bungio abalə abealbikea ka, à kə loasə kunia ama à nə nə məbane amúrià məno ka, zuriki mənana à nda abaləi ado ka, aña ká nə caubashi a badəm Bakuli ka dāng. 12 ɓikina kutina mədəmbe. 21 Dwanyi súrè njar Amənia yì aməkànigır mə'nyirì ka, à kə gyata oě mala do bealboarna malea ka bá boarəni banı

amur mənana à sùrónì sè à pələ nzəmia arə à nà pì kəring a bəsa, à nà kidikea, sə banza nzongcau məfele mənana à pea wia ka. 22 Yia ka, andə atúró mənana abaləi ka à nà nong kwas. à ləmdəna məsəcau mala mənia yì kun-nacau mana ama, “Nvwa nyarəna a li gìr mənana ukki ka.” “Təmbərəm bala mana à sussai ka, nyarəna a ban tapiki a dəbang.”

3 Wun amə'eamrəarəu, mənia ka nda ɓaria cauterəa mem aban ká aban wun. Abaləia kəm ngga, ən ɓariki mə nə kasəbalə wun arə agir mənana wu súrónia, sə mə loasə adenyciau məboarne abalə wun. 2 Ən ngga earce nəma 6è wu denyi nə acau mənana amə'bangnəa məfele mala Bakuli bangŋi a pwarian, sə ɓalə wun 6è kəa lórá nzongcau mənana Mətalabangŋo, Mə'amsəban pá nə bu amə'mishan ma'wun ngga dang. 3 Gir mənana wu nà sələa a dəmbe ka, nda mənana ama, a masələata apwari ka, amə'oalban nə yia pusə rəia, à nà nggə oal məsəcau, sə à nà nggə kpata suno malea mə'caubike. 4 À nà na ama, “Mətalabangŋo pacau ama nà nyare nà yiu re? Sə nda ake? Twal a pwarian ɓara-ɓara, aká səm yì wukio, sə agir kat ka à ndakam aká banì kəla mənana à pusəia atadəmbe ka, kəgìr nggadì dang.” 5 Kpakpak sə à bürəce mənia yì məsəcau ama ɓara-ɓara Bakuli pusə kuli anda agir mənana abaləi ka, andə nzali nə nzongcau male mənana ne ka, sə tsək nzali pur abə mür, sə nə mür sə pak nzali. 6 Pələa pak túró nə mənia yì mür, yì nggea mür-gùla ka, sə kidiki banza mə'e. 7 Né kə cau mə'mwashati ka, kùli anda banza mana ado ndakam ngga, cia nə tsəa ace kidikia nə bəsa. À cia nə tsəa ace pwari ɓashi mənana Bakuli nà kidiki abwana mana à pàna ulang do male raka. 8 Sə ce ɓalə wun lórá mənia yì gir mwashat ka dāng, wun amə'eamrəarəu: Pwari mwashat aban Mətalabangŋo ka, nda kəla apələa á-mwashat, sə apələa á-mwashat ka, nda kəla pwari mwashat. 9 Mətalabangŋo kə dəndi arə lùmsə pacau male, kəla mana aɓea ɓwana kə twali ka dāng. Awo, yì ka, ndanə munyi ace wun. Eare ama 6è kə ɓwa 6è kìdikì dāng. Eare male ka koyan ngga, 6è pwanzali 6è pələ nzəmi arə acaubikea male. 10 Səama pwari mala Mətalabangŋo ka, nə yiu kəla yiu mala mən'i. A pwari məno ka kùli nə ndərmya nə gəggəli məcandəe, sə agir mənana a kùli ka

11 Sə acemənana koya gìr nà kidiki anggo ka, ya ulang abwana na ɓoaro 6è səm pă? Ɓoaro 6è səm do abə do məfele andə do ulang mənana Bakuli earkiyice ka! 12 Ɓè səm dukdo kundə pwari mala Bakuli, andə ɓariki arə túró ace tsək yiu male 6è pa a kaurəa. A məno yì pwari ka, à nà kidiki abumkuli nə bəsa, sə agir mənana à nda a bumkuli ka, à nà panzə abə pì mala bəsa. 13 Sə səm ngga, səm nda ban kundə kùli məbəshe anda banza məbəshe mənana lùmsə nə ɓealboarna mala Bakuli, kəla mənana bang ama nə yinəi ka. 14 Acemani ka, wun amə'eamrəarəu, məno ado wu nda aban kundə amənia yì agir 6è yiu ka, wu ɓariki wu do abə boarnsari, andə ɗwanyicau-arəu, sə wu dukdo rəpwala. 15 Wu denyi ama, munyi mala Mətalabangŋo ka, nda rə pe ɓwapəndəa dəmbu 6è kum amsəban. Mənia ka, nda gìr mənana mə'eamrəarəu Buləs gbal ka giləa wun nə səlēe mənana Bakuli pe wi ka. 16 Kə nacau amur amənia yì agir ka abalə acauterəa male kat. Aɓea cau male ka, súrəe kwan kərkér, sə abwana mənana à ɗwanyi səlēe sə à kə came amur cau mə'mwashati raka, à kə pūrə acauterəa male a mgbasho aban ká kìdikì malea, kəla mənana à kə pak nə cili Amaləmce ka. Mənia ka, nda gìr mənana nə numbia wia nggea kidikea məgule ka. 17 Wun amə'eamrəarəu, məno ado wu angja dəmba wu súrónà rə mənia ka, wu tsəkir wun, 6è ɓwarkio mala amə'bealbíkeea mənia ka 6è kəa ɓashi wun a bancame ma'wun, 6è kyan nə wun a kpa dang. 18 Wun ngga, wu lidəmba nə gulo abə ɓwamuru andə súrə Mətala səm andə Mə'amsə səm Yesu Kərəsti. Gulo kat ka, male na, ado, andə mənana málá male pà kàm raka. Ɓè do anggo. (aiōn g165)

2 Yohana

Amuna mala mə'nggauleo mənana Bakuli tárì ka, à kə makko kun.

1 Mənia yì cauterəa ka, pur nə banam, mim jamgula Yohana aban ká a ban Nggeaka amuna mənana Bakuli tárì, andə amuni, mənana ən earcea nə məsəcau ka. Mə nda nəmūrəam ən earkiyi ace wun ngga dāng, səm nda kat sənə abwana mənana à sùrónà rə məsəcau ka. **2** Səm nggə earce wun àkə ce məsəcau mənana nda abalə səm, sə nə do atà səm, málá male pà kám raka. (*aiōn g165*) **3** Bè bwamuru, andə məsəswatər, anda dorəpwala mala Bakuli Tárrú andə Yesu Kərəsti, Muna male, do atà səm aba məsəcau andə earcearəu. **4** Banboaram kérkér, yi mənana ən kum abea amunio aban do aba məsəcau, kəla mənana Bakuli Tárrú tsəka səmi ka. **5** Adyan ngga, we Nggeaka amuna, ən nggə zəmbəo, bə səm earce rəarə səm. Mənia ka bəsa nzongcau na ən nggə giləa wun ngga dang; nda kə nzongcau mənana səm ndanəi a tite ka. **6** Mənia yì earcearəu ən nakiyi cau amurí ka bələi nda mənana ama bə səm dumənə okiru arə anzongcau mala Bakuli. Kəla mənana wu ok a tadəmbe ka, nzongcau nì nda mənana ama, wu kə gya aba earcearəu. **7** Ən bang mənia ka acemənana amə swarkiban pas mana à ear ama Yesu Kərəsti yiu aba nggūrəu raka, à kutina a banza. Bwa kəla ulang aməno ka, mə'swarkiban na sə biməbura mala Kərəsti na. **8** Wu tsəkir wun, ace mənana wu kəa dwanyi tangnakusəu túró ma'wun dang. Wu ak tangnakusə wun dədak. **9** Bwa mənana yàl-nzong aban ká damba, kpata mənia yì kanigir mala Kərəsti raka, súrè Bakuli dang. Sə bwa mənana lidəmba aba kanigir mala Kərəsti ka, nda aba dotarəu andə Bakuli Tárrú andə Muni. **10** Bè kəbwa yiu aba kpapi ma'wun, sə yiu nə mənia yì kanigir raka, wu kəa é arə abala ma'wun, ko wu tsəiandà dang. **11** Bwa mənana kat ak mənia yì bwa ka, oasəna buì aba túró bealbicea male. **12** Mə ndanə acau mənana ən earce mə nə na wun ngga, sə ən earce mə nə giləia na giləe dang. Acemənana mə ndanə tsəkbaləu mala yiu aban wun tù, sə mə nə yia na wun nə nggearəam, ace mənana bə banboarnado ma'səm lùmsəo. **13**

3 Yohana

1 Mənia yì cauterəa ka, pur nə banam, mim ɓwaməgule Yohana aban ká a ban Gayus, gyajam mem mə'məsəcau nì, mənana ən earkiyi ace raka. **2** We gyajam mem mənana ən earkiyice nə məsəcau ka, eare mem ngga nda mənana ama, koya gir ka nà ginggo a kəkarì sə wu dum nə rəpwala aña nggūrəo, kəla mənana a ndanəi aña do bá bangŋo mo ka. **3** Ən pak banboarnado kərkár, nə cau mənana afea amə'eamrəarəu yiu à yì na amur do məsəcau mo kəla mana a kə gya aña məsəcau ni ka. **4** Bè kə banboarnado pà kàm mənana nə kúti mana bò ən ok ama, amunem ngga à nda aban gya aña məsəcau ka, dàng. **5** Gyajam mem mənana ən earkiyi ace raka, a nda ban ləmdə do nə məsəcau aña gbasha mənana a kó pea amə'eamrəarəu aməgya-kutio ka, ko bò do ama yia ka abəri na ka. **6** À yì nani ikəlisiya mənia kani ka, ulang earcearəu mənana a ləmdəia wia ka. Ən nggə zəmbəo, nəma wu lidəmba nə pusəberia aña njar mənana nə pwasəbum 'Bakuli ka. **7** Acemənana gya malea ka, nda àkà ce túró mala Kərəsti, sə yia ka à kə ak kəgir a bu aßwana mənana aməkwadi na raka dàng. **8** Səm aməkwadi ka, ndanə boaro bò səm nggə pakki a'ulang amənia yì aßwana ka gbasha, ace mənana bò səm kpapi bu səm aña túró mala hamnə məsəcau. **9** Ən giləi ikəlisiya ɓe cauterəa, sə mə'earce gulo man yì Diyotərifis ka, fali nə səm dang. **10** Bè ən yina ka, mə nə yia loasə acau mala agir mənana kə pea ka: acau kidiki ɓwa mənana kə nea amur səm sə təria pà kàm raka. Nggearə məno ka, kārəí dàng, yì nə nggearəì ka kə ɓinə ak amə'eamrəarəu. Sə aßwana mənana à eare à nə ea ka, kə pərkia, sə bəa ɓinə à ea ka, kara nə pusəia, bəa purî bá ikəlisiya. **11** Gyajam mem mənana ən earkiyi ace raka, ce a twal kusəu mənana məbikə na ka dang, kpata gir mənana məboarne na ka. Denyi ama ɓwa mənana kə pak məboarne ka, ɓwa mala 'Bakuli na. Sə ɓwa mənana kə pak məbikə ka, ɓwe malaká súrə 'Bakuli dang. **12** Bwapəndəa kat kə na məboarne amur Demitərəyus, ko nggearə do male ka kə ləmdə məsəcau a koya njarnì. Səm gbal ka, səm nggə bang məboarne amurí, sə wu sələna ama məsəcau na səm nggə na ka. **13** Mə ndanə acau pas mənana ən nggə earce mə nə no ka, sə ən earce mə nə giləia nə giləe dang. **14** Mə ndanə tsəkbałeu mə nə yiu a bano banì pà nə sau dang, sə səm nə yia nacau a kúnarə səm. Bè rəo pwalo. Agyajam mo mənana a kani ka, à kə makko kun. Makki agyajam mənana a kana ka kun, mwashat-mwashat.

Yahuda

1 Mənia yì cauteræ ka pur nə bu Yahuda, gro mala Yesu Kərəsti, andə mə'eam Jemis, aban ká a ban abwana mənana kat Bakuli Tárrú tunəia, sə earcea, sə dumsoia abā yálban mala Yesu Kərəsti ka. **2** Məsəswatər, andə dorəpwala, andə earcearəu ka bəà aliki amur wun. **3** Wun agyajam mem mənana ən earkiyi acea raka, mə ndanəi a babumam nə rəbəla mə nə giləa wun cau amur amsəban mənana səm kat səm ndanəi ka. Sə ado ka ən nggə səni dumənam ama mə nə giləa, mə nə ɓakbəum wun bə à swárəna zàng, à kutikina aɓalə wun. À nda ka bwana mənana à nyesə ɓwamuru mala Bakuli ma'səm pələia wia njar pakki agirbana mala nonggi nə rəarəu, sə à kə gínəki kə Múr səm, Mətalabangjo amsə abwana male, pusəia abā nzali Masar, sə nənzámò ka, yi twalta abwana mənana à gülì arəi raka. **6** Dəm ngga wu sələna ama aməturonjar mənana à turta gulo malea, à yàllí bancame malea ka, Bakuli kùrkia nə ansolo, kùrbən mənana málá male pà kám raka, sə gírkúnia abā pəndəa, bə Pwari bashi məgule. (**aïdios g126**) **7** Dəm ngga wu denyi nə gir mənana kum amə Sodom andə Gomora, andə acili alá mənana a bania tÙ, mənana à kutio abā do kìdiki mala nonggi nə rəarəu andə pakki agir suno nongnəban mənana kyanggi do məboarne, kəla mana aməturonjar məno pe ka. Bakuli sok bəsa amúrià, ace mənana bə duk girkànì a ban abwana kat, mala pibəsa mənana malkiyi raka. (**aïonios g166**) **8** Anggo gbal, amənia yì abwana à twalí bamuria ama à kə sənsəna abā bangjo ka, à kə pəndəki nggürəia nə caubikea nonggi nə rəarəia; à bürəce yálban mala Bakuli amúrià, sə à nyesə aməturonjar məboarbwə mala Bakuli bə. **9** Ko nggearə Makel, yì gbani

mala aməturonjar mala Bakuli ka, twalki kə cau arə ne Shetan kə məbəne aban nungirəu amur lú Musa dàng. Ne wi nə na ama: "Mətalabangjo Bakuli bə pyauó!" **10** Sə amənia yì abwana ka, à kə na məbəne amur agir mənana à bwaltea raka. Sə agir mənana kat à bwaltea nə gyata oe malea a rəy, andə dwanyi denyicau kəla agirkusəu ka, à nda ka kə gír mənana à kə kisikia ka. **11** Gír'mur'mwana nda amúrià! À twaləna kusə Kayinu. Rufi malea atà boalo tsəngjənia à kpana abā ɓwarkio mala Bil'am. À mgbicau kəla Kora, sə à kpana a kìdiki kəla yì. **12** Amənia a ban kpapi likwar mala dotarəu ma'wun, sə kusə mwashat bərbər ace anza kat, a bəbù à pana ɓangciu ko kəsəkyə dang. À nda kəla abwana male mənana təria ka. **4** Ən bang anggo acemənana abea abwana mana à kə ɓanggi Bakuli raka, à swárəna zàng, à kutikina aɓalə wun. À nda ka bwana mənana à kəsəkyə dang. À nda kəla abwana male mənana à karə bumia à denyi nəi ka. À nda kəla pərbəng mənana gung twali kə nya mbulo raka. À nda kəla anggun mənana ko nə kún ɓbangŋan ngga à kə pa bəlea raka, anggun mənana à ukkinia andə anlerəia sə à wuna mak ka. **13** À nda kəla nggeamùr mənana gung kə songnəki nə burabura, à kə ɓbanggəri agir kəsəkyə malea kəla pupwalo. À nda kəla anlero mənana à cam a ban mə'mwashati raka, sə ban mənana Bakuli tsəi acea ka nda nggea pəndəa məcikcikì mənana málá male pà kám raka. (**aïon 9165**) **14** Sə Inok, mənana nda tongno-nong-baria kau, twal a bəlban mala Adamu ka, ɓangnə-ɓangnə amur a'ulang amənia yì abwana ka. Bangja ama: "Wu səni, Mətalabangjo ndya kə yiu andə aməturonjar male aməfele mənana à pà nə gandə ballia raka, **15** ace yinə bashi amur ɓwapəndəa kat. Nə yia mak abwana kat mənana à súrè Bakuli raka nə bashi, ace agir mənana kat à pea abā do malea mala dwanyi súrè Bakuli ka, andə acau məbikə mənana amə'caubikea, amə dwanyi súrè Bakuli ne amurí ka." **16** Amənia yì abwana ka, amə sən ɓwarkio mala abwana na andə amə'nggwani, à kə pakki agir məbikə mənana kat à earkiyice ka. Yia ka, amə nggori na, andə amə'swárban nə kunboarna ace kum gír mənana à earkiyice ka, a bu abwana. **17** Sə wun, agyajam mem ngga, wu denyi nə agir mənana amə'mishan mala Mətalabangjo Kərəsti bang dífidal ama à nə yia kumban ngga. **18** À ɓbangŋəna wun ama: "A masələata apwari

ka, amə oalban arə njar dokwadì nè yia puro, abwana mənana bá do malea ka nda kpata anpel malea mala dwanyi súrà 'Bakuli.' **19** Amənia yì abwana ka, à nda mənana à kə yinə gakkya abalə wun ngga. À kə gya atà anpel mala nggūrəia, sə à panə Bangjo mala Bakuli dang. **20** Sə wun agyajam mem ngga, wu lidəmba nə bak rəarə wun aba dokwadi ma'wun nggea məfele. Wu kə pak hiwi abə rəcandəa mala Bangjo Məfele. **21** Wu bwal ɓamur rə wun aba earcearəu mala Bakuli, yi mənana wu nda arə kundə məsəswatər mala Mətala səm Yesu Kərəsti, mənana nè yinə wun aba yiləmu mana málá male pà kàm raka. (**aiōnios g166**) **22** Wu ləmdə məsəswatər, wu bwali abwana mənana paɓamuru malea cam raka. **23** Wu amsə abea abwana nə fwaban abə bəsa. Sə abea abwana ka, wu sən məsəswatər malea nə tsəkiru, wu ɓinəki ce gir mənana kat a rəia nè kánə wun a pəndəkeə nə npel mala nggūrəu ka. **24** Adyan ngga, gulo ka ɓəà pè Bakuli, mənana nè gandə bwal wun, wu kəa kpa raka, sə nè yinə wun a ɓadəmbi, mana lùmsə nə boarbwə ka, nə banboarnado məgule andə dwanyicau-arəゅ. **25** Gulo kat ka, ɓəà pè wi, yì Bakuli mwashat, Mə'amsə səm nə bu Yesu Kərəsti Mətala səm. Nggearə boarbwə, andə gulo, andə rəcandəa, andə murəm ngga, male na ɓara-ɓara, arə anza mənana à kutikina ka, bà adyan, andə dəmba. Bè do anggo. (**aiōn g165**)

Səna

1 Mənia ka nda səngir aña bangjo nə bu Yesu Kərəsti mənana Bakuli pe wi acemənana bə ləmdəi aguro male agir mənana duk púp à nə yia kutio, banı pà nə sau raka. Yesu túr məturonjar male bə yì məngi mənia yì girsəna aña bangjo ka a ban guro male, Yohana. **2** tərrı ace Mətalabangjo ka, Bangjo mala Bakuli Yohana yì bang gır mənana kat səna, amur Cau mala Bakuli, andə agir mənana Yesu Kərəsti pe aña nea ka. **3** Bwa mənana kə bal acau mala bangnəa mənia nə loasa giu, anda abwana mənana à kə oe, sə à kə kpata agir mənana à giləia abaləi ka, à ndanə tsəkbü, acemənana pwari pa mala agir mənia ka gbashınà tū. **4** Filadefiya, sə Lawodisi ka.

Cautera mənia ka pur a banam, Yohana, aban ká a ban a'ikəlisiya tongno-nong-bari aba nzali Asiya. Ən nggə shamba wun əwamuru andə do rəpwala mənana à kə pur nəban Bakuli ka. Yì Bakuli ka nda mana ndakam ado, mənana ndakam a pwarian, sə nda mənana nə pàk kám a dəmba ka. Dam nggə ən nggə shamba wun əwamuru andə do rəpwala mənana à kə pur nəban abangjo tongno-nong-bari mənana à nda a ədəm buno-murəm mala Bakuli ka. **5** Sə ən nggə shamba wun əwamuru andə do rəpwala mənana à kə pur nəban Yesu Kərəsti ka. Yì Yesu Kərəsti ka nda mə'nakún mala Bakuli abə məsəcəu, mədəmbə mala abwana mənana à kə loapi bəmbe anzəm lú ka. Sə yì nda mə'yálmurū amur amurəma mala banza. Yì nda mənana earməsə səm, sə panzəna səm abalə acaubikea ma'səm nə nkila male, **6** sə nyesə səm, səm pələna apəris a Domurəm mala Bakuli, yì Tárrí ka. Bə gulo kat andə rəcandəa duk male, masələate pà kám dəng! Bə do anggo. **(aiōn g165)** **7** Wu səni! Ndyə kə yiu andə apərbang ngga. Koya məsəu ka nə səni, kat andə abwana mənana à zubi nə kada ka; sə akún mənana kat a banza ka, à nə búa atəcau male. E, anggo sə bə pa! Bə do anggo. **8** Bakuli Mətalabangjo na ama, "Mə nda Alfa, ən titə agir kat, sə mə nda Omega, mə nə masələ ta agir kat. Mə nda mənana mə ndakam ado, andə mənana Mə nda mənana nə Rəcandəa ən Karmur Gulo

kat ka!" **9** Mim Yohana, mə'eam wun andə bi wun aña nutanni, sə aña Domurəm mala Bakuli, andə gandərəa, amənana à duməna ma'səm aña Yesu ka, mə nda aña lurən mənana à tunəki ama Patmos ka. À twalam à yì türəm akani acemənana ən hamnə cau mala Bakuli, sə ace nakún Yesu ka. **10** A pwari mənana à aña bangjo ka a ban guro male, Yohana. **11** Kə na ama, "Gilə agir mənana a kə sənia ka aña maləmce. Sə wu teri aban a'ikəlisiya mənia tongno-nong-bari ka, amənana arə anggea-là Afisu, andə Səmirna, andə Pargamu, andə Tiyatəra, andə Sardis, andə Aban came abalə apitəla mənia à cam ka, bəbwa ndakam "kəla Muna mala Bwa." Bwe oasə daura məlime mənana yi suləo arə akusəi, sə mərə bugir zənariya a kikili. **12** Lang ən pələa mə nə sən yana bwe nakiyiam cau ka, kara ən sən apitəla zənariya tongno-nong-bari. **13** Anlero tongno-nong-bari a kikili. **14** Bamuri andə nyang-múri ka aməpwasəe na kəla buke, à pwasa pwapwat kəla talimbulo; sə aməsəi na kəla lasə bəsa mənana kə earki ka. **15** Akusəi kə tə'nzama kəla bolo-ntùl məbangne mənana nggangsəa abə bəsa-ntul ka, sə nacau male ka ḡi na kəla gəshi gəggəli mala nggeomùr abə songnəo male. **16** Bwal anlero tongno-nong-bari a bui-mələ, sə nggeabyau mənana nə akúní məceauwe bari ka, puro a bakuni. Baməsəi kə tə'nzama kəla ta mala pwari abə zəkyə male. **17** Lang mə nə yia səni ka, kara ən kpa a nzali a kusəi kəla bwa mənana wuna ka. Pələa yi tsək bui-mələ a muram sə nam ama: Bangciu bə kəa pakko dəng! Mə nda Mədəmbə, ən titə agir kat, sə mə nda Mətənkwang, mə nə masələ agir kat! **18** Mə nda mənana nəyiləmu ka. Didyal ka ən wú, sə səni, mə ndya na aməsəam ngga, masələate pà kám dəng. Akyî mala Lú andə Domurəm mala Lú ka à nda aña buam. **(aiōn g165, Hadēs g86)**

19 Gır mənana a səni ka gılə; amənana ado, andə mənana à nə yia pà anzəm aməria ka. **20** Mənia ka nda bá cau ba-səmbərəa amur anlero tongno-nong-bari mana a sənia aña buam-mələ, andə bá cau ba-səmbərəa amur apitəla zənariya tongno-nong-bari ka. Anlero mənia

tongno-nong-bari ka, à nda ka aməturonjar kúmō ka dàng. Səni, Shetan ndo nè nggá oasə mala a'ikəlisiya tongno-nong-bari, yì akpapi abea abwana atà wun a ndàkurban ace mwam mala aməkpata Yesu. Sə apitəla tongno-nong-bari ka, à nda ka yià a'ikəlisiya tongno-nong-bari.

2 Gilə̄ məturonjar mala ikəlisiya, mənana a

Afisu ka, ama: Mənia ka nda cauterəa mənana pur nəban Yì bwa mənana bwal anlero tongno-nong-bari a buù-mèli, sə kə gya abalə apitəla zənariya tongno-nong-bari ka. 2 Ən súréñà ra atúró mô, andə məsəkang-kangja mô arə túró, andə munyi mô abə tanni. Ən sələna ama we ka, a kə earnə abwana amə'bealbika dang. Abwana mənana à bang ama à nda ka amə'mishan, sə nda raka, a mwamngginiā, sə a kumia ka amə'nyir na. 3 Ən sələna ama we ka, a cam kàngkàng, a dum nə gandərəu abə nutanni ace lulləam, sə a aulə dang. 4 Səa ma mənia ka nda gır mənana ən earnəi a rəò raka: A pələni earcearəu mô mədəmbe nzémó! 5 Denyi nə bancame mô mənana a ndakam dídyal sə a yi kpa ka! Pələ nzémó arə acaubikea mô sə wu nyare arə agir mənana a pakkiyi dídyal atadəmbe ka. Bə a pələ nzémó arə caubikea mô a pwanzali raka, mə nə yipò, sə mə nə yia twal pitəla mô a ban came male. 6 Aþa məno she ka gır mənana banboaram nəi a rəò ka nda mənia ka: A bínəməsə pakkiagir bealbika mala ama Nikolata, amənana mim gbal ka ən bínəia ka. 7 Bwa mənana ndanə kir ok ban ngga, bə ok cau mənana Bangjo kə banggi a'ikəlisiya ka! Koya bwa na mənana kat cam kàngkàng sə limurəm ngga, mə nə eari wi bə li belanggun mala nggūn yiləmu mənana a bəban mala Bakuli ka. 8 Gilə̄ məturonjar mala ikəlisiya mənana a Səmirna ka ama: Mənia ka nda cauterəa mənana pur nəban Yì bwa mənana nda Mədəmbe andə Masələate, mənana wú sə lo nə yiləmu dəm ngga. 9 Ən sələna rə ce tənni mənana a nda abaləi ka. Sə ən sələna rə ce tərə mò, sə kat andə məno ka, a nda məkume! Mə ndanə sələe mala acau kidikibwə mənana amə bínəməsəo bang amuro ka; yia ka à nda ka abwana mənana à twalı bəmuria ama à nda ka amə Yahudi, sə à nda raka. Abwana mala ndakpapi mala Shetan na. 10 Bangciu bə kəa pakko arə tənni mənana ndo nə

kúmō ka dàng. Səni, Shetan ndo nè nggá oasə mala a'ikəlisiya tongno-nong-bari, yì akpapi abea abwana atà wun a ndàkurban ace mwam mala aməkpata Yesu. Sə apitəla tongno-nong-bari ka, à nda ka yià a'ikəlisiya tongno-nong-bari. anonggio lum. Wu bwal paßamuru ma'wun a banam pepè, ko bə nè ká lú ka, sə mim ngga mə nə pa wun tangnakusəu mala yiləmu. 11 Bwa mənana ndanə kir ok ban ngga, bə ok cau mənana Bangjo kə banggi a'ikəlisiya ka. Bwa mənana limurəm ngga, bəria lú, pà nè je dàng ko bəti. 12 Gilə̄ məturonjar mala ikəlisiya mənana a Pargamu ka ama: Mənia ka nda cauterəa mənana pur nəban Yì bwa mənana ndanə nggeabyau məceauwe mana akúnī nda bari ka. 13 Ən sələna ama ban mənana a ndakam nə do ka, buno-murəm mala Shetan nda a banı. Sə kat andə məno ka, a cam kàngkàng abə kpatam. A makgir paßamuru mô a banam dàng, ko a nggearə bákú mənana à wal-lú Antipas, mə'nakunam mə'məsəcau ní, mənana à wal-luí acem, a nggea-là ma'wun, àkə ban mənana Shetan duki kam ngga. 14 Səama mə ndanə agir batı mənana ən bínacea a rəò ka: A kə earnə abea abwana a bələo mənana à bwal kaniğir mala Bil'am, yì bwa mənana ləmdə Balak njargula mənana nə tsək amə Isərayila bəà bwarki tanjar ka. Yi kania wia, bəà li girlina mənana à tsəi atà ankúl ka, sə bəà pak caubikea nongginə-rəarəu. 15 Dəm ngga a ndanə abwana mənana à kə kpata kanigir mala amə Nikolata ka. 16 Pwanzali, nying buo arə acaubikea mô. Bə ana raka, mə nə yipò nə yasələban, sə mə nə ká ná munəo arə abwana məno nə nggeabyau mənana a kunam ngga. 17 Bwa mənana ndanə kir okban ngga bə ok cau mənana Bangjo kə ne a'ikəlisiya ka! Bwa mənana kat cam kàngkàng limurəm ngga, mə nə pè wi girlinamanna, mənana à səmbərəi a kùli ka, bə li. Dəm ngga mə nə pe wi tali məpwasaë mənana ndanə bəsa lulləu mana a nyouləi amurı ka. Lulləu ka, kəbwa súrəi dàng she kə yì bwa mənana à pè wi məno yì tali-pwasəa ka. 18 Gilə̄ məturonjar mala ikəlisiya mənana a Tiyatəra ka ama: Mənia ka nda cauterəa mənana pur nəban Muna mala Bakuli ka. Yì nda bwa mana aməsəi kə earke kəla lasə bəsa, sə akusəi kə ta gəradau kəla bolo məbangje mənana à koləi

ka. 19 Ðn súrè atúró mô. Ðn sëna earcearéu mô, Abwana kë twalo ama a ndanë yilëmu, së andë paßamuru mô a banam, andë túróperi mësëcau ka, a nda lú. 2 Lo, sangsë amësao! Agir mò, andë munyi mò abë gandëraù. Së ðn sëna mënana à ueoko së à malanà wu ka, loasëia bëà lidëmba mò abalë amënia yì agir ka kat. 20 dum në rëcandëa. Ðn kum atúró mo a ßadëm Sëama mënana nda gîr mënana ðn bínäi arao ka. Bakuli mem ngga, à gatti. 3 Nyesë bâlëo në A kë eari Jezebel, bwama mëno tunëki bamúri nzámó, deniy në agir mënana a ok atadëmbe, së ama mäbangnëa ka, kë tsék aguro mem bëà a pa babumo a røia ka; bwalia kàngkàng, së wu bwarki tanjar, bëà li girlina mënana à tsëi atà pélæ nzámó arë acausikea mô. Bë mësao sa së a ankúl, së bëà pak caubikea nongginë-rëarëia. Io raka, më në yipò a bu-pwari mënana a tsék 21 Ðn kúndëo arao bë pélæ nzämí bâlëo raka, këla yiu mala mën'í. 4 Akaná a Sardis arë acausikea male, së eare ama në pélæ në she ka abwana ndakam bëti mënana à pëndëki nyining kidikì mala nongginë rëarëu male dâng. adaura malea në caubikea raka. Më në ging 22 Ace mëno ka, më ndo më në túri abë räkwana sëñëia abalë adaura pwasëa, acemënana yìa ka mëbïke mënana në nongsëi a kala abë tanni à kärëna. 5 Bwa mënana limurëm ngga më në kërkör ka. Së abwana mënana à pak caubikea oasëi wi daura pwasëa arao këla mëno, së pà më nongginëban andë yì ka, à në tanni gbal atè në kasë lullëi dâng abë Malémce Yilëmu. Më kërkör, she bëà pwana'nzali à nyìngjènà agir në bang ce a ßadëm Tárrám andë amëturonjar bealbïkea mënana à pa andë yì ka. 23 Më në male ama yì ka, mem na. 6 Bwa mënana ndanë twalta amëkpate në lú. Anggo së a'ikëlisiya kir okban ngga, bë ok cau mënana Bangjö kë kat nà sëlë ama Më nda mënana ðn nggë sën banggi a'ikëlisiya ka! 7 Gilâi mëturonjar mala babum andë denyicau mala koyana le ka. Më ikëlisiya mënana a Filadefiya ka ama: Mënia në pë koyana atà wun ngga tangnakusëu mala ka nda cauterëa mënana pur nëban Yì bwa gîr mënana pak ka. 24 Së cili wun a Tiyatëra, mana nda Mëfele së nda Më'mësëcau ka, yì wun mënana kat wu kë kpata mëno yì kanigir bwa mana bwal kyï mala Daudaa buù ka. Gîr mëbâne raka, yì wun mënana wu kutio abë mënana mënani ka, këbwa kärëa në gîrì dâng, súrè kanigir nyir mënana abea abwana tunëi së gîr mënana gîrnì ka, këbwa kärëa në mënni ama "agir ba-sëmbërëa mëlime mala Shetan" dâng. 8 Ðn súrè atúró mo. Sëni ðn mënbeno ngga raka, ðn nggë na wun ama: Pa më në tsaka kunkurëm a ßadëmbo mënana këbwa kärëa në wun bë këgir mëdëmbëre amur mënana ðn gîrì raka. Ðn sëlëna ama rëcandëa mo na bëti, pana wun ngga dâng. 25 Sëa ma gîr mënana së kat andë amëno ka, a bwal cau mem, a kpate, wu ndanëi ka, wu bwali kàngkàng she bën yina së a ginëce lullëam dâng. 9 Ado ka a në sën gîr ka. 26 Bwa mënana limurëm, yì mënana kpata mënana më në pakkí amëno yì abwana mana à cau mem aban ká masëlëate ka, më në pë wi nda ka amë ndakpapi mala Shetan ngga. À bang gara-murëm amur anzali. 27 "Në yália në gara ama yia ka amë Yahudi, abwana mala Bakuli bolo; së abwana mënana à binëcau ka, nà arkia, na, së nyir na à nakiyi ka. Ðn nggë banggo, në mesëkia mwashat-mwashat këla mgbakkëra më në cia à në yiu a bano, à në yia bun a nkeny." 28 Më në pë wi mënia yì rëcandëa, këla nzali a ßadëmbo, së à në eare ama wun nda mënana Tárrám pam ngga; së dëm ngga më në ka kë abwana mënana ðn nggë earcea ka. 10 pë wi nlero ðëmbari! 29 Bwa mënana ndanë Acemënana a kpana ta nzongcau mem a do në kir okban ngga, bë ok cau mënana Bangjö kë gandëraù abë mëkwane në munyi ka, më në banggi a'ikëlisiya ka!

yállë, a në apî pwari mala nggea tanni mënana

kë yiu amur bwapëndëa kat a banza, ace mwam

abwana mënana a mala banza na ka. 11 Banì

pà në sau dâng, më ndya ðn nggë yiu ka. Bwal

gir mënana a ndanëi ka kàngkàng, ace mënana

këbwa bë këa ako tangnakusëu mbulan-murëm

3 Gilâi mëturonjar mala ikëlisiya mënana a

Sardis ka ama: Mënia ka nda cauterëa mënana pur nëban Yì bwa mënana bwal abangjö tongno-nong-bari mala Bakuli andë anlero tongno-nong-bari a buù ka. Ðn súrè atúró mo.

mo raka. 12 Bwa mənana limurəm ngga, mə kani a kùli, mə nə ləmdəo gır mənana nə yia nə tsəi nə duk tanggea-nggun, abə ndaməgule kumban anzəm mənia ka.” 2 Kara Bangjo mala mala Bakuli mem, sə pà nə purī bāləi dəm Bakuli em. Ən sən buno-murəm a kùli sə ən sən dang. Mə nə nyoulə̄ wi arəl lullə Bakuli mem bəbwa aban do amurí. 3 Bwa məno do amur andə lullə bəsa Urashalima mənana kə sulə buno-murəm ngga, bəməsəi kə tā'nzama, kəla nə kuli ka, yì nggea-là mala Bakuli mem; dəm tā mala atali jaspa andə kaneliya. Sə tā'nzama ngga mə nə nyoulə̄ wi bəsa lulləam arəl. 13 mala tali emeral ka, kərì buno-murəm male kəla Bwa mənana ndanə kir okban ngga, bā ok cau npāring. 4 Ahea abuno-murəm lumi-bari-nong-mənana Bangjo kə banggi a'ikəlisya ka! 14 Gilə̄ ine gumbəli mənia yì buno-murəm ngga a baləu, məturonjar mala ikəlisya mənana a Lawodisi nə abwana-məgule lumi-bari-nong-ine aban ka ama: Mənia ka nda cauterəa mənana pur do amūrià. À oasə adaura pwasəa arəia andə nə bani, yì bwa mənana nda Lùmsəo mala ambulan zənariya a bamuria. 5 Liki'nzama mala apacau mala Bakuli, mə'nakún mə'məsəcəu nì tālaban, sə akia mala agiu andə sakkya mala sə məbafoe, mə'yálbanamur agirbunda mənana mgbarangce ka, à kə pur nəban buno-murəm Bakuli pusəia ka. 15 Ən súrə atürō mo, ama we nì. A bədəm buno-murəm nì ka abukan nakam ka, a pî dang, sə a pwal dang. Eare mem ngga, tongno-nong-bari à kə earke nə bəsa. Amənia bā a nda kulkül ko dwal! 16 Sə acemənana a nda ka, à nda ka bangjo tongno-nong-bari mala lülù, a pwal dang, sə a pî raka, mə ndo mə nə Bakuli. 6 A bədəm mənia yì buno-murəm dəm poləo. 17 A kə ne bamuro ama a nda məkume, ngga, ən sən bē gir sarəa nongjо kəla nggeamùr a rambəna gəna, sə a dwayi kəgir dang! Sə a mənana à pè nə gəlas ka. Esəke kwár gəradau sələ dang ama we ka a nda mətapwasəa, gir- kəla talimbulo. Agiryiləmu ine mənana à lùmsə masaswəter, mə'tər, nte, sə a ndanə bato. 18 Ace nə aməsəu a bədəmbia andə nzəmia ka, à came məno ka, ən nggə kwarkiro wu kúr zənariya a bəbaləu a koya buban mala buno-murəm nì. 7 məboarne a buam, zənariya mənana à giləkice Mədəmbe mala amənia yì agiryiləmu ka, nda nə bəsa ka, ace mənana wu duk məkume. Kúr kəla im; bəria ka nda kəla jamnda; təruià ka agir-nggūrəu məpwəsəe a buam, mənana a nə ndanə bəməsəu kəla mala bəwapəndəa; sə inea oasəo a rəo sə a nə kùmsə do-gbərangtang mō ka nda kəla nkwàng mənana kə yal ka. 8 Koməye məpə kəsəke ka. Sə wu kúr mìru-buri məsəu na atà mənia yì agiryiləmu ka ndanə abu-nyál a buam, mənana awu nə hasə a məsəo ace tongno-nong-mwashat. Rəià kat ka lùmsə nə mənana wu sənbən ngga! 19 Abwana mənana aməsəu a baləu andə nza. Du andə pwari à kat ən earcea ka, ən nggə sâ rəia, sə ən nggə usələki dang, à nda rə tu nggyal ama, “Məfele, kwarkiria. Ace məno ka, pak bumkidikea, sə wu Məfele, Məfele nda Mətalabangjo Bakuli mana pələ nzəmó arə abealbīkea mō nə bəbumo kat!

20 Səni! Mə ndya ən came a kunkurəm ən nggə pàk kou ka! Bwa mənana kat ok giem sə mən kunkurəm ngga, mə nə kutio atè, sə səm nə lili a tarə səm sənəi, kəla agyajam. 21 Bwa mənana limurəm ngga mə nə yinəi nə yia do atàm amur buno-murəm mem, kəla mənana ən limurəm sə ən yi do atà Tárrám amur buno-murəm male ka. 22 Bwa mənana ndanə kir okban ngga, bā ok cau mənana Bangjo kə banggi a'ikəlisya ka!

4 Anzəm məno ka, ən soa məsəam kara ən sən kunkurəm a kùli mənana à mənni sə à nyi atarəl ka. Sə yì giu mənana ən oe atadəmbe nam cau kəla bəua mala njawe ka, bang ama, “Yiu

wu ak rēcandēa. Acemənana a nda mana a pusə mənana Bakuli ma'səm nda murəm amúrià, sə agir kat ka. Kani mala babumo na sə a pusəia, apəris ace pakki wi túró, sə à nà duk agbani sə do malea gbal ka, kani mala babumo na.”

5 A bəbù məlì mala Yì ɓwa mənana do amur buno-murəm ngga, ən sən bə maləmce mana à kà karì ka, mənana à gilə cau kàm bāləi andə nzəmi, sə à lanzə kúni nə agbatali myang arə abanì tongno-nong-bari ka. **2** Sə ən sən bə nggea kanggərang məturonjar mala Bakuli came loasə gì bàng-bàng, aban hama ama, **3** Sə ko kəbwə pà kàm a kùli, ko a nzali, ko a tā-nzali, mənana kārəa nè mən mənia yì maləmce, ko nè sən gìr mənana à giləi abaləi ka dàng. **4** Pələa ən kpa ɓua kərkér, acemənana à kum kəbwə mənana kārəa nè mən mənia yì maləmce, ko nè sən bāləi ka dàng. **5** Pələa mwashat atà abwana-məgule məno lumi-bari-nong-ine ka nam ama, “Pwalo, ce a ɓua dàng! Səni, ɓwa mənana à tunəki ama Im, a tāu mala Yahuda, sə dəm ngga Məkà murəm Dauda na ka, linamurəm mənana tsəi kārəna nè fasəki amyang-kun yì maləmce, mənana à lanzəi naija ka, sə nè mənni.” **6** Pələa ən sən Məgam mənana pa kəla à pwan-myali ka, nda aban came nə bəbaləu a ban buno-murəm, sə agiryiləmu məno ine andə abwana-məgule ka, à kārì abaləu. Pələa ən ok mwashat atà agiryiləmu məno ine Ndənə anjawe tongno-nong-bari andə aməsəu ka, bangcau nə giu kəla sa mala mgbarangce, tongno-nong-bari, amənana à nda ka bangño ama, “Yiu!” **2** Pələa ən soa məsəam, kara ən tongno-nong-bari mala Bakuli mənana à tassia sən pàr məpwəsəe a badəmbam aban came! arə aban kat aña banza ka. **7** Məgam nì pələa Bwa mənana a nzəmi kwakiyì ka, ndanə nta a yiu yi ak maləmce nî a bù-məlì mala Yì ɓwa buì. À oasəi wi jeko amurí, sə puro kə tswaki mənana do amur buno-murəm ngga. **8** Lang aban ká kəla məlimurəm mana she nè limurəm angjəna maləmcenî ka, agiryiləmu məno ine arəa lwa ka. **3** Lang Məgam fasə ɓaria gbatali andə abwana-məgule lumi-bari-nong-ine ka, à myang ngga, ən ok ɓaria giryiləmu na ama, sarəa a nzali a badəm Məgam. Koyana ateà ka “Yiu!” **4** Pələa bə pàr puro yi came! Mənia ndanə zangjan, sə à bwal amuna-nkenye bolo-ace loasə yele mə'rəmboarne ka; yì muku-gir a banza, sə bə tsək abwəpəndəa bəà kə walace loasə yele mə'rəmboarne ka nda ka ahiwi mala abwana mala Bakuli. **9** Pələa agiryiləmu andə abwana-məgule məno tū bəsa nggyal ama: ngga, ən ok tāruià giryiləmu na ama, “Yiu!” “A kārəna wu ak maləmce nî, sə wu fasəki ən loasə məsəam, pələa ən sən pàr məpəndəe amyang-kuni. Acemənana we ka à pwan-myalo, puro yi came! Bwa mənana a nzəmi kwakiyì sə nə nkilio sə a akmúr abwəpəndəa ace Bakuli, ka bwal səkel a buì. **6** Pələa ən ok giu kəla aña koya kún, andə koya lasəu, andə abwana arə pur nəban agiryiləmu məno ine ka. Na ama, anzali dàngdáng. **10** A nyésənia à pələna abwana

mənana Bakuli ma'səm nda murəm amúrià, sə a banza.” **11** Lang mə ndaban sənban ngga, ən ok gì aməturonjar mala Bakuli pas. Lakkì malea na á-pas andə amiləyan amur amiləyan! À gumbəli buno-murəm andə agiryiləmu andə abwana-məgule abaləu. **12** À loasə già a kùli à tu-nggyal ama: “Məgam mənana à pwan-myali ka, kārəna bə ak gara-murəm, andə kume, andə sələe, andə rēcandēa, andə gusələban, andə boarbwə, andə ɓwangəban!” **13** Pələa ən ok agir mənana kat Bakuli pusəia ka, amənana a kùli, andəa mənana a nzali, andəa mənana a tāta nzali, andəa mənana a tamur ka, andə koya gìr mənana kat abaləia ka aban ɓwangəski Bakuli. À tu-nggyal ama: “Bwangəban andə gulo, andə boarbwə, andə rēcandēa ka, bəà pè Yì ɓwa mənana do amur buno-murəm ngga sə bəà pè Məgam, málá male pà kàm dàng!” (aiōn g165) **14** Agiryiləmu məno ine ka, à ear ama, “Amin, bə à do anggo!” Sə abwana-məgule ka, à kpa a nzali aban peri.

6 Mə ndarə səne sə Məgam fasə mədəmbe mala agbatali myang tongno-nong-bari mənana à lanzə kum məno yì maləmce mana à kà karì ka. Pələa ən ok mwashat atà agiryiləmu məno ine Ndənə anjawe tongno-nong-bari andə aməsəu ka, bangcau nə giu kəla sa mala mgbarangce, tongno-nong-bari, amənana à nda ka bangño ama, “Yiu!” **2** Pələa ən soa məsəam, kara ən tongno-nong-bari mala Bakuli mənana à tassia sən pàr məpwəsəe a badəmbam aban came! arə aban kat aña banza ka. **7** Məgam nì pələa Bwa mənana a nzəmi kwakiyì ka, ndanə nta a yiu yi ak maləmce nî a bù-məlì mala Yì ɓwa buì. À oasəi wi jeko amurí, sə puro kə tswaki mənana do amur buno-murəm ngga. **8** Lang aban ká kəla məlimurəm mana she nè limurəm angjəna maləmcenî ka, agiryiləmu məno ine arəa lwa ka. **3** Lang Məgam fasə ɓaria gbatali andə abwana-məgule lumi-bari-nong-ine ka, à myang ngga, ən ok ɓaria giryiləmu na ama, sarəa a nzali a badəm Məgam. Koyana ateà ka “Yiu!” **4** Pələa bə pàr puro yi came! Mənia ndanə zangjan, sə à bwal amuna-nkenye bolo-ace loasə yele mə'rəmboarne ka; yì muku-gir a banza, sə bə tsək abwəpəndəa bəà kə walace loasə yele mə'rəmboarne ka nda ka ahiwi mala abwana mala Bakuli. **9** Pələa agiryiləmu andə abwana-məgule məno tū bəsa nggyal ama: ngga, ən ok tāruià giryiləmu na ama, “Yiu!” “A kārəna wu ak maləmce nî, sə wu fasəki ən loasə məsəam, pələa ən sən pàr məpəndəe amyang-kuni. Acemənana we ka à pwan-myalo, puro yi came! Bwa mənana a nzəmi kwakiyì sə nə nkilio sə a akmúr abwəpəndəa ace Bakuli, ka bwal səkel a buì. **6** Pələa ən ok giu kəla aña koya kún, andə koya lasəu, andə abwana arə pur nəban agiryiləmu məno ine ka. Na ama, anzali dàngdáng. **10** A nyésənia à pələna abwana

pă nda tangnakusəu mala túró pwari mwashat pwari mægule mala ləmdə bumlulla mæbikə ka. Sə tasau tərū mala muku məssa báli ka, malea yina, sə yana bwe nə came?”

nda à nə pă nda tangnakusəu mala túró pwari mwashat ka. Sə ce wu kidiki mürú andə mür-anap dāng!” 7 Lang Mægam fasə inea gbatali myang ngga, ən ok gi inea giryiləmu na ama, “Yiu!” 8 Pələa ən səni ka, bē pər mə'gwalani puro yi came! Bwa mənana kwakiyi ka, lülləì ama Lú, sə Domurəm mala Lú kə gya atè tū. Yia Lú andə Domurəm mala Lú ka, à pea wia rəcandəa mala paktúró nə lwa, andə nzala, andə kwánō-bikea, sə anyam-candəa mənana a banza ka, bəà kidiki banı mwashat aba gauwe ine mala banza. (Hadəs g86) 9 Lang Mægam fasə tongnoia gbatali myang ngga, kara ən sən ayiləmi abwana aban ramba abata gyangjan-dārəâ; à nda ka abwana mənana à wal-luia ace earnə cau mala Bakuli andə bangje aban abwana ka. 10 À loasa già kərkér à bua aban Bakuli ama, “She aya fara le, we Mətalabangjo mənana a Karban kat ka! We məfele andə mə'məsəcau nì, aya fara sə a nə pakki banza bashi, sə a ya pwari sə a nə mbwea ace nkila ma'səm mənana à sukki ka?” 11 Pələa à pe ko yana ateà ka nggea-daura pwasəa, sə à banggia wia ama bəà do, bəà kundə kam bəti, she bə lakkì mala abia amətúró andə amə'eambia mənana à nə wal-luia, kəla mənana à walia ka, lùmsənà ka. 12 Mə ndarə səne sə Mægam fasə tongno-nong-mwashatia gbatali myang. Kara nzali dəurəki kərkér. Pwari twalo pəndə cikcik kəla nggubyau-pəndəa, zongjo pələ mebangje kəla nkila, 13 sə anlero mənana a kùli ka, à sukkio a nzali, kəla amgbangja vwari mənana gung məcandəe dəurəki nggunia, sə à sukkı a nzali ka. 14 Kuli karkya kəla kar kala, sə koya nkono andə luran ngga, à ui aban came male. 15 Pələa amurəma mala banza, andə amə'yálmur abwana, andə aməgulo mala asoje, andə aməkume, andə abwana aməcandəe, andə koya guro andə abwana à dukdo bamuria ka, à bangja, à kya səmbərəa abalə agumi andə anre ka atali mala ankono. 16 À buaki arə ankono andə atali ama, “Wu kpa amur səm, wu səmbərəa səm ace mənana Yì bwa mana do amur buno-murəm ngga, bə kəa sən səm raka, sə bə səm ap̄i bumlulla mæbikə mala Mægam! 17 Acemənana

7 Anzəm məno ka ən sən aməturonjar mala Bakuli ine aban came arə abumban ine mala banza. À kùr agúng mənana à kə lo bua nə abuban ine mala bəbanza ka, ace mənana gung bə kəa bua amur nzali ko nggeomùr, ko anggun raka. 2 Pələa ən sən bē maturonjar aban eauwe a kùli nə njar-takuli, nə gbəlman-parbu mala Bakuli məyiləmuì a buì. Loasə gi bàng-bàng nacau nə aməturonjar məno ine ka, yia mənana Bakuli pania wia rəcandəa bəà kidiki nzali andə nggeomùr ka, ama, 3 “Wu came! Wu kəa na ama wun nə je nzali, ko nggeomùr ko anggun ama wun nə kidikia ka dāng, she bē səm tsəngjənì aguro mala Bakuli ma'səm nyouləa mala parbu a kundəmbəia ka.” 4 Pələa ən oe à na lakkì mala abwana mənana à tsəkia wia nyouləa mala parbu a kún dəmbia ka; abwana á-gbəman-mwashat nə á-lumi-ine-nong-ine, abalə atau mala amə Isərayila. 5 Abə təu mala Yahuda ka, abwana á-lum-nong-bari nda à tsəkia wia nyouləa mala parbu ka. Abə təu mala Ruben ngga abwana á-lum-nong-bari na. Abə təu mala Gad ka abwana á-lum-nong-bari na. 6 Abə təu mala Asha ka abwana á-lum-nong-bari na. Abə təu mala Naftali ka abwana á-lum-nong-bari na. Abə təu mala Manasa ka abwana á-lum-nong-bari na. 7 Abə təu mala Shimiyon ngga abwana á-lum-nong-bari na. Abə təu mala Lawi ka abwana á-lum-nong-bari na. Abə təu mala Isaka abwana á-lum-nong-bari na. 8 Abə təu mala Zebulu ngga abwana á-lum-nong-bari na. Abə təu mala Yisəfu ka abwana á-lum-nong-bari na, sə abə təu mala Benjami ngga abwana á-lum-nong-bari na à tsəkia wia nyouləa mala parbu ka. 9 Anzəm mənia ka ən sən nggea ramba mala bəwabundəa kərkér, mənana kəbwa pà nə gandə ballia raka. À pur arəa koya nzali, andə akün, andə abwana mala atau dāngdāng, andə alasəu, sə à came a ədəm buno-murəm andə ədəm Mægam. À oasə anggea-daura pwasəa a rəia sə à bwal ambú nkangga a buia. 10 À loasə già kpəm à kə na ama, “Amsəban ngga kə yiu nəban Bakuli ma'səm, mənana do amur buno-murəm ngga, sə nəban Mægam!” 11 Sə aməturonjar

mala Bakuli kat ka, à nda à came, à kàri buno- Pèlèa mèturonjar twal muna-nkenye mala murèm andè abwana-mègule andè agiryilèmu muku-gir loasa yele m'a'ramboarne, lumsà nè ine abalèu ka. À sarœa a badèm buno-murèm nkalang-bësa mènana pwan abà bësa mana nè gamèsøia a nzali sè à peri aban Bakuli, 12 à amur gyangjan ngga, sè nyèsøi turí, mesøke kë na ama, “Bè do anggo! Bwangøban andè boarbwà, andè sèlæ, andè yàwá, andè gulo, sàkkya, ban gæggæli, tålaban liki'nzama, sè nzali andè gara-murèm, andè ræcandèa ka, a mala Bakuli ma'sèm na, mènana mala male pà kàm døurækio. 6 Pèlèa amèturonjar mèno tongno- nong-bari nà anjawe a buia ka, à gila rëia à raka. “Bè do anggo!” (aiõn g165) 13 Pèlèa mwashat nè twang njawe. 7 Lang mèturonjar mèdèmbe atà abwana-mègule diem ama, “Ayana à nda twang njawe male ka, kara bësa andè mèstali-ka abwana mènia abalè adaura pwasa ka, sè mbulo, mènana kpapi andè nkila ka puro, aya ban sè à puro?” 14 Sè èn eari wi nèma, kë solao aban yiu a nzali amur banza. Banì “Bwamègule, a nda mana a sèlè ka.” Pèlèa nam mwashat abalè agauwe tåràu mala nzali ka bwal ama, “Amènia ka, à nda ka gwana mènana à purí bësa; banì mwashat abalè agauwe tåràu mala bá nggea tanni mègule ka. À lakkína adaura anggun pi këring, sè abondo mèpwale kat ka, malea sè à tsèngjènia à pèlèna amèpwasaë abà à pi këring. 8 Baria mèturonjar twang njawe nkila mala Mègam. 15 “Nda tsæa sè à came a male. Kara à tûr bë këgir këla nggea nkono badèm buno-murèm mala Bakuli sè à kë pakki mègule mènana kë earki nè bësa ka, yi kpa aba wi tûróperi, du andè pwari, abà Ndàmègule nggeomùr. Banì mwashat abalè agauwe tåràu male ka; sè Yì 6wa mènana do amur buno- mala nggeomùr ka, pèlè nkila. 9 Banì mwashat murèm ngga, nè dupia wia tara amúrià. 16 À pà abalè agauwe tåràu mala agiryilèmu mènana nè ok nzala dèm dèng ko bëti, sè mèsamur pà abà nggeomùr ka, à wukio. Sè banì mwashat nè nyare nè walia dèm dèng ko bëti. Pwari pà abalè agauwe tåràu mala awaru-bësa a nggeomùr nè walia dèm dèng ko bëti, sè bëkè tosèkiban ka, à kïdikia. 10 Lang tåruia mèturonjar twang mala banpina pà nè yiu amúrià dèm dèng ko njawe male ka, bë nggea nlero mègule kasøa bëti. 17 Acemènana Mègam mana nda a baabalèu a kùli aban yiu a nzali. Kë earki nè bësa këla aban buno-murèm ngga, nè dupia wia yàlgir bukan, yi kpa amur banì mwashat abalè agauwe amúrià; nè kánaia aban amgbede mènana à tåràu mala amúr mènana abalè anggeasala andè pâkiyì mûr yilèmu ka. Sè Bakuli ka nè esèkia amgbede ka. 11 À tunèki nlero nî ama Mèlulle. wia mèrèm kat a mèseia.”

8 Lang Mègam fasè tongno-nong-baria gbatali myang ngga, ban nyare pwal dèong a kùli, yi pur a gauwa-tsùrù mala bu-pwari mwashat. 2 Pèlèa èn sèn amèturonjar tongno-nong-bari mènana à camgiyì a badèm Bakuli ka, à pea wia anjawe tongno-nong-bari. 3 Sè bë mèturonjar mala Bakuli yiu yi came a badèm gyangjan nè muna-nkenye bolo-njengèlan a buì. À pè wi muku-gir kpèm ace loasè yele m'a'ramboarne, ace mènana bë kpapi andè ahiwi mala abwana mala Bakuli kat, sè bë pisèì, amur gyangjan bolo-njengèlan mènana cam a badèm buno-murèm ngga. 4 Yele mala muku-gir loasè yele m'a'ramboarne mènana kë lo a bu mèturonjar ka, kpapya andè ahiwi mala abwana mala Bakuli, sè à eauwe aban ká aban Bakuli. 5

Yi tsèk banì mwashat abalè agauwe tåràu mala amúr nggeasala à pèlè m'a'lùlle. Sè abwana pas mènana à nu mur nî ka à wukio, ace líullô male. 12 Anzèm twang njawe mala inea mèturonjar ka, Bakuli tulchia pwari andè zongyo andè anlero, sè ace mèno ka à dwanyi banì mwashat abalè agauwe tåràu mala tå malea. Sè anggo ka banì mwashat abalè agauwe tåràu mala tålaban nè pwari anda du ka à lèmda dang. 13 Lang èn soa mèsoam aban sènban ngga, èn ok gì nkwang mana nda ban yale, kë kútì nè bumkuli ka, kë hamnè cau nè giu bàng-bàng ama: “Gìr mur'mwana! Gìr mur'mwana! Gìr mur'mwana amur abwana mènana à do a banza ka, ace agir mènana à nè yia kumban anzèm twang njawe mala acili amèturonjar tåràu mènana à ueo, sè à malanè twang ngga!”

9 Lang tongnoia məturonjar twang njawe male ka, ən sən 6e nlero mənana pur nə kuli, yi kpa a banza ka. À pe mənia yì nlero ka kyí mala mən kun tūli-tàtəkətè. (*Abyssos g12*) **2** Lang mən kun tūli-tàtəkətè ka, kara yele kə purki kam kəla yele mala bəsa bá ndà-nggun. Baməsə pwari andə bumkuli pələ pəndəa nə yele mənana kə pur abə tūli-tàtəkətè ka. (*Abyssos g12*) **3** Adoshi purkio abə yele nì à ara abə banza. À pea amənia ngga, ən sən apər nì andə amə'pər aban do yì adoshi ka rəcandəa mala tákiban kəla agenyə a nzəmia. Adaura-bolo mənana amə'pər oasə banza. **4** À nea wia ama bəà kəa je bondo ko a kikilia ka, abea ka aməbangne na, abea ka agirpwala ko anggun mala banza, ama à nà aməgbəlwì na, sə abea ka amə'gwalani. Apər tákia dang. Kə abwana mənana à pànà nyouləa ka, bamuria nda kəla mala im, sə bəsa andə mala parbu mala Bakuli a kundəmbəia raka, yele andə tali solfo mə'earke nə bəsa ka, à kə à nda à nà tákia ka. **5** Bakuli eari adoshi man pur abə kunia. **18** Amənia yia agirpatanni tárú bəà wal-lú ka abwana mənia ka dang. Kə tanni ka: bəsa andə yele andə tali solfo mə'earke nə na à nà pea wia ka, bà mala malà azongjo bəsa, mənana à kə pur abə kun apər məno tongno. Sə kwanban mala patanni malea na ka, à twalta mwashat abələ agauwe tárú mala kəla tāban mala genye. **6** Abələ azongjo məno bwapəndəa kat a banza. **19** Rəcandəa mala tongno ka, bwapəndəa nə alta lú, sə à pà nà apər mənia ka nda a bakunia andə nggilatea; kumi dang; à nà sham ce wu, sə lú ka, nà upia acemənana anggilatea ka à nda kəla an'yau; à wia kuko. **7** Amənia yia adoshi ka, à nda kəla ndanə rəcandəa mala kwarki abwana. **20** Cili apər mənana à giləkia ace ká munəo ka. À bwapəndəa mənana àwá, agirpatanni mənia ndanə agir a bamuria kəla ambulan zənariya, sə walia raka, à ginə pak bumkidikea arə afealbicea abəməsəia na kəla baməsə bwapəndəa. **8** Nyang malea, à ginə nyare a ban Bakuli. À lidəmba mūrià na kəla nyang mur amaməna, sə aminəia nə peri a ғadəmbə akukwar andə ankúl mala na kəla aminə im. **9** Məntongjo dambaləia na zənariya andə azərfa, andə bolo-bángjá, andə kəla ntongjo mənana à pe nə bolo məcandəe; tali, andə nggun; amənana à kə sənban dang, à sə gəshi amburia na kəla gəshi kusə apər andə awaru-pər pas mənana à kə soamire aban ká kun kə okban dang, sə à kə ging raka! **21** Sə dəm ngga à ginə pwanzali à nà pələ nzəmia arə munəo ka. **10** À ndanə anggilatau mənana à kə tákiban kəla agenyə ka. Anggilatea ka, à ndanə rəcandəa mala jiki abwana zongjo tongno. **11**

Murəm malea ka nda məturonjar mala tūli-tàtəkətè. Lülləì nə kun Ibəru ka nda Abbadon, sə nə kun Gərik ka nda Apoliyon, Məkidikibən. (*Abyssos g12*) **12** Gır mur'mwana mədəmbe kutina. Ahea agir mur'mwana bari na à kə yiu ka. **13** Tongno-nong-mwashatia məturonjar twang njawe male. Pələa ən ok giu pur nə kun anjawe mala gyangjən zənariya mənana nda aban came a ғadəm Bakuli ka. **14** Kə ne tongno-nong-mwashatia məturonjar mənana nə njawe a buì ka ama, “Panzə aməturonjar ine mənana à kùria a kun Nggeasala mögule, yì Yiufəretis ka.” **15** Pələa à panzə aməturonjar nì ine, mənana

yia ka à cia nə tsəa abə gilərəu ace mənia yì bwari mala mənia yì pwari, andə zongjo, andə pələa ka. Ado ka à panzənia bəà wal-lú banı mwashat abələ agauwe tárú mala bwapəndəa kat a banza. **16** Ən ok bəfwa banggàm lakkì mala amə'pər mənana ateà anzəm apər aban ká munəo ka ama à nda miləyan-gbəman-bari. **17** Abə mənia yì səngir abə bangjø à ləmdəam tákia dang. Kə abwana mənana à pànà nyouləa ka, bamuria nda kəla mala im, sə bəsa andə mala parbu mala Bakuli a kundəmbəia raka, yele andə tali solfo mə'earke nə bəsa ka, à kə à nda à nà tákia ka. **18** Amənia yia agirpatanni tárú bəà wal-lú ka abwana mənia ka dang. Kə tanni ka: bəsa andə yele andə tali solfo mə'earke nə na à nà pea wia ka, bà mala malà azongjo bəsa, mənana à kə pur abə kun apər məno tongno. Sə kwanban mala patanni malea na ka, à twalta mwashat abələ agauwe tárú mala kəla tāban mala genye. **19** Rəcandəa mala tongno ka, bwapəndəa nə alta lú, sə à pà nà apər mənia ka nda a bakunia andə nggilatea; kumi dang; à nà sham ce wu, sə lú ka, nà upia acemənana anggilatea ka à nda kəla an'yau; à wia kuko. **20** Cili apər mənana à giləkia ace ká munəo ka. À bwapəndəa mənana àwá, agirpatanni mənia ndanə agir a bamuria kəla ambulan zənariya, sə walia raka, à ginə pak bumkidikea arə afealbicea abəməsəia na kəla baməsə bwapəndəa. **21** Sə dəm ngga à ginə pwanzali à nà pələ nzəmia arə munəo ka. **22** Pakkiagir malea mala walki-alú, andə kpata agirmonzəo, andə kifiki mala nonggina rəarəu, andə iki'an'i.

10 Pələa ən sən 6e kanggərang məturonjar mala Bakuli pur nə kuli, kə suləo aban yiu. Pərbəng gumbəli rəì sə npəring kərì mūri. Baməsəi tə kəla pwari, sə agarakusəi ka, à nda kəla atanggea-nggun bəsa. **2** Bwal mə'maləmce mənana à mənni ka a buì. Yiu yi tamsə kusəì məlì amur nggeomùr, sə kusəì mə'nggare ka tamsəi amur kwärban. **3** Pələa loasə gì bua gāwàn bàng-bàng, kəla arkwar mala im. Lang mak gāwàn ngga, agiu mgbarangce tongno-nong-bari nacau. **4** Lang agiu mgbarangce tongno-nong-bari nacau ka, nəma mə nə giləcê, sə kara ən ok giu pur nə kuli nam ama, “Cau

mənana agiu mgbarangce tongno-nong-bari earce ama nə pakkia wia gır məbane ka, bəsa kə bang ngga, 6 è cê duk gir'səmbərə! Cè a giləì puro abə kunia kə twalta abia-məbura. Anggo dāng.” 5 Pələa məturonjar məno ən səni came sə bwa mənana kat earce nə pakkia wia kəgır amúr nggeomùr andə kwärban ngga, loasə buì məbane ka, she nə wu. 6 À ndanə rəcandəa amur məli kəli, 6 sə kágir nə lullə Bakuli. Kágir nə bumkuli, à nə tamsə mbulo pà nə nya dāng. Sə lullə Bakuli mənana nə yiləmu mana masələate à ndanə rəcandəa mala tsək amúr arə aban kat pà kám raka, mənana pusə kuli, andə nzali, 6 è pələ nkila. Dəm ngga à ndanə rəcandəa mala andə nggeomùr, andə agir mənana abaləia kat kwak banza nə koya ulang agir mur'mwana, sə ka. Pələa məturonjar na ama, “Pwari pà kám à nə gandə bəsələki pe kəla mənana à earce ka. dəm dāng! (aiōn g165) 7 Bə tongno-nong-baria 7 Anzəm mənana bəà maləna nakún malea ka, məturonjar twang njawe male ka, gır mənana nyambikea mənana nə puro abə tūli-tâtəkətə Bakuli kanì nə pè sə à səmbərə ce ka, nə yia ka, nə yiu nə lwa-lwa a rəia, nə gandəia sə nə lùmsəo. Nə yia puro kəla mənana bangji a wal-luia. (Abyssos g12) 8 Lui a nə nongjo amur banfana aban aguro, amə'bangnəa male ka.” 8 njargula abə nggea-là mənana a kún-ndunocau Pələa bwa mənana ən ok gì nacau nə kuli ka, ka à tunai ama Sodom andə Masar, sə akàm nam cau dəm ama, “Kyane kya ak mə'maləmce gbal sə à gbàllì Mətalea amur nggun-gangndəi məno à mənni a bù məturonjar mənana came ka. 9 Nə twal nongjo tárú nə tsürú, abwana amúr nggeomùr andə kwärban ngga.” 9 Nda arə a koya la, andə koya tâu, andə koya kún, ən wari aban məturonjar sə ən ne wi nəma andə koya 6wapəndəa ka, à nə nggə sən luia bə pàm mə'maləmce məkyauwe nì ka. Pələa aban nongjo, acemənana à eari kəbwa bə tsəia banggàm ama, “Ang, twali shè. Awu nə oè pəlpəl a bəmbe raka. 10 Abwana a banza ka, ban nə a kuno kəla mür-nyì, sə bə a mealəni ka, nə boaria wia ace gır mənana kum amə'nakún nggá pələ məhangje a bumo.” 10 Pələa ən ak mənia bari ka. À nə pakkidire sə à nə turia mə'maləmce nî a bù məturonjar, sə ən she. rəia ban nə aboro acemənana yià amə'nakún Ən oe ka nda pəlpəl a kunam kəla mür-nyì, mənia bari ka, à nda à yinəia abwana a banza sə lang ən mealəni ka, bumam twalo hangja. tanni məbikə kərkər ka. 11 Sə anzəm anongjo 11 Sə nam ama, “Duməna púp awu nə hamnə məno tárú nə tsürú ka, Bakuli pyaupia wia cau amur abwapəndəa, andə anzali, andə akún, lin'ueo mə'pa yiləmui a rəia. À lo à cam amur andə amurəma pas.”

11 Sə Bakuli pam munagara kārəki sauwa mala gır, sə nam ama, “Kyane kya kārəki bá Ndàməgule mala Bakuli andə gyangyan paboro, sə wu bal abwana mənana à kə peri abə Nda ka. 2 Səama banfana mənana a nza nə Ndàməgule, à kàri nə sheran ngga, cè a kārski dāng, acemənana ban nì ka à pànì abwana mənana à súrè Bakuli raka. Yià ka, Urəshalima, nggea-là məfele nə kpa abə rəcandəa malea, à nə parki, arə azongjo lumi-ine-nong-bari. 3 Sə mə nə pè amə'nakún mem mənia bari ka rəcandəa, à nə twal anonggio məno á-mwashat nə gbəman-bari nə lumi-tongno-nong-mwashat ka, à nə nggə hamnə cau mala Bakuli, ná anggubyau gwado a rəia.” 4 Yià mənia ka, à nda ka anggun olif bari andə apitəla bari mənana à cam a 6adəm Mətala banza ka. 5 Bə kə bwa

mala gır, sə nam ama, “Agara-murəm mala banza man ngga à nyarəna a bá bu Mətala səm andə bá bu Kərəsti male. Sə domurəm male ka masələate

pà kàm dàng!" (aiōn g165) 16 Sè abwana-mègule yì Makel ka, lo andə aməturonjar mənana atè lumi-bari-nong-ine, mənana à ndaban do amur ka sè à soa munəo arə Dəragon; sè Dəragon abuno-murəm a bādəm Bakuli ka, à kpa a nzali, andə aməturonjar male gbal ka, à oa munəo sè à peri a ban Bakuli. 17 À na ama, "We Bakuli a rəia. 8 Sè Dəragon ngga munəo gandəi. Yì Mətalabangño mana a Karmur Gulo kat, we andə aməturonjar male ka, à dwanyi bancame mənana a nda kam ado, andə mənana nda kam malea a kùli. 9 Nda à ramta mənia yì nggea dīdylə ka, səm nggə pakko yàwá, acemənana a kabəne Dəragon, məno yì share n'yau mənana à angjəna rəcandəa mò mègule, sè a tinata mò tunəki ama Məbealbīkea sè Shetan, mənana kə yì yálban amur agir. 18 Abwana arə anzali pak swarkita abwana kat abə banza ka. Yì Dəragon bumlulla, sè ado gbal ka, pwari mala bumlulla andə aməturonjar male kat ka, à ramtea a kùli mò yina. Pwari pàngjènà mənana awu na pakki à yì kpa a nzali a banza! 10 Pələa ən ok bəbwə a alú bəshi nəi ka. Sè aguro mò, amə'bangnəa kùli loasə gi kərkér bang cau ama: "Adyan ngga, ka, awu na peà wia tangnakusaia, andə abwana amsəban andə rəcandəa, andə Domurəm mala mò aməfele, andə abwana kat, bwa məkyauwe Bakuli ma'səm, andə gara-murəm mala Kərəsti andə bwa mègule, amənana à kə bango abə male ka, à yina! Acemənana mə'yin acaubashi pagulo ka. Pwari yina mənana awu nə kidiki amur amə'eam səm, mənana kə oasəkimuria, abwana mənana à kə kidiki banza ka." 19 Pələa a bādəm Bakuli ma'səm, du andə pwari ka, à mən kun Ndàmègule mala Bakuli mana a à raməna tè a banza! 11 À limurəm amurí kùli ka, sè Akwati Kürcau male ka à səni kàm nə nkila mala Məgam, andə nakún malea nə abə Ndàmègule. Kara tālaban liki'nzama, ban məsəcau amur Məgam a bādəmbə abwana; gəggəli, mgbarangce sakkya, nzali dəurəkio, sè yia ka à eare à pa yiləmia, à nyar nə tea məsətali-mbulu məgulke ra.

12 Pələa bē nggea gir'ləmdəa mə'pa ndali pusərəi a kùli. Bè bwama na oasə pwari arə nda agir-nggürəu male, sè tamsə akusəi amur zongjo. À oasə wi jeko a bəmúrī mənana ndana anlero lum-nong-bari arə ka. 2 Bwame gongjəna, malanè gbáshí, sè kwanban andə tanni mala gbáshí ka, tsəi kə bəua. 3 Nyare bē gir'pandali mègule pusərəi a kùli. Kaba bē nggea Dəragon məbangjə na, ndanə abamuri tongno-nong-bari andə anjawe lum, sè amur koya bəmúrī ka ndanə sukuru-murəm kàm. 4 Yì Dəragon ngga, wuli nggilate pwan bəni mwashat abalə agauwe tārū mala anlero mənana a kùli ka, rangsəia a banza. Sè yi came a bādəm bwama məno kə gbashí ka, ace mənana bē gbashína ani ka nə shak muni. 5 Bwame gbáshí munabwabura mənana nə yál abwana kat a banza nə gara bolo ka. Sè muna ka, Bakuli fwê, twali um nəi a baní, kya dumsəi atè amur buno-murəm male. 6 Bwame bango, o a babondo, a ban mənana Bakuli giləkini wi nə tsəkiri kàm abalə anonggio á-mwashat ná gbəman-bari ná lumi-tongno-nong-mwashat ka. 7 Pələa munəo lo a kùli. Bè gbani məturonjar mala Bakuli,

17 Gır mənia ka pè Dəragon bumlulla kərkér arə bwama man. Nda nyare o nə ká munəo arə cili amuna mala bwame, yia abwana mənana kat à kə kpata anzongcau mala Bakuli, sè à duk amə nakún Yesu nə məsəcau ka.

13 [Dəragon pələa yi came a sala a kun nggeamùr.] Sè ən sən bekə nyambīkea aban

puro aba nggeamùr. Ndanə abamuru tongno- məgulke; kə tsəa bəsa nè pur a kùli aban yiu nong-barí andə anjawe lum. Amur koya njawe a nzali a məsə abwana kat. 14 Nə agir-ndaləki male ka sukuru-murəm nda kam, sə arə koya mənana à eari wi bò pe a badəm nyambikea ɓamúrì ka lulləu na kam à giləì, sə koya lulləu mədəmbe ka, twalo swarki abwana mənana kat ka cau ɓəsəkiban na arə Bakuli. 2 Mənia yì à nda ka aməkpata banza man ngga. Cia bəà nyambikea ən səni ka, nda kəla məmburi. Akusə ɓak bònázál mala nyambikea mədəmbe mənana na kəla akusə nyam-bondo mənana à tunəki à tsəki wi mpenye nə nggeabyau bó nè walama biya, sə kúni na kəla kun im. Dəragon nyesə luí sə yi au ka. 15 Mənia yì baria nyambikea ka rəcandəa male, andə buno-murəm male, andə kum rəcandəa mala pe bònázál mala nyambikea gara-murəm male pe wi. 3 Mwashat atà abamur mədəmbe yiləmu ace mənana bò gandə nacau nyambikea man ngga pa kəla à tsəki wi mpenye ka. Pələa bònázál mala nyambikea tsəa ama mənana bó nè wal-luí, sə mpenyen i sonza ka. 6wa mənana kat ɓinəe ama pà nè peri a baní Banza kat pu aban ká atè nə ndali. 4 Bwapəndəa raka, bəà wal-luí. 16 Tsək koyana le ka, 6wa peri aban Dəragon, acemənana nyesə gara- məkyauwe andə 6wa məgule, aməkume andə murəm male pe nyambikea ka; nyare à peri amə'tər, aguro andə abwana mənana à ndanə do aban nyambikea, sə à kə na ama, "Yana 6we na ɓamuria ka, bəà canbia wia nyouləa anzəm buia kəla yì nyambikea? Yana 6we na nè gandə ká məlì ko a kundəmbəia. 17 Bwa mənana kat panə nə lwa arə?" 5 Yì nyambikea ka à eari wi kutia mənia yì nyouləa raka à eari wi bò kúr kəgir ko banggi acau twálbamúrū andə ɓəsəki Bakuli, sə bò mak kəgir dang. Mənia yì nyouləa ka, lulləu bò pakkia agir mala ləmdə rəcandəa mənana à mala nyambikea na, ko lámbà mala lùlləi na. 18 pe wi ka, bə zongjø lumi-ine-nong-bari. 6 Mən Abə mənia ka, saləe na à kə earce 6wa bò dum kúni aban kyauwiki Bakuli andə na məñane arə nai ka. Bwa mənana kwarô sə nə pak denyicau lùlləi, andə ban-do mala Bakuli, andə abwana məlime ka, bò kwam bá mənia yì lámbà mala mənana à do a kùli ka. 7 À nyingga wi njar bò nyambikea ka, bò bwalte, acemənana lambe lwa'lwa arə abwana məfele mala Bakuli, sə bò ka, lámbà mala bwapəndəa na. Lámbà male ka limurəm amúrià. Sə à pe wi rəcandəa amur koya nda gbəman tongno-nong-mwashat, nə lumitāu, andə kun, andə abwapəndəa, andə nzali. 8 tongno-nong-mwashat, nə məsə tongno-nong-Abwana mənana kat à do a banza ka, à nə peri mwashat.

aban nyambikea, yì abwana mənana tite a share banza ka, lulləia pà kàm a giləe aba Maləmce raka, yì Maləmce Yiləmu mala Məgam mənana à pwani-myali ka. 9 Bwa mənana kat ndanə kir okban ngga bò o. 10 "Bwa mənana kat à kasai wi bwalban a guro ka, à nè bwali nè o a guro. Bwa mənana kat à kasai wi wal-luí nə nggeabyau ka, nə nggeabyau sə à nè wall." Mənia ka kwarkiru na ace abwana amə'məsəcəu nì mala Bakuli, bəà cam kàngkàng sə bəà dum nə pañamuru a baní aba koya tanni ka. 11 Pələa ən sən bò nyambikea aban puro nə bá nzali. Ndanə anjawe ɓari kəla mala gam, sə kə nacau kəla dəragon. 12 Kə ləmdə rəcandəa mala nyambikea mədəmbe. Tsək banza andə abwana mənana nə do abalai ka púp bəà peri aban nyambikea mədəmbe məno mpenye məbikə male sonza ka. 13 Mənia yì nyambikea ka, pakki agir-ndali

14 Lang ən soa məsəam ngga, ən sən Məgam aban came amur Nkono Siyona andə abwana á-gbəman mwashat nə á-lumi-ine bwamde ine atè, abwana mənana à gilənia wia lùlləi andə lullə Tárrí a kundəmbəia ka. 2 Pələa ən ok giu pur nə kuli, pàkkam kəla gəshi gəggəli mala nggeamùr aba songnəo male, ko kəla ime mala mbulo. Ən ok giu nî ka, nda kəla amə walki azangjan aban walki azangjan malea. 3 Abwana məno á-gbəman mwashat nə á-lumi-ine bwamde ine ka, à ndarə tu bəsa nggyal a ɓadəm buno-murəm, andə ɓadəm agiryiləmu ine anda abwana-məgule. Kə 6wa pà kàm gandə kani məno yì nggyal ka dang, shekə yia məno á-gbəman mwashat nə á-lumi-ine bwamde ine, mənana à akmúria aba banza ka. 4 À nda ka abwana mənana à pəndəki ɓamuria nə nongginə amaməna raka. À bwal ɓamuria

aña doboarnsari, këla ansarina mënana à súrè atúró malea, acemënana atúró mëboarne malea kë gwabura raka. À kë kpata Mëgam arë aban mënana à pea ka, à kë ongsôô ateà.” 14 Më nda mënana kat kë warì kam ngga. Bakuli akmúria rë sënban ngga, èn sën përbang mëpwasæ yi aßalë acili gwapendëa à banza bëà do à nda ka puro andë bëñwa këla Muna mala Bwa aban bëlagir mëdëmbe mënana à nà pànà boro nëia do amurí. Ndanë jeko zënariya amurí së bwal aban Bakuli andë Mëgam ngga. 5 À súrèia në kë nyir a kunia dàng. Amë dwanyicau-arëü na. 6 Pëlëa èn sën bë mëturonjar mala Bakuli aban mëturonjar mala Bakuli purì bá Ndàmëgule mënana a kùli Pëlëa kë yi came. Loasa gi kpëm ne bwa mëno do amur përbang ngga ama, “Pëlë nshiri mô së wu Amsëban mënana masëlëate pà kàm raka, ace mënana nà yia hamnëi a ban aßwana a banza, a yina. Banza ka bëlëna a mala pwan bële!” 16 ban koya nzali, andë koya tåu, andë koya kún, Pëlëa bwa mëno do amur përbang ngga wuli andë koya gwapendëa ka. (aiònios g166) 7 Pëlëa nshiri male amur banza, së um girëaban mala loasë gi kpëm hama ama, “Wu banggi Bakuli, së banza rambi. 17 Anzëm mëno ka, bë mëturonjar wu pe wi gulo! Acemënana pwari bashi male mala Bakuli purì bá Ndàmëgule mënana a kùli yina. Wu peri a baní, yì bwa mënana pusë kuli, ka, së yì gbal ka ndanë nshiri mëceauwe a buì. andë nzali, andë nggeomùr, andë amádî-mùr 18 Nyar dëm ngga bë mëturonjar mënana në ka.” 8 Pëlëa baria mëturonjar kpata mëno së kë rëcandëa amur bësa ka, purì ban gyangjan na ama, “Nggea-là mëgule Babila ka kpana, yì yi came. Loasa gi bàng-bàng ne mëturonjar gwama mënana tsák aßwana arë anzali banza à mëno në nshiri mëceauwe a buì ka, ama, “Loasa nu mùr-anap mala npel mala kïdikì nongginë nshiri mô, kasëki adangnjanshi bëla nggun-anap rëarëu male ka.” 9 Pëlëa tåruìà mëturonjar a baban-anap mala banza, acemënana aßle ka, kpatea, aban hama në giu bangbang. Kë na ama: à bëlna!” 19 Pëlëa mëturonjar wuli nshiri male “Bwa mënana kat peri a ban nyamëikea andë amur banza, kasëki aßela nggun-anap male, së bëñzál male, së ak nyoulëa male a kundëmbëi sukchia aba tüli bá nggea tali kamggi mùr-anap, ko a nzembui ka, 10 bwe gbal ka nà nu mùr- yì tüli bumulluë mëgule mala Bakuli. 20 À parki anap mala bumulluë mala Bakuli. Yì bumulluë amëno yì aßela nggun-anap ka aba yì tüli bá mala Bakuli mënana à solëi andëa lúllò male nggea tali kamggigir, mënana nda anzëm la mëcandëa aba kwar bum-ukkia male ka. Së ka. Nkila bun aba tüli aban solao, kë bangnya bwe nà nu nggea tanni kërkár aba bësa andë atalibësa, a bëdëmbë amëturonjar mëfele andë aßdëm Mëgam. 11 Yele-bësa bá tanni malea ka, mëngëlo aban ká kùli, pà nà mal dang. Së à pà nà kum uselëo dàng du andë pwari, yia aßwana mënana à peri a ban nyamëikea andë bëñzál male, andë bwa mënana kat ak nyoulëa mala lùllëi ka.” (aiòn g165) 12 Mënia ka kwarkiru na ace aßwana amë'mësëcau nì mala Bakuli, yia mënana à kë kpata anzongcau mala Bakuli, së à dum në mësëcau a ban Yesu ka, bëà cam kàngkàng në gandërau. 13 Pëlëa an ok bë giu pur në kuli kë na ama, “Gilë cau mënia ka: “Twal ado aban ká dëmba ka, tsékbu mala Bakuli na amur aßwana mënana à wu aba dotarëu malea andë Mëtalabangjø ka!” Bangjø mala Bakuli kë na ama, “E, mësëtacau, à nà kum uselëo aßalë

15 Anzëm mëno ka, èn sën bë gir'lëmdëa mëgule andë më'pa ndali, puro a kùli. Amëturonjar na yia tongno-nong-bari, mënana à ndanë masëlëata agir yinë tanni-twäl-là, mënana à nà yia lëmdë masëlëata bumulluë mëgule mala Bakuli nëia ka. 2 Nyare èn sën bë këgir këla nggeomùr galas mënana à zurëi andë bësa ka. Së dëm ngga èn sën aßwana mënana à limurëm amur nyamëikea andë bëñzál male andë lámbà mala lùllëi ka, aban came a kún mëno yì nggeomùr galas ka. Ko yan ateà ka, a bwal mëzangjan mënana Bakuli pë wi ka, a buì. 3 À nda rë tu nggyal mala Musa, yì guro

mala 'Bakuli, andə nggyal mala Məgam; à kə 5 ðn ok məturonjar mənana tsəkiyikir amúr na ama: "We, Mətalabangjo 'Bakuli, mənana ka bang ama: "A pángjènà pepè abə mənia a Karmur Gulo kat ka, a pakki atúró məgulke yi abashi ka, we Məfele mənana a ndakam andə agir pa'ndali. Atúró mô kat ka, a ká pea ado sə a ndakam didyal ka! 6 Yia ka, à sukki abə məsəcau anda kpate a njarnì, We Murəm nkila mala abwana mô aməfele, andə mala mala anzali! 4 Yana bwe na pà nè banggo amə'bangnəa mô. Ace mani ka, a pania wia raka? Yana bwe na nè ginə pe lùlləd gulo, nkila bəà nu. À nda rə kum tangnakusəia arə We Mətalabangjo? We nəmurəo bərbər, a nda gir mənana karə arəia ka." 7 Sə ðn ok giu pur Məfele. Abwana arə anzali kat, à nè yia peri nəban gyangjan dārəâ na ama: E, Mətalabangjo a badəmbo, acemənana atúró bealboarna mô 'Bakuli mənana a Karmur Gulo Kat ka, abashi ka, à pusəna rəia." 5 Anzəm mənia ka, ñn səni mò ka, amə'məsəcau nì na, sə à nda pepè! 8 à mən Ndàməgule mala 'Bakuli, yì Taragula Inea məturonjar solə gır bá tasau male amur məfele mana akanó a kùli ka, 6 sə aməturonjar pwari, sə pwari titə pisəki abwana na bəsa. 9 Ace nì tongno-nong-bari mənana à ndanə agir yinə biki pisəkiban mala pipwari amur abwana ka, à tanni-twäl-là ka, à nda ban purâ bāləi. À oasəki kutia naki acau məbane arə lulla 'Bakuli mənana anggea-daura pwasəa mana à teä nə nggubyau ndanə rəcandəa amur amənia yì agir yinə tanni-linən məboarnsari ka a rəia, sə à marəki abugir twäl-là ka. À ginə à pà nè pwanzali à nè pələ mənana à peä nə bolo-njengelan ka, a kikilia. nzəmia arə acaubikea malea, à nè pè 'Bakuli 7 Mwashat atà agiryiləmu nì ine ka, yiu yi pè gulo dang. 10 Tongnoia məturonjar solə gir bá koyan atà aməturonjar məno tongno-nong- bari ka, tasau mənana a tüllì nə zənariya ka. Amənia yia atasau ka, à lumsəkia nə bumllulla mala 'Bakuli mana ndanə yiləmu, málá male pà gulo dang. 11 À kutia naki acau bəsəkiban arə 'Bakuli, yì lùmsə nə yele, mənana pur nə bá boarbwə andə rəcandəa mala 'Bakuli ka. Kə bwa pà nè gandə mənana kumia ka. Sə à ginə pwanzali amur kutio abə Ndàməgule däng she bəà aməno yì agir məbane mənana à pakkia ka. 12 Tongno-agir tongno-nong-bari málá yinə tanni-twäl-là, nong-mwashatia məturonjar sola gır bá tasau mənana a bu aməturonjar tongno-nong-bari, à male amur nggeasala məgule mənana à tunəki maləna ka.

16 Pələa ðn ok giu məcandəe pur nə bá

Ndàməgule, aban banggi aməturonjar məno tongno-nong-bari ka ama, "Wu kyane, wu kya soləki bumllulla məgule mala 'Bakuli, mənana abalə atasau tongno-nong-bari ka, amur banza!" 2 Nda məturonjar mədəmbe puro wario kya solə gır bá tasau male amur banza, kara anggea npenye-gula aməbikə andə aməkwənbanı purkio arə abwana mənana à ndanə nyouləa mala nyambikea, sə à peri aban bənzäl male ka. 3 Bárìa məturonjar sola gır bá tasau male amur nggeomùr, kara nggeomùr pələ nkila, kəla nkila lú bwa, sə agir mənana kat nə yiləmu abə nggeomùr ka, à wukio. 4 Tàruia məturonjar sola gır bá tasau male amur anggeasala andə amádfí-mùr, sə à pələ nkila.

Ndàməgule, aban banggi aməturonjar məno tongno-nong-bari ka ama, "Wu kyane, wu kya soləki bumllulla məgule mala 'Bakuli, mənana abalə atasau tongno-nong-bari ka, amur banza!" 2 Nda məturonjar mədəmbe puro wario kya solə gır bá tasau male amur banza, kara anggea npenye-gula aməbikə andə aməkwənbanı purkio arə abwana mənana à ndanə nyouləa mala nyambikea, sə à peri aban bənzäl male ka. 3 Bárìa məturonjar sola gır bá tasau male amur nggeomùr, kara nggeomùr pələ nkila, kəla nkila lú bwa, sə agir mənana kat nə yiləmu abə nggeomùr ka, à wukio. 4 Tàruia məturonjar sola gır bá tasau male amur anggeasala andə amádfí-mùr, sə à pələ nkila. 5 Anzəm mənia ka, ñn səni mò ka, amə'məsəcau nì na, sə à nda pepè! 8 à mən Ndàməgule mala 'Bakuli, yì Taragula Inea məturonjar solə gır bá tasau male amur məfele mana akanó a kùli ka, 6 sə aməturonjar pwari, sə pwari titə pisəki abwana na bəsa. 9 Ace nì tongno-nong-bari mənana à ndanə agir yinə biki pisəkiban mala pipwari amur abwana ka, à tanni-twäl-là ka, à nda ban purâ bāləi. À oasəki kutia naki acau məbane arə lulla 'Bakuli mənana anggea-daura pwasəa mana à teä nə nggubyau ndanə rəcandəa amur amənia yì agir yinə tanni-linən məboarnsari ka a rəia, sə à marəki abugir twäl-là ka. À ginə à pà nè pwanzali à nè pələ mənana à peä nə bolo-njengelan ka, a kikilia. nzəmia arə acaubikea malea, à nè pè 'Bakuli 7 Mwashat atà agiryiləmu nì ine ka, yiu yi pè gulo dang. 10 Tongnoia məturonjar solə gir bá koyan atà aməturonjar məno tongno-nong- bari ka, tasau mənana a tüllì nə zənariya ka. Amənia yia atasau ka, à lumsəkia nə bumllulla mala 'Bakuli mana ndanə yiləmu, málá male pà gulo dang. 11 À kutia naki acau bəsəkiban arə 'Bakuli, yì lùmsə nə yele, mənana pur nə bá boarbwə andə rəcandəa mala 'Bakuli ka. Kə bwa pà nè gandə mənana kumia ka. Sə à ginə pwanzali amur kutio abə Ndàməgule däng she bəà aməno yì agir məbane mənana à pakkia ka. 12 Tongno-agir tongno-nong-bari málá yinə tanni-twäl-là, nong-mwashatia məturonjar sola gır bá tasau mənana a bu aməturonjar tongno-nong-bari, à male amur nggeasala məgule mənana à tunəki maləna ka.

ama Yiufəretis ka. Sə mür mana abə mənia yì nggeasala ka, ime ace mənana amurəma andə amə'lwa malea, amənana à nè yiu nə njär-takuli ka, bəà kum njär kutio. 13 Pələa ðn səni abangjo məbane tärú, amənana à nda kəla andwalung ngga. Mwashat ka, puro a bakun dəragon, bə ka puro a bakun nyambikea, sə bə man ngga puro a bakun məbangnəa mə'nyir nì. 14 À nda ka abangjo mala akukwar mənana à kə pakki agir-ndali ka. À purkio aban o aban amurəma mala banza kat, à nè nggá rambia ace lwa arə Mətalabangjo, a Pwari Məgule mala 'Bakuli mənana Karban Kat ka. 15 "Wu səni, mə nə yiu abə yasələban kəla mən'í. Tsəkbū mala 'Bakuli nda amur bwa mənana kat kə dum nə məsəi abə kundəmuram, sə kə bwal agir-nggürəu male pepè, ace mənana bə kəa ging nə bate, bə kum

kəsəky a məsə abwana raka!" 16 Pələa abangjо mənana bāləi ka gir'səmbərəa na. Lulləuī ama: məbəne məno ramgi amurəma andə ama'lwa BABILA, NGGEA-LÀ MƏGULE, NGGEAU MALA malea a banbwáná aban mənana à tunəki nə kun KOYA KÌDÌKÌ MALA NONGGINƏ-RƏARƏU ANDƏ lbəru ama Armagedon ngga. 17 Sə tongno-nong- KOYA GİR BEAMI A BANZA. 6 Ən səni ka, 6wame 6aria məturonjar solə gır bá tasau male aña nda aña wal-wale nə nkila mala abwana mala gung. Nggea giu məcandəe pur nə ban buno- Bakuli, andə nkila mala abwana mənana à dum murəm aba Ndəməgule, bang ama, "Maləna!" nə məsəcau arə nakún Yesu ka. Lang ən səni 18 Kara təlaban liki'nzama, mgbarangce sakkya, ka, gır nî pam ndali kərkár. 7 Pələa məturonjar agiu akyə, sə nzali dəurəki kərkár. Ulang məno nam ama, "Palang sə a pak ndali? Mə nə banggo yì dəurəkyə mala nzali ka, malaká kumban àkə gır ba-səmbərəa amur mənia yì bwama, andə fara aña do mala bwapəndəa a banza dəng. mala yì nyambikea məno nə abamuru tongno- 19 Nggea-là məgule Babila ka, gau arə abanı nong-bari anda anjawe lum, mənana bwame tərū, sə anggea-là mala anzali banza pas ka, dukiyi a nzəmi ka. 8 Məno yì nyambikea a səni à kpakia, à sukki amur rəarəia. Nda sə Bakuli denyi nə Babila Məgule, sə tsəi bə nu aña kwar mənana à lumsəi nə mür-anap mala bumllula məgule male aña ukkio male ka. 20 Ko ya luran ngga, ndərmi, sə ankono kat ka, à bəbbəri. 21 Aməsətali-mbulo məgulke, mənana dəmbərya malea nda kəla anggea-taligo ka, à ara a kùli aban yiu amur abwana a nzali. Abwana kutia bang cau məbəne arə Bakuli atəcau mala mənia yì gır yinə tanni-twəl-lə nə məsətali-mbulo ka, bwalta gır. Abamuru tongno-nong-bari mala acemənana gir nî fiki kərkár.

17 Mwashat atə aməturonjar tongno-nong-bari mənana nə atasau tongno-nong-bari ka, yiu a banam. Nam cau ama, "Yiu atəm, mə nə ləmdəo bəshi mala Bakuli mənana nə yiu amur mā-gyatarəu məgule, yì nggea-là mənana à bə a ban angeasala pas ka. 2 Amurəma mala banza pak caubikea nongginəban andəi, sə abwana mənana à nda ka aməbanza man ngga, à bəsəkinia à nùnà mür-anap mala caubikea male mala nongginə-rəarəu kərkár, gandəa à wal-wale." 3 Pələa məturonjar twalam aña bangjо umnə mim aña bə pədənban. Akanó ka ən sən 6wama aban do anzəm nyambikea məbangjə mənana ndanə abamuru tongno-nong-bari anda anjawe lum, andə alulləu sangban arə Bakuli, mənana à giləia arəi kat ka. 4 Bwame oasə agir-nggürəu mana kúreə canda ka, sə mbəkì rəi nə bolo-njengəlan, andə aməsətali-gəna andə aməsə-nlang mətə'nzame. Bwal kwap bolo-njengəlan a bui, mənana lùmsənə nə agir'beamı andə agir pəndəkea mala nonggi nə aburana male ka. 5 Lulləu na kam à giləi a kündəmbi

Bakuli, andə nkila mala abwana mənana à dum murəm aba Ndəməgule, bang ama, "Maləna!" nə məsəcau arə nakún Yesu ka. Lang ən səni 18 Kara təlaban liki'nzama, mgbarangce sakkya, ka, gır nî pam ndali kərkár. 7 Pələa məturonjar agiu akyə, sə nzali dəurəki kərkár. Ulang məno nam ama, "Palang sə a pak ndali? Mə nə banggo yì dəurəkyə mala nzali ka, malaká kumban àkə gır ba-səmbərəa amur mənia yì bwama, andə fara aña do mala bwapəndəa a banza dəng. mala yì nyambikea məno nə abamuru tongno- 19 Nggea-là məgule Babila ka, gau arə abanı nong-bari anda anjawe lum, mənana bwame tərū, sə anggea-là mala anzali banza pas ka, dukiyi a nzəmi ka. 8 Məno yì nyambikea a səni à kpakia, à sukki amur rəarəia. Nda sə Bakuli denyi nə Babila Məgule, sə tsəi bə nu aña kwar mənana à lumsəi nə mür-anap mala bumllula məgule male aña ukkio male ka. 20 Ko ya luran ngga, ndərmi, sə ankono kat ka, à bəbbəri. 21 Aməsətali-mbulo məgulke, mənana dəmbərya malea nda kəla anggea-taligo ka, à ara a kùli aban yiu amur abwana a nzali. Abwana kutia bang cau məbəne arə Bakuli atəcau mala mənia yì gır yinə tanni-twəl-lə nə məsətali-mbulo ka, bwalta gır. Abamuru tongno-nong-bari mala nyambikea ka, à nda ka nkono tongno-nong-bari mənana bwame dukiyi amúrià ka. Sə yia gbal ka, amurəma na, yía mənia tongno-nong-bari ka. 10 Tongno ateà ka à wukina. Mwashat ka nda kam più amur buno-murəm. Sə bə man mwashat ka, malaká yiu dang peatu. Bə yina ka, do yálban male pə nə sau dang. 11 Yì nyambikea mənana ndakam didyal nə yiləmu, sə ado ka pə kám raka, nda tongno-nong-təruià murəm. Sə yì ka, ndá mwashat atə aməno yì amurəma tongno-nong-bari ka, sə kə ká nə ká a lú male. 12 "Anjawe lum mala nyambikea mənana a sənia ka, amurəma na lum, mənana à malaká ak gara-murəm raka peatu, səama à nə yia pea wia gara-murəm. À nə duk amurəma aña pwari bəti atə nyambikea. 13 Yia kat mənia lum ngga, kunia mwashat. À nə yia nyəsə rəcəndəa andə gara-murəm malea à nə pə nyambikea. 14 Yia kat ka, à nə kánə lwa arə Məgam, sə Məgam andə amətə, yia abwana male mənana tunəia, sə tarkia, andə amə kpate aña məsəcau ka, à nə limurəm amúrià. À limurəm amúrià acemənana yì Məgam ngga, nda Gbani amur amətala anzali

kat, sə nda Murəm mala amurəma kat.” 15 Pələa a əbabumi ama, ‘Mə nda mā-murəm; mə nda məturonjar banggəm ama, “Amúr mənana a mā-lú dəng. Kə gır pə kəm nə ciem mə nə pak sənia a ban mənana yì mā-gyatarəu dukiyi kam bumkidikea dang.’ 8 Ace mani ka, agirpatanni ngga, à nda ka əwana amə'lakkə pas mala anzali, mənana à nə yinəi wi nə bumkidikea, andə andə akún, andə atau, andə abwapəndəa. 16 Yì nzala, andə lú ka, à nə yiu amurí aña pwari nyambikea andə anjawe lum mənana a sənia ka, mwashat. Nə yia pi aña bəsa kəring, acemənana à nə əinəməsə mā-gyatarəu man. À nə swári wi Mətalabangyo Bakuli mənana pakkiyi wi bashi agir-nggūrəi, à nə nyi nə əate, à nə shak nyami, ka, mə rəcandəa na.” 9 Amurəma mala banza sə acili abare ka, à nə pisəia a bəsa. 17 À nə pak mənana à kutio aña kədikì mala nonggi nə anggo, acemənana Bakuli tsəngjənà kənì male rəarəu andə yi, sə à do aña banboarnado andə a əbabumia, kənì male mənana à nə pak nggearə li məboarne atə ka, à nə bua, sə à nə keban gir mənana əbabumi earkiyi ce ka. À nə kpapi amurí, bəə sənəna yele mala bəsa mənana kə mūrià, à nə pə nyambikea gara-murəm malea. pisəia ka. 10 Nggea tanni male məgule nə pea Aña pə məno anggo ka, cau mənana Bakuli wia bangciu kərkár. À nə cam kuko, sə à nə bang ngga, nə yia lùmsəo. 18 Man yì əwama a keban amurí ama: “Caukwanban! Caukwanban səni ka, nda məno yì nggea-là məgule mənana nda murəm amur amurəma mala banza ka.”

18 Anzəm məno ka, ən sən bə məturonjar pur a kùli sə suləo aban yiu a banza. Yì ka, ndanə rəcandəa kərkár, sə tə mala boarbwə male tə aki banza. 2 Loasə gì bàng-bàng nacau ama: “Babila kpana! Məno yì nggea-là məgule ka, kpana! Pələna ban-do mala akukwar. Pələna mpù mala koya bangjo məbane, andə ndá mala koya nyal məbane, andə ban səmbərəa mala koya nyama məbane, andə mənana à əinəce ka. 3 Əwana arə anzali kat, à nùnà mür-anap mala nshawari, andə kədikì mala nonggi nə rəarəu male, sə walənia. Amurəma mala banza nonggina nəi. Ace biki earce do male aña banboarnado mala kume ka, tsəngjənà amə nggālikı mala banza à pələna amə gəna.” 4 Pələa ən ok bə giu pur nə kuli kə na ama: “Wu pur bələi, wun əbwana mem. Wu kəa oasə bu wun abalə acaubikea male dəng, bə ana raka, wun nə nutanni atə arə agirtanni mənana à nə suləo amurí ka. 5 Acaubikea male ka, à gwaliķina amur rəaraia, à bingjona kùli. Bakuli denyina nə atúró fealbika male mənana pakkia ka. 6 Bəə mbweki wi a kúnì, kəla mənana pakkikə aña əwana ka. Bəə tsəə bə mbwe kusə bari arə agir mənana pea ka. Bəə mbwe bə nu nggea mağane mana lúllō male ka kar mənana pea aña əwana sə à nu ka, kusə bari. 7 Sokkite bə təpì aña tanni andə bumkidikea kəla mənana pə samúri gulo andə do məboarne aña rəpwala ka. Kə jali

nə we Babila, nggea-là məgule, la murəm! Aña bu-pwari mwashat bashi mala Bakuli yi suləna a muro!” 11 Ama nggālikı aña banza nə bua, sə à nə pak bumkidikea ace, acemənana kəbwa ueo kam nə kúr agirmâ malea dəm dəng. 12 Agir-mâ mənana kúria nə boalo kərkár sə à ram ngga, à nda ka zənariya andə azərfa, andə atali gəna, anda sala-bá-nkombo. Añea ka à nda ka nggubyau-linən, amə rəbəlke, andə mənana amurəma makkiyi arəia ka, andə mənana kúria pa bəti raka. Añea dəm ngga à nda ka agir mənana à shəria nə nggun məboarne sə à hasəkia wia amuru-mərəmboarne ka, andə agir mənana à tullia nə bolo-bángjá, andə bolo-candəa ka, andə agir mənana à bakkia nə tali məbel ka. 13 Añea gir dəm mana kúria ka, à nda ka amuku nggwato-nggun məboarne mala amə Asiya, anda amuku agir məboarne mənana à kunəkiyia amur girlina. Myang-loasə-yele mərəmboarne, andə myang pak furi wal rəkwangya, andə myang pak murumərəmboarne na aña. Acilia ka à nda ka mür-bəlanggun anap, andə mürú nggun-olif, andə muku pak bəredi məbəlke, andə məsə məssa-alkama, andə andá, andə anzur, andə apár, andə awaru-pər, andə aguro, andə ayiləmi əwəpəndəa. 14 Ama nggālikı nə bang ama, “Agir məboarne mənana bumo earkiyicea, sə rəo kə bəla arəia ka, à umna arəo kat. Agirkuma mò kat, andə agir giləki rəü mō ka, à ndərmina arəo kat. A pa wu nə nyare awu nə kumia

dêm dâng.” 15 Amə nggālikî mânana à kurkiyî wi kûrò nê agir mânia, sô à kum gôna malea arâi ka, à nê cam kuko, abâ bangciu arê tanni mágule mânana sulao amurí ka. À nê búa sô à nê ngga keban amurí ama, 16 “Cau kwanban, cau kwanban nê Babila, nggea-là mágule! Didyal ka, kô oasê anggubyau mā-murêma mânana à teâ nê nggubyau-linèn mëboarne ka. Kô oasê agir giléki rœu mânana à peâ nê bolo-njengôlan, andê atali-gôna, andê agir tà’nzama mëboarne ka. 17 Ndo ka, abâ bu-pwari mwashat, à kidikina nggea kume mágule male kat.” Koya mäkwak warubësa andê abwana mânana kat à kô twal gya abâ waru a nggeomùr, andê amâtûrò bá waru, andê abwana mânana kat túróbù ace kum gîr do la malea ka, nda a nggeomùr ka, à cam kuko. 18 Lang à sôen yele mala pi mala mânia yì nggea-là ka, à loasê giâ à na ama, “Bè kô nggea-là kâm kôla mânia yì nggea-là mágule ka le?” 19 À pwan tú sô à soe amúriâ, sô à mak’zwalo aban búa andê keban ama: “Cau kwanban! Cau kwanban nê nggea-là mágule, ban mânana amâtala awaru-bësa mânana à kô gya a nggeomùr, pôla amékume kâm ngga. Abâ bu-pwari mwashat, kara à kidikini. 20 Wun mânana wu do a kûli ka, wu pak banboarnado amurí! Wun abwana mala Bakuli, andê amâ’mishan, andê amâ’bangnëa mala Bakuli, wu pak banboarnado. Acemânana Bakuli pangjéni wi bashi ace kô wun.” 21 Pôlæa bê mâturonjar mä'rëcandæ imsa nggea tali mânana gulo male nda kôla nggea taligo mágule ka. Yi túrí abâ nggeomùr sô na ama, “Kôla mânô ka, sô à nê túr nggea-là Babila abâ nggeomùr tsuläm! Sô à pâ nê nyare à nê sôen dêm dâng. 22 Agí ka zangjan andê amâ’nggyal, andê agí ka ntetu, andê anjawe ka, à pâ nê nyare à nê oea dêm a bâlæo dâng. À pâ nê kum amâ’túróbù andê koya ulang túróbù a bâlæo dêm dâng. À pâ nê nyare à nê ok gi gogô nê taligo dêm a bâlæo dâng. 23 Tâ mala pitlæa pâ nê nyare nê tâ dêm a bâlæo dâng. À pâ nê nyare à nê ok giu banboarnado mala amâfela andê abura-mâfela dêm a bâlæo dâng. Mânia ka pâk anggo acemana amâ’nggâlikî mò, mânana à nda à kútibän kat dîdyl nê rëcandæ abâ kûrkûrò andê ram gôna a banza ka, a ciá púp, nê agir monzæo mò, à swarkia abwana arê anzali kat. 24 Abâ nggea-là Babila ka, à kum nkila mala amâ’bangnëa mala Bakuli, andê mala abwana mala Bakuli, andê abwana mânana kat à wal-luia a banza ka.”

19 Anzäm mânia ka, sô en ok giu kôla loâsâban mala bwabundæa mä'lakké kërkár a kûli, à kô na ama, “Haliluya! Amséban andê boarbwâ andê rëcandæ ka, amala Bakuli ma’som na.

2 Abashi male ka, kô pea abâ mäsëcau andê kpate a nzongni. Pàngjénì mä-gyataraü mágule bashi; yì mä-gyataraü ka nda kidiki banza nê bealu mëbâne male mala gyataraü aban nonggi nê aburana ka. Bakuli pángjénì wi mëbâne a kuni walo mânana wal-lú aguro male ka.” 3 À nyare à loasê giâ dêm kpäm ama: “Haliluya! Yele mânana kô lo abâ pi mala mä-gyataraü mágule ka, nê nggø o a kûli málâ male pâ kâm dâng!” (aiôn g165) 4 Abwana mágule lumi-bari-nong-ine andê agiryilemu ka, à sarëa a nzali aban peri a badëm Bakuli mânana do amur buno-murëm ngga. À loasê giâ à bang ama: “Bè do anggo, Haliluya!” 5 Pôlæa bê giu pur nêban buno-murëm, na ama: “Wu bwangsæ Bakuli ma’som, wun aguro male kat, wun mana wu kô banggi wi ka, twal aban bwa mäkyauwe aban kâ aban bwamögule!” 6 Sô en ok bê giu dêm, kôla giâ bwabundæa mä’kërkár nì aban mak gâwân, kôla giâ songnæo mala nggeomùr, sô kôla nggea ime mala mbulo, à kô na ama: “Haliluya! Mätalabangjö Bakuli ma’som mana Karban kat ka, nda Muräm ado, sô gîr kat ka, nda abata yâlban male. 7 Bè sôen pak banboarnado andê pakkifire, sô bê sôen pè wi gulo. Pwari isâban mala Mägam yina, sô Mäfela male ka, gilékina rœi. 8 À pani wi nggubyau linèn mëboarne, mëpwæsæ pwapwat, bê oasê arœi.” Nggubyau linèn mëboarne ka, nda cam a kûni atûrò mëboarne mala abwana mala Bakuli ka. 9 Pôlæa mâturonjar banggäm ama, “Gile cau mânia ka: ‘Tsëkbu mala Bakuli nda amur abwana mânana à tunëia aban kâ a ban li girlina isâban mala Mägam ngga!’” Sô na dêm ama, “Amënia ka, à nda ka cau mä’mäsëcaunì mala Bakuli.” 10 Lang en ok cau mânô ka, kara en kpa a nzali a badëm mâturonjar nêma

mə nə peri a baní. Sə yì ka, banggàm ama, “Awo, kəa peri a banam dàng! Mim ngga mə nda fiò guro andə bi guro atà ama'eambo amækwdì, mənana à kə banggi abwana cau amur Yesu ka. Peri a ban Bakuli nəmurəì bərbər, acemənana bangjo mala bangnəa nda cau mala Yesu.” 11 Pələa ən sən kùli məna, sə ən sən pər məpwasæ aban came kam. Bwa mənana do a nzəmi kwakiyi ka, lülləì nda Mə'məsəcaunì andə Məbafoe. Aba bashiki abashi male andə munaki amunəo male ka, kə kpata agir kat a kárəia ka.

nzongni. 12 Aməsəì na kəla bəsa mənana kə earki ka, sə a bamúrì ka, asukuru-murəm na kam pas. Ndanə lulləu mənana à giləì arəì, sə yì nəmurəì na súrè lulləuì ka. Kə bwa pà kàm dəm súrəì dàng. 13 Oasə nggea-daura mənana à parri abə nkila ka, sə lulləu mənana à tunəki nəi ka, nda “Cau mala Bakuli.” 14 Amə'lwa mala kùli, mənana à tür adaura pwasa mala nggubayu linən a rəia ka, à puro a nzəm apər məpwasəke, sə à kə yiu atè. 15 A bakuni ka, nggeabyau maceauwe kə puro mənana nə gandəna abwana nəi arə anzali, mənana à mgbikiru ka. “Nə yálmuria nə gara-bolo.” Nə betəki abi-məburə kəla mənana bwa nə betəki abəlanggun anap ace kàm mür-anap ka. Nə pàk mənia ka ace ləmdə bumlulla məcandəe mala Bakuli mana Karban kat ka amur amə'bealbika. 16 Ara daura male a ban byali ka, lulləu nakam à giləì ama: MURƏM MALA AMURƏMA ANDƏ GBANI AMUR AMƏTALA ANZALI. 17 Pələa ən sən bə məturonjar mala Bakuli aban came amur pwari a kùli. Loasə gi bàng-bàng nacau nə anyal mənana à kə yal a bumkuli ka ama: “Wu yiu! Wu yì ramba ace lili məgule mənana Bakuli giləkice ka. 18 Wu yiu wu yì li nyam amurəma, andə abwana aməcandəe, andə akanggərang amə'lwa. Wu yiu wu yì li nyam apér andə amə'pər, nyam abwəpəndəe kat, aguro andə abwana à dukdo bamuria ka, bwa məkyauwe andə bwa məgule.” 19 Pələa ən sən nyambika, andə amurəma mala banza, andə amə'lwa malea, à yì ramba a banbwáná, à nə kánə lwa ara bwa məno do anzəm pər kwakiyi ka, sə arə amə'lwa male. 20 Sə yì nyambika ka, à bwali a tārəia andə məbangnəa mə'nyirì mənana pakkiyi agir-

ndali ace ka. Nə aməno yì agir-ndali pe a ka sə bosəki ta abwana mənana à ak nyouləa mala nyambika, sə à peri a ban bənzál male ka. Nyambika andə məbangnəa male mə'nyirì, yia kəm, à túriá nə yiləmia abə garang mala bəsa mənana kə li nə atali ear-bəsa ka. (Limne Pyr g3041 g4442) 21 Amə'lwa malea ka, à twaltekat nə nggeabyau maceauwe mənana kə pur a kún bwa mənana anzəm pər kwakiyi ka. Sə adəkəlaki yi suləo amur aluia, à li gır mənana kárəia ka.

20 ən sən bə məturonjar mala Bakuli puro a kùli aban yiu a nzali. Bwal gır mən kun tūli-tātəkətə andə nsolo məgule a bui. (Abyssos g12) 2 Yiu yi gbami dəragon, məno yì share n'yau mənana à tunəki ama Məbealbika ko Shetan ngga, sə kùrrì nə nsolo bə pak apələa á-mwashat abə kùrban. 3 Məturonjar pələa ramte abə tūli-tātəkətə, gir kúni sə kumləi, ace mənana bə kəa swarki abwana arə anzali dəm raka, she bə aməno yì apələa á-mwashat maləna ka. Anzəm məno ka, duməna púp à nə yia panzəi arə apwari bəti. (Abyssos g12) 4 Pələa ən sən abuno-murəm sə abwana mənana à do amúrià ka, à pania rəcanda mala pak bashi. Sə ən sən ayiləmi abwana mənana à kasə bamuria ace nakún malea amur Yesu andə bang cau mala Bakuli ka. Yia ka, à peri a ban nyambika ko bənzál male dàng, sə à ak nyouləa male a kúndəmbia ko arə abuia dàng. Yia kat, à lo nə yiləmu dəm, sə à duk amurəma atà Kərəsti arə apələa á-mwashat. 5 Mənia ka, nda lo nə yiləmu mədəmbe. (Acili abwana mənana à wuna ka, à lo nə yiləmu dàng she anzəm mənana məno yì apələa á-mwashat maləna ka.) 6 Amənia yia abwana à kum kāmbe abə lo a bembə nə yiləmu a dəmbe ka, à ndanə tsəkbə mala Bakuli, sə yia ka aməfəle na. Baria lú pà nə rəcanda amúrià dàng. A kúnì ka, à nə duk apəris mala Bakuli andə mala Kərəsti, sə à nə duk amurəma atà Kərəsti arə apələa á-mwashat. 7 Bə apələa á-mwashat maləna ka, à nə panzə Shetan, nə puri bá ndəkurban male. 8 Nə o nə nggá swarki abwana mala anzali, à nə purkio arə abuban abə banza kat, mənana à dapi kat ka, à tunəia ama Gog andə Magog. Shetan nə nggá rambia

a banbwáná ace ká lwa; lakkì malea ka ballè nə nggearàì nə do ateà. 4 Nè esəki mərəm kat pà kàm dàng, kela lakkì mala aməsəsala a kun a məsəja, sə lú, andə bumkidikea, andə bua nggeomùr. 9 Sə ən sənia à puro aban ká amur andə kwanban ngga, à pà nə pàk kàm dàm banfana mətangye mala bá banza, à kya kárì dàng. Amənia yì agir mənana dídyal ka, à umna kàttì mala abwana mala Bakuli andə nggea-là dədfak. 5 Sə bwa məno do amur buno-murəm mənana Bakuli earkiyi ace raka, a balou. Səama bəsa puro a kùli yi suləo amúrià, pisəia puppup. 10 Sə yì Shetan, mənana swarkia ka, à ramte abə garang mala bəsa mənana kə li nə atali earbəsa ka, àkà ban mənana à ramta nyamšíkea andə məbangnəa mə'nyirnì kàm ngga. À nə ueo kano abə kum kwanban mə'kérkér nì du andə pwari, mənana málá male pà kàm raka. (aiōn g165, Limnē Pyr g3041 g4442) 11 Sə ən sən nggea buno-murəm məpwəsəe andə bwa mənana do amurí ka. Nzali andə kuli banggi bādəmbi, à o à kya ndərmi, ko à nyare à sənia dəm dàng. 12 Sə ən sən abwana mənana à wuna ka, bwa məgule andə bwa məkyauwe, aban came a bādəm buno-murəm nì. Pələa à məngi amaləmce, sə à yì mən bē maləmce, mənia ka nda Maləmce Yiləmu. Sə abwana mənana à wuna ka, à pakkia wia bashi arə agir mənana à pàk ka, kala mənana ndakam à giləia abalə amaləmce məno ka. 13 Nggeomùr ndəli alú mənana abalə ka. Lú andə Domurəm mala lú ka, à pusə alú-abwana mənana abaləia ka. Sə koya bwa ka, à pakki wi bashi arə atúró male mənana pàk ka. (Hadēs g86, Limnē Pyr g3041 g4442) 14 Pələa à ramta Lú andə Domurəm mala lú abə garang mənana kə li nə bəsa ka. Mənia yì garang mala bəsa ka, nda baria lú. (Hadēs g86, Limnē Pyr g3041 g4442) 15 Sə bwa mənana kat lülləi pà kàm à giləi abə Maləmce Yiləmu raka, à túri abə garang mənana kə li nə bəsa ka. (Limnē Pyr g3041 g4442)

21 Pələa ən sən kùli məbashe andə nzali məbəshe. Kuli mənana dídyal andə nzali mənana dídyal ka, à ndərmina, sə nggeomùr gbal ka pà kàm dàm dàng. 2 Sə ən sən Nggea-là Məfele, yì bəsa Urəshalima. Ən səni puro a ban Bakuli a kùli, sə kə suləo aban yiu. À giləkini pepè kəla māfela mənana à giləkì wi rəi abə boarnsari ace ká a ban burí ka. 3 Ən ok bē giu məgule pur nəban buno-murəm mala Bakuli, nacau ama: Wu səni, ban-do mala Bakuli adyan ngga, nda a ban abwana male! Yì ka, nə do andəia, sə yia ka, à nə duk abwana male. Bakuli

ngga bang ama: Wu səni, mə ndo mə nə nyesə agir kat à nə pələ bəshe! Pələa na dəm ama: Gilə cau mənia ka, acemənana cau na, à nə earnəi, sə məsəcau na. 6 Dəm ngga nam ama: Ko man kat ka à maləna pě. Mə nda Tite, sə mə nda Masələate. Bwa mənana kat məsamur wali ka, mə nə pe wi mür bē nu, abə mgbede mür mala yiləmu, pà nə mbwe kəgır dàng. 7 Bwa mənana kat limurəm ngga, mə nə pe wi libala mala amənia yì agir ka, sə yì ka, nə duk munem sə mə nə duk Bakuli male. 8 Sə mənia ka nda gír mənana nə kum abwana mənana amə'bangciu na, andə amə pakki agir monzəo, andə amə dəwanyi earnə mim, andə amə pakki agirbana, andə amə walki alú, andə amə do kidikì mala nongginə-rərərəu na ka. Yia kat andə amə peri a ban ankúl andə alú, andə abwana mənana kat amə na'nyir na ka, à nə ramtea abə garang mala bəsa mənana kə li nə atali ear-bəsa ka. Mənia ka, nda baria lú. (Limnē Pyr g3041 g4442) 9 Mwashat atà aməturonjar mala Bakuli, yia məno tongno-nong-bari, mənana à bwal atasau mana à lumsəkia nə masələata agir yinə tannitwal-là ka, yiu a banam. Nam ama, “Yiu, mə nə ləmdəo Mālā Məgam, yì Māfela male.” 10 Pələa twalam abə rəcandəa mala bangyo, um nə mim amúr bē nkono məgule mənana nggea mā'dāhre na ka, sə ləmdəàm Nggea-là Məfele, Urəshalima. Ən səni puro a ban Bakuli a kùli, sə kə suləo aban yiu. 11 Boarbwə mala Bakuli tsəi kə tâ'nzama tyal-tyal. Esəke boarnsari gəradau kəla kərstal. Giləke male pepè kə twal məsəu pəlilip kəla tali'gəna, kəla jaspa. 12 Sheran mənana kárì nggea-là ka, dāh'rya sə tangŋa, sə ndənə akunbala arə lum-nong-bari. À tamsə aməturonjar lum-nong-bari à kə yál akunbala mala nggea-là. Amur koya kunbala mənana arə sheran ngga, à gilə mwashat atà lüllə atau lum-nong-bari mala amə Isərayila. 13 À tsəkia akunbala tarú-tarú arə abuban ine mala nggea-là; tarú nə njar-takuli, tarú nə njar-

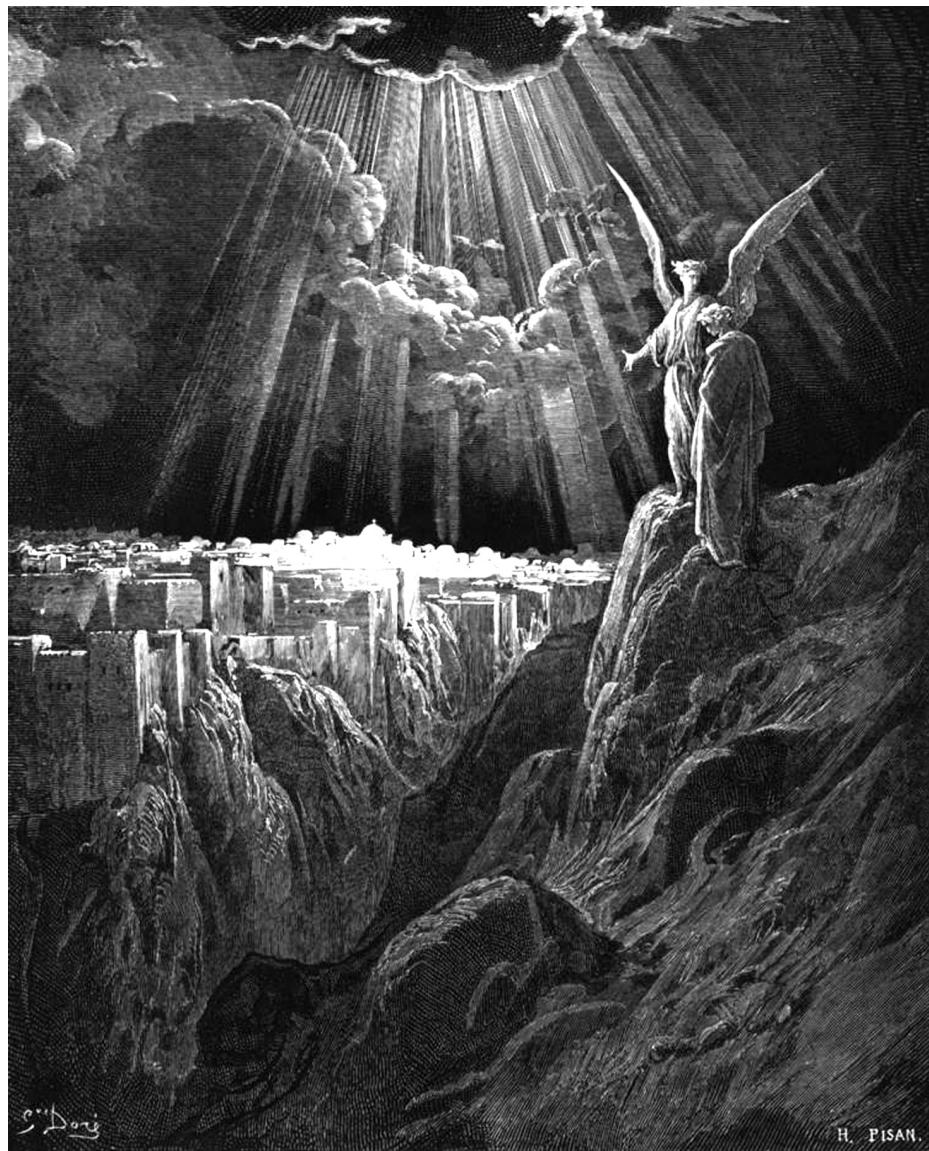
nza, tārū nə njar-kunmur, sə tārū nə njar-nzali. abaləi, sə Məgam ngga nda tālaban male. 24
14 Yì sheren mala nggea-là ka, à kwákítè amur Abwana mala anzali nə gya aña tālaban male, sə akusəba lum-nong-bari mənana à nongsia amurəma mala banza nə yiu nə agulo malea amur rəarəia ka. Arə koya kusəba ka à gilə abaləi. 25 À pà nə gır akunbala mala nggea-là lulla mwashat atà amə'mishan lum-nong-bari dāng ko aya pwari ka, acemənana akanó ka, dù mala Məgam. 26 Məturonjar mənana bangcau pà kām dāng. 27 Sə boarbwa andə gulo mala nə mim ngga ndanə məmunagara kārəkigir a anzali banza ka, à nə yinəia abaləi. 28 À pà nə buì, a pè nə zənariya. Nə ngga kārəkina nggea- eare bē kəgir beami bē kúti kam dāng. Sə kəbwa là nəi andə akunbala andə asheran male. 29 pà kām gbal mənana mə pakki agir kəsəkya Lang məturonjar kārəki nggea-là nə munagara na, ko mə dwanyi came amur məsəcəu na ka, kārəkigir male ka, kumi ka sauwa male nda nə kútiō akano dāng; she kə abwana mənana mwashat andə tangja male. Yāle dāh'rya male lulləja nda kam à gilənia aña Maləmce Yiləmu nda gbal mwashat andə sauwa andə tangja mala Məgam ngga.

male, sə ko mə ye ateà kārəi ka, kilomita á-barí nə gbəman-ine na. 17 Dəm ngga kārəki dāh'rya mala sheren mala nggea-là, sə kumi ka nda mita lumi-tongno-nong-mwashat [60 m]. Məturonjar kpata kārəkigir mənana əwapəndəa kasə ka. 18 Sheren mala nggea-là ka à bē nə atali məboarne, atali jaspa. Sə nggea-là ka, à bē nə zənariya kat, zənariya mənana à zuri nə kəgir raka, bāləi boarnsari gəradau kəla galas. 19 Sheren mala nggea-là ka, à kwákítè amur akusəba mala atali-gəna məboarne dāngdāng lum-nong-bari. Kusəba mənana à tsəi a tadəmbe ka, tali jaspa na. Baria kusəba mənana à nongsia amur məno ka, safir na. Tāruia ka, aget na. Inea ka emeral na. 20 Tongnoia ka, onis na. Tongno-nong-mwashatia ka, karnelia na. Tongno-nong-baria ka, kərisolat na. Tongno-nong-tāruia ka, beril na. Tongno-nong-inea ka, tofas na. Lumia ka, kərisopəras na. Lum-nong-mwashatia ka, jasinta na. Sə à masələte nə lum-nong-baria kusəba mənana à nongsia amur aña ka, nə tali amitis. 21 Akunbala lum-nong-bari mala nggea-là ka, à giləkia nə sala-bá-nkombo-nggeomür; koya kubala ka, nə male yì ulangni sala-bá-nkombo mənana à pè nəi ka. Sə njar məgule mənana aña nggea-là ka, à pè nə zənariya mənana bāləi nong tyal-tyal nə boarnsari kəla gəlas. 22 Ən sən ma kə ndà-peri aña yì nggea-là dāng, acemənana Mətalabangjo Bakuli mənana Karmur Gulo kat andə Məgam ngga, à nda ka ndà-peri male. 23 Sə yì nggea-là ka, pà nə na ce pwari ko zongyo bātā tā amurí dāng, acemənana tā mala boarbwa mala Bakuli ka, kə pa tālaban

22 Dəm ngga məturonjar ləmdəam nggeasala mala mür pa yiləmu. Mür nî kwar gəradau kəla kərstal. Kə bun aban buno-murəm mala Bakuli andə mala Məgam sə kə bangja. 2 Bangja kə kúti nə bābaləu mala njar məgule mala bá nggea-là. A koya nkaring mala kun mür mala nggeasala ka, nggun nda kam mənana kə pa yiləmu ka. Ngguni kə pusə a'ulang a'bəle dāngdāng lum-nong-bari aña pələa mwashat; koya zongyo ka, kə pusə ulang male yì bəle. Ambu ngguni kə buri na ace walkwánó mala anzali mala a'bəwapəndəa. 3 Súban ngga pà nə pàk kām dəm amur kəgir aba məno yì nggea-là ka dāng. Bakuli nə nggearəi, andə Məgam ngga, à nə do a'bələi amur abuno-murəm malea, sə abwana male nə nggə peri a baní. 4 À nə sən bəməsei sə lülləi ka à nə giləi a kundəmbəia. 5 Dù pà nə nyare nə pak dəm dāng. À pà nə earce pitəla ko pwari ace pa tālaban dəm dāng, acemənana Mətalabangjo Bakuli ka, nda tālaban, nə tā amurí. Sə à nə duk amurəma masələate pà kām dāng. (aión g165) 6 Pələa məturonjar banggàm ama: Amənia yì acau ka məsəcəu na sə à nə earnəia. Mətalabangjo Bakuli mənana ginggina bangjo mala amə'bangnəa male ka, nda tasə məturonjar male bē yì banggi aguro male, agir mənana à nə yia pur püp banı pà nə sau raka. 7 Yesu kə na ama, "Wu səni, mə ndya ən nggə yiu adyan tù ka! Abwana mənana à kə kpata acau mala bangnəa mənana à giləia aña mənia yì maləmce ka, à ndanə tsəkbü!" 8 Mim Yohana, mə nda mənana ən ó sə ən sən amənia yì agir ka. Lang

ən ongŋənia sə ən sənənia ka, kara ən kpa a amur agir yinə tanni twal la mənana à kanicea nzali mə nə peri a kusə məturonjar mala Bakuli aba mənia yì maləmce ka. 19 Sə 6è kəbwə amsə mənana ləmdəam mia ka. 9 Sə yì ka, nam ama: bekə gır abalə acau mala maləmce bangnəa Awo, kəa peri abanam dang. Mə nda guro mala mənia ka, Bakuli nə amsəi wi kāmbe male. Pà Bakuli, kəla we wunə amə'eambo, amə'bangnəa nè kùmô nì li bəlanggun yiləmu dang, sə pà nə mala Bakuli, andə abwana mənana kat à kə kutio aba nggea-là məfele mənana à kaniki ce kpata gir mənana à giləi aba mənia yì maləmce aba mənia yì maləmce ka dang. 20 Yì, yì 6wa ka. Peri aban Bakuli nəmurəi 6ərbər! 10 Pələa mənana kə bang ama amənia yì agir ka məsəcau kwarkiram ama: Kəa na ama awu nə səmbərə na ka, kə na ama, “E, mə ndya ən nggə yiu ce acau mala bangnəa mənana aba maləmce adyan tù ka!” “Bà do anggo! Yiu, Mətalabangjø mənia ka dəng, acemənana pwari gbashinà Yesu!” 21 Bə 6wamuru mala Mətalabangjø Yesu tù mana amənia yì agir kat ka à nə kumban do atà abwana mala Bakuli.

ngga. 11 Bwa mənana kat kə pak gır məbane ka, 6è lidəmba aba pàkkiagir məbane. Bwa mənana kat məbealbika na ka, 6è lidəmba aba bealbika male. Bwa mənana məbealboarna na ka, 6è lidəmba aba do-bealboarna. Bwa mənana tər 6amúri 6è duk mala Bakuli ka, 6è lidəmba aba do tər 6amuru aban Bakuli. 12 Yesu kə na ama, “Wu səni, mə ndya ən nggə yiu adyan tù ka! Atangnakusəu mem na a buam, mə nə yia pè koya 6wa ka tangnakusai mala gır mənana karə arə túró mənana pàk ka. 13 Mə nda Alfa andə Omega, Mədəmba andə Mətankwang, Tite andə Masələate.” 14 Abwana mənana à kə lákkí anggea-daura malea, à do aba boarnsari mala 6abum ngga, à ndanə tsəkbu. Bakuli nə nyingga wia ban arə kufala 6əkutio aba yì nggea-là sə 6əkli 6əlanggun mala nggun yiləmu. 15 A nza nə nggea-là ka à nda ka amə do kidikì kəla anvwa, andə amə pakkia gir monzəo, andə amə pak caubika nonggi nə rəarəu, andə amə walki-alú, andə amə peri aban ankúl andə alú, andə abwana mənana kat à kə earce pak túró nyir, sə amə swarkibən na ka. 16 Mim Yesu, ən túr məturonjar mem 6è bangga wun amənia yì agir ka ace a'ikəlisiya. Mə nda Məkà Murəm Dauda, ən pur a təu male. Mə nda nlero dəmbari mə tāne. 17 Bangjø mala Bakuli andə Mafela, à kə na ama, “Yiu!” Bwa mənana kat ok mənia yì cau ka, 6è na ama “Yiu!” Bə məsamur wal kəbwə ka, 6è yiu! Bwa mənana earce ka, 6è yi nu mur yiləmu 6à. 18 Ən nggə nunkir koya 6wa na kat kə ok acau mala bangnəa mənana à giləi aba maləmce mənia ka: Bə kəbwə tsək fe amur agir mənana à giləe akani ka, Bakuli nə tsəki wi 6e

Sə ən sən Nggea-là Məfele, yì bəsa Urəshalima. Ən səni puro a ban Bakuli a kùli, sə kə suləo aban yiu. À giləkini pepè kəla māfela mənana à giləkì wi rəl abə boarnsari ace ká a ban burí ka. Ən ok bə giu məgule pur nəban buno-murəm mala Bakuli, nacau ama: Wu səni, ban-do mala Bakuli adyan ngga, nda a ban abwana male! Yì ka, nə do andəia, sə yia ka, à nə duk abwana male. Bakuli nə nggearəi nə do ateə.

Revelation 21:2-3

Reader's Guide

Bwázà at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, "*As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him.*" Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, "*And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned.*" So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, "*Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth.*" 2 Timothy 2:15. "*God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,*" 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Bwázà at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aïdios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hades g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonomous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Mbula-Bwazza---Mbula-Bwazza-Bible/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luka 8:31

Amə Roma 10:7

Səna 9:1

Səna 9:2

Səna 9:11

Səna 11:7

Səna 17:8

Səna 20:1

Səna 20:3

aïdios

Amə Roma 1:20

Yahuda 1:6

aiōn

Matiu 12:32

Matiu 13:22

Matiu 13:39

Matiu 13:40

Matiu 13:49

Matiu 21:19

Matiu 24:3

Matiu 28:20

Markus 3:29

Markus 4:19

Markus 10:30

Markus 11:14

Luka 1:33

Luka 1:55

Luka 1:70

Luka 16:8

Luka 18:30

Luka 20:34

Luka 20:35

Yohana 4:14

Yohana 6:51

Yohana 6:58

Yohana 8:35

Yohana 8:51

Yohana 8:52

Yohana 9:32

Yohana 10:28

Yohana 11:26

Yohana 12:34

Yohana 13:8

Yohana 14:16

Amə Mishan 3:21

Amə Mishan 15:18

Amə Roma 1:25

Amə Roma 9:5

Amə Roma 11:36

Amə Roma 12:2

Amə Roma 16:27

1 Amə Korinti 1:20

1 Amə Korinti 2:6

1 Amə Korinti 2:7

1 Amə Korinti 2:8

1 Amə Korinti 3:18

1 Amə Korinti 8:13

1 Amə Korinti 10:11

2 Amə Korinti 4:4

2 Amə Korinti 9:9

2 Amə Korinti 11:31

Amə Galati 1:4

Amə Galati 1:5

Amə Afisu 1:21

Amə Afisu 2:2

Amə Afisu 2:7

Amə Afisu 3:9

Amə Afisu 3:11

Amə Afisu 3:21

Amə Afisu 6:12

Amə Filipi 4:20

Amə Kolosi 1:26

1 Timoti 1:17

1 Timoti 6:17

2 Timoti 4:10

2 Timoti 4:18

Titus 2:12

Amə Ibəru 1:2

Amə Ibəru 1:8

Amə Ibəru 5:6

Amə Ibəru 6:5

Amə Ibəru 6:20

Amə Ibəru 7:17

Amə Ibəru 7:21

Amə Ibəru 7:24

Amə Ibəru 7:28

Amə Ibəru 9:26

Amə Ibəru 11:3

Amə Ibəru 13:8

Amə Ibəru 13:21

1 Bitərus 1:23

1 Bitərus 1:25

1 Bitərus 4:11

1 Bitərus 5:11

2 Bitərus 3:18

1 Yohana 2:17

2 Yohana 1:2

Yahuda 1:13

Yahuda 1:25

Səna 1:6

Səna 1:18

Səna 4:9

Səna 4:10

Səna 5:13

Səna 7:12

Səna 10:6

Səna 11:15

Səna 14:11

Səna 15:7

Səna 19:3

Səna 20:10

Səna 22:5

aiōnios

Matiu 18:8

Matiu 19:16

Matiu 19:29

Matiu 25:41

Matiu 25:46

Markus 3:29

Markus 10:17

Markus 10:30

Luka 10:25

Luka 16:9

Luka 18:18

Luka 18:30

Yohana 3:15

Yohana 3:16

Yohana 3:36

Yohana 4:14

Yohana 4:36

Yohana 5:24

Yohana 5:39

Yohana 6:27

Yohana 6:40

Yohana 6:47

Yohana 6:54

Yohana 6:68

Yohana 10:28
Yohana 12:25
Yohana 12:50
Yohana 17:2
Yohana 17:3
Amə Mishan 13:46
Amə Mishan 13:48
Amə Roma 2:7
Amə Roma 5:21
Amə Roma 6:22
Amə Roma 6:23
Amə Roma 16:25
Amə Roma 16:26
2 Amə Korinti 4:17
2 Amə Korinti 4:18
2 Amə Korinti 5:1
Amə Galati 6:8
2 Amə Tasalonika 1:9
2 Amə Tasalonika 2:16
1 Timoti 1:16
1 Timoti 6:12
1 Timoti 6:16
2 Timoti 1:9
2 Timoti 2:10
Titus 1:2
Titus 3:7
Filimon 1:15
Amə İbəru 5:9
Amə İbəru 6:2
Amə İbəru 9:12
Amə İbəru 9:14
Amə İbəru 9:15
Amə İbəru 13:20
1 Bitərus 5:10
2 Bitərus 1:11
1 Yohana 1:2
1 Yohana 2:25
1 Yohana 3:15
1 Yohana 5:11
1 Yohana 5:13
1 Yohana 5:20
Yahuda 1:7
Yahuda 1:21
Səna 14:6

eleēsē

Amə Roma 11:32

Geenna

Matiu 5:22
Matiu 5:29
Matiu 5:30
Matiu 10:28
Matiu 18:9
Matiu 23:15
Matiu 23:33
Markus 9:43

Markus 9:45
Markus 9:47
Luka 12:5
Jemis 3:6
Hadēs
Matiu 11:23
Matiu 16:18
Luka 10:15
Luka 16:23
Amə Mishan 2:27
Amə Mishan 2:31
1 Amə Korinti 15:55
Səna 1:18
Səna 6:8
Səna 20:13
Səna 20:14

Limnē Pyr

Səna 19:20
Səna 20:10
Səna 20:14
Səna 20:15
Səna 21:8
Sheol
Tite 37:35
Tite 42:38
Tite 44:29
Tite 44:31
Bal 16:30
Bal 16:33
Bəs Nggur 32:22
1 Samu 2:6
2 Samu 22:6
1 Kings 2:6
1 Kings 2:9
Job 7:9
Job 11:8
Job 14:13
Job 17:13
Job 17:16
Job 21:13
Job 24:19
Job 26:6
Psalms 6:5
Psalms 9:17
Psalms 16:10
Psalms 18:5
Psalms 30:3
Psalms 31:17
Psalms 49:14
Psalms 49:15
Psalms 55:15
Psalms 86:13
Psalms 88:3
Psalms 89:48

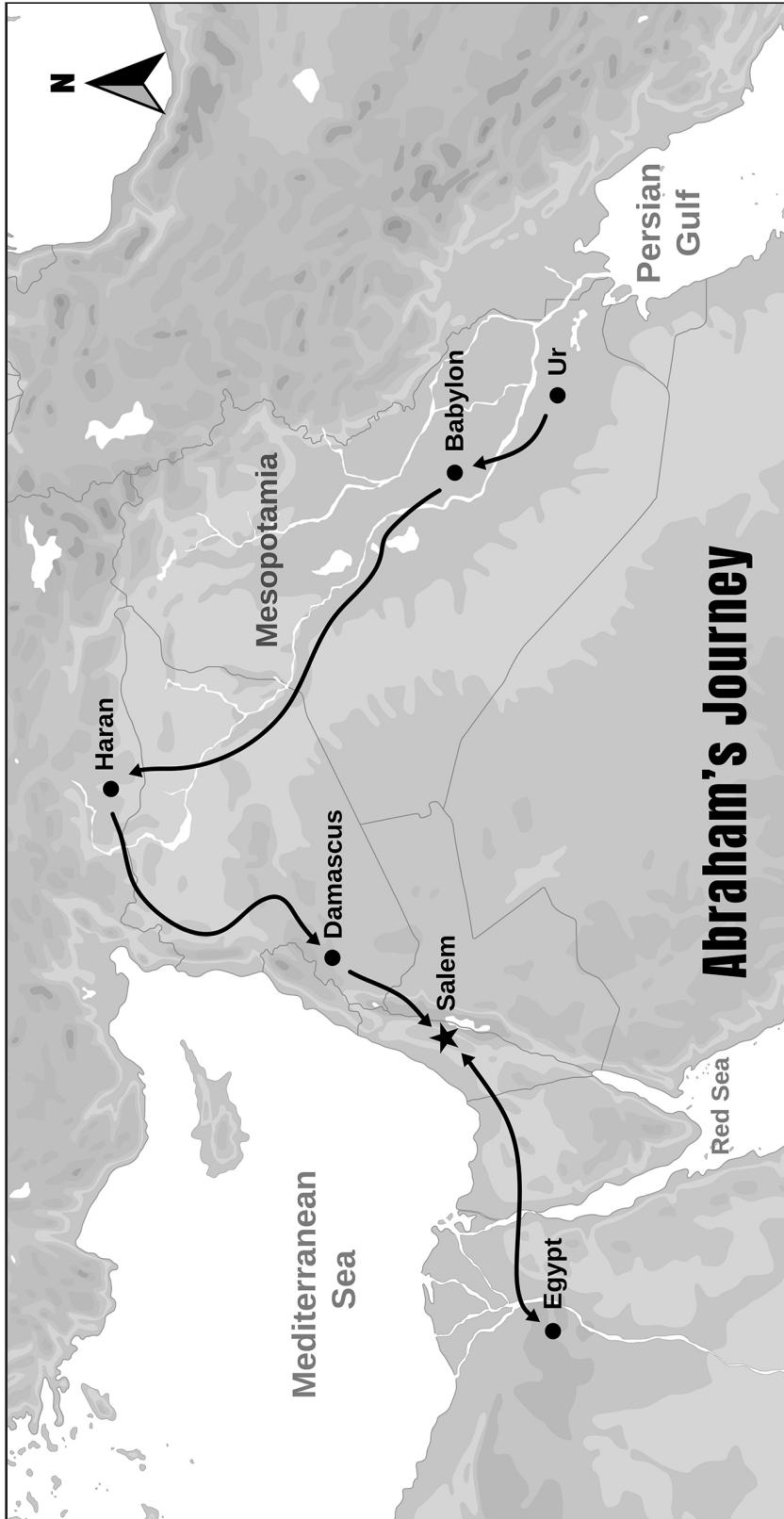
Psalms 116:3
Psalms 139:8
Psalms 141:7
Proverbs 1:12
Proverbs 5:5
Proverbs 7:27
Proverbs 9:18
Proverbs 15:11
Proverbs 15:24
Proverbs 23:14
Proverbs 27:20
Proverbs 30:16
Ecclesiastes 9:10
Song of Solomon 8:6
Isaiah 5:14
Isaiah 7:11
Isaiah 14:9
Isaiah 14:11
Isaiah 14:15
Isaiah 28:15
Isaiah 28:18
Isaiah 38:10
Isaiah 38:18
Isaiah 57:9
Ezekiel 31:15
Ezekiel 31:16
Ezekiel 31:17
Ezekiel 32:21
Ezekiel 32:27
Hosea 13:14
Amos 9:2
Jonah 2:2
Habakkuk 2:5

Tartaroō

2 Bitərus 2:4

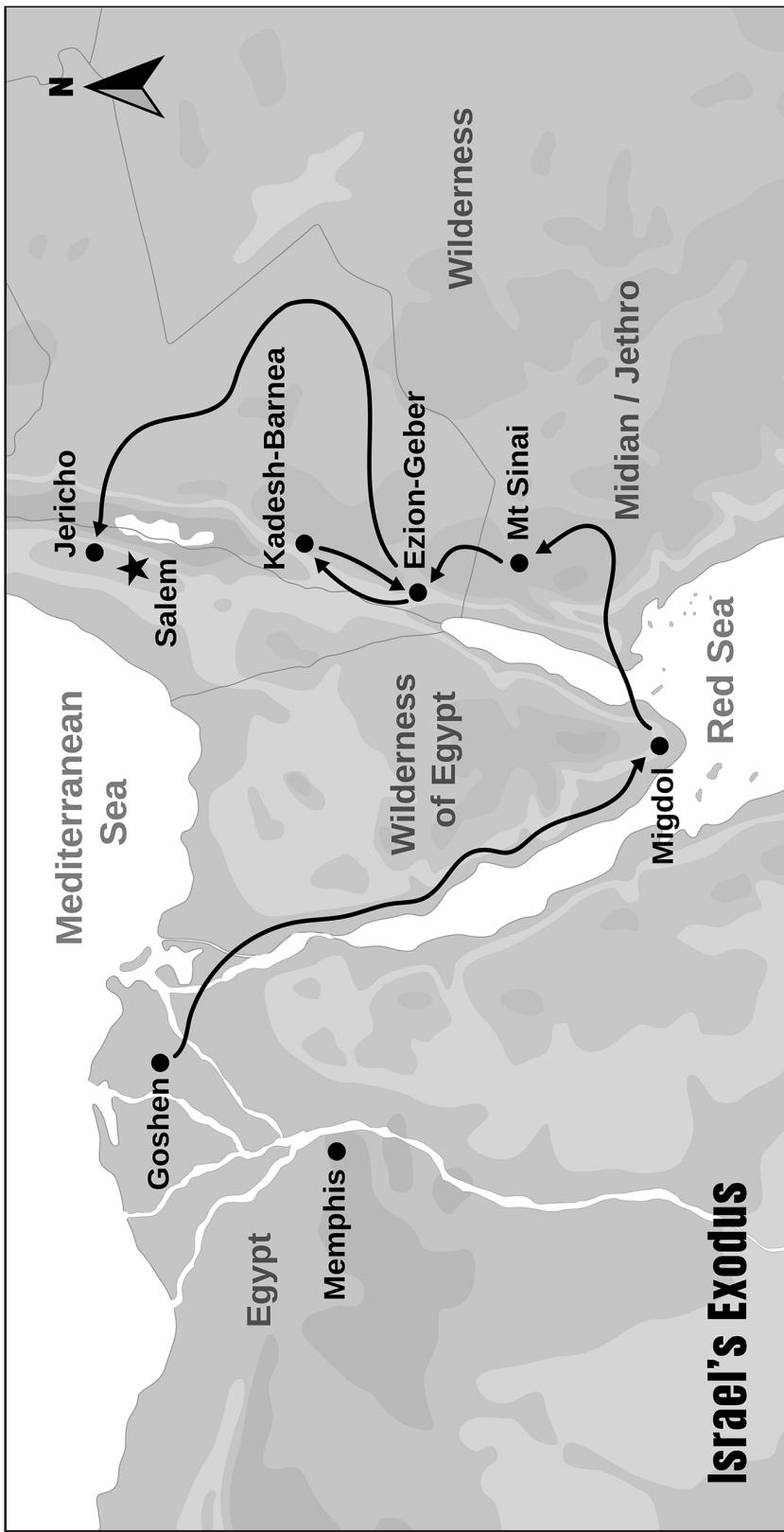
Questioned

None yet noted

Abraham's Journey

Pafamura mala Ibərayim aban Bakuli na tsə sə okí Bakuli, yì monana Bakuli tunai bə puri nzali male, bə o a bə nzali mənana bang ana nə nggá pe wi, bə duk girkuma male ka. Sə nying nzali-lá male aban o, kat andə amani ama súrə ban mano kákiy় kam ngga raka. - Hebrews 11:8

Israel's Exodus

Lang Firona murəm Masar nyigyana amə Isərayila bəà u ka, Bakuli pələ nəia frək kər nə rijargula kún nggacəmür mənana katí nə bá nzali mala amə Filisti ka dəng,
kat andə amani amə mano ka ndə njiar mənana kass tū aban ká a nzali Kan'ana ka. Bakuli dənyi amə. - Exodus 13:17

Mediterranean Sea

Sidon
Tyre
Caesarea-Philippi

Galilee
Capernaum
Bethsaida

Cana
Nazareth

Sychar

Samaria

Ephraim

Jerusalem ★
Bethany

Bethlehem

Judea

► Egypt

Decapolis

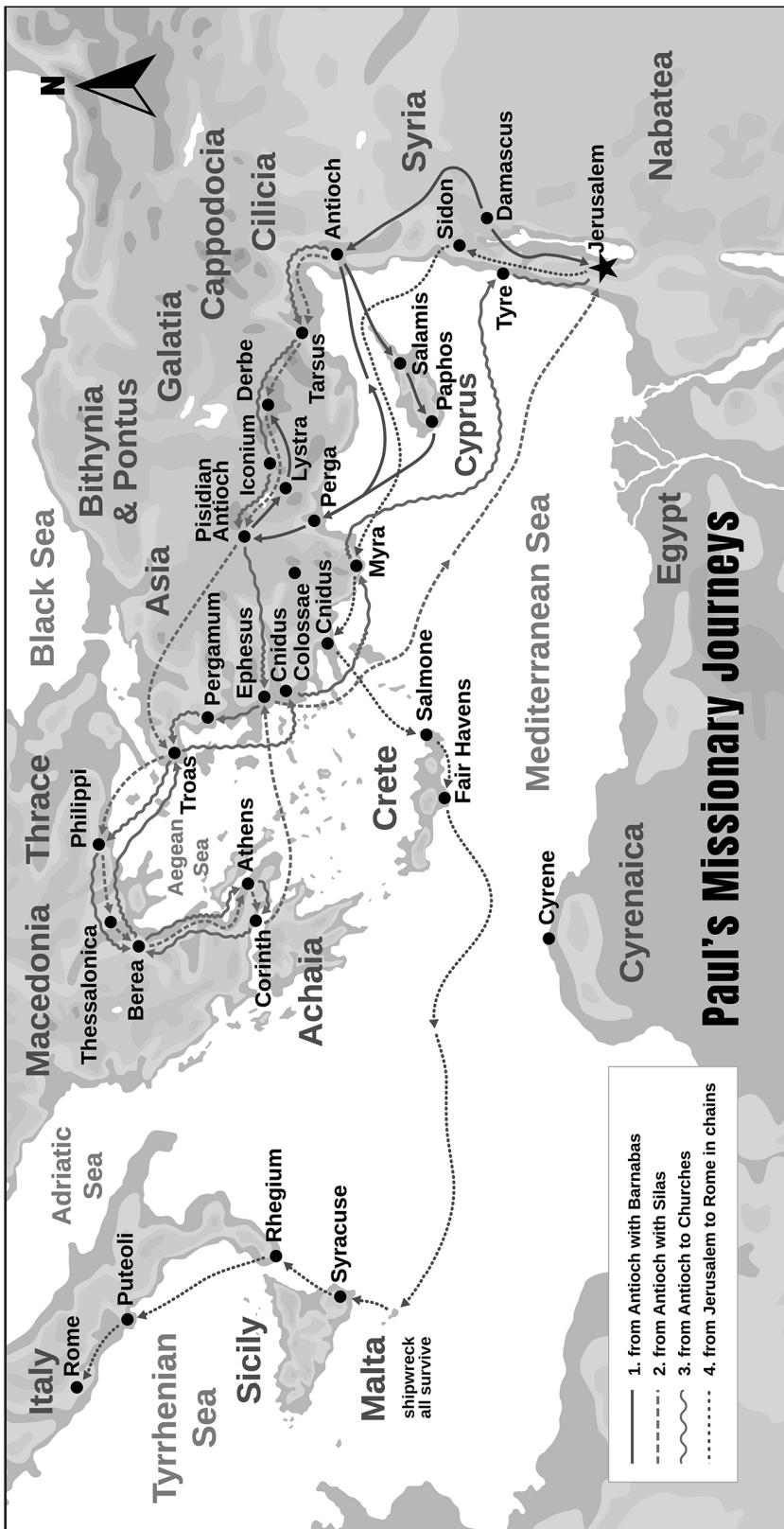
Peraea

Jericho

Jesus' Journeys

Ko nggearə Muna mala Bwa ka yiu ace manana nà do sa ðò aðwana pakki wi túró ka ðang.
Yì ka, yiu ace manana nà pakki aðwana túró, sa ðò pà yilam i ace amsøðwabunda pas. - Mark 10:45

Paul's Missionary Journeys

Məniy়ি cauteræ ka pur naban Bulas, guro mala Kərəsti Yesu, mənana Bakuli tunai 62 duk mə'mishan, so təri ace türə hamnə bəsa Cau Məboarne mala Bakuli ka.

- Romans 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophesies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Usher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

- Christ returns for his people
- 1956 Jim Elliot martyred in Ecuador
- 1830 John Williams reaches Polynesia
- 1731 Zinzendorf leads Moravian mission
- 1614 Japanese kill 40,000 Christians
- 1572 Jesuits reach Mexico
- 1517 Martin Luther leads Reformation
- 1455 Gutenberg prints first Bible
- 1323 Franciscans reach Sumatra
- 1276 Ramon Llull trains missionaries
- 1100 Crusades tarnish the church
- 1054 The Great Schism
- 997 Adalbert martyred in Prussia
- 864 Bulgarian Prince Boris converts
- 716 Boniface reaches Germany
- 635 Alopen reaches China
- 569 Longinus reaches Alodia / Sudan
- 432 Saint Patrick reaches Ireland
- 397 Carthage ratifies Bible Canon
- 341 Ulfilas reaches Goth / Romania
- 325 Niceae proclaims God is Trinity
- 250 Denis reaches Paris, France
- 197 Tertullian writes Christian literature
- 70 Titus destroys the Jewish Temple
- 61 Paul imprisoned in Rome, Italy
- 52 Thomas reaches Malabar, India
- 39 Peter reaches Gentile Cornelius
- 33 Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

What are we? ►			Genesis 1:26 - 2:3	
How are we sinful? ►			Romans 5:12-19	
Where are we?			Innocence	
			Eternity Past	Creation 4004 B.C.
► Who are we?	God	Father	John 10:30 God's perfect fellowship	Genesis 1:31 God's perfect fellowship with Adam in The Garden of Eden
		Son		
		Holy Spirit		
	Mankind	Living	Genesis 1:1 No Creation No people	Genesis 1:31 No Fall No unholy Angels
		Deceased believing		
		Deceased unbelieving		
	Angels	Holy		
		Imprisoned		
		Fugitive		
		First Beast		
		False Prophet		
		Satan		
Why are we? ►			Romans 11:25-36, Ephesian 2:7	

Mankind is created in God's image, male and female He created us

Sin entered the world through Adam and then death through sin

When are we?

Fallen				Glory
Fall to sin No Law	Moses' Law 1500 B.C.	Christ 33 A.D.	Church Age Kingdom Age	New Heavens and Earth
1 Timothy 6:16 Living in unapproachable light				Acts 3:21 Philippians 2:11 Revelation 20:3
John 8:58 Pre-incarnate	John 1:14 Incarnate	Luke 23:43 Paradise		
Psalm 139:7 Everywhere	John 14:17 Living in believers			
Ephesians 2:1-5 Serving the Savior or Satan on Earth				God's perfectly restored fellowship with all Mankind praising Christ as Lord in the Holy City
Luke 16:22 Blessed in Paradise				
Luke 16:23, Revelation 20:5,13 Punished in Hades until the final judgment				
Hebrews 1:14 Serving mankind at God's command				
2 Peter 2:4, Jude 6 Imprisoned in Tartarus				Matthew 25:41 Revelation 20:10
1 Peter 5:8, Revelation 12:10 Rebelling against Christ Accusing mankind				Lake of Fire prepared for the Devil and his Angels
		Revelation 20:13 Thalaasa		
		Revelation 19:20 Lake of Fire		
		Revelation 20:2 Abyss		

For God has bound all over to disobedience in order to show mercy to all

Destiny

Bwázà at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, "*the gates of Hades will not prevail*," Matthew 16:18. Paul asks, "*Hades where is your victory?*" 1 Corinthians 15:55. John wrote, "*Hades gives up*," Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, "*Do not be afraid*," because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our Good News sounds like a warning to "*be afraid*" because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, "*out of the frying pan, into the fire?*" Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, "*Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'*" Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. "*If the first fruit is holy, so is the lump*," Romans 11:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Disciple All Nations

Ace mano ka, wu kyane a ban bwapəndəa arə anzali kat, wu yinəia ɓaà pələ amkəpatam.
Wu pakkia wia batisəma abə lullə Bakuli Tárrū, andə mala Muni, andə mala Bangyo Maféle. - Matthew 28:19

